

ԱԵ ՕՆԻԻՆ

Գ Ե Ն Զ

Hoc est:

JOH. JOACHIMI SCHRÖDERI
THESAURUS

LINGUAE ARMENICAE,
ANTIQUAE ET HODIERNAE,

Cum varia Praxios materia, cujus elenchum
sequens pagella exhibet.

AMSTELODAMI,

ANNO Aerae Chr. MDCCXI. Armenorum MCLX.

Continentur in hoc Opere,

- I. DISSERTATIO de Antiquitate, Fatis, Indole
atque Usu Linguae Armenicae:
- II. GRAMMATICA & PROSODIA Antiquae
Linguae:
- III. CONFESSIO Ecclesiae Armenicae Latine reddita,
& necessariis Notis illustrata:
- IV. SYNOPSIS hodiernae civilis Armenorum Linguae:
- V. DIALOGI tres de Sacris, Secularibus, & Domesti-
cis rebus Armenorum.
- VI. EPISTOLOGRAPHIA, PRAXIS GRAMMATI-
CA & INDICES Vocum locupletissimi.

SERENISSIMO. ET. POTENTISSIMO.

PRINCIPI. AC. DOMINO.
DOMINO.

CAROLO. I.

HASSIAE. LANDGRAVIO. PRINCIPI.
HERSCHFELDIAE. COMITI.
CATTIMELIBOCI. DECIAE.
ZIEGENHAINAE. NIDDAE.
AC. SCHAUMBURGI.
ETC. ETC. ETC.

PATRIAE. PATRI. OPTIMO.
FIDEI. AC. LIBERTATIS. EUROPAEAE.
VINDICI. FORTISSIMO.
PIO. FELICI.

STUDIORUM. ET. ARTIUM.
MAECENATI. SUMMO.

PRINCIPI. AC. DOMINO.

MEO.

CLEMENTISSIMO.

SACRUM.

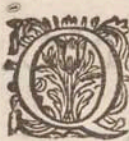
A²

SE-

SERENISSIME AC POTENTISSIME

PRINCEPS,

DOMINE CLEMENTISSIME,

UOD SERENISSIMO TUO NOMINI
has studiorum & itinerum meorum Primitias
consecrare, & humillima piae mentis devo-
tione offerre ausus sum, non è longinquo mihi peten-
dae

D E D I C A T I O.

dae sunt rationes, nec enarrandae omnes, ex rebus in
 pace belloque praeclare atque fortiter gestis, TIBI ac
 SERENISSIMAE DOMUI HASSIACAE partae
 Laudes, quas ad extremas Orientis & Occidentis oras
 jam dudum Fama velox pertulit: Majora etenim sunt,
 AUGUSTISSIME PRINCEPS, TUA in Christianum
 Orbem, in commune IMPERII ROMANO-
 GERMANICI Bonum collata, in dies illustriora, e-
 molumenta; Majora in HASSIAM TUAM, dul-
 cissimam Patriam nostram, beneficia, quam quae a
 balbutienti ore dignis encomiis evehi unquam possunt.
 CLEMENTISSIMUM TUUM ac SAPIENTISSI-
 MUM, per omnes Provincias TUAS, in bonos Pa-
 triae cives REGIMEN, non his solum, qui DIVI-
 NA CLEMENTIA a multis annis eo fruuntur, opta-
 tissimum merito atque optimo jure dicitur; sed alie-
 nigenis etiam, quocumque sub caelo natis, laudatissi-
 mum publice privatimque celebratur. TENERRI-
 MUS TUUS, MAGNE PRINCEPS, erga DEUM
 OPTIMUM MAXIMUM, & Sacra, AMOR,
 quo puriorem, secundum Verbum DEI Reformatam,
 Religionem, summis laboribus a Gloriosae Memoriae
 MAJORIBUS TUIS in Patria nostra stabilitam, pari
 Gloria atque Cura tueris; quo Academias, Tempa,
 Scholas Illustres ac triviales exstruis, exstructasque con-
A 3
fer-

D E D I C A T I O.

servas & amplificas, Viros uti in Aula TUA Summa E-
 ruditione, Pietate, Prudentia, Consiliorum dexteritate
 & Gravitate Illustres & maxime Conspicuos, sic in A-
 cademiis & Scholis Doctrinae salutaris Antistites, Ju-
 stitiae Praesides, Hygæae Oracula, rerumque omnium
 tam naturalium quam artificialium, nec non Lingua-
 rum, Orientis non minus atque Occidentis, cognitione
 Clarissimos, Professores Celeberrimos, ad Juventutem,
 Patriae florem, bene formandam conscribis & quam
 clementissime nutris: quo denique Ecclesiae CHRIS-
 TII Pastoribus excubantissimis prospicis, Eamque his
 maxime turbulentis temporibus, contra inhiantem Re-
 gioni & Religioni nostrae Hostem ita defendis, ut cru-
 ento hoc bello, tot regiones confumente, in Patriis
 Urbibus non solum hostilem gladium vagina vacuum
 non viderimus, sed & istum armis TUIS, cum PO-
 TENTISSIMIS SOCIIS uno animo junctis, per SE-
 RENISSIMUM ac FORTISSIMUM FRIDERI-
 CUM, UNUM illum ex Magnis hujus seculi HE-
 ROIBUS, SPEM Patriae Summam, caeterosque Ju-
 ventutis PRINCIPES una cum Hassiacis TUIS Copiis,
 in meditullium Regni sui reprimi cernamus, ut tan-
 dem secura pace Ecclesiam & Patriam diu atque tran-
 quille fruituras confidamus. Hic, inquam, TENER-
 RIMUS TUUS erga DEUM, & veram Religionem,

D E D I C A T I O.

AMOR, adeo omnium omnino hominum animos & oculos in TE convertit, oraque complevit, ut AUGUSTISSIMI TUINOMINIS, Piique ac Felicis Regiminis Gloriosissimam Memoriam haec nostra aetas per Orbem celebret, posteritas autem admiratura, & ipsa aeternitas intuitura sit. Res Gestas TUAS omnes, MAGNE PRINCEPS, praelia, victorias, monumenta plurima plane admiranda, meditari quidem ac venerari possum, assequi autem & eloqui singula nequaquam valeo. Sed ea tantum, CLEMENTISSIME DOMINE, Pace TUA, heic devoto animo commemorare liceat, quae singulari GRATIA TUA mihi civium TUORUM tenuissimo largitus es, quae TIBI & hunc Thesaurum & me ipsum per totam aetatem vendicant, illumque a PRINCIPE CLEMENTISSIMO haud inclementer susceptum iri, certissimo mihi argumento esse possunt. TUA, SERENISSIME PRINCEPS, Hassia me genuit, Lycéum TUUM CAROLINUM me nutrit, TUA Academia me erudit, TUA GRATIA me non in Patria solum, verum etiam in exteris Academiis, & in dissitis regionibus sustentavit. Summis in coelum laudibus efferunt omnes, quotquot sunt, erectioris animi homines, singularem erga subjectum TUUM GRATIAM, qua TUIS sumtibus eum ad ipsos Orientales populos dimiseras, ut, quos reconditos
ad-

D E D I C A T I O.

adhuc thesauros possident , ad commune rei literariae commodum adducat , & TIBI , PRINCIPI suo CLEMENTISSIMO , offerat. Sed , proh ! sufflamen , quod , emensa fere altera itineris difficillimi parte , optimo proposito injectum , omni me frustra spe ple-
risque videbatur , nunc , DIVINA PROVIDENTIA , hunc eventum habuit , ut non pauca , quae in Oriente quaerenda existimavi , tum Moscuæ , tum his in locis , in frequentissimo Orientalium confluxu , & Eruditorum Virorum commercio , invenerim. Eorum itaque Specimen TIBI , NUTRITIO meo CLEMENTISSIMO , editurus , hunc submisit offero THESAURUM LINGUAE ARMENICAE : Thesaurum , Doctissimis Viris hæctenus desideratum , sive voces , sive res in eo contentas , spectes , Europæis huc usque tantum non omnibus absconditum ; Linguae , antiquitate sua venerabilis , perfectione autem , atque utilitate sua Theologo , Historico , Philosopho & Philologo quam maxime commendabilis. Hunc non aerarium , qualis a me expectari nequit , sed literarium Thesaurum , TU , CLEMENTISSIME PRINCEPS , Cui is unice debetur , Cujus MUNIFICENTIA eundem promovit , Cujus CLEMENTIA mihi hæc otia fecit , in æternum grati , fidelis , atque devoti animi testimonium publicum , humillima mente manuque obla-

DEDICATIO.

oblatum serena fronte respice, & eum, quem non solum tot beneficiis immeritum Gratiouissime affecisti, sed cui etiam in posterum Clementissime prospexisti, & ad Orientalium Linguarum promotionem benignissime destinasti, ulteriori TUA GRATIA dignare, qua fretus maiora in rei publicae literariae commodum edere possit. DEUS OPT. MAX. TE PRINCIPEM OPTIMUM, Patriae PATREM, & SERENISSIMAM DOMUM HASSIACAM Ecclesiae, Imperio, Patriae, ac Studiis per plures annos incolumem seruet, & ad feros usque posteros florentem summa felicitate magis atque magis illustret: id quod flagrantissimis precibus iugiter efflagitat,

SERENISSIME AC POTENTISSIME

PRINCEPS,

DOMINE CLEMENTISSIME,

SERENITATIS TUAE

humillimus ac deuotissimus cliens

JOH. JOACHIMUS SCHRÖDERUS.

B

AD

Scribebam Amstelodami, Anno Christi MDCCXI. Idib. Jani,

AD LECTOREM PHILARMENUM
PRAEFATIO.

OPTICORUM Maximate, & quotidiana hominum experientia certum est, quod Armeni non de oculis corporis tantum, verum etiam de mentis acie intellectum, trito ferunt proverbio: *Στασίς η δ' οὐρανόθεν η φυσική* Longius distantia difficulter cognoscimus. Verum hoc esse, non solum Araratenses isti, & Caucasum inhabitantes, celeremque, qua fertur, Araxin bibentes, de Linguis ac Rebus Europaeorum sermonem habituri, tristi rerum suarum iactura, jam dudum deprehenderunt: sed solers quoque Europa, scientiis ac Linguis caeterarum mundi partium tantum non omnibus instructa, idem adhuc, Armenica quando cogitat, de se fateatur necesse est. Protulit haec certe Viros insignes, qui, eliminata e Sacris ac Secularibus barbarie, praeter Latina atque Graeca, ea etiam quae Oriens novit atque Meridies, in nostrum introducere Orbem, summo studio & indefesso labore, quam felicissime aggressi sunt. Sed quotusquisque est, Lector, qui Septentrionaliore istam priscae illius Haicanae seu Armenae Gentis Linguam sibi curae cordique esse voluit. Vix aliquos Europa vidit, qui hujus Linguae cognitionem praese tulerunt: Vix unum vel alterum Germania nostra habuit, qui ignotos ejus characteres ostendit. In rationes neglectae Linguae inquirens: an quod perditasit antiqua Lingua? Nequaquam. An quod ex aliis hujus usum Linguae mutuare possimus? Nullo modo. An vero, quod exiguus ex hac Lingua fructus sperandus sit? Minime. Quae causa igitur, quod Armena Lingua aliis posthabita, & haecenus a nostratibus minus culta sit? Dicam aliquas. Cum, instauratis templis atque scholis, Orientales literae ab Europaeis primum producerentur, Haicana natio jam diu Turcis ab hac, Persis autem ab altera parte subjecta, sine omni splendore proprii regiminis intra suos

li-

P R A E F A T I O.

limites se continuit, ac, suis contenta praediis atque bonis, extraneorum quorumcunque amicitiam & opes neglexit, a quibus vicissim ea Cimmeriis tenebris sepulta, nihil possidere credita fuit, quod nos scire nostra aut ipsorum interesset. Non defuerunt tamen Viri Doctissimi, qui, in res Armenorum diligentius inquirentes, cognoverunt, multa adhuc inter illos inveniri antiquitatis monumenta, scitu dignissima; Sed hos Librorum Manuscriptorum in his oris caritas & raritas, excusorumque, Grammaticarum & Lexicorum, penuria, a penitiori Linguae cognitione prohibuit. Nam licet extiterint nonnulli, qui, eam sibi spartam demandatam putantes, aliquid, ad hanc Linguam Europaeis notiozem reddendam, in lucem emiserunt, nequaquam tamen illi omnes simul sumti cupido Lectori satisfacere posse visi sunt. Thesauri Ambrosii introductio in Armenam & alias Orientales Linguas, edita Papias, Anno MDXXXIX, cum nihil nisi prima elementa contineat, vix hoc loco nominari meretur. Non melioris notae est Dictionarium Armeno-Latinum Francisci Rivolae, ex ore rudis Armeni exceptum, & Lutetiae Parisiorum editum, Anno MDCXXX, vocibus barbaris Persico-Turcicis refertum, a genuinis Haicanis vacuum, erroribus scatens. Postea Historia Armenae nationis & Conciliatio ejusdem cum Romana Ecclesia nec non Grammaticae atque Logicae institutiones, Romae, anno Christi MDCXLV. a Clemente Galano editae, quamvis multiplici imperfectione laborent, optimae tamen sunt, quae haecenus in hoc scripturae genere extiterunt. Doctrina Christiana, sed (քրիստոնեական) juxta Romanum exemplar, Armenice & Latine haec loci prodiit opera Karapieti Adrianopolitani & (Քարապետի Ադրիանոպոլիտանի) Theodorici Petri Simprii, vel potius (Քարապետի Յիսթրացու) Theodori Petraci, Cimbrici, prouti nomen hoc scriptum est in Dedicatione exemplaris unius Bibliorum S. Armenicorum ad Am-

B 2

plis-

P R A E F A T I O.

plissimos Curatores Inclytæ Academiæ Lugduno-Batavæ, ab Uskano Episcopo Erivanensi, Amstelodami Anno MDCCLXVI editorum: unde à nonnullis quidem Petraeus Auctor istius editionis habitus fuit, sed Armenis hac de causa, quamvis vir Eruditus, quod nullum ad istam editionem usum contulerit, ~~unquam~~ anpitann dictus. Tandem etiam in Germania Specimen characterum Armenorum primus produxit Andreas Acoluthus in suo Obadia Armeno, edito Lipsiæ, Anno Chr. MDCXXC. Hujus Viri diligentissimi conatus maximo-pere laudandos censemus, licet is sæpius gravissime lapsus sit, & a Galano atque Rivola, quos aliquoties haud infeliciter correxit, seductus, tum Vocum anomalarum alienam formationem consinxerit, tum Versionem Armenicam juxta alias strictius examinans, Vocibus Interpretis Armeni peregrinam significationem imposuerit: id quod aliter fieri non potuit, quoniam aliis subsidiis destitutus fuit. Omnes horum errores producere, jam non est animus, neque locus: ad oculum illi patebunt omnibus, quibus volupe erit ista, quæ recensuimus scripta, cum hoc nostro Opere & bonæ notæ Auctoribus Armenis conferre. Sed in istis substiterunt huc usque Europæorum studia Armenica, quibus quam parum sedulus Linguae Studiosus adjuvari possit, ipse meo exemplo probe cognovi; ita ut vel valde exiguum vel plane nullum ex illis omnibus in adornando hoc opere præsidium habuerim, de cujus occasione aliqua adhuc addenda esse puto. Primus, qui post jacta in Hebraicis, Graecis, aliisque Orientalibus Linguis, fundamenta, me ad Armenicam quoque manu duxit, est Vir Clarissimus Georgius Otho, Linguarum Sacrarum & Orientalium nec non Poesios in Inclytâ Marburgensi Academia Professor longe Celeberrimus, de universa re publica literaria optime meritus, quem grati animi ergo heic publice nomino. Sed cum iste Vir Venerabilis, pro singulari sua erga literarum orientalium cultores benevolentia, me porro Il-

P R A E F A T I O.

*lustri Viro Jobo Ludolfo commendaret, ut Ipso Auctore Aethi-
 pica colerem, indeque ad Theologica redirem, fere quiescere vi-
 debantur haec mea studia Armenica: donec, sexto abhinc an-
 no, exteras Academias in visere constituerem. Primo quidem
 Ultrajectum me conferebam, ubi cum Celeberrimos Theologos, &
 Clarissimum Relandum Hebraicae & Orientalium Linguarum
 Professorem Celeberrimum, & de his in dies magis ac magis
 merentem, audi vissem, Amstelodamum progrediebar ad Cla-
 rissimum Virum Guilielmum Surenhusium, Graecarum & O-
 rientalium literarum in Illustri Athenæo Amstelodamensi Pro-
 fessorem meritissimum. Hujus ductu cum Rabbinica, Mis-
 nica & Gemarica legerem, fama ad me perferebatur de Reve-
 rendissimo Archiepiscopo Armenorum Thoma Golthanensi, ejus-
 que ex fratre Nepote Luca Nurigianide, plurimis in nationem
 suam meritis, & variarum Asiaticarum ac Europaearum Lin-
 guarum cognitione, Clarissimo. Horum benevolentiam ad juvan-
 dos meos in Armenicis conatus cum impetrassem, fidelissimo
 Praeceptoris mei auxilio in Haicanae Linguae cognitione feli-
 citer progrediebar, in qua quo magis proficiebam, eo minus tri-
 buebam Galano & Rivolae, adeo ut, observatis horum erro-
 ribus, coactus fuerim, (*զմայր լեզուս քարոզելու*) viam
 non tritam inire, & novâ ex versione Armenica Scripturae S.
 probatisque Auctoris Grammaticae praecepta & mente &
 calamo concipere. Sed vix per semestre in hoc labore perrexeram,
 cum a Reverendiss. Viro intelligerem, se cum suis in Patriam
 reversurum. Arrisit commoda occasio in Doctissimorum Viro-
 rum consortio in ipsum Orientem proficiscendi, & quae deside-
 rarem inde petendi: impetrataque Clementissimi Principis ve-
 nia atque munificentia, ad iter me accingebam. Sed, quod aliter
 in fatis fuit, navibus ad emporium Russiae, Archangelum,
 destinatis e portu Amstelodamensi solventibus, Archiepisco-
 pus letaliter decumbens, voluit ut cum Mercatoribus Armenis*

P R A E F A T I O.

praecedens, sui ipsius & suorum adventum Moscuæ expectem: quo cum pervenissem, tristissimum nuncium de mortuo in Batavis Reverendiss. Thoma perccebit. Persistebam nihilominus in proposito itinere ulterius prosequendo, & nullum non lapidem movebam, ut literas per Astrachaniae regnum transitum aperientes obtinerem, sed iis mihi, ut aliis quibuscunque Europaeis versus Persiam tendentibus, prorsus negatis, tandem, invito licet animo, mihi in Patriam revertendum erat. Inde Amstelodamum redux, dilectum Nurigianidem, adhuc obitum spectatissimi Patruī lugentem, offendebam, ejusque contubernium nactus, Armenicis studiis me magis adstrinxi, meumque Propositum de edenda perfectiori Grammatica Armena Viro Doctissimo aperui, qui de eo gaudens suam operam ac typos Armenicos mihi quam benevolentissime promittebat. Grammaticae vero, Amicorum Consilio, adjungenda erant varia, quae hic eidem juncta comparent, quoniam non minus necessaria mihi quoque videbantur; sed ut Eruditorum sententiam experirer, specimen in lucem publicam praemittebam. Interea vero temporis Eruditam Angliam mihi adhuc visendam judicavi, antequam in proposita editione aliquid molirer. Suscepit hoc iter, cujus prosper successus votis meis ex asse respondit. Viros summa eruditione claros salutavi, Bibliothecas instructissimas lustravi, & in quo non minimam felicitatis meae partem pono, Virum in Orientalibus Linguis non minus ac in Europaeis ple-risque consummatissimae eruditionis Henricum Sikiū, Hebraicae Linguae in Academia Cantabrigiensi Professore Regium, in Arabicis audiivi. Omniumque suffragio ad exhibendum publico Thesaurum Linguae Armenicae huc reversus, eundem quoque a Celeberrimis Germaniae Viris desiderari intellexi. Festinandum esse, rationes gravissimae suadebant, & quam maxime, ne mox typis Armenicis destitutus, eum literato Orbi invidere videar. En igitur, Erudite & Philarmene Lector, The-
fau-

P R A E F A T I O.

saurum Linguae Armenicae, quem superiori anno prelo concessimus, sub felicibus hujus novi auspiciis Tibi integrum exhibemus, monentes, ut eo quo scriptus est animo eum legas, & in tua commoda convertas. Antiquitatem & Fata Linguae Armenicae ex Historico Armeno tradidimus, non nescii quod recentiores nonnulli Eruditi Viri longe aliter sentiant: sed sit fides penes Auctorem, quem hoc loco prolixius non defendemus, ut in illis Tuo judicio eo liberius frui possis. In Armenicis latino charactere exprimendis memineris me Germanorum pronuntiationem plerumque observasse. Nominum quorundam, praeter ea quae suo loco notavimus, inflexionem, si a diversis auctoribus Armenis ad diversas Declinationes referri videas, ea notes, non autem facile corrigas. In Profodia, quoad Syllabarum quantitatem, secuti sumus Simonem Sjulfaensem, Grammaticum inter Armenos celeberrimum. Confessionem & additas ad ejus illustrationem Notas, quantum fieri potuit, κατὰ ἰσχύϊν transtulimus, ut de vera Ecclesiae Armenae sententia eo certior esse possis. Synopsin hodiernae civilis Armenorum Linguae exhibuimus, ut hujus ab antiqua differentiam observes, & per Dialogos ad confabulandum cum Armenis inviteris, plenam autem cognitionem hodiernae dialecti, cum non in libris sed in ore loquentium contineatur, extra frequens cum Armenis commercium nunquam acquires. In versione autem Latina Dialogorum & Epistolarum aliquando sensum respeximus, non propriam vocum significationem, ne alterutrius Linguae idioma plane deserere cogere-mur. Indices, exemplis Regularum Grammatices in hunc finem uberrime propositis, vocabulis difficilioribus & raro occurrentibus referti, copiosi Vocabularii vices peragent. Omnia tanta, quanta possibilis fuit, ἀκριβέστατα tradidimus, & quidem ad Armenica, ut eo accuratius prodirent, mecum attendit supra laudatus Nurigianides. Sphalmata nonnulla gra-

P R A E F A T I O.

viora, ne Lectorem offendant, ad calcem Libri sincere notavimus: si qua alia observabis παραράματα, Lector, ea pari promptitudine, qua Tibi ac Tuis commodis inservire studuimus, excusata habebis. Cum enim Studiorum & itinerum diversitate distracto tantum temporis nequaquam superfuerit, ut Librum, antequam typis mandaretur, totum nitide describeret; sed dum antecedentia sub prelo sudabant, sequentia adhuc e primis schedis educenda, & in ordinem redigenda fuerint: hinc aliter vix fieri potuit, quin mentem, in corrigendis erratis typographicis ad diversa attentam, nonnulla suffugerint. Unum hoc tantum addamus, quo & scopum nostrum in Dissertatione significemus, juxta illa verba Philosophi: χρησίμης ἕσης τῆς τέτων θεωρίας, σύντομόν' σοι παράδοσιν ποιέμενος, πειράσωμαι διὰ βραχέων, ὥσπερ ἐν εἰσαγωγῆς τρόπῳ, τὰ παρὰ τοῖς πρεσβυτέροις ἐπελθεῖν, τῶν μὲν βαθυτέρων ἀπεχόμενος ζητημάτων, τῶν δὲ ἀπλευτέρων συμμέτρως τοχαζόμενος. *Majora enim Tibi pollicemur Opera, utpote Lexicon Armeno-Latinum, Historiam, Bibliothecam Armenam, & alia, si hoc Tibi non ingratum fuisse intellexerimus. Ut, Tuum si accedat studium, haec quoque Lingua, ad ingens rei literariae commodum, magis ac magis Europaeis innotescat. Id quod eo magis nunc sperare licet, dum & Amplissimus Vir M. Veyssiére La Croze, S. Regiae Maj. Borussicae a Consiliis & Bibliothecae Praefectus, ut in anni literatura, sic in Armenicis etiam Doctissimus, in hoc nunc occupatus est, ut eruditissimis suis, quas promittit, Observationibus hujus Linguae studium & usum commendet. Tu, Philarmene Lector, his interim bene utere, & mihi fave. Vale.*

ՀԵՆՆԵՐԶԵՍՈՒԾՈՎ.

DISSERTATIO

*De Antiquitate, Fatis, Indole atque Usu
Linguae Armenicae.*

CAPUT PRIMUM.

De Antiquitate Linguae Armenicae.

I. DE ARMENICA LINGUA, ejusque antiquitate dissertaturus, non iis omnibus, quae ex antiquioribus, Graecis & Latinis Auctoribus, ad hujus argumenti dilucidationem adduci possent, nec recentiorum, variis Doctissimorum Virorum, sententiis recensendis aut conciliandis, minus hominum sua per Armenias itinera describentium narrationibus Lectorem morabor; sed, illis erudito Orbi diu satis cognitis, istis sententiarum divortiis quam maxime dubiis, his vero magnam partem falsis atque vanis, sepositis, recondita & interclusa haecenus Armenicae gentis scrinia pandam, ostensurus, unam ex antiquissimis esse Armenicam Linguam, cujus origines, si non ab ipsa Noachi arca, certe a turris Babylonicae exstructione petendae sint: idque tum ex istis caenae antiquitatis monumentis, quae optimae notae & in-

I.
Auctoris
Scopus.

dubitatae inter Armenos fidei Historicus, *Moyfes Chorenensis*, quarti post Christum natum seculi Scriptor, (de quo plura inferius,) collectis priscorum Chaldaeorum Graecorumque schedis, ab interitu vindicata nobis reliquit, tum convenientibus rationibus aliis ex ipsius Linguae fatis ac natura seu indole petitis, demonstrare fatagam.

II.
Num Armen-
na Lingua sit
a Noacho,
primaeva &
universalis.

II. Nam si unquam argumentum pro antiquitate Linguae ex gentium migratione ac dispersione petendum est, nemo mirabitur, quod ab ipso Noacho Armenicam Linguam deduci posse innuerim, qui cogitabit, hanc demum esse propriam atque vernaculam genti, istas regiones incolenti, ex quibus, quotquot post universale diluvium & Babylonicam Linguarum confusionem nationum dispersiones, & gentium coloniae factae sunt, primitus prodiisse certo constat. Unde facilis quoque oriretur suspicio, num Armena Lingua sit fortassis primaeva illa Noacho ejusque filiis ac posteris familiaris, & proinde, si qua invenitur, universalis, omnium matrix, Lingua, ex qua tot seculorum decursu progenitae sive Linguae sive Dialecti ad unam omnes, ad quam propterea etiam in inquirendis Vocum originibus omnes reducendae ac primaevae rerum significationes hauriendae.

III.
Quod videtur
asserendum
ex Gen.
VIII: 4.

III. Cum enim neminem lateat, Noachi arcam, post exsiccata a diluvii aquis terram, in Araratensibus majoris Armeniae montibus confedisse, quis dubitabit, istos octo homines, totius humani generis stirpes, in his finibus aliquandiu sedes fixisse, linguam domesticam propagasse, & successivis temporibus cum nu-
me-

merosa prole per adjacentes regiones se extendisse, donec accepta turris constructione universalis gentium dispersio facta est: atque hac ratione invictum istud argumentum, quod pro Hebraica aliarumque Linguarum antiquitate adducitur, pro Armenica Linguam maxime militare videtur. Dicendum enim est, Vernaculam Noachi Linguam, quam ipse cum suis in Armenia locutus est, si haec non sit eadem cum Hebraica, vel plane periisse, vel apud dispersos Noachi posteros fartam tectam mansisse, apud hos vero, in patriis sedibus tranquillam vitam agentes, totam mutatam, superstite vix modico simplicium vocum numero, in triste cladis, patriae avitaeque Linguae inflatae, testimonium, quod tamen minus esse probabile unicuique videbitur.

IV. Imo vero, si fas est dicere, possemus ex antiqua Armenica Lingua Hebraica, atque Chaldaica, Syriaca, Persica, Turcica, & si Prosthesis, Aphacreses, Metathesis, & reliquae figurae, in vocum Derivationibus adhiberi solitae, admittantur, Graeca, Latina, aliarumque Linguarum Vocabula non pauciora deducere, quam quis unquam ex Hebraica deduxerit; & eatenus universalem dicere Armenicam Linguam, qualem tamen eam non esse & ipsi persuasi sumus, & in sequentibus ostendemus.

V. Iis igitur non obstantibus, uti Armenicam Linguam ex multorum vocabulorum cum peregrinarum Linguarum vocibus harmonia, non communem aut universalem omnium Matrem esse judicamus; ita e con-

IV.
Et ex vocibus plurimis, quasi reliquiis Armenicae in aliis Linguis.

V.
Non tamen est Universalis, sed Cardinalis Lingua.

trario iisdem rationibus eam neque dialectum vel filiam alius cujuscunque Linguae dicendam esse putamus; sed Cardinalem, sibi in genuinis suis vocibus ac domesticis phrasibus abunde sufficientem, & ab aliis quibusvis independentem: adeo ut, si omnia, quae usus se-quioris aevi introduxit, vocabula resces, extermines, proscribas, non minus copiosa dictione, elegantibusque & convenientissimis loquendi modis exuberet, quam si vocum quarumcunque exoticarum farraginem, ut hodie vulgo fit, Haicanismo immiscueris.

VI.
Armenica
Lingua non
est Mater
Hebraicae.

VI. Quare, ut quod res est, propius dicam, Hebraicae Linguae Mater Armenica non est, licet illa ex hujus natali solo post Diluvium de novo quasi prodierit: antiquorem esse Hebraicam, quam quae ex confusione Babelica una cum aliis ortum duxerit, evincunt tum irrefragabilia ex Textu Sacro Hebraeo, & praesertim ex propriis Protoplastorum, & infrequentium Patriarcharum antediluvianorum, locorumque nominibus petita argumenta, & communis Doctissimorum Virorum consensus. Illibata mansit Hebraea Lingua in Benedicta Semi, tempore *πυρροποιήσεως* & usque ad grandaevam Abrahami aetatem vivi, familia, in qua ea cum vero vivi Dei cultu ita conservata est, ut, reliquarum profanarum Linguis justo Dei judicio inter se confusis, haec uti a culpa sic quoque a poena libra evaserit.

VII.
Neque filia
eiusdem.

VII. Cum igitur a condito mundo usque ad Diluvium & inde ad turris Babylonicae aedificationem Hebraica tantum Lingua omnibus una, & sermo unus fuerit; dispiciendum nunc est, num fortassis idem, quod de

de aliis Orientis sive linguis sive dialectis, puta Chal-
daica, Syriaca, Arabica & Aethiopica dicitur, de Ar-
menica quoque dici possit, & haec cum illis filiabus ex
Linguarum confusione unam & eandem matrem He-
braicam agnoscat. De illis inter Eruditos omnino con-
stat: id probat radicum in literarum numero, sono,
significatione, & Derivatorum forma, convenientia,
nec non perpetua Declinationum, Conjugationum &
Constructionum analogia. De pluribus vero, nimirum
Chinica, Georgiana, Slavonica, Graeca, Latina, Teu-
tonica, & aliis, quibus Armenicam annumeramus, non
scripturae tantum diversitate, sed & ipsis Vocum ra-
dicibus, Derivativorum formis, variis Componendi
modis, item Declinatione, Conjugatione & Constru-
ctione ab Hebraica toto coelo differentibus, idem ne-
quaquam asserere licet.

VIII. Armenam certe Linguam, quicquid dicatur
de aliis, tantae esse antiquitatis, ut a famosa illa Gen-
tium dispersione ejus origo petenda sit, abunde de-
clarabunt testimonia e supra laudato Moyse Chore-
nensi nobis producenda. Indicabunt ea confusionem
istam non perfunctoriam aliquam Hebraicae Linguae
in labiis Gentium commixtionem fuisse, quasi voces
eadem variis modis mutatae, vel aliis rebus impositae,
a structoribus turris minus bene intelligi potuerint; sed
novas plane & inauditas voces hominum mentibus ac
linguis a Deo infusas fuisse: quod propria Virorum Il-
lustrium & locorum Armenica nomina, a priscis illis
Haicanis heroibus primis post *γλωττοσύγχρυσιν* seculis in-
di-

VIII.

Probatur ista
thesis ex mo-
do Confusio-
nis, & anti-
quissimis no-
minibus pro-
priis Viro-
rum & loco-
rum Arme-
nicis.

dita, in Armenorum libris adhuc nullibi non obvia, & magnam partem ex constanti traditione rudi quoque hujus nationis plebi nota, tanquam argumenta omni exceptione majora, confirmabunt.

IX
Unde Moyses
Chorenen-
sis suam
historiam
hauserit, in-
dicatur.

IX. Sed quoniam haec, & quae sequentur, praeter Mosē, historiae Sacrae Conditorē, adducentur, rei gravitas, ac fides hujus historiae, omnino postulare videntur, ut indicemus ipsum fontem, ex quo Chorenen- sis, cum ipse longe posterioris aevi sit, limpidam suam aquam primus hauserit, & ad quem lectorem sitibun- dum remittat. Rem omnem, ejusque occasionem, Au- ctor Moyses Choren. Hist. Arm. Lib. I. Cap. VII. ff. diserte exponit in hunc sensum. Arfaces, cognomine *Stre- mus*, Parthus, Parthorumque ac Persarum Rex, victis bello Assyriis, Assyriae, totiusque orientis Rex saluta- tus est. Hic Regem Armenorum constituit fratrem suum Walarfacem, qui, in nationis ei subjectae antiquitatem inquirens, & nomina atque historiam suorum in regno Decessorum sciscitans, invenit Assyrium quendam, Chal- daicarum & Graecarum literarum peritissimum, nomi- ne *Maribam Catinam*, quem Niniven ad fratrem Arfa- cem misit, & datis ad eundem literis, rogavit, ut Ma- ribae eum in finem archiva regia aperiantur. Gaudet de fratris proposito Rex Arfaces, petitioni ejus annuit, & ad archiva regia Maribam admittit, qui omnia perlustrans invenit volumen quoddam, cujus inscriptio sic habe- bat:

Սկիզբն Թարգմանին:

Ընտանեան հրամանաւ Մղեկսանդրի ՚ի Վաղղէա-
ցւոյ բարբառոյ փոխեալ ՚ի Յոյն. որ ունի զբուն Հնոց՝ և
զՎախնեաց բանս. որոյ սկիզբն լեալ ասէ զՕրուանն՝ և
զՏիտանն՝ և զՄպետոսթէ. յորում և զԻւրաքանչիւրը
՚ի ծնընդոյ երկն Վախարարականացս այսոցիկ արանցս՝
զարս անուանիս կարգաւ շարադասեալ յԻւրաքանչիւր
տեղիս մինչև յ՝ բազումամն: i. e.

Chor. ibid.
Cap. VIII.
pag. 33.

Initium Voluminis.

*Hoc Volumen, jussu Alexandri ex Chaldaeo idioma-
te translatum in Graecum, continet originalem Anti-
quorum & Primaevorum historiam, cujus initium esse
dicit Sjeruvianem, Titanem, & Apetusthen, & singu-
los quosque a tribus his Primatibus & Celebribus Viris
prognatos, praestantes Viros, ordine recenset, suo quem-
que loco, ad multos annos.*

Ex hoc Volumine, dicit Chorenensis, Maribas Ca-
tina Armenicae tantum Nationis excerptam historiam
Graeca & Assyria lingua scriptam Mizbin (Nizibin)
ad Walarfacem affert, qui eam tanquam pretiosissimum
thesaurum custodiens nonnulla ex ea columnis insculpe-
re jussit. “ Ex eadem, addit Historicus noster, Ma-
ribae Catinae relatione, de antiquarum serie rerum “
certior factus, ad tuam (Isaaci Bagratidis) petitio- “
nem respondebo, fundamenta jacturus nostri Princi- “
patus usque ad Chaldaeorum Sardanapalum & ul- “
terius.

Chor. ibid.
P. 34.

Chor. ibid.

X. Re-

X.
Series Re-
gum Hai-
canorum ex
Chor. Lib. I.
Cap. IV. p.
19. ff.

X. Hinc Regum Armenorum seu Haicanorum seriem Chorenensis, ab Haico filio Torgomi usque ad Arschirum, exhibet hoc modo:

1	Հայկ	Haik.	23	Գուակ	Guerak.
2	Արմենակ.	Armenak	24	Հրանտ.	Hrant.
3	Արամայիս.	Aramajis.	25	Ընծար.	Endsakh.
4	Ամասիա.	Amasia.	26	Դղակ.	Dgak.
5	Գեղամ.	Gelam.	27	Հորոյ.	Horuë.
6	Հարմայ.	Harma.	28	Օարմայր.	Zarmair.
7	Արամ.	Aram.	29	Պերճ.	Pierdj.
8	Արայ.	Arai.	30	Արբուն.	Arbun.
9	Արայ Արա- յեան.	Arai Araji- des.	31	Բազուկ.	Bazuk.
10	Անուշաւան.	Anuschavan.	32	Հոյ.	Huë.
11	Փարետ.	Paret.	33	Յուակ.	Hufak.
12	Արբակ.	Arbak.	34	Կայպակ.	Kaipak.
13	Օաւան.	Zavan.	35	Սկայորդի.	Skajuërdi.
14	Փաննաս.	Parnas.	36	Պարոյր.	Paruir.
15	Սուր.	Sur.	37	Հրաչեայ.	Hratschea
16	Հաւանակ.	Hayanak.	38	Փաննուաս.	Parnuas.
17	Վաշտակ.	Wafchtak.	39	Պաճոյճ.	Padjuidj.
18	Հայկակ.	Haikak.	40	Կունակ.	Kuernak.
19	Ամբակ.	Ambak.	41	Փաւոս.	Pavüës.
20	Արնակ.	Arnak.	42	Սիւս Հայ- կակ.	Alter Hai- kak.
21	Շաւարշ.	Schavarfch.	43	Երուանդ սահաւակեայ.	Ieruvand.
22	Նորայր.	Nuërair.			

44	Տիգրան.	Tigran I.	65	Արտավազ.	Artavazd. II.
45	Բաբ.	Bab.	66	Տիրան.	Tiran I.
46	Վահագն.	Wahagn.	67	Տիգրան.	Tigran III.
47	Արավան.	Arravan.	68	Վաղարշակ.	Wagharschak II
48	Նիերսիհ.	Niërsiëh.	69	խոսրով.	Chuëfrüev I.
49	Օարիհ.	Zariëh.	70	Տերդատ.	Terdät.
50	Արմուեց.	Armuëg.	71	խոսրով.	Chuëfrüev II
51	Բագամ.	Bagam.	72	Տիրան.	Tiran II.
52	Վահան.	Wahan.	73	Արշակ.	Arfschak III.
53	Վահե.	Wahe.	74	Պապ.	Pap.
54	Արշակ.	Arfschak I.	75	Վարազդատ.	Warazdat.
55	Վաղարշակ.	Wagharschak I	76	Արշակ.	Arfschak IV.
56	Արշակ.	Arfschak II.	77	Վաղարշակ.	Wagharschak III.
57	Արտաշես.	Artasches I.	78	խոսրով.	Chuëfrüev III
58	Տիգրան.	Tigran II.	79	Վրամշապուհ.	Wramscha-puh.
59	Արտավազ.	Artavazd I.	80	Արտաշես.	Artasches III.
60	Արշամ.	Arfscham.	Կամ Արտաշիր	vel	Artaschir.
61	Աբգար.	Abgar.			
62	Սանատրուկ.	Sanatruk.			
63	Իրուանդ.	Iëruvand II.			
64	Արտաշես.	Artasches II			

XI. Hi omnes Հայոց (Սաղաւորք *Haicanorum* Reges vocantur. Profapie duae sunt. Prima, ab ipso *Haico* usque ad *Wahé*. Altera, ab *Arfschak* vel *Arsace* Primo usque ad *Artaschesem*, alias *Artaschirum* dictum. Հայկ *Haik* igitur, ordine primus, quartus a *Japheto*, & filius Auctori dicitur (Թորգոմայ *Thorgomi* D *Ne-*

XI. Haicus quis fuerit, & quando vixerit?

Gen. X: 1, 2, 3, 4.

- Nepos **חִירָם** *Thirasi*, Pronepos **גַּמְרִי** *Gameri*, Abnepos autem ipsius **יָפֶת** *Japheti*, diversa licet ab ea Japheti Genealogia, quae in Biblico textu legitur. Nam uti statim subjicit Chorenensis, **וְיִרְמִיָּהוּ בֶן־חִירָם בֶּן־יָפֶת** *Thirasum quartum a Noacho, a Japheto autem tertium, omnes Chronologi scribunt: licet juxta nostram Bibliorum versionem in nullo originali scripto sic inveniatur. Coaevus dicitur* **נִמְרוֹד** *Nebrotho* (**נִמְרוֹד** *Nimrodo*, qui coepit esse potens in terra) qui etiam *Belus*. Quod autem ipse nomine adhuc gaudens Hebraeo **הַיֵּק**, nonnunquam **הַיֵּק**, *Haik* vel *Haikk*, a **חַיָּה** *vita tua*, ante Linguarum confusionem natus, tempore exstructionis turris Babylonicae adhuc vixerit, eidem tanquam **שַׂרְתָּרְסָר** *Praefectus* interfuerit, & diu superstes fuerit, graphice ab Historico nostro Chorenensi ex Maribae Chronico regio describitur. Cujus verba, quoniam ab Auctore integra adducuntur, perillustre & antiquissimum veritati Mosaeicae de confusione Linguarum testimonium perhibent, & Haicanae Linguae antiquitatem quam maxime probant, hic quoque afferri omnino merentur. Armenice sic sonant: **Մարտիկ և Կրեկիք** *առաջինքն ՚ի Կիցն, և աշտարհի մեծամեծ բարեաց պատճառք. որ սկիզբն աշտարհի և բաղամարդու թէ, Նա ՚ի սոցանէ հատեալ գտան ազգ հսկայիցն՝ անհեղեղք յաղթանդամք մարմնալ և վիթխարիք. որք*

յղացեալ ամբարտաւանութիւն ճնան զամբարիշտ խորհրդս
 աշտարակաշինութեն. և 'ի նոյն լինէին 'ի գործանկեալք՝
 յոր հողմն ահագին իմն և Վճային շնչեցեալ 'ի
 'իցն ցամանս՝ ցրուէ (ցրէ) զամբարտաւանս և մարդկանն
 անլուր բարբառս իւրաքննչւրումք բաշխեալ աղմուկ
 շփոթի 'ի մէջ արկանէին: Երոց միեր և Յարեառս
 Թեանն չպիկ անուանի, և քաջ Վախարարն կորովաճիգ
 և հաստաղեղն. i. e. *Terribiles & illustres erant primi illi ex Diis, & maximi mundi bonorum auctores, initium mundi & multiplicationis hominum. Et ex his separata inventa est natio Gigantum, inimitabilium (incomparabilium) membris corporis robusti & immanis staturae, qui concipientes arrogantia genuerunt improbum consilium exstruendae turris, & dum in hoc opere erant occupati, ventus terribilis & divinus, immissus Deorum ira, dispergit opus superbum in sublime evectum, & inter homines quoscunque inauditum sermonem distribuit, qui exinde tumultum confusionis faciebant. Ex his unus erat etiam Japheticus ille Haik nominatus, (celebris,) & strenuus Praefectus, fortis jaculator, & firmus arcu.*

XII. Sed non id mihi summi, ut integram nunc Haicanorum Regum historiam vel Chronologiam contexam: proposito meo insistens, ea tantum ex Chorenensi adducam, quae de Regum & locorum propriis nominibus extant monumenta, Haicanam Linguam illis propriam atque vernaculam fuisse, & ex ista Linguarum confusione ortum duxisse, demonstrantia. Haicum igitur ante turris destructionem a Patre Hebraice loquente natum & educatum fuisse, praeter alia nomen ejus, ut diximus,

XII.

Haik primus
 Haicanam
 Linguam loquitur, gentis
 suae conditor.

Hebraeum confirmat, & ipsum etiam ante cladem
 Babylonicam Hebraice locutum fuisse extra controver-
 siam esse putamus, quem nunc post eandem primum
 sua Haicana Lingua usum esse videbimus. Profectus est
Haik, Belo tyrannidem affectanti obedire detrectans,
 Babylone versus Septentrionem post natum ipsi filium
Armiënak, **Յեա ծնանելոյ զորդի իւր զԱրմենակ ՚ի**
 Chor. p. 36. **Քաբելունի՝ չուարարեալ գնայ՝ յերկիրն Արարատայ, որ**
է՝ ՚ի կողմանս Տիւսիտոյ՝ հանդերձ որդուովք իւրովք և
դստերօք, և որդւոյ որդուովք՝ արամբք զորաւորօք,
թուով իբրև յ, և այլովք ընդոճնօք և եկօք յարեցելովք
՚ի նա. և բոլոր աղիւիւ երթեալ բնակէ ՚ի Լեւնտոսի միում
՚ի դաշտավայրի. յորումնակաւք՝ ՚ի մարդկանէ յառաջա-
դոյն ցրուելոյն դադարեալ բնակէին. զորս հնազանդ իւր
արարեալ հայկ՝ շինէ անդ տուն բնակուածի կալուածոյ,
և տայ ՚ի ժառանգութի Վաղմեայ որդւոյ Արմենակայ:
Այս արդարացուցանէ զանգիր հին ասացեալ զրոյցս:
Ալ ինքն խաղայ՝ ասէ, այլով աղիւիւն ընդ արևմուտս Տիւ-
սիտոյ՝ գայ բնակէ ՚ի բարձրաւանդակ դաշտի միում. և
անուանէ զանուն Լեւնադաշտակին՝ հարք. այսինքն՝
աստէն բնակեալքս ազգ ՚ի տանն Սորգոմայ: Ե ինէ
և դեւղ մի՝ և անուանէ իւր անուն՝ հայկաշէն, post-
quam genuisset filium suum Armenak Babylone profe-
ctus venit in terram Araratensem, quae est in partibus
septentrionalibus, cum filiis suis & filiabus, & filiorum
filiis, viris fortibus, numero circiter trecentis, aliis-
que vernis, & advenis ipsi adhaerentibus. Et tota
caterva veniens habitat in planitie quadam ad radices
montis cujusdam, in qua pauci ante ipsum homines ha-
bitabant, quos obediens sibi reddens Haicus, aedificat
ibi

ibidem domum habitationis ditiorum, quas in haereditatem tradit Cadmo filio Armenaki. Hoc confirmat non scriptam antiquam illam (quam Auctor in superioribus dixerat) traditionem. Et ipse Haicus progreditur, dicit Maribas, cum alia turma, versus occidentem septentrionis, venit & habitat in sublimi campo aliquo separato, & vocat nomen planitiei circa montem istum Հաբե Harkh i. e. Patres, quoniam ibi habitantes erant ex prosapia Patris Thorgomi. Aedificat etiam comum aliquem, & nominat nomen ejus Haikaschen, i. e. Haici structuram. En duplex Haicanae linguae monumentum antiquissimum! Հաբե Harkh enim, provincia est Armeniae majoris in hanc usque diem sic appellata, & Հիսխեն frequentissimum vocabulum, Armenorum etiam vulgo adhuc notum, structuram, aedificium significans, Matth. 14: 15. unde շինել aedificare, շինութիւն aedificatio, & alia. De hoc Haico Haicanae gentis Conditor eleganter Patriarcha Nierfes in historia nationis suae, Rhythmicè conscripta, canit, pag. 432.

Ե. յ. Լ Թորգոմնայ ըր Հայկ ծընեալ:

Յորմէ և Հայք մեք անճանեալ:

Յաշտարակին մին սա եղեալ և այլ i. e.

Sed Thorgom Haicum genuit,

A quo & Haicani nos vocamur,

Ad turrim hic quoque adfuit, &c.

XIII. Quatuor adhuc celebria loca ex Haici istius historia

XIII.
Ab Haico
propugnacu-
lum Haikh,
Hajuets
Dfuër, Gieri-
ezmankh, &
Haikh Arme-
nia nomen
acceperunt.

Chor. Lib. I.
Cap. X. p. 42.

Ibid. pag. 43.

XIV.
Armenak,
Aragadz, Ar-
majis, Ar-
mavir, Scha-
rai, Ie-
rafchh f. A-
raxis.
Chor. p. 45.

storia addamus. Belus Haicum ad obedientiam revocans, refractarium bello aggreditur, sed infelici successu. Fortissimi enim Haici, armata manu ei occurrentis, sagitta fossus, efflat spiritum. Victor in ipso conflictus loco propugnaculum exstruit, quod in perennem victoriae memoriam Հայք Haikh, & adjacens regio Հայոց-Չոր Hajuets Dfuër i. e. *Haicanorum vallis*, in hanc usque diem dicitur. Sed collem, in quo Belus cum heroibus suis cecidit, անուանեաց Հայկ Ղերեզմանս որ այժմ անին Ղերեզմանք, nominavit Haik Gieriezmanes, quae nunc vocantur Gieriezmankh, i. e. *sepulchreta*, vocabulo in Armena Lingua adhuc ubivis obvio. Tandem subjicit Chorenensis, Լոկ անունն աշխարհիս մեր կոչի յանունն Երևանոյս մերոյ Հայկայ Հայք: etiam nomen regionis nostrae, universae Armeniae, in nomen illius Primatis nostri Haici, adhuc vocatur Haikh.

XIV. Prolixiores fuimus in Haico, succinctiores erimus in sequentibus. Էրևանակ Haici filius Armenak, Diminutivo *Masculus* dicitur, ab Էր Vir Instr. *արամք*, quod corporis vel animi dotibus Patre minor fuerit. Hic aedificium in monte quodam versus septentrionem exstruxit, ipsi յանգագոյն յիւր անունն convenienter nomini suo dictum Էրագած Aragadz, i. e. *Armenaci habitatio*, decerpto Էր ex Էրևանակ, ագած autem Participio ab ագանիլ *habitare, diversari, manere*. Circumjacentia autem loca vocavit ոսն Էրագածու *pedem* i. e. *radices montis Aragadz*. Էրամայիս Aramajis filius Armenaci, sic dictus ex այր & ամայիս *vir deserti hujus*; suam habitationis domum posuit supra rivum aliquem

quem ad ripam fluvii, quam juxta nomen suum vocavit *Արմաշիք Armavir*, i. e. *Արմայիտի կը Armajisi opus*: filius ejus fuit *Շարայի սարայի Scharai*, a quo dicta provincia *Շիրակ Schirak*, omnium fertilissima, unde proverbium *Թե Շարայի սարայի կը մեր Շիրակայ ամառքն չեն* *Licet Scharajo guttur sit, nostrae Schiracae non sunt horrea.* Ipsum autem fluvium in nomen nepotis sui *Իրաստ* *Ierast*, vocavit *Իրաստի Իրաստի* *Ierastschb*, uti accolis Armenis adhuc audit, qf. *Իրաստայ աս Իրաստի մունիտիո*, (*աս* enim *peffulum, veftem, occlusionem & munitionem* significat) quia rapido suo cursu hostibus ejus transitum intercludebat. Graeci, symphonis literis destituti, hunc fluvium *Ἀράξην* vocarunt: nisi potius id nominis factum sit e voce Perfarum *الاريس* vel *اريس*, quae postmodum appellativa *fluenti* significatione (*پرسيدن* *pervenire*) pluribus *Araxibus* nomen dedit, ut doctissime observavit Clarissimus Relandus, in Dissertatione de Paradiso.

XV. Armajis genuit etiam *Ամասիա Amasiam*, ab hoc nomen accepit celebris in provincia Araratensi mons *Մասիս Masis*, quo super Noachi arcam quievissent antiqua traditione refertur. Amasia plures habuit filios, primus fuit *Գեղամ* *Giëgham*, i. e. *գեղամ* *pulchritudo omnis*, alter *Փարուխարի* *Parruëchari* qf. *փարուխարի* *gloriae imminutio*, (*խառնել* enim *imminuere, abscindere* est,) tertius *Զղակ* *Tfuelak* *oculo micans*. Giëgham versus Orientem Septentrionalem progrediens aedificat ad littus lacus illius, montem adjacentem vocat *Գեղամ* *Giëgh decorum*, unde & ipse lacus hodie adhuc *Գեղամ* *Գեղակունի* *Giëghakuni* vel *Gelacunensis* dicitur; postea sua

XV.
Amasia, Giëgham, Masis, Parruëchari, Tfuelak, Giëghakuni-
Chor. p. 47.

manu exstruit domum quam *Գեղամէ Gieghamé* i. e. *Gelami possessionem* nominat. & enim, ex verbo Substantivo *եմ sum*, possessionem significat.

XVI.
Harma, &
Aram, a quo
exteris Natio
Armena, &
regio Arme-
nia dicitur.
Chor. p. 47.

Chor. p. 49.

XVI. Հարմայ *Harma* Gelami filius, sic nominatus, quod fuerit *Հմւր մայրու թիւր* Patris desiderium, mansit ex mandato Patris in Armavir, & genuit *Արամ Aramum* (ab *ար*, *արամբ*, *vir*, qf. *virilis*,) circa tempora Abrahami. De hoc Aramo loquens auctor, *Արամայ* dicit, *բազում գործք բազուն պատմին մարտից նահատակութե, և ընդարձակել զսահմանս Հայոց յամ հողմանց: յորոյ անուն և զախարհս մեր անուանեն ամ աղբ. ոն Յոնք՝ Արմէն. իսկ Արորիք՝ և Պարսիք. Արմէնիք: De Aramo multa strenua narrantur heroicorum certaminum facinora, & ampliatio terminorum Armeniae ab omni parte: in cujus nomen etiam regiones nostras nominarunt omnes Gentes, ut Graeci, Armen; sed Assyrii ac Persae, Armenikh.*

XVII.
Arai, unde
Provincia A-
raratenfis.

XVII. *Արայ Arai* (ab *արի* *ari fortis*,) ob praestantem formam *գեղեցիկ pulcher* cognominatus fuit. De hujus pulchritudine cum multa audivisset Semiramis, eum, mortuo, vel potius, uti auctor putat, fugato in Cretam Nino, videre desiderans, mittit Legatos, Arajumque oblatis summis honoribus & muneribus plurimis sollicitat, ad se ut veniat, ipsam in uxorem ducat, & omnibus, quibus praefuerat Ninus, imperet; vel, ut desiderio ipsius satisfaciat, & muneribus onustus ad suos revertatur. Arajo perpetim renuente, Semiramis, vehementi furore agitata, bello eum aggredi constituit, & statim, coacto exercitu, ad terminos

Hai-

Haicanarum regionum properat, inopinantem invasura Arajum, non eo quidem consilio, ut occidat dilectum istum, sed ut captum secum ducat, quem promissis allicere non poterat. Huic furibundae exigua manu occurrit Arajus, sed armis inferior prosternitur, & ipse inter cadavera transossorum mortuus reperitur **ի դաշտի Լ. Բայի. որ և յանուն նորա անուանեալ Լ. յարատտ in campo Araji, qui etiam in nomen ejus nominatus est Airarat, quasi Լ. Բայի աբառ Araji macula.** Hinc tota quoque regio ista nomen fortita **Վաճառն Լ. յարատտ և Լ. յարատտ Provincia Airarat vel Ararat, vid. Compendium Geographiae Universalis Moyfis Chorenensis pagg. 46. & 52. In qua sunt հրի արձառ montes provinciae Ararat, Gen. VIII: 4. Et ipsa հրի արձառ regio Ararat dicitur, 2 Reg. XIX: 37. Unde ob vastitatem ejus pro utraque, vel quadruplici Armenia accepta, ממלכות արձառ regna Araratensia leguntur, Jerem. LI:**

27.

XVIII. Ex Arajo natus est **Լ. Բայ Լ. Բայեան Arai** ^{XVIII. Haicani reli-}
Arajides, ex hoc Լ. նուշաւան Anuschavan, qf. անոյն ^{qui.}
Տաճան *suavis assensor.* Hujus posterii sunt **Փարեառ Pa-**
riet pro **Փառ էա** *gloriam dedit, Լ. Բաակ Arbak bibax,
Օաճան Zavan, puto pro **դաւակ** *proles. Սուր. sur a-*
cutus, acer, Տաճանակ Havanak assentator, Diminuti-
uum ab Տաճան. Ս աշտակ Waschdak a Ս աշտ armiger.
Հայիակ Haicak, Diminutivum ab **Հայի** quasi *Haicus*
exiguus. Լ. Բաակ Ambaknubecula. Լ. Բաակ Arnak Ma-
sculus ab **այր, առն, Vir. Լ. Բայր Nuërair, recens**
natus Vir. Գուրակ Guerrak, Diminutivum a **գուր toni-***

E

trii

tru qf. *filius tonitruui.* Հրանս Hrant *ignitus* ab հաբր
ignis. Օ աբմայր Zarmair *proles mascula.* Պերձ Pierdj
Superbus. Աբբուն Arbun *perfectus aetate,* boni ominis
 ergo. Բազուկ Bazuk *brachium.* Յուսակ Hufak, (ab
 Յոյս) *exigua spes.* Կայպակ Kaipak (ex կայ Verbi
 կալ esse, & պակաս) *minor.* Սկայյորդի Skajuerdi *Gigan-*
tis filius. Պարպր Paruir *persuasor.* Հրատայ Herathea
ignitos habens oculos. Փառնուաս Parnuas (pro նուասա)
minor gloria. Պաճոյճ Padjuidj *decorus.* Սթլու Հայկակ
alter Haicus exiguus. Լըրուանդ սսկաւակէաց Իըրւանդ
 fakavakeats, idem est ac si dicas *Epiphanius.* Տիգրան
 Tigran qf. Տէգ երան *hastâ felix.* Վահագն Wahagn
 pro ուլ ահագն *terribilis,* uti Բէնտտեո pro որէնտտեո
qui videt eum qui est. Արաւան Arravan *ad castra.*
 Արտէհ Nierfieh a ներս intus, & հ ex շորհք *gratia,*
 quasi բղտունն շորհաց *emissio gratiae,* ut docet Archie-
 piscopus Uskan in Onomastico MSto. Արմուգ Armuëg
divinator ex աբս fundamentum, radix & ոգէլ effari,
 qf. sit *fundamenta seu causas rerum exponens,* ոգէլ
 erim de Poëtis & inspiratis dicitur, quando spiritus in-
 tus agit, ut divino igne incalescentes verba proferant.
 Բագամ Bagam, ex obsoleta voce բագ ligamen, copula,
 & տի, qf. *omnes obligans.* Վահան Wahan, familia-
 re est adhuc inter Armenos hoc proprium. Virorum no-
 men, appellative *scutum* significans. Վահե Wahé, pro
 ուլ ահե *terribilis,* ultimus fuit Haicanae profapiae in
 Majori Armenia Rex, oppressus ab Alexandro M.

XIX.
 Arsacidæ.

XIX. Huic post aliquod temporis intervallum suc-
 cessit familia *Arsacidarum,* cujus Sator & stator fuit

Ա.

Արշակ Arschak Primus, Parthus, Parthorumque, Persarum, & occiso Antiocho (Θεῶ) Assyriorum, imò totius fere Orientis Rex, cognomine Armeno Քաջ strenuus, cui successit Արտաշես Artasches, huic Արշակ Արշակ II. cognomine magnus, qui Armeniae regna tradidit fratri Աղաբաշակ Walarfasi Primo, ex quo sunt reliqui, exoticis ut plurimum nominibus. Sed Արտավազդ Artavazd composito nomine dicitur, qf. *efficax*, ex արտաքս extra & աղդել *monere* cum efficacia. Աբգար Abgar, ut dicit ipse Chorenensis, հոգեւոր Աւագ այր վս առաւել Տեղութեանն և իմաստութեանն՝ որում յեայ և տիքն. զայս ոչ հարելով ուղղակի խօսիլ Ասորոց և Յունաց՝ հոգեցին Աբգարոս, vocabatur Avagair (primarius vel insignis vir) propter insignem mansuetudinem & sapientiam, & postea etiam propter aetatem venerabilem: id cum non possent recte pronunciare Assyrii atque Graeci, dixerunt Abgarus. Սանատրուկ Sanatruk Սանտայ տուրք Sanatae nutricis *munusculum* appellabatur, quia eum sub nibus deperditum vivum matri restituit. Տիրան Tiran *Dominicus*, a Տէր Dominus. Տերատ Terdat, *Dominus iudicii*. Caeterorum nomina Regum peregrina sunt, usque ad Artaschirum Chorenensi *συχχρονον*: in cuius historia auctor subsistit.

Chor. p. 165.

Chor. p. 186.

XX. Haec omnia, quae exposuimus, Haicanorum & Arfacidarum Regum nomina, Armenica esse, nulum est dubium: probat id facilis eorum ex hac lingua derivatio, commoda significatio, & frequens Chorenensis testimonium. Antiquissima ea esse, docet nomi-

XX.

Ista Virorum & locorum nomina Armenica esse demonstratur.

num forma, & usus in nonnullis hodie fere obsoletus, Armenorum vulgo nunc plane ignotus. Quaedam Regum, supra indicatorum, nomina hic praetermisimus, vel quod peregrina sint, vel tot seculorum lapsu adeo mutata, correpta, ut certi nihil ex iis colligere possis. Alia plura cum Virorum, tum locorum monumenta ex eodem Chorenensi nostro huc adducere potuissimus, nisi haec ad antiquitatem linguae Armenicae demonstrandam sufficere judicassimus. Pergamus igitur, ut videamus, quaenam haec Lingua prospera & adversa fata habuerit.

CAPUT SECUNDUM.

De Fatis Linguae Armenicae.

I.
Linguae fata
eadem, quae
Nationis.

I. QUOD ex aliarum quarumcunque Linguarum historia patet, iis semper eadem cum Nationibus suis *Fata* fuisse, id de Armenica quoque verum esse, conservatio & mutatio Linguae cum Natione communis, & quam maxime hodiernus ejusdem usus, sufficienter demonstrant. Quam diu res Armenorum, priscorum heroum, continua serie sibi succedentium, fortitudine ac prudentia, prospere gerebantur, Lingua etiam Nationis perpetua felicitate florebat; istis autem in deterius vergentibus & ad interitum suum delabentibus, haec non tantum gravissima passa esse detrimenta, verum etiam

etiam ut lingua, corpore languido, fere elanguisse animadvertitur. Graviter atque decore nativam suam Linguam loquebantur Haicani, dum, suis tantummodo Regibus morem gerentes, aliis quandoque gentibus imperitabant, sed remissius loqui coeperunt, ex quo tempore, everfo Regno atque Principatu suo, alienigenis in linguam non minus, atque bona eorum, summam potestatem exercere datum est: quamvis enim per aliquot secula Armenica Lingua feroces Saracenorum, Chorazmaeorum, Tartarorum, aliorumque impetus adeo feliciter sustinuerit, ut ex tot vulneribus vix aliquae cicatrices remanserint; flexa tamen est sub diuturno Turcarum Persarumque jugo, & in diversas dialectos divisa, nunc in labiis Armenorum ad arbitrium imperium in eam habentium fere tota disposita: manente interim in eadem sua simplicitate antiquo Haicano sermone, per omnes Armeniarum provincias literis sacro, quem hodie ex ore rudis Armeni hominis nunquam audiveris, nisi linguam ejus, dialecto provinciae suae adstrictam, scalpello resectam liberaveris.

II. Vix firmam in Armeniis suis sedem fixerat Haicus, cum, occiso Belo, de ampliandis regni sui potestatis cogitaret. Hic Euphratem transiens, omnes Armeniae etiam minoris incolas, ad Cappadoces usque sibi subjectos, Haicanam Linguam loqui jubet, ut discrete testatur Historicus: Հրամանն տայ ի նահալաց աշխարհին ուսանիլ զխօսս և զլեզուս Հայկական, *mandatum dat incolis regionis illius Cappadociae, ut discant sermonem & linguam nostram Haicanam.* Ubi notandum,

II.
Haicus Gen-
tis Conditor
& Linguae
suae Propa-
gator.

Chor. Hist.
Arm. Lib. I.
Cap. 13. pag.
55.

Str. Geogr.
Tom. II.
Libr. XII.

Chorenenfis non dicat զէզուն Հայկոյ Linguam Haici, sed լէզուն Հայկական linguam nostram Haicanam, innuens non emortuam aliquam, sed hanc nostram, juxta emphasin literae u, Auctoris nostri aevo adhuc vivam, & Haicanis cum Haico communem fuisse. Unde Strabo Cappadociam, quatenus versus Austrum, ubi Taurus, & versus Orientem protenditur, & Armenia dicitur, ejusdem Linguae esse dicit: suffragante huic Moyse nostro զի որոյ ց'այսօր ժամանակի անուանեն Յայնք զհիւմայն զայն Պրօտին (ita legendum esse puto, pro Պրօտուն) Լ'ուէնիան որ թարգմանի Լ'ուայն Հայք, qua de causa ad hoc usque tempus Graeci vocant clima istud πρώτην Ἀρμενίαν, quod Armenice redditur Prima Haikh (Hajastania vel Armenia) respectu secundae, tertiae, & quartae.

III.
Haicanae
Linguae
conservatio.

III. Sub Haico igitur, ejusque felici regimine, tam altas in mente hominum radices egit Haicana Lingua, ut omnibus ejus imperii subditis communis atque vernacula facta, ad seros & ultimos usque posteros propagata sit, & per tot ac tanta rerum discrimina, ad hodiernum diem superstes, ad nos usque pervenerit, quin imo, saltem in manu scriptis atque impressis libris, sua adhuc quasi integritate, gravitate, & elegantia superbiat. Demonstrant hoc superiori Capite adducta, ab ipso Haico ejusque posteris Urbibus, vicis, campestribus, castris imposita, ipsorumque Regum nomina, tantum non omnia Armenica: certissimo nobis argumento, Haicanorum Linguam non tantum ad Wahé antiquissimae profapiae ultimum, sed & per Arfacidas usque ad

Ar-

Artaschirum, & ulterius, conservatam, magisque ac magis cultam fuisse, donec Interpretum aevo, aureo Haicanae Linguae seculo, ad summum perfectionis suae fastigium eveheretur.

IV. Cum autem, teste Chorenensi nostro, variis aetatibus variae Armeniam ingressae sint illustres familiae, ipsa quoque Haicana natio bella cum vicinis & e longinquo irruentibus populis gravissima gesserit, nec non commercia cum alienigenis coluerit; nequaquam dubitandum; quin tot seculorum lapsu peregrina quaedam vocabula in Haicanam Linguam irrepererint, quae ex frequenti usu postmodum Armenica facta, ab Auctoribus Armenis etiam optimis adhibita, adhuc Libros eorum inspicienti occurrant, uti Capite sequenti monstrabimus. Familiae autem istae, quae diversis seculis in Armeniam venerunt, ab Auctore nostro recensentur, & dicuntur Viri *Գենթունիք Genthunii*, *Արծրունիք Ardzzerunii & Genuunii*, *Բագրատունիք Bagratidae*, *Մաքեդոնիք Medi*, *Արշակունիք Arfacidae*, *Սամարացիք Samaritani*, *Ամատունիք Amatunii*, *Արավելանիք Aravielani*, *Մամիկոնեանք Mamgonidae*. De quibus omnibus nunc breviter:

V. *Գենթունիք Genthunii*, Cananaei fuerunt, & quidem ex illis, qui, a Josua Israclitarum Duce patrio solo pulsi, e portu *Ագրաս Agras* navigantes pervernerunt Tharsin, unde iterum migraturi trajecerunt in Africam, ubi reliquerunt hoc sui adventus monumentum: *Ի Յետոյ գողոյ փախուցեալ մեք Վախարաք*

Քանանայոց եկաք բնակել աստ, Ab Hiesua (Josua)

La-

IV.
An mutationes aliquas passa sit Haicana Lingua per alias nationes, bella, & commercia.

V.
Genthunii

Moyf. Chor.
Lib. I. Cap.
18. pag. 72.

Latrone fugati nos Praefecti Cananaeorum venimus habitare hic. Quibus verbis subjicit Chorenensis յորոյ մի և Վանանիդաս պատուականագոյն մեր 'ի Հայս ex istis unus erat etiam Cananitas spectabilis in Armenia nostra; & mox Եւստուղեալ Հաւաստի քտաք զԵրուզղազգիս Գնթունեաց 'ի սմանէ առանց հակառակութեալ զայս և բարք արանց ազգի յայտնեն' Վանանացի գու: De his rebus certiores facti, invenimus profapiam gentis Genthuniorum ab hoc esse sine contradictione, id quod etiam mores virorum profapiae indicant, eos Cananaeos esse. Hi a Walarface I. haereditarium acceperunt munus, induendi manus Regis, & Գնթունիք Genthunikh dicti, incerta, ut Auctor dicit, denominatione. (Fortassis a գուանթ guant, Italice quanto quod idem est cum Arm. ձեռնաման chirotheca, & ունիք unikh habentes, vel quasi قطبن servi, a قطن ser-vivit, unde etiam est قطن Ital. cotone, quod Ministri fuerint Genthunii, quibus cura vestium regis fuit demandata).

VI.
Ardzerunii
& Genunii.

2. Reg. 19:
37.

Hist. Arm.
p. 81. 82.

VI. Արծրունիք' և Գնունիք Ardzerunii & Genunii posterii fuerunt filiorum Regis Assyrriorum Senekherimi vel potius Sanheribi, qui occiso Parente fugerunt, ut dicit Scriptor facer, in terram Ararat, quod factum esse refert Chorenensis noster, regnante inter Haicanos Skajuërdis. Վանդի ութսուն աւելի' և պակաս ամօք յառաջ քան զթագաւորութիս Կաբոզոդոնոսորայ Էր Սենեքերիմս կացեալ Արքայ Ասորեստանի, որ զԵմ որաշարեաց առ Լոզեկիայիւ Հրեկոյ Առջնորդաւ. զոր սպանեալ որդւոց նորա Ադրամեայ և Սանասարայ' Էկին փա-

Քախստական առ ընդ, Quoniam octoginta circiter annis ante regnum Nabuchodonosoris erat Senekherim (Sanherib) constitutus Rex Assyriae, qui Hierosolymam obsedit cum Judaeis praeesset Ezekia (Hiskia), istum interficientes filii ejus Adramel (Adramelech) & Sarnasar (Saretser) fugitivi venerunt ad nos in Armeniam. Hi igitur sunt երկու տունքս 'ի զաւակէ Սենեքերիմայ՝ Բրծրունիք և Գնունիք duae istae familiae ex semine Senekherimi, Ardzerunii (արծրունիք aquilam insigne Regis custodientes) & Genuunii (գննունիք vini curam habentes).

Chor. p. 124.

VII. Բագրատունիք Bagratidae natione Hebraei fuerunt ex posteris Բագրատայ Bagratis cuiusdam, qui a Walarface I. obtinuit officium imponendi coronam Regi, unde & Թագադիր Thagatir Coronae-positor, & Բագրատ Aspiet Eques vocatus. Oriundus autem erat iste Bagrat a quodam Սեմբատ Sambat, vel, juxta Auctorem, Hebraeis Շամբայ Schamba dicto, quem Nabuchodonosor, rogatus ab Hratschea Armenorum Rege ut quendam ex Primatibus Hebraeorum ipsi concedat, cum captivis aliis Hierosolyma Babelem abductum, in Armeniam mittit, ubi in magno honore habitus fuit, և ի նմանէ ասէ Պատմագիրն լինիլ զազգն Բագրատունի. և հաւաստի է, & ab hoc, dicit Historiographus ille Maribas esse familiam Bagratidarum, in qua Patris dignitas & munus splendidissimum sub Arfacidis constanter mansit, idque certum est.

VII. Bagratidae.

Moyf. Chor. pag. 80.

VIII. Սարք Medi, introducti sunt in Armeniam postquam Tigranes I. Cyro Persarum Regi foedere junctus

VIII. Medi. Chor. p. 96.

occidisset Մժդահակ Afchdahakum *Astyagem*, & captivam abduxisset uxorem Astyagis Անուիփ Anuifch (*Sua-vis*) dictam, և զբաղումն ՚ի սերմանն Մժդահակայ աղջկունս հանդերձ պատանեկոք, և բազմութիւն գերեացն որչափ թէ աւելի քան զբիւր մի բնակեցուցանէ յարեւելեայ ուսոյ մեծի լեռինն՝ մինչև ՚ի սահմանս Կողթան, որ է Տամբաս՝ Ոսկի, Կողայ, Կժգոյնք, *Etiam multos e genere Astyagis, mares & foeminas, & multitudinem captivorum plusquam myriadem unam habitare jussit & latere orientali montis illius magni Mafis, usque ad limites Golthanae, qui erant Tambat, Ueski, Kueghai, Desquinkh.*

IX.
Arsacidae,
Chor.Lib.II.
Cap.I, p.112.

IX. Արսակունիք *Arsacidae*, յՄարտիկայ, և ՚ի Վաղարշակայ եղբորէն նորա, զոր մերոյ ազգիս թագաւորեցոյց. և որինչ որք յետ նորա եղէն թագաւորք աշխարհիս մերոյ, ՚ի նորին սերմանն՝ որդի ՚ի հօրէ աւելով զտերու թիւն անուանեցան Արսակունիք յՄարտիկայ: *a Rege Persarum Arsace, & a Walarface fratre ejus, quem ille nationi nostrae in regem constituit: & quotquot eum secuti sunt reges in regione nostra ex hujus prosopia, filii a Patre dominium accipientes, nominati sunt Arsacidae ab Arsace.* Ambo natione Parthi erant, Pater eorum fuit Արտաշէս *Artasches*, Avus Արսակ քաջ *Arsaces* cognomine strenuus, Parthorum reges, qui regni sui fedem habuerunt Ռասլ և Ռասն *Bahl, vel Balh*, urbem Parthiae celebrem, unde Պարսաւիք *Balhavenses*, & Պարթեւայ թագաւորք *Parthorum Reges* dicti, distinguendi ab illis Walarfacis posteris qui Արսակունիք *Arsacidae* & Հայոց թագաւորք *Haicanorum Reges* salutati fuerunt. Ex istorum Balha-

vensium familia fuit Սուրբ Գրիգոր Տայոց | զԼՍԱՆՈՐԻԷ
Sanctus Gregorius Armenorum Illuminator & Patriar-
charum Primus, cujus Pater erat quidam Մնակ Anak
'ի Յեղէն Սուրենեանն Պալ Տաւէ e genere Sureniano
Balhavensi, Սուրէն Suren autem fuit frater Artasche-
sis, filius Archoris, Regum Parthorum Balhavensium.

Chor. p. 256.
 conf. p. 169.

X. Մամունիք *Amatunii*, de his Auctor noster, բնու-
 թիւն Տրէսց, 'ի Մանուէայ ունեմէ՛ որոյ որդի էր մեծա-
 հասակ և ուժեղ Մամուն տնուն կոչեալ որպէս սովորու-
 թիւն Տրէսց ըստ յուսոյ Օնախնեայն կոչել զանուանա-
 ռայց է Քամարիա՛ որպէս և այժմ իսկ է անսանել 'ի զարմն
 Մամունեայ, *origine Hebraei sunt a Manua quodam,*
cujus filius erat procerae staturae & fortis, Samson no-
minatus, uti mos est Hebraeis a Majoribus suis dedu-
cere nomina. Translati fuere in Armeniam ex Aria ab
 Arface Magno, & ab adventu eorum nomen illis man-
 sit Մամունիք *Amatuniis*, id est interprete Moyse էդք
advenis. Persica nimirum voce آمادوني *Amatunii*
 dicti ab آمد *venire*, և էդք 'ի Պարսից Մանուեան
 զնոսս կոչելով Մանուն Նախնուոյն *licet quidam ex Per-*
sis eos vocent Manuanidas, juxta nomen Primatis eo-
rum Manuae.

X.
 Amatunii.
 Chor. Lib. II.
 Cap. LIV. p.
 224

XII. Մուսեղեանք *Arravielani*, natione Alani fue-
 runt, in Armeniam tempore Artavazdi II. filii Artasche-
 fis II. venerunt cum Satinka uxore Artaschesis, & fa-
 miliam constituentibus Praefecturam obtinuerunt in Ar-
 menia, tanquam հարազատք *fideles* magnae Regi-
 nae.

XI.
 Arravielani,
 Moyf. Chor.
 p. 210.

XII. Մամիկոնեանք *Mamcunii*, Chineses fuerunt,
 sic

XII.
 Mamcunii,
 Moyf. Chor.
 pag. 269.

sic dicti a quodam Մամկոն Mamcone, filio Արթուր
 Արթուրի Տէրապետի, ունի առի 'ի նոյա լեզուն, պատիւ
 Թագաւորութե Բարբուկի *Arbuki* cuiusdam Chienbakuri, uti di-
 citur in eorum Lingua, in honorem regni. Iste autem
 Mamcon coram Patre infidelitatis accusatus, fugit ad
 Perfarum regem Artaschefem, quo mortuo ab Artavaz-
 do cum turma sua mittitur in Armeniam.

XIII.

Ab his voca-
 bula quidem
 aliqua intro-
 ducta, sed
 Haicana Lin-
 gua non mu-
 rata.

Ex his omnibus Haicanos vocabula quaedam
 exotica adsumpsisse, & vernaculae suae immiscuisse, ne-
 mo mirabitur, qui considerabit tum perpetuam horum
 cum illis necessitudinem, tum summos, vel summis
 proximos, honores & munia, in quibus aliquae isto-
 rum advenarum familiae constitutae fuerunt. Sed tanta
 non fuit per eos in Haicanam Linguam introducta mi-
 stura aut mutatio, ut vel omnes simul sumti nova eam
 veste induisse dici possint: quae enim profugis, capti-
 vis, & munere in aula regis spectatissimo licet fungen-
 tibus, in communem regni ac domini sui Linguam po-
 tuit esse facultas? quibus opus fuit, ut potius ipsi Hai-
 canis vernaculam imitarentur, quam ut suam illis com-
 mendarent. Soli Arfacidae, qui post Haicanos, ejectis
 Graecorum interregibus, Armeniae potiti sunt, potuif-
 sent fortasse parthiam non minus, atque Haicus suam,
 ad publicum privatumque usum introducere; sed eos id
 nunquam tentasse constat, tum ex Chorenensis nostri
 silentio, qui tale quid factum esse nullibi meminit, con-
 tra vero unam & eandem sibi cum Haico communem
 Linguam esse non obscure insinuat, tum maxime ex
 collatione ejusdem, quae adhuc est in Haicanorum li-
 bris,

bris, cum antiquissimis istis Patriae Linguae monumētis, apud laudatum Auctorem fusc extantibus, ex quibus aliqua superiori Capite produximus.

XIV. Sed bella fortassis, quae cum variis nationibus Armeni gesserunt, majorem induxisse putabuntur Linguae mutationem; maxime cum occiso per Alexandrum M. Armenorum rege Wahé, summum in Armenos imperium ad alienigenas devolveretur. Graeca etenim Lingua istis temporibus universo fere Orienti communis facta, Armenis quidem etiam innotuit, sed כרי פרוזה לא מתערב עם הדפא sit venia verbo, sic neque suavis Graecorum cum gravi Armenorum Lingua misceri, aut eliminata hac illa in locum ejus succedere potuit: hinc vix quosdam artium ac scientiarum terminos, & si quae postmodum cum religione Christiana Armenii susceperunt, vocabula excipias, pauca inuenies in Haicana Lingua graecam originem habentia. Nam cum Syri quasi e mediis tot bellorum flammis antiquam suam dialectum, saltem in scriptis adhuc puriorem, ereptam retinuerint, non mirum, quod magis Septentrionales Armeni, ab istis in Syria ac Perside motibus longius distantes, Linguae suae adhuc magis intemeratae servaverint.

XIV.
An bella
Linguae
Haicanam
mutaverint,
everfo Hai-
canorum re-
gimine.

XV. Idem asserimus de bellis Arfacidarum auspicio gestis contra Graecos, Romanos, Persas, & populos circumjacentes alios, puta Albanos, Aterpatunios, & circa Caucasum habitantes, quorum prolixior descriptio non est hujus spatii. Licet enim varia fortuna Armeni bellaverint, nunc victores extiterint, nunc victi

XV
vel sub Arfa-
cidis.

tributa solverint; nunquam tamen antiquam suam Haicanam Linguam mutasse dici possunt, quam diu haec profapia Armenici regni clavum tenuit: quoties enim hujus nationis homines cum extraneis mutuum sermonem executi leguntur, id non aliter intelligi potest, nisi quod vel per interpretem id factum sit, vel quod Armeni, potentissimos populos vicinos habentes, optimates minimum & in confiniis habitantes eorum quoque, vel illi horum, Linguam calluerint, & hac ratione cogitata sibi invicem exposuerint.

XVI.
Commercia
quid fecerint.

XVI. Commercia tandem Armenam inter aliasque gentes intercessisse, dubitare nos non sinit mutui usus atque necessitas, qua quisque quae sua tellus non fert ex aliena undecunque accersit. His quantum in Linguam aliquam depravationis induci possit, ut alias taceamus, sola vulgaris hodierna mercatorum Armeniorum dialectus abunde testatur. Antiquissimis vero temporibus quaenam Armenii commercia habuerint ab auctore nostro proditum non est; unde, & quod Armenia, quae ad vitam tranquille agendam, ad victum & amictum requiruntur, affluentissime proferat, conjicere licebit, ea non adeo frequentia fuisse, atque hodie sunt. Unicum tantummodo hic commemorare juvat: quod nimirum Armeni, teste Xenophonte, rei pecuariae multum dediti, generosorum equorum magnam aluerint copiam, & equos Cyro tributum loco solverint. Quem morem adhuc hodie observari, Persarumque regi in *Գարաբաղի* *Gand-sak* Provinciae vulgo *Գարաբաղ* *Ghar abagh* Majoris Armen-

sa inveniuntur historiarum volumina. Divisa enim Armenia major a minori, illa hoc tempore a partibus Persarum regis stabat, haec Imperatori Graecorum parebat. Unde afflictionibus utrinque gravissimis terra devastabatur, & innumeri codices, vel ob hoc solum quod graecis characteribus scripti, flammis immixti comburebantur. Huic malo sapientiores medelam adhibitori, collatis studiis aliam scripturam, Linguae suae magis convenientem, & characteres Haicanos sonos accuratius atque distinctius exprimentem, parare studuerunt: quod a nonnullis frustra tentatum, tandem a Miesrobo quodam felicissime praestitum est.

XVIII.
Miesrobus
inquiret in
novos Cha-
racteres.

XVIII. Occasionem autem ad haec molimina dabat insuper Christiana religio, tertio seculo Tiridatis regis & S. Gregorii auctoritate in Armeniam publice introducta, & exponenda in usum fidelium Biblia sacra, quae in textu Graeco populus Armenus neque legere, neque intelligere poterat. Hanc infelicem plebis Christianae sortem miseratus Մեսրոպե vel Մեսրոբ Miesrob, cum a secretis esset Armenorum regibus Warazdato & Arfaci IV. aulicam vitam cum monastica commutavit, & studiis sacris, ac inveniendis characteribus se totum dedit, uti diserte narrat Chorenensis no-

Moyf. Chor.
pag. 395.

ster: 'Ի վարդապետել երանելոյն Մեսրոպայ ոչ փոքր կրէր վտանգս, քանզի ինքնէր ընթերցող և թարգմանիչ Եւ եթէ այլոք հանդիպէր՝ որ ընթերցոյր՝ ուր նա ոչ լինէր՝ զանխուլ ՚ի ժողովրդոյն լինէր, յաղաղս ոչ լինելոյ թարգմանիչ՝ վասն որոյ եղ ՚ի մտի հնարս գտանել նշանադիրս հայոց լեզուիս, և արկեալ զանձն ՚ի ջանս պէս

ԳԵՄԱԿԻ ՀՅԱՍՏԻԷ ԹԱԺԱՆԻԷՐ. *Non parum molestiae sustinebat beatus ille Miesrobos, quoniam ipse erat & lector & Interpres; & quando contingebat, ut quis legeret eo absente, non intelligebatur a populo, quia desiderabatur interpres: hac de causa mente sua concepit propositum inveniendi characteres Haicanae Linguae, quod cum moliretur varias sustulit difficultates.*

XIX. Quotquot autem Miesrobo huic difficultates occurrerint, a suscepto labore absterreri non potuit, sed indefesso pede perrexit, Viros eo tempore in literis claros ubique consulens. Ac primo quidem Patriarcham Armenorum adiit Isaacum Magnum, postea & Hablem quendam, qui literas effinxerat juxta typum Graecanicum, sed ad exprimendos omnium Haicanarum vocum sonos minime sufficientes. Ab hoc igitur progrediens descendit in inferiores partes Mesopotamiae, ad Danielem quendam Episcopum, hinc Edessam ad Platonem quendam Rhetorem Ethnicum, archivo praefectum, quocum variis modis figuras efformans, & vocibus applicans, nec dum sibi ipsi satisfacere potuit. Rhetor quoque incitiam suam confessus Miesrobo indicat, se habuisse magistrum & in munere suo antecessorem Epiphanium, omnis literaturae peritissimum, quem omne ejus desiderium adimpleturum confidat. Ad hunc igitur tendens Miesrobos Samosatae audit mortuum esse Epiphanium, relicto discipulo suo Rufano in hellenicis literis ad stuporem erudito, ad quem etiam venit, sed opera ejus nihil profecit. Quare sollicitus ad preces tandem se convertens Miesrobos, teste Chore-

XIX.
 Miesrobi labores & itinera ut inveniret characteres.

nenſi, Miefrobi diſcipulo, characteres diu quaefitos vidit ſimul & ſemel menti ſuae miraculoſe exhibitos, quos ſtatim delineavit, & ad ſuos reverſus eſt.

XX.
Characteres
Armenae
Linguae a
Miefrobo
inventi in-
troducuntur.

XX. Ob tantum Dei beneficium Miefrobus gaudio perſuſus, ad Iſaacum redit, & inventos characteres oſtendit. Patriarcha eos Regi Armenorum Vramſchapu ceu Haicanae Linguae convenientiſſimos commendans, facit ut ſtatim ſumma auctoritate introducti in ſcriptis Armenorum adhiberentur. Miſſo quoque Conſtantinopolin Miefrobo per literas ad Imperatorem Theodoſium minorem, & Atticum Archiepiſcopum datas obtinet, ut iidem characteres ab omnibus Haicanis Armeniae minoris incolis pariter recipiantur. Epistoſas illas Iſaaci hac occaſione ad Theodoſium & Atticum ſcriptas, horumque reſponſionem vide apud Moysen Chorenenſem Hiſtoriae Armeniae Libro III. Cap. 57. pag. 419. ſſ. Laudes vero eximias Miefrobi & Iſaaci in Rhythmis Nierſeſis Clajenſis, pag. 480. Confer ſis *Galanum* Concil. Eccleſiae Armeniae cum Rom. Cap. VII. pag. 63.

XXI.
Promovent
Linguae &
literas Mief-
robus, Iſaacus,
Interpretes.

XXI. Ditatam propriis characteribus Haicanam Linguae Miefrobus & Iſaacus magis ac magis uberiorem phraſibus atque compositis reddere inſtituunt. Lectiſſimos quoſque Juvenes, dociles, flexibilis vocis & fortis ſpiritus congregant, eos recens natis literis imbuunt, & ad diſcendas artes, ſcientias, ac Linguae quaeſcunque mittunt Athenas, Byzantium, Edeffam, & Alexandriam, qui aliquot annorum ſtudiis tantos fecere progreſſus, ut & Graeci eorum eruditioni inviderent. Hinc, teſte Patriarcha,

Օրհնաստուածի ծաղիկս առ եալ.
 Որսէս մեղու թեօք բարձ եալ
 Յեկեղեցիս Հայոց բեր եալ
 Ըստ է Սովսէս Դաւթիւ եղ եալ
 Եւ Մամբրէիւ այլք հետե եալ
 Ըսքան շարհօք վերին լըց եալ
 Մինչ զի Յունաց գերազանց եալ

Nierfes Clay.
 in Hifus
 Uerdi pag.
 481.

*Decerptos Sapientiae flores
 Ad instar apum alis onusti
 In Ecclesiam Armenam adduxerunt.
 Tales fuerunt Moyses Chorenensis, & David
 Philosophus,
 Mambraeus etiam, & alii sequentes.
 Tanta gratia superna impleti
 Ut & Graecos supergressi sint.*

Hi enim, *ստ' ԷՅՕՃՆՍ* թարգմանիչք *Interpretes* dicti non Scripturam solum facram, sed & alios philosophicos atque Historicos libros plurimos ex Graeca & Syriaca Lingua in Haicanam transferentes; expositiones in V. ac N. Testamenti libros conscribentes; Hymnosque sacros pro coetu fidelium adornantes, facti sunt columnae Ecclesiae Armenicae, quorum fidei Confessionibus, ut *ՍՊՈՍՄՈՒՄՅԵԻ* sanorum verborum, Armeni adhuc firmiter insistant, & acceptos ab iis ritus atque traditiones constanter defendunt.

XXII.
Felicitate
in infelice
exilio.

XXII. Hoc itaque seculum, quartum post Christum natum, divina certe benignitate ac singulari providentia Haicanae genti fuit concessum, ut per verbum Dei in vernaculam Linguam versum, per pios & eruditos Doctores eorumque Homilias ac Symbola in fide Christiana firmaretur, & contra imminentes calamitates, persecutiones gravissimas, & apostasiam muniretur. Accepto enim isto omnis sapientiae thesauro, interpretes eorumque discipuli bonas literas singulari zelo ubique promovere ac propagare laborarunt, cum jam malorum in Ecclesia Armenica fierent initia, & instaret cum Arfacidarum excidio regni quoque *πρωλεθρία*. Deturbabatur enim a Persis & Patriarcha Isaacus e solio, & Rex e throno suo, successore in locum istius impio Suërmak Syro, hujus vero, homine Persa Wimiher Schapù. Calamitates eo tempore exortas vide graphice depictas apud Moysem Chorenensem, Hist. Arm. Lib. III. Cap. ultimo, pag. 453. Et apud Patriarcham Nierf. Claj. in Hisus Uërdis, pag. 482.

XXIII.
Post obitum
Arfacidarum
& Interpretum
quid factum.

XXIII. Post Arfacidarum & Interpretum excessum quot miseriis, bellis, ac haeresibus pressa, atque dilacerata sit Armenorum regio & religio, hoc loco dici non potest. Lingua antiqua Haicana communis esse desinens in Libris servabatur, inde *Գրոց Լեզու* *Literalis Lingua* vulgo dicenda, distinguenda ab ista *Բարձր-Տաղան Լեզու* *civili* seu *forensi Lingua*, quae innumeris vocibus peregrinis mista, juxta provincias in varias dialectus abibat. Respirabat terra paulisper sub Bagratidarum regimine, mox succedentibus seculis inundanda

Ha-

Hagarenis, Saracenis, Chorazmiis, & miserrime devastanda ab Aegypti Chalifis. Postea Major Armenia potenti Persarum, minor autem Turcarum imperio adjecta, desolata ab inhumano isto flagello Dei Lanc Tammuro, triplici invasione & gentem Armenam & Linguam & libros omnes deleturo. Tandem a Turcis ac Persis recuperata regio, quid huc usque, praecipuis in novissima Araratensium transportatione versus Iracam Persarum perpeffa sit, describit Arrakhel in Historia superioris seculi pag. 37. ff.

XXIV. Non mirum proinde fuisset, si populus Armenus, ab istis temporibus suae Nationis regibus & ducibus destitutus, ab inhiantibus lupis tot invasionibus ac depopulationibus penitus absorptus, & Haicana Lingua ex omnium memoria plane deleta fuisset. Sed id non intendit irae Divinae vehementia, ut Armenos quasi Amalekitas sub coelo extinctos voluerit. Habuerunt enim, uti adhuc habent, Armeni omnibus seculis aliquos in sua gente pietate ac literis claros Viros, qui se universali defectioni atque barbariei opposcentes, in natione sua religionem, in religione autem, ejusque publico exercitio, Linguam antiquam per scripta sua conservarunt. Tales fuerunt Interpretum discipuli Elisæus, Leontius, Enochus, Gind, Dadan, Korion, Abraham Rector, Joseph, Iëgenik. Illos secuti: Johannes Mantacunensis, Ananias Schirakenensis, Moyfes & Comitas Arracazuëtani, Isaacus Dsuërapuërensensis, Stephanus Siunenensis, Gregorius Nariekenensis, Gregorius Magistruës, Gregorius Wkajafër. Nierfes Clajensensis, Nierfes

XXIV.
Viri inter
Armenos
celebriores
ab Interpretibus huc usque.

Chor. Hist.
Arm. p. 429.

Scharak. p.
778.

ses Lampronensis, Wardan Wardapiet, Jacobus Clajensis, Johannes Pluz, Mechitar Guëschik, Gregorius Skyrrensis. Item superiori seculo, & adhuc florentes: Arrakhel. Hist. p. 263. Paulus & Isaacus Mukenses, Johannes Urhajensis, Melchised Erivanensis, Chatschatur Caesariensis, Uskan Erivanensis, Stephanus Leopoltanus, Michael & Simon Sjulfaenses, Moyses Bitschnensis, Alexander hodiernus Patriarcha Etschmiadzensis, Arrakhel Tavrifensis, Wardanus Thochatensis, Miesrobis Abbas, Sukias Episcopus, Deodatus Leopoltanus, Thomas Wanandensis, Lucas Nurigianides, &c.

XXV.
Typographiae Armenicae.

XXV. Horum studiis ac scriptis antiqua Haicana Lingua conservata, & ad posteros propagata est, donec ea superiori demum & hoc nostro seculo, typographiae beneficio, aeternae memoriae mandaretur. Quod factum Venetiis, a Doctoribus & Mercatoribus Armenis, & Sjulfae prope Ispahanem Persarum; Romae, a Congregatione de propaganda fide; Amstelodami, ab Uskano Erivanensi, qui eandem typographiam secum abduxit Marsiliam Galliae, unde ea translata est Constantinopolin; Leopoli; Parisiis, ab Eminentiss. Cardinali de Richelieu; Lipsiae, ab Acolutho. Tandem nitidissima haec typographia erecta Amstelodami sumtibus Venerandi Archiepiscopi Thomae, cujus dignissimus possessor haereditario jure factus est illius ex fratre Nepos, laudatissimus Lucas Nurigianides.

XXVI.
Libri Impressi Armenorum primarii.

XXVI. Ex his typographiis prodierunt opera varia, maximam partem Ecclesiastica, utpote nationi magis
ne-

necessaria. *Venetis*, *Ղաշոյ* Djaschuëts, Volumen *Venetis*,
 spissum in folio, continens Evangelia, Epistolas & ho-
 milias, lectiones sacras per totum annum, Hifus Uër-
 di, Tagaran seu Hymni sacri, Evangelia, Psalmi,
 preces & opuscula nonnulla e Latino in Armenum fer-
 monem translata. *Sjulfæ*, Vita Eremitarum, Missa-
 le, Horologium magnum *Ստեփ* *Atieni* dictum. *Sjulfæ*,
Romæ, Historia Armena, item Conciliatio Ecclesiae Ar-
 menicæ cum Romana, & Grammatica, a Galano
 edita; porro Ordo Missæ Armenorum juxta ritum Ro-
 manum, Doctrina Christiana Bellarmini, Thomas a
 Kempis, Cardinalis Bonæ manu ductio ad coelum,
 Flos virtutum, Speculum veritatis, Grammatica Jo-
 hannis Agop, Deodati Lexicon Latino-Armenum, &c.
Amstelodami, opera Uskani Erivanensis, Biblia Sacra *Amstelo.*
 V. & N. Testamenti in 4to, eadem, quæ perperam inutili
 Petraeo adscripta; Scharaknuëts, seu Liber Cantionum
 Ecclesiasticarum, Horologium parvum, Hifus Uërdi,
 Historia Arrakhelis, Calendarium perpetuum, Syno-
 psis Geographiæ Universalis Moyfis Chorenensis & alio-
 rum, Catechismus Armeno-Latinus juxta exemplar Ro-
 manum a Karapiete Adrianopolitano, & Petro Simpro
 editus; Marsiliæ, Horologium magnum, Psalterium,
Ղաշոյ Maschtuëts, i. e. ritus sacri, & Preces quoti dia-
 nae; *Constantinopoli*, Gregorii Nariakensis opera, Me- *Constanti-*
 nologium seu Historia Martyrum, Scharaknuëts, *nopoli.*
 Psalterium, Tagaran, & minora opuscula alia. *Leo-*
poli, Quotidianæ preces lingua Tartarica typo Arme- *Leopoli,*
 no, in usum Armenorum in Tartaria minori habitan-
 tium.

Paris.

tium. *Parisii*, Rivolae Lexicon vulgaris Linguae Armeno-Latinum. Lipsiae, Obadias Armeno-Latinus, Acoluthi.

XXVII.
Amstelodami
Typis
Archiepiscopi
Thomae exculti
libri.

XXVII. Tandem, qui ex Amstelodamensi Thomae prodire Libri nitidissime & accuratissime excusi, maximam partem sumtibus praeclaudati Archiepiscopi, ac diligentia summa Lucae Nurigianidis, sunt sequentes:

1. Մատենացի Առաքելական Նոր Ատակարան *Novum Testamentum* in 12. Anno 1698.

2. Ազգաբանուածի Տոհմին Յաբեթեան. յորհնեցեալ է Սալսիսի խորենացոյ յեռանեծ Վարդապետ, և յողներախա Քերթողահօրէ *Genealogia prosapiae Japhethicae, S. Historia Armenae nationis, adornata a ter magno Doctore Moysse Chorenensi*, in 8vo. A^o. 1695.

3. Եարակոց, *Liber Cantionum*, seu *Hymnorum Ecclesiasticorum*, Liber Musicus, in 8vo. Anno 1702.

4. Եամակարգուածի Հասարակացադոծից *Horologium parvum communium precum* in 8vo. Anno 1705.

5. Բնաբանուածի իմաստասիրական և Տարբաբանուածի *Meteorologia physica*. in 8vo. Anno 1702.

6. Յողնադիմի Մաբանական Բարոյական և Քաղաքական իրողութեց սահմանք *Variae theologicarum, moralium, & civilium rerum definitiones*. in 8vo. 1704.

7. Պանծ չափոյ՝ կշռոյ՝ թւոյ՝ և դրամից բոլոր աշխարհի *Thesaurus mensurarum, ponderum, numerorum & numerorum totius mundi*, in 8vo. Anno 1699.

8. Ու-

8. Ռսկեայ դռնն դարատան *Janua aurea pro juventute Armena*, in 8vo. Anno 1699.

9. Համաձայնութի հնգետեսակամսոց Հռոմայեցւոց, Քարեայի, Հայոց, Հրեից, և Տաճկաց *Harmonia quintuplicis mensis, Romanorum, Azariae, Armenorum, Hebraeorum & Muhammedanorum*, in 12mo. Anno 1698.

10. Թոմսյի Վեմիացւոյ յաղագս Համահետեմանն Քի *Thomas a Kempis de imitatione Christi*, in 12mo. Anno. 1696.

11. Չեռածութի յերկինս Բոնայի վեմագուռի կարգինալն *Manuductio ad coelum Bonae Cardinalis*, 1705.

12. Պաշտոն սուրբ Պատարագին *Officium sacrae Missae*, 1704: in 8vo.

13. Համատարած աշխարհացոյց *Mappa Geographica Universalis, Armenis characteribus in forma maxima, & nitidissima*. 1695.

14. Բանալի Համատարած աշխարհացոյցին *Clavis ad Mappam illam Geographicam universi*, 1696.

15. Համառօտ Վերականութի և Տրամաբանութի *Synopsis Grammaticae, & Logicae*, 1710. in 8vo.

XXVII. Hodiernum itaque literarum cultum in Armenia quod attinet, sciendum, Armenorum studia ple-
raque hodie versari circa antiquam Haicanam literalem
Linguam, & circa sacra seu Ecclesiastica, praeprimis
in monasteriis celebrioribus. Quotquot enim sacris ini-
tiari, & Gradum aliquem in Ecclesia, obtinere cupiunt,

XXVII.
Hodierna
Armenorum
studia.

eos oportet, ut primum Grammaticam Haicanæ Lin-
 guae addiscant, & tum demum ad legendam Scripturam
 sacram & alios quoscunque libros Ecclesiasticos, Sym-
 bola, Hymnos sacros, ritus Ecclesiae, & ad Concilia ac
 Traditiones Patrum, animum applicent. Hinc inter
 Armenos invenies, qui non tantum Psalmos omnes &
 Evangelia, sed & Jobum, Proverbia Salomonis, Esaiam,
 Epistolas Pauli, imo maximam partem codicis sacri
 memoriter tenent, & ad unguem recitant, voces sim-
 plices, ad stuporem usque quoties & ubi legantur, expe-
 dite indicent. Historiam etiam suae gentis, Ecclesiae &
 Sanctorum diligenter recensent. In controversiis Chri-
 stianam religionem spectantibus, Armenis & olim &
 hodie motis, de Deo Uno ac Trino, Deitate Filii,
 de Processione Spiritus Sancti a Patre Filioque, de na-
 turæ Divinae & humanae unione ac distinctione in per-
 sona Christi, & de Primatu in Ecclesia, sedulo se exer-
 cent, de caeteris parum solliciti traditionibus ac ritibus
 Patrum adeo firmiter adhaerent, ut ab illis nulla ratio-
 ne abduci queant. In his studiis exerciti, accedente in-
 culpatae vitae testimonio, Sacerdotes, Doctores, Epi-
 scopi, Archiepiscopi, & Patriarchae creari atque eligi so-
 lent. Juris consulti in pressa natione nullum habent lo-
 cum. Medicum vix unum reperies, sed vel alienigenas con-
 sulunt, vel sibi ipsis medentur. Seculares, mercaturæ
 vel opificiis, vel agriculturæ operam dantes, legere &
 scribere didicerunt plerique, Hymnos autem Ecclesia-
 sticos & preces ordinarias omnes callent. Inter hos quo-
 que nonnunquam Viri inveniuntur in religione sua, &

con-

controversiis supra dictis, nec non in linguis, praepriis Orientalibus, eximie eruditi. Haec de fatis Haicanae Linguae, a primo ejus ortu ad haec tempora productis, hac vice sufficient. De manuscriptis praestantioribus, ut & de impressis Libris, agemus infra, & in *Bibliotheca* nostra *Armenica*. Ne ultra justam molem Differtatio haec excrescat, hic abrumpimus, ut pauca adhuc de Indole atque Ufu hujus Linguae adjiciamus.

CAPUT TERTIUM.

De Indole Linguae Armenicae.

I. EXPOSITIS Antiquitate & Fatis Haicanae Linguae, proximum est, ut dispiciamus quanta sit ejusdem ab aliis Linguis differentia, vel cum illis convenientia, & quaenam sit propria hujus natura seu *Indoles*. Cum enim Cardinalem dixerimus Haicanam Linguam, videndum est, an ea revera tales aliis *անըւր բարբառս* *mauditos sonos* contineat, qui Haico, tanquam *յ՛ւ, ա- խարար* *Praefecto* impii moliminis in exstruenda turri, a Deo in majorem poenam immisli, & in hanc usque diem in Haicana Lingua conservati sint. Hoc demonstrabunt vocabula res naturales primum cognitae & in oculum incurrentes significantia, ceu omnium antiquissima. Sint pauca ex multis sequentia: *Աստուած* *Astudadz* *Deus*, qf. *աշտուած* pro *ածօղ* *efficaciter producens*.

I.
Cardinalem
esse Haica-
nam Lin-
guam proba-
tur ex Voci-
bus ejus pro-
priis.

Որի uëgi *Spiritus*, հրեշտակ *Hrieschtak angelus*, quasi *ignitus*, uti հուր կիզելի *ignis flammans* ՔԻ 104: 4. Սիւս mit *mens*, հոգի huëgi *anima*, մարմին *marmin corpus*, աչք atschkh *oculi*, բիթ khith *nasus*, բերան biëran *os, oris*, առամն atamn *dens*, ախանջ akandsch vel ունկն unkn *auris*, պարանոց paranuëts *collum*, բազուկ bazuk *brachium*, ձեռն dsierrn *manus*, սիրտ sirt *cor*, ծունկն dzunkn *genu*, ոտն uëtn *pes*, այր air *vir*, կին kin *uxor*, էգ ég *foëmina*, հայր hair *pater*, մայր mair *mater*, եղբայր iëghbair *frater*, քույր khuir *soror*, որդի uërdi *filius*, աղջիկ aghdschik *puella*, երկին ierkin *coelum*, արեգ ariëg *sol*, արև ariëv *radius solaris*, հուր Hur vel կրակ krak *ignis*, օդ od *aër*, ջուր dschur *aqua*, երկիր iërkir *terra*, աշխարհ aschchharh *mundus*, շեն schen *aedificium*, տուն tun *domus*, գետ giët *fluvius*, ծով dzuëv *mare*, ձուկն dsukn *piscis*, ծառ dzarr *arbor*, խոտ chhuët *herba*, ծաղիկ dzaghik *flos*, շուն schun *canis*, ձի dsi *equus*, ցորեն tšurean *triticum*, գարի gari *hordeum*, հաս hat *granum*, հաց hats *panis*, տեր tër *dominus*, իշխան ischchhan *princeps*, բարի bari *bonus*, մեծ miëdz *magnus*, գեղեցիկ giëghietfik *pulcher*, բաղքր khaghtfir *dulcis*, մին min *unus*, երկու iërku *duo*, երեք iëriëk *tres*, չորք tšchuërkh *quatuor*, հինգ hing *quinque*, &c. ս ֆ, դ d, ն n; vel սա sa, դա da, նա na; vel այս ais, այդ aid, այն ain, *hic, iste, ille*, իւր iur *suus*, միմեանք mimeankh *invicem*, սիրել siriël *amare*, ստեղ atiel *odisse*, դալ gal *venire*, դեալ gnal *ire*, &c.

II.
Introducta
nomen sunt

II. Sed quoniam, uti ex Moyse Chorenensi ostendimus, variae nationes Armeniam ingressae, & exteri bel-

lo eam aggressi sunt, quos vocabula aliqua in Haicana ^{peregrina} lingua reliquisse monuimus, hinc non sine jucunditate ^{Vocabula.} eorum vestigia legemus. Hebraica certe a Genthuniis
 vel Bagratidis, vel etiam a posterioribus captivis in Ar- ^{Hebraica.}menia manserunt sequentia: אגוז קי אור *nutz*, אריודז *or dies*, ארייה ארייה *arriudz leo*, גזא גזיה *gzath vel-*
 לוס גי הנום *gièhen gehenna*, דיין דיין *diën ju-*
 דיקיום *Alleluja laudate Dominum*, הללו יה *Alleluja*, זית *oleum*, ארייה *oleum*, חול *chhol arena*, חמור *chhmuër fermentum*, ככר *khakhar placenta*, &
 כחמור *khankhar talentum*, כרמיר *karmir coc-*
 קינה *cineum*, ככר *kherkhum crocus*, כפר *kupr pix*, לשון *liezu lingua*, מנגל *man-*
 גאג *gagh falx messoria*, א פאבאר *palvarit mschusch*
 תנברא *tenebrae spissae*, וימוש חשך *Exod. 10: 21. עב*
 ארא *amp nubes*, אדיין *adiën Eden*, ערבות *ararom ara-*
 וט *vot crepusculum vespertinum & matutinum*, item *mane*,
 דזעזעג *dzendzeghai* צום *jejunium*, זעזעג *schabath sabbatum*, שבת *schabath*
 זעזעג *fatan adversarius*, שטאר *fatar gubernator*, שרקה *scharakan cantus ecclesiasticus*, חבל *thavaliel circumrotare*,
 זעזעג *de sphaeris coelesti-*
 bus.

III. Chaldaeo-Syriaca occurrunt: אריתא *oren* ^{III.}
 זעזעג *kuëkuërd guttur*, ארייה *kuëri-* ^{Chaldaeo-}
 זעזעג *uën catulus leonis*, דויל *duil situla*, דר *dar se-* ^{Syriaca.}
 זעזעג *culum*, זעזעג *fueghal serpere*, זעזעג *lat flere*,
 H 3

անդամ andam *membrum*, כהן khaha-
 nai *sacerdos*, փարוז kharuz *præco, concionator*,
 & concio, փարթէս khartés *charta*, փարթէ
 lakiél *lambere*, փարթէս makhs *veetigal*, փարթ
 prak *Caput Libri*, փարթէս rabun *magister*, փարթ
 փարթիւլ ichpariél *infucare faciem*, փարթիւլ frah *pa-*
latium, փարթիւլ thag *corona*, փարթիւլ
 thargmaniel *interpretari*.

IV.
Arabica.

IV. Arabica, a Saracenis introducta, sequentia: انك
 անակ anak *stannum*, փարթիւլ բազէ bazé *accipiter*, փարթիւլ
 փարթիւլ thruethuév *balbus*, փարթիւլ thikunkh *hu-*
meri, փարթիւլ ճանարփ djanaparh *via*, փարթիւլ ցոզակ go-
 zak *gossipium*, փարթիւլ խհաբիւլ chhabiél *decipere*, փարթիւլ
 փարթիւլ chhaziél *delineare*, փարթիւլ դերագ djerag *lucerna*,
 փարթիւլ հարփս harín *sponsa*, փարթիւլ սկավառակ skava-
 rak *paropsis*, փարթիւլ փարթիւլ tsiets *curculio*, փարթիւլ փարթիւլ
 փարթիւլ thril *volare*, փարթիւլ փարթիւլ aghiégh *arcus*, փարթիւլ փարթիւլ me-
 krat *forfex*, փարթիւլ կերբաս kierbas *carbasus*, փարթիւլ
 փարթիւլ khfak *crumena*, փարթիւլ մոււ muém *cera*, փարթիւլ փարթիւլ
 nizak *hasta*, փարթիւլ փարթիւլ naft *naphtha*.

V.
Vocabula
Parthica,
Persico-Tur-
sica.

V. Antiqua Parthica ab Arfacidis in Armeniam intro-
 ducta vocabula, Persis etiam & Turcis communia, sunt: փարթիւլ
 փարթիւլ aghi *salsus*, փարթիւլ փարթիւլ bachht *fortuna*, փարթիւլ
 փարթիւլ wat *Belgis quaed malus*, փարթիւլ փարթիւլ watthar
 pe

pejus, بر **բեր** biër fructus, برنج **բրինձ** brinds oryza,
 باقلاد **բակլայ** bakla faba, م حنظل **անդամ** angam vice,
 ديباج **դիպակ** dipak vestis serica, درخت **դրախտ** drachht
 hortus, در **درամ** dram nummus, drachma, pondus,
 دشت **դաշտ** dascht planities, دهلج **դահلید** dahlidj
 vestibulum, كوز **կուժ** urceus, عربدل **խարբալ** ghar-
 baliël cribrare. فرسخ **փարսախ** parfachh parasanga, con-
 tinens سه مېل وهر مېلي سه هزار كتر وهر كتر ي سي و دو
 tria milliaria, اصبع وهر اصبعي مقدار عرض شصتن جی
 & milliare ter mille ulnas, ulna triginta duos digitos,
 digitus quantum latitudo sex granorum hordei, Schali
 Cholg. Astron. Perf.

VI. Graeca per bella, scientiarum studium, & per
 Christianam religionem Armenis innotuerunt, ut: **արքայ**
 arkha ἄρχων, **այլ** ail ἄλλω, ἄλλος, **ապ** ap ἀπό, **հում** huëm
 ὁμῶ, **Էկեղեցի** iekiegietfi ἐκκλησία, **պատրիարք** Patriarg
 πατριάρχης, **Էպիսկոպոս** Iepiscuepiüs Επίσκοπος, **Էրէց** iërëts
 sacerdos & natu major filius **իւրէս** ierëus, **սաղմոս** saghmuës
 ψαλμός, **Կաթողիկոս** kathuëgikuës καθολικός, **Կիրակի** ki-
 raki κυριακή. **Հեթանոս** hiëthanuës ἔθνικός, **մորոս** moruës
 μωρός, **տոկոս** tuëkuës τόκος, **պնակ** pnak πίναξ, **փալանգ**
 palang Φάλαγγ, **կանոն** kanuën κανών, **իւլ** iule ὄλι, **Կլիմայ**
 klima κλίμα, **բրաբիւն** brabiuën βραβείον.

VI.
Graeca.

VII. Haec & pauca alia Linguarum quarumcunque

exo-

VII.
Quid de peregrinis i fhis
vocalibus tenendum.

exoticarum vocabula Haicanis adhiberi solita, nulla ratione conferri merentur, cum vasto illo Haicanarum vocum oceano, quibus peregrina ista, paucis exceptis, omnia Haicane reddi non minus commode atque emphatice possunt: & proinde, si qua alia, haec certe antiqua, seu literalis, Haicana Lingua summo jure Cardinalis dicenda est, & mater, cujus filiae in omnibus Armeniarum provinciis adhuc vigentes, variis dialectis ex hodiernorum ore Armenorum audiuntur, sed vix ullibi, nisi in mercatorum & amicorum epistolis familiaribus conspiciuntur. Hae enim, prisco matris habitu mirum in modum mutato, nunc variegata nova Arabica, Persica, Turcica, & quavis alia, Armenicae intertextae veste incedunt, corruptae omnes, & adeo degeneres factae, ut nec ipsa mater a filiabus istis sine peculiari studio intelligi possit: Confer quae de differentia antiquam inter Haicanam Linguam, & hodiernas dialectos dicuntur in Praefamine ad Synopsin Civilis Armenorum Linguae, pag. 299. & seqq. Item Specimina data in Dialogis, & Epistolis vulgaribus pag. 391. & 394.

VIII.
Intima Haicanae Linguae natura.

VIII. Intimam igitur antiquae, quam nunc primario intendimus, Haicanae Linguae naturam, in Grammatica prolixè satis explicitam, hic breviter exponemus. Haec Lingua, Miesrobianis literis initio XXXVI. ornata, quibus Ψ & \circ accesserunt, non Consonantibus tantum, sed & distinctis Vocalibus, uti Iberica & Europaeae omnes, a sinistra dextram versus scribitur ac legitur. Partibus Orationis octo absolvitur. *Nomen*, quod ordinarie radix est, ex qua derivata progerminant, non certo li-

terarum aut Syllabarum numero consistit, facillime tamen cognoscitur: nullo, neque in Substantivis, nec in Adjectivis, Generis discrimine per terminationes discernitur: decem Declinationibus tam regularibus, quam irregularibus distinctum, per decem Casus minime contrahendos aut confundendos, in utroque, Unitatis & multitudinis, numero, inflectitur, tam incrementum finale in obliquis quam praefixa ab initio adsumens, Duali carens. Eandem legem servant *Pronomen* ac *Participium*. Nullus hic Articulo, ut in Arabica; nec Statui vel constructo, ut in Hebraica; vel emphatico, ut in Chaldaeo-Syriaca Lingua, est locus: Declinatio hic est plane alia. *Verbum* a Nominis formatur, adjecta tantum terminatione Verbali, juxta characteristicam Conjugationum quadriformi, observata ubique Vocalium vel mutandarum, vel excludendarum natura, juxta Canones Generales: significatione potius quam terminatione Activum, Passivum, Transitivum, Neutrum. Conjugatio ipsa, seu formatio Temporum ac Personarum, Linguae peculiaris: Numeri haec quoque duo tantum: Personae tres, sed nulla Generis ratione habita: Modorum ac Temporum usus plerumque idem, qui in Graeca Lingua, ut & Participiorum: Gerundia vero ferme respondent his Latinorum. *Praepositiones*, tam separabiles, quam inseparabiles; *Adverbia* primitiva ac Derivativa, vel ex Nominibus formata, ut & *Conjunctiones* & *Interjectiones* Linguae huic propria, omnino Haicana sunt, ab aliis quarumcunque Linguarum, & literis, & sono, & terminationibus atque usu, quam maxime dif-

ferentia. Syntaxis Haicana magis cum Graeca & Latina conferri potest, quam cum ulla alia. Anomaliam Numeri & Casuum in constructione Adjectivi cum Substantivo, nonnullis adeo exosam, quod attinet, (vid. Syntax. pag. 179. Reg. III.) ea non minus *ἔυφρωνος* est, atque in Lingua Turcica, & Anglicana. De caetero Haicana Lingua satis regularis est, & voces certis legibus construendae, uti in Syntaxi docemus.

IX.
Proprietates
aliae Haica-
nae Linguae.

IX. Porro ob frequentes Dentales & Gutturales literas, easque saepe sine intercedente vocali concurrentes, Gravis quidem Haicana Lingua, sed non horrida dicenda est cuiuspiam, nisi verum ejusdem plane rudi. Habet enim & haec suas in scriptura elegantias, antiquitate phraseos venerabiles, & energia dictionis commendabiles; pronunciationem autem fortitudini spiritus, & moribus nationis ad gravitatem compositis, convenientem. Vocibus tam simplicibus, epithetis, synonymis, quam Derivativis atque Compositis ditissima est, & hoc nomine plerisque Orientis & Occidentis Linguis praestantior, nulla inferior. In reddendis aliarum quarumcunque Linguarum sermonibus sibi soli sufficiens, *τεχνολογήματα* etiam Graecorum omnia genuinis suis Haicanis vocabulis felicissime exprimens, adeo ut, ad interpretanda Graeca nullam Linguam Haicana hac aptiorem esse existimem; uti videre est, tum in Versione Armenorum Biblica, tum in Patrum Ecclesiae & Philosophorum scriptis quam plurimis. Exemplo sint hoc loco ista prima verba Introductionis Porphyrii in Decem Praedicamenta Aristotelis, quae in textu Graeco

& versione Armena Davidis Philosophi metaphrastica
sic se habent :

Πορφυρίης Εἰσαγωγή.

Ὅντος ἀναγκαίς, χρυσά-
όριε, καὶ εἰς τὴν τῶν πα-
ρὰ Ἀριστοτέλει κατηγοριῶν
διδασκαλίαν τῶ γνῶναι τί
γένος, καὶ τί διαφορὰ,
τίτε εἶδος, καὶ τί ἴδιον,
καὶ τί συμβεβηκός, εἴστε
τὴν τῶν ὀρισμῶν ἀπόδοσιν,
καὶ ὅλας εἰς τὰ περὶ διαι-
ρέσεως ; καὶ ἀποδείξεως,
χρυσίμης ἔσης τῆς τῶν
θεωρίας, σύντομόν σοι πα-
ράδοσιν ποιῶμενος πειράσω-
μαι διὰ βραχέων, ὡσπερ ἐν
εἰσαγωγῆς τρόπῳ τὰ πα-
ρὰ τοῖς πρεσβυτέρως ἀπε-
χόμενοι ζητημάτων, τῶν
δὲ ἀπλυστέρων συμμέτρως
σοχασόμενος.

Պորփիրիի Եւրածուութիւն :

Եւրը Տարիաւորի՝ Քրիստոսորի՛,
և յ'առև Ըրիստոսորի ստորգու-
թէցն վարդապետութի. գիտել
զի՛նչ սեն՝ և զի՛նչ տարբերութի
և զի՛նչ տեսակ զի՛նչ յատուկ և
զի՛նչ պատահումն. և սահմանացն
բացատրութի. և բողոքովն յա-
ղագս բաժանման՝ և ապացոյցի.
պիտանացուի եւր սոցայցն տեսու-
թի, համառօտքեղ ընձեռութի
առնելով՝ փորձեցայց իձեռն սա-
կաւուց՝ իբր ներածութի յեղա-
նակի. զառ ծերունեացն անցանել
բանիւ, և ՚ի խորագունիցն ՚ի բաց
կալ ի ինդրոց, և պարզագունիցն
չափաւորապէս հանդիպելով :

Ex his, ut ex ungue leonem, cognoscēs singularem
prorsus Graecam inter & Haicanam Linguam constru-
ctionis analogiam, adeo ut nomen nomini, participium
participio, &c, & ipsa vocum dispositio, exacte sibi
respondeant, salvis Linguae idiotismis. Nota : *Եւրը*
օնտոս, Genitivus antiquus est, in philosophicis nonnun-
quam adhiberi solitus, pro quo alias, uti in hoc ipso

specimine, & adhuc hodie scribitur *ἔτι*, abjecto *ρ*, ab *ἔτι*, ὁ δὲ, Verbi *ἔτι Sum.*

x.
Sententiae
quorundam
Virorum e-
ruditorum de
Arm. Lingua
excitantur,
refeliantur.

X. Tandem ex his omnibus constabit, quid censendum de testimonio tum antiquorum quorundam, tum recentiorum nonnullorum eruditorum Virorum, de natura & cognatione Armenicae Linguae dato. Strabo certe Geograph. Lib. I. dicit, τὸ τῶν Ἀρμενίων ἔθνος, καὶ τὸ τῶν Σύρων, καὶ τῶν Ἀράβων πολλὴν ὁμοφυλίαν ἐμφάνει, κατὰ τε τὴν διάλεκτον, καὶ τὰς βίβας, καὶ τὰς τῶν σωμάτων χαρακτῆρας, καὶ μάλιστα καθὼς πλησιόχοροί εἰσι. Quod ad vitae rationem attinet tenuem, & ad corporum formam vividam atque robustam, adde colorem facierum subfuscum, fateor, magnam esse Syros inter & Arabas atque Armenos convenientiam; quod ad Linguam vero, usi sunt Armeni ante literarum suarum inventionem & Syrorum characteribus, fortassis etiam illis Arabum: vocumque, maxime in finibus regionum, ut se invicem intelligant, saepe fit magna commixtio: addatur, communis his gentibus pronuntiatio fortissima: sed si antiquam Haicanam Linguam, ejus naturam, ac Nominum Verborumque inflexionem consideres, nullam plane, vel valde exiguam, utrique istorum cum Armenorum Lingua cognationem intercedere, ex superioribus patet. Porro ex Phrygum Lingua Armena ortum duxisse dici nequit. Phrygia enim illa *Celaenarum* dicta, quae excipit Asiam, *Solinus* c. 40. In qua requievit arca Noachi, juxta Oracula Sibyllina, Josepho eadem est quae Thogarma Ezechielii, & Armenia Eusebio, atque adeo ab Armenica seu Haicana Lingua nequaquam distinguenda.

da. Sed cum Aegyptia antiqua Armenicam eandem esse, admodum inconvenienter dictum, sed nunquam probatum est, & proinde nec proluxa vocum inductione refellendum.

CAPUT QUARTUM.

De Usu Linguae Armenicae.

I. NEMO est, qui seriam atque sedulam peregrinae alicui Linguae operam navabit, nec antea de Usu ejusdem sollicitus secum perpendat, an dignum labore suo praemium exinde sperare liceat. Lingua enim & loquela nobis divinitus data est, ut res mente conceptas verbis proferamus, & quae ad commune bonum, ad cognitionem & sapientiam spectant, praesentibus communicemus: Literae autem, Platone etiam ac Cicero-
ne testibus a Deo concessae, ut Linguae vices peragant. Harum ope, quae auditu percipiuntur, oculis visibilia redduntur, cum absentibus tanquam praesentibus loquimur, illorumque cogitata, inventa antiqua & nova, dicta, facta, non aliter ac si in conspectu nostro perpetrata, intelligimus. Varias igitur exoticas Linguas & literas addiscimus, ut cum variis populis eo felicius propria eorum dialecto commercia instituamus, & quicquid praeclari, sacri, publici, privati, in illis unquam factum est,

I.
De Usu Lin-
guarum & li-
terarum in
genere.

est, ex scriptis eorum cognoscamus, & in nostrum usum convertamus.

II.
De Ufu Ar-
menicae
Linguae in
specie.

II. Armenica Lingua igitur, cum sit, post Hebraicam, una ex antiquissimis, & adhuc in libris Armenorum superstes, licet non sit ex illarum numero, quae magnam cum sacris, Hebraica atque Graeca, vocum convenientiam habent; habebit tamen vocabula aliqua, tum codici sacro, tum scriptoribus secularibus illustrationem & usum minime contemnendum latura. Haicana natio, cum juxta alias, primis post Christum natum seculis Christianam religionem amplexa sit, eandemque per tot secula sub aerumnis & afflictionibus gravissimis constanter retinuerit, antiquam Bibliorum sacrorum Versionem nobis exhibebit, Theologis ac sedulis Verbi Divini scrutatoribus omnibus commendatissimam. Historiam tradet non tantum sacram Ecclesiae Christianae, praepriis Orientalis, Conciliorum, Canonum, haeresium & haeticorum, sed & priscorum Regum suorum atque Principum, eorum belli ac pacis, regiminis atque politicae, scientias item rerum naturalium seu Philosophicarum, in specie Geographiae, Astronomiae, & quicquid continet regio, herbas, flores, fructus, metalla, pisces, &c. quam liberalissime docebit, quorum specimina aliqua nunc, quantum tempus & instituti nostri ratio permittit, in medium profereamus.

III.
Voces quaedam Armenicae in codice sacro occurrentes.

III. Uti voces multas ex aliis Linguis in Armenicam introductas esse supra probatum dedimus; ita vicissim non-

nonnullarum vocum, in aliis Linguis adhiberi solitarum, originem propriam Armenica suppeditabit, eamque convenientissimam. Ex sacris sint sequentia: Quid non commenti sunt interpretes tam antiquiores, quam recentiores in vocem אררט *Ararat*? Montem ea significari praecelsum, hoc nomine proprio dictum, in quo arca Noachi quieverit, tantum non omnium haecenus fuit persuasio, quem hebraica voce ita appellatum putavit Hieronymus ab ארר *maledixit*, ratione nulla: hunc tamen in indice Vocum peregrinarum Biblicarum subjuncto Bibliis Armenis pag. 766. col. 2. una cum aliis secutus interpres Armenus, suae gentis historiae immemor, reddidit Արարատ *Ararat* նշույն սասանման մալեդիկտիո տրեմորի, & սնէք սասանմանն *execratio tremoris*: taceo alios. Sed genuinam ac propriam hujus vocis significationem ex Armenica Lingua petendam esse, nec montem sed գաշա *campum* imo & Վաւառն Հայոց *provinciam Armeniae*, (in vid. Bocharti Phaleg. p. 22. qua est mons Մասիս *Masis*, aliis corrupte Βάρις dictus, quo super arca Noae substitit,) significare discimus ex Moyse Chorenensi, qui illam in *Araji Pulchri* nomen dictam esse refert Արարատ *Ararat*, pro Արայի աղբառ *Araji arat*, i. e. *Araji macula*, quod nimirum haec campestrium istorum, & totius provinciae, denominatio, perpetuum de *Araji* istius *macula*, quam sua obstinacia sibi inusserat, & de vindicata Semiramidi illata ignominia, testimonium sit perhibitura. Vide sis superius Cap. I. §. XVII. Sic & illa Vox Պարտէզ *pardes*, *paradisus*, quae in

V. T.

V. T. ܩܪܕܝܘܣ aliquoties, in Novo παραδεισος. Pro Persica voce haec a plerisque Viris Eruditis est habita, idem significans quod ܩܪܕܝܘܣ Hebraeorum, i. e. *hortus*. Verum est, eam hoc significatu a Persis etiam adhiberi, qui alias ejus loco ܩܪܕܝܘܣ dicunt. Sed Armenicam esse vocem ܩܪܕܝܘܣ *Pardes*, non tantum ejus adhuc frequens usus, sed & Compositio ipsa docet, cujus voces simplices Armenis obviae sunt: componitur enim ex ܩܪܕܝܘܣ ܩܪܕܝܘܣ *part ses*, i. e. *necessaria gramina* vel *olera*. Estque Armenis ܩܪܕܝܘܣ *pardes*, *paradisus*, *hortus* domui semper proximus, graminibus, herbis, floribus, ad usum & ornatum confitus, & distinguendus ab ܩܪܕܝܘܣ *vinea*. Aliqua addamus ex N. Testamento, Vox Γάλα, teste Curtio apud Persas *pecuniam regiam* significat, & Persis ܩܪܕܝܘܣ *Genzj* scribitur, vid. pluribus de hac voce differentem Cl. Relandum in Dissert. de Vet. Pers. Ling. p. 184. & 185. Sed ipsum ܩܪܕܝܘܣ sua origine esse Armenicum ܩܪܕܝܘܣ *Ganz*, & *thesaurum*, ac *qualiumcunque rerum possessionem* significare, docet frequentior ejus usus in hac antiqua Haicana Lingua. Occurrit haec vox in ipsa versione Biblica Armenorum saepius, & adhibetur pro ܩܪܕܝܘܣ Job. 38 : 22. Ezech. 33 : 6. ܩܪܕܝܘܣ, Matth. 2 : 11. 12 : 35, & alibi. Hinc Composita & Derivata ܩܪܕܝܘܣ vel ܩܪܕܝܘܣ *locus thesauri*, *aerarium*, ܩܪܕܝܘܣ *Archithesaurarius*, ܩܪܕܝܘܣ *thesaurizare*, &c. Huc omnino pertinet vocabulum Βάρβαρος, *Barbarus*, quod Graecis significabat talem, qui crasse loquebatur suam, vel peregrinam dialectum, qua ab aliis non intelligebatur, ita accipitur ab

Apo-

Apostolo, I Cor. 14: 11. Jul. C. Scaligero derivatur ab Arab. *desertum*, sed id longiuscule petitum. Armenis *բար* bar verbum significat, *բարբար* barbar vero sermonem, sonum, dialectum, Act. 2: 6, 8. quasi *բար* *բար* *բար* verbum ad verbum. Armenum itaque Graeci, incognitum sibi sermonem loquentem, juxta idioma suum *բարբար* *Βάρβαρον* primitus vocarunt, unde postmodum hujus vocis usus in alias quoque gentes ac linguas translatus fuit.

IV.

Voces quaedam Graecae, Latinae, &c. ex Armenica Lingua.

IV. Si penitius in Haicanae Linguae recessus inquiramus, inveniemus etiam vocabula nonnulla, Graecis ac Latinis auctoribus lucem aliquam adfutura, & aliarum ad huc Linguarum vocibus quibusdam genuinam originem indicantia. *Ἀρτάδες*, dicit Hesychius, Persarum Magis *Justi* vocantur. Sexcenties observabis Armenos cum Persis, uti adhuc hodie, ob commune regimen & alia, ita antiquitus tum ob mutua foedera, tum quia vicini erant & hi illos sibi plus semel subjecerant, apud exteros confundi. Dum autem Magis Persarum haec vox adscribitur, tenendum est, quod id genus hominum, veteris Persarum religionis ac Linguae tenacissimum, eandem cum Armenis ab Arfacidis acceperit. Sed Armenis *Justus* dicitur *արարդար*, unde in multitudinis numero, scribarum imperitia, *Ἀρτάδες* pro *Ἀρτάδες* positum esse existimo. *ΜΙΟΠΑ*, sic Persae vocant *τὸν ἡλίον*, *Strabo l. XV.* Clarissimus Relandus hanc vocem optime deducit ex *Μιρ* mensis nomine, *Solem* denotante. *Mihr* enim Persarum Deum vocatum fuisse, per quem jurabat Sapor in Epistola sua ad Tiranum Armenorum Regem: *Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Μιρ* *per Mihr magnum Deum*, testatur *Moyfes Chor.*

Histor. Arm. Lib. 3. p. 335. Per Mieh'r autem Persas non solum *Solem*, sed & *ignem elementarem quemcunque* intellexisse, idem auctor est Moyses, ibid. pag. 415. Sed forte *Μίθρα* est ex Armenico *Մի Տէր* mi tér *unus* vel *unicus Dominus*; ita fere Jos. Scaliger, & Gerardus Vossius, qui id ex *Միէր* *mih'ter*, *major*, *praestantior*, & simpliciter *Ծննդոց* five *Dominus* ortum crediderunt. His accenseatur *Τύραννος* vel *τείραννος Tyrannus*, a *Տիրան* Tiran, i. e. *Dominicus*, (quo nomine, ut proprio, nominatus fuit modo dictus *Տիրան* Tiran, Saporis Persarum *սնչքրոսոս*) a *Տէր* Tér *Dominus*, mutato *է* in *ի*, ob accedens incrementum, juxta Canones Generales. Mitto nunc alia, ut Moscovitica: *ΓΛΑΒΑ* a *գլուխ* gluch *caput*, *MEAC* a *միս* mis *caro*, *CEPΔCE* a *Սիրտ* cor; Latina, ut: a *ψάν* pan *panis*, a *բու* bu *bubo*, a *ναυ* nav *navis*, a *νυ* nu *nurus*; Germanica, ut: *կար* karr, ein karre, *currus*. *կուկ* kuëv, eine kuhe *vacca*, & alia multa.

V. Sed multo majorem usum nobis afferet Haicanæ Linguae cognitio in legenda, & cum textu originali aliisque Versionibus conferenda, Versione Armenorum Biblica, quae licet sit antiquissima, sero tamen in Europaeorum conspectum venit, & vix ante ejusdem editionem, de qua mox. Hinc variae de auctore ejus sententiae. *Angelus de Roccha in Bibliotheca Vatic.* scribit & literarum Armenicarum & Versionis istius auctorem Chrysostrum, sic plerique alii, nonnulli etiam S. Georgium, seu potius Gregorium Illuminatorem. Sed neutri ea vere adscribi potest. Sanctus enim ille Gregorius, Primus Armenorum Patriarcha, octoginta circiter annis diem suum obie-

Y.
De Usu Linguae ex Versione Armenorum Biblica, & de vero illius Auctore.

obierat ante S. Isaacum, Patriarcharum serie decimum, sub quo editae Armenorum literae, quas tum parturiebat in Majori Armenia Miesrobis, cum magni tumultus essent Constantinopoli ob Magnum Johannem, in exilium agendum ab Arcadio, in historia inventi characteris ac translatae Scripturae sacrae ulterius nullibi memoratum, nisi quod postmodum hac de causa redarguendi fuerint Armeni Attico in Epistola ad Isaacum, eo quod in eo negotio D. Chrysofomum, fontem sapientiae, consulere neglexerint. Sed idem ille, qui literarum fuit inventor (conf. superius Cap. II. §. XVIII.), Versiois quoque asseritur Auctor, Մեսրոպայ, dicit Moyses, փոխատրելով զհայերէն աւթութայն ըստ անայթաքութէ սիւլաբայիցն՝ եւ շէլէնացւոյն. և իսկոյն ՚ի լիարդ մանութի ձեռնարկել խորհրդաբար սկսեալ յ՛Առաքան, բովանդակելով զբան և զերկու Յայտնին, և զ՛Լոր Ատակս՝ Տեղուրի հայբան. նաև աշակերտքնորա Յօհան Աղեղեցային, և Յօսէփ Պաղեսային: Miesrobis, disposito Armeno Alphabeto juxta illubricitatem syllabarum quae est in Graeco, ulterius manum admoovit ad interpretationem, consulto initium faciens a Proverbiis, complevit illos viginti duos revelatos libros, & novum Testamentum, transfundere in Haicanum sermonem, Ipse & Discipuli ejus, Johannes Ekelenfis & Josephus Balnensis. His omnino accensendus est ipse Moyses Chorenensis, Miesrobi quoque Discipulus nulli secundus, qui citato loco modestiae ergo nomen suum reticuit, sed ad Isaacum Bagratidem scribens, se excusat, quod prolixiorum Haicanae gentis historiam ei exhibere non potuerit, quia senex ac valetudinarius, և ան-

Moyf. Chor.
Hist. Arm.
Lib. 3. c. 52.

Ibid. p. 423

Chor. ibid.
Cap. 53. p.
470.

Ibid. c. 65.
p. 446.

պարսպ'ի [Թարգմանութեց] և մարբադունից բանից & *minime otiosus ab interpretationibus, & sanctioribus verbis.* Id quod factum incunte Seculo quinto, mortuo Chrysofomo, circa annum Christi CCCCX. Hanc sententiam confirmat *Theodoretus*, versionem Armenam suo tempore adornatam asserens, utpote qui A. C. CCCCXXIII. ordinatus est Episcopus; & proinde illa Versio adhuc superstes attigit nunc aetatem MCCC annorum.

VI.
Miesrobi &
Discipulo-
rum ejus Sa-
erae Scriptu-
rae Versio
Amsteloda-
mi impressa.

VI. Ab his igitur adornata Codicis sacri Versio tanta cura, tantaque veneratione, a posteris servata est, ut religioni duxerint quotquot fuerunt, & adhuc sunt, Ecclesiae Armenae Antistites ac Doctores, vel verbulum antiquo textui addere aut demere. Donec ea A. C. MDCLXVI. ad mandatum Patriarchae Etschmiadzenfis, **DOMINI JACOBI**, indefesso studio Archiepiscopi Uskani Erivanensis haec Amstelodami nitide typis mandata est, in forma, ut loqui amant, quarta majori. In hac editione ipse Uskan, Librum Siracidis s. Ecclesiasticum, a se Latino Armenice redditum, caeteris Apocryphis junxit. Libros Sacros V. & N. Testamenti in Capita ac Versus distinxit, historias biblicas laminis aeneis ornavit, parallela loca, & differentias nonnullas Armenum inter & Latinum vulgatum exemplar, in margine notavit, Praefationem duplicem Volumini praefixit. Ex Hieronymo autem epistolam ad Paulinum, & Librorum Sacrorum argumenta; Indicem triplicem, locorum ex Vef. Test. de Christo in Novo adductorum, Nominum propriorum, atque rerum; item Carmen Haitonis, minoris Armeniae Regis, qui in eodem se Codicem sacrum integrum descripsisse fatetur anno Armenorum DCCXLIV. (Christi MCCXCV), ad cujus autographum haec editio excusadicitur; nec non *προσφώνησιν* duplicem, ad finem operis adjecit.

VII.
De Usu Ver-
sionis Arme-
nicae testi-
monia Viro-
rum Cele-
berrimorum.

VII. De Usu hujus editae Versionis nunc prolixè mihi differendum esset, sed loquantur pro me hac vice Viri ambo celeberrimi, magnus Hottingerus, & Ludovicus Pickius Doctor Sorbonicus: ille

in

in Biblioth. Or. p. 331. *Memini, dicit, ejus mihi linguae Armenicae usum a Clarissimo Dn. Golio vel hac de causa potissimum fuisse commendatum, quod vix alia Ecclesia, si a Graeca abeamus, antiquiora de religione, versionum cum primis, habeat subsidia.* Et in Topogr. Eccl. Or. sic addit; *Inter Christianos non postremos fuisse Armenos, vel inde patet, quod Translationi Scripturae S. in Linguam Armenicam primae deserantur, post Versionem LXXV. iralem.* Hic vero, laudatus Cl. Milio in Prolegom. in N. T. p. 152. his verbis: “ Illud vero nequaquam est praetereundum, quod nos per literas monuit in Armenica caeteraque omni literatura versatissimus Ludovicus Picekii: *Versio, inquit, Armenica est antiquissima, & ex genio suo ita ελληνίζει, ut de verbo ad verbum Graeca referat; unde ex ipsa jus est restituendi originale Graecum, unde profuxit.* Certissimum esse utriusque Viri Celeberrimi testimonium, & singularem non tantum in hac Versione cum originali convenientiam, verum etiam notabilem subinde a hodiernis Graecis exemplaribus differentiam inveniri, demonstrabimus, *ἐάν ὁ Κύριος θελήσῃ καὶ ζήσωμεν*, in peculiari Tractatu.

VIII. Ad historiam tum sacram tum civilem Haicanae cognitio Linguae certe usum nobis praestabit plane eximium. Hujus igitur fontes Philarmeno Lectori nunc indicabimus. Primus inter Armenos, quantum nobis constat, suae gentis historiam contexuit, ejusque cum rege Tiridate ad fidem Christianam conversionem per S. Gregorium, nec non vitas regum Persarum sui temporis, descripsit *Ագաթանգեղոս Agathangelus*, qui a Secretis fuit Tiridati quarti Seculi Scriptor, saepius laudatus Moyfi Chorenensi ceu *Առաջ Բարձրաբար dexter Scriba, & Քաջ Պատմագիր strenuus Historicus*. Hunc quam primum obtinuerit typis suis excudet, ad gloriam suae nationis natus, cujus commoda Ipse unice intendit, Lucas Nurigianides. Sequitur *Մովսէս խորենացի Moses Chorenensis* praestantissimus Auctor, huc usque saepe nobis citatus. Hic Genealogiam & Historiam Japheticae Prosapiae condidit Libris tribus, in quorum primo Originem suae gentis a Japheto ad Haicum & seros ejus posteros, usque ad tempora Tigranis I. & mortem

VIII.
Ufus ex historia Arm.
cujus fontes indicantur.

Astyagis Medorum regis deduxit; secundo, regimen Arfacidarum ab Arface Parthorum & Walarface Armenorum rege ad mortem Tiridatis pientissimi & ultimos Constantini M. annos produxit; & tertio, a Constantio Constantini filio ad primos Azkiertis f. Jezdegirdis annos pertexuit, quo regnante Auctor mortuus est: excusus Amstelodami anno, ut dictum est supra. Chorenensem ad aliquot annos continuavit *Երեմի Էլիսաւս*, in historia S. Wardanorum, qui pro fide Christiana contra Persas bellantes martyrio coronati sunt, vid. Scharak. pag. 572. Horum epitomator & continuator fuit *Երեմի Կալեցի Nierfese Clajensis*, in historia nationis Armenicæ Rhythmicè conscripta, & Libro Hifus Uërdis adjecta, Venetiis A. C. MDCL. Hunc sequitur *Միկայէլ Ասորի Michael Syrus*, quem vidi in manibus Mercatoris cujusdam Armeni, Armenicè scripsit historiam V. & N. T. juxta quatuor Monarchias, Concilia, & Patriarcharum Antiochenorum, Romanorum, & Armenorum seriem, prolixè contra Concilium Chalcædonense, item de Mohammedis adventu, &c. subinde fabulosus admodum: alia adhuc extat historia ejusdem, sub titulo *Մնացեալ պատմութիւն թագաւորաց* *residua historia Tatarorum*. Horum vestigiis infiterunt antiquiores & recentiores alii: *Ղէոնդ. Leontius*, *Արիստակէս Լաստիվարդեցի Aristakes Lastivardensis*, *Ստեփաննոս Տարօնացի Stephanus Taronensis*, *Վարդան Wardanus*, *Սեմատ Տարօնացի Sambat*, *Ստեփաննոս Սեւնեցի Stephanus Synensis*, *Կիրակոս Cyriacus*, & *Թոմաս Thomas*, quorum scripta adhuc extant, mihi huc usque non visa, sed ea, in unum prægrande volumen compacta, se Smyrnae apud Sukiam Episcopum vidisse retulit quidam Matthæus Johannis. Recentissimus est *Առաքէլ Arrakhel*, in cujus historia continentur varia antiqua & nova, memoratu dignissima: De transportatione Armenorum ex Ararat versus Ispahan, de Viris inter Armenos pietate ac eruditione conspicuis, martyribus plurimis: Item series Patriarcharum Armenorum, incipiens a Nierfese Clajensi ad tempora Auctoris, Genealogia regum Persarum & Othmanorum: porro de nominibus & qualitatibus pretiosarum gemmarum, & alia. Liber singularis, stylo eleganti & perspicuo, impressus Amstelodami ab Uskano Erivanen-

fi, A. C. MDCLXIX, in 8. Annectere possem Patres Ecclesiae primitivae Graecae plerosque jam olim in Armenicam Linguam translatos optimos, unde, si conferantur, degenuina eorum lectione & scriptis certissimum dari possit judicium, sed oportet ut me intra cancellos meos contineam.

IX. Sed ad distinctam Historiae Armenicae cognitionem requiritur, ut & aeram Armenorum probe intelligamus, quae duplex est: Հայոց *Armenorum* proprie sic dicta, & Հռոմայեցոց *Romanorum*. Illam instituerunt cum correctione Calendarii sui, anno post Christum natum, juxta epocham vulgarem, DLI. quo numero ab annis Christi abjecto invenitur aera Armenorum, quae nunc est MCLIX. Annus autem hujus aerae constat mensibus XII, plenis, XXX dierum, & 5̄ epagomenis, i. e. CCCLXV diebus praecise. Unde exacte convenit cum anno vago Nabonassaraeo, cujus initium quarto quovis anno Julianum uno die antevertens, annum integrum pervagando, post MCCCCXL. demum annos ad suum redit principium. Mensium autem primus non est *Sabami*, uti scribit Ill. Jos. Scaliger, Emend. Temp. p. 214. sed *Navasardi*, cujus Neomenia incidit hoc anno in VIII. Octobris N. St. Omnes sic vocantur: 1. Մաւաւայ դի *Navasardi*, 2. Հոռի *Huërris*. 3. Մահի *Sabmi*. 4. Տէրե *Tre*. 5. Քաղոց *Khaghueis*. 6. Արաց *Arats*. 7. Մեհեհի *Miehieki*. 8. Արեդի *Arieki*. 9. Ահի *Abki*. 10. Մարերի *Marieri*. 11. Մարդաց *Margats*. 12. Հրոսից *Hueits*, & Աւեւայ epagom. Sed frequentior nunc est haec *Romanorum* Juliani epocha ob stabile anni principium, juxta stylum vet. a nostro XI. dierum distantia discrepans: cujus Styli dies ac menses *Armenorum* aerae saepe juncti inveniuntur. His jungi potest tertia alia Mercatoribus Sjulfajensibus peculiaris aera, ab Azaria inventore nomen habens, cujus menses XII sunt: 1. Շամս *Shams*. 2. Ադամ *Adam*. 3. Շբատ *Schbat*. 4. Նախի *Nachai*. 5. Գամար *Ghamar*. 6. Նադար *Nadar*. 7. Թիրայ *Thirai*. 8. Դամայ *Damai*. 9. Համիրայ *Hamirai*. 10. Արամ *Aram*. 11. Օւդան *Oudan*. 12. Նիրհան *Nirhan*, & Աւեւայ epag. Men-

IX.
De Chrono-
logia Arme-
norum.

Menses omnes $\overline{\text{xxx}}$ dies. Epagomeni dies $\overline{\text{v}}$. Anni quarti Biffextus dies $\overline{\text{xxxI}}$ facit *Nirhan*. Neomenia autem *Schams* incidit in ipsum aequinoctium vernum, uti Neuruz Persarum: huic vulgo jungunt *Φαση* *ἰσῆς* *αεραμ* *παρῶν*, quae formatur ex Cydo Solari 28, & Lunari 19. in se ductis, productum 532. ex magna aera Arm. abjiciendo quoties fieri potest, residuum hoc anno 97, dicitur aera parva: connexionem aerarum istarum cum nostra vulgari epocha vide in supra laudato libello, *Harmonia Mensis quintuplicis*, impresso Amstelodami A. C. $\overline{\text{MDCXCVIII}}$.

X.
Ufus Linguae
Armeni Geographicae,
& Epilogus.

X. Tandem neminem puto esse qui dubitet, quin & singularem usum Armena Lingua possit conferre ad Geographiam Universalem. Videtur enim Armenia, si mappas Geographicas vulgares inspicias, quasi terra vel incognita vel deserta, cujus vix unus aut alter locus nobis innotuerit. Quod si vero Moyfis Chorenensis Historiam & Geographiam contemplemur, is non tantum limites antiquos, sed & maria, lacus, montes, campos, Provincias quindecim, singularumque dioeceses plurimas, Urbes maximas & oppida innumera ostendet. Neque id solum, sed & ex antiquitate ultima petita Civitatum nomina nobis indicabit, eorumque etymon dilucide exponet. Cujus unum illustre exemplum hic produxisse sufficiat: Postquam sibi subjecisset Haicus totum illum tractum Cappadociae, quae ab occidente attingit Armeniam, relicto ibidem Praefecto quodam *Ἰσῆς Μσχᾶκ*, redit ad suos. Iste *Μσχᾶκ*, (appellative Armenis *agricolam* significat) teste Moyse Chor. aedificavit urbem quam nominavit *Ἰσῆς Μσχᾶκ*, hinc incolis dictam *Ἰσῆς Μσχᾶκ*, *Masjak*, urbem Cappadociae primariam, quam Ptolomeus & Strabo *Masacam* vel *Maxacam* nominant; eandem quam postea Miherdates filius instaurans in honorem Julii Caesaris dixit *Caesaream*. Sed, Manum de tabula! Quae nunc breviter dicta sunt, in posterum, Deo volente, dicentur prolixius: Illa sufficere ratus sum ut salivam moveam studiosis Lectoribus. Tu igitur quisquis es, Lector, qui Antiquitate, Perfectione, atque Usu hujus Linguae afficeris, mecum frange nucem, si nucleum esse cupis. Vale.

Moyf. Chor.
Lib. 13. Hist.
Arm. c. 13.

Ibid. Lib. II.
s. 18.

GRAM-

GRAMMATICAE LINGUAE LITERALIS

ARMENICAE

LIBER PRIMUS,

DE ORTHOGRAPHIA.

CAPUT PRIMUM.

DE LITERIS.

ARMENORUM Literae XXXVIII, tum Vocales, tum Consonantes sunt; quarum ordinem, Figuras, Nomina, Potestatem, & Valorem in Numeris, sequens Tabella ostendit.

FIGURA.

NOMEN. POTESTAS. VALOR.
in Num.

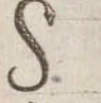

Majuscula Minus. Cursiva

Picta. Ferrca. Rotunda. Maj. Min.

	Ա	ա	Ա	ա	Ա	Aib.	A	1
	Բ	բ	Բ	բ	Բ	Bien.	B durum. Զ Hebr.	2
	Գ	գ	Գ	գ	Գ	Gim.	Զ Hebr.	3
	Դ	դ	Դ	դ	Դ	Da.	D durum.	4
	Ե	ե	Ե	ե	Ե	Jetich. ic ab init. vocis	Ե Moscovit. vel Ե corund.	5

	Q	q	Q	q	qu	Sa. i	Hebr. 3	Mascov. 6	
	q	Q	q	qu		j	Arab. 8	inter duas	vocales.
	E	e	E	e	E	E	E	clarum.	7
	J	j	J	j	J	J	J	obscurum et	8
	J	j	J	j	J	J	J	breviss.	
	Th	th	Th	th	Th	Th	Th	lene Hebr.	9
	J	j	J	j	J	J	J	Gallor.	10
	J	j	J	j	J	J	J	Slavonicum.	
	J	j	J	j	J	J	J	Ibericum.	
	I	i	I	i	I	I	I	vocalis.	20
	L	l	L	l	L	L	L	Liun.	30
	Ch	ch	Ch	ch	Ch	Ch	Ch	Hebr.	40
	Ch	ch	Ch	ch	Ch	Ch	Ch	German.	
	Dz	dz	Dz	dz	Dz	Dz	Dz	Iber.	50
	K	k	K	k	K	K	K	tenuiter.	60
	K	k	K	k	K	K	K	Graec.	
	H	h	H	h	H	H	H		70

	Q	q	Q	q	Qu	Dfa. Df	J Iberic.	80
	L	l	L	l	quin	Ghat. Gh	è gutture prolatum.	90
	X	x	X	x	Xt	Tce. Te	Iberor. German.	100
	U	u	U	u	Utu	Mien. M		200
	B	b	B	b	Bt	Hi. I	Cons. aliq. h	300
	V	v	V	v	Vn	Nue. N		400
	C	c	C	c	Cu	Scha. Sch	Germ. sh Ang. 500 Hebr. III Moscovit.	
	N	n	N	n	Nu	Ue. Ue	Germ. oue Gall.	600
	R	r	R	r	Ru	Tscha. Tsch	Germ. Moscoviticum.	700
	G	g	G	g	Gt	Pe. P	lenissime pro- nunciatum.	800
	S	s	S	s	Su	Dsche. Dsch	Germ. Arab.	900

	R	rr	rr	rr	rr	Rra. Rr	1000
	S	ss	ss	ss	ss	Se. S	ab initio vocis. 2000
	W	ww	ww	ww	ww	Wiev. W	German. 3000 Hebr. Arab.
	T	tt	tt	tt	tt	Tium. T	leniter pro- 4000 nunciatum.
	R	rr	rr	rr	rr	Re. R	tenu. 5000
	T	tt	tt	tt	tt	Tlue. Ts	Rufficum. 6000
	Y	yy	yy	yy	yy	Hium. Y	Græc. 7000
	P	pp	pp	pp	pp	Ppiur. P	sen fortiff. p 8000
	K	kk	kk	kk	kk	Khe. Kh	9000
	F	ff	ff	ff	ff	Fe. F	vel ph φ Græc.
	O	oo	oo	oo	oo	O ω	Græc.

P. De Schonebeck Scrip.

ORDO hic literarum semper idem & constans est, nisi quod à nonnullis $\circ \tau \phi \Psi$ praeponatur, contra Armenorum consuetudinem & usum, quo per ω & \circ , ceu primam & ultimam Alphabeti Literam, illâ huic inclusa, Primum & Ultimum, Unum, Trinum, ac Infinitum Deum denotare solent, hoc modo ω .

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. 1.
Cap. 1.

FIGURA ab omnibus aliis Orientalium Linguarum Elementis quàm maximè differt, uti propositam Tabelam inspicienti & cum aliarum linguarum characteribus conferenti ad oculum patebit. Estque Quadruplex,

Prima est Majuscula, Ս աղ կաղ եր i. e. *pieta* vel *florida* Armenis dicta, quam in titulis Librorum & Initio Capitum adhibere, & elegantibus animalium vel florum figuris depingere solent.

Secunda est Երկաթաղ եր , h. e. *ferrea*, sic dicta à stylo ferreo, quo antiquitus in membranis potissimum exarabatur: hoc characterè magna olim volumina conscribent, sed hodie is Librorum titulis, Initio Capitum & sententiarum tantum inservit.

Tertia est Տուրղ եր , i. e. *rotunda*, quâ in manuscriptis nitidioribus utuntur, & ordinarie Libri excuduntur.

Quarta Վարղ եր , *cursva* est, accelerandae scripturae magis apta, ideoque usus ejus ferè in Amicorum & Mercatorum epistolis familiaribus consistit.

Quod si quadruplicem hanc Armenicarum Literarum figuram consideres, adeò exiguam Majuscularum *Pictarum* à ferreis, & rotundarum à cursivis differentiam invenies, ut, si unam intelligas, alteram etiam facillimè cognoscas.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. I.

Ad Armenorum Calligraphiam porrò notandum est, quòd omnes literae debitum sibi in scriptura situm possulent. Nam

Quaedam corpus suum in media linea collocant, ut rotundae, *u, n, r, u, m, l, o, **.

Quaedam corpus in medio lineae ponunt, pedes vero infra lineam, aequali omnes longitudine, demittunt, ut: *l, t, r, z, p, l, z, j, z, z, u, p, j, e*.

Quaedam basi sua lineae insistentes, cuspide pariter eminent, ut: *t, t, d, d, d, d, in, & l*.

Et tandem quaedam posito corpore in linea caput aequaliter elevant, ac pedes demittunt, nimirum *l, t, u, t, s, s, l, t, p*.

NOMINA Literarum technica sunt, non nisi per accidens aliquid significantia, ut: *rw iste*, de secunda persona. *t, in*, item *est*. 't' vel 'j' praepositiones, *in* vel *ad*. *u quis!*

CAPUT SECUNDUM

DE POTESTATE LITARARUM.

POTESTAS Literarum in pronunciatione ea est, quam in Tabella Alphabetica, convenientibus aliarum Linguarum characteribus expressimus, quod in nonnullis commodè satis fieri potuit, in plurimis verò exactè reddendis maxima fuit difficultas. Quare, cum & hae ipsae literae, quibus Armenicas referre debuimus, à diversis Nationibus diversimodè pronuncientur, ne

stu

studioſum Lectorem in hoc momento à nobis quicquam deſiderare patiamur, uberiore declaratione ſingulas perſequemur. Incipiamus igitur ab

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. II.

1. Ա Aib, hanc Literam vel ſonum omnes habent Nationes, ſonantem a Latinum, a Graecum, a German. Batavorum & Gallorum, non autem uti Angli hanc literam ordinarie pronunciant, ſed uti illa auditur in vocibus Anglicis, *all, alſo, falſe, father*, & ſim. ut: Ադամ, *Adam*, Աբրահամ, *Abraham*, մարդ *mard homo*, արդար *ardar, juſtus*.

2. Յ Bien, Valet B Latinorum, non p, uti Galanus, & cum ipſo alii, id exprimunt, quamvis enim Armeni p duriori labiorum compreſſione pronunciatum velint, non tamen accedit ad ſonum τού p. (qui eſt ipſis φ) nam *Barnabas* ſcribitur Յանծարաս. *Rábbi Յարբեթ, Յարբեթն Babilon. բուն* Βούν *natura*.

3. Գ Gim, ſemper legitur ut G Latinum & Gallicum ante a, o, u, vel conſonantem; Դ Gimel Hebraicum Dageſch leni notatum, ut: Գան, *Gan, flagellum*, Գէտ, *Get ſcius*, Գեղ ԴԴԴ *Girg mollis, e. Գոմոր ԴԴԴ* Gomor, Gomorra. Գրիգոր *Griguér, Gregorius*.

4. Դ Da, D Latinorum, ſed paulò fortius pronunciatum, ut: Դանիէլ *Daniel*, Դէմ *Dem, perſona*, Դի *Di, Deus fictitiuſ*, item *Heros*; Դդում *dédum cucurbita*.

5. Ե Ieſch, Vocalis brevis Armenorum, una & ſimplex litera, quae non niſi per ié vel ië latinè exprimi poteſt, ut: Երևիլ *Iëriévil apparere*, Երեկ *Iëriék*, plane ut Ruſſi pronunciant ſuum E in *NETAKO niétako non ita* & in *ΕΓΩ iëgò ego*. Brabantii hanc literam bene

ne

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. II.

ne proferunt in voce *iet*, (Brab. *non*) *sagitta*.
sic *iet* *posuit*, *iet* *dedit*; similis ferè sonus audir
tur in *sciet*, *fiet* item *sciens*, *scientia*, & similibus.
Ante *u* verò, & *o*, pronunciatur ut j Consonum La-
tinorum, v. g. *բարութեան* barouthjan, *bonitatis*;
բարութեամբ barouthjamb *bonitate*, *յոթն* *septem*,
& alia hujusmodi.

6. *Ō*, *Za*, vel *Sa*, S mollissimum inter duas vocales.
ζ Graecum juxta modernam pronunciationem, *Zelo* &
Zemla Moscoviticum, ; Hebraicum, H: *Za* Aethiopi-
cum, ut: *զարդ*, *Zard ornamentum*, *զեն* *Zen arma*,
Հազար *Hafar mille*. *Za* dixi, non ut Germani nostri
id uti *ſ* vel *z* pronuncient, qs. *zu seiner zeit*, sed lenissi-
mè, uti *Hollandi* suum *z* in *zeedig zyn*, & sim.

7. *Ī*, Est & valet *E* longum, *Tseri* Hebr. En jber.
respondens vocali quinti ordinis Aethiopum, ut: *է*,
e, *ó* *այ*, item *est*. *էութիւն* *eouthjun essentia*, *էգ* *Eg*
foemina.

8. *Ī* *Ieth*, Vocalis est Armenis per quam necessa-
ria, sonatque e obscurum & rapidissimum; Conferri
potest cum schevate Hebraeorum mobili, & sexto or-
dine Aethiopum, quem Illustris Ludolfus bene descri-
bit per e foemininum Gallorum in monosyllabis *ce*,
me, *ne*, &c. Observatur sonus hujus literae e in his
vocibus Germanicis, *bevohlen*, *entzucket*, *geringer*,
& aliis. Semper & necessario scribitur in quibusdam
particulis, tam simplicibus, ut *ընդ* *end cum* *ընթեր*
enthiër & *ըստ* *est juxta*, &c; quam Compositio-
nem ingredientibus, ut: *ընդունիլ* *endounil suscipe-*

re, ընթեռնուլ *enthiërrnoul*, *legere*. In Concurfu plurimum Confonantium ad faciliorem reddendam pronunciationem saepè ւ adponitur, ut ըստեղծուած *estieghdzouadz creatura*. անդամքն *andamkhen membra*; ubi tamen saepius omittitur, in pronunciatione subaudiendum, ut: խնդրել *Chendriël petere*, խնդրումն *Chendroumn petitio*, ac si scriptum խնդրել, խնդրումն.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. II.

9. թ Thue, Th Latinorum & Germanorum, ֊ Hebraeorum, forti adspiratione prolatum, v. g. թոմաս *Thomas*, թարթա *Martha*, թև *Thiëv ala*, թիւ *Thiv numerus*, թողութիւն *Thuëghouthiun remissio*, թաթ *thath palma*. Caveant Angli ne in hac litera offendant, eam ut *th* Anglicum pronunciantes.

10. յ Je, Valet J Gallorum, Schiviet Moscov. & Sgian Iberorum, unde eam, cum commodior non occurrat, semper per curvum J Gallorum expressimus, ut ժամ *jam hora*, շարժել *fcharjiël movere*, վրժ *Vrej Vindiëta*, ժյժ *Juij tolerantia*, non enim adeò fortiter legendum, ac si esset *schuisch*.

11. ի I, Nonnullis *Ini* dicta, est i vocalis Latinorum, & Germanorum, Anglorum in his vocibus, *sin*, *sinner*, *sing*; Ische Moscovitarum, ut: ինն *l. innën novem*, գինի *Gini Vinum*. Sequentem ւ valet idem quod j Consona Latinor. & Germanorum, ut իւրաքանչիւր *jurakhantschjur unusquisque*, իւղ *jugh butyrum*, *oleum*.

12. լ Liun, figura & sono L Latinum exprimit,
B ut:

Grammat. ut: לל Lal *flere*, לל iël *descendit*, לל Li *plenus*, לל Loudz *jugum*.

Arm. Lit. Lib. I. Cap. II. 13. לו. Chhe, Idem est cum *chhan* Iberico, & ferè convenit cum ך Hebr. & Cha Arabico, Germani videntur hanc literam assequi per *ch* in quibusdam vocibus, si paulò asperius pronuncientur, v. g. in *acht*, *wach* *passiones*. *wach* *sacht* *wach* *Wacht*, & simil. Sic *chhatfch* *crux*, *chhiv* *mixtio* praeprimis *ciborum*, *chhoskh* *sermo*, *chhuets* *vulnus*.

14. ڈ. Dza Armenorum, eadem est cum Dzil Iberorum, melius exprimi nequit, quàm per Dz, si z leniter ut ך Hebraeorum pronuncietur; vel per Z pronunciatione Veneta in vocabulo *Zorci* Georgius, ut: *Dzarra* *servus*, *Dzanth* *notus*, *dzidzagheats* *risit*.

15. ק. Kien, valet Kakoi Russicum & α Graecum, maximè alia consonante sequente, ubi nimirum mollius pronuncietur, sonum enim adhuc suaviorem posscit quam ipsum κ; unde nullo modo efferendum est ut k Germanorum in *kammer*, *kommen*, &c. sed quasi esset α Graecum, vel Geml Aethiopicum, ut *Kar* *qs.* esset *potestas*, *kier* *cibus*, *kir* *passio*, *kuir* vel *guir* *Coecus*, *Koöp* *Cymba*, item *Cyrus* fluvius Armeniae majoris.

16. ֶ. Hue, est litera adspirata, vel potiùs adspiratio, H Latinum, German. Holland. item ך Hebr. & He Arabicum exprimens, ut *Hats* *panis*, *hier* *pilus*, *Hen* *pyrata*, *Hin* *vetus*, *Houn* *transitus*.

17. **Q** Dsa, & hic character Aramaeis tantum & Grammat. Iberis, qui Dsil eum vocant, familiaris est, Europaei Arm. Lit. aequipollentem non habent, Latini sonum ejus per Lib. I. ds describerent, ut: *dsybu* Dsain vox, *dsbn* Dsierrn Cap. II. manus, *dsfr* Dsir *Donum*. Itali vero valorem ejus aliquando per ZZ, aliquando per Z exprimunt in vocibus *mezzo*, *zizania*, *fastidium*, *molestia*.

18. **Q** Ghat, Iberorum Ghan, & Arabum Ghain optimè exprimit. [Persae & Armeni Kaf Arabum simili sono efferunt.] Europaei hac etiam Litera carent, nos eam per Gh in Alphabeto explicuimus, cum impossibile sit latinis literis eam exactè reddere; adspiratione enim ex imo gutture producta, & media lingua ad palatum molliter allisa, anteriore vero ejus parte depressa sonus iste formari videtur, ut: *ghogh* sonus, *ghoghantschiel* sonare, *ghoghiel* latere. Observavi tamen sonum hujus literae in quibusdam vocibus Batavorum, nimirum *geeven*, *gevoegen* & similib. qs. *ghy*, *ghu*. Aliquando *h* scribitur loco *l* praecipuè in peregrinis vocibus, spiritu leni notatum, ut *ghasar* pro *Lasar*, *ghoucas* pro *Lucas*. *Poghues* pro *Paulus*. Verum *sed*, & *alleluja* ordinariè leguntur *ayl*, ail, *al* *alleluja*.

19. **T** Tce. Vix est quo exprimam hanc literam. Italis sonat quasi molle c. suavissimus enim cum adspiratione aliqua sibilus, ferè respondens literae *Tciar* Iberorum, nisi quod & hæc paulò durius pronuncietur

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. II.

quàm α . Angli convenientem huic sonum habent in j consonante in his vocibus, *jest, join, joy, judge*, & similibus, si non adeò fortiter efferantur. Galli cam per dg ante e & i vel dj optimè describerent, ut $\alpha\omega\mu$ Tciar vel dgear *remedium*, $\alpha\beta\lambda$ dgil *Cespes*, $\alpha\omega\alpha\beta\lambda$ *fastuosè incedere*, Germanus non nisi per *tischotshieb* scriberet, sed nimis asperè.

20. M Mien, fonans M Latinum. Mi Graecum, notissima litera est.

21. H Hi, haec est & antiquitus sonabat etiam j Conf. sed hodie, ab initio dictionis pronunciat per H latinum, H Hebraicum, ut: H $\alpha\omega\mu$ *Hared*, H $\alpha\omega\mu$ *Hacobus*. H $\alpha\omega\mu$ *Hudas*. H $\alpha\omega$ *Hob*. H $\alpha\omega\mu$ *Hoseas*. H $\alpha\omega\mu$ *Honas*. H $\alpha\omega\mu$ *Hosep*, pro *Fared, Jacobus*, &c. In medio verò & aliquando in fine, praecedente ω vel α , diphthongescit, ut: H $\alpha\omega\mu$ *kaitarr*, *elegans*, H $\alpha\omega\mu$ *hait manifestus*, H $\alpha\omega$ *Hai Haicus*, item *Armenus*, H $\alpha\omega$ *Wai Vae*. H $\alpha\omega\mu$ *iskuin statim*, H $\alpha\omega\mu$ *nuin idem, eadem, idem*, H $\alpha\omega$ *Luis lux*, H $\alpha\omega\mu$ *Kuis virgo*, H $\alpha\omega\mu$ *huis spes*, H $\alpha\omega$ *chhui aries*, H $\alpha\omega\mu$ *hadjui gratus*. &c. Aliquando tamen, iisdem praecedentibus literis, in fine quiescit, ut H $\alpha\omega\mu$ *khahanà sacerdos*, H $\alpha\omega\mu$ *vkà testis*, H $\alpha\omega\mu$ *banà aperit*, H $\alpha\omega$ *là plorat*, H $\alpha\omega$ *kà stat*, H $\alpha\omega\mu$ *keà vel kjà vivit*, H $\alpha\omega\mu$ *huëguë animae G. & D. Sing. mairië sylvae*, sic H $\alpha\omega\mu$ *miüë unius* vel *uni*, H $\alpha\omega\mu$ *germinis & germini*, & sim.

22. N Nuë. Latinorum N notissimum est.

23. S Scha. sch German. S Hebr. schin Arab. sh Anglicum, sci italicum, & ch Gallicum verè exprimit, ut:

ut: Համ *schat multus*, Հեղ *shek rufus*, Հեն *schen fabrica*. Հինիլ *sciniël aedificare*.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. II.

24. Uë vel uö Vocalis brevis est, quae contractis labiis pronunciatur, incipiens ab u Germanorum, ou Gallorum, oe Batavorum, & raptim in e vel o obscurissimum exiens, ut ուր *uër qui, quae, quod*, ուրու *uëriët tonitru*; adhibetur etiam haec litera in vocabulis graecis exprimendis, ubi illa habent ο μικρόν , ut: Ιουλιανου *Iëpiscuëpuës* Επισκοπος . Cum sequente ι diphthongum constituit, ut statim videbimus Num. 34.

25. U Tfcha, valet tſch Germanorum, tſcherf Moscovitarum, c Itolorum ante e & i, & Anglorum ch in *chamber, child, chosen*, & sim. ut չար *tſchar malus*, չարչարանք *tſchartſcharankh passiones*, չիր *tſchir fructus siccati*.

26. P Pe, valet omnino p latinum & Π Graecum, quando Armenae voces latinis literis scribendae sunt, ut: Պօղոս *Poghüës Paulus*, Պետրոս *Piëtrüës Πέτρος*; sed pronunciatur hodie prorsus uti b latinum, unde Armeni, Asiae minoris incolae id quoque per b expriment, quos secutus est *Galanus*, & *Acoluthus* Praeceptore usus Constantinopolitanae.

27. D Dſche, Dſch Germanis, G ante e & i Italis, Gian jberis, Gjim Arabibus, Giangia Coptis aequivallet, sic v. g. Italicas voces *Gente, Giro, Giorno*, Armeni scribent Զեսուիչ , Զերո , Զորևո . Germani nostri, Զեր *calor dſchiër*, Զիլ *nervus dſchil*, Զորի *mulus dſchüëri*, legant. Angli hunc sonum habent in *catch, fetch, ditch* & similibus, qui Հան *tchan studium, cura*, Հանուլ

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. II.

conari tchanal, & sic alia hujusmodi, optimè reddent.

28. ¶ Rra, sonat R tremulum ac duplex, & ρ Graecum ab initio vocis adspiratum, ut: ¶ *ῥοδῖον* Roma P^ωϱϱ. *ῥαμ* Rram *vulgus, plebs*, *ῥιῆτιν* Rriētīn refina, *ῥεῖμα* Iërramiedz *ter magnus* sive *maximus*.

29. ¶ Se, valet S latinorum ab initio vocis, uti f Polonorum, fortiter pronunciatum, Σ Graecorum, fan Iberorum, slovo Rufforum, שׁ Hebraeorum & Sin Arabum, ut. *سافل* fail *plaustrum*, *سفر* sér *amor*, *سفر* sür vel four *acutus*.

30. ¶ Wiev, est V Consonans latinorum, β Graecorum juxta hodiernam pronunciationem. ױ Hebraeorum, W Germanorum, ut: *וואסן* Wafn *propter, de*. *ווער* Viër *supra*, *ווער* Vër *Vulnus, plaga*, *ווער* vih *profundus, fovea, puteus*.

31. S Tiün, Valet τ Graecum, t Hollandicum & Latinum in fine vocis, sed leniter, imò lenius quam ipsum *т* proferendum esse docent Armeni, unde Galanus *т* per t; *т* verò per d expressit; Verùm malè eum hoc fecisse patet ex genuina scriptione nominum propriorum, *Χριστῶν* *Christus* non *Chrisdus*, sic *Πετρῶν* *Petrus* non *Pedrus*; item *տիես* tiës *vide*, *Տէր* Tër *Dominus*, *տիր* tīr *valde* *տրամիլ* tertmil *tristari*, &c.

32. ¶ Re, est R Latinum in fine vocis tenuissimè & sine ulla tremulatione pronunciatum, lingua paulifper ad palatum allisā & versus superiores dentes protrusa, ut: *Արամ* *Aram*, *արարեր* ararier *fecisti*, *Րաբունի* *rabuni*. *Մարկոս* *Marcus*.

33. } Tfiü, Valet Tf uti Tfan Ibericum, Tfi Grammat.
 Slavonicum, z vel tz Germanicum. T latinum ante Arm. Lit.
 duas vocales, v. g. in *ratio*, quae vox Armenis scri- Lib. I.
 bitur *ռայիօ. ցաւ տֆաւ dolor, ց'էրէի տֆիւրիէկ, tempus* Cap. II.
intermedium à diluculo matutino ad vespertinum, &
ց'այր տֆաig, tempus à diluculo vespertino usque ad ma-
tutinum.

34. } Hiun, est litera, quae, uti o in numeris, si
 sola sit, nihil valet, neque dictionem vel syllabam
 inchoat, & apud Niersem, Gregorium Naregiensem,
 & alios, in acrostychis juxta Alphabeti ordinem con-
 scriptis locum quidem suum occupat, sed muta est,
 & non nisi per spiritum asperum Graecorum sive per
 S legitur, ut: *սիւտիւլ* pro *հիւտիւլ* *hiuseal contextus,*
compactus, սիւծեալ quod legendum *իւ ծեւն, macie*
confectus. Refertur tamen ab Armenorum Grammati-
 cis inter vocales, quia Vocalibus subjuncta, eas sus-
 tentat, producit, & cum iis Diphthongum constituit,
 Valetque modò U Vocale modò V Consonans:

U Vocale sonat & cum antecedente u Diphthonge-
 seit nulla alia Vocali id immediatè sequente, 1. post
 t, ut: *աղ թեւր* *aghbeur fons,* [Excipe *եւրօպա* *Eu-*
ropa, ceu Vocabulum peregrinum.] 2. post h, ut *իւղ*
jugh oleum, սիւն *siun columna, իւր* *jur suus, էիւք*
ejukh existentibus, առիւծ *arriudz leo.* 3. post a, ut
բուն *boun natura, ջուր* *tschour aqua,* etiam in fine,
 ut *բու* *bou bubo, լու* *lou pulex.* In his & hujusmodi
 aliis sonus *ու* simplicis, & Diphthongi *ու* unus &
 idem est, unde illud quidem per U Germanorum,
 hanc

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. II.

hanc verò per ou Gallorum vel ou Graecorum exprimendam esse duximus;

Ut V Consonans pronunciatur ϵ , 1. in medio inter duas Vocales, ut: $\omega\epsilon\zeta\omega$ avèd *nuncius*, *annunciatio*; 2. in fine, nisi praecedat ω , ut: $\zeta\omega\epsilon$ nav *navis*, $\zeta\theta\epsilon$ thièv *ala*, $\zeta\theta\epsilon$ chhièv *amens*, $\omega\theta\epsilon$ div *dies*, $\zeta\theta\epsilon$ krriv *rixa*, quo referuntur 3. Vocabula in ϵ desinentia, licèt eorum fini accedant affixa, ω , η , ζ , quae non censentur ϵ in medio constituere, ut: $\zeta\theta\epsilon\omega$ eivs $\zeta\theta\epsilon\eta$ eived, $\zeta\theta\epsilon\zeta$ eivn, *existente hoc, illo, isto*.

Tandem prorsus quiescit ϵ in Gen. & Dat. Octavae Declinationis, ut: $\omega\theta\epsilon\theta\omega$ uèski, uèskúe, *aurum, auri*. Sed moveri etiam potest, & per V consonum pronunciari, in iisdem Casibus ejusdem Declinationis, post liquidas tres η , ζ , ρ , si spiritu Aspero insigne-tur, ut: $\omega\eta\theta$ aghi *salsus*, $\omega\eta\theta\eta$ & $\omega\eta\theta\eta$ aghuè & aghvúè *salsi & salso*, $\eta\theta\theta\theta$ gini *Vinum*, $\eta\theta\theta\eta$ & $\eta\theta\theta\eta$ ginuè & ginvuè *vini & vino*, $\rho\omega\theta\theta$ bari *bonus*, $\rho\omega\theta\theta\eta$ & $\rho\omega\theta\theta\eta$ baruè & barvuè *boni vel bono*.

Nota. Exposuimus hoc ϵ Armenorum in Tabella Alphabetica per υ Graecorum, eò quòd ferè figurâ, & proprietatibus inter se conueniant, licèt saltèm juxta hodiernam pronunciationem, sonò ab invicem differant, ut: $\theta\theta\theta\theta$ Kiuruès Κύρος *Cyrus*, $\theta\theta\theta\theta$ hiule $\theta\lambda\eta$ *materia*.

35. Φ Piur, Valet p fortissimum, &, quasi h includeretur, valida labiorum compressione proferendum, non tamen geminum, sed per Pp describi solet ad vim ac fortitudinem ejus indicandam. Iberi quoque hanc

literam habent quam Ppar vocant, sonus illius clare Gramma.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. II. auditur in his vocibus *Psalmus*, *Psittacus*, Armenicè scribendis *փսալմու*, *փսիտակու*. Sic in *փափագ* Ppapag *desiderium*, *փայտ* Pait *lignum*, *փոր* Ppuèr *fossa*, *venter*, item *cavus*, & alia.

36. Վ Khe, Valet ch Italorum, & K Germanorum, si durius, & cum adspiratione quadam proferatur, ut à Germanis in voce *kommen* olim *khommen*, sic vox *Christus* Armenis sonat Վրիստոս *Khristuès*, nequaquam verò uti x Graecorum in *χριστός*. քար *khar lapis*, քէն *odium inveteratum*, քու *khuès lepra*.

37. Ֆ Fe, pronunciatur plane ut F latinum, Φ Graecum, Phert Moscov. Fe Arab. Sed non nisi in peregrinis vocibus usu venit, ut: Փրանկ *Liber*, *Euroपाeus*. Փրանկսանն *frankestan Europa*.

38. Օ, O ultima Armenorum litera, est eadem figura & sono quae latinorum o, sed aequivalet τὸ ω ut: Օբեդ *Obed*, Օհաննէս *Hobannes Johannes*. Sic որ *or dies*, օճել *odziel ungere*, օղնել *ogniel auxiliari*. Veteres hac figura destituti, sonum ejus per ա describebant, super imposito ω hoc modo; սիրա^ωւղ *sirogh amans*, uti videre est in multis Manuscriptis, & Venetiis impressis libris, sed hodie iste scribendi mos ferè abolitus est.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. III.

C A P U T III.

DE DIVISIONE LITERARUM.

DIVIDUNTUR Literae in *Vocales* & *Consonantes*, illae Armenis *Չայնաւորք*; haec verò *Բաղաձայնք* vocari consueverunt.

Vocales sunt vel *simplices*, vel è simplicibus *compositae*. *Simplices* Armenorum *Vocales*, octo sunt, nimirum *ա, է, է', ը, թ, ո, լ, օ*, quibus à nonnullis additur *յ* *provocalis* dicta, eò quòd *Vocali* subjuncta aliquando diphthongescat.

Compositae seu *Diphthongi* pariter octo numerantur, quarum quinque propriae, *Viz.* *աւ, էւ, ու, այ, ոյ*, ut: *լու bonus, և Ե, քե te Instrumental. ուրուք' alijus, հայր pater, լոյս lux*. Tres impropriae, nimirum *է՛, ը՛, թ՛*, ut: *Եւա Eva, Երգայ vel նուայ concertus, թ՛ quò? Էի՛ Entē. թ՛ի՛ի՛ aliquo modo*.

Quoad *Quantitatem* quaedam *Vocales* sunt breves, seu unius temporis, circello (*o*) in libris Poëticis notatae, ut: *ը, ո, լ*; quaedam longae, seu duorum temporum Circumflexo insignitae, ut *է^o & օ^o*; quaedam ancipites, ut: *ա, է, թ*, Plura de *Vocalium* & *Syllabarum* *Quantitate* habebis infra in *Poëtica Armen*. Ubi de *Profodia* prolixius agemus.

Consonantes reliquae literae omnes sunt, & dividuntur tum ratione *Potestatis*, tum *Organi*.

Ratione *Potestatis* *Consonantium* aliae sunt *semivocales*, ut: *չ, ժ, լ, լւ, ծ, հ, ճ, զ, զ, ժ, յ, ն, շ, չ, ջ*

n, u, q, r, g, f; & dividuntur in *Liquidas, L, d, u, r;* Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. III.
simplices, d, d, s, a, x, j, u, q, f; & *Duplices, q, l,*
l, z, z, g, n, g. Volunt enim Armenorum Gramma-
 tici *q* valere *u*; *l, u, q;* *q, ll, z, u, z;* *a, z;* *z, a, z;* *n, r;*
g, u; & verbi gr. *աղն* natio scribi pro *աւնն*, *խիւ* den-
 sus pro *հհիւ*, *այլ* sed item alius ex *ἀλλὰ* vel *ἄλλος* pro
այլլ, *իւ* signum, pro *իւս*, *չափ* mensura pro *աչափ*,
աւաջի coram pro *աւաճաի*, *առնել* facere, pro *արքեւլ*,
 quamvis resolutio ista hodie nunquam inueniatur.

Aliae *Mutae*, videlicet, *p, t, t, b, l, u, m, f, p;*
 quae iterum dividuntur in *Tenues, u, q, m;* *Mediae*
p, t, t; & *Adspiratas f, p, b.* Verumtamen haec
 ultima divisio, paulò latius accepta, omnes omnino
 consonantes complectitur, & facta earundem, maxi-
 mè *Affinium*, inter se ipsas collatione, docet potesta-
 tem Consonantium in pronunciatione, quae nimirum
 tenui seu suaviore, quae medio, & quae adspirato seu
 fortissimo organorum motu proferendae sint, hoc
 modo:

Tenues, u. l. m. z. j. q. & u. u. d. e. d.

Mediae, p. t. t. d. s. a. l. x. q. r.

Adspiratae, f. p. b. z. l. g. q. g. f. n.

Est enim juxta Armenorum doctrinam litera *p* *Me-*
dia inter *u* & *f*; *Adspiratior* seu fortior quam *u*, &
tenuior quam *f*, & sic de caeteris.

Ratione *Organi*, quo proferuntur, ex Consonanti-
 bus

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. III.

bus quaedam sunt *Dentales*, nimirum, *q, d, s, x, z, z', z', u, y*; quaedam *Gutturales*, *l, r, s, j*; quaedam labiales, *p, f, u, q, p, p, & c'*, quaedam *Linguales*, *g, b, l* vel ejus loco positum *q, v, n, m, r*; & quaedam *Palatinae* nimirum *q, h, p*.

Notari haec Divisio propterea meretur, quòd ejusdem *Organi* literae, quae & *Affines* dicuntur, ab imperitis scriptoribus facillimè inter se confundantur, maximè in epistolis familiaribus. Unde, si qua vox, sub una litera mendosè scripta & sensui minus congrua, non inveniatur in Lexico, sub alia Affine quaerenda est, cum ista literarum permutatio sensum pariat diversissimum, uti ex spicilegio sequentium vocum patebit. Nam *Dentalibus* scribuntur: *qor aliquem, dor emanatio, scaturigo, dor vallis, uor fluxus, gor cui, foun* juxta Kurdinensium Dialectum *Mons, doun narratio, historia, zar malus, zar series; gh nervus, xhl verò cespes; Gutturalibus: Sorqhl disponerè, jorqhl redundare, us timor item vah! up sera, ul sal; Labialibus; poun pinguefactus, uoun tumor, pustula, foun putredo, frouh Europaeus, frouh idem, Sazoun non Sazoun fides; Lingualibus, qhl daemon, bl ala, ml continentia, tolerantia, lqhl, pro quo etiam qlql nonnunquam invenitur fel, nql angitur, houn currus, hwr potestas; Palatinis: qwr siccus, item corruptus, hwr futura, pwr lapis, Sjl pro quo malè scribit Deodatus Sml turma, agmen, Jjl segnis, idem judicandum de aliis quam plurimis.*

CAPUT IV.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. IV.

DE SYLLABA.

EX LITERARUM Combinatione fit *Syllaba*, quae Europaeorum more, scripta & lecta à sinistra versus dextram, constat vel ex Consonante & Vocali una, ut: *էս* ego, *սս* hic; vel duabus s. Diphthongo, ut: *այր* Vir, *հաւ* avis; vel ex vocali aut Diphthongo & Consonantibus duabus, ut: *զօր* fortitudo, *մայր* mater, *կտաւ* linteum, *սինձ*, *ամպ* nubes; vel tribus, ut: *վանդ* Syllaba, *մբուր* faex, *ունկն* auris; vel quatuor, ut: *ստեղն* Dactylus pes carminis, *դրախտ* paradysus, *դուստր* filia; vel quinque, ut: *սկիզբն* initium.

Consona una, sive simplex, sive duplex, duas inter Vocales posita, in vocis divisione ad sequentem referenda est, ut *ս կան* oculi, *վառայ*; duarum verò Consonantium in medio Vocis concurrentium prior ad praecedentem, posterior verò ad sequentem Vocalem pertinet, & cum eâ syllabam constituit, ut *կար դել* ordinare. Sed hic observandum est

1. Voces sive intercedente Vocali Compositae, in suas simplices refecandae sunt, ut: *ողբեր դուրն* cantus lugubris, *կերա կրել* comedere ex *կեր* & antiquo *կուր* cibus.

2. Voces Derivatae dividuntur juxta syllabas Primitivarum, quod si verò per elisionem Vocalis (juxta Cap. IX) plures Consonantes concurrant, *ը* plerumque interponendum, & tum divisio instituenda est,

C 3

ut:

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. IV.

ut: *զքեղե*, divide ac si esset *ըզ քեզ, սկզբնաճորեայ*
is qui initium sumsit, Gregor. lib. prec. p. 10. ac si
scriptum *ըս կըզ բընաճորեալ*, verum *զ* praefixum se-
quente Vocali non admittit ante se *ը*, sed cum Vo-
cali initiali vocis Syllabam absolvit, ut: *ստացուած*
possessio, dividendum est *ըս տացուած*, praefixo *զ* verò
զըստացուած licet Armenorum Vulgus saepe pessi-
mè legat *ըըտացուած*.

Ut praecepta haec clariùs intelligantur, adponemus
ex *Nierse* Armenorum Patriarcha & Poëta Celebrerrimo,
& quidem ex Ipsius Hymno de Passione Christi
hoc Exemplum Syllabizationis:

Տո գայր ըզ կրի ցըն որբո մա բար.
Ե ըիւքն Ե դեալ առ անձ նա բար.
Փըր կեղ զաշխարհս հո գիտ յո ժար.
բայց Ե բնու թիւն մարմնոցս սըկար:
ոչ ոմն ու ժեղ Լ զօրաճ որ.
Լ ոմն անզօր վը տան կաճ որ.
այլ մի Լ նոյն գոլ մի աճ որ.
կը ըէր ըզ կեր սըն կա մաճ որ.

Angebatur Christus *passionibus triste,*
Tribus illis Apostolis *seorsim receptis.*
Liberare mundum hunc, dicit, *anima mea cupit,*
Sed est natura corporis mei debilis,
Non illa fortis atque potens,
Neque ista impotens ac languida sola,
Sed una & eadem existens unionem habens (Divi-
nae cum humana natura)
Patiebatur *passiones illas voluntarie.*

Vocem integram si lineae angustia non capiat, Syllaba una vel plures residuae ad sequentem lineam referendae sunt, ut: *Արանեալ է այր, որ երկնի ի Տեառն*. *Beatus est vir, qui timet Dominum.*

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. V.

CAPUT V.

DE VOCE.

UTI EX Literarum combinatione fit Syllaba, ita ex Syllaba, vel Syllabarum conjunctione *Vox*, quae est Pars Orationis, aliquid significans.

Vox est vel Monosyllaba, quae nonnunquam una litera absolvitur, ut: *է est, existens*, sed plerumque pluribus in unam Syllabam redactis, ut: *սէր amor*; vel Dissyllaba, ut: *սիրել amare*, vel Trium Syllabarum, ut: *Համաձայն concors*; vel quatuor, ut: *սրատարանի responsio*; vel quinque, ut: *Քերականութիւն Grammatica*; vel sex, ut: *Ըստեղբայրսութիւն Astrologia*; vel septem, ut: *Նախագաղափարական Archetypicus*; vel octo, ut: *Նախագաղափարականի archetypici*; vel denique novem Syllabarum *Նախագաղափարականորէն archetypicè*.

Vox autem seu Pars Orationis est Octuplex, eaque vel Variabilis vel Invariabilis.

Variabiles Orationis Partes sunt quatuor: Nomen Pronomen, Verbum, & Participium. Invariabiles totidem: Praepositio, Adverbium, Coniunctio, Interiectio. Omnes comprehenduntur hoc memoriali:

Պ.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. VI.

Ս այ քեզ գողացողիդ, զի ահա զկնի գողութեանցդ.
*Vae tibi furanti, quia ecce post furtum tuum
հատկիս:
suspenderis.*

Antequam verò de his specialius agamus, praemittemus doctrinam de Affectationibus Vocis & signis Distinctivis; Exemplum Lectionis, & de Vocalium mutatione ac elisione Canones quosdam Generales.

C A P U T VI.

DE AFFECTIONIBUS VOCIS & SIGNIS DISTINCTIVIS.

Affectiones Vocis apud Armenos quatuor sunt: *Accentus, Tonus, Spiritus, & Passio.*

Accentus tres sunt: *Acutus*, ('). *Gravis* ('). & *Circumflexus* (°).

I. *Acutus* ultimae Vocis Syllabae imponitur, quando ea negandi, prohibendi, imperandi, Interrogandi, Vocabula aequivoca determinandi, aut emphasin aliquam significandi vim habet, ut: գրեա՛ scribe, մի՛ գրեր ne scribas, եկ՛ veni, ել՛ exi, բեր՛ affer, բարձ՛ tolle, կեր՛ ede, լուր՛ audi, բաց՛ aperi, ut distinguantur ab եկ advena, profelytus, ել exiit item exitus, բեր germen, բարձ crus, կեր cibis, լուր auditus, իս, բաց apertus item procul, է՛ est, է՛ ens. ով է՛ սա՛ որ զմեզս թողու: quis est hic, qui peccata remittit Luc. 7: 49. ոչ՛ երբե զմարդ

դմարդէ ի՞նչ և ոչ երբև զորդի մարդոյ թէ ոչ արասցէ. Grammat. Arm. Lit. Lib. I. Cap. VI.
 խոսեցցի, և ոչ հայտւ սցէ: Num. 23. 19. [Confer
 Versionem τών LXX.] Non sicut homo est Deus — & non
 ut filius hominis — an non faciet? loquetur, & non
 statuet? Sic Adjectiva Adjectivè sumta, սուա falsus,
 սուրբ sanctus, ճմարիա Verus, լի plenus. բազում
 multus; & pronomina սոս, դո, նա, սորոս hic, ille,
 iste, hujus, &c. pro սոյ, դոյ, նոյ.

II. Gravi Accentu notantur 1. Adjectiva Adver-
 bialiter accepta, ut սուա falsò, սուրբ sanctè, ճմարիա
 verè, լի plenè, բազում multum, բարի bene pro
 բարձր, չար male pro չարձր.

2. Adjectiva Conjunctionum loco posita, ut: իսկ
 sed, իսկ verus, սյլ verò, verum, սյլ alius.

3. Literis Ք, Դ, Մ, Լ, Յ, in fine Vocum constitutis,
 accuratiùs scribentes *Accentum Gravem* adponunt, ut:
 անք bibe, արք jam, սակս pro, propter, &c. Quia
 istae literae tum aliquantò pressius, & quasi cum co-
 natu ad repercussionem pronunciantur.

4. Թէ, quando pleonasticè accipitur, ut օտի Grae-
 corum, *Accentum Gravem* habet, non autem quando
 significat si, ut: Թէ դու սէս; Tu quis es? Թէ ես ոչ
 եմ Քրիստոս Non sum Christus, Թէ ոչ Non, Joh.
 1: 19. ff.

5. Vocibus son m gravem postulantibus, i.e. Vo-
 cali longa aut Diphthongo, vel Consona duplici, ter-
 minatis, aliquando *Gravis* superimponitur, ut: խոս-
 տուան եղև & confessus est, Joh. 1: 20.

6. Signum Gravis Accentus saepissimè etiam usur-
 D pa

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. VI.

patur loco Commatis seu virgulae, hoc modo: Եթէ
կեանք՝ Տեառն կեանք. և եթէ մեռանիմք՝ Տեառն
մեռանիմք. և արդ՝ եթէ կեանք՝ և եթէ մեռանիմք՝
Տեառն եմք. Sive vivamus, Domino vivimus; Sive
moriatur, Domino morimur, & proinde, sive vivamus,
sive moriamur, Domini sumus.

Circumflexus, ex *Acuto* & *Gravi* formatus, est elevatio ac depressio unius & ejusdem Syllabae, & adponitur Interrogativis, Admirativis, & Vocativis particulis, ut: զի՞ էլիք տեսնել զի՞ զի՞ զի՞ *quid existis videre* Luc. 7: 24. pro quo & զի՞նչ dicitur juxta reg. de Acuto, ո՞ր խորք մեծութեան Ըստուծոյ *O profunda divitiarum Dei* Rom. 11: 33. ո՞ր Պետրոս *O Petre!* sed Matth. 13: 29. և նա առէ ջ'նսսա մի՞ *ille autem dicit eis, non,* sphalmate typographico (°) loco (') positus est.

Nota: Nonnunquam Vox una duobus insignita Accentibus invenitur, ut: Էլ՝ լծեալ *exi, junge* equos 4 Reg. 9: 21. Էլ՝ և եկայ *exiit & substitit* ibid. 10: 9. Տէ՛ր՝ Տէ՛ր՝ *Domine, Domine*, Matth. 15: 11.

Tonum unicuique Voci proprium ex Accentu quidem, qui in plurimis Vocibus negligitur & non raro ob aliud quoddam officium adponitur, semper cognoscere non possumus; attamen, quae cujusque Vocis Syllaba attollenda sit, facilius deprehendemus in hac Haicana Lingua, quam in quavis alia, siquidem totum istud negotium absolvemus unica hac regula:

Voces Dissyllabae & Polysyllabae omnes & singulae, prioribus Syllabis ferè eodem aut aequali tenore prolati, semper attollunt ultimam, eamque tam brevem vel

vel ancipitem, quàm longam, Accentu insignitam aut eodem destitutam, ut: մանուկ *manük puer*, Տարօն *Taròn urbs majoris Armeniac*, փառաց *parràts gloriae*. Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. VII.
Մասնաւոր *Astvadz Deus*, բարեպաշտ *bariepàscht pius*, Իմաստասէր *Imastasér Philosophus* Իմաստասիրութիւն *Imastasirouthiùn Philosophia*; sic տօնեմ *tonièm festum celebros*, համբերեմ *hambièrièm tolero*, սիրէիր *sirèir diligebas*, աշխատի *aschchatì fatigatur*. Idem Judicandum de omnibus aliis.

CAPUT VII.

DE SPIRITU, PASSIONE ET SIGNIS
DISTINCTIVIS.

SPIRITUS duplex est, *Asper*, (^) & *Lenis* (ˇ).
Asper est proprius literae *Հ*, quando legenda est ut *Հ*. Vid. supra p. 16. ut: հաւան *fides*, Գաւան *provincia*, հաւ *avis*, item *avis*, in specie *gallina*, item *initium*, frequentius tamen ^ planè omittitur.

Lenis, ubi ponitur, significat Vocem suaviter pronunciandam esse, ut: Կար *qs. rás, potestas*, non *քար*.

NB. *Galanus* Spiritum Asperum omnibus literis Asperis; & Lenem omnibus Lenibus adscribit, sed utrumque obsoletum est, & Lenis quidem vix in antiquissimis Manuscriptis superstes est.

Passio etiam duplex est: *Vinculum* (_), & *Apostrophus* ('). *Vinculum* est nota 1. duorum Vocabulorum significativorum, sine Vocali *ա*, *է*, *ի* intercedente, in unum conjungendorum, ut: Երկ֊ժամ *dubius*, pro

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. VII.

Երկամիտ, երկ ձայն *diphthongus* pro երկաձայն. 2. Vocis in fine lineae ob angustiam spatii divisae, hoc modo երկիւղածք Տեան՝ ախկալէք ողորմութեանս, *timentes Dominum, expectate misericordiam eius.*

Apostrophus adscribitur hisce quinque literis 't, j, y, u & ղ', indicans illas quatuor esse Praepositiones seu Praefixa; ղ' autem liquefcens pro լ poni, ut: 't.քէն à te, յայրի in antro, յանն in viro, utrumque ab այր vir, item spelunca, antrum, զանն Personae, in Dativo, նաստեղ in stella, Commor. Սաղօսն, Salomon.

Signa Distinctiva tria sunt: Virgula (,), quae commati; punctum medium (·), quod Coloni; & punctum finale geminum (:), quod finali nostro respondet. Usum horum omnium ostendemus exemplo, ex Luc. 5: 31. Պատասխանի ետ Յիսուս, և ասէ զ'նասն. ոչինչ էն պիտոյ բժիշկ ողջոյ՝ այլ՝ Տիւանդայ: *Responsum dedit Iesus & dicit eis: non est opus medico sanis, sed aegrotis.*

NB. Accentus Gravis in voce ողջոյ՝ Commatis loco ponitur, ut supra monuimus.

C A P U T VIII.

D E S I G L I S.

SIGLAE sunt scripturae compendia, quae in Armenorum tam impressis quam manuscriptis libris, maximè in epistolis familiaribus, frequentissimè occurrentia multum saepè negotii lectori minùs exercitato faecessunt. Quapropter, ne linguae hujus studioso ista scri-

scripturae compendia lectionis & temporis faciant dispendia, necessarium duximus succinctam *Siglarum* magis obviarum seriem & earundem expositionem heic subijcere.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. VIII.

Fiunt autem *Siglae* duobus modis, vel omisissantum Vocalibus sub hoc signo ("), ut: $\text{Մ}^{\prime\prime}\text{րդ}$ pro մարդ homo, $\text{Հ}^{\prime\prime}\text{ց}$ pro Հայ panis, $\text{Խ}^{\prime\prime}\text{ղ}^{\prime\prime}\text{ղ}$ pro խաղաղ tranquillus, $\text{Թ}^{\prime\prime}\text{գ}^{\prime\prime}\text{ւ}^{\prime\prime}\text{ր}$ pro Թագաւոր Rex; vel omisissantum Vocalibus, tum Consonantibus, sub signo lineae transversae, h. m. (˘) ut:

$\text{Մ}^{\prime\prime}\text{Ծ}$	pro Աստուած Deus
$\text{Մ}^{\prime\prime}\text{Յ}$	Աստուծոյ Dei & Deo.
$\text{Մ}^{\prime\prime}\text{Է}$	Աստուծով cum Deo, per Deum.
$\text{մ}^{\prime\prime}\text{Ծ}$	verò, inverso ա , ad ignominiam, <i>Deus fistitius.</i>
աղ	աղօթք preces.
ամ vel ամ	vel մ pro ամենայն omnis.
ամի	ամենայնի omnis, Genit.
իք	այսինքն hoc est, id est.
մ Յի	աշխարհ , աշխարհի mundus, mundi.
ապշ	ապաշխարութեան poenitentiae.
գ	գործք , opera.
գպ	գպիւր proprie scriba, sed Cantorem notat in Libris Ecclesiasticis.
գ	երկին caelum.
ծ	երկիր terra.
է	է non est decurtatum, quando fronti librorum inscribitur, sed τὸν ὄντα Deum, idem quod Ξ . Θ . vel B. C. D. significat.

Grammat.	Ը	Ընդ <i>cum, una, sub.</i>
Arm. Lit.	Ըյաջ	Ընդյառաջ <i>occursus in templo.</i>
Lib. I.	Ը	Ըսա <i>juxta, secundum.</i>
Cap. VIII.	Ը	Ըստ որում <i>juxta quod.</i>
	Թի,	Թիւն, Թէ, Թեան, Թէ, Թեւե, Թիւ, Թեամբ, <i>terminationes sunt Nomi- num Abstractorum.</i>
	Ժ	Ժամանակ, <i>tempus.</i>
	Ժող	Ժողովուրդ <i>populus.</i>
	՚ի վեր	՚ի վերայ <i>super, supra.</i>
	Ինչ	Իսրայել <i>Israël.</i>
	Ինչի	Իսրայելի <i>Israëlis.</i>
	Ժողովուրդ	Ժողովուրդ <i>florib. ornata</i> Dominica Pal-
	կոր	կատարեալ <i>perfectus.</i> (marum.)
	կեր	կերակի <i>Dominica dies, nova</i> Dominica in albis.
	Տ	Տարց <i>Patrum, nomen</i> Cantionis in Libr. Muficis.
	Տայրապետ	Տայրապետ <i>Patriarcha.</i>
	Տրեշտակ	Տրեշտակապետ <i>Archangelus.</i>
	մաղ	մաղթանք <i>supplicationes.</i>
	մի	մանկունք <i>proprie pueri, sed in libris Ec- clesiasticis significat Hymnum, quem can- tare solent post Pf. CXII. juxta Hebrai- cum exemplar, juxta τῶν ὁ verò & Arm. Versionem CXIII. օրհնեցէք մանկունք benedicite pueri &c.</i>
	մեծացեցե	մեծացեցե <i>magnificet, sic vocatur</i> Can- tus qui sequi solet Hymnum Mariæ, unde ver-

verbum hoc desumptum est, Luc. 1: 46.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. VIII.

յղէս

յալադս *pro, de, propter.*

յր

յարաւթիւն *resurrectio Christi.*

Յր, Յր,

Յիսուս, Յիսուսի, *Jesus, Jesu.*

նք,

նր,

նյ, նս, նքա, նորա, նոյա, նոսա, *illi,*

Nominat. plur. *illius, illorum, illis.*

չ

չաբաթ *Sabbatum*, sic vocatur non tantum dies septimanae septima, sed & tota septimana, & unaquaeque ejus feria, ut: *կիրակիօր Dies Dominica, ք շք secunda feria, ք շք tertia feria, &c.*

չրկն

չարական, est Nomen libri Canticorum Sacrorum, propriè *seriem gemmarum* significans.

"

ողորմեա *Miserere*, ex Ps. LI: 1.

ց, ոնյ

օրպէս *Sicut.*

Պա,

պատասխանի *respondum.*

Սչ

սաղմոս *Psalms.*

սրկ

սարկաւազ *Diaconus.*

Սր, սրյ

սուրբ, սրբոյ *Sanctus, Sancti.*

վրդպտ

վարդապետ *Doctor.*

վրդվա

վարդավառ, id est, *apertio rosae*, intelligitur dies transfigurationis Christi, quae incidit inter XVIII. Junii st. vet. & 1. Augusti inclus.

վր

վասն, *de, pro, propter.*

Վ

վերջ *finis.*

ւ

ւեր, sic in libris Ecclesiasticis scribitur, intelligitur Hymnus cantandus post Ps.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. VIII.

Pf. CXLVIII. Vox defumta est ex dicti Psalmi vers. I. () *Բնեցէք զՏէր*
Benedicite Domino, aliàs scribitur.

ՏԲ, ՏԶ, ՏԷ, ՏԸ, ՏԹ, ՏՐ, ՏՐԱՆՆ, ՏԵՐԱՏԵ, Dominus, Domini & Domino, cum Domino vel per Dominum.

Վ, ՎԻ & ՎԼ, ՎԻԼՎ, ՎԻԼՎ vice, loco. In Ecclesiasticis significat alternam precum recitationem, drama.

ՎԻԼՎՆ *ՎԻԼՎՆՆ* pro *ՎԵՐԱՎԻԼՎՆՆ* *assumptionis* Mariae festum.

ՔՏ *ՔՏԱՆՈՅ* *Sacerdos.*

ՔՐԸ *ՔՐԸՂ*, *praeco*, qui in medio chori stans clamat: *Oremus* pro hoc vel isto statu aut persona.

Ex his conspici fatiè potest, quisnam sit *siglarum* in Armenica Lingua usus; si qua occurrant exempla alia, ea ceu minùs difficilia, attentioni studiosi Lectoris committimus.

C A P U T IX.

EXPOSITIS hactenus, quae ad Vocis constitutionem & Affectiones spectant, ordo nos monet, ut quae dicta sunt ad praxin revocemus, & tyronem in lectione etiam juvemus: denuò monentes, ut Lector potestatem literarum, prout eam Capite II. dedimus, firmiter memoriae imprimat, & sic lectionis initium faciat *Exemplo*

plo hoc quod desumfimus ex *Moyfis Chorenensis* Hist. Grammat.
 Arm. Lib. II. Cap. XIV. Ubi verba Auctoris sic ha-
 bent: Arm. Lit.
 Lib. I.
 Cap. IX.

Dimoumn i miës Puempçi Herruëvmajjëtšfuets Zo-
 ravari iëv arnoul ez Majak iev máh Miher
 data.

Hainm Jamanakì Puempéües Herruevmajjëtšfuets
 Zoravàr zoròkh bazmòkh iëkejal hafèal i medschierk-
 rejaïs, zeskoriëus zefparapiëtn iür hafüeris arrakhè
 tal patiëràzm end Tigranà: kxanzi ér dardfejal
 hiür afchchàrhen vafn chhoudjapanàts hiëlouzakín.
 Antfeal eskoruësi i Damaskües iëv tiëfejal, ezkha-
 gækhen arrejäl i Miëfraghà iëv i Ghoughà, eznuësà
 haladzejäl inkhen i Hreastan pouthair, hafaniël
 iviërà Aristabouli, hognakanouthiün iëgbòr nuërà
 icritfou Hürkanou khahanapiëtì uërdüe, Aghiëk-
 fan-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. IX.

sandri. Isk Puëmpei patiërazmejäl end Miherdatà,
 սանդրի. Իսկ Պւեմպէի պատէ բազմեաց ընդ Սիւրդատայ,
 tiëfanè ezfastik end dimakatsfouthiün iëv zahagin
 տեսանէ զսաստիկ ի գիմակացու թիւն, և զահագին
 martedì iëv vtangi huij; sakain bazmoutheänen
 մարտի և վտանգի յոյժ. սակայն՝ բազմութեանն
 haghthejäl ppachestakan lini Miherdät i kuëghmànes
 յաղթեալ՝ փախստական լինի Սիւրդատի կողմանս
 Puëntuësi; huërmè ibriëv zierdzanielüëv ieghejäl
 Պոնտոսի. յորմէ իբրև զերծանելով եղեալ
 Puëmpeiüs uëroum akn üëtsch ouner iëv arreal ez Ma-
 Պոնպէոս՝ որում ակն ոչ ունէր՝ և առեալ զՍա-
 jähk, iëv kalejäl zuërdi nuërà ez Miherdät nestou-
 ժար, և կալեալ զորդի նորա զՍիւրդատ՝ նստու-
 tfanè i khaghakhin zor, iëv inkhen üëtsch hiëtamouët
 ցանն՝ ի բաղարին զօր, և ինքն ոչ հետամուտ
 lini nemà, iëv end Afuëris i Hreastan ppouthair
 լինի նմա՝ և ի Մորիսի հրէաստան փութայր
 hafaniël, iëv i dsiërrn hóren Pighatuesi Puentatfüë ez-
 Տասանել. և ի ձեռն հօրն Պիղատոսի Պոնտացւոյդ
 Miherdät spananè thounavüer dieghöhk. Vkajè aism
 Սիւրդատ սպաննէ թունաւոր դեղօր: Սկայէ այսմ
 banits iëv Hofepüës, i djarrin, uër vafn Aperfamìn
 բանից՝ և Յուսէփոս ի Ճառին, որ վառն Մարտամին
 patmè aispés afiëlüëv: Puëmpei mot Hierikhüëv
 պատմէ այսպէս ասելով: Պոնպէի մօտ Յերիքով
 hafaniën avietikh mahouänen Miherdatà.
 Տասանեն աւետից մահուանն Սիւրդատայ:

VERSIO LATINA.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. IX.

*Irruptio ad nos Pompeji Romanorum exercitus Ducis,
occupatio urbis Masacae & mors Miherdatis.*

Illo tempore Pompejus Romani exercitus Dux multis cum copiis adveniens, appulit in mediterranea, & quoniam ipsi propter tumultus sicarii cujusdam in regionem suam revertendum erat, Scaurum militiae Praefectum in Syriam mittit, ad committendum cum Tigrae praelium. Scaurus Damascum veniens, & urbem à Metello & Lollio interceptam videns, iis ejectis in Judaeam festinat, contra Aristobulum fratri ejus natu majori Hyrcano, Sacerdoti maximo, Alexandri filio, auxilium laturus. Pompejus verò contra Miherdatem bellum gerens, experitur eum magno cum periculo atque terrore suo valide resistentem & fortiter pugnantem: attamen multitudine superatus fuga se versus Pontum recipit Miherdates; à quo, contra quàm speraverat, quasi liberatus Pompejus, capit Masacam & Miherdatem filium, imponitque praesidium Urbi, ipse autem non persequitur Miherdatem, sed per Syriam in Judaeam festinat, & ope Patris Pilati Pontii Miherdatem venenatis pharmanis enecat. Testimonium de his rebus perhibet etiam Josephus in historia, quam de Apersamo narrat, dicens: Pompejo, cum prope Hierichuntem venisset, afferebantur laeta de morte Miherdatis nuntia.

Observationes quasdam ad haec Verba eorumque resolutionem Grammaticam vide infra sub finem libri.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. X.

CAPUT X.

DE MUTATIONE AC ELISIONE
VOCALIUM
CANONES GENERALES.

ARMENORUM Vocales, tam in Monosyllabis, quam Polyssyllabarum dictionum ultima syllaba, accedente incremento finali, quamvis saepè constanter maneant, saepè tamen vel mutantur vel eliduntur, uti è sequentibus *Canonibus* patebit.

I.

1. Constante manet, ut: *դանձ thesaurus, դանձի thesauri, դանձել thesaurizare, դանձապետ Archithesaurarius; ազգ natio, ազգի nationis, ազգական nationalis* item *Consanguineus, ազգականութի Consanguinitas; բանեղծումն creatura, բանեղծումնի creaturae; ընթերցումն lectio, ընթերցումնի lectio; աբայ princeps, աբայի principis, ընծայ munus, ընծայի muneris, sic վկայ testis, հմայ augur, որայ manipulus, &c.* item Nomina Propria, ut: *Յուդայ Juda, Յուդայի Judae, Ազարիայ Asarias, Ազարիայի, Asariae, &c.* alia.

Sed excipiuntur multa, quae *u* elidunt, & quidem omnia Nomina desinentia *i*. in *եայ*, ut, *պաշտօնեայ minister, in Gen. պաշտօնեի ministri; գործունեայ opifex, գործունեի opificis, Վրիստանեայ Christianus Վրիստանեի Christiani.* Sic *հրեայ, հրեի, Hebraeus, i, & քրեայ, necessitas, քրեի necessitatis.*

2. In *եալ* & *եյեալ* participia, ut: *գովեալ qui lauda-*

darvit & laudatus est, Genit. *դովելլոյ*; *դովելլեալ laudatus* *դովելլեղլոյ*; *սիրեալ qui amavit & amatus est* *սիրեղլոյ*; *սիրեղլեալ amatus*, *սիրեղլոյ*.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. I.
Cap. X.

3. In *եան*, ut: *Արամեան Aramaeus* vel *Armenus*, in Gen. *Արամեանի Armeni*; *Պողոսեան qui stat a partibus Pauli* *Պողոսեանի*; *Արղիսեան qui stat à partibus τῆσ Απολλῶ*, *Արղիսեանի*.

His adde *Աստուած Deus*, *Աստուծոյ Dei*, & *լեանն mons*, *լեանն montis*. Sed *հայր* in Gen. *հօր*, *Pater*, *Pateris*; *մայր Mater*, *մօր Matris*; *եղբայր Frater*, *եղբօր Fratris*, *այ* in *օ* mutant.

II.

I. Quoque manet, ut: *դեղ remedium, pharmacum*, Gen. *դեղոյ*, *դեղել* *veneno inficere*; *բեր fruges*, item *latio*, *բերոյ*, *բերել* *ferre*; *բեհեղ Byssus*, *բեհեղոյ*; *ախաւեր odor cibi vel sacrificii*, *ախաւերոյ*, *ախաւերել* *spumam colligere*, *դեղ* *decor*, *դեղոյ*; *հեռի procul*, item *remotus*, *հեռանալ procul recedere*, *հեռ* Gen. *հեռի lis*, *litis*. *մեր*, *մերոյ*, *nosfer*, *nostri*, *ձեր*, *ձերոյ*, *vester*, *vestri*.

Excipe 1. Verbum substantivum *եմ*, & per id formata verba primae Conjugationis, quae in 3. Pers. Sing. & 2da pl. numeri mutant in *ե*, ut: *եմ sum* *ե est*, *էք estis*, *դովեմ laudo*, *դովեմ laudat*, *դովեք laudatis*; in participio Praef. in *օ*, ut: *դովօղ*; in Nomine Actoris verò item in Optat. & subj. Modo in *ի*, ut: *դովիլե laudator*. 2. desinentia in *եայ*, in Genit. *ե* mutant in *ե*, vid. Can. I. Except. 1. 3. Pronomina Primitiva prorsus Anomala, ut: *եմ ego*, *իմ mei*, *դիւ me*, *մեք*

Grammat. nos, 'ի մէջը à nobis, քէշ tibi, է' քէն à te, ձեր nostri,
 Arm. Lit. 'ի ձէջը à vobis.
 Lib. I.
 Cap. X.

III.

I. Mutatur in է; ut: շէն aedificium, շէն է aedificii, շէն էլ aedificare, վէմ, վէմի, petra, petrae, ողջակէշ, ողջակիղի, holocaustum, ի, ձէթ, ձիթայ, oleum, ի, էրէց, էրիցու, sacerdos, item filius natu maximus, sacerdotis, զէն, զինու arma, armorum, մէն, մինու, solitarius, ի, դէմ, գիմի, facies, ei, aspectus, իս. կէտ cete, կիտի; կէտ dimidius, in gen. quidem habet կիտայ, sed Composita է retinent, ut: կէտօր meridies, կէտօրէայ & կէտօրահան meridianus.

Excipiuntur quoque Nomina quaedam Communia & Propria, in quibus է manet, Սարգարէ, Սարգարէի, Prophetia, ae, Սարգարէու թիւն Prophetia, Սարգարէանայ Vaticinari; ըոպէ, ըոպէի, quarta pars rei, item minutum, sexagesima pars horae, չրէայ, չրէի, Hebraeus, ի, Սուէն, Սուէնի Moses, իս, Սարայէլ, Սարայէլի Israël, elis, լչղիսէ, լչղիսէի Elisaeus, ի, sed Սանասէ, Manasses, Սանէ Manes, Տիբիանէ Bibiana, Գայանէ Gajana, Եփրոզիսէ Ephrosina, Կատարիսէ Catharina, Շէղիսէ Helena, Շուփսիսէ Ripsina, Յուստիանէ Justiana, Լունէ Nuna, Սփրոնիսէ Sophronima, Սարվանէ Barbara, in obliquis vel է retinent, vel in էայ mutant, ut: Սանասէի & Սանասէայ Manassis, &c.

IV.

I. Eliditur, ut: գիր, գրայ littera, ae, գրէմ scribo, ձեր, ձրի domum, ni, ձրէլ donare, ծիր, ծրի delineatio, onis, ծրէլ delineare, դպիր, դպրի, scriba, scribae,

դարձապէս ἀρχογενεαγενεός, ծին natus, ծնանիլ nasci, Grammat.
 վտիտ macilentus, tenuis, debilis, վտտել debilitare &c. Arm. Lit.
 Lib. I.

Excipe 1. Nomina in հւր exeuntia, quae ի suum Cap. X.
 retinent, ut: հւր suus, Genit. հւրոյ, Թհւր, Թհւրոյ,
 շարս, obliquus, Թհւրել curvare, errare, դիւր,
 դիւրի, facilis, հարիւր, բիւրոյ, centum, բիւր myrias,
 ածի, նիւթ, նիւթոյ materia, ae, նիւթել machina-
 ri, ձիւթ, ձիւթոյ oleum, i.

2. ի Terminationis quae իւն, in obliquis mutat ի in է
 ut: ըղձութիւն incantatio, ըղձու Թեան incantationis,
 նահատակութիւն, նահատակութեա, martyrism,
 րի, opus Heroicum հայատակութիւն, obedientia,
 tiae.

3. ի Finale Octavae Declinationis, quod mutatur
 in ոյ, ut: գինի, դիւնոյ Vinum, Vini, որդի, որդոյ
 filius, i, սկի, սկւոյ aurum, i, ծարաւի, էոյ sitiens,
 սիրելի amandus սիրելոյ &c.

4. Monosyllaba ab ի incipientia, quae id aliquan-
 do retinent, aliquando in ը mutant, retinent իժ,
 իժի vipera, rae, իսկ, իսկի, certus, i, իւ, իւնոյ meus,
 i, ին, ինի aliquid, alicujus per omnes Casus Sing.
 Numeri; mutatur in իւձ desiderium, item incantator,
 Gen. ըղձի, hinc ըղձալ desiderare, ըղձական Optati-
 vus; ինչ aliquid, Gen. ընչի alicujus, ինձ vel ինժ
 ընժի Leopardus, i.

V.

||, Nisi cum շ conjungatur, semper manet, ut:
 գործ, գործոյ, opus, operis, գողով, գողովոյ, գողովել,
 collectio, collectionis, colligere, &c. Sed ռ, quando շ
 sub-

Grammat. subjunctum habet, utrumque aboletur, ut: լուծ, լծոյ,
 Arm. Lit. լծել jugum, i, jungere, սուր, սրոյ, acutus, i, թուփ, թփոյ
 Lib. I. saliva, vae. շուփ, շփոյ decus, coris, բուն, բնոյ so-
 Cap. X. mnus, i, բնել dormire, &c. Praeter բունել concumbere,
 quae in auribus Armenorum obscoena vox est, &
 սրունք crura, սրունի jud 15: 8. ուլ, ուլի, haedus,
 di, ուս, ուսոյ, humerus, ri, ուշ, acumen, acies in-
 genii, memoria, Genit. ուշի sic բու բubo, լու profectio,
 նու nurus, ցու contabulatio, լու verò pulex լուոյ & լոյ;
 ձու, ձուոյ, & ձնոյ ovum, i. Aliquando loco ու sub-
 stituitur ը, ut: ուղո camelus, ըլտի cameli, ունա,
 ընոյ legumen, inis.

2. Ո, cum յ in medio vocis conjunctum, manet, յ
 verò in լ mutatur ողկոյլ, ողկուլի botrus, botri,
 ող ջոն, ողջունի saluatio, onis, գոյն, գունոյ, color,
 oris, համբոյր, համբուրի, համբուրել, osculum, li,
 osculari; in fine verò sine ulla mutatione augmentum
 accedit, ut: քոյ tuus, քոյոյ. Sed սոյն, գոյն, նոյն, mo-
 ձծ յ retinent, modo in լ mutant, ut: սոյն, սոյնոյ &
 սունոյ, & sic in caeteris.

VI.

() Manet, ut: տօն, տօնի, տօնել festum, festi, fe-
 stum agere, քօշ, քօշի hircus, hirci, զօր, զօրու, exer-
 citus, նս, զօրել audere; ձօն, ձօնի oblatio, munus,
 eris, ձօնել offerre, donare, յօն supercilia, item super-
 bia, Genit. յօնի.

Excipe participium praesentis in ող; quod օ mutat in
 օ, ut: ծօող parens, Gen. ծնողի. կրող patiens, կրողի.
 & () ր dies, in Genitivo աճուր diei, anomalum est.

GRAMMATICAE
LINGUAE LITERALIS
ARMENICAE
LIBER SECUNDUS.

DE NOMINE.

IN NOMINE consideranda veniunt, Qualitas, Species, Figura, Genus, Motio, Comparatio, Numerus, Casus, & Declinatio.

անուանիչ. հոգ հոգ
ընթաց.

CAPUT PRIMUM.

DE QUALITATE NOMINIS.

QUALITATE Nomen aliud est *Substantivum*, idque vel *Proprium Virorum*, ut: Պօղոս *Paulus*, Պետրոս *Petrus*; *Fluviorum*, ut: Տիգրիս *Tigris*, Էփրատ *Euphrates*; *Urbium*, ut: Երևան *Erivan*, Թիֆլիս *Tiflis*; *Montium*, ut: Սինայ *Sinai*, Մասիս *Masis*; vel *Appellativum*, ut: մարդ *homo*, այր *vir*, կին *mulier*, գետ *Fluvius*, քաղաք *urbs*, լեռան *Mons*, անուն *Nomen*, &c.

հղիւմն-նիւմն

Aliud *Adjectivum*, ut: մեծ *Magnus*, փոքր *parvus*, գեղեցիկ *pulcher*, գարշ *obscoenus*, բարի *bonus*, չար *malus*,

օն-նշտբըշ-նի

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. II.

malus, սպիտակ *albus*, սև *niger*, դիւր *facilis*, դժուար
& դժուարին *difficilis*.

Sed observandum est heic 1. Appellativa saepe fieri Propria, ut: մանուկ *puer*, & nomen Viri *Manuk*, մկրտում & մկրտիչ *Baptista*, & *Mekerdum*, մարգարի *Propheta* & *Margarè*, հայրապետ *Patriarcha* & *Hairapied*, իշխան *Princeps* & *Ischan*, մարտիրոս *Martyr* & *Martyrines*, առաքել *Apostolus* & *Arrakèl*, դալուս *adventus* & *Galust*, &c.

2. Adjectiva saepissimè etiam esse substantiva, ut: առաքեալ *missus*, item *Apostolus*, դրանահան *pignoralis* & *pignus*, հոյր *vis*, *virtus*, *exercitus*, *fortis*, իմաստ *sapiens* & *sapientia*, խաւար *obscurus* & *tenebrae*, հանդիս *quietus* & *requies*, & alia quàm plurima.

C A P U T II.

DE SPECIE NOMINIS.

SPECIES Nominis triplex est: Primitiva, Derivativa, & Rederivata.

Primitivum Nomen est suae originis, quod ab alio non derivatur, & in quascunque Alphabeti literas definit, praeter *է*, *ը*, *հ*, *ճ*, ut: Գուդա *Juda*, քարբ *aspis*, արագ *celer*, աւանդ *depositum*, երագ *somnium*, մարգարի *Propheta*, զուարթ *vigilans*, ժոյժ *patientia*, կուշի *corium*, *cutis*, *pellis*, կալ *area*, ծախ *sumtus*, *impensae*, սիղծ *pollutus*, զասիկ *pascha*, ահմետ *fel*, փող *guttur*, *tuba*, *pecunia*, մահիճ *letum*

Etum, զարժ *proles*, որայ *dragma*, բոյն *nidus*, հուռ *Grammat.*
amygdalum, փուռ *vacuus*, տիպ *typus*, աղջ *ursus*, բուռ *Arm. Lit.*
gypsus, վարս *caesaries*, կով *vacca*, հաւատ *fides*, ծայր *Lib. II.*
extremus, լաց *luctus*, թիւ *numerus*, ափ *litus*, հաւաք *Cap. II.*
collectio, քաֆ *spuma aquae*.

Derivativum verò Nomen est, quod à Primitivo derivatur, estque *Nominale* aut *Verbale*.

Nominale est *Denominativum*, *Augmentativum*, *Diminutivum*, *Possessivum*, *Loci*, *Habitudoinis*, *Infectivum*, *Defectivum*, *Abstractum*, *Ordinale*, *Comparativum*, & *Genericum*.

Denominativa in specie Armenis vocantur *Nomina*, quae desinunt vel in տիւն, ut: Ըստուածային *Divinus*, երկնային *coelestis*, հրեշտակային *angelicus*, մարդկային *humanus*, երկրային *terrestris*, օդային *aëreus*, ծովային *marinus*, adde դարձանային *vernalis*, ամառնային *aestivus*, աշնանային *autumnalis*, ձմեռնային *hyemalis*; vel in էայ, ut: պրտուէայ *juncus*, թղթէայ *papyraceus*, ապրշմէայ *sericus*, կտաւէայ *lineus*, բրդէայ *laneus*, մաղէայ *ex pilis confectus*, *impilia*.

Vel in եղէն, ut: հոգեղէն *spiritualis*, մարմնեղէն *corporalis*, հրեղէն *empyraceus*, արծաթեղէն *quod ex argento*; խեցեղէն *quod ex testa*; ջրեղէն *quod ex aqua*; մսեղէն *quod ex carne*; քարեղէն *quod ex lapide confectum*;

Vel in թ, ut: արծաթի *argenteus*, պղնձի *cupreus*, նիւթի *materialis*; անագի *stanneus*, կապարի *plumbeus*;

Vel in որի: մեռելոտի *quod ex cadavere*, կալտի *ad aream*

Grammat. *aream pertinens* servus vel animal tritुरandi ergo, *դար-*
 Arm, Lit. *շատի* ad foeditatem pertinens.
 Lib. II.
 Cap. II.

Vel in *յո*, ut: *տիրացու*, & *քահանայացու*, *Candidatus*, qui aptus est ad Sacerdotium. *վարդապետացու*. *Doctorandus*, aptus ad Doctoratum, *մահացու* & *մահահանացու* *mortalis*.

Augmentativum Nomen, quod Primitivi sui augmentum vel copiam significat, desinens vel in *ոս*, ut: *քարուտ* *lapidosus*, *ծառուտ* *arboretum*, *մաղուտ* *pilosus*, *ձիթուտ* *oleosus*, *ցեխուտ* *lutosus*;

Vel in *ուչ*, ut: *տեսուչ* *speciosus*, *վայելուչ* *deliciosus*.

Diminutivum, diminutionem sui Primitivi significans, exit vel in *ուկ* ut: *դռնակ* *ostiolum*, à *դռուն* *ostium*, *տասպանակ* *Capsula*, *որդեակ* *filiolus*, *սոկեակ* *particula auri*, *սխակ* *tabella*;

Vel in *իկ*, ut: *շիկ* *Catellus*, à *շուն* *canis*, *աղուեսիկ* *vulpecula* ab *աղուես* *vulpes*, *կնիկ* *muliercula* à *կին* *mulier*; aliquando vituperium includens, ut: *սլառաւիկ* *vetula* een oud Besje, à *սլառաւ* *anus*.

Vel in *ուկ*, ut: *մարդուկ* *homunculus*, *ձիուկ* *equuleus*, *իշուկ* *asellus*, *ձընձըղուկ* *passerculus*, *ջրուկ* *parum aquae*, *կուրուկ* *coecutiens*.

Possessivum, Primitivi sui possessionem denotans, definit vel in *ուհան*, ut: *Թառաւորիկան* *Regius*, *արքայական* *principalis*, *քաղաքական* *civilis*, *Վճաբանական* *Theologicus*, *իրաւական* *Juridicus*, *բժշկական* *Medicus*, *բնաստասիրական* *Philosophicus*;

Vel in *ուհի*, ut: *Տէրուհի* *Dominicus*, *արքունի* *quod est Principis*.

Locale, quod locum vel rem in loco contentam significat, definit vel in բան, ut: *կտակարան locus* f. *Grammat. Arm. Lit. Lib. II. Cap. II.*
liber in quo est testamentum, *սաղմնարան liber Psalmorum*, *վարժարան locus institutionis, collegium, schola*, *Հայրապետարան locus*, f. *sedes Patriarchalis*, *բանակարան locus castrorum, castra*, *զգայարան sensorium*, *պատուիրան liber continens praecepta*;

Vel in Ին, ut: *խորին profundus*, *վերին superior*, *ստորին inferior, us.*

Vel in ոյ, ut: *դպրոց locus scribendi een schryffschool*, *ճաղկոց florulentus, locus floribus plenus*, *վարդոց rosetum, rosetum.*

Huc refer nomina regionum in սրան desinentia, ut: *Հայաստան Armenia*, *Պարսկաստան Persia*, *Հնդստան India*, *Հաբաշտան Habessinia*, *Երանկստան Europa* *Հոլանդստան Hollandia.*

Habitudinis, quae Primitivi sui affectum, habitum vel statum aliquem indicant, desinunt vel in ոանի, ut: *հոբհունակ gratiofus*;

Vel in ոան, ut: *հասուն maturus*, *կայուն stabilis*, *պատարուն plenus*, *սիրուն amabilis*, *զուարթուն vigilans*;

Vel in որդ, ut: *կցորդ socius*, *ճանապարհորդ viator*, *առաջնորդ primarius*, *փոխանորդ Locumtenens, Vicarius*;

Vel in ուր, ut: *մեղանոր peccator*, *բժանոր maculatus à բիծ macula, &c.*

Infectivum, quod rem vel personam Primitivi significatione infectam denotat, in ույ exiens, ut: *խլուս oleo infectus*, *բորոս leprofus*, *տղմուս vel ցխուս infectus*

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. II.

Etus luto, lutosus; կլրոս pice infectus, ծխոս infumatus; մխրոս cinere conspersus.

Defectivum in սոս definit, ut: ախանջաոս auribus privatus, սնչաոս naribus destitutus, լեզուաոս elinguis, ձեռնաոս manibus mutilatus, ժողաոս edentulus.

Abstractum in ուրիւնի exit, ut: սրբութիւն sanctitas à սուրբ sanctus, արդարութիւն justitia, խարտարութիւն diligentia, հնազանդութիւն obedientia.

Ordinalia in որր & Comparativa in Գրի, item superlativa in էր exeuntia, vide infra suis in locis.

Generica, sub quibus comprehendimus Gentilia, Patronymica, & sectarum nomina, desinunt vel in սոս, ut: Հերոդիանոս Herodianus, Արիանոս Ariannus, Եւտիքիանոս Eutycheianus, Նեստորիանոս Nestorianus, & եւն Պօղոսեան Paulinus, Գաւգեան Davidicus, Յօհաննիսեան Johannotides.

Vel in ունի, ut: Արշակունի, Arfacides, Պաշաւունի qui est ex familia Balhavi Gregorius Illuminator, primus Armenorum Patriarcha.

Vel in սցի, ut: Պոնտացի qui est ex Ponto, Սամարացի Samaritanus, Սրացի Iberus s. Georgianus, Սպանիացի Hispanus, Գալղացի Gallus, Գերմանացի Germanus, sed pro Լբրացի dicitur Լբրայեցի Hebraeus.

Vel in սնի & էնի, ut: Տիրանի arbor quae fert mala Armeniaca, item color coccineus, սչենի amygdala, Տայրենի patrius, & substantivè patria, sic Վարդենի rosarium, frutex rosarum;

Vel in ոյշ foeminarum, ut: ախաւանոյշ ex familia Sambatae orta filia, neptis.

Ver-

Verbalia Nomina vel *Actorem* significant, vel *Actionem*.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. II.

Actorem significantia Nomina desinunt vel in σ_2 , ut: խոստովանող Confessor, քարոզող praedicator, ապաշխարող poenitentiam agens; vel in ϵ_2 , ut: փրկիչ Redemptor, կեցուցիչ Vivificator, մկրտիչ Baptista, ուղղիչ Rector, լուսավորիչ illuminator; vel in $\epsilon_{ալ}$ activè sumtum, ut: տեսեալ visitator vel invisitor, խօսեալ locutor, բնակեալ habitator vel incola.

Actionem verò designantia exeunt vel in σ_3 , ut: Տարած percussio, գրած scriptio, բրած fossio; vel in ω_3 , ut խնդրան postulatio, փորձան tentatio, պաղատան supplicatio; vel in ι_3 , ut: շարժիւն motus, motio, լծնդիւն concussio, շշնջիւն murmuratio; vel in ω_3 , ut: բեկումն fractio, բազմումն pulsio, համարձումն adscensio; vel in $\epsilon_{ալ}$, ut: պահեալ servatio, դառեալ laudatio; vel in $\iota_{ալ}$, ut: նիստ sessio & հանդիստ requires; vel in ω_3 , ut: խնդրուած precatio, հայցուած petitio, ստեղծուած creatura; vel in $\omega_{ալ}$, ut: լքաբաւստ absconsio, փախուստ fuga.

Ex his derivativis, desinentibus in ω_3 , ϵ_3 , ϵ_2 , ω_2 , ω_1 , ι_1 , ω_1 , ω_1 , ω_1 , ω_1 & σ_2 , deducuntur adhuc alia quae *Rederivata* vocantur, ut: պատուիրանական quod pertinet ad librum praeceptorum, բանականութի rationalitas, փրկչական quod pertinet ad Redemptorem, ձիթատութի oleositas olivarum, ուսումնական disciplinaris, mathematicus, տերունական Dominicalis, աշնանային autumnalis, փառավորական quod attinet ad gloriosum, փրկողական quod pertinet ad Salvatorem.

C A.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. III.

C A P U T III.

DE FIGURA NOMINIS.

FIGURA Nominis triplex est: Simplex, Composita & Decomposita.

Simplex est, quae in partes significativas dividi nequit, ut: միաց mens, մարմին corpus, մարմնաւոր Corporeus, խոր profundus, խորհուրդ consilium, խորհել meditari, քաջ strenuus, optimus, քաջութիւն animositas, valor, &c.

Composita, quae ex duabus partibus significativis, aliquando intercedente ա, է, է; aliquando verò sine vocali inter voces simplices intercedente, componitur, & in easdem resolvi potest, quod fit his septem modis; Componitur enim

1. Nomen cum Nomine, sive Substantivum cum Substantivo, ut: ծովէզր litus maris; sive Adjectivum cum Substantivo, ut: մեծամիտ magni animi homo, magnanimus, superbus, հեղահոգի mitis animo, humilis; sive Adjectivum cum Adjectivo, ut: մեծխմաստ magnus - sapiens.

Nota: Adjectiva Substantivis in compositione semper praeponuntur, quando verò postposita inveniuntur ea pro Participiis Apocopatis habenda sunt.

2. Nomen cum Pronomine, ut: ինքնապոյ à se vel perse existens, իրավամտ suae voluntatis homo, spontaneus vel indifferens.

3. Nomen cum Verbo, ut; իմաստասիրել philosopha-

phari, մատենագրել *librum scribere*, ձեռնադրել *manus imponere*, երկրպագել *terram osculari, adorare*.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. III.

4. Nomen cum Participio, vel integro, ut: մեծաբանող *magniloquus*, չարախոսող *maleloquus*, ձեռնադրելու *cui manus sunt impositae* minister; vel Apocopato, ut: Թածին *Deipara* Maria, միածին *unigenitus*; haec verò Apocopata Participia, compositionem ingredientia, singularem quidem orationi afferunt elegantiam, sed, cum modò Activam significationem habeant à Participio Praef. Activi, modò Passivam à Part. Praeteriti Passivi, quin & non rarò Substantivè accipiantur, difficultates saepè pariunt maximas, ut: Թաշունչ բերանով խօսեցաւ *adspirante Deo, ore locutus est*, ամբողջ Թաշունչ *omnis scriptura à Deo inspirata est*, Թաշունչ *Dei spiritus*; հողագործ *operator terrae s. agricola*, item *aëta* vel *subacta terra*, & *opus s. fructus terrae*; Աբայաշէն ձեռամբ հաստատեցաւ առնա *manu regia fabricante stabilita est haec domus*, արքաշէն *à Rege exstructum, & Regis aedificium*.

Huc referenda sunt Primò: Participia Verborum Anomalorum in Compositione Apocopata, quae formantur à tertia Persona Sing. Praeteriti, ut: փողահար *tubam percutiens i. e. tubicen*, դիւահար *à Daemone percussus, Daemoniacus*, ab էհար verbi հարկանել; բեռնաբարձ *onus portans*, item *portatum onus*, & *oneris portatio*, ab էբարձ verbi բանալ *portare*.

Secundo: Nomina in կից, պահ, պան, & պեա desinentia, quae ab aliis inter Derivativa referri solent, cum sint aliquando Participia decurtata sive Activae

G

sive

Grammat. five Passivae significationis, aliquando verò Substanti-
 Arm. Lit. va cum Substantivis composita, ut: ընկերակից *junctio*
 Lib. II. *socii*, item *socius*, *sodalis*, *commiles*, գործակից *coo-*
 Cap. IV. *perans* vel *cooperarius*, տընկից *domui junctus* i. e. *Vi-*
cinus, հասակից *coetaneus*, ubi *կից* nunc pro Subst.
 nunc pro Participio կցող vel կցեալ adhibetur: մարմնա-
 պահ *corpus custodiens*, vel *corpus custoditum* vel *cor-*
poris custodia, բարապան *janitor*, ubi *պահ custodia*
 Substantivè, & pro *պահող* vel *պահեցեալ*: sic վարդապետ
Doctor, քահանայապետ *sacerdos Primarius*, գլխապետ
Archicancellarius, տաճարապետ *Praesul templi*, pro
 quo legendum տակառապետ *Architriclinus* Joh. 2 : 8.
 ubi *պետ* Substantivum, & non nuda terminatio est.

5. Componitur Nomen cum Adverbio, ut: հրեշտակ-
 օրէն *more vel modo angelico*, *angelicè*.

6. Cum Praepositione, ut: համաձայն *Consonans*,
concors.

7. Cum Conjunctione, ut: թէպէտ *causa condi-*
tionalis, թէակամ *voluntas conditionata*.

Decomposita Nominis Figura est, quae ex Vocibus
 simplicibus tribus composita est, ut: քաջաբանասէր
optimae eloquentiae amator.

C A P U T IV.

DE GENERE NOMINIS.

GENUS Nominum in Armenica Lingua signifi-
 catione, non terminatione, dignoscitur. Adjectivum
 enim

enim apud antiquos Scriptores semper, & apud modernos ut plurimum, sub una terminatione tria Genera complectitur, ut: Masculinum, գեղեցիկ այր *pulcher vir*; Foemininum, գեղեցիկ կին *pulchra uxor*; Neutrum, գեղեցիկ բան *pulchrum negotium*. Sic omnia alia cujuscunque terminationis Adjectiua tam simplicia quàm composita, ut: ազատ *liber*, գեղ *obesus*, *a um*, երջանիկ *felix*, սուր *acutus*, *a, um*, *acer*, *is, e*. բազր *dulcis*, *e*, դառն *amarus*, *a, um*, թթու *acidus*, *a, um*, մերձակոր, *proximus*, *a, um*, բարեպաշտ *pius*, *a, um*, ծուղ *parens* uterque, կենդանաբար *vivificus*, *a, um* &c.

Substantiua pariter sub una terminatione utrumque sexum significant, ut: իշխան *Princeps* m. & f. Պարոն *Dominus* & apud Armenos in Georgia etiam *Domina*, *Matrona*, *hera*. վարպետ *magister* & *magistra*, ամուսին *conjux* m. & f. դայեակ *Curator* & *curatrix*, item *nutrix*, ժառանգ *haeres* m. & f. թշամի *inimicus*, & *inimica*, ընկեր *socius* & *socia*, կարուակ *sartor* & *sartrix*, շուն *adulter*, *adultera*, item *canis*, դռնապան *janitor* & *janitrix*, &c.

Ad Generis differentiam verò indicandam adhibent i. periphrasin aliquam vel epitheton v. g. կին, էգ, vel simile quid Nomini Communi s. aequivoco adjunctum, ut: Դեբորա կին մարդարեք *Debora mulier Propheta*, id est *Prophetissa* Jud. 4: կին մի վհուկ *mulier quaed. Pythica* pro *Pythonissa* I. Sam. 28. այ ջիկն որ դռնապանն էր *ancilla quae januae custos erat* Joh. 18: 17. sic & էգ մարդ *foemina homo*, էգ ձե՛ն vel մասակ (cujus op-

Grammat. positum est *ուճ mas*) ձի *equa*, *մատակ առիւծ leaena*,
 Arm. Lit. *մատակ ուղա Camela*; item *քած*, ut: *քած շուն canis* f.
 Lib. II. De avium foemellis *մարի* dicitur, in specie de *gal-*
 Cap. V. *lina*, *մարի աղաւնի Columba* f. *մարի ագուա corvus* f.

2. Nomina alterutrum tantum sexum significantia, ut: *այր Vir*, *կին* vel *էգ mulier*, *հայր Pater*, *մայր Ma-*
ter, *աղայ puer*, *աղջիկ puella*, *ուսար filius*, *դուսար*
filia, *եղբայր frater*, *քոյր soror*, *ծառայ servus*,
աղախն ancilla, &c. De brutis *ուլար ovis* masc. &
 aliquando f. *մարի ovis* f. *քօռ haedus*, *քաղ Capra*,
աքաղաղ gallus, *մարի gallina*, &c.

C A P U T V.

DE MOTIONE.

LICET una tantum sit, praesertim apud antiquos Armenos, tum Adjectivi tum Substantivi terminatio, ut Capite superiori dictum fuit; attamen hodie etiam optimae notae Auctores saepissimè Masculinum Genus, ubi sermonis contextus id postulat, *movent* in Foemininum, adjecta terminatione *ուհի*, tam Adjectivis quàm Substantivis, ut: *սրբուհի Sancta* à *սուրբ Sanctus*, *դեղեցիկուհի pulchra* à *դեղեցիկ pulcher*, *անուշուհի suavis* f. ab *անուշ suavis*, Conf. omnino Canones Gen. Sic *Իճուհի Dea*, *Սարգարեուհի Prophetissa*, Gregor. Nareg. *Թագուհի Regina*, *Եղիսուհի* & *Եղիսուհի Princeps* f. *Տէրուհի Domina*, à *Տէր* vid. Can. Gen. de Lit. 1.

Huc

Huc referenda quoque sunt antiqua terminatione in
 ոյշ desinentia Patronymica Foeminina, ut: Մթբաաւ-
 նոյշ *ex familia Sambatae orta filia, neptis.*

Grammat.
 Arm. Lit.
 Lib. II.
 Cap. VI.

Et Nomina quaedam Propria terminatione distin-
 cta, ut: Յակօբ *Jacob*, Յակօբայ *Jacoba*, Կոստն
Antonius, Կոստնայ *Antonia*, Յուստիանոս *Justia-*
anus, Յուստիանէ *Justiana.*

CAPUT VI.

DE COMPARATIONE.

ADJECTIVO accidit *Comparatio*, quae apud Hai-
 canos tam in *Comparativo* quàm *Superlativo* Gradu
 varia est.

Comparativus fit, vel addita *Positivo* seu potius
 Adjectivo terminatione ադոյն, ut: մեծ *magnus*,
 մեծադոյն *major, us*; իմաստուն *sapiens*, իմաստնադոյն
sapientior; հօր *fortis*, հօրադոյն *fortior, us*;

Vel Circumscriptione, Hebraeorum more, per par-
 ticulas, առաւել *magis*, քան զ - *plus quàm*, Adjecti-
 vo subjunctas, ut: մեծ քան զես *major quàm ego*,
 իմաստուն առաւել քան զքեզ *sapientior quàm tu.*

Superlativus fit, vel superaddendo եղ, ad termi-
 nationem *Comparativi*, mutata tantum litera յ, in շ,
 juxta Canon. Gener. V. reg. 2. ut: մեծադունեղ *ma-*
ximus, իմաստնագունեղ *sapientissimus*, հօրագունեղ
fortissimus; Vel geminatione *Positivi*, ut: մեծամեծ
magnus - magnus; Vel praeposito eidem եռ. ter, զեղ

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. VII.

supra, յոյժ nimis, խիստ valde vel ամենայն omnis,
ut: եռամեծ ter-magnus, գերամեծ supra-magnus, յոյժ
մեծ nimis magnus, խիստ մեծ valde magnus, ամենամեծ
omnium maximus.

Nota 1. Comparativi terminatio in Superlativo non
raro excluditur, ut: բարձր dulcis, բարձրագոյնս dul-
cior, բարձրագունեղ & բարձրեղ dulcissimus; մեծեղ
maximus.

2. Superlativus ita formatus saepe novum ex se gi-
gnit tum Comparativum tum Superlativum, ut: մեծեղա-
գոյնս maximo-major, մեծեղագունեղ maximorum ma-
ximus.

3. Substantiva quaedam, terminationem Superlativi
եղ affumentia, fiunt Adjectiva, ut: զօր virtus, զօրեղ
virtute praeditus; շուք decus, dignitas, vulgò umbra
շքեղ decoratus, unde շքեղացուցնել dignitatem con-
ferre; ուշ acumen ingenii, ուշեղ ingeniosus; մարմին
corpus, մարմնեղ corpulentus; ահ metus, ահեղ terri-
bilis.

C A P U T VII.

DE NUMERO.

NUMERUS Nominis apud Armenos non secus ac
apud Latinos duplex est: *Singularis* & *Pluralis*.

Singularis rem unam significat, terminatione tum in
eadem tum in diversis Declinationibus varians, ut:
ակն oculus, աշուն autumnus, սրկառութիւն defectus,

հսն-

Հանդիսանք *requies*, ընծայ *oblatio*, պաշտօն *cultus*, &c.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. VII.

Pluralis, rei multitudinem significans, formatur vel sola literarum Ք, Մ, Գ, affixione, vel insuper Vocabilibus Է, Ի, Ու interpositis, ut: Հայք, *Haicani* s. *Armeni* ab Հայ, աերբէք *frondes* à S. աերբէ; մաքուրք *purri* à S. մաքուր; ախուրք *oculi*, դաւինք *Pl. agni*, սասեղք *stellae* ab սասող; nonnunquam ejecta litera յ ex Diphthongo, ut: Հաքք *Patres*, ab Հայր; մաքք *Matres*, à մայր; աքք *viri* ab այր *vir*, ut differat ab այր *spelunca* in pl. այրք.

Observandum tamen est: 1. Quòd Nomina quaedam in singulari Numero rei Pluralitatem vel collectionem significant, unde *Collectiva* quoque dicuntur, ut: Ժողովուրդ *populus*, քաղաք *civitas*, սահախ *turba*, բանակ *Castra*, դուռն *Cohors*, պար *Chorèa*, յուր *plures*, ցեղ *tribus*, սոհմ *prosapia*, ելամ *agmen*, *multitudo cujuscunque rei*, Զի, Հյլ, դաս, կյտ *idem*, դէղ & շէղ *cumulus*.

2. Quòd multa sub terminatione Pluralis Numeri significatum Singularis habeant, rei eminentiam, copiam aut intentionem innuentia, ut: փառք *gloria*, կեանք *vita*, հաւատք *fides*, կամք *voluntas*, զարմանք *Θαύμα res mira*, Թշամանք *injuria*, փորձանք *tentatio*, *irritamenta*, մեղք *peccatum*, օրէնք *lex*, *leges*, միտք *mens*, ծնունդք *Genesis*, ելք *Exodus*, իրաւունք *jus*, *jura*, Հարհք *gratia*, բաղնիք *balneum*, աքք *oculi*, pro quo in Sing. dicitur ախ *oculus*.

3. Quòd nonnulla Numero abundantia vel Singularem, vel Pluralem, aliquando utrumque, geminum ha-

Grammat. habeant, quorum exempla suis quaeque Declinationi-
 Arm. Lit. bus producemus.
 Lib. II.
 Cap. VIII.

C A P U T V I I I .

D E C A S U .

CASUS Nominum sunt decem. Nominativus, Genitivus, Dativus *sive Incrementi*, *sive Praefixi*, Accusativus, Vocativus, Ablativus, Narrativus, Commorativus, Instrumentalis, & Circumlativus. *Armenice*: Էնտանական, Սեռական, Տրական, Հայցական, Կրճական, Էնողական, Պատմական, Ներդրական, Գործիական, և Երջակայական:

A Nominativo Singulari formantur omnes Casus reliqui utriusque Numeri, alii accedente incremento finali, ut: Genitivus, Dativus *incrementi*, & Instrumentalis; alii praefixis tantum Praepositionibus, nimirum 't' sequente Consona, 'j' & 'g' (maximè de rebus animatis) sequente Vocali Dativus *Praefixi*, 'z' Accusativus, 'u' vel 'u' Vocativus; alii verò *Praefixo* & *Incremento* simul accedente, ut: Ablativus, Narrativus, Commorativus & Circumlativus, quorum omnium terminationes pro ratione Declinationum differunt in Singulari; in Plurali verò, observata tantum litera Declinationis characteristica Nominativus & Vocativus, item Instrumentalis & Circumlativus per *p*; Genitivus & Dativus *Incrementi*, item Ablativus & Narrativus per *g*; Dativus vero *Praefixi*, Accusativus &

& Commorativus per " , literas Nominum fini adje-
ctas, à se invicem dignoscuntur.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. IX.

C A P U T IX.

DE DECLINATIONIBUS
NOMINUM REGULARIUM.

DECLINATIONES Nominum tam regularium ,
quàm irregularium, apud Armenos sunt decem, quae
ex certis Casuum terminationibus dignoscuntur.

Ad quam Declinationem igitur unumquodque No-
men pertineat, judicandum est ex terminatione No-
minativi, Genitivi & Instrumentalis, sive singularis
sive Pluralis Numeri: idque aliquando cognito uno
ex tribus istis Casibus, aliquando verò, nimirum si
quae terminationes diversis Declinationibus conveniant,
non nisi pluribus simul sumtis.

Nam v. gr. Nominativus Singularis Primae & Tertiae
in *ն* terminatus; item Genitivus Sextae & Septimae, &
Instrumentalis Sextae & Octavae Declinationis regula-
rium Nominum in uno quidem Casu coincidunt, in re-
liquis verò differunt, quod observari meretur in pluri-
mis caeterarum quoque Declinationum paradigmatis.

Nota: In his Declinationibus Nominum regularium ta-
lia elegimus Paradigmata, quorum initialis litera nume-
rum cujusque Declinationis primo intuitu cognoscendum
praebet, ut: *Մի* Primae, *Երկու* Secundae, *Յոսու*
Tertiae Declinationis, & sic porro; sequitur igitur

H

DE

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. IX.

DE PRIMA DECLINATIONE NOMINUM
REGULARIUM.

PRIMA DECLINATIO est, cujus Nominativus Singularis definit in *անն, եանն, ինն, ունն, ակն, ուկ, ուկն, ուն*, item in *դն, թն, ռն, սն, & ան*, Genitivus in *ան*, Instrumentalis in *ամբ*, ut: *ակն oculus, ական oculi, ականբ. oculò, per oculum.*

P A R A D I G M A.

Singularis.

Nom.	Ակն.	Oculus.
Gen.	ական.	Oculi.
Dat.	ական & յական.	Oculò.
Acc.	զական.	Oculum.
Voc.	ով ակն.	Ocule.
Abl.	յականբ.	Ab oculò.
Nar.	զականբ.	De oculò.
Com.	յական & նական.	In oculò.
Instr.	ականբ.	Oculò.
Circ.	զականբ.	Circa oculum.

Pluralis.

Nom.	Ակունք.	Oculi.
Gen.	ականց.	Oculorum.
Dat.	ականց & յակունս.	Oculis.
Acc.	զակունս.	Oculos.
Voc.	ով ակունք.	Oculi.
Abl.	յականց.	Ab oculis.

Nar.

Nar.	զականց.	De oculis.
Com.	յ'ակունս & ն'ակունս.	In oculis.
Instr.	ակամբբ.	Oculis.
Circ.	զակամբբ.	Circa oculos.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. IX.

Hanc Declinationem sequuntur: ատամն, ատամնց, *dens, dentis.* եղեամն, եղեամնց, *pruina, ae.* հիմն, հիմնց, *fundamentum, ti,* ուսումն, ուսումնց, *disciplina, nae.* մանուկ, մանկան, *puer, ri.* ձուկն, ձկան, *piscis, is.* մուկն, մկան, *mus, muris.* դարուն, դարնան *ver, veris.* աշուն, աշնն, *autumnus, i.* Sic որմն *paries, սերմն semen, սկիզբն, initium, շուրթն labium, ըսունդն nares, գորտն, rana, արեգակն sol, բուռն pugnis, violentia, դուռն janua, եղեգն calamus, ըզունդն unguis, եօթն septem, ծիծեռն hirundo, կայծակն fulgur, item fulmen, կողմն, latus, pars, հիւսն faber lignarius, ձմեռն hyems, ամառն aestas, նուռն malogranatum, ունկն auris, շուն canis, in Gen. շան. ջայլամն struthio camelus, տուն domus, որդն vermis, մայրակն fulgetrum, անուն nomen, անուան nominis, &c.*

Sed մասն digitus, մասն pars, portio, & տասն decem, in Singulari ad tertiam, in Plurali verò ad primam Declinationem pertinent; dicitur enim in Genitivo Singulari, մասին, մասինց, տասին, & Instrumentali մասամբբ, մասամբբ, տասամբբ. In Plurali verò մատունք, մատանց, մատամբբ; մատունք, մատանց, մատամբբ; տատունք & տատինք, տատանց, տատամբբ. His

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. IX.

adde *իրաւունք jura*, ab *իրաւ jus*, quod in Singulari est septimae Declinationis.

DE SECUNDA DECLINATIONE NOMINUM REGULARIUM.

SECUNDAE Declinationis sunt Nomina in *իւն*, *ուծիւն*, *իւր*, *իսա*, *ուսա*, *ունդ*, & *ուրդ* desinentia, quorum Genitivus, exit in *եան*, Instrumentalis in *եամբ*, ut: *Իարուծիւն Bonitas*, *բարուծեան bonitatis*, *բարուծեամբ bonitate*. Hujus tale est

P A R A D I G M A.

Singularis.		Pluralis.	
Nom.	Իարուծիւն.	Nom.	բարուծիւնք.
Gen.	բարուծեան.	Gen.	բարուծեանց.
Dat.	բարուծե & 'ի բարուծի.	Dat.	բարուծեանց & 'ի բարուծիւնս.
Acc.	զբարուծիւն.	Acc.	զբարուծիւնս.
Voc.	ն բարուծիւն.	Voc.	ն բարուծիւնք.
Abl.	'ի բարուծեանէ.	Abl.	'ի բարուծեանց.
Nar.	զբարուծեանէ.	Nar.	զբարուծեանց.
Com.	'ի բարուծե & ըն բարուծե.	Com.	'ի բարուծիւնս & ըն բարուծիւնս.
Instr.	բարուծեամբ.	Instr.	բարուծեամբք.
Circ.	զբարուծեամբ.	Circ.	զբարուծեամբք.

Ad hanc igitur pertinent, *արիւն sanguis*, *սիւն*

columna, ձիւն *nix*, անկիւն *angulus*, արդիւն *meri-*
tum, *labor*, կորիւն *catulus leonis*, *pullus* cujuscunque
 animalis, աճիւն *favilla*, շառաչիւն *sonus*, շարժիւն
motus, գալուստ *adventus*, փախուստ *fuga*, պահուստ
custodia, բարկութիւն *iracundia*, ազատութիւն *libertas*,
 հպարտութիւն *superbia*, ագահութիւն *avaritia*, փառա-
 մարտութիւն *κενοδοξια inanis gloria*, &c.

Grammat.
 Arm. Lit.
 Lib. II.
 Cap. IX.

Attamen հանդիստ *requies*, ծնունդ *nativitas*, սնունդ
educatio, սերունդ *prosapia*, *propago*, խորհուրդ *con-*
silium, *mysterium*, & ժողովուրդ *populus*, in Singu-
 lari quidem ad hanc secundam, in Plurali verò ad No-
 nam etiam Declinationem regularium referenda sunt,
 dicitur enim հանգիստք, հանգստոյ & հանգստեանց;
 ծնունդք, ծննդոյ & ծննդեանց, & sic in reliquis.

DE TERTIA DECLINATIONE NOMINUM REGULARIUM

TERTIAE Declinationis sunt Nomina desinentia
 in literam ն impuram, i. e. quam alia quaedam Con-
 sona immediatè praecedit, Genitivum in ին, & In-
 strumentalem in անք terminantia, ut: գառն *agnus*,
 գառին *agni*, գառանք *agno*.

P A R A D I G M A.

Singularis.

Nom.	Գառն.	Acc.	ղգառն.
Gen.	գառին.	Voc.	ն գառն.
Dat.	գառին & ՚ի գառն.	Abl.	՚ի գառնէ.

H 3

Nar.

Grammat.	Nar.	զգառնի.	Acc.	զգառինս.
Arm.Lit.	Com.	'ի գառին & ըն գառին	Voc.	ի գառինք.
Lib. II.	Instr.	գառամբ.	Abl.	'ի գառանց.
Cap. IX.	Circ.	զգառամբ.	Nar.	զգառանց.
		Pluralis.	Com.	'ի գառինս & ըն գառինս.
	Nom.	գառինք.	Instr.	գառամբք.
	Gen.	գառանց.	Circ.	զգառամբք.
	Dat.	գառանց & 'ի գառինս.		

Hanc Declinationem sequuntur: *անձն persona, բեռն onus, ձեռն manus, եղն bos, եղն cervus, cervus, գառն amarus, a, um, [Թեռն funis, ոտն pes, սասն ramus, սառն gelu, glacies, & alia his similia.*

Item *լեռն, mons, լեռին montis, 'ի լեռնն à monte, լեռամբ monte.*

մասն verò digitus, մասն pars, տասն decem, in Singulari tantum Numero huc pertinent, in Plurali enim ad primam. Sed ձեռն in Plurali facit ձեռինք, ձեռաց, non ձեռանց; & ոտն pes, Pluralem format ոտք, ստից, juxta septimam Declinationem.

DE QUARTA DECLINATIONE NOMINUM REGULARIUM.

QUARTAE Declinationis sunt Nomina desinentia in շ impurum, Genitivum per եղ, & Instrumentalem per եղք formantia, ut: *Պանկետղ Thesaurus, Gen. գանկետեղ. Instr. գանկետեղք.*

P A R A D I G M A.

Singularis.

Nom.	Ղանկետղ.
Gen.	ղանկետել.
Dat.	ղանկետել & 'ի զանկետղ.
Acc.	զղանկետղ.
Voc.	՛ղանկետղ.
Abl.	'ի զանկետել.
Nar.	զղանկետել.
Com.	'ի զանկետել & ըն զանկետղ.
Instr.	ղանկետել.
Circ.	զղանկետել.

Pluralis.

Nom.	ղանկետղք.
Gen.	ղանկետղց vel զաց.
Dat.	ղանկետղց vel զաց, & 'ի զանկետղք.
Acc.	զղանկետղք.
Voc.	՛ղ զանկետղք.
Abl.	'ի զանկետղց vel զաց
Nar.	զղանկետղց vel զաց
Com.	'ի զանկետղք, vel ըն զանկետղք.
Instr.	ղանկետղք vel զք.
Circ.	զղանկետղք vel զք.

Hoc modo declinantur : *արկղ* *arca*, *աստղ* *stella*,
աստղ *gluten*, *կոստղ* *compages*, *կուսղ* *sera*, *եաղ* *lo-*
cus, *զանձեաղ* *gazophylacium*, *բանակետղ* *castra*,
զոճեաղ *altare*, *կրակետղ* *focus*, *ճրագետղ* *candela-*
brum, *բռնետղ* *manubrium*, *անձա*, *անկղ* *vultur*, item
cygnus, *սիուսղ* *discus*, *patina*, *քարակետղ* *strues* *la-*
pidum, & reliqua ejusdem terminationis.

DE QUINTA DECLINATIONE
NOMINUM REGULARIUM.

QUINTAE Declinationis sunt Nomina quae defi-
nunt in *իւր*, *ուր*, & quae in *ր* vel *ւ* impurum exe-
unt

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. XI.

unt, Genitivum in եր & Instrumentalem in երբ terminantia, ut: եղջերու cornu, Gen. եղջեր, Instr. եղջերբ.

P A R A D I G M A.

	Singularis.		Pluralis.
Nom.	Եղջեր.	Nom.	Եղջերբ.
Gen.	Եղջեր.	Gen.	Եղջերց, vel Եղջերաց.
Dat.	Եղջեր & յ'Եղջեր.	Dat.	Եղջերց vel յ'Եղջերս.
Acc.	Ղեղջեր.	Acc.	Ղեղջերս.
Voc.	՛՛՛ Եղջեր.	Voc.	՛՛՛ Եղջերբ.
Abl.	յ'Եղջերէ.	Abl.	յ'Եղջերց & յ'Եղջերաց.
Nar.	Ղեղջերէ.	Nar.	Ղեղջերց & Ղեղջերաց.
Com.	յ'Եղջեր & նեղջեր.	Com.	յ'Եղջերս & նեղջերս.
Instr.	Եղջերբ.	Instr.	Եղջերբբ & բոբ.
Circ.	Ղեղջերբ.	Circ.	Ղեղջերբբ & բոբ.

Huc refer: ալիւր *farina*, աղբիւր pro quo etiam scribitur աղբիւր *fons*, սուր quando significat *gladium* Gen. սուսեր, սար *linum*, աղդբ *femur*, սնտր *rarus*, a, um. սոսդ *rudis*, e, ուստր *filius*, դուստր *filia*, տետր *quaternio*, սատր *statera*, միանդր *meta*, սանդր *pecten*, լիտր *libra*, նաւակիտր *pirata*, լինտր *gingiva*, կլնիտր *later*, ճախր *tornus*, մախր *pinus*.

Sed

Sed բարձր *dulcis*, սար *lava*, մեղր *mel*, ծաղր *derisio*, մանր *minutus*, փոքր *parvus*, ծանր *gravis*, նոսր *rarus*, aliquando quidem in Singulari hanc, aliquando decimam Declinationem sequuntur, sed in Plurali Numero Anomala sunt.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. IX.

DE SEXTA DECLINATIONE NOMINUM REGULARIUM.

SEXTAE Declinationis sunt Nomina in ած Adjectiva, item in աի, աիան, արան, ան, եաի, եիան, էն, էղէն, իի, իս, իչ, որդ, ոց, ու, ուչ, պան, պեա, սսան, րան, զու, շոր, & օղ desinentia, quorum Genitivus Singularis in ի, Pluralis in աց; Instrumentalis Sing. in աւ, Pl. in օք exit, ut: զանակ *proles*, Gen. S. զաւակի, Pl. զաւակաց. Instr. S. զաւակաւ, Pl. զաւակօք. Sit igitur

P A R A D I G M A.

Singularis.

Nom.	Օանակ.	Com.	՚ի զանակի & ըն զաւակում.
Gen.	զանակի.	Instr.	զանակաւ.
Dat.	զանակի & ՚ի զանակ.	Circ.	զ զանակաւ.
Acc.	զ զանակ.	Pluralis.	
Voc.	ի զանակ.	Nom.	զանակք.
Abl.	՚ի զանակէ.	Gen.	զանակաց.
Nar.	զ զանակէ.		

I

Dat.

Grammat. Arm. Lit. Lib. II. Cap. IX.	Dat.	զանակաց & 'ի զանակս.	Nar.	զ զանակաց.
	Acc.	զ զանակս.	Com.	'ի զանակս & ըն զանակս.
	Voc.	ի զանակք.	Instr.	զանակօք.
	Abl.	'ի զանակաց.	Circ.	զ զանակօք.

Ditissima est haec Declinatio exemplis, ex Derivativis sequentia tantum producemus, ողորմած *misericors*, երկիւզած *Deum timens*, հասարակ *communis*, Երակ *vena*, հրեշտակ *angelus*, առակ *proverbium*, parabola, հակառակ *adversarius*, contrarius, Թռակ *viaticum*, Տիշատակ *memoria*, monumentum, ալպակ *colaphus*, բնական *naturalis*, բանական *rationalis*, էական *essentialis*, պատահական *accidentalis*, հոգեկան *spiritualis*, խորհրդարան *dicafterium*, վրան *tentorium*, ճպտան *cicada*, աստիճան *gradus*, օրէնք *lex*, հրեղէն *igneus*, propriè quod ex igne oritur, դեղեցիկ *pulcher*, ուշիմ *sagax*, ingeniosus, Իրկիւ *Salvator*, արարիչ *factor*, յաջորդ *successor*, դպրոց *paedagogium*, հատու *acutus ingenio*, penetrans, լեզու *lingua*, տեսուչ *inspector*, superintendens, Episcopus, պահապան *custos*, մարդաստղան *homicida*, պետ *primas*, vel primarius, քաղաքապետ *princeps*, primarius, Gubernator *ciuitatis*, Գերմանտան *Germania*, տիրացու *candidatus ministerii sacri*, մեղաւոր *peccator*, հոգւոր *spiritualis*, փառաւոր *gloriosus*, գովող *laudans*, գովողի *laudantis*, նստող *sedens*, ընթերցող *legens*, &c.

Huc refer quoque ex Nominibus Primitivis & Simpli-

plicibus Հորհ gratia, Տիւանդ aeger, տաճար templum, պատճառ causa, ratio, գրիւն scribe, հեթանոս ethniscus, gentilis, տկար impos, infirmus, ամ աննս et huius magnus, ողջ sanus, ամբողջ integer, երես facies, ընկեր socius, պարգև donum, աղն natio, ազգ idem, քաղաք civitas, urbs, item Pluralia մեղք peccatum համբ voluntas, հաւանք fides, կեանք vita, փառք gloria, & in անք desinentia զրկանք defraudatio, օքքրեց pressio, ըղձանք appetitus, խոստովանանք confessio, confessiones.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. IX.

Ad hanc & ad Nonam Declinationem pertinet մարմին corpus, մարմնի & մարմնոյ corporis.

DE SEPTIMA DECLINATIONE NOMINUM REGULARIUM.

SEPTIMAE Declinationis sunt Nomina desinentia in այ, ագ-դն, առ, ետ, եայ, եան, եստ, է, ոյթ, ոյլ, ոյծ, ոյց, ստ, ուտ, & օն, quorum Genitivus Singularis exit in ի, Pluralis in ից; Instrumentalis Singularis in ի՛, Pluralis in իւք, ut: է ens, existens, quod sic habet

PARADIGMA.

Singularis.

Nom.	է.	Acc.	դէ.	
Gen.	ի.	Voc.	ուլ է.	
Dat.	իի & յի.	Abl.	յիէ.	
		I 2		Nar.

Grammat.	Nar.	զէէ.	Dat.	էից & յ'էս.
Arm. Lit.	Com.	յ'էի & յէ՛ջ & նէ-	Acc.	զէս.
Lib. II.		ուս:	Voc.	սիլ էք.
Cap. IX.	Instr.	էի՛.	Abl.	յ'էից.
	Circ.	զէի՛.	Nar.	զէից.
	Pluralis.		Com.	յէս & նէս.
	Nom.	էք.	Instr.	էիք.
	Gen.	էից.	Circ.	զէիք.

Sic I. Derivata & Composita ծառայ *servus*, լաճազոյն *melior, us*; ձեռնատ *truncatus manibus*, ժամանակեայ *temporaneus*, միօրեայ *res vel labor unius diei*, Արամեան *Aramaeus, Armenicus*, արհեստ *ars*, զօրեղ *robustus*, մարգարէ *Propheta*, ծածկոյթ *tegmen*, ծոյլ *piger*, լիճ *liquidus*, յոյց *monstrum*, քոռոտ *scabiosus*, ծառուտ *arboretum*, կրօն *religio*, լալճ *locus plorandi*. Adde Աճապաչո *Deum colens*, Աճուսոյց *Theodidaktos, Deum docens & à Deo doctus*, տեղակալ *loci custos*, աթոռակալ *vicarius, sedem occupans*, &c.

2. Simplicia բան *verbum*, λόγος, բառ *dictio*, սիրտ *cor*, հաց *panis*, խաչ *crux*, փայտ *lignum*, խուլ *surdus*, խօս *sermo*, աղ *sal*, մաղ *cribrum*, տաղ *carmen, cantilena*, տարր *elementum*, litera, վանդ *syllaba*, խոհեմ *prudens*, բոլոր *totus*, երկին *coelum*, երկիր *terra*, գոյ *existentia*, երկիւղ *timor*, փեսայ *sponsus*, քար *lapis*, յից *paxillus*, ուրախ *laetus*, ողջ *salvus*, տոտ *tus*,

tus, ԳԷՃ humidus, չոր siccus, ջերմ՝ calidus, կաղ claudus.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. IX.

3. Nomina Propria in ոս & ա exeuntia, ut : Սաթ-
Թէոս, Matthaeus, Սարկոս Marcus, Սիմէն Simeon,
Գրիգոր Gregorius, Էլիա Elia, Սարթա Martha, quae
duo ultima in Genitivo adsumunt ի intercedente յ,
ut Էլիայի, Eliae, Սարթայի Marthae &c. Sed in
Plurali saepe irregularia sunt.

Huic declinationi porro subjicitur ամենայն omnis,
quod aliquando in utroque Numero regulare, ali-
quando verò in Plurali anomalum est, uti capite se-
quenti videbimus.

Ad hanc & ad quintam refertur արտուր lacryma in
Gen. արտուրի & արտուեր, in Instr. արտուրաւ &
արտասուաւ, in Pl. verò արտասուք lacrymae.

DE OCTAVA DECLINATIONE NOMINUM REGULARIUM.

OCTAVAE Declinationis sunt Nomina & Parti-
cipia in ի vel լի desinentia (praeter monosyllaba) ad
unum omnia, quorum Genitivus Singularis inւոյ, Plu-
ralis inւաց; Instrumentalis Singularis inւաւ, Plu-
ralis inւօք exit, ut: ընտանի domesticus, quod sic ha-
bet.

P A R A D I G M A.

Singularis.

Nom.	Ընտանի.	Dat.	ընտանւոյ & յ'ըն-
Gen.	ընտանւոյ.		տանի.
		I 3	Acc.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. IX.

Acc.	զընտանի.	Gen.	ընտանեաց.
Voc.	նվ ընտանի.	Dat.	ընտանեաց & յ'ըն- տանիս.
Abl.	յ'ընտանուց.	Acc.	զընտանիս.
Nar.	զընտանուց.	Voc.	նվ ընտանիք.
Com.	յ'ընտանուց & յ'ըն- տանում.	Abl.	յ'ընտանեաց.
Infr.	ընտանեաւ.	Nar.	զընտանեաց.
Circ.	զընտանեաւ.	Com.	յ'ընտանիս & ն'ըն- տանիս.
	Pluralis.	Infr.	ընտանեօք.
Nom.	ընտանիք.	Circ.	զընտանեօք.

Huc igitur referenda sunt: սգի spiritus, հօգի ani-
ma, ոսկի aurum, արծաթի argenteus, բարի bonus,
որդի filius, Թշամի hostis, կենդանի animal, ամայի
desertus, inanis, ամեհի ferus, արամբի uxor, բանալի
clavis, գարի hordeum, գործի instrumentum, հեռի
remotus, հանի avia, ձիթենի oli-vetum, olea, item oli-
va, նռնենի arbor malogranata ferens, բուրենի par-
dus, վայրենի agrestis, կողնի erinaceus, մայրի sylva,
այգի vinea, տարի annus, Թագուհի regina, մատանի
annulus, սիրելի amandus, amabilis, item amicus,
գովելի laudabilis, յիշելի memorabilis & alia quàm plu-
rima.

DE NONA DECLINATIONE NOMINUM
REGULARIUM.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. IX.

NONAE Declinationis sunt Nomina monosyllaba in *t* exeuntia, item in *ոյս*, *ու*, *ուն*, *էր*, *իր*, *ուր*, *ին*, *ային*, *ած* Substantiva, in *եալ* participia, & in duas consonantes desinentia, Genitivum Singularem per *ոյ*, Pluralem per *ոյ*; Instrumentalem vero Sing. per *ու*, & Pluralem per *ուք* formantia, ut *թուղթ* *epistolā*, cujus inflexio talis est:

P A R A D I G M A.

Singularis.		Pluralis.	
Nom.	թուղթ.	Nom.	թուղթք.
Gen.	թղթոյ.	Gen.	թղթոյ.
Dat.	թղթոյ & 'ի թուղթ.	Dat.	թղթոյ & 'ի թուղթս.
Acc.	ղթուղթ.	Acc.	ղթուղթս.
Voc.	'ի թուղթ.	Voc.	'ի թուղթք.
Abl.	'ի թղթոյ.	Abl.	'ի թղթոյ.
Nar.	ղթղթոյ.	Nar.	ղթղթոյ.
Com.	'ի թղթի & թղթոջ & ըն թղթում.	Com.	'ի թուղթս, & ըն թուղթս.
Instr.	թղթով.	Instr.	թղթովք.
Circ.	ղթղթով.	Circ.	ղթղթովք.

Eodem

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. IX.

Eodem modo declinantur թի, թիոյ, remus, i; մի, միոյ, unus, unius; ձի, ձիոյ, equus, i; լի, լիոյ, plenus, i; sic դի Deus fictus, idolum, item cadaver, տի aetas, յոյս spes, լոյս lux, կոյս virgo, aliquando latus, eris, բոյս germen, ձու ovum, բու ulula, չու profectio, ցու contignatio, Confer Can. Gen. V. Reg. I. item գիտուն sciens, conscius, թռչուն volucris, volatilis, սիր amor, գէր crassus, obesus, գիր litera, կարմիր ruber, coccineus, տուր donum, լուր auditus, իս, ջուր aqua, ընդոծին vernaculus, congenitus, չնչին nullius momenti res vel homo, դեղին flavus, լճային divinus, լճ Deus, ընթերցուած lectio, հարուած plaga, արարած factura, factio, սասցուած res dicta, սիրեալ amatus, dilectus, որսացեալ venatione captus, սուեալ acceptus, խօսեալ locutus, խօսեցեալ dictus, addictus, item desponsatus.

Item Primitiva & simplicia: գլուխ caput, գործ opus, բերան, նոյ, os, oris, նիւթ materia, սեղան mensa, արծաթ argentum, ձէթ, ձիթոյ, oleum, i, ցորեան, ցորենոյ, triticum, i, արդար justus, պտուղ, պտղոյ, fructus, իս, տերեփ frons, dis, folium, ծառ arbor, խոտ herba, foenum, սունկ, տնկոյ, planta, ae, արմաւ dactylus, խնձոր pomum, ուկոյ racemus, խաղող աւա, ոտ ramus, frons, dis, հուր ignis, սուր acutus a, սուր թուր ensis, acinaces, մուր atramentum, item fuligo, աւաղ arena, սանդուխա scala, կապուտ praeda, spoliium, կանաչ viridis, ցուրտ frigidus, գեղուն exuberans, գեղուն reptilis, սողուն serpens, բութ hebes, item pollex, սուրբ sanctus, horumque Composita

Լ. մե-

Բնականը *omnium sanctissimus*, ծովաջուր *aqua marina*.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. IX.

Quaedam hujus Declinationis Nomina in Singulari quidem regularia, in Plurali vero irregularia sunt, ut: մարդ *homo*, մարդոյ *hominis*, մարդիկ vel մարդիք *homines*, մարդկան *hominum*, զմարդիս *homines*, 'ի մարդկանէ *ab hominibus*; ցորեան *triticum*, ցորեանոյ *triticum*; Plur. ցորեանք, Genit. ցորեանց.

Hujus & Septimae Declinationis est մարմին *corpus*, in Genitivo մարմնի & մարմնոյ *corporis*.

DE DECIMA DECLINATIONE NOMINUM REGULARIUM.

DECIMAE Declinationis Nomina multifarias in Nominativo terminationes admittunt, & tam Genitivus quàm Instrumentalis in Singulari Numero in ու, in Plurali verò Genitivus, in ույ, Instrumentalis in ուք definit, ut: ժամ *hora*, quod sic flectitur

P A R A D I G M A.

Singularis.

Nom. Ժամ:	Abl. 'ի ժամու & 'ի ժամէ.
Gen. ժամու.	Nar. զժամու & զժամէ.
Dat. ժամու & 'ի ժամ:	Com. 'ի ժամու & 'ի ժամի.
Acc. զժամ:	Instr. ժամու & ժամաւ.
Voc. ո՛ ժամ:	Circ. զժամու & զժամաւ.
	K Plu-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. IX.

Pluralis.

Nom.	Ժամբ.	Abl.	'ի Ժամնց.
Gen.	Ժամնոց.	Nar.	ղԺամնոց.
Dat.	Ժամնոց & 'ի Ժամն.	Com.	'ի vel ըն Ժամն.
Acc.	ղԺամն.	Instr.	Ժամնոք & Ժամնք.
Voc.	ն Ժամբ	Circ.	ղԺամնոք & ղԺամնք.

Ad hanc Declinationem pertinent, պահ, *momen-
tum*, item *vigilia*, հաւ *avis*, նաւ *navis*, սահաւ *pau-
cus*, հեն *agmen*, մէն *unus*, *solus*, զէն *arma*, արև
radius, գղաթ *vellus*, առաւօտ *manè*, նախանձ *zelus*,
զարդ *ornamentum*, զգեստ *vestimentum*, ուղտ *came-
lus*, առիւծ *leo*, ուրբաթ *dies Veneris*, շաբաթ *Sabba-
thum*, կօր *vis*, *virtus*, *exercitus*, *fortitudo*, ագռաւ
corvus, աղուէս *vulpes*, պար *turma*, դաս *chorus*, or-
do, ծաղ *risus*, ձագ *pullus gallinae*, սով *fames*, ծով
mare, հով *aura*, կով *vacca*, վաս *dammum*, *jactura*,
խրատ *instructio*, *disciplina*, շահատ *frons*, *tis*, *cer-
tamen*, բարք *mores*, պարպ *debita*, այգ *tempus ma-
tutinum*.

Et Nomina quaedam Propria Վ ուկաս *Lucas*, Թիո-
մաս *Thomas*, Յոհան *Johannes*, Վ ազար *Lazarus*,
Յակօբ *Jacob*, Եպիփան *Epiphanius*, Յոհաննէս
Johannes, Խոսրով *Chosroes*, Լիբանան *Libanon*.

Ad hanc & ad primam Declinationem Regularium
refertur մահ *mors*, in Genit. մահու & մահուան *mor-
tis*.

Ad hanc verò, & ad primam Irregularium Բրբրահամ
Abra-

Abraham, Gen. Աբրահամու & Աբրահամայ *Abrahami* vel *Abrahae*, sic Քարաղամ *Paralam*, Սարիամ *Maria*, և այլք. Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. X.

C A P U T X.

DE DECLINATIONIBUS
NOMINUM IRREGULARIUM.

PRIMAE Declinationis Irregularium sunt tantum Nomina Propria, tam Virorum, quae sub variis Nominativi Singularis terminationibus Genitivum terminant in *այ*, Instrumentalem verò in *աւ*, ut: Ադամ *Adam*, Ադամայ, Ադամաւ. Cujus sic inflectitur

P A R A D I G M A.

Singularis.

Nom.	Ադամ.	Inftr.	Ադամաւ.
Gen.	Ադամայ.	Circ.	զԱդամաւ.
Dat.	Ադամայ & յԱդամ vel յԱդամ.	Pluralis.	
Acc.	զԱդամ.	Nom.	Ադամեանք.
Voc.	հի Ադամ.	Gen.	Ադամեանց.
Abl.	յԱդամայ.	Dat.	Ադամեանց & յԱդամեանս.
Nar.	զԱդամայ.	Acc.	զԱդամեանս.
Com.	յԱդամ.		

Grammat.	Voc.	հիլ՝դամեանք.	Com.	յ՛լ՝դամեանս.
Arm.Lit.	Abl.	յ՛լ՝դամեանց.	Infr.	լ՝դամեամքք.
Lib. II.	Nar.	զլ՝դամեանց.	Circ.	զլ՝դամեամքք.
Cap. X.				

Quam Foeminarum, in *ա* vel *ե* exeuntium; Genitivum verò per *եայ* & Instrumentalem per *եաւ* formantium, ut: Հեղինէ *Helena*, h. m.

Nom.	Հեղինէ.	Abl.	՛ի Հեղինեայ.
Gen.	Հեղինեայ.	Nar.	զՀեղինեայ.
Dat.	Հեղինեայ & յ՛ Հեղինէ.	Com.	՛ի Հեղինէ.
Acc.	զՀեղինէ.	Instr.	Հեղինեաւ.
Voc.	հիլ Հեղինէ.	Circ.	զՀեղինեաւ.

Eodem modo quoque declinantur Արամ *Aram*, Աբրահամ *Abraham*, Յակովբե *Jacob*, Աբիսակ *Abisac*, Աբակուս *Habacuc*, Արշակ *Arsaces*, Էնոք *Enoch*, Բարնաբաս *Barnabas*, Օսթարեա *Zacharias*, Էսայի *Esaias*, Յուդա *Judas*; Էփրոսինէ *Ephrosina*, Թեկլե *Thecla*, Կատարինէ *Catharina*, quibus adjungenda quaedam Virorum nomina in *ե* exeuntia, ut Մանասէ *Manasses*, Մանէ *Manes*, juxta exceptionem ad Canon. Generalem III.

DE SECUNDA DECLINATIONE NOMINUM IRREGULARIUM.

SECUNDA Declinatio, est Nominis Տիւ *dies vi-*
gin-

ginti quatuor horarum, *սոչինմբոն*, quod sic inflectitur:

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. X.

Singularis.		Pluralis.	
Nom.	Տիւ.	Nom.	տիւք.
Gen.	տուընջեանս vel տւնջեանս.	Gen.	տւընջեանց.
Dat.	ut Genitiv. & 'ի տիւ.	Dat.	տւընջեանց 'ի տիւս.
Acc.	զտիւ.	Acc.	զտիւս.
Voc.	սիւ տիւ.	Voc.	սիւ տիւք.
Abl.	'իտուընջեանէ.	Abl.	'իտւընջեանց.
Nar.	զտուընջեանէ.	Nar.	զտւընջեանց.
Com.	'ի տւընջեանս & 'ի տուէ.	Com.	'ի տիւս & 'իտւըն- ջեանս.
Inftr.	տւընջեամբ.	Inftr.	տւընջեամբք.
Circ.	զտւընջեամբք.	Circ.	զտւընջեամբք.

DE TERTIA DECLINATIONE
NOMINUM IRREGULARIUM.

TERTIA Declinatio est Nominis *կին* *mulier*, quod Genitivum Singularem in *ոջ*, Instrumentalem verò in *աւ* format, & sic flectitur:

Singularis.			
Nom.	կին.	Dat.	կնոջ & յ'կին.
Gen.	կնոջ.	Acc.	զկին.
	K 3		Voc.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. X.

Voc.	նկին.	Dat.	կանանց , & 'ի vel ց' կանայս.
Abl.	'ի կնոջէ.	Acc.	զկանայս.
Nar.	զկնոջէ.	Voc.	նվ կանայք.
Com.	'ի կնոջ & ըն կնոջ.	Abl.	'ի կանանց.
Instr.	կնաւ & կանամբ.	Nar.	զկանանց.
Circ.	զկնաւ.	Com.	'ի կանայս , & ըն կանայս.
	Pluralis.	Instr.	կանամբք.
Nom.	կանայք.	Circ.	զկանամբք.
Gen.	կանանց.		

Sic Composita ejus : Տիկին pro տիրակին *Domini uxor, hera, matrona*, տանտիկին *mater familiàs* item *mater vel curatrix pupillorum in orphanotrophio*, առնակին *maritata mulier, uxor*, անկին *sine uxore vir, viduus*, երկկին *digamus*, բազմակին *multas habens uxores, polygamus*, մեծակին *familiae magnae uxor*, աղնուակին *nobilis uxor*, &c.

DE QUARTA DECLINATIONE NOMINUM IRREGULARIUM.

QUARTA Declinatio est Nominis Գեօղ vel գիւղ *vicus, castellum*, cujus Genitivus Singularis in եղջ, Instrumentalis in իւ definit, ut:

Sin-

	Singularis.	Pluralis.	Grammat. Arm. Lit. Lib. II. Cap. X.
Nom.	Պետօղ, գիւղ & գեղ.	Nom. գետօղք, գիւղք, & գիւղօրէք.	
Gen.	գեղջ.	Gen. գիւղից & գիւղօրէից	
Dat.	գեղջ & 'ի գօեղ	Dat. գիւղից & գիւղօրէից & 'ի գետօղս.	
Acc.	ղգետօղ.	Acc. զգետօղս & զգիւղօրէս	
Voc.	« գետօղ	Voc. « գետօղք vel գիւղօրէք	
Abl.	'ի գեղջք.	Abl. 'ի գիւղից & գիւղօրէից	
Nar.	ղգեղջք.	Nar. զգիւղից & գիւղօրէից	
Com.	'ի vel ըն գիւղի & գեղջ.	Com. 'ի գետօղս.	
Instr.	գիւղիւ.	Instr. գիւղիւք & գիւղօ- րէիւք.	
Circ.	զգիւղիւ.	Circ. զգիւղիւք.	

Eodem modo declinanda erunt: Մորապետօղ vel Նորապետօղ *Neopolis*, Չորապետօղ vel ձորապետօղ *vicus in valle*; Փորապետօղ vel փորապետօղ *in loco profundo*, Դաշտապետօղ vel դաշտապետօղ *in planitie positus*, quae Germani optimè redderent *new stad, thalburg, holburg, ebendorf*, Nomina Propria sunt urbium & vicorum Armeniae Majoris.

DE QUINTA DECLINATIONE NOMINUM IRREGULARIVM.

QVINTA Declinatio est Nominum quorundam de-
finen-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. X.

finentium in literam *p* impuram, seu quam alia quaedam Consonans immediate praecedat, formatque Genitivum Singularem in *ու* vel *եր*, & Instrumentalem in *ու* vel *երբ*; Pluralis verò semper anomalus est, ut: *փոքր parvus*, quod sic flectitur

P A R A D I G M A.

	Singularis.		Pluralis.
Nom.	փոքր.	Nom.	փոքունք.
Gen.	փոքու vel փոքեր.	Gen.	փոքունց vel փոքերց.
Dat.	փոքու vel փոքեր & 'ի փոքր.	Dat.	փոքունց vel 'ի փոքունս.
Acc.	զփոքր.	Acc.	զփոքունս.
Voc.	ի փոքր.	Voc.	ի փոքունք.
Abl.	'ի փոքուէ vel 'ի փոքերէ.	Abl.	'ի փոքունց.
Nar.	զփոքուէ.	Nar.	զփոքունց.
Com.	'ի փոքում vel 'ի փոքեր.	Com.	'ի փոքունս.
Instr.	փոքու vel փոքերբ.	Instr.	փոքումբբ.
Cir.	զփոքու vel զփոքերբ	Cir.	զփոքումբբ.

Huc pertinent quoque Nomina ista *քաղցր dulcis*, *մեղր mel*, *ծաղր derisio*, *մանր minutus*, *ծանր gravis*, *չուր rarus* jam supra commemorata, quae in Singulari Numero aliquando Quintam, aliquando verò, omisso

fo *p* in iis Casibus, in quibus incrementum ad finem vocis accedit, Decimam Declinationem Nominum regularium sequuntur; & in Plurali *u* per omnes Casus retinent.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. X.

Juxta horum inflexionem in Singulari Numero declinatur etiam *բարձր altus*, quod tamen in Plurali est Primae Declinationis Nominum regularium, dicitur enim *բարձունք; բարձանց altorum, altis*, non *բարձրունք* vel *բարձրանց*.

DE SEXTA DECLINATIONE
NOMINUM IRREGULARIUM.

SEXTA Declinatio est Nominis *Վիր Vir*, quod in Genitivo Singulari facit *անն Viri*, in Instrumentali verò *արամբ Virò, per virum*; integra ejus flexio talis est:

	Singularis.		Instr.	<i>արամբ.</i>
Nom.	<i>Վիր.</i>		Circ.	<i>զարամբ.</i>
Gen.	<i>անն.</i>		Pluralis.	
Dat.	<i>անն & ց'այր.</i>		Nom.	<i>արք.</i>
Acc.	<i>զայր.</i>		Gen.	<i>արանց.</i>
Voc.	<i>նվայր.</i>		Dat.	<i>արանց & ց'արս.</i>
Abl.	<i>յ'աննէ.</i>		Acc.	<i>զարս.</i>
Nar.	<i>զաննէ.</i>		Voc.	<i>նվարք.</i>
Com.	<i>յ'անն.</i>		Abl.	<i>յ'արանց.</i>
			L	Nar.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. X.

Nar. զարանց.

Instr. արամբք.

Com. յ'արս.

Circ. զարամբք.

Cum Compositis suis: Երկայր *mulier* δίγαμος, բազմայր *πολυγαμος mulier*, անայր *quae est sine viro, vidua*, բաջայր *strenuus vir*, հեղչայր *segnis vel negligens Vir*, & familia.

DE SEPTIMA DECLINATIONE NOMINUM IRREGULARIUM.

SEPTIMA Declinatio est Nominum Հայր *Pater*, Մայր *mater* & Եղբայր *frater*, quae Genitivum Singularem formant in օր, Instrumentalem vero in արբք, hoc modo:

	Singularis.	Pluralis.
Nom.	Հայր.	Nom. Հարբք.
Gen.	հօր.	Gen. հարց & հարանց.
Dat.	հօր & ց'հայր.	Dat. հարց & ց'հարս.
Acc.	զհայր.	Acc. զհարս.
Voc.	ի հայր.	Voc. ի հարբք.
Abl.	'ի հօրէ.	Abl. 'ի հարց.
Nar.	զհօրէ.	Nar. զհարց.
Com.	'ի հօր.	Com. 'ի հարս.
Instr.	հարբք.	Instr. հարբքք.
Circ.	զհարբք.	Circ. զհարբքք.

Sic

Sic ՄԺԹԱՏՅՈՒՆ *Dei Pater*, ՄԺԹԱՆՅՈՒՆ *Dei Mater*,
 ԳԵՆԵՐԱՆՅՈՒՆ *generi frater*, *Levir*, ՀԱՐՍՆԵՂՐԱՅՆ *sponsae*
frater, sororius, ՏՕՐԵՂՐԱՅՆ *Patris frater, patruus*, &c. Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. X.

DE OCTAVA DECLINATIONE NOMINUM IRREGULARIUM.

OCTAVA Declinatio est Nominis ՏԷՐ *Dominus*,
 quod in Genitivo Sing. ՏԷՈՒՆ, in Instr. ՏԷՐԱՄԲԷ fa-
 cit, & sic inflectitur:

Singularis.	Pluralis.
Nom. ՏԷՐ.	Nom. ՏԷՐԵՔ.
Gen. ՏԷՈՒՆ & տիրոջ.	Gen. ՏԷՐԵՅ & ՏԷՐԱՆՅ.
Dat. ՏԷՈՒՆ & 'ի ՏԷՐ vel յ'ՏԷՐ, & տիրոջ.	Dat. ՏԷՐԵՅ, ՏԷՐԱՆՅ, & 'ի ՏԷՐԵՔ.
Acc. շՏԷՐ.	Acc. շՏԷՐԵՔ.
Voc. ո՛ՏԷՐ.	Voc. ո՛ՏԷՐԵՔ.
Abl. 'ի ՏԷՈՒՆԷ՛.	Abl. 'ի ՏԷՐԵՅ.
Nar. շՏԷՈՒՆԷ՛.	Nar. շՏԷՐԵՅ.
Com. 'ի ՏԷՐ .	Com. 'ի ՏԷՐԵՔ.
Instr. ՏԷՐԱՄԲԷ.	Instr. ՏԷՐԱՄԲԵՔ.
Circ. շՏԷՐԱՄԲԷ.	Circ. շՏԷՐԱՄԲԵՔ.

Hujus Composita: Պարոնաւիք *Princeps Ecclesiasti-*
cus, Տողաւիք *terrae Dominus*, Թեմաւիք *Dioecesis*
De-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. X.

Dominus, Տսխուակր Οικοδεσπότης, *herus*, *Pater familiâs*, aliquando declinationem sui Primitivi sequuntur, aliquando verò juxta Heteroclitum Կին flectuntur, dicitur enim Պարսնստրանն & Պարսնսիրոջ, mutato ւ in ր, juxta Canon. Gen. III.

DE NONA DECLINATIONE NOMINUM IRREGULARIUM

NONA Declinatio est Nominis բոր *soror*, cum Compositis suis, quae Genitivum in եւ & Instrumentalem in երբ terminant, in hunc modum:

	Singularis.		Pluralis.
Nom.	Բոր.	Nom.	բորբ.
Gen.	բեւ.	Gen.	բերց.
Dat.	բեւ & ց'բոր.	Dat.	բերց & ց'բորս.
Acc.	զբոր.	Acc.	զբորս.
Voc.	ն'բոր.	Voc.	ն'բորբ.
Abl.	'ի բեւէ.	Abl.	'ի բերց.
Nar.	զբեւէ.	Nar.	զբերց.
Com.	'ի բեւ.	Com.	'ի բեւս.
Instr.	բերբ & բեւբ.	Instr.	բերբբ & բեւբբ.
Circ.	զբերբ & շբեւբ.	Circ.	զբերբբ & շբեւբբ.

Sic Composita: Հորաբոր *Amita*, Մորաբոր *matertera*, Պարսնսբոր *sponsae soror*, glos, &c.

DE DECIMA DECLINATIONE
NOMINUM IRREGULARIUM.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. X.

DECIMA Declinatio est Nominis ()*p* *Dies*, & Compositorum ejus, quae Genitivum faciunt *աճուր*, & Instrumentalem *աճուրք*, h. m.

Singularis.	Pluralis.
Nom. () <i>p</i> .	Nom. <i>աճուրք</i> .
Gen. <i>աճուր</i> .	Gen. <i>աճուրք</i> .
Dat. <i>աճուր</i> & <i>յօր</i> .	Dat. <i>աճուրք</i> & <i>յօրս</i> .
Acc. <i>չօր</i> .	Acc. <i>չաճուրս</i> .
Voc. <i>իյլօր</i> .	Voc. <i>իյլաճուրք</i> .
Abl. <i>յօրէ</i> !	Abl. <i>յաճուրք</i> .
Nar. <i>չօրէ</i> .	Nar. <i>չաճուրք</i> .
Com. <i>յաճուր</i> .	Com. <i>յաճուրս</i> .
Instr. <i>աճուրք</i> .	Instr. <i>աճուրքք</i> .
Circ. <i>չաճուրք</i> .	Circ. <i>չաճուրքք</i> .

Sic etiam inflecti solent *առաջնօր* *prima dies*, *կէսօր* *meridies*, *այսօր*, pro quo vulgo dicunt *էսօր* *hodierna dies*, *պարզօր* *serena dies*, *մեղմօր* *suaavis dies* &c.

His omnibus adjicimus inflexionem Pluralis dupliciter anomali *՝մենքեան* & *ամենքին* *omnes*, cujus formatio talis est:

L 3

Plu-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. XI.

Pluralis.

Nom. Մանեքեան & ամենեքին.

Gen. ամենեցունց.

Dat. ամենեցունց, յ'ամենեան & յ'ամենսին.

Acc. զամենեան & զամենսին.

Voc. ով ամենեքեան & ամենեքին.

Abl. յ'ամենեցունց.

Nar. զամենեցունց.

Com. յ'ամենեան & յ'ամենսին.

Instr. ամենեքումբք.

Circ. զամենեքումբք.

Singularis, uti supra monuimus, sequitur septimam Declinationem Nominum regularium, & Pluralis *ամենայնք* quidem in Nominativo juxta regulam, sed in Genitivo *ամենսից* & Instrumentali *ամենսիւք* per Syncopen dicitur, pro *ամենայնսից* & *ամենայնսիւք*.

C A P U T XI.

DE NOMINIBUS NUMERALIBUS.

NOMINA Numeralia, quia peculiariora quaedam ha-

habent, adhuc paucis exponenda restant. Sunt autem
quintuplicia: Cardinalia, Ordinalia, Multiplicativa,
Distributiva, & Temporalia.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. XI.

I. *Cardinalia* diversarum sunt Declinationum, quas
ex additis Genitivis facile erit cognoscere, ut:

1. Մէկ, Genit. մէկի, մէկաւ, & մի, միոյ. & մին, մնոյ. & մու անկտոյ.	12. Տասն և երկու, vel տասներկու & երկուսասն.
2. Երկու, երկուց, երկուքուք, երկրորոնց.	13. Երեքսասն, & տասն և երեք.
3. Երեք, երկց.	14. Չորեքսասն, & տասն և չորք.
4. Չորք vulgò չորս, չորկց, & քաւ, քաւից.	15. Հինգեւսասն & տասն և հինգ.
5. Հինգ, հնգից.	16. Վեցսասն, վեցսասն & տասն և վեց.
6. Վեց, վեցից.	17. Տասն և եօթն.
7. Եօթն, եօթանց.	18. Տասն ութ.
8. Ութ, ութից.	19. Տասն և ինն.
9. Ինն, ըննից.	20. Քսան, քսանից.
10. Տասն, տասանց.	21. Քսան և մին &c.
11. Տասն և մէկ vel տասնմէկ & մե տասան, Genit. մե տասանից.	30. Երեսուն, երեսնոց & երե-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. XI.

	Երեսնից.	20000.	Երկու բիւր.
40.	Քառասուն.	100000.	Տասն բիւր.
50.	Յիսուն.	1000000.	Տազարիցս Տազար.
60.	Վաստուն & վացուն.		
70.	Եօթանասուն.		
80.	Ութսուն & ուցուն.		
90.	Ինսուն, vulgò նսուն.		
100.	Տարիւր, ոց & ից.		
101.	Տարիւր և մին, &c.		
200.	Երկու Տարիւր, &c.		
1000.	Տազար, Տազարաց.		
2000.	Երկու Տազար.		
10000.	Իւր, բիւրուց, (quod tamen vulgò accipitur pro <i>un million.</i>) & Տարիւրիցս Տարիւր.		

Qua ratione Numeri literis Armenicis notentur, in tabella AlphabERICA indicavimus: iis igitur v.g. annus currens à Nativitate Servatoris nostri MDCCX. scribitur — շԺ. Armenorum Epocha, — ՃԺԼ, MCLIX. Ille Armenicè legendus, Յասի Տեասն. Տազար Եօթնհարիւր և ոսաներորդ; hic verò Տազար. Տազար հարիւր յեսուն և իններորդ.

II. *Ordinalia* à Cardinalibus formantur adjectione Syllabae որդ vel երորդ, ut:

Առաջնորդ vel առաջնեբորդ, & նախորդ, in Genit. որդի, որդաց, quorum loco tamen saepè առաջին, & նախկին, Genit. առաջնոյ & նախկնոյ *Primus*, a, um, ponuntur: haec sola ab Adverbis առաջ & նախ *Primum*, *Primum*, deducuntur.

Եր

Երկրորդ.	<i>Secundus.</i>	Grammat. Arm. Lit. Lib. II. Cap. XI.
Երրորդ & եռորդ.	<i>Tertius.</i>	
Չորրորդ & քառորդ.	<i>Quartus.</i>	
Հինգերորդ.	<i>Quintus.</i>	
Վեցերորդ.	<i>Sextus.</i>	
Եօթներորդ.	<i>Septimus.</i>	
Ութերորդ.	<i>Octavus.</i>	
Իններորդ.	<i>Nonus.</i>	
Տասներորդ.	<i>Decimus.</i>	

In Compositione quando minor numerus praeponitur, major declinatur: quando major praeponitur, minor declinatur, priore Cardinali, vel Ordinali, sine ulla mutatione adhibito, ut:

Մետասաներորդ & տասն և մին երորդ.	<i>Undecimus.</i>
Երկուտասաներորդ & տասն և երկրորդ.	<i>Duodecimus.</i>
Եօթն և տասներորդ vel տասն և եօթներորդ.	<i>Decimus Septimus.</i>
Քսաներորդ.	<i>Vicesimus.</i>
Քսան և միներորդ.	<i>Vicesimus primus.</i>
Երեսներորդ vel երեսնորդ.	<i>Tricesimus.</i>
Երեսուներորդ երկրորդ vel երեսներորդ երկրորդ.	<i>Tricesimus secundus.</i>
Քառասուներորդ, քառասներորդ & քառասնորդ.	<i>Quadragesimus.</i>

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. XI.

Հարիւրորդ & հարիւրերորդ.	Centesimus.
Երկու հարիւրորդ.	Ducentesimus.
Երկու հարիւր և միներորդ.	Ducentesimus primus.
Հազարորդ & հազարերորդ.	Millesimus : & sic porro.

III. *Multiplicativa* ordinariè per adjectionem ապատիկ, aliquando per adjectionem ին, ալ vel եալ ad Cardinalia, formantur, hoc modo:

Պարդ, սոսկ & եզ.	Simplex.
Կրկին, երկպատիկ, կրկնակ & երկեակ.	Duplex.
Երրպատիկ եռապատիկ & երեքկին.	Triplex.
Վառապատիկ & չորեքկին.	Quadruplex.
Հնգապատիկ & հինգկին.	Quintuplex.
Վեցապատիկ.	Sextuplex.
Եօթնապատիկ.	Septuplex : & sic reliqua.

IV. *Distributiva* dupliciter formantur, vel repetitione Numeri Cardinalis, vel addita ad eundem terminatione եքեան & եքին, h. m.

Միմի, vel մումում.	Singuli.
Երկու երկու, երկոքեան & երկոքին.	Bini, ambo.
Երեք երեք, երեքեան & երեքին.	Terni,
Չորս չորս, չորեքեան & չորեքին.	Quaterni.
Հինգ հինգ, հինգեքեան & հինգեքին.	Quini.
Վեց վեց, վեցեքեան & վեցեքին.	Seni.

Եօթն եօթն, եօթնեքեան & եօթնեքին. *Septeni.*
 Ութ ութ, ութեքեան & ութեքին. *Octoni.*
 Ինն ինն, իննեքեան & իննեքին. *Noveni.*
 Տասն տասն, տասնեքեան & տասնեքին. *Deni.*

Grammat.
 Arm. Lit.
 Lib. II.
 Cap. XII.

V. *Temporalia* sunt Cardinalia, quae substantivis, quorum tempus significatur, praemissa; desinunt in եայ & ի, ut: միստամեայ & միստամի *unius horae res* vel *infans*, *horalis*, միօրեայ *unius diei*, *diurnum tempus*, միամսեայ *unius mensis actas*, *menstruus*, միամեայ *unius anni tempus*, *annuus*; երկամեայ *bihorium*, երկօրեայ *biduum*, երկամսեայ *bimestris*, & *tempus bimestre*, երկամեայ & երկեմնի *biennis*, & *biennium*, երեքամեայ *triennis* & *triennium*, &c.

CAPUT XII.

DE PRONOME.

PRONOMEN, quia loco Nominis ponitur, & multa cum Nomine communia habet, huic libro adjiciemus: Est autem duplex: Separatum, & Affixum.

Separata Pronomina Octuplicia sunt: Personalia, Demonstrativa, Possessiva, Relativa, Interrogativa, Indefinita, Gentilia, & Reciproca; quibus in genere accidunt *Species*, *Figura*, *Genus*, *Numerus* & *Casus*.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. XII.

Species Pronominis duae sunt: Primitiva, ut: *Ես* ego, & Derivativa, ut: *Իմ* meus, &c.

Figura triplex. Simplex, ut: *այլ* alius, *Իր* suus; *ոք* quisquam; Composita, ut: *այլինչ* aliud quid, *ուրք* quisquis; & Decomposita, ut: *Իւրաքանչիւրոք* unusquisque, &c.

Genus Pronominum, siquidem nulla est sexus in terminatione differentia, ex solo contextu iudicandum est.

De *Numero & Casu*, quod supra in doctrina de Nominibus diximus, idem etiam de Pronomine dictum volumus.

I. *Personalia* Pronomina, quae Personam, de qua sermo est, significant, eamque vel primam, ut: *Ես* ego, vel secundam, ut: *Դու* tu, vel tertiam eamque propinquam, ut: *Սա* hic; remotiorem, ut: *Վա* ibi; remotissimam, ut: *Սա* iste, declinantur h. m.

1. Personae.

Singularis.

Nom.	Ես.	Com.	Յ'իւ.
Gen.	Իմ.	Infr.	Ինւ.
Dat.	Ինձ & ջ'իւ.	Circ.	զինւ.
Acc.	զիւ.		
Voc.	caret.		Pluralis.
Abl.	Յ'ինէն & Ինձէն.	Nom.	մեք.
Nar.	զինէն.	Gen.	մեր.

Dat.

Dat.	մեզ.	Nar.	զմեզ.
Acc.	զմեզ.	Com.	'ի մէնջ.
Voc.	caret.	Instr.	մեզք.
Abl.	'ի մէնջ & մեզէն.	Circ.	զմեզք.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. XII.

2. Personae.

Singularis.

Pluralis.

Nom.	՛յու.	Nom.	զուք.
Gen.	բո.	Gen.	ձեք.
Dat.	բեզ.	Dat.	ձեզք.
Acc.	զբեզ.	Acc.	զձեզ.
Abl.	'ի բէն & բեզէն.	Abl.	'ի ձէնջ & ձեզէն.
Nar.	զբէն.	Nar.	զձէնջ.
Com.	'ի բեզ.	Com.	'ի ձեզ.
Instr.	բե.	Instr.	ձեզք.
Circ.	զբե.	Circ.	զձեզք.

3. Personae.

Singularis.

Nom.	Սա.	Com.	'ի սմին & 'ի սմն.
Gen.	սորն & սորին.	Instr.	սովաւ. & սովին vel սովիմք.
Dat.	սմն & սմին.	Circ.	զսովաւ, զսովին vel զսովիմք.
Acc.	զսմ.		
Abl.	'ի սմանէ.		
Nar.	զսմանէ.		

Grammat.
Armen. Lit.
Lib. II.
Cap. XII.

		Pluralis.	
Nom.	սոքա՛ & սոքին՛.	Nar.	զսոցանէ՛ & զսոցունց՛.
Gen.	սոցա՛ , սոցին՛ & սոցունց՛.	Com.	'ի սոսա՛ & 'ի սոսին՛.
Dat.	սոցա՛ & սոցին՛.	Instr.	սոքօք՛.
Acc.	զսոսա՛ & զսոսին՛.	Circ.	զսոքօք՛.
Abl.	'ի սոցանէ՛ & 'ի սոցունց՛.		

Eandem inflexionem habent quoque ՚իս՛ ille *զորա՛* vel *զորին՛ illius*, & ՚իս՛ iste, *նորա՛* vel *նորին՛ istius*, &c.

II. *Demonstrativa*, quae rem vel personam, de qua loquimur, quasi digito demonstrant, sunt ՚իս՛ *hic, haec, hoc* de propinquo, այդ՛ de remotiori, այն՛ de remotissimo; սոյն՛ *idem hic*, զոյն՛ *idem ille*, նոյն՛ *idem iste*. Horum inflexio talis est:

Singularis.		Pluralis.	
Nom.	՚իս՛.	Nom.	այսք՛ & այսոքիկ՛.
Gen.	այսր՛ & այսորիկ՛.	Gen.	այսց՛ & այսոցիկ՛.
Dat.	այսմ՛, այսմիկ՛ & ց'այս.	Dat.	այսց՛ & այսոցիկ՛.
Acc.	զայս՛.	Acc.	զայսոսիկ՛.
Abl.	յ'այսմանէ՛.	Abl.	յ'այսց՛ & յ'այսցանէ՛.
Nar.	զայսմանէ՛.	Nar.	զայսց՛ & զայսցանէ՛.
Com.	յ'այսմ՛ & յ'այսմիկ՛.	Com.	յ'այսոսիկ՛.
Instr.	այսու՛ & այսուիկ՛.	Instr.	այսոքիկ՛.
Cir.	զայսու՛ & զայսուիկ՛.	Circ.	զայսոքիկ՛.

Sic

Sic quoque declinantur այդ & այն, modò դ. vel ն
 տն " substituas. Ad eundem modum etiam Սայս hoc
 meum, 'Սայս illud meum, 'Սայս istud meum; Սայդ
 hoc tuum, 'Սայդ illud tuum, 'Սայդ istud tuum; Սայն
 hoc istius, 'Սայն illud istius, 'Սայն istud istius.

Grammat.
 Arm. Lit.
 Lib. II.
 Cap. XII.

Sed Սոյն, 'Սոյն, 'Սոյն sequuntur Nonam Declina-
 tionem Nominum regularium.

III. *Possessiva*, quae rei possessionem significant,
 sunt իմ meus, քո tuus, իւր suus, մեր noster, ձեր
 vester, & declinantur ut:

Singularis.		Pluralis.	
Nom.	Իմ.	Nom.	Իմք.
Gen.	Իմոյ.	Gen.	Իմոց.
Dat.	Իմում.	Dat.	Իմոց.
Acc.	զիմ.	Acc.	զիմն.
Abl.	յ'իմմէ.	Abl.	յ'իմոց.
Nar.	զիմմէ.	Nar.	զիմոց.
Com.	յ'իմում.	Com.	յ'իմն.
Instr.	իմով.	Instr.	իմովք.
Circ.	զիմով.	Circ.	զիմովք.

Իւրականն quoque ad suum pertinens, ինքնականն ad
 se vel eundem ipsum spectans; & նոյնականն ad idem
 pertinens, Possessiva, ad Sextam Declinationem regu-
 larium reducenda sunt.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. XII.

IV. *Relativum*, quod rem vel personam commemoratam refert, est: *Որ qui, quae, quod*, cujus inflexio talis est:

Singularis.		Pluralis.	
Nom.	Որ.	Nom.	որք.
Gen.	որոյ.	Gen.	որոց.
Dat.	որում.	Dat.	որոց.
Acc.	յոր.	Acc.	զորս.
Abl.	յորմէ.	Abl.	յորոց.
Nar.	զորմէ.	Nar.	զորոց.
Com.	յորում.	Com.	յորս.
Instr.	որով.	Instr.	որովք.
Circ.	զորով.	Circ.	զորովք.

V. *Interrogativa*, Pronomina sunt *ո՞* vel *ո՞յ* *quis?* *quae?* de personis, & saepè etiam *ի՞նչ* *quid?* de rebus. Illud sic flectitur:

Singularis.			
Nom.	Ո՞ vel ո՞յ.	Nar.	զումմէ.
Gen.	ոյո.	Com.	յի՞ք vel յո՞ւ.
Dat.	ում.	Instr.	ի՞նչ.
Acc.	ո՞ vel զո՞յ.	Circ.	զի՞նչ.
Abl.	յումմէ.		

Plu-

Pluralis.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. XII.

Nom.	իյք vel ո՛ղք.	Nar.	զնց.
Gen.	իյց.	Com.	յ'իյս.
Dat.	իյց.	Instr.	ի՛նք.
Acc.	զնս.	Circ.	զի՛նք.
Abl.	յ'իյց.		

Illud verò ի՞նչ *quid?* cum Compositis suis այլինչ *aliud quid*, ինչինչ *quicquid* &c. sequitur septimam Declinationem Nominum regularium.

VI. *Indefinita*, quae rem vel personam non determinatam commemorant, sunt: Ոք *quispiam*, & Ոսի *aliquis* de personis; իսի verò *aliquid* de rebus ut plurimum adhibitum, & sic flectuntur:

Singularis.

Pluralis.

Nom.	Ոք.	Ոսի.	Իսի.	Nom.	Ոմանք.
Gen.	Ուրուք.	Ուրումն.	Իսիք.	Gen.	Ոմանց.
Dat.	Ումեք.	Ումնն.	Իմեք.	Dat.	Ոմանց.
Acc.	Օքք.	Օսին.	Օինն.	Acc.	Օմանս.
Abl.	Յ'ումեքէ.	Յ'ումննէ.	Յ'իմեքէ.	Abl.	Յ'ոմանց.
Nar.	Օւմեքէ.	Օւմննէ.	Օիմեքէ.	Nar.	Օմանց.
Com.	Յ'ումք.	Յ'ումնն.	Յ'իմք.	Com.	Յ'ոմանս.
Instr.	Ոմամք.	Ոմամք.	Ինք.	Instr.	Ոմամքք.
Circ.	Օմամքք.	Օմամքք.	Օինքք.	Circ.	Օմամքքք.

N

Nota:

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. XII.

Nota: Pluralis *Սմանք* tribus istis Singularibus communis est, & tam de rebus quàm personis adhiberi solet.

Sed *Սէք* *quisquis*, *quicumque*, ex *սլ* & *ք* compositum, utrinque declinatur, hoc modo:

Singularis.	Pluralis.
Nom. <i>Սէք.</i>	Nom. <i>սյքումանք.</i>
Gen. <i>սյրուրուք.</i>	Gen. <i>սյցումանց.</i>
Dat. <i>ուսմուսնք.</i>	Dat. <i>սյցումանց.</i>
Acc. <i>զտղք.</i>	Acc. <i>զսյսումանս.</i>
Abl. <i>յ'ուսմուսնքէ.</i>	Abl. <i>սյցումանց.</i>
Nar. <i>զուսմուսնքէ,</i>	Nar. <i>զսյցումանց.</i>
Com. <i>յուսմուսնք.</i>	Com. <i>յ'սյսումանս.</i>
Instr. <i>իւսմամք.</i>	Instr. <i>իւքումամք.</i>
Circ. <i>զիւսմմք.</i>	Circ. <i>զիւքումամք.</i>

VII. *Gentilia* Pronomina sunt: *իմային մեաս*, *մերային nostras*, *քային tuas*, *ձերային vestras*, *իւրային suas*, & flectuntur juxta Nonam Declinationem Nominum regularium, ut: *իմայնոյ*, *մերայնոյ*, *քայնոյ*, &c.

VIII. *Reciproca* tandem Pronomina sunt: *միմեանք* (pro ratione constructionis & Persona Verbi antecedentis) *nos* vel *vos* vel *illi invicem*, *mutuo*, Genit.

մի-

Իմեւոսց ալղղաւոս, Primae declinationis Heteroclitorum; Grammat.
Arm. Lit.
Lib. II.
Cap. XII
 Իմեւոսց *idem ipse*, cum compositis suis Իմեւոսց *ipsemet*,
 այսիմեւոսց, այդիմեւոսց, այնիմեւոսց; *hic ipse, ille ipse, iste ipse*, in
 Genit. Իմեւոսց, secundae Regularium. Իմ, Իմոյ,
suus, quando est Reciprocum Իմեւոսց, Իմեւոսց,
 (vide superius inter Possessiva,) & աւճաւոսց quando signi-
 ficat *ipse*, uti Hebraeorum & Arabum ٱنّى, Recipro-
 cum est, interdum absolute, ut Gal. 6: 1. ٱنّى
 ٱنّى ٱنّى *cavete vobis ipsis*, saepius verò cum
 Pronomine personali adhibitum, hoc modo: աւճաւոսց Իմ
ego ipse, աւճաւոսց քո *tu ipse*, աւճաւոսց Իմ *ille ipse*, &, ut
 supra indicatum, pertinet ad Tertiam Declinationem
 Nominum Regularium.

Pronomina Inseparabilia *Affixa* vocantur, Arme-
 nicè Գլխորոշակաւոսց i. e. *Personarum distinctiva*.
 Suntque tria: Ա, Ի, Ե, quorum istud ex Ա de-
 sumtum Primam & propinquam; illud ex Ի, secundam
 & remotiorem; hoc ex Ե, tertiam Personam vel
 remotissimam rem significat.

De vario horum Affixorum usu, quàm eleganter &
 emphaticè omnibus ferè Orationis partibus annecten-
 tur, videbimus infra in Syntaxi.

FINIS LIBRI SECUNDI.

GRAMMATICAE LINGVAE LITERALIS

ARMENICAE

LIBER TERTIUS.

DE VERBO.

CAPUT PRIMUM.

DE VERBO IN GENERE.

HACTENUS de Nomine & Pronomine: sequitur nunc ordine *Verbum*, quod est Pars Orationis conjugabilis, cui *Participium*, quatenus de Verbo participat, suo loco immediatè adjungemus.

Verbum in Armenica lingua non, uti in plerisque Orientalibus, Radix est, neque certo literarum numero absolvitur, sed à Nomine, vel aliis quibusvis Orationis Partibus, quotquot illae literas habuerint, derivatur sine ulteriori mutatione, praeter illam, quam Canones Generales requirunt, addita tantùm certa Verbi terminatione, uti in sequentibus docebitur; quae etiam ratio nos induxit, ut Nomini Verbum postponamus.

Con-

Consideranda autem in Verbo erunt septem: Qualitas, Species, Figura, Significatio, Inflexio, Formatio Temporum, & Conjugatio.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. II.

CAPUT II.

DE QUALITATE ET SPECIE VERBI.

QUALITATE Verbum est *Regulare* vel *Irregulare*. Illud, quod communem regulam sequitur; hoc, quod in quibusdam Temporibus aut Personis ab eadem deflectit.

Communem autem regulam constituunt quatuor ista Verba, quae Paradigmatum loco exhibebimus in quatuor Conjugationibus, in ԷԼ, ՄԼ, ՌԼ, & ԼԼ, ut:

I. ԴՊԷԼ <i>laudare</i> ,	II. ՊՐՄԱԼ <i>venari</i> .
III. ԱՌԿՆԼ <i>accipere</i> .	IV. ԼՍՈՒԼ <i>loqui</i> .

Ab his quae aliquo modo deflectunt pro Irregularibus seu Anomalis haberi debent: & differunt ratione Speciei.

Species autem Verbi duplex est: Primitiva & Derivativa.

Primitiva est Verborum, quae sunt suae originis, ut: ԴՆԷԼ *ponere*, ՏՊԵԼ *petere*, ԿԱԼ *stare*, ԿԵՄԼ *vivere*, ԵԿՆՈՒԼ *inmiti*, ԿՍՈՒԼ *sedere* &c.

Derivativa est Verborum, quae aliunde derivantur, & quidem:

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. III.

1. à Nomine, ut: սիրել *amare*, à սէր *amor*; գրել *scribere*, à գիր *litera*; հաւատալ *credere*, ab հաւատ *fides*; լնլ *implere* à լի *plenus*, սարսիլ *tremere* à սարս *tremor*, & alia plurima.

2. à Verbo, ut: իջուցանել *demittere*, ab իջանել *descendere*; ամուսնացուցանել *in matrimonio locare*, *persuadere aliquem ut matrimonium ineat*, ab ամուսնանալ *matrimonio jungi*; զգեցուցանել *vestire*, a զգենլ *induere se*, &c.

3. à Particulis, ut: թողլ *dimittere*, à թող *praeter*, յարել *jungere*, *apponere*, ab յար *jugiter*, *saepè*; վերանալ *elevari*, à վեր *supra*; յետանալ *tardare*, ab յետ *post*, &c.

C A P U T III.

DE FIGURA VERBI.

FIGURA Verbi triplex est: Simplex, Composita, & Decomposita.

Simplicis Figurae Verba sunt, quae cum aliis non componuntur, ut: ինել *habere*, զադել, pro quo saepius պագանել *osculari*, սիրել *amare*, շարժել *movere*, բերել *ferre*, կանուլ *recipere*, ածել *ducere*, պաշտել *colere*, &c.

Composita Verbi Figura est, quando id cum aliis Orationis Partibus componitur, quod fit i. Cum Nomine, ut: երկրպագանել *terram osculari*, *adorare*, իմաստնասիրել *philosophari*, ուսումնասիրել *disciplinam*

nam *amare*, ձեռնադրել *manus imponere*, ակնունիլ
 ἀποκαραδοκείν *expectare*, բարեպաշտել *pium*, *vel pietatem*
colere; 2. Cum Pronomine, ut: ինքնասիրել *se ip-*
sum amare; 3. Cum Particulis tam separabilibus, ut:
 առածել *adducere*, ընդունիլ *suscipere*; quam insepa-
 rabilibus, ut: տկորսնալ *debilitari*, տըհաճիլ *displi-*
cere, &c.

Grammat.
 Arm. Lit.
 Lib. III.
 Cap. IV.

Decomposita tandem Verbi Figura est, quando
 plures duabus cum verbo Voces componuntur ut:
 ներընդունիլ *ad intus recipere*, բարեպաշտասիրել *pium*,
 vel *pietatem colentem amare*, &c.

C A P U T I V.

DE SIGNIFICATIONE VERBI.

SIGNIFICATIONE Verba sunt Activa, Passiva,
 Neutra, Communia, & Transitiva.

Activa, actionem significant, & ut plurimum in
 էլ, item in ալ & ուլ exeunt, formantque ex se Passi-
 vum in իլ, ut: դուլել *laudare*, սիրել *amare*, մկրտել *ba-*
ptizare, մխիթարել *Consolari*, յաղթել *vincere*, կախել
suspendere, չարչարել *cruciare*, պատրաստել *parare*,
 պատուաստել *inserere*, inoculare, վաճառել *vendere*,
 բուել *gypfare*, ողբալ *deslere*, աղալ *molere*, ստանալ
possidere, առնուլ *accipere*, ընթեռնուլ *legere*, &c.

Passiva, quae passionem significantia plerumque, ut
 modo diximus, in իլ exeunt, ut: դուլիլ *laudari*, սիրիլ
amari, մխիթարիլ *consolationem admittere vel accipe-*
re;

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. IV.

re ; interposito *ն* vel *ան* in Verbis in *ալ* & *ուլ* terminatis, ut: *աղանիլ mola contundi*, *ստանանիլ possidere*, *անանիլ accipi*, *ընթեռնանիլ legi*.

Attamen multa inveniuntur Passiva in *ալ* vel *ուլ* desinentia, quorum Activa in *ուցանել* vel *ցուցանել* exeunt, ut: *ձանձրանալ remissus fieri*, *ձանձրացուցանել taediosum reddere*; *զատանալ separari*, *զատուցանել separare*; *զարթնուլ expersgeri*, *զարթուցանել expersgeri facere*, &c.

Neutra, quae Passivum ex se non formant, omnes quatuor Verborum terminationes admittunt, ut: *նքել dormire*, *հսկել vigilare*, *ջանալ operam dare*, *studere*, *յնծալ gaudere*, *սարսուլ exhilarescere*, *exsilire*, *պնուլ obstupescere*, *բնակիլ habitare*, *խորհիլ meditari*, &c.

Huc igitur referenda quoque sunt Verba, quae *Depo- nentia* Latinis vocari solent, ut: *խորհիլ meditari*, *մեռանիլ mori*, *մըցիլ conari*, *niti*, *յառիլ intueri*, &c.

Communia, sub una & eadem terminatione communem i. e. tum Activam tum Passivam significationem habentia, in quatuor Armenorum Conjugationibus non pauca inveniuntur, ex quorum ordine sunt *բղետլ eru- ctare & eruclari de aqua*, *manare*, *յղանալ concipere & concipi*, *ողլալ deslere*, & *desleri*, *զղեհուլ induere*, & *indui*, *ծնանիլ gignere & nasci*, &c.

Transitiva, in *ուցանել* vel *ցուցանել* desinentia, significant actionem in aliud transeuntem, ut: *բարացուցանել facere ut quid lapidescat*, *indurare*, à *բար lap- pis*; *ձանալցուցանել notum facere* à *ձանալել cognos- cere*; *կացուցանել sistere* à *կալ stare*.

Haec

Haec quamvis ex se non fundant Passiva, admittunt tamen ea saepius à Verbis in ել deducta, quando actionem tantum significant primam & simplicem, ut: հաշտեցուցանել placare, հաշտիլ (quasi ab հաշտել) placari; գայթակղեցուցանել scandalizare, à գայթակղիլ scandalizari; ուսուցանել docere, ab ուսանիլ discere;

Sic quoque in ալ & ուլ terminata non raro Passivam significationem petunt à Verbis in ուցանել vel ցուցանել desinentibus, ut: մերձանալ admoveri, à մերձեցուցանել admovere; մերկանալ nudari, à մերկացուցանել nudare; մածնուլ coagulari, մածուցանել facere ut coalescat lac.

Gramma.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. V.

C A P U T V.

DE INFLEXIONE VERBI.

IN inflexione Verbi consideranda veniunt *Modi*, in *Modis Tempora*, in *Temporibus Numeri* & in *Numeris Personae*.

Modi, Armenicè Եղանակք dicti, quinque sunt: Indicativus, Imperativus, Optativus, Subjunctivus, & Infinitivus. Armenicè: Սահմանական, Հրամայական, Բղձական, Ստորադասական, և Ընդորշական.

Nota: Optativus & Subjunctivus non terminatione sed sensu & praefigendis particulis inter se differunt, siquidem Optativo Adverbia երանի, երանիթէ, օշթէ, vel մարտան *utinam*; Subjunctivo verò երբ, յորժամ;

O

եթէ

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. V.

Էթէ *si, cum*, vel aliae Conjunctiones praeponi solent.

Tempora Armenis Ժամանակք vocantur, & sunt quinque: Praesens Երկայ, Imperfectum Ինկատար, Praeteritum Perfectum Definitum Կատարեալ, Perfectum Indefinitum Զարկատար, Plusquamperfectum Ղերկատար, & Futurum Լպունք.

Tempora haec omnia agnoscit solus Indicativus; Imperativus enim tantum Praesens habet & Futurum; Optativus & Subjunctivus carent Praeterito Definito, sed Futuro etiam Optativus: Infinitivus verò & Participia admittunt Praesens, Praeteritum & Futurum.

Significatio autem & usus Modorum atque Temporum in Armena lingua idem est, qui in Graeca, siquidem Indicativus Indicativo, &c; Item Praesentia Praesentibus, Praeterita Praeteritis, & Futura Futuris, nec non Aorista Indefinito ubique respondent.

Observandum tantum est, Imperativum heic inveniri duplicem: Affirmativum, qui in praeceptis affirmativis, promissionibus, hortationibus, appreciationibus, & similibus, adhibetur; & Negativum, qui in negativis, interdictis, ac deprecationibus locum habet, ut: գովեալ *lauda*, մի գովեր *ne laudes*.

Numerus, uti in Nominibus sic in verbis quoque, duplex est, ut: գովեմ *laudo*, գովեմք *laudamus*.

Personae tres sunt: Prima, ut: ես գովեմ *ego laudo*, Secunda, ut: դու գովես, *tu laudas*, & Tertia, ut: նա գովէ *ille laudat*.

Deficientem verò Primam ac Tertiam Personam Praesentis & Futuri Imperativi Modi, Prima ac secunda Futuri Indicativi Persona compensat.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VI.

C A P U T VI.

DE FORMATIONE TEMPORUM AC Personarum per omnes Conjugationes.

TEMPORA omnia Verborum tam regularium, quàm irregularium deducuntur à Praesenti Infinitivi Modi vel immediatè, vel mediantè Praeterito Indicativi Modi.

Infinitivus autem, cùm, uti supra observavimus, non ipse sit radix, formatur in Prima quidem Conjugatione per simplicem adjectionem Verbi Substantivi *t* ad vocem Primitivam, ut: *q. m. laus*, *q. m. t. laudare*; In reliquis vero mutata tantùm *t* in Vocalem characteristicam Conjugationi propriam, & interposita in quibusdam Verbis syllabà *u*, ut: ab *opu* *venatio* fit *opuu. venari*, ab *juct* *plus*, *amplius* *juct. plus* addere; ab *uax* *accretio* *uax. crescere*; ab *suuq. t. un* *aequalis*, *suuq. t. un. aequivalere*.

Quae ab Infinitivo immediatè formantur Tempora, plerumque communem regulam sequuntur, etiamsi Praeteritum, & quae ab eo deducuntur, sint prorsus anomala: Ista sunt Praesens & Imperfectum omnium

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VI.

Modorum, praeter Praesens affirmativum, & Futurum Imperativi.

Praesens Indicativi Modi in omnibus Conjugationibus tantum ζ mutat in ψ , ut: $\varphi\omicron\iota\zeta\mu\delta$ *laudo*, $\eta\rho\sigma\omega\mu\delta$ *venor*, $\gamma\omega\acute{\iota}\zeta\iota\omicron\mu\delta$ *addo*, $\omega\delta\chi\iota\mu\delta$ *cresco*, sic quoque $\mu\epsilon\delta\omega\gamma\omicron\iota\gamma\omega\acute{\iota}\zeta\mu\delta$ *magnifico*, $\rho\omega\alpha\acute{\iota}\zeta\mu\delta$ *tollo*, à $\mu\epsilon\delta\omega\gamma\omicron\iota\gamma\omega\acute{\iota}\zeta\mu\delta$, & $\rho\omega\alpha\acute{\iota}\zeta\mu\delta$.

Imperfectum in Prima Conjugatione $\epsilon\zeta$ Infinitivi mutat in $\zeta\iota$, ut: $\varphi\omicron\iota\zeta\iota$ *laudabam*; in Secunda ζ in $\gamma\iota$, ut: $\eta\rho\sigma\omega\gamma\iota$ *venabar*; in Tertia in ι , ut: $\gamma\omega\acute{\iota}\zeta\iota\omicron\iota$ *addebam*; in Quarta verò Passiva Verba accuratè loquendo in ι , ut: $\varphi\omicron\iota\zeta\iota$ *laudabar*, Neutra vel Deponentia autem in ι , ut: $\iota\sigma\omicron\iota\zeta\iota$ *loquebar*. Sic quoque Anomala $\mu\epsilon\delta\omega\gamma\omicron\iota\gamma\omega\acute{\iota}\zeta\iota$ *magnificiebam*, $\rho\omega\alpha\acute{\iota}\zeta\iota$ *tollebam*, *auferebam*, &c.

Imperativi Negativi Praesens, praefixa particula $\mu\eta$, ζ Infinitivi semper mutat in ρ , ut: $\mu\eta\ \varphi\omicron\iota\zeta\iota\rho$ *ne laudes*, $\mu\eta\ \mu\epsilon\delta\omega\gamma\omicron\iota\gamma\omega\acute{\iota}\zeta\iota\rho$ *ne magnifices*, $\mu\eta\ \rho\omega\alpha\acute{\iota}\zeta\iota\rho$ *ne tollas*, $\mu\eta\ \varrho\varphi\epsilon\iota\eta\omicron\iota\rho$ *ne induas*; Et Futurum Imperativi mutando ζ in $\varrho\iota$ vel $\sigma\varrho\iota$ ut: $\varphi\omicron\iota\zeta\sigma\varrho\iota$ *laudes*, $\varphi\omicron\iota\zeta\iota\varrho\iota$ *lauderis*, $\varrho\omega\acute{\iota}\sigma\omega\varrho\iota$ *studeas*, &c. Anomala dabimus inferiùs post Paradigmata suo quaeque loco.

Optativi & Subjunctivi Praesens in Prima Conjugatione $\epsilon\zeta$ mutat in $\iota\gamma\epsilon\mu\delta$, Imperfectum verò in $\iota\gamma\epsilon\iota$, ut: $\varphi\omicron\iota\iota\gamma\epsilon\mu\delta$ *laudem*, $\varphi\omicron\iota\iota\gamma\epsilon\iota$ *laudarem*; In Secunda loco ζ ponitur $\gamma\gamma\epsilon\mu\delta$, $\gamma\gamma\epsilon\iota$, ut: $\rho\omega\alpha\acute{\iota}\gamma\gamma\epsilon\mu\delta$ *aperiam*, $\rho\omega\alpha\acute{\iota}\gamma\gamma\epsilon\iota$ *aperirem*; In Tertia $\gamma\omicron\iota\mu\delta$, $\gamma\omicron\iota\iota$, ut: $\varrho\varphi\epsilon\iota\eta\omicron\iota\gamma\omicron\iota\mu\delta$ *induam*, $\varrho\varphi\epsilon\iota\eta\omicron\iota\gamma\omicron\iota\iota$ *induerem*; in Quarta Passivorum in $\iota\gamma\epsilon\mu\delta$, $\iota\gamma\epsilon\iota$, ut: $\varphi\omicron\iota\iota\gamma\epsilon\mu\delta$ *lauder*, $\varphi\omicron\iota\iota\gamma\epsilon\iota$ *lauderer*,

rer, Neutorum verò in *իցեմ*, *իցեի*, ut: *խօսիցեմ* Grammat. Arm. Lit. Lib. III. Cap. VI.
loquar, *խօսիցեի loquerer*.

Excipe Anomalum *յարիցեմ insurgam* Pf. 93: 16.
 à Praeterito Verbi *յառնեմ surgere, insurgere, դիցեմ*
ponam, verbi *դնեմ ponere* &c.

Participia quoque 1. Praesentis omnium Conjugationum, sed non omnia, in *ող* definitia, terminationem *ող* pro *եմ* ponunt, ut: *գովող laudans*, *հաշտեցուցանող reconcilians*, *հնծող metens*, *միջնորդող mediator*, & pleraque alia Primae Conjugationis; in Secunda verò & Tertia quaedam ab Infinitivo, quaedam à Praeterito, nonnulla ab utroque formata inveniuntur, ut: *որսացող & որսող venans*, à Praet. *որսացի*; *ուրացող abnegans* ab *ուրացայ* Verbi *ուրանայ*; *առող accipiens* ab *առնուլ*; *առնող* vero & *արարող faciens* ab *առնեմ*. In Quarta demum Conjugatione Passiva hoc Participio destituuntur, Neutra autem fruuntur, ut: *խօսող loquens*, & similia. 2. in *լոց* Activi & *լի* Passivi Futuri, adjectis ad Infinitivum terminationibus *ոց* & *ի*, ut: *գովելոց laudaturus*, *գովիլի laudandus*, *դառնալոց reversurus*, *դառնալի revertendus*, *լնլոց impleturus* & *լնլի implendus*, *խօսելոց locuturus*, *խօսելի dicendus*.

Tandem Gerundia, vel solam Praepositionem *'ի* vel *յ* Infinitivo praeponunt, vel insuper terminationem *ոց*, *ով* vel *ն* ejus fini adjiciunt, ut: *'ի գովեմ ad laudandum* *εις το άνεϊν*, *'ի գովիլի* *εις το άνεϊσθαι*, *գովելով* & *'ի գովելն laudando* *έν τῷ άνεϊν*, *գովիլով* & *'ի գովիլն* *έν τῷ άνεϊσθαι*, eodem modo in caeteris Conjugationibus.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VI.

Praeteritum Perfectum Indicativi Modi est, quo mediante reliqua etiam Tempora formantur, ipsum autem in Prima Conjugatione ꝫ Infinitivi mutat in *յի*, ut: *գովեցի laudavi*; In Secunda in *ցայ* vel *յի*, ut: *դողալ tremere*, *դողացայ tremui*; *ջանալ studere* *ջանացի studui*; In Tertia ուլ in *ի*, ut: *Թողուլ remittere*, *Թողի remisi*; in Quarta իլ in *եցայ*, ut: *գովեցայ laudatus sum*, vel in *ցայ*, ut: *որացայ venatione captus sum*, vel in *այ* ut: *առայ receptus sum* ab *առնանիլ accipi, recipi*, Infinit. Act. *առնուլ*. Anomala, quae hactenus nobis occurrerunt, omnia suis quaeque locis recenserebimus.

Ab hoc igitur Praeterito Perfecto formantur: Futurum Indicativi, Praesens Affirmativum Imperativi, & Praeterita reliquorum Modorum ac Participiorum.

Futurum Indicativi formatur à Prima Persona Praeteriti, addendo literam *յ*, ut *գովեցից laudabo*, *բացից aperiā*, *դբեցից induam*, *գովեցայց laudabor*, *խօսեցայց loquar*.

Imperativus Affirmativus Praesentis Primae & aliquando Secundae Conjugationis deducitur à tertia Persona Praeteriti Indicativi, demto *յ*, ut: *գովեալ lauda* à *գովեաց laudavit*, *կարդալ clama* à *կարդաց clamavit*; aliquando addita terminatione *իլ*, ut: à *գիտաց scivit*, *գիտացիլ scito*; exclusa diphthongo *աւ*, ubi adfuerit, ut à *զարմացալ miratus est*, sit *զարմացիլ mirare*: aliquando etiam abjecta tantum prima Vocali Praeteriti Indicativi *ի* vel *է*, ut: *էբեր tulit*, *բեր fer*, *եբարձ abstulit*, *բարձ aufer*: quae forma ferè ordinaria

ria est in Tertia Conjugatione, ut: ab *հառ* accepit, Grammat.
fit *ուն* accipe, ab *հեղ* remisit, fit *թող* remitte. Arm. Lit.
Lib. III.

In Quarta Conjugatione Imperativus nunc in *եաց*,
nunc in *իր* definit, ut: *խօսեաց* loquere, pro quo ta-
men frequentius dicitur *խօսիր* loquere; *ողորմեաց* &
ողորմիր miserere: sed in Ecclesiasticis libris plerumque
ողորմեա scribitur, uti in solemni precandi formula,
Տէր ողորմեա Κύριε ἐλέησον Domine miserere. Cap. VI.

Praeteriti formationem sequuntur etiam Participia
Praeteriti Temporis mutatis terminationibus *ի*, *ծի*,
ցի, *եցի*, *այ* vel *եցայ*, in *եալ* Mediae, id est Activae &
Passivae, & *եցեալ* tantum Passivae significationis, ut:
à *լուացի* laui, fit *լուացեալ* qui lauit & lotus; à *դարձի*
converti, *դարձեալ* qui convertit & conversus; *գովեալ*
qui laudavit & laudatus, *գովեցեալ* laudatus à *գովեցի*
laudavi; *հարեալ* qui intrusit, vel intrusus, *հարեցեալ*
intrusus, ab *հարայ* Verbi *հարուլ* intrudere; ab *առի* ac-
cepi, fit *առեալ* qui accepit & acceptus.

His Participiis junctum Verbum Substantivum *լը*
Esse, format Tempus Indefinitum & Plusquamper-
fectum tam Indicativi quàm Optativi; Futurum Per-
fectum Subjunctivi, & Praeteritum Infinitivi Modi.

Indefinitum fit per Participium & Praesens Verbi
Substantivi *եմ*, ut: *գովեալ եմ* laudavi & laudatus
sum, *գովեցեալ եմ* laudatus sum, Optativus & Subjun-
ctivus *իցեմ*, ut: *գովեալ իցեմ* laudaverim, *գովեցեալ*
իցեմ laudatus sim. Plusquamperfectum per Partici-
pium & Imperfectum verbi substantivi in Indicativo
էի, ut: *գովեալ էի* laudaveram & *գովեալ* vel *գովեցեալ*
էի

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VII.

էի *laudatus fueram*. In Optativo & subjunctivo իցիի, ut: գովեալ իցիի *laudassem* & գովեալ vel գովեցեալ իցիի *laudatus essem*: Futurum Perfectum Subjunctivi per եղէց, ut: գովեալ եղէց *laudavero* & գովեալ vel գովեցեալ եղէց *laudatus fuero*: Praeteritum Infinitivi per գոլ, ut: գովեալ գոլ *laudasse* & գովեալ vel գովեցեալ գոլ *laudatum esse*, & sic in reliquis Conjugationibus.

Personas Temporum reliquas ex his regulis juxta inflexionem Verbi Substantivi seu Auxiliaris, quod Capite XI. exhibebimus, observata tantum unius cujusque Conjugationis Vocali characteristica, facile formari poterunt. Quare, ne prolixionibus praeceptis in hunc finem conscribendis Lectorem moremur, integra Verborum Regularium Paradigmata proponemus, & difficiliora Irregularium Tempora indicabimus.

C A P U T VII.

DE PRIMA CONJUGATIONE.

PRIMA Conjugatio est, cujus Infinitivus in ել & Praeteritum in եցի definit, ut: Գովել *laudare*, գովեցի *laudavi*, quod sic inflectitur

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VII.

PARADIGMA.
INDICATIVUS MODUS.

PRAESENS.

	Singularis.	Pluralis.
PER- SO- NA.	1. Գողեմ.	գողեմք.
	2. գողես.	գողեք.
	3. գողի.	գողին.

IMPERFECTUM.

	Singularis.	Pluralis.
1.	Գողեի.	գողեաք.
2.	գողիր.	գողիք.
3.	գողիր.	գողինք.

PERFECTUM.

	Singularis.	Pluralis.
1.	Գողեցի.	գողեցաք.
2.	գողցեր.	գողցիք.
3.	գողայ.	գողցին.

INDEFINITUM.

	Singularis.	Pluralis.
1.	Գողեալ եմ.	գողեալ եմք.
2.	գողեալ ես.	գողեալ էք.
3.	գողեալ է.	գողեալ են.

P

PLUS-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VII.

PLUSQUAMPERFECTUM.

	Singularis.	Pluralis.
PER- SO- NA.	1. Գովեալէի.	գովեալ էաք.
	2. գովեալ էիր.	գովեալ էիք.
	3. գովեալ էր.	գովեալ էին.

FUTURUM.

	Singularis.	Pluralis.
1.	Գովեցից.	գովեսցուք.
2.	գովեսցես.	գովեսցեք.
3.	գովեսցէ.	գովեսցին.

IMPERATIVUS MODUS.

PRAESENS.

	Singularis.	Pluralis.
2.	Գովեա՛, Negati- vè մի գովեր.	գովեցէ՛ք. Negati- vè մի գովէք.

FUTURUM.

	Singularis.	Pluralis.
2.	Գովեսցի՛ր.	գովեսցի՛ք.

OPTA-

OPTATIVUS MODUS.

P R A E S E N S.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VII.

Singularis.

Pluralis.

1.	Երանիթի գովիցեմ.	գովիցեմք.
2.	գովիցես.	գովիցեք.
3.	գովիցի.	գովիցեն.

I M P E R F E C T U M.

Singularis.

Pluralis.

1.	Սարանս գովիցի.	գովիցեսք.
2.	գովիցիր.	գովիցիք.
3.	գովցիք.	գովիցին.

P E R F E C T U M I N D E F I N I T U M.

Singularis.

Pluralis.

1.	Ըթի գովեալիցեմ.	գովեալիցեմք.
2.	գովեալիցես.	գովեալիցեք.
3.	գովեալիցի.	գովեալիցեն.

P L U S Q U A M P E R F E C T U M.

Singularis.

Pluralis.

1.	Ըթի գովեալիցիր.	գովեալիցեսք.
2.	գովեալիցիր.	գովեալիցիք.
3.	գովեալիցիք.	գովեալիցին.

SUBJUNCTIVUS MODUS.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VII.

P R A E S E N S.

Singularis.

Pluralis.

1. Ելմէ գովիցեմ &c.

գովիցեմք &c.

I M P E R F E C T U M.

Singularis.

Pluralis.

1. Ելբբ գովիցեի &c.

գովիցեաք &c.

P E R F E C T U M I N D E F I N I T U M.

Singularis.

Pluralis.

1. Ելբբ գովեալիցեմ &c.

գովեալիցեմք &c.

P L U S Q U A M P E R F E C T U M.

Singularis.

Pluralis.

1. Ելբբամ գովեալիցեի &c.

գովեալիցեաք &c.

F U T U R U M.

Singularis.

Pluralis.

1. Ելմէ գովեալեղէց.

գովեալեղիցուք.

2. գովեալեղիցիս.

գովեալեղիցիք.

3. գովեալեղիցի.

գովեալեղիցին.

INFINITIVUS MODUS.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VII.

PRAESENS & IMPERFECTUM.

Գօլել

PRAETERITUM.

գօլեալ գօլ

FUTURUM.

գօլելոց գօլ

PARTICIPIA.

PRAESENS.

Գօլող, in Genitivo գօլողի.

PRAETERITUM.

գօլեալ, in Genitivo գօլեայ.

FUTURUM.

գօլելոց, ἀκλιτον est.

GERUNDIA.

Գօլելոց. 'ի գօլել. գօլելով. 'ի vel ըն vel ներգօլելն.

Hujus Conjugationis sunt I. Verba Activa & Neutra, quae ἀνελόγως inflectuntur, sequentia: Լքատել liberare, աղդել monere, աղաչել rogare, precari, աղօթել orare, աչռել mulgere, ամբաստանել accusare, աշխարել plangere, առակել infamare, ignominiae exponere, արձակել solvere, absolvere, աճեալ nunciare, բաժանել dividere, բաշխել distribuere, subministrare, բեռեալ clavo affigere, բժշկել mederi, sanare, բրել fodere, գանձել thesaurizare, գծել delineare, գլել devolvere, գնել emere, գրել scribere, գրգռել excitare, incitare, suscitare, գրկել amplecti, գատապարտել damnare, գատել judicare, գիմել occurrere, գիտել cernere, animadvertere, երգել canere, եփել coquere, զարդարել ornare, շինել armare, զուգել

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VII.

conjugere, զոհել *maetare*, զրուցել *colloqui*, զօրել
audere, ըմբռնել *prehendere*, ըմպել *bibere*, ընտրել
eligere, Թաթաւել *inquinare*, Թախսնալել *sugillare*
Թապել *sepelire*, Թափել *funderere*, item *liberare*, Թօթա-
փել *excutere*, Ժամանել *anticipare*, Ժառանգել *in hae-
ridatem venire*, Ժողովել *colligere*, Իշխել *dominari*,
Լարել *tendere arcum*, Ըել *jugare*, Ըորդել *conjuga-
re*, Լռել *tacere*, Խաբել *decipere*, Խանգարել *deva-
stare*, Խառել *abscindere*, Խեթիել *cornu petere*, Խղձել
discernere, item *vetare*, Խորովել *assare*, Խփել *tege-
re*, Ծագել *oriri*, *lucere*, *oriri facere*, Ծածկել *operire*,
Ծեծել *verberare*, Կազմել *adornare*, Կապել *copulare*,
Կռել *appendere*, *comparare*, Կոխել *conculcare*, Կարել
scindere, Հալածել *persequi*, Հեստել *contumacem esse*,
ձողել *illudere*, ղողանջել *tinnire*, Զախրել *torquere*,
Ճընջել *compescere*, մասնել *indigitare*, *tradere*, մննել
rugire, *mugire*, յախչառիել *rapere*, յօրխել *adaptare*,
նախաստել *opprobriis afficere*, նկարել *formare*, քնցե-
րել *ordinare*, շնել *spirare*, ոլորել *torquere*,
պաշարել *obsidere*, պսակել *coronare*, ջոկել *sequestrare*,
սևեռել *affigere*, սպառել *finire*, վառել *accendere*,
վճարել *satisfacere*, սուժել *damno afficere*, տրտնջել
murmurare, բոսել *convenire*, ցամաքել *siccare*, ցրուել
dispergere, փեռեկսել *discerpere*, օւղել *evellere*, քայլել *in-
cedere*, օգնել *juvare* &c.

II. *Transitiva*, in ուչանել vel ցուցանել *desinentia*,
quae in Temporibus ab Infinitivo derivatis regularia,
in Praeterito autem & ab eo deductis irregularia
sunt. Praeteritum enim in ուչի vel ցուչի, Imperativi
Prae-

Praesens in *ի* vel *ցի* & Participium Praeteriti in *ուցեալ*
formant. Sit igitur

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VII.

PARADIGMA.

INDICATIVUS MODUS.

PRAESENS.

Sing. Սեփառուցանեմ *magnifico*, մեծացուցանես,
մեծացուցանի, &c.

IMPERFECTUM.

Sing. Սեփառուցանի, նիիր &c.

PRAETERITUM.

Sing. Սեփառուցի. Plur. ժացուցաք.
ժացուցեր. ժացուցիք.
ժացոյց. ժացուցին.

INDEFINITUM.

Sing. Սեփառուցեալ եմ, ես, է.

Plur. մեծացուցեալ էմք, էք, են.

PLUSQUAMPERFECTUM.

Sing. Սեփառուցեալ էի, էիր, էր.

Plur. մեծացուցեալ էաք, էիք, էին.

FUTURUM.

Sing. Սեփառուցից.
ցուցես.
ցուցի.Plur. ցուցուք.
ցուցեք.
ցուցեն.

IM-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VII.

IMPERATIVUS MODUS.

PRAESENS.

Sing. Մեծացի. Negat. մի մեծացուցաներ.

Plur. մեծացուցիք. Negat. մի մեծացուցանիք.

FUTURUM.

Sing. Մեծացուցիք. Plur. մեծացուցիք.

OPTATIVUS ET SUBJUNCTIVUS.

PRAESENS.

Sing. Մեծացուցանիցեմ, իցես, իցի. &c.

IMPERFECTUM.

Sing. Մեծացուցանիցի, իցիիր, իցիր, &c.

INDEFINITUM.

Sing. Մեծացուցեալ իցեմ &c.

Plur. մեծացուցեալ իցեմք &c.

PLUSQUAMPERFECTUM.

Sing. Մեծացուցեալ իցի, &c.

Plur. մեծացուցեալ իցեաք, &c.

FUTURUM SUBJUNCTIVI.

Sing. Մեծացուցեալ եղից, եղիցիս, եղիցի.

Plur. մեծացուցեալ եղիցուք, եղիցիք, եղիցին.

INFINITIVUS MODUS.

PRAESENS. Մեծացուցանել.

PRAE-

PRAETERITUM.

մեծացուցեալ գո՛ւ, vel ե՛ւ, vel լինի՛ւ.

FUTURUM.

մեծացուցանելոց գո՛ւ.

PARTICIPIA.

PRAESENS. Սեծացուցանող.

PRAETERITUM. Սեծացուցեալ.

FUTURUM. Սեծացուցանելոյ.

GERUNDIA.

Սեծացուցանելոյ. 'ի մեծացուցանել.

մեծացուցանելով. 'ի մեծացուցանելն.

Hoc Paradigma sequuntur: ազդեցուցանել *commonefacere*, ամայացուցանել *desertum reddere*, ասրեցուցանել *eripere*, *salvare*, արբեցուցանել *inebriare*, բազմացուցանել *multiplicare*, բարկացուցանել *irritare*, բուսուցանել *germinare*, գթեցուցանել *projicere*, դադարեցուցանել *quietem dare*, երանեցուցանել *beare*, ճնակեցուցանել *collocare*, դարձեցուցանել *abominabilem reddere*, դարձուցանել *reverti facere*, երևեցուցանել *patefacere*, զատուցանել *separare*, զորացուցանել *corroborare*, ընծայեցուցանել *commendare*, թանձրացուցանել *condensare*, թաճալեցուցանել *advolvere*, թաքուցանել *occultare*, իշխեցուցանել *Principem*

con-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VII.

constituere, լցուցանել *adimplere*, խոնարհեցուցանել
humiliare, խռովեցուցանել *turbare*, ծանրացուցանել
aggravare, *onerare*, կենդանացուցանել *animare*, *vi-*
vificare, հաւանեցուցանել *persuadere*, հնչեցուցանել
sonare facere, հպարտացուցանել *superbum reddere*,
մատուցանել *offerre*, յիշեցուցանել *ad memoriam revo-*
care, նմանեցուցանել *assimilare*, շիջուցանել *extingue-*
re, շրջեցուցանել *circumducere*, ուսուցանել *docere*,
պակասեցուցանել *diminuere*, սասակեցուցանել *perde-*
re, *internecioni tradere*, սնուցանել *educare*, տառա-
պեցուցանել affligere, ցուցանել *ostendere*, փարթամա-
ցուցանել locupletare, քաղցրացուցանել *edulcorare*,
օտարացուցանել *abalienare* &c.

III. Verba Anomala, quae Infinitivum quidem in
ել, fed Praeteritum in ի vel յի terminant, ut:

Լնայել *abjicere*, Praet. ամացի, ամացեր, ամաց. Imperat.
ամայեալ. Part. ամայեալ.

Ըծել *ducere*, ածի, ածեր, էած. ած. ածեալ.

Ըրբել *bibere*, արբի, արբեր, էարբ, արբ, արբեալ.

Ըսել *dicere*, ասացի, ասացեր, ասաց, ասա, ասայեալ.

Ըեկել *frangere*, բեկի, բեկեր, էբեկ, բեկ & բեկեալ.
բեկեալ.

Ըերել *ferre*, բերի, բերեր, էբեր vel եբեր. բեր.
բերեալ.

Գիտել *scire*, գիտացի, գիտացեր, գիտաց. գիտեալ
vulgò գիտացիր. գիտացեալ.

Գնել *ponere*, Praet. Տ. եդի, եդեր, եդ. Pl. եդաք,
եդիք, եդին. Fut. եդից. Imperat. դիր. Partic. Praet. եդեալ.

Կալել *obturare*, կալի, կալեր, էկալ, կալ, կալեալ.

Հանել *ernere*, *educere*, հանի, հաներ, էհան, հան.
հանեալ.

IV. Ver-

IV. Verba in *անել* exeuntia, quae in Temporibus ab Infinitivo formatis regularia sunt, sed in Praeterito omisso *ան* in *ի* desinunt, ut:

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VII.

Բնիծանել *imprecari, anathematizare, անիծի, անիծեր, անիծ, անիծ, անիծեալ.*

Բնկանել *texere, անկի, անկեր, էանկ, անկ, անկեալ.*

Բնցանել *transire, անցի, անցեր, էանց, անց, անցեալ.*

Բեկանել *frangere, բեկի, բեկեր, էբեկ, բեկ, բեկեալ.*

Բուծանել *nutrire, բուծի, բուծեր, էբոյծ, բոյծ, բուծեալ.*

Գտանել *invenire, գտի, գտեր, էգիտ, գիտ, գտեալ.*

Ելանել *ascendere, ելի, ելեր, էլ, ել, ելեալ.*

Եղծանել *corrumpere, եղծի, եղծեր, էղծ vel էեղծ, էղծ, էղծեալ.*

Չարկանել *percutere, զարկի, զարկեր, էզարկ, զարկ, զարկեալ.*

Լուծանել *solvere, լուծի, լուծեր, էլլծ, լլլծ, լուծեալ.*

Լուցանել *accendere, լուցի, լուցեր, էլլց, լլլց, լուցեալ.*

Իջանել *descendere, իջի, իջեր, էջ, էջ, իջեալ.*

Կորուսանել *perdere, կորուսի, կորուսեր, կորոյս, կորոյսեալ.*

Հասանել *pervenire, հասի, հասեր, էհաս, հաս, հասեալ.*

Հաատանել *abscindere, հաատի, հաատեր, էհաատ, հաատ, հաատեալ.*

Հարկանել *percutere, հարի, հարեր, էհար, հար, հարեալ.*

Հարցանել *interrogare, հարցի, հարցեր, էհարց, հարցեալ.*

Ստանել *ingredi, մտի, մտեր, էմուտ, մուտ, մտեալ.*

Սուծանել *introducere, մուծի, մուծեր, էմոյծ, մոյծ, մուծեալ.*

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VII.

Պաղանել *ofculari*, պազի, պազեր, էպագ. պնգ.
պազեալ.

Սպանանել *occidere*, սպանի, սպաներ, սպան vel էսպան.
սպան. սպանեալ.

Ստեղծանել *creare*, ստեղծի, ստեղծեր, ստեղծ 1. էստեղծ.
ստեղծ. ստեղծեալ.

Վարկանել *putare, existimare*, վարկի, վարկեր, էվարկ.
վարկ. վարկեալ.

Տեսանել *videre*, տեսի, տեսեր, ետես vel էտես. տէս.
տեսեալ.

() ծանել *ungere*, օծի, օծեր, էօծ. օծ. օծեալ. &c.

Excipiuntur ab his Verba quaedam in *անել* terminata, Praeteritum regulariter in *եցի* formantia, quae *ան* radicale habent, ut: *Լյպանել illudere* ab *այպն*, *այպան*, *ludibrium, ludibrii*, *բաժանել dividere* à *բաժին* vel *բաժան pars*, *բարեբանել benedicere* ex *բարի bonus* & *բան verbum*, *երանել beare*, *beatum praedicare*, *Թարգմանել interpretari* à *Թարգման interpreter*, *Թհամանել injuria afficere* à *Թհամանք injuriae*, *Ժամանել praevenire* à *Ժաման praecoccupatio*, *սահմանել definire* à *սահման definitio*.

Nota: per quam multa ex Verbis in *անել* exeuntibus eliso *ան* etiam regulariter inflectuntur, ut: *զարկեցի* à *զարկել percutere*, *ստեղծեցի* à *ստեղծել creare*, *օծեցի* ab *օծել ungere* &c.

V. Anomala Defectiva, quae Praeterita sua ab obsoletis Verbis mutuuntur, ut:

Լռնել facere, Praet. Sing. *արարի, արարեր, արար*, Pl. *արարաք, արարիք, արարին*. Fut. *արարից*. Imper. *արա՛*. Part. Praet. *արարեալ*.

Սե-

Սեղանել peccare. Praet. (Passivae formae) մեղայ, մեղար, մեղաւ. Imperat. մեղանցիք. Part. մեղուցեալ.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VIII.

Յառնել surgere, Praet. յարեայ, յարեար, յարեաւ, Imperat. Praef. արի. Part. Praet. յարեալ.

Իսել audire, Praet. Sing. լուայ, լուար, լուաւ, Pl. լուաք, լուայք, լուան. Fut. լուայց, լուիցես, լուիցէ. Pl. լուիցուք, լուիցէք, լուիցեն. Imp. լուր. Part. Praet. լուեալ.

Ուտել comedere, Praet. Sing. կերի, կերիք, էկեր, Pl. կերաք, կերայք vel կերիք, կերին. Fut. կերից, կերցես, կերցէ. Imperat. կեր, մի ուտեր. կերէք & կերայք. մի ուտէք Part. Praet. կերեալ.

Nota: Fuimus in hac Conjugatione, & in sequentibus erimus, ubiores in tradendis Verborum tam regularium, quàm irregularium, exemplis: quoniam Galanus & Agop illa saepissimè confuderunt, & quaedam tum regularia tum Anomala Verbis Tempora affixerunt, quae in Armenorum libris nunquam reperiuntur. A quibus nunc, observatis Infinitivo, Prima Secunda ac Tertia Persona Sing. Praeteriti, Imperativo & Participio, nemo facile in errorem inducetur.

C A P U T VIII.

DE SECUNDA CONJUGATIONE.

SEGUNDA Conjugatio est, cujus Infinitivus definit in ալ, & Praeteritum regulariter in ցի, ut Որսալ venari, որսացի venatus sum.

Q 3

P A-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VIII.

PARADIGMA.
INDICATIVUS MODUS.

PRAESENS.

	Singularis.	Plurals.
PER- SO- NA. {	1. Որսամ:	որսամք.
	2. որսաս.	որսայք.
	3. որսայ.	որսան.

IMPERFECTUM.

Singularis.	Pluralis.
Որսայի.	որսայաք.
որսայիր.	որսայիք.
որսայր.	որսային.

PRAETERITUM PERFECTUM.

Singularis.	Pluralis.
Որսացի.	որսացաք.
որսացեր.	որսացիք.
որսացյ.	որսացին.

INDEFINITUM.

Singularis.	Pluralis.
Որսացեալ եմ:	որսացեալ ենք.
որսացեալես.	որսացեալ էք.
որսացեալ է.	որսացեալ են.

PLUS-

PLUSQUAMPERFECTUM.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VIII.

Singularis.

Pluralis.

Որսացեալ էի.

ցեալ էաք.

որսացեալ էիր.

ցեալ էաք.

որսացեալ էր.

ցեալ էին.

FUTURUM.

Singularis.

Pluralis.

Որսացից.

որսացուք.

որսացես.

որսացէք.

որսացէ.

որսացեն.

IMPERATIVUS MODUS.

PRAESENS.

Singularis.

Pluralis.

Որո՛ւ, Negativ. մի որսար.

որսացէք մի որսայք.

OPTATIVUS ET SUBJUNCTIVUS.

PRAESENS.

Singularis.

Pluralis.

Որսայցեմ.

որսայցեմք.

որսայցես.

որսայցէք.

որսայցէ.

որսայցեն.

IM-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VIII.

IMPERFECTUM.

Որսայցեի, &c.

INDEFINITUM.

Singularis.

Pluralis.

Որսացեալ իցեմ.

որսացեալ իցեմք.

իցես.

իցեք.

իցէ.

իցեն.

PLUSQUAMPERFECTUM.

Singularis.

Pluralis.

Որսացեալ իցիկ.

որսացեալ իցեաք.

իցիիր.

իցեիք.

իցիր.

իցին.

FUTURUM SUBJUNCTIVI.

Singularis.

Pluralis.

Որսացեալ եղնց.

որսացեալ եղնցուք.

եղնցես.

եղնցեք.

եղնցի.

եղնցեն.

INFINITIVUS MODUS.

PRAESENS.

Որսալ.

PRAETERITUM.

որսացեալ գիլ.

FUTURUM.

որսալոց գիլ.

PAR-

PARTICIPIA.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VIII.

PRAESENS.

Որսող & որսացող.

PRAETERITUM.

որսացեալ.

FUTURUM.

որսալոյ.

GERUNDIA.

Որսալոյ.

յ'որսալ.

որսալով.

յ'որսալն.

Ad hanc Conjugationem pertinent I. Regularia sequentia:

Մղալ *molere*, Praet. *աղացի, ցեր, աղաց*. Imperat. *աղա*. Part. *աղացեալ*.

Բռալ *boare*, Praet. *բռացի, բռացեր, բռաց*. Imperat. *բռա*. Part. *բռացեալ*.

Բռնչալ *mugire*, item *boare*, *բռնչացի, բռնչացեր, բռնչաց*. *բռնչա*. *բռնչալ*.

Ղնալ *ire, ambulare*, *զնացի, զնացեր, զնաց*. *զնա*. *զնացեալ*.

Գռալ *rugire, & boare*, item *tonare*, *գռացի, գռացեր, գռաց*. *գռա*. *գռացեալ*.

Եռալ *bullire, fervere*, *եռացի, եռացեր, եռաց*. *եռա*. *եռացեալ*.

Չգալ *sentire, ղգացի, ացեր, աց*. *ղգա*. *ղգացեալ*.

Չռալ *rudere, ղռացի, ղռացեր, ղռաց*. *ղռա*. *ղռացեալ*.

Լալ *fere, լացի, ցեր, էլաց*. *լաց*. *լացեալ*.

R

Խա յ-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VIII.

Խայտալ *exultare*, խայտացի, ցեր, խայտաց. խայտա.
խայտացեալ.

Խրինջալ *hinnire*, ջացի, ջացեր, ջաց. ջա՛. ջացեալ.

Խնդալ *gaudere*, խնդացի, դացեր, դաց. դա՛. դացեալ.

Խորդալ *stertere*, խորդացի, խորդացեր, խորդաց. խոր-
դա՛. խորդացեալ.

Խուալ *idem*, խուացի, խուացեր, խուաց. խուա՛. խուա-
ցեալ.

Խորդխորդալ *gannire*, խորդխորդացի, դացեր, դաց.
դա՛. դացեալ.

Խրոխտալ *triumphari*, խրոխտացի, տացեր, տաց. տա՛.
տացեալ.

Կալ *stare*, կացի, կացեր, էկաց, կաց. կացօղ. կացեալ.

Կարդալ *clamare*, կարդացի, ցեր, դաց, կարդա՛. կար-
դացեալ.

Կրկուալ *coaxare*, կրկուացի, ցեր, կրկուաց. կրկուա՛. կրկուա-
ցեալ.

Տաղալ *tussire*, հաղացի, ցեր, հաղաց. հաղա՛. հաղացեալ.

Տաճատալ *credere*, հաճատացի, ցեր, հաճատաց, հա-
ճատա՛. հաճատացեալ.

Տեալ *anhelare*, *expirare*, հեացի, ցեր, հեաց. հեա՛.
հեացեալ.

Մուալ & մումուալ *clamare ut felis*, item *musitare*, մուացի
vel մումուացի, ցեր, ոաց. ոացեալ.

Շնալ *moechari*, շնացի, շնա՛. շնացեալ.

Շնջալ *spirare*, *halitare* prae lassitudine, չացի, չա՛. չացեալ.

Ողբալ *lamentari*, ողբացի, ցեր, ողբաց. ողբա՛. ողբացեալ.

Որոշտալ *oscitare*, որոշտացի, ցեր, տաց. տա՛. տացեալ.

Որոտալ *zonare*, որոտացի, ցեր, տաց, որոտա՛. որոտացեալ.

Չանալ *conari*, ջանացի, ցեր, նա՛. ջանացեալ.

Տուփալ *concupiscere*, տուփացի, տուփա՛. տուփացեալ.

Փուլ

Փռւթալ *festinare*, փռւթացի, փռւթան, փռւթացեալ.
Փռնդալ *fremere* equorum est, փռնդացի, փռնդան,
փռնդացեալ.

Փռըտալ *sternutare*, փռըտացի, փռըտան, փռըտացեալ.
II. Irregularia, Praeteritum, omisso *u* Infinitivi, in
ցի formantia, ut:

Բանալ *aperire*, բացի, բացեր, էբաց, բնց, բացեալ.
Լուանալ *lavare*, լուացի, լուացեր, լուաց, լուան, լուա-
ցեալ.

Կարենալ *posse*, կարացի, ցեր, կարաց, կարացեալ.
III. Anomala, in Praeterito & ab eo descendentes
Temporibus *u* in *ձ*, & praecedens *u* in *ր* mutantia, ut:

Բառնալ *tollere*, բարձի, ձեր, էբարձ, բարձեալ.
Համբառնալ, *elevare* & *elevari*, համբարձի, ձեր, համ-
բարձ & համբարձաւ. համբարձ & համբարձիք. համ-
բարձեալ.

Դառնալ *reverti*, դարձի, ձեր, էդարձ, դարձ & դարձիք.
դարձեալ.
IV. Anomala Praeteritum in ցայ terminantia, ut:

Դողալ *tremere* prae frigore vel pavore, դողացայ, ցար, ցաւ.
դողան vel դողացիք. դողացեալ.

Յուսալ *spere*, յուսացայ, ցար, ցաւ, յուսան, յու-
սացեալ.

Մխալ *sumare*, *ira* excandescere, մխացայ, ցար, ցաւ, մխան,
մխացեալ.

Ոխալ *insidiari*, ոխացայ, ցար, ցաւ, ոխան, ոխացեալ.

Յնծալ *exultare*, ցնծացայ, ցնծացար, ցնծացաւ, ցնծան,
ցնծացեալ. &c.

Sed plurima hujus formae sunt, quae *u* in Infinitivo
habentia, id in Praeterito & ab eo derivatis Tempori-
bus elidunt, ut:

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VIII.

Մուղղնալ *sanus fieri*, ջացայ, ջայար, ջացաւ. ջայել՛ր, ջացեալ.

Բարկանալ *irasci*, բարկացայ, ցար, ցաւ. բարկացեալ.
Գիրանալ *obesus, pinguis fieri*, գիրացայ, ցար, ցաւ. գիրացել՛ր. գիրացեալ.

Օայրանալ *indignari*, propriè *cum admiratione irasci*, զայրացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր. զայրացեալ.

Օարմանալ *mirari*, զարմացայ, մացար, ցաւ. ցել՛ր. ցեալ.

Օլանալ *negare*, զլացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր. ցեալ.

Օղջանալ *poenitere*, զղջացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր. ցեալ.

Օովանալ *refrigerari*, զովացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր. ցեալ.

Օօրանալ *roborari*, զօրացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր. ցեալ.

Ընթանալ *currere*, ընթացայ, ցար, ցաւ. ընթան & ընթացել՛ր. ցեալ.

Իմանալ *intelligere*, իմացայ, ցար, ցաւ. իմացել՛ր & իմանիմացեալ.

Իեռնանալ *in altitudinem montis ascendere*, ՔԲ. 104: 7. լեռնացայ, ցար, աւ. ցել՛ր. ցեալ.

Խոստանալ *promittere*, խոստացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր. ցեալ.

Օերանալ *senescere*, ծերացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր. ցեալ.

Հեռանալ *removeri*, հեռացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր. ցեալ.

Հիւանդանալ *aegrotus fieri*, դացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր. ցեալ.

Սոռանալ *oblivisci*, մոռացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր & մոռանմոռացեալ.

Յզանալ *concupere & concipi*, յզացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր. ցեալ.

Ուրախանալ *gaudere*, ուրախացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր. ցեալ.

Ուրանալ *negare*, ուրացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր. ցեալ.

Սլանալ *advolare*, սլացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր. ցեալ.

Սերանալ *elevari*, վերացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր. ցեալ.

Տեղեկանալ *exquirere, scrutari*, կացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր. տեղեկացեալ.

Տղայանալ *puerascere*, տղայացայ, ցար, ցաւ. ցել՛ր. ցեալ.

In

In hunc modum infinita alia à Nominibus formari possunt adjectis syllabis *անալ*, quae inchoativis Latinorum in *scō* desinentibus respondent.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. VIII.

V. Anomala Defectiva sequentia:

1. *Գալ venire*. Praet. Sing. *եկի, եկիր, եկն, եկաք, եկայք* եկին. Futur. *լչկից, եկեացես, սցես, սցուք, սցեսք, սցեն*. Imperat. *լչկ*. Negativè *մի գար*. Pl. *եկայք* vel *եկէք*. *մի գայք*. Fut. *եկեջիր*. Opt. & Subj. *Գայցեմ*. Imperf. *գայցի*. Part. Praef. *լչկող*. Praet. *եկեալ*. Fut. *գալոց*.

2. *Վեալ vivere*. Praef. Sing. *կեամ, կեսս, կեայ*, Pl. *կեամք, կեսայք, կեսան*. Imperf. *Վեայի, այիր, սյր, կեսայք, կեսայիք, կեսային*. Perfect. Sing. *Վեցի, կեցեր, եկեաց*. Pl. *կեցաք, ցիք, ցին*. Futur. *Վեցից, կեցցես* &c. Imperat. Praef. *Վեսայ, մի կեար, կեցէք, մի կեսայք*. Fut. *Վեջիր*. Optat. & Subj. Praef. *Վեայցեմ*. Imperf. *Վեայցի*. Particip. Praef. *Վեցող*. Praeter. *Վեցեալ* Futur. *Վեւոց*.

3. *Լըթալ* vel *Չոգալ ire*. Praef. *Լըթամ, աս, այ, ամք, այք, ան*. Imperf. *Լըթայի, երթայիր, երթայր, երթայաք, յիք, յին*. Praet. *Չոգայ, ար, աւ, աք, այք, ան*. Fut. *Լըթայց* vel *չոգայց, երթիցես* vel *չոգայցես, երթիցիք* vel *չոգայցիք*. *երթիցուք, երթիցէք, երթիցեն*. Imperat. *Լըթ* neg. *մի երթար, երթայք*, neg. *մի երթայք*. Fut. *Լըթիջիր, երթիջիք*. Opt. & Subj. Praef. *Լըթայցեմ*. Imperf. *Լըթայցի*. Participia: Praef. *Չոգող*. Praet. *Լըթեալ* Fut. *Լըթալոց*.

4. *Տալ dare*. Indic. Praef. *Տամ, տաս, տայ, տամք, տայք, տան*. Imperf. *Տայի, տայիր, տայր, տայաք, տայիք, տային*. Perfect. *Լտու* (*տլի* vulgare est) *ետուր, ետ, տուաք* (vulgò *տլինք*) *ետուք, ետուն*. Fur. *Տաց, տացես, տացիք, տացուք, տացէք, տացեն*. Imperativ. Praef. *Տուր, մի տար, տուք, մի տայք*. Fur. *Տաջիր, տաջիք*. Optativus & Subjunct. Praef.

Grammat. *Տայց* vel *տայցիմ*. Imperf. *Տայցիի*. Participia: Praef. *Տէօղ*
 Arm. Lit. vel *տուօղ*. Praef. *Տուեալ*. Fur. *Տալոյ*.
 Lib. III.
 Cap. IX.

CAPUT IX.

DE TERTIA CONJUGATIONE.

TERTIA Conjugatio est, cujus Infinitivus definit in *ւլ*, Praeteritum autem in *ի*, praecedente in plerisque ultima Verbi radicali litera, ut *Լնուլ* accipere, *առի* accepi: estque hujus integrum

PARADIGMA.

INDICATIVUS MODUS.

PRAESENS.

	Singularis.	Pluralis.
PER- SO- NA.	1. <i>Լնում</i> .	<i>առնումք</i> .
	2. <i>առնուս</i> .	<i>առնուք</i> .
	3. <i>առնու</i> .	<i>առնուն</i> .

IMPERFECTUM.

Singularis.	Pluralis.
<i>Լնուի</i> .	<i>առնուաք</i> .
<i>առնուիր</i> .	<i>առնուիք</i> .
<i>առնոյր</i> .	<i>առնուին</i> .

PER-

PERFECTUM.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. IX.

Singularis.

Pluralis.

Եւի,

առաք.

առեր,

առիք.

էառ,

առին.

INDEFINITUM.

Singularis.

Pluralis.

Եւեալ եմ,

առեալ եմք.

առեալ ես,

առեալ էք.

առեալ է՛,

առեալ են.

PLUSQUAMPERFECTUM.

Singularis.

Pluralis.

Եւեալ էի.

առեալ էաք.

էիր.

էիք.

էր.

էին.

FUTURUM.

Singularis.

Pluralis.

Եւից.

առցուք.

առցես.

առցէք.

առցի.

առցեն.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. IX.

IMPERATIVUS MODUS.

PRAESENS.

Singularis.

Ըն. Negat. մի առնուր.

Pluralis.

առէք. Neg. մի առնուք.

FUTURUM.

Singularis.

Ըջիք Neg. մի առցես.

Pluralis.

առջիք Neg. մի առցէք.

OPTATIVUS ET SUBJUNCTIVUS.

PRAESENS.

Singularis.

առնուցում, per Syn-
copen առցում.

առնուցուս.

առնուցու.

Pluralis.

առնուցումք, vel per
Syncop. առցումք.

առնուցուք.

առնուցուն.

IMPERFECTUM.

Singularis.

Ըցէի.

առցէիր.

առցէր.

Pluralis.

առցէաք

առցէիք.

առցէին.

INDEFINITUM.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. IX.

Singularis.

Pluralis.

Առեալ իցեմ.

առեալ իցեմք.

իցես.

իցեք.

իցի.

իցեն.

PLUSQUAMPERFECTUM.

Singularis.

Pluralis.

Առեալ իցիի.

առեալ իցեսք.

իցիիր.

իցիք.

իցիր.

իցին.

FUTURUM SUBJUNCTIVI.

Singularis.

Pluralis.

Առեալ եղից.

առեալ եղիցուք.

եղիցիս.

եղիցիք.

եղիցի.

եղիցին.

INFINITIVUS.

PRAESENS & IMPERFECTUM. Առնուլ.

PRAETERITUM.

առեալ գող.

FUTURUM.

առնուց գող.

GERUNDIA.

Առնլոյ, յ'առնուլ, առնլով, յ'առնուլն.

S

PAR-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. IX.

P A R T I C I P I A

P R A E S E N S.

Ընող.

P R A E T E R I T U M.

առեալ.

F U T U R U M.

առնլոյ.

Ad hanc Conjugationem pertinent Verba desinen-
tia in Praeterito, *Primo* in ի, vel յի, ut:

Ըրգելուլ *impedire*, Praet. արգելի, լեր, արգել. Imperat.
արգել. Part. արգելեալ.

Օհնուլ *maclare*, զենի, ներ, էզեն. Imper. զեն. զենեալ.

Օհրուլ *effundere*, զեղի, զեր. էզեղ. զեղ. զեղեալ.

Նեղուլ *fundere*, հեղի, զեր, էհեղ. հեղ. հեղեալ.

Թողուլ *remittere*, թողի, թողեր, էթող. թող. թողեալ.

Օգեսնուլ *vestire*, զգեցի, ցեր. էղգեց. զգեցեալ.

Ընկեսնուլ *jacere*, ընկեցի, ցեր. ընկեց. ընկեալ.
& ընկեցեալ.

Խնուլ *regere*, *claudere*, խցի, խցեր, էխց. խից. խցեալ.

Ընուլ *implere*, լցի, լցեր, էլց. լից. լցեալ.

Ընթեռնուլ *legere*, ընթերցի, ցեր, ընթերց. ընթերց

Jerem. II: 6. vulgò ընթերցիւր, ընթերցեալ.

Յաւելուլ *addere*, յաւելի, լեր, յաւել. յաւել. յա-
ւելեալ.

Նեծնուլ *conscendere equum* հեծի, ծեր, էհեծ. հեծ &
հեծիւր. հեծեալ. Matt. 21: 5.

Secundo in ոյ vel, եայ, ut:

Օբոսնուլ *expatriari*, *curis adstringi*; item *elevari*, զբոսայ,
սար, սաւ. զբոսիւր. զբոսող. զբոսեալ.

Պեղուլ *volvere*, գեղայ, լար. լաւ. գեղ. գեղող. գեղեալ.
Ըն-

Աւաճելու *abundare*, առաւելայ, լար, լաւ. լի՛ր. առաւելեալ.

Օարթնու *expergesieri*, զարթեայ, զարթեար, զարթեաւ. զարթիր. զարթող. զարթեալ.

Ոստնու *exultare*, ոստեայ, ար, աւ, ոստիր. ոստող. ոստեալ.

Շրտնու *consternari*, *percelli*, 1 Maccab. 5: 34. շրտեայ, եար, եաւ. շրտիր. շրտող. շրտեալ.

Ուռնու *intumescere*, *inflari*, ուռայ, ուռար, ուռաւ. ուռիր. ուռեալ.

Պահնու *obstupescere*, պակեայ, պակեար, պակեաւ. պակիր. պակող. պակեալ.

Խրտնու *expavescere*, խրտեայ, եար, եաւ. խրտիր. խրտեալ.

Ջեռնու *calefieri*, ջեռայ, ռար, ռաւ. ջեռիր. ջեռեալ.

Պշնու *stupescere*, պշեցայ, ցար, ցաւ. պշիր. պշեալ.

Գանու *excandescere ira*, ցասեայ, ար, աւ. ցասիր. ցասեալ.

Հարու *intrudere*, հարայ, ըար, ըաւ. հար & հարիր. հարեալ.

Huc referenda quoque Verba multa in Prima Conjugatione in *անել* desinentia, ex Verbis նուլ *impurum*, i. e. aliam consonantem ante *ն*, habentibus derivata, ut:

Թքնու *exspuere*, թքի, թքեր, էթուք. թո՛ւք vel թքեա՛, թքող. թքեալ.

Պարնու *osculari*, պարի, պարեր, էպար, պո՛ր, պարեալ.

Հարցնու *interrogare*, հարցի, ցեր, էհարց, հո՛րց, հարցեալ.

Օծնու *ungere*, օծի, օծեր, էօծ, օ՛ծ, օծող, օծեալ.

Ստեղծնու (*pro quo* Esa. 53: 11. male legitur ստեղծուլ.) ստեղծի, ծեր, էստեղծ & ստեղծ, ստեղծ, ստեղծող.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. X.

Սաճնուլ *mordere*, խածի, ծեր, էխած. խանձ. խածող,
խածեալ.

Սուծնուլ *introducere*, մուծի, եր, էմոյծ, մոյծ, մուծող,
մուծեալ.

Sic բեկնուլ, ելնուլ, իջնուլ, մանուլ, կննուլ; pro
կլանել, մտանել, բեկանել, ելանել, իջանել &c.
quae ejecta litera *u*, & *h* mutata in *u*, ad hanc Tertiam
Conjugationem pertinent: quorum Tempora & signi-
ficationem vide supra Cap. VII. de Prima Conjug.
Num. IV.

C A P V T X.

DE QUARTA CONJUGATIONE.

QUARTA Conjugatio est, cujus Infinitivus desi-
nit in *իլ*, Praeteritum in *այ*, *եայ*, *եցայ*, ut խօսիլ *lo-*
qui, խօսեցայ *locutus sum*. նստիլ *sedere*, նստայ *sedi*. գո-
լիլ *laudari*, գողեցայ *laudatus sum*.

P A R A D I G M A.

I N D I C A T I V U S M O D U S.

P R A E S E N S.

Singularis.

Pluralis.

1. խօսիմ.

խօսիմք.

2. խօսիս.

խօսիք.

3. խօսի.

խօսին.

IMPERFECTUM.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. X.

Singularis.

Pluralis.

խօսէի.

խօսէաք.

խօսէիր.

խօսէիք.

խօսէր.

խօսէին.

PRAETERITUM.

Singularis.

Pluralis.

խօսեցայ.

խօսեցաք.

ցար.

ցայք.

ցաւ.

ցան.

INDEFINITUM.

Singularis.

Pluralis.

խօսեցեալ էմ.

խօսեցեալ էմք.

ես.

էք.

ի.

իս.

PLUSQUAMPERFECTUM.

Singularis.

Pluralis.

խօսեցեալ էի.

խօսեցեալ էաք.

էիր.

էիք.

էր.

էին.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. X.

FUTURUM. I M I

Singularis.

Խօսեցայց.

Խօսեցիս.

Խօսեցի.

Pluralis.

Խօսեցուք.

Խօսեցիք.

Խօսեցին.

IMPERATIVUS MODUS.

PRAESENS.

Singularis.

Խօսեա՛ց vel Խօսեա՛
vulgò Խօսի՛ր. Nega-
tivè մի Խօսի՛ր.

Pluralis.

Խօսեցե՛ք, vel Խօսե-
ցարի՛ք. Negativè մի
Խօսե՛ք.

FUTURUM.

Singularis.

Խօսեցի՛ր.

Pluralis.

Խօսեցի՛ք.

OPTATIVUS ET SUBJUNCTIVUS.

PRAESENS.

Singularis.

Խօսիցե՛մ.

Խօսիցես.

Խօսիցե՛ն.

Pluralis.

Խօսիցե՛մք.

Խօսիցե՛ք.

Խօսիցեն.

IMPERFECTUM.

Singularis.

խօսիցէի.

խօսիցէիր.

խօսիցէր.

Pluralis.

խօսիցէաք.

խօսիցէիք.

խօսիցէին.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. X.

INDEFINITUM.

Singularis.

խօսեցեալիցեմ.

իցես.

իցի.

Pluralis.

խօսեցեալիցեմք.

իցէք.

իցեն.

PLUSQUAMPERFECTUM.

Singularis.

խօսեցեալիցէի.

իցէիր.

իցէր.

Pluralis.

խօսեցեալիցէաք.

իցէիք.

իցէին.

FUTURUM SUBJUNCTIVI.

Singularis.

խօսեցեալեղիցի.

եղիցիս.

եղիցի.

Pluralis.

խօսեցեալեղիցուք.

եղիցիք.

եղիցին.

I N.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. X.

INFINITIVUS MODUS.

PRAESENS & IMPERFECTUM.

խօսիլ.

PRAETERITUM.

խօսեցեալ գ. ուլ.

FUTURUM.

խօսելոց գ. ուլ.

GERUNDIA.

խօսելոյ. 'ի խօսիլ. խօսելով. 'ի խօսինք.

PARTICIPIA.

PRAESENS.

խօսող *loquens.*

PRAETERITUM.

խօսեալ & խօսեցեալ

*locutus, item dictus.*FUTURUM ACTIVUM. խօսելոց *locuturus.*FUTURUM PASSIVUM. խօսելի *dicendus.*

Ad hanc Conjugationem referenda sunt, *Primò* :
Neutra in իլ desinentia, quorum Praeterita exeunt
vel in այ, ut:

Ըշիլ *morari*, ագայ, ար, աւ. ագիւր. ագեալ.Սեռանիլ *mori*, մեռայ, ար, աւ. մեռիւր. մեռեալ.Նստիլ *sedere*, նստայ, ար, աւ. նիստ. նստեալ.Քաղցիլ *esurire*, քաղցեայ, ար, աւ. քաղցեալ.

Vel in եայ, uti Verba, quae 2 Infinitivi in Prae-
terito, & ab eo derivatis elidunt, hoc modo:

Թադ-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. X.

Թաղչիլ *latere*, Թաղեայ, եար, եաւ. Թաղիլ. Թաղեալ.

Հանգչիլ *quiescere*, Հանգեայ, եար, եաւ. Հանգիլ. Հանգեալ.

Հանգեալ.

Սասչիլ *accedere*, մատեայ, եար, եաւ. մատիլ. մատեալ.

Փախչիլ *fugere*, փախեայ. եար, եաւ. փախիլ. փախեալ.

Adde Երկչիլ *timere*, երկեայ, եար, եաւ. երկիլ.

երկեալ. &

Մարանչիլ *pugnare*, մարտեայ, եար, եաւ. մարտիլ.

մարտեալ, quae praeter \tilde{n} etiam ξ omittunt.

Sed Թուչիլ *volare*, Թուայ, (non Թուեայ,) Թուար.

Թուաւ. Թուիլ. Թուեալ.

Vel in եցայ, ut:

Աճիլ *crefcere*, աճեցայ, ցար, ցաւ. աճեանց, & աճիլ.

աճեցեալ.

Աշխատիլ *laborare*, աշխատեցայ, աշխատեանց, աշխատեալ.

Այչիլ *obstupescere*, in extasi esse, ապչեցայ, ապչեանց, ապչեալ.

& ապչեցեալ.

Բազմիլ *accumbere*, բազմեցայ. բազմեանց. բազմեցեալ.

Բերկրել *hilarum esse*, բերկրեցայ. բերկրեանց. բեր-

կրեցեալ, & բերկրեալ.

Բնակիլ *habitare*, բնակեցայ, բնակիլ & բնակեանց.

բնակեալ & բնակեցեալ.

Չարհուրիլ *expavescere*, զարհուրեցայ. զարհուրեանց.

զարհուրեալ & զարհուրեցեալ.

Ծարաւիլ *suire*, ծարաւեցայ, ծարաւեանց, ծարաւեցեալ.

T

Կա

Grammat.
Arm. Lit
Lib. III.
Cap. X.

Կամիլ *velle*, կամեցայ. կամեանց. կամեցեալ.

Հայիլ *adficere*, հայեցայ. հայեանց. հայեցեալ.

Հետեիլ *sequi*, հետեցայ. հետեանց. հետեեալ & հե-
տեցեալ.

Հրճուիլ *jubilare*, հրճուեցայ. հրճուեանց, & հրճուիլ.
հրճուեալ.

Յադիլ *satur esse*, յադեցայ. յադեանց & յադիլ. յադե-
ցեալ.

Նայիլ *intreri*, նայեցայ. նայեանց. նայեցեալ.

Շրջիլ *ambulare, circuire*, շրջեցայ. շրջեանց. շրջեալ.

Պանդխտիլ *peregrinari*, պանդխտեցայ. պանդխտեանց,
պանդխտեցեալ.

Պարծիլ *gloriari*, պարծեցայ. պարծիլ. պարծեցեալ.

Սովորիլ *assuescere*, սովորեցայ. սովորիլ. սովորեցեալ.

Յաճիլ *dolere*, ցաճեցայ. ցաճեանց. ցաճեցեալ & ցաճեալ.

Observatio. Nonnulla ex his in Praeterito etiam formam Primae Con-
jugationis admittunt, ut: *բնակեցի, բնակեալ, բնակեալ* Pf. 90.
i. quae ubi occurrunt, notanda sunt.

Secundo: Passiva trium praecedentium Conjugatio-
num in *իլ* exeuntia, ad unum omnia, ut: *գովիլ լաւ-
տարի, որսանիլ venatione capi, առնանիլ accipi*.

Nota: 1. Passiva multa à Verbis in *ալ* formata tan-
tùm *ա* mutant in *ի*, ut: *խմանալ intelligere, խմանիլ
intelligi*, Hist. Moys. Chor. p. 20. *Թանալ madefa-
cere, Թանիլ madefieri*.

2. Non

2. Non pauca ab Activis in *ուլ* desinentibus deducta, retento *ուլ*, in Passivo tantum *ի* ante *լ* interponunt, ut: *զէսուլ մաճարե*, *զէսուիլ մաճարի*, *զգէսուլ ւեստիրե*, *զգէսուիլ ւեստիրի*. Sic, *լնկէսուիլ projici*, *խնուիլ tegi* &c, quae usu & ex Lexico discenda erunt.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. IX.

INDICATIVI PRAESENS *զուլիմ laudor*, *որսանիմ venatione capior*, *առնանիմ accipior*, *յաճելուիմ addor*.

IMPERFECTUM *զուլէի laudabar*, *զուլէիր*, *զուլէր*.

Pl. *զուլեաք*, *զուլեիք*, *զուլեին*.

Nota: 1. Passiva, ab Activis Primae Conjugationis descendencia, per *ի* penultimam Imperfecti Vocalem à Neutris in *իլ* exeuntibus, quae ejus loco *ի* habent, accuratiores Armenorum Grammatici distinguere solent; quamvis ista distinctio tam in Scriptura sacra, quam apud alios optimae notae Scriptores, saepissime neglecta inveniatur, ut: *չարչարէր* pro *չարչարիւր cruciabatur*. Hist. Mich. Syri. *խօսէին* pro *խօսէին loquebantur* Matth. 15: 31. & sexcenta alia. Sed Passiva ab Activis Secundae & Tertiae Conjugationis, quae *ն* vel *ան* interpositum per omnia Tempora retinent, semper *ի* habent, ut: *որսանիի*, *նէիր*, *նիւր* vel *նէր*, *նէաք*, *նէիք*, *նէին*. Sic *առնանիի*, *նէիր*, *նիւր* vel *նէր* &c.

2. Tertia Persona Sing. in *իւր* exiens, Passivis propria est; & proinde mendose legitur *չրջիւր* pro *չրջիւր circumibat*, Lucae 8: 1. & *նսսիւր* pro *նսսիւր sedebat*, ibid. v. 35.

T 2

PER-

Grammat. PERFECTUM. *դովեցայ, laudatus sum, ցար, ցաւ. ցաք, ցայք,*
 Arm. Lit. *ցան.* Sic որսանեցայ per Syncop. որսացայ, *venatione captus sum,*
 Lib. III. *նեցար vel որսացար, &c.* Et առայ *acceptus sum, առար, առաւ.*
 Cap. X. *առաք, առայք, առան.*

OBSERVATIO I.

Cognita Prima Praeteriti Activi Persona cognoscitur etiam eadem Passivi, mutato tantum *ի* in *այ*, ut: à *դովեցի laudavi* fit *դովեցայ laudatus sum*; ab *որսացի, որսացայ*; ab *առի, առայ*; Sic Anomala quoque *տեսի vidi, տեսայ visus sum*; *օծի unxi, օծայ unctus sum*, ab *օծիլ vel օծանիլ*; *բացի aperui, բացայ apertus sum, բանիլ aperiri*. Item *լցի implevi, լցայ, à լնանիլ impleri*; *ընթերցի legi, ընթերցայ, ab ընթերանիլ legi*; *գեղի, գեղայ*; *թքի, թքայ*; *պագի, պագայ*; *ստեղծի, ստեղծայ*; *խածի, խածայ*; ab Infinitivis Passivis *գեղանիլ volvi, թքանիլ exspui, պագանիլ basia-ri, ստեղծանիլ creari, խածանիլ morderi*.

II.

Prima Persona Pluralis Praeteriti Activi cum eadem Passivi coincidit, ut: *դովեցաք laudavimus & laudati sumus*: Pro ista tamen, differentiae causa, in vulgari fermone dicitur *ինք*, ut: *դովեցինք laudavimus*.

III.

Quaedam in Passivo idem, quod in Activo, Praeteritum habent, in *ցայ* desinens, ut: *խմացայ intellexi & intellectus sum, խոստացայ promisi & promissus sum, զլլացայ negavi & negatus sum*.

IV.

IV.

Quaedam verò in Praesenti & Imperfecto Communis seu Mediae, i. e. tum Activae tum Passivae, significationis, Praeteritum Passivum ab Activo Praeterito distinctum habere inveniuntur, ut: *զգամ sentio & sentior, զգայի sentiebam & sentiebar, զգացի sensi, զգացայ. sensus sum.* Sic *խաղամ illudo & illudor, item dimoveor, խաղայի illudebam & illudebar, խաղացի illusi, խաղացայ. illusus sum.*

FUTURUM. *գովեցայց, եսցիս, եսցի. խցուք, եսցիք, եսցին.* Sic quoque *որսանեցայց vel որսացայց, որսանեցիս vel որսացիս, որսանեցի vel որսացի. Pl. որսանիցուք vel որսացուք, որսանեցիք vel որսացիք, որսանեցին vel որսացին.* Et *առայց, առցիս, առցի. Pl. առիցուք, առեցիք, առեցին.*

IMPERATIVI PRAESENS. *գովեր.* neg. *մի գովիր. Pl. գովեցարուք, neg. մի գովիք.* Sic *որսայիր & որսիր, neg. մի որսանիր. Pl. որսացարուք մի որսանիք.* Et *առիր neg. մի առնանիր. Pl. առիցարուք, neg. մի առնանիք.*

FUTURUM IMPERATIVI. *գովիջիր.* Pl. *գովիջիք.* Sic *որսիջիր. որսիջիք.* Et *առջիր. առջիք.*

OPTAT. & SUBJUNCT. PRAESENS. *գովիցիմ, իցիս, իցի. իցիմք, իցիք, իցին.* որսանիցիմ vel որսայցիմ, որսանիցիս vel որսայցիս &c. *առնանիցիմ, իցիս, իցի &c. vel առցիմ, առցիս, առցի, &c.*

IMPERFECTUM. *գովիցեի, իցեիր, իցելուք, իցեաք, իցելիք, իցելին.* Sic *որսանիցեի, per Sync. որսայցեի, որսանիցեիր vel որսայցեիր, որսանիցեր vel որսայցեր &c. առնանիցեի vel առցեի, առնանիցելիք vel առցելիր &c.*

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. X.

GERUNDIA. գովիլոյ. 'ի գովիլ. գովիլով. 'ի գովիլն.
որսանիլոյ. յ'որսանիլ. որսանիլով. յ'որսանիլն. Sic
առնանիլոյ vel առնիլոյ. յ'առնանիլ. առնանիլով.
յ'առնանիլն.

PARTICIPIA PRAETERITI. գովեալ. գովեցեալ. ող-
ված.

Sic quoque, որսանեցեալ & որսացեալ. &
առնանեցեալ vel առեալ & առած.

(Ex his Praeterita, Indefinita & Futura, facillimè formari possunt, uti
superius docuimus.)

Tertiò : ad hanc Conjugationem pertinent Verba
Communia in իլ desinentia, ut: Ծնանիլ gignere &
gigni. Praef. ծնայ, ար, առ. ծնաք, ծնայք, ծնան.
Imper. ծնի՛ր. Pl. ծնե՛ք. Part. Praef. ծնող. Praet. ծնեալ,
ծնած & ծնիցեալ. Fut. ծնանլոյ. Fut. Pass. ծնանելի.

Խորհիլ meditari & meditationis objectum esse, Խորհեցայ,
Խորհեանց, vulgò, Խորհիր. & Խորհեա. Խորհեալ &
Խորհեցեալ.

Հաճիլ placare & placere. Հաճեցայ. Հաճեանց vulgò Հաճիր.
Հաճեալ & Հաճեցեալ.

Հաւանիլ in assensum perducere, & perducere, Հաւանեցայ. Հա-
ւանեանց & Հաւանիր. Հաւանեալ & Հաւանեցեալ.

Ծիծաղիլ ridere & irrideri, Ծիծաղեցայ. Ծիծաղեանց &
Ծիծաղիր. Ծիծաղեալ & Ծիծաղեցեալ.

Վախաստիլ aemulari & objectum aemulationis esse, Վախաս-
տեցայ. ձեանց & ձիր. ձեալ & ձեցեալ.

Փա-

Փարիլ *ambire & ambiri*, փարեցայ, բեաց, & իր, եալ Grammat. Arm. Lit. Lib. III. Cap. XI.

Տանիլ *ferre & ferri*, տարայ, տարայց, ըցիս, &c. տար, մի տանիր, տարեալ.

Anomalum Defectivum hujus Conjugationis est Ունիլ *habere*, Praet. (*ունեցի* est barbarum, sed à *կալուլ* dicitur,) *կալայ*, *կալար*, *կալաւ*. *կալաք*, *կալայք*, *կալանք*. Fut. *կալայց*, *կալցեն*, *կալցի*. *կալցուք*, *կալցեք*, *կալցենք*. Imper. Praef. *կա* vel *կալ*, neg. մի ունիր. Pl. *կալարուք*, neg. մի ունիրք. Fut. *կալջիր*, *կալջիրք*. Optat. & Subj. Praef. *ունիցիմ* & *ունիցեմ*. Imperf. *ունիցիի*. Part. Praef. *ունուլ*. Praet. *կալեալ*. Fut. Act. *ունելոց*. Fut. Pass. *ունելի*.

CAPUT XI.

DE VERBIS AUXILIARIBUS.

AUXILIARIA Verba, sic dicta, quòd tum aliis omnibus, tum sibi ipsis, in formatione Temporum ac Personarum auxiliantur, ab Armenis *կանիք* i. e. *Substantiva* vocantur, & sunt quatuor: *Ել* esse *Գալ* existere, *Ինիլ* & *Կանիլ* fieri. Horum talis est Conjugatio:

IN-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. XI.

INDICATIVUS MODUS.

PRAESENS.

Sing.	Եմ.	Գում.	Լինիմ.	Եղանիմ.
	ես.	դու.	լինիս.	եղանիս.
	ի.	դոյ.	լինի.	եղանի.
Plur.	Եմք.	Գումք.	Լինիմք.	Եղանիմք.
	եք.	դոք.	լինիք.	եղանիք.
	են.	դոն.	լինին.	եղանին.

IMPERFECTUM.

Sing.	Լսե.	Գոյի.	Լինեի.	Եղանեի.
	եիր.	դոյիր.	լինեիր.	եղանեիր.
	եր.	դոյր.	լիներ.	եղաներ.
Plur.	Եսք.	Գոյաք.	Լինեաք.	Եղանեաք.
	եիք.	դոյիք.	լինեիք.	եղանեիք.
	ենք.	դոյենք.	լինենք.	եղանենք.

PRAETERITUM PERFECTUM.

Singularis.	Ելի.	&	Ելայ.
	եղիր.		եղար.
	ելև.		եղաւ.
Pluralis.	Եղեաք.		եղաք.
	եղեք.		եղայք.
	եղեն.		եղան.

IN-

INDEFINITUM.

Singularis. | Էալ & Լըէալ եմ, ես, է,
 Pluralis. Լէալ & եղէալ եմք, էք, են.

Grammat.

Arm. Lit.

Lib. III.

Cap. XI.

PLUSQUAMPERFECTUM.

Singularis. | Էալ & Լըէալ էի, էիր, էր.
 Pluralis. Լէալ & եղէալ էաք, էիք, էին.

FUTURUM.

Singularis. Լսցից & Լըցց.
 եցես. եղցիս.
 եցի. եղցի.
 Pluralis. եցուք. եղցուք.
 եցեք. եղցեք.
 եցեն. եղցին.

[Nota: Futurum hoc եսցից rarissime occurrit, invenimus tamen id integre propositum, ab Archiepiscopo *Uskano*, in Compendio Grammaticae manuscripto, & tertiam Personam Singularis Numeri եսցի observavimus in Carmine Acrostich. Lit. Ճ, Niersefis Clajensis *De Passione Christi*, quod extat in Horologio p. 62. unde nulli dubitavimus idem hoc loco exhibere.]

IMPERATIVUS

PRAESENS.

Singularis. Լը & Լէր. Negative մի լնիր.
 Pluralis. Լըուք & եղըուք. Neg. մի լնիք.
 մի եղանիք.

V

FU-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. XI.

FUTURUM.

Singularis. **Լ ջը՛ր** & **Լ ղը՛ր**.

Pluralis **լ ջը՛ք** & **Լ ղը՛ք**.

OPTATIVUS ET SUBJUNCTIVUS.

PRAESENS.

Sing. **Լ ցե՛մ**. **լննիցե՛մ** & **լցե՛մ**. **Եղաննիցե՛մ**.

իցես. **լննիցես** & **լցես**. **Եղաննիցես**.

իցէ. **գուցէ**. **լննիցի** & **լցի**. **Եղաննիցի** & **Եղիցի**.

Plur. **իցե՛մք**. **լննիցե՛մք** & **լցե՛մք**. **Եղաննիցե՛մք**.

իցէք. **լննիցիք** & **լցիք**. **Եղաննիցիք**.

իցեն **լննիցին** & **լցին**. **Եղաննիցին**.

IMPERFECTUM.

Sing. **Լ ցէի**. **իցէիր**. **իցիր**. Pl. **իցէաք**. **իցէիք**. **իցին**.

INDEFINITUM.

Sing. **Լ եալ** & **Եղեալ իցե՛մ**, **իցես**, **իցի**.

Plur. **լեալ** & **Եղեալ իցե՛մք**, **իցէք**, **իցեն**.

PLUSQUAMPERFECTUM.

Sing. **Լ եալ** & **Եղեալ իցէի**, **իցիր**, **իցիր**.

Plur. **լեալ** & **Եղեալ իցէաք**, **իցիք**, **իցին**.

FUTURUM SUBJUNCT.

Sing. | Էալ & եղեալ եղէց, եղեցիս, եղցի.

Plur. Լեալ & եղեալ եղիցուք, եղցեք, եղցին.

INFINITIVUS.

PRAESENS. Ել. գօլ. Լինիլ. եղանիլ.

PRAETERITUM. Եալ, Լեալ, եղեալ ել vel գօլ
vel Լինիլ.FUTURUM. Ելոց, Լնեւոց, եղեւոց ել vel գօլ, vel
Լնիլ.

GERUNDIA.

Ելոց. գօլոց. Լնեւոց. եղանեւոց.

Յ' ել. 'ի գօլ. 'ի Լնիլ. յ' եղանիլ.

Ելով: գօլով: Լնեւով: եղանեւով.

Յ' եւն. 'ի գօլն. 'ի Լնիւն. յ' եղանիւն.

PRAET. ACT. ET PASS. Եալ. Լեալ. եղեալ.

FUTURUM ACT. Ելոց. գօլոց. Լնեւոց.

FUTUR. PASS. Լնեւիլ. եղանեւիլ.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. XII.

C A P U T XII.

DE VERBIS IMPERSONALIBUS.

IMPERSONALIA Verba in Armenica etiam Lingua inveniuntur, quæ, quamvis in Prima & Secunda Persona adhiberi possint, ordinariè tamen in tertia Persona Singularis Numeri Præsentis, Imperfecti, Perfecti & Futuri Temporum usitata sunt, & quidem sub terminatione Primæ, Secundæ, & Quartæ Conjugationis, e. g.

Primæ Conjugationis sunt:

Անձրևէ *pluit*, Imperf. *անձրևէր*. Perf. *անձրևեաց*.
Fut. *անձրևեսցէ*.

Ամպէ *nubilat*, *ամպէր*. *ամպեաց*. *ամպեսցէ*.

Ձիւնէ *ningit*, *ձիւնէր*. *ձիւնեաց*. *ձիւնեսցէ*.

Սրբիւնէ *tenebrescit* (turbida tempestate,) *մրբիւնէր*,
մրբիւնեաց. *մրբիւնեսցէ*.

Գօղէ *rorat*, *ցօղէր*. *ցօղեաց*. *ցօղեսցէ*.

Չէրէ *calet*, *ջէրէր*. *ջէրեաց*. *ջէրեսցէ*.

Յրտէ *friget*, *ցրտէր*. *ցրտեաց*. *ցրտեսցէ*.

Փայլատակէ *fulgurat*. *փայլատակէր*. *փայլատակեաց*.
փայլատակեսցէ.

Վայելէ *deceat*. *վայելէր*. *վայելեցաւ*. *վայելեսցէ*.

կար-

Կարկտէ *grandinat*, կարկտէր. կարկտեաց. կարկտեացէ.
 Ծագէ *oritur* (fol.) ծագէր. ծագեաց. ծագեացէ.

Grammat.
 Arm. Lit.
 Lib. III.
 Cap. XII.

Լեկոծէ *fit tempestas* (in mari,) ալեկոծէր. ալեկոծեաց. ալեկոծեացէ.

Կայծակէ *fulminat*, կայծակէր. կայծակեաց. կայծակեացէ.

Secundae Conjugationis :

Որոտայ *tonat*, Imperf. որոտայր. Perf. որոտայ. Fut. որոտասցէ.

Տեղայ *pluit*, տեղայր. տեղաց. տեղասցի.

[NB, *անձրևէ* semper de aqua, *տեղայ* verò etiam de manna, pulvere, igne & Sulphure, dicitur.]

Լուսանայ *lucescit*, լուսանայր. լուսացաւ. լուսապի.

Մթանայ *obscurascit*, մթանայր. մթացաւ. մթապի.

Ղաւճօտանայ *manè fit*, առաւճօտանայր. առաւճօտացաւ. առաւճօտապի.

Երեկոյանայ *advesperascit*, երեկոյանայր. երեկոյացաւ. երեկոյապի.

Գիշերանայ *nox appetit*, գիշերանայր. գիշերացաւ. գիշերապի.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. III.
Cap. XII.

Խաւարանայ *tenebrescit*, խաւարանայր. խաւարացաւ.
խաւարացի.

Tertiae Conjugationis Imperfonalia non inveniuntur.

Quartae verò Conjugationis exempla sunt:

Թուի *videtur*. Թուիւր. Թուեցաւ. Թուեսցի.

Պատահի *accidit*. պատահէր. պատահեցաւ. պատահեսցի.

Հանդիպի *occurrit*, հանդիպէր. հանդիպեցաւ. հանդիպեսցի.

Ընկանի *contingit*, անկանէր, անկաւ. անկցի.

Պատկանի *spectat*, *pertinet*, պատկանէր. պատկանեցաւ. պատկանեսցի.

Երևի *apparet*, երևիւր. երևեցաւ. երևեսցի.

His adde:

Ըսի *dicitur*, ասիւր. ասացաւ. ասասցի.

Կարծի *putatur*, կարծիւր. կարծեցաւ. կարծեսցի.

Տեսանի *videtur*, տեսանիւր. տեսաւ. տեսցի.

Տրի *datur*, տրիւր, տրեցաւ. տրեսցի. & alia multa.

Huc pertinent Nomina, quae Verbo Auxiliari seu Substantivo addita, Imperfonaliter accipiuntur, ut:

Պիտոյ է *opus est*. պիտոյ էր. պիտոյ եղև. պիտոյ եղեսցի. Փոյթ է *curae est*. հարկ է *necesse est*. Ըմբոն է

CON-

congruum est. պարտ է oportet, expedit. ճանճ է idem.
 վայելու է jucundum est. պատշաճ է decet. օշոն է
 juvat. հաճոյ է gratum est, placet. անհաճոյ է displi-
 cet. անծե է pudet. վնդ է poenitet. յոյս է liquet.
 պատկան է convenit. սովոր է solet. մարտ է conveniens
 est. արժան է dignum est. խիստ է nimium est.

բաւ է sufficit.

FINIS LIBRI TERTII.

GRAMMATICAE LINGUAE LITERALIS

A R M E N I C A E

LIBER QUARTUS.

DE INVARIABILIBUS ORATIONIS PARTIBUS.

HACTENUS de *Variabilibus* Orationis partibus plenè satis, & , uti confidimus, perspicuè actum est : De *Invariabilibus* adhuc agendum restat.

Invariables Orationis partes, ut supra monuimus, sunt quatuor: *Praepositio*, *Adverbium*, *Conjunctio* & *Interjectio*, quas nunc pro ratione Instituti nostri sigillatim trademus.

C A P U T P R I M U M.

DE P R A E P O S I T I O N E.

PRAEPOSITIONUM aliae Vocum Compositionem ingrediuntur, aliae semper separatim scribuntur.

Com-

Compositionem Vocum ingredientes iterum sunt vel *Inseparabiles* vel *Separabiles*.

Inseparabiles Praepositiones sunt: ան, ապ, արմ, բաղ, դեր, համ, հակ, հով, շաղ, տը, տրամ, փաղ, փար, v. gr. անօրէն *exlex*, illex, ապաշնորհ *qui* vel *quae* est *sine gratia*, անօրիս, արտադրել *exponere*, բաղդաակել *comparare*, դերանունն *pronomen*, համբերել *conferre*, item *tolerare*, հակասութիւն *contradictio*, հոմանունն *homonymon*, շաղկապել *colligare*, *conjungere*, տրկար *impotens*, *infirmus*, տրամաբանութիւն *Dialectica*, փաղառութի *comprehensio*, *syllaba*, փարաքն *circumquaque structum*.

2. *Separabiles* sunt: առ *ad*, անդր *trans*, բակ *circum*, *am-*, բաց *procul*, դեր *super*, դէմ *coram*, *contra*, ենթ *sub*, ընդ *per*, ձա, ըստ *juxta*, *prope*, ընդդէմ *è regione*, *contra*, հեռ *vestigio*, մակ *super*, *in-*, միջ *inter*, յար *jugiter*, *re-*, յառաջ *prae*, ներ *in*, *intra*, նախ *prae*, *πρò*, շար *con-*, շուրջ *circum*, ստոր *sub*, *infra*, վեր *supra*, վայր *infra*, *deorsum*, տար *di-*, vel *dis-* փոխ *vice*, e. g. առադրել *apponere*, անդրաբերել *transferre*, բակառել *comprehendere*, բացօթեայ *procul-habitans*, գերաբարձր *supereminens*, դիմամարտ *oppugnator*, ենթակայ *subjectum*, ընդհանուր *per omne*, *universus*, ըստունկանել *negligere*, ընդդիմանալ *adversari*, հեռընթաց *pedissequus*, մակերևութի *superficies*, միջխօս *interlocutor*, յարածամ *omni tempore*, յառաջաբանութի *praesatio* ներածութի *introductione*, նախագիտութի *praescientia*, շարակարգել *coordinare*, շրջապատել *circumvallare*, ստորադասել *sub-*

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. IV.
Cap. II.

ordinare, վերահացու *praefectus*, վայրադնել *deponere*, սարբերու թիւն *differentia*, փոխատու *mutuum dans*, *creditor*, փոխառու *mutuum accipiens*, *debitor*.

Compositionem non ingredients Praepositiones sunt: արտաքոյ *extra*, առաջի *coram*, աղաղաւ *pro*, թարոյ & առանց *sine*, 'ի մէջ *inter*, զինի *post*, զհետ & յետ *post*, 'ի վերոյ *desuper*, 'ի վերայ *supra*, 'ի ներքոյ *ab infra*, *sursum*, ներքոյ *infra*, վասն *pro*, *de*, *propter*, յաղազս *de*, սակս, փոխան & փոխանակ *pro*, *vice*, *loco*, ընդ աջիւն *à dextra*, 'ի ձախակ *à sinistra*, յայտկոյս *citra*, յայնկոյս *ultra*, յետոյ *post*, ստորեւ *infra*, 'ի ձեռն *per*, առ ընթեր *prope*, յանդիման *coram*, հանդէպ *in conspectu*, ընթեր *juxta*, մօտ, մերձ *prope*, մինչև *usque*, հանդերձ *cum*, պարբեր *circa*, *circum*.

De Casu quem singulae Praepositiones in constructione requirunt, vide Syntaxin.

CAPUT II.

DE ADVERBIIIS.

IN Adverbis consideranda veniunt Species, Figura, & Significatio.

I. Quoad Speciem Adverbia sunt vel *Primitiva*, ut: երբ *quando*, աւել *plus*, առանձին *solum*; vel *Derivativa*, desinentia vel in բայր, ut: առանձաբայր *solitarie*.

Vel

Vel in պէս, ut գիւրպպէս *facile, faciliter.*

նոք, ut: բարնոք *benè.*

ակի, ut: շէշտակի *celeriter.*

յլի, ut: սքացի *calcibus, բռնցի pugnis.*

րէն, vel օրէն ut: Հայերէն *Armenicè*, Յունարէն *jonicè*, *Graecè*, Աստիներէն *Latine*, Հեբրայեցերէն *Hebraicè.*

ակ, ut: սրպակ.

գոն, ut: սրգոն.

զան, ut: սրզան vel Տիզան

կէն, ut: Տիկէն.

} *videlicet, scilicet, nimirum, hoc est, termini Philosophici sunt.*

ոյն, ut: կենդանոյն *vivè.*

այն, ut: գիշերայն *noctu.*

եայն, ut: լռելեայն *tacitè, clam.*

խմբ, ut: բոլորովխմբ *totaliter*, ազգավիմբ *nationaliter*, item *per totam familiam*, quod toti vel nationi vel familiae convenit, Moyf. Choren. in Hist. Arm. p. 332.

էն, ի, & ին de pronomibus personalibus tantum dicuntur, hoc modo, ես ինձէն' և ինքնին արարի *ego ex me & ipsemet feci*, դու բեզէն' և ինքնին արարեր *tu ex te & ipsemet fecisti*, նա իւրովի' և ինքնին արար *ille ex se & ipsemet (sua sponte) fecit.* Sic etiam in Plurali, մեք մեզէն' և ինքնին արարաք *nos ex nobis & ipsi-*

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. IV.
Cap. II.

ipsimet fecimus, Ի՞նք քեզ ձեզէն՝ և ինքնին արարիք *vos ex vobis* & *ipsimet fecistis*, նոքա ինքնին արարին *illi ipsimet fecerunt*. Ubi vides ինձէն, քեզէն, իւրովի, item մեզէն & ձեզէն cum ինքնին construi, ac personas reciprocè & adverbialiter designare.

2. Quoad Figuram alia sunt *Simplicia*, ut: վաղ *citò*, ante tempus; alia *Composita*, ut: վաղվաղ *citò* *celeriter*; alia *Decomposita*, ut: քաջավաղվաղակի *valde celeriter*, *celerrimè*.

3. Quoad Significationem Adverbia, in certas classes redacta, juxta Alphabeti ordinem recensēbimus, in hunc modum:

Adverbia I. Affirmandi

Եւ յի *ita*, այսպէս, այդպէս, այնպէս *sic*, hoc illo *istomodo*, հա՛մ *ita*, իրաւի *juste*, ճշմարտապէս *verè*, արդարև *rectè*, ստոյգ *proprie* item *rectè*, իսկ *certè* խիսկ իսկ *certissimè*; արդեօք *sanè*.

II. Comparandi.

Haec ad Positivi, Comparativi, vel Superlativi Gradum addunt բար, պէս, օրէն, &c. ut: իմաստնօրէն *sapienter*, իմաստնագունօրէն *sapientius*, իմաստնագունեղօրէն *sapientissimè*.

Խոհեմաբար *prudenter*, խոհեմագունաբար *prudētius*, խոհեմագունեղապէս *prudētissimè*.

մաքրապէս *purè*, մաքրագունապէս *purius*, մաքրագունեղապէս *purissimè*. & sic alia.

Sed

Sed բարձր *benè*, in Comparativo facit լաճադու-
հասկես *melius*, in Superl. լաճադունեղասկես *optimè*.
Et չարձր *malè*, in Comp. վատթարասկես *pejus*,
in Superlativo վատթարեղասկես *pessimè*.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. IV.
Cap. II.

III. Congregandi.

Հանդերձ *cum*, տնն, 'իմիտին, միանգամայն, համանգամայն, միահողոյն vel միահամուռ *simul*, ընդհանրասկես *universaliter*, առհասարակ *communiter*, համօրէն, համանկ *generaliter*, բնաւ, բնանին, բոլորովին *penitus*, *totaliter*, երամերամ, *turmatim*, ջոկ ջոկ *gregatim*, դէզ դէզ *cumulatim*.

IV. Demonstrandi.

Իհա՛ *ecce*, ահաճասիկ vel աւասիկ *ecce hic* vel *apud me*, ահաճադիկ vel աւադիկ *ecce ibi* vel *apud te*, ահաճանիկ vel աւանիկ *ecce illic*, vel *apud illum*, յայտ & յայտնասկես *manifestè*, հրասպարակաւ *publicè*, յայտնանդիման *clare*, *in conspectu*, հռչակօրէն *celebriter*.

V. Dubitandi.

Թերևս *fortassis*, *forsitan*, արդեօք *utrum*, գուցէթէ *si forte*, էցէ *forte*, Gall. *soit*, Թերևս արդեօք *utrum ne*, մի գուցէ *ne forte*, գրեթէ, *quasi*, *vix*, *prope*, միարդեօք *ne forte*, էցէ արդեօք *fortassis*.

VI. Eligendi.

Սնանանդ & մանանդասկես *potius*, *praecipuè*,
X 3
յա-

Grammat. յաճէտ *jugiter*, *continue*, *magis*, աւելի, առաճել
 Arm. Lit. առաւելապէս *plus*, *amplius*, *magis*, նախապետաբար
 Lib. IV. *principaliter*.
 Cap. II.

VII. Festinandi.

Փուլթուլ, շուտ, շուտուլ *citò*, փոթընդփոյթ,
 վաղվաղ *statim*, փուլթանակի՛, վաղվաղակի՛, *citissime*,
 կանխաւ *tempestive*, յ'ական թօթափեւն & ՚ի
 թարթիւ աչայն *in ictu oculi*, խելոյն *protinus*, առժա-
 մայն *illicò*, Belgicè *ter stond*, հապճեպ *festinanter*,
 յ'անկարծակի՛ & յ'անկարծ *inopinanter*.

VIII. Intendendi.

Խնտ, կարի, աի & տի՛ր *valde*, յոյժ *valde*, *ni-
 mis*, կարի յոյժ *nimum*, յորդապէս, սաստիորէն *ve-
 hementer*, ՚իսպառ *funditus*, բնաճին *prorsus*, ամենեւին
omnino, գլխովին *ad caput usque*, *omnino*, ևւքանդևս
omnimodè.

IX. Iterandi.

Վարձեալ *rursus*, կրկին, վերստին, միւսանգամ &
 անդրէն *iterum*, կրկինանգամ *secunda vice*, երրորդանգամ
tertia vice, չորրորդանգամ *quarta vice*, &c.

X. Interrogandi.

Ի՛ր, վասնէ՛ր, ընդէ՛ր, զի՛, & վասնոյ՛ր *quare*, *quo-
 modo*? ոյր աղագաւ *propter quid*? զի՛նքդ, ո՛րպէս *quo-
 mo-*

modo? զի՞նչ, հին՞ա quare? զի՞նչ quid? ո՞չ ապաքէն, ո՞չ
 արդեօք nonne? Վի՞ժէ numquid? հին՞արդեօք qua-
 re sic? արդեօք an? Վանն ո՞ր պատճառի quapropter?
 Ընդէր ո՞չ cur non? զի՞նչ արդեօք quid ne? ո՞րպիսի qua-
 ter item qualis, e? ո՞ւտի unde? Երբ երբ quando?

Grammat.
 Arm. Lit.
 Lib. IV.
 Cap. II.

XI. Loci; & quidem I in Loco.

Ո՞ր ubi? աստ hic; անդ ibi, illic, ատանօր hic &
 nunc, այդանօր illic & nunc, անդանօր istic & nunc,
 ուրեքուրեք alicubi, յ'ամենայնուրեք ubique, ուրուրեք
 ubicunque, այլուրեք alibi, ուրեք usquam, alicubi, վեր
 supra, վայր infra.

2 Ad locum.

Յ'ի Quò? 'ի վեր sursum, 'ի վայր deorsum, 'իներքս
 intrò, յ'արտաքս foras, այդ huc, այդ illuc, անդ
 eò, istuc, յ'ուր quocunque. յ'ուկոյս, յ'ուրկոյս quorsum,
 յայտկոյս horsum, յայդկոյս illorsum, յայնկոյս istor-
 sum, 'ի ձիւնէ կոյս, յետկոյս retrorsum, յաջկոյս
 dextrorsum, 'ի ձախկոյս sinistrorsum, 'իներսկոյս intror-
 sum, յ'արտաքսկոյս extrorsum, 'ի վերկոյս sursum,
 'ի վայրկոյս deorsum.

3 De loco.

Ո՞ւտի unde? աստի & ատուտա hinc, այդի & այդ-
 ուտա istinc, անտի & անդուտա inde, illinc, 'ի վերուտա
 superne, desuper, 'իներքուտա infernè, ab infra, in-
 trin-

Grammat. *trinsecus*, 'ի բացուսս à *procul*, 'ի ստորէ *ab infra*,
 Arm. Lit. 'ի հեռուսս *eminus*, 'ի մերձուսս *cominus*, յայլուսս *a-*
 Lib. IV. *liunde*, յարտաբուսս *extrinsecus*, յ'Ստուծուսս *di-*
 Cap. II. *vinitus*, յամենուսսեք *undiquaque*, յ'Երկնուսս *coeli-*
tus.

4. Per locum.

Ընդ որ & որով *quà?* սստէն *hàc*, այդէն *istac*, անդէն
illac, ընդ ծով *per mare*, ընդ ցամաք *per terram*, ընդ
 սյն *eà*.

5. usque ad locum.

Մինչև ց'սէր, *quousque?* մինչև ց'սսս & ց'սսս *huc us-*
que, մինչև ց'այդր & ց'այդ *istuc usque*, մինչև ց'այնր &
 ց'անդ *illuc usque*, մինչև ց'տուն *usque in domum*, մինչև
 'ի յ'Երկինս *ad coelos usque*, մինչև 'ի մահ *usque ad mor-*
tem.

XII. Negandi.

Ոչ *Non*, *minimè*, և *non* vocibus praefigitur,
 ոչինչ *nihil*, *nequicquam*, չիք & չէ *non est*, ոչինչեք *nequa-*
quam, ոչմիովինչեք *nullo modo*, ոչերբեք *nunquam*, ոչ
 ուրեք *nullibi*, ոչքնաւ *non prorsus*, միե՛նչեք *nullo modo*,
 միերբեք *nunquam*, ոչքնաւերբեք *nullatenus*, *nunquam*,
omnino, միւնցի *nesit*, բաււնցի *absit*, չիքքնաւին *non*
est prorsus.

XIII. Numeri.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. IV.
Cap. II.

Միանգամ, եզիցս, *semel*, երկիցս, երկուանգամ
bis, երեցս, երեքանգամ *ter*, քառիցս, չորիցս, չորս-
անգամ, *quater*, հնգիցս *quinqüies*, տասնիցս *decies*,
հարիւրիցս *centies*, հազարիցս *millies*, բիւրիցս *decies*
mille, բազմիցս & բազումմանգամ *multoties*, *multis*
vicibus, քանիցս, քանիանգամ, որքանիցս *quoties?*
այսքանիցս, այդքանիցդ, այնքանիցն, *toties*, de pro-
pinquo, remoto, & remotiori, քանի, քանիք &
քանիոն, quot? այսքան *tot*.

XIV. Optandi.

Արանի *utinam*, երանի՞ք *utinam si*, օչ՞ք է Օհ, վաչ՞ք է,
մարտան *utinam*.

XV. Ordinis.

Յետոյ *deinde*, այսուհետև *deinceps*, յետայսորիկ,
յետայդորիկ, յետայնորիկ, *post haec*, *illa*, *ista*, յառաջ,
նախ *primò*, երկրորդ *secundò*, երրորդ *tertiò*, & sic
porrò. Sic & նախնաբար *primò*, երկրորդաբար *se-*
cundò, & reliqua. զկնի միմեանց *post se invicem*, 'ի
վերջնունն, 'ի վախճանի *postremò*, յապա, vel ապայ
postea, առաջ *antea*, հուսկ յետոյ *denique*, մի ըստ միօրէ,
մի առ մի *sigillatim*, կարգաբար *ordinatim*, յ'այս *ad hoc*,
'ի վայր *dehinc*, ց'այս վայր, *haëtenus*.

XVI. Prohibendi.

Մի՛ ne, միևս *neque*, միև մի *nullo modo*, մի՛ի՛նչ ne
nullo modo, քաւ լիցի *absit*.

Y

XVII.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. IV.
Cap. II.

XVII. Qualitatis.

Իմաստնապէս *sapienter*, Լացիորէն *Latino* vel *Latino* more, քաղաքաբար *civiliter*, Պարսկերէն *Persicè*, Թուրկի *remisso modo*, զանխլաբար *clanculum*, լուխու *palam*, լուխայն *silenter*, յայտնապէս *manifestè*, գողորէն *furtim*, տկարորէն *infirmitate*, մեղմաբար *molliter*, հակապէս *tenerè*, գանգա *secretò*; 'ի ծածուկ *occultè*, & 'ի Թաքստեան *abscondite* Nomina sunt, Adverbiorum loco posita.

XVIII. Quantitatis.

Որքան *quantum*, որչափ *quantum*, *cujus mensurae*, այսքան, այսչափ *tantum*, *hujus mensurae*, այդքան, այդչափ *tantum*, *illius mensurae*, այնքան, այնչափ *tantum*, *istius mensurae*, շատ *multum*, սակաւ *parum*, փոքրինչ, սակաւինչ, դոյնինչ, *parum quid*, սակաւ առ սակաւ, տակաւ առ տակաւ *paulatim*, սակաւիկ *pauxillum*, առանէլ *plus*, նո՛ւալ *minus*, կամայ *pedetentim*, փոքրիկ *un peu*, *modicum*, *parum*, հազիւ *vix*, կրկնապատկորէն *dupliciter*, եռապատկորէն *tripliciter*, տասնապատկորէն *decupliciter*, հարիւրապատկորէն *centupliciter*, հազարապատկորէն *millecupliciter*, բազմապատկորէն *multipliciter*.

XIX. Separandi.

'ի բաց *procul*, 'ի դաս *seorsum*, 'ի տար *longè*, 'ի մերձ *propè*, առանձնակի *privatim*, բացառ *discrete*, որոշակի *distinctè*, եզակի *separatim*, *singulariter*, երկակի *bifariam*.

riam, միակի *singulariter*, միմի *singulatim*, միայն *solum*,
 և և՛ *duntaxat*, յորհնակի՛ *multifariam*, քառակի՛ *quad-*
drifariam, ուրոյն *seorsum*, միայնակի՛ *tantummodo*, մեկուսի
procul, գանձա *secretò*, ՚ի ծածուկ *occultè*, ՚ի լքարտեան
abscondite, լռեւեայն *silenter*, լռելու *palam*, յայտ-
 նապէս *manifestè*.

Grammat.
 Arm. Lit.
 Lib. IV.
 Cap. II.

XX. Jurandi.

Օ՛ն *Hercle*, ճնևճն *me hercle*, այսպէս՝ և այսպէս
sic & sic, այնպէս՝ և այնպէս *illo & illo modo*, *hoc &*
hoc modo.

XXI. Similitudinis.

Իբր, իբրու *quasi*, որպէս *sicut*, *ut*, որդունակի *sic-*
uti, որպակի *videlicet*, Տեբար *scilicet*, որդոն *nempe*,
 հանգոյն *instar*, ըստ որու՝ *quatenus*, *sicuti*, նմանապէս
similiter, սոյնպէս *similiter ut hoc*, դոյնպէս *similiter*
ut illud, նոյնպէս *similiter ut istud*, իբրու գաղափարաւ
verbi gratia, զորօրինակի *idem*, օրինակի աղաղաւ *pro*
exemplo, հիկէն, որդան, հիպէս, որբար, հիպակ,
 օրկէն, *ut*, *v. gr. exempli gratia*, իբրև *instar*.

XXII. Temporis; Praesentis.

Ըյսօր *hoc die*, սերկ *hodie*, այժմ, արդ, այժմիկ
nunc, նյնժամայն *eadem hora*, *statim*.

Praeteriti.

Ըդէն *jam*, երէկ *heri*, Էանդն *nudius tertius*,
 Y 2 հե-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. IV.
Cap. III.

Տերու anno proximè elapso, վաղ olim, dudum, կանխաւ
olim.

Futuri.

Տակաւին, դեռ, դեռևս adhuc, դեռ ոչ nondum,
յայտամ tunc, յայտհետե deinceps, amplius, adhuc,
posthac, չլևս nondum, մինչ dum, մինչ դեռ, մինչ դեռ
տակաւին dum adhuc, ցանկ, մերթընդմերթ saepè,
վաղ, վաղև cras, 'ի վաղևանդր in crastinum diem,
postera die, 'ի վաղորդայն in crastinum.

Indefiniti.

Երբ, յորժամ, cum, quando, միշտ semper, Տանա-
պաղ, յարժամ omni tempore, խկիյն statim, առժա-
մայն subito, confestim, վարկեան, յ'ական թօթափէն
propriè in iectu oculi, երբեմն & երբև՛ inter dum, երբեք
aliquando, նոյնժամուն illo tempore, միւս աւուր altera
die, nudius tertius, & de futuro tempore perendie,
'ի վաղևանդր alia die τῆ ἐπαύριον Joh. 1: 29, 35, 44.

Tandem Nomina multa, tam Adjectiva in Casu re-
cto, quam Substantiva in Instrumentali, posita, saepè
Adverbialiter ponuntur, ut: արժանի, անկա, digne,
Philip. 1: 17. ճմարախ verè, ἀκριβῶς Eph. 5: 15.

CAPUT III.

DE CONJUNCTIONIBUS.

CONJUNCTIONUM significatio etiam mul-
ti-

multiplex est. Comprehendimus eas omnes his septem classibus. Sunt enim Conjunctiones

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. IV.
Cap. III.

I. Copulativae.

Եւ Եւ, Եւ etiam, Եւ Եւ Եւ etiam, այլ Եւ atque, այլ Եւ sed etiam, նաև nec non, նաև item, atque, ապա tum.

II. Disjunctivae.

Կամ vel, կամ Թէ sive, Ե ոչ neque, սակայն tamen, caeterum, անդ verum, իսկնա, բայց, at, իսկ ast, այլ sed, բայցսակայն veruntamen, այլ սակայն attamen, այլ անդ jam verò, իսկ անդ sed jam, Թէ Եւ licet, Թէ այն quamvis, quanquam, Ե Թէ etsi, միայն Թէ dummodo, solummodo, քան quàm.

III. Causales.

Օ ի quia, quòd, quare, քանզի nam, վասնզի quoniam, որպէսզի, մինչ զի ita ut, Ե զի etenim, որովհետև quandoquidem, զի մի ne, ut non, այնուհիւ eo quod, ըստ որում quatenus, որ ազադաւ, յազադս որոյ, վասն որոյ quapropter, վասն այսորիկ, վասն այդորիկ, վասն այնորիկ, սակս, յազադս այսորիկ, այդորիկ, այնորիկ propter hoc, propter illud, propter istud, propterea.

IV. Rationales.

Ուրեմն ergo, ապաքէն itaque, igitur, անդ itaque, արդուրեմն quapropter, ապա igitur, ապաուրեմն ergo.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. IV.
Cap. IV.

V. Conditionales.

Թի՛, եթէ, ի, ապաեթէ, ապեթէ & ապաթէ *si verò,*
իսկեթէ *sed si,* այլեթէ *at si,* եթէո՛չ *nisi,* եթէո՛չ *nisi, si*
non, ապաեթէո՛չ *sed si non.*

VI. Expositivae.

Այսինքն *hoc est,* զորօրինակ, *verbi gratia,* եբրու-
գաղափարաւ *exempli gratia,* եբր *quasi,* եբրու, եբրեթէ
ac si, quasi, օրինակի աղագաւ *pro exemplo.*

VII. Completivae.

Թե՛, ո՛ր, զի՛, բա՛ ծի, *saepissime redundant.*

C A P U T IV.

DE INTERJECTIONIBUS.

INTERJECTIONES in Armena lingua inveniuntur multiplices, nimirum:

I. Gratulantis, ut: Այ՛, վա՛յվա՛յ, օ՛լեթէ, երանիթէ.
մարտան, մահար, երանի, utinam!

II. Dolentis, ut: վա՛յ, աեան, եղո՛ւկ. ո՛հ. *vae!*

III. Complacentiam testantis, ut: յո՛յ, վա՛յ, հեա՛,
euge!

IV. E-

- IV. Ejulantis, ut: *ախ, ուխ, վախ, ոհ, վահ, սո՛,* *Թուհ, վայ, ah, vah, vae!* Grammat.
Arm. Lit.
Lib. IV.
Cap. IV.
- V. Admirantis, ut: *ո, ոհ, էհ, բաբէ, սսսսս,*
բբբ. O, papae!
- VI. Deridentis, ut: *իչ, վախ, ահ, էհ, էհ, վահ,*
հա, հահահ, էա, հուհու, զիֆո՛, Hui, eja, o!
- VII. Minantis, ut: *իչա, տիէ, հէ, տիր, օսւօն, vae!*
- VIII. Gementis, ut: *իչ, ուխ, ախ, vah, ah!*
- IX. Trifantis, ut: *էհ, ըհ, ի, ըհը, հը, ըհի.*
eh! eh!
- X. Effervescentis, ut: *բայ, դէհ Vae!*
- XI. Laborantis, ut: *յէբ, ջէբ, age, agite.*
- XII. Vocantis, ut: *այ, էյ, հէյ, ծօ, սի, բս f.*
heus, hem.
- XIII. Laetantis, ut: *օխայ, էվաի, Evax, jo, O!*
- XIV. Fastidientis, ut: *ը, ուհ, ուֆ vah!*
- XV. Ridentis, ut: *հահահ, ha ha.*
- XVI. Hortantis, *օն Joh. 14: 30. սսսս, դէ, աղէ*
Jobi 40: 5, age, agedum,
- FINIS LIBRI QUARTI.
- GRAM-

GRAMMATICAE
LINGUAE LITERALIS

ARMENICAE

LIBER QUINTUS.

DE SYNTAXI.

CAPUT PRIMUM.

DE CONVENIENTIA NOMINIS.
CUM NOMINE.

SYNTAXIS absolvitur Vocum Conventiãtia, & Regimine.

Conventiãtia Vocum triplex est: Nominis cum Nomine, Nominis cum Pronomine, & Nominis cum Verbo.

Conventiãtia Nominis cum Nomine est vel Substantivi cum Substantivo; vel Substantivi cum Adjectivo.

Regula I. Substantivum cum Substantivo, Personam

nam vel rem eandem significante, convenit in Numero & Casu, ut: Երեմիայ մարգարէ *Jeremias Prophe- Grammat. Arm. Lit. Lib. III. Cap. I.*
ta. Պօղոս Բռաքեալ ծառայ *Paulus Apostolus, ser-
 vus* Jesu Christi աբբեղաբք *Viri fratres*, Խաղաղութի
 յԼստուծոյ հօրէ, և ի Յիսուսէ Վստէ Փրկէ, *Pax a
 Deo Patre & à Jesu Christo Salvatore* Tit. 1: 4.

II. Substantivum cum Adjectivo postposito con-
 struitur, ut plurimum, in eodem Numero & Casu, ut:
 արար Ըծ կեսս մեծամեծս, և զամ շունչ զեռնոց կենդա-
 նեաց *fecit Deus cetos maximos; & omnem halitum
 reptilium vivorum* Gen. 1: 21. յճուրն վեցերորդի
die sexto ibid. 2: 1. մի առնիցէք ձեզ ածս ոսկեղէնս,
 և ածս արծաթեղէնս *ne faciatis vobis Deos aureos &
 Deos argenteos* Exod. 20: 23. ոհ որոց Թողեալ
 են զճանապարհս ուղիղս՝ զնալ ի ճանապարհս խաճարինս
*Vae illis, qui, relictis viis rectis, incedunt in tenebrosis
 viis*, Prov. 2: 13. արդարք երթիցեն ի կեանսն յաճիտե-
 նականս *justi introibunt in vitam aeternam* Matth.
 25: 26.

Eodem modo cum Participiis postpositis, ut: արք
 պատերազմօղք *viri belligerantes* Jef. 50: 30. Պօղոս
 կոչեալ որոշեալ յաճեսարանն վասն Որդւոյ ԸՅեղելոյ,
 սահմանելոյ *Paulus vocatus, separatus ad Evangelium
 de filio Dei, facto, definito &c.* Ro. 1: 1. 2. 3.

III. Adjectivum Substantivo praepositum saepissi-
 me in Singulari Nominativo constanter manet, Sub-
 stantivo solo constructionem Vocis regentis admitten-
 te, ut: Ութէ ի բազում զօրս իւր ապրեսցի Թագաւոր,
 և ոչ սկայ ի բազում զօրութե իւրում *non in numeroso
 exer-*

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. I.

exercitu servatur Rex, neque heros in multis viribus suis, pro բազումս, Pl. 32: 16. *Ne quis decipiat Vos* սնտաի խաբէութիւն inani deceptione, pro սնտաեաւ, Col. 2: 8. յ'երրորդ աւուր յարեալք *tertia die resurrexisti*, pro յ'երրորդի, Lib. Mus. Որ խոնարհեցալ 'ի հայրական ծոցոյ *qui humiliasti te ex Paterno gremio*, pro 'ի հայրականէ, ibid. p. 50. յ'անձառ փառայ խոնարհեցալ *ex ineffabilibus gloriis humiliatus es*, pro յ'անձառից, ibid. p. 427.

Observatio I.

Adjectivum postpositum, maximè si sit Polysyllabum, aliquando neque Numero neque Casu cum Substantivo congruit, ut: վասն կենայն յաւէժական *propter vitam continuam*, pro յաւէժականայ Horolog. p. 99. 'ի ծովէն Տիբերական *à mari Tiberiaco*, sic & յ'ուրախութիւն անզրաւական, 'ի հարսանիսն անապական *ad gaudia interminabilia, ad nuptias incorruptibiles* Lib. Mus. p. 591. Sed talis constructio minus frequens est, & in libris Poëticis tantum usitata.

Observatio II.

Vicissim Adjectivum Substantivo praepositum, aliquando, & si unum ex Personarum distinctivis, ս, դ, ն affixum habeat, semper cum Substantivo in eodem Numero & Casu convenit ut: բազմաւ համարձակութիւն վարեցուք *multa loquendi libertate utemur* 2 Cor. 3: 12. Որդի՛ւն, մարմնացալ 'ի Սրբոյկուսէն, *O filii Dei*

Dei, carnem assumpsisti ex sancta Virgine Lib. Mus. p. Grammat.
 317. Օանձապառ խաղապմունն աստուածայնոցն 'ի քեզ Arm. Lit.
 հարհացն ծանեայ, *indeficientes influentias divinarum Lib. V.*
in Te gratiarum cognovi, Moyf. Choren. Cap. II.

CAPUT II.

DE CONVENIENTIA NOMINIS
CUM PRONOMINE.

I. PRONOMINA Possessiva cum antecedente Substantivo conveniunt in eodem Numero & Casu, ut: ուրախութի սրտից մերոց *gaudium cordis nostri* Pf. 4: 7. Ընդ մէջ իւր *circa medium suum* (*lumbos suos*) Matth. 3: 4. Հրեշտակաց իւրոց պատուիրեալէ՛ angelis suis *mandatum dedit* ibid. 4: 6. Օգոյշ լերուք ողորմութե՛ ձերուս՝ *attendite in erogandis eleemosynis vestris* ibid. 6: 1. Ոչ ապաքէն զՏԵ՛ մեր՝ ՅԵ՛ ՎԵ՛ աչք իմովք տեսի *annon Dominum nostrum Jesum Christum oculis meis vidi* I. Cor. 9: 1. Իւրաքանչիւր ծառ 'ի պտուղի իւրիւնէ իւրեանէ՛ *unaquaeque arbor ex fructibus suis cognoscitur* Luc. 6: 44.

II. Personalia, Possessorum loco posita, Substantivis subjunguntur in Genitivo Casu, ut: Հայր մեր *pater noster* Matth. 6. 9. անունքո՛ւ *nomen tuum*, արքայութի *regnum tuum*, զՏաց մեր *panem nostrum*, զպարտիւ մեր

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. IV.
Cap. III.

մեր debita nostra, ibidem. ըստ իւրաքանչիւրոց ցանկութեց կուտեսցեն իւրեանց վարդապետս ըստ մարմաշէլոյ լեւեաց իւրեանց, *juxta sua desideria congregant sibi Doctores, juxta prurimum aurium suarum*, 2 Tim. 4: 3.

III. Relativum cum antecedente suo, in eodem Numero tantum convenit, casu enim sequenti Verbo respondet, ut: ցոյց ինձ ճանապարհ յ'որ գնացից *ostende mihi viam, in qua ambulem*, Pf. 143: 8. մի նիւթեր բարեկամի քում չարիս' որ յեցեալ է' ի քեզ *ne fabrices amico tuo mala, qui confidit in te*, Prov. 3: 29. բազումնորմ առ ամենեւեան' որք կարդան առ քեզ *valde misericors es erga omnes, qui invocant te*, Pf. 85: 5. գովեսցին ամենեքեան' որք երդնուն նովաւ. խցցին բերանք այնոցիկ' որք խօսին զանօրէնու թիւն, *laudabuntur omnes, qui jurant per eum: claudentur ora eorum, qui loquuntur iniquitatem*, Pf. 62: 12.

Observatio I.

Aliquando tamen antecedenti Plurali respondet Relativum Singulare, ut: Ոչ սատակեցին զազգսն՝ զոր հրամայեաց Տէր *non perdiderunt gentes, quas dixerat iis Dominus*, pro զորս, Pf. 105. 34. զստացուածսն անիրաւութե' զոր յափշտակեալ էր *possessiones iniquitatis, quas rapuerat*, Greg. in confes. fidei.

Observatio II.

Nomini antecedenti colectivo respondet Relativum Plu-

Plurale, ut: 'ի բազմութիւն, որք որ ծեն զանօրէնութիւն
d multitudinem, qui operantur iniquitatem Pl. 63: 3.
 vel subintellige այնոցիկ eorum.

Grammat.
 Arm. Lit.
 Lib. IV.
 Cap. III.

Observatio III.

Nonnunquam antecedens plane omittitur, ut:
 'մաշտցեն' և յ'ամօթ շիցին, որք խնդրեն զանձն իմ
erubescant & pudore afficiantur, qui quaerunt animam
meam Pl. 39: 15. Subintel. մարդիկ vel թնամիթ';
 Nonnunquam & ipsum Relativum, ut: Որ տկարանայ
 առ 'ի քէն և ոչինչ. որ 'ի ծագել անստուերն շուրջից որը-
 մութիւն քո փառաց' հալին մեղք. pro Որ էս այսպիսի
 հզօր', յորմէ տկարանայ և ոչինչ. որ էսդ յորոյ որը-
 մութիւն փառաց անստուերն շուրջի ծագէն; *qui est adeo*
portens, cui impossibile est nihil, in cuius gloriosae mi-
sericordiae, sine umbra radiorum, ortu, liquecunt pec-
cata, Horolog. p. 530: Greg. Narek. Serm. 41.

Regula IV. Interrogativis responsio conformatur
 in eodem Numero & Casu, ut: *Ով է սա? Quis est hic?*
 Սակ մարդարէն Յիսուս *Hic est Propheta ille Iesus*
Matth. 21: 10. 11. որ է պատկերս այս կամ գիր: Cujus
est imago haec vel inscriptio? Այստէր Caesaris. որ
Որդի է Քրիստոս? Վաճթի Davi-
dis, ibid. v. 42. Ղ' խնդրէք quem quaeritis? Ղ' Յիսուս
Նազորեցի Iesum Nazarenum, Joh. 18: 45.

Nota: Interrogativa non raro pro Relativis usurpa-
 ta inveniuntur ut: Վագէտ զորըմութիւն քո, որք ձա-
 նաշեն գրեզ. զարդարութիւն քո որք ուղիղք են սրտիւք.

Grammat. *oriri facias misericordiam tuam illis, qui te cognoscunt;*
 Arm. Lit. *& justitiam tuam illis, qui recti sunt corde, Pl. 35: 11.*
 Lib. V. *fed putem in hoc & similibus locis per Hypallagen յթ*
 Cap. III. *pro որք positum esse.*

CAPUT III.

DE CONVENIENTIA NOMINIS
CUM VERBO.

NOMEN cum Verbo finito convenit in Numero & Persona, ut: *Ըսէ ՏՐ. հասեալ է ժամանակ, սերձեցաւ որ, Dominus dicit: advenit tempus, appropinquavit dies, Ezech. 7. 7. որք զաշխարհ դատեն sancti mundum judicant 1 Cor. 6: 2. դուք էք ալ երկրի vos estis sal terrae Mat. 5: 13.*

Observatio I.

Aliquando Nominatis loco ponitur Infinitivus nominascens, ut: *համբերելն է ևս Ըրողութիւնս Եւրոպայու թիւն tolerare seu tolerantia est etiam cultus Dei.*

Observatio II.

Nomen, quando non exprimitur, subintelligendum est, ut: *են որք զիւրեանցն սերմանեն և բազմապատիկ առնեն, և են որք յ'անիրաւութենէ ժողովն*
sunt

sunt qui sua seminant, & multiplicant, & sunt qui ex injustitia colligunt, subintellige մարդիկ homines, Prov. II: 24.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. III.

Observatio III.

Adjectivo & Participio Singulari, saepè subjungitur Verbum Plurale, ut: խորհեալ էին cogitaverant Lib. Sap. 18: 5. լուեալ էին առ նա audientes venerunt ad eum Job. 2: 11. էին առ նա միաբան venerunt ad eum unanimes, ibid. և տեսեալ զնա՛ի բացուսա՛ ոչ ծաննեան & vidente eum è longinquo, non cognoverunt, ibid. վ. 12. Թողեալ լիցին քեզ մեղքքս remissa sunt tibi peccata tua Matth. 9: 5. սրբոցեալ էին attente inspiciebant, զիկայք հայեցեալ ընդ յերկինս quid statis intuentes in coelum Act. 1: 10. 11. pro խորհեալք, լուեալք, տեսալք, Թողեալք, սրբոցեալք, հայեցեալք.

Observatio IV.

Aliquando tamen Participium cum Verbo suo tam Numero quam Persona concordat, ut: Ոմանք յօժարու թիւ ընկալեալք զբան quidam prompte recipientes verbum, Act. 2: 41. Ինն հանապազօրդեալք erant perseverantes, ibid. վ. 42.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. IV.

CAPVT IV.

DE REGIMINE NOMINUM
SUBSTANTIVORUM.

REGIMEN est in Nominibus certi Casus; & in Verbis certi Modi rectio.

Nominum Casus reguntur ab omnibus orationis partibus, excepta Coniunctione.

Nominis regimen aliud est Substantivi, aliud Adjectivi.

Regula I. Substantivum regit Substantivum rei vel personae diversae in Genitivo, ut: *Ազիկն արդարոց ՚ի ձեռն Լ.Յ. animae justorum in manu Dei sunt*, Sap. 3: 1. *Երկինք երկնից Տ՛ն են, և զերկիրս ետ որդւոց մարդկան coeli coelorum Domini sunt, & terram dedit filiis hominum*, Pf. 113: 16. *և եղիցի լոյս լուսնի երև զլոյս արեգական & erit lux lunae, sicuti lux solis*, Ef. 30: 26.

Eodem modo, si alterum Substantivorum sit Pronomen, ut: *()ԸՏնեցէք զՏ՛րամ զօրու թիք նորա, պաշտօնեայք նորա, և արարօղք կամաց նորա benedictæ Dominum omnes exercitus ejus, ministri ejus, factores voluntatis ejus*, Pf. 102: 21.

Sic etiam Adjectiva substantivè accepta, ut: *Յիմարն Լ.Յ. իմաստնագոյն է քան զմարդիկ, և սկարն Լ.Յ. զօրագոյն է քան զմարդիկ stultitia Dei sapientior est* ho-

hominibus, & infirmitas Dei potentior est hominibus Grammat.
 I Cor. 1: 25. ubi յիմարն pro յիմարութիւն, & Arm. Lit.
 տկարն pro տկարութիւն. Lib. V.
 Cap. IV.

Regula II. Substantiva temporis & pretii ponuntur in Genitivo, ut: Երկասհակամայքաւաննից յորժամ էաւ զԻբեբէկայ erat Isaacus quadraginta annorum cum acciperet Rebeccam Gen. 25: 20. ամայ վաթսնից annorum sexaginta cum gigneret filios, ibid. v. 26. Գետինն չորէք հարիւր սատերի արծաթոյ է ager iste quadringentorum didrachmorum est Gen. 23: 15.

Mensurae autem & ponderis, Dativum Praefixi postulant, Երար զտեղան պղնձի 'ի քսան կանգնոյ զերկայնութի, և 'ի քսան կանգնոյ զայնութի. և զբարձրութի 'ի տան կանգնոյ altare aeneum viginti ulnas longum, viginti ulnas latum, & decem ulnas altum 2 Chron. 4: 1. lamina hastae Goliathi erat 'ի վեցհարիւր սկեղէ երկաթոյ sexcentorum siclorum ferri 1 Sam. 17: 7.

Regula III. Quae apud Latinos per Genitivum vel Ablativum exprimuntur, qualitatem vel proprietatem significantia, hic per Instrumentalem redduntur, ut: Սանուկ մուօք ծննդական puer foecundi ingenii vel foecundo ingenio. David erat Պատանեակ խարտաշ և աջք զեղեցիկ adolefcentulus rubicundus & aspectu pulchro 1 Sam. 17: 42.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. V.

CAPVT V.

DE REGIMINE ADJECTIVORUM.

Regula I. Omnia Adjectiva Verbalia, seu Participia, Verborum suorum Casum regunt, ut: Գոհացող և գոհանամ զՄտուծոյ *gratias agens, & ago gratias Deo.* նստող և նստիմ'ի ասնն *sedens & sedeo domi.* շրջող և շրջիլ զքաղաքաւ *circumiens, & circumeo civitatem,* Pfl. 58: 15. լուեալ խօսից *audiens dictis & լսել խօսից audire dicta* Act. 2: 11. ետու նմա զերկիւղ երկնչիլ յիսէն *dedi ipsi timorem, ut timeat me,* Mal. 2: 5. տուեալ ինձ *datum mihi* 1 Cor. 3: 10.

Regula II. Adjectiva scientiae & inscititiae, item in օղ', եալ' & ած' Participia, & in իչ' Nomen Actoris desinentia, Genitivum regunt, ut: Գիտակ բանի *sciens negotii,* տգէտ իրաց *inscius rerum,* սիրող ՚յ *amans Dei,* Փրկիչ աշխարհի *Servator mundi,* տեսեալ Յի *cum videret Jesus,* Matth. 9: 20. ծանուցեալ Յի *cum cognosceret Jesus,* ibid. vl. 3. երկիւղածք Տի. *timentes Dominum* Pfl. 22: 23.

Regula III. Adjectiva similitudinem, familiaritatem, notitiam, affinitatem, amicitiam, aequalitatem, communionem, facilitatem, convenientiam, utilitatem, & necessitatem significantia, eorumque contraria,

ria, Dativum regunt, juxta hos Versus memoriales:

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. V.

Եստ ինձ ընդեւ ընտրեալ ծանօթ և խնայ մի.
Բայց քեզ հանդէտ՝ հասարակ և միշտ թընայ մի:
Վիւր և դրժւար՝ պատշաճ, նրման մեղարժա նի:
չահ, և վընաս՝ հարկ, և պիտոյ ձեզ յանձնե լի:

*Est mihi familiaris, domesticus, notus & affinis,
Sed tibi aequalis, communis, & semper inimicus:
Facile & difficile conveniens, simile nobis dignum.
Lucrum & damnum, necessarium & opus, est vobis
commendabile.*

Regula IV. Adjectiva qualitatis, laudis & vituperii, item copiae & inopiae, Instrumentalem postulant, ut: Վաջ լեզուաւ strenuus lingua, i. e. eloquens, կայտառ բնութիւն elegans natura, ուշիմ մտօք sagax mente, զուարթ մարմնով vegetus corpore, գեղեցիկ բարութեան moribus pulcher, վատթար դիմօք pejor aspectu, ապրանք փարթամ mercibus dives, հասակաւ յանկալի, aetate desiderabilis, լի իմաստութիւն plenus sapientia, Luc. 2: 40.

Regula V. Adjectiva privationem, & distantiam significantia, Ablativum regunt, ut: Վատարկ ի հորաց expers gratiae, զրկեալ ի հայրենեաց defraudatus à patria, մերկ ի հանդերձէ nudus à veste, անմասն

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. V.

'ի լաւաց *non particeps bonorum*, հեռի յ'երբօրէ *remotus à fratre*, անպարտ յ'արեւնէ *innocens à sanguine*.

Regula VI. Adjectiva Comparativa Accusativum regunt, intercedente particula քան, ut: Լմաստնագոյն քան զնա *sapientior illo*, պայծառագոյն քան զարեգակն *splendidior sole*.

Eodem modo ac sensu etiam Positivus construitur, ut: Լմաստուն քան զնա *sapiens prae illo*, պայծառ քան զարեգակն *splendidus magis quam sol*.

Aliquando Ablativum postulant, ut: Լիբեն & լբագոյնն 'ի նոցանէ *impudentior ex illis*, գեղէ ցիկն & գեղեցկագոյնն 'ի նոցանէ *pulchrior ex istis*.

Regula VII. Superlativa postulant aliquando Genitivum, ut: Հարստագունեղն վաճառականաց *ditissimus Mercatorum*, Լմաստնագունեղն վարդապետաց *sapientissimus Doctorum*.

Aliquando Commorativum, ut: ուշլմագունեղն 'ի Փիլիսոփայս *sagacissimus Philosophorum*.

Aliquando Genitivum, intercedente 'ի մէջ *inter*, ut: Լրեգակն է պայծառագունեղ 'ի մէջ աստեղաց *sol est splendidissimus inter stellas*. մեղրն է քաղցրագունեղ 'ի մէջ քաղցերց *mel est dulcissimum inter dulcia*. Eodem sensu dicitur 'ի մէջ աստեղաց պայծառն է Լրեգակն *sol est splendidus, i. e. splendidissimus &c.*

CAPUT VI.

DE SYNTAXI VERBORUM.

Regula I. Verba Substantiva & nuncupativa, եմ, դում, լինիմ, եղանիմ sum, fio, կեամ vivo, մնամ maneo, անուանիմ nominor, Թարգմանիմ exponor, երեիմ videor, յորջ յորջիմ nuncupor, ասիմ dicor, & similia, ante & post se Nominativum exigunt, ut: Լս եմ դուռն ոչխարաց ego sum janua ovium, Լս եմ հովիւն քաղ ego sum Pastor ille bonus, Դու ես Որդի Ա. Ե. Ե. tu es filius Dei, Դու ես Թագաւոր Իսրայելի tu es Rex Israelis, Սա է Վրն hic est ille Christus, նա էր լյսն ille erat lux, Ը էր Ռանն Deus erat Verbum illud, Սիսուս մնաց միայն Jesus mansit solus, սեաւ եմ ես և գեղեցիկ nigra sum ego & pulchra Cant. 1. 4. եմ և ես մարդ մահաւանջու ego sum etiam homo mortalis, Sap. 7: 1.

Regula II. Verba aestimandi, emendi, & vendendi, արժեցուցանեմ licitor, սակարկեմ idem, համարիմ, վարկեմ, վարկանիմ aestimo, & վաճառեմ vendo, regunt Genitivum pretii, ut: վաճառեցին զ Յուսիփասն դահեկանի vendiderunt Josephum viginti aureis Exod. 37: 28. և նոքա կռեցին նմա երեսուն արծաթի & illi ponderarunt ipsi triginta argenteos Zach. 11: 13. & Matth. 26: 15. չորեքհարիւր աստերի quadringentos siclos

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. VI.

fielos Gen. 23: 15. *վաճառել զդա մեծագնի* *venun-*
dari illud magni pretii Matth. 26: 9. *ա՛ն՛ի քան*
դէրէքհարիւր դահեկանի *pluris quam trecentis dena-*
riis Marc. 14: 3. *ընդէր ո՛չ իւղդ այդ վաճառեցաւ*
էրէքհարիւր դէնարի *quare hoc unguentum non venit*
trecentis denariis? Joh. 12: 5.

Regula III. Verba dandi, declarandi, assentiendi, contrariandi, mandandi, ferviendi, juvandi, ostendendi, increpandi, nocendi, item quae desiderium vel complacentiam significant, Dativum regunt, eumque vel *Incrementi*, vel *Praefixi*;

Dativum Incrementi postulant: *Ըշակերտեմ disci-*
pulus fio, *տիրեմ dominor*, *ծառայեմ servio*, *սաստեմ*
increpo, *փաստեմ noceo*, *օգնեմ juvo*, *առաջնորդեմ*
duco, *ընդդիմանամ adversor*, *բարկանամ irascor*,
նեղանամ arctor, *Թագաճորեմ regno*, *դժուարանամ*
difficilis fio, *հնազանդիմ obedio*, *երկրպագեմ adoro*,
ցանկամ cupio, *փափագիմ desidero*, *յիշեմ memoro*,
հաճանիմ assentior, *լեմ audio*, *հետեիմ imitor*, *պա-*
տասիմ obviam eo, *հանդիպիմ occurro*, *ժամանեմ ad-*
venio, *pervenio*, *հաճոյանամ complaceo*, *տափամ con-*
cupisco, *ակնուճիմ attendo*, *հպատակիմ obsequor*,
յաղթեմ vinco, *ներեմ parco*, *ողորլիմ misereor*, *կա-*
րօտիմ indigeo, *մեղանչեմ pecco*, *համբերեմ suffero*,
վշտանամ affligor, *նմանիմ assimilor*, *հանդիտանամ*
aequalis fio, *լմբերեմ tolero*, *ըղձամ opto*, *անսամ exau-*
dio, *համաձայնիմ consentio*, *հակառակիմ resisto*, *ձան-*
ձքանամ taedio afficior, *խնարհիմ humilior*, *սպասեմ*

expecto, հաւասարիմ *communis fio*, տեղեկանամ *sci-*
scitor, արժանանամ *dignus evado*, սպառնամ *minor*,
 հասանիմ *pervenio*, վճարեմ *debitum solvo*, համեմատիմ
comparor, & ունկն դնեմ *aurem praebeo*, ut: Օտայեցէք
 Տ՛ն *servite Domino* Pl. 2: 11. առջնորդեաց ինձ *dux-*
xit me, vel *dux fuit mihi* *ibid.* 23: 13. քեզ միայն
 մեղայ Տ՛ն *tibi soli peccavi* *ibid.* 51: 4. քեզ սպասեն
 արդարքն *te expectant iusti* *ibid.* 141: 9.

Dativum Praefixi verò requirunt անկանիմ *cado*,
 բարձրանամ *elevor*, գնամ *eo*, դառնամ *revertor*, ելանեմ
ascendo, իջանեմ *descendo*, սաստեմ *increpo*, զիջանիմ
cedo, ընկղվիմ *submergor*, թռչիմ *volo*, *are*, երթամ
vado, անխայեմ (*proprie non-parco*, sed per anti-
 phrasin idem quod խնայեմ) *parco*, կարդամ *clamo*,
lego, *ere*, հայիմ *aspicio*, մտանեմ *ingredior*, յենում
adhaereo, նայիմ *intueor*, սլանամ *scando*, item *volo*,
are, վերանամ *elevor*, տեղամ *pluo*, գթամ *misereor*,
 երդնում *juro*, մերձեանամ *appropinquo*, յուսամ *spero*,
 ամուսնանամ *matrimonium in eo*, կագեմ *litigo*, կուռեմ
rixor, հակաձառեմ *disputo*, մարանչիմ *pugno*, միաբանիմ
consentio, պատերազմիմ *praelium committo*, աղաղակեմ
clamo, նկատեմ *considero*, ընթանամ *curro*, մատչիմ
accedo, համաձայնիմ *consono*, ձայնակցիմ *idem*, մաս-
 նակցիմ *communicor*, հաղորդակցիմ *particeps fio*, վե-
 ճաբանեմ *discepto*, եղբայրանամ *fraternitatem in eo*,
 ընկերանամ *societatem in eo*, հաշտիմ *concilio*, ապաւինիմ
confugio, զարմանամ *miror*, սուզիմ *immergor*, փութամ
accelero, *festino*, ճեպեմ *idem*, ակնարկեմ *nicto*,
 & *motum ad locum*, vel *terminum ad quem*,
 signi-

Grammat.
 Arm. Lit.
 Lib. V.
 Cap. VI.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. VI.

significantia ferè omnia, ut: զԹայաւ ՚ի նոսա *miser-*
tus est eorum, Matth. 14: 14. Տայեաց յանձն իմ *aspi-*
ce animam meam Pf. 68: 19. աղաղակեցէք առ Տէր
clamate ad Dominum, 99. 1. ահնարկէ նմա Սիմօն
Պետրոս *innuit ei Simon Petrus* Joh. 13: 25. եմուս
Նոյ ՚ի տապանն *intravit Noa in arcam* Gen. 7: 7.
Համբարձի զաչս իմ ՚ի լէրինս *levavi oculos meos ad mou-*
tes Pf. 120: 1. Մտքեզ Համբարձի զաչս իմ *ad te, Do-*
mine, levavi oculos meos, 122: 1. և էած զնա յերուսաղէմ
& *duxit cum Hierosolymam* Luc. 4: 9. Եւ ի բարձունս,
և էջ ՚ի սասորին կողմն երկրի *ascendit in altas & descendit*
in imas partes terrae, Eph. 4: 8. 9.

Sed multa inveniuntur verba, quae, tam eodem quàm
diverso sensu, utramque constructionem admittunt,
ut: *ասէ նոցա & ՚ի; ց՛* vel *առ նոսա dicit illis* vel *ad il-*
los. Հաւատամ Մ. Ե՛ *credo Deo*, & *Հաւատամ յ՛ Մ. Ե՛*
credo in Deum Confes. fidei.

Regula IV. Verba Activae significationis Accusati-
vum regunt, ut: Դ սկզբանէ արար Մ. Ե՛ զերկին՝ և
զերկիւր *in principio creavit Deus coelum & terram*,
Gen. 1: 1. Մ. Ե՛ ցրուեսցէ զոսկերս մարդահաճնից *Deus*
disperget ossa eorum, qui hominibus placere student,
Pf. 52: 6. Սչ ուտեմ ես զմի զուարակացբոց *non come-*
do ego carnem vitulorum tuorum, Pf. 49: 13.

Observatio I. Aliquando Accusativus ponitur sine
praefixo զ, quando de re indefinita sermo est, ut:
ըթուռք արանց արդարոց կաթեն չսորսս *labia virorum*
ju-

justorum destillant gratias Prov. 10: 32. *անձին իւրում* Grammat.
գործէ բարիս ողորմածն sibi ipsi operatur bona miseri- Arm. Lit.
cors ibid. 11: 17. *սաղմոս սասցէք Տն Psalmum dicitur* Lib. V.
te Domino Pl. 9: 12. pro *զէսորհս, զբարիս, զսաղ-* Cap. VI.
մոս.

Observatio II. Duobus vel pluribus Accusativis per appositionem concurrentibus, *զ* primo tantum praefigitur, ut: *Սիրեցես զՏէր Ըճ քո Diliges Dominum Deum tuum* Deut. 16: 5. *զ հաց մեր հանապազորդ տուր մէզ այսօր panem nostrum quotidianum da nobis hodie.*

Observatio III. Aliquando verò Accusativus subintelligendus per solum *զ* indicatur, ut: *տուք զԱյստերն Այստեր, և զԼսաուծոյն Լսաուծոյ date, quod est Caesaris, Caesari; & quod est Dei, Deo,* Luc. 20: 25. *սպանցեն և զվասն մեղացն առաջի Տեառն occident & holocaustum, quod est pro peccato, coram Domino* Levit. 6: 25. *մի՛ գանձանց և եթ գիտել՝ այլ իւրքանչիւրք զընկերին non id, quod vestri ipsorum est solum respiciatis; sed unusquisque id, quod est proximi* Philip. 2: 4.

Regula V. Verba durationem temporis significantia Accusativum adsciscunt, ut: *պահեալ զքառասուն տի՛ և զքառասուն գիշեր՝ ապա քաղցեալ postquam jejunasset quadraginta dies & quadraginta noctes, tunc esurivit,* Matth. 4: 2. *զվեց օր գործեցես sex dies*

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. VI.

operaberis, Exod. 20: 9. և եղևն նմ առուրբ Մամայ
զորս եկեաց & fuerunt omnes dies Adami, quos vixit
Gen. 5: 5. եկեաց Մամ ամս երկերիւր և երեսուն
vixit Adam annos trecentos & triginta, ibid v. 3
omisso շ Accusativi.

Regula VI. Omnia Verba Passiva Ablativum exi-
gunt, ut: Որ 'ի հորէ առաքեցար qui à Patre missus es
Lib. Hymn. ծնաւ 'ի կուսէն natus est à Virgine Symb.
fid. 'ի հրեղէն զորաց երկնից երկրպագիս ab empyreis
exercitibus coelorum adoraris Libr. Hymn. վարեցաւ
Յս յանապատ 'ի հողւոյն փորձիլ 'ի Սատանայէ abductus
est Jesus in desertum à Spiritu, tentari (ut tentaretur)
à Satana, Matth. 4: 1.

Regula VII. Sic quoque verba Neutra: առողջանամ
convalesco, ապստամբիմ rebello, արբիմ ebrius fio,
բաղկանամ consisto, բուսանիմ germino, երկնչիմ ti-
meo, զարթնում expergiscor, զազրանամ deformor, զը-
զուիմ fastidio, զղջամ poenitentiam ago, զարհուրիմ
horresco, ընդստնում resilio, դարբիմ nauseam habeo,
դողամ premo, կորնչիմ pereo, հետեմ inobediens sum,
հրաժարիմ ab dico, հանգչիմ quiesco, հեռանամ disto,
զողիմ lateo, նուազիմ deficio, նուազիմ diminuor, պա-
կաւիմ vereor, պակասիմ privor, սասանիմ commoveor,
բքնիմ sudo, ոստնում salto, subsilio, պակնում ex-
stupesco, & similia, Ablativum regunt, ut: Թաղիւր
ի վնասակարաց absconde te à nocivis, հանգիւր յաշ-
խատանաց quiesce à laboribus, զարթիւր ի քնոյ expergi-
sce-

scere à somno, Երկից է Տէն նմերկեր timeat à Do-
 mino omnis terra Pf. 32: 7.

Grammat.
 Arm. Lit.
 Lib. V.
 Cap. VI.

Regula VIII. Verba motum de loco, vel terminum
 à quo, significantia, Ablativum postulant, ut: Տէր
 Տան ի բանսէ զանձն իմ, o Domine, erue è carcere ani-
 mam meam Pf. 141: 8. մի ընկերուր զև՝ Տէր յերեսայ
 քոց՝, և զՏոբի քօ սք մի Տաներ յիսնս ne projicias me,
 Domine, à facie tua, & Spiritum tuum sanctum ne au-
 feras à me Pf. 50: 13.

Sic etiam construuntur: ազատել liberare, դատարկել
 evacuare, թաքուցանել occultare, ժտել flagitare,
 ծածկել abscondere, կէտել mulgere, ճողոպրել abripe-
 re, յափշտակել rapere, պահանջել postulare, exigere,
 ջնջել delere, սկսանել inchoare, տարաւերթել dispelle-
 re, փրկել servare, բարբել trahere, դաղել occultare,
 մաղթել supplicare, կեղեքել decorticare, discernere,
 բղնել procedere, emanare, արտաբերել producere,
 ելուզանել elicere de actionibus mentalibus, անջատել
 dividere, մաքրել purificare, զտել idem, սրբել mun-
 dare, sanctificare, արտաքտել expellere, տարբերել
 differre, և այլք, quorum tamen magna pars etiam
 Dativum Praefixi non raro admittunt.

Regula IX. Verba narrandi, gratias agendi, testi-
 ficandi, & his affinia, Narrativum requirunt, ut:
 Կոհացայ զքն Տէր Gratias tibi agam Domine, և
 սկսան չարախօս լինիլ զնմանէ & coeperunt accusare eum
 (male loqui de illo) Luc. 23: 2. զի ստէ զանձնէ quod

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. VI.

dicat de se, ibidem. քահանայապետն և նմ ատեանն
խնդրէին սուտ վկայութիւն զՅոսէ *primarius Sacerdos*
& *totum tribunal* (*Synedrium*,) *quaerebant falsam*
testimonium de Jesu Math. 26: 59.

Sic construe quoque Մբաստանել *accusare*, գան-
կաւիլ *conqueri*, զանցառնել *negligi*, զբռնարկանել
& զբռնհարկանել *aggredi*, անփոյթառնել *nibili fa-*
cere, անփոյթ լինիլ *incurium esse*, լսել *audire*, խօսիլ
loqui, խորհիլ *meditari*, շնորհակալ լինիլ *gratus esse*,
չարխօսիլ *maleloqui*, չարբանել *maledicere*, պատմել
narrare, ընձեռել *tractare*, տրանջել *murmurare* սուռն-
կանել *negligere per aures transmittere*, և այլ
սոցինանման բայք. & alia hifce similia verba.

Regula X. Verba omnia, quae actionem, moram,
vel quietem in loco significant, Commorativum po-
stulant, ut: Ոսուցանէր ՚ի քաղաքի *docebat in civita-*
te, ուսաւ ՚ի դպրոցի *didicit in schola*, կեցեալ յաշխարհի
qui vixit in mundo, մնացեալ ՚ի տան *qui mansit domi*,
կապարն ՚ի հնոցի հաւը *plumbum in fornace liquefcit*,
իմասակաղն ՚ի բանտի պատժի *reus in carcere castigatur*,
ննջէր ՚ի սենեկի և յանկողնի *dormiebat in conclavi*, &
in lecto, տարաւ յարգանտի *gestavit in utero* Lib. Lym-
nor. նստին ՚ի հրապարակս *sedent in foris*, Matth. 11:
16. և այլ յորովք, & alia plura.

Regula XI. Verba causam, modum, conditionem,
qualitatem, instrumentum, abundantiam vel defectum
significantia, exigunt Casum Instrumentalem, ut:
Յոսէ զարգանայր հասակաւ և իմաստութե՛ւ և շնորհօք
Fe-

Jesus crevit aetate & sapientia & gratia Luc. 2: 52. *Գրատուութի շինի տուն, և հանձարով կանգնի. և խորհրդով ընանին շտեմարանք նմ մեծութի՝ պատուականաւ և բարեաւ sapientiâ aedificatur domus, & prudentia erigitur, & consilio implentur promptuaria, omnibus divitiis pretiosis & bonis* Prov. 34: 3. *Սա յետ հաւատոյն որ ի Յիսուս աւարինութի բացափայլեալ hic Tiridates post apprehensam in Christum fidem omni virtute apud exteros inclaruit*, Moyf. Chor. Hist. Lib. 2. Cap. 89.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. VI.

Instrumentalem sibi vendicant etiam Verba sequentia, դասնալ *exarescere*, դատարկանալ *inanis fieri*, զբաղիլ *negotiis implicari*, զարդարիլ *ornari*, զովանալ *vel զովանիլ refocillare*, զուարճանալ *delectari*, ժրանալ *animari* item *pinguescere*, իմաստնանալ *philosophari*, հրճուիլ *exultare*, ճոխանալ & փարթամանալ *ditescere*, յագիլ *satiari*, տոչորիլ *excruciari*, տաղնապիլ *periclitari*, փղձկիլ *contristari*, և այլ.

Regula XII. Verba, quae circumstantiam vel circumlationem, item propinquitatem, irrisionem, & his affinia significant, Circumlativum postulant, ut: *Ինսկեալն յերկինս ծիծաղեսցի զնորք habitans in coelis irridebit eos* Pf. 2: 4. *որք պահէին զՅիսուսն առնէին զնովաւ illi, qui custodiebant Jesum, derisui habebant eum* Luc. 23: 63. *զբջր զբաղաբաւ circumibat civitatem, արհամարհէին զինս despiciebant me* Pf. 22. 8. *էարկ զնովաւ հանդերձս սպիտակս imposuit ei vestes albas* Luc. 23: 11. և նա անկեալ զանջօքն Յիսուս & ille

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. VII.

cadens circa vel prope pectus Jesu Joh. 13 : 25. քահանայք շուրջ զաթոռոնին & sacerdotes erant circa thronum Apoc. 4: 4.

Sic etiam construe, *զերազանցել excellere, transcendere, պարաւնուլ circumdare, complecti, փարիլ ambire, խանդաղատիլ delectari, շուրջ լինիլ circumire, անցանել transire, պատել vallare, շուրջպատել circumcingere, շրջահատել amputare circumquaque, պարսպել moenibus cingere urbem, խայտալ exultare, արկանել jacere, և այլ.*

CAPUT VII.

DE INFINITIVIS.

INFINITIVORUM & Gerundiorum Syntaxis apud Armenos vix quicquam peculiare habet, sed Latinorum & Graecorum regulas ferè per omnia sequitur, uti nunc breviter indicabimus.

Regula I. Infinitivus regitur à Verbo finito, ut : *նչևս յաճելցիս ըմպել զբաժանն non amplius perges bibere calicem istum Es. 51. 22. որ կամիցի ապրեցուցանել զաննն իւր՝ կորուսցի զնա qui voluerit servare animam suam, perdet eam Marc. 8. 85.*

Regula II. Infinitivi postulant ante Accusativum, ut :

ut: զայր հաւատարիմ գործ է դասնել *virum fidelem opus (difficultas) est invenire*, Prov. 20: 6.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. IV.
Cap. VII.

Reg. III. Saepè absolute ponitur Infinitivus & per *ut*, *quod*, *si*, *cum*, & Verbum Finitum resolvendus est, ut: առաքելի զձեզ հնձել *misi vos metere*, i. e. *ut metatis* Joh. 4. 38. սկսան աղաչել զնա՝ դնալ ի սահմանաց նոցա *coeperunt rogare ipsum, exire (ut exeat) è terminis ipsorum* Marc. 5: 17.

Regula IV. Infinitivi Verborum suorum Casus requirunt զմտաւ ածել զնմանէ կատարեալ իմաստու թիւն է *cogitare de ea perfecta sapientia est* Sap. 6: 16. դնել ի մտի *ponere in mente*, *reminisci*, Prov. 16: 1.

Regula V. Gerundia in լոյ respondent Latinorum Gerundio in *di* & construitur cum Substantivis ժամանակ *tempus*, տեղն *locus*, չափ *mensura*, օր *dies*, աի *aetas*, ժամ *hora*, & similibus, ut: ժամանակ ծնանելոյ և ժամանակ մեռանելոյ: ժամանակ անկելոյ և ժամանակ խլելոյ: *est tempus nascendi, tempus moriendi, tempus plantandi, tempus evellendi*. Eccl. 3: 2. 3. ff.

Regula VI. Gerundia formae ՚ի գուլել & ՚ի գուլիլ aliquando Gerundiis Latinorum in *do*, aliquando in *dum*; & Graecorum Infinitivis cum Praepositione *év* vel *éís* & articulo, aequivalent, ut: ՚ի դարձուցանել Տեառն զգերու թի Սիոնի *in avertendo Dominum captivitatem Sionis* Pf. 125: 1.

Ob-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. VIII.

Observatio. Aliquando *ի* vel *յ* omittitur, ut *ճանաչել զիմաստութի, իմանալ զբանս հանձարոյ* ad cognoscendum sapientiam, ad intelligendum verba prudentiae, pro *իճանաչել, յիմանալ*, Prov. 1.:

Regula VII. Gerundia formae *ի գովելն* & *ի գովիլն* item in *ով* desinentia, respondent illis Latinorum in *do* excuntibus, ut: *զի զբազումս տապառարկեալ է խոյտեալ* quia multos prostravit saepe vulnerando, Prov. 7: 26.

C A P U T VIII.

DE REGIMINE PARTICIPIORUM.

Regula I. PARTICIPIA Verborum suorum Casum requirunt, ut: *Աղջիկ խօսեցեալ առն puella quae desponsa viro* Deut. 22. 23. *օրհնեալ յ'որդւոյ benedictus ex filiis*, Deut: 33. 14. *գրեալ ի նմանս scriptum de eo* Luc. 24. 27.

Regula II. Participia, quando Nominum Substantivorum Naturam induunt, Genitivum regunt, ut: *Ոչ գիտեն զողորմութի և զհաճատ նիւթօղք չարեաց. օղորմութի և հաճաք առ նիւթօղս բարեաց, nesciunt misericordiam & fidem operatores malorum operum: misericordia & fides est apud operatores bonorum ope-*

operum Prov. 14: 22. sic Նսող Սրբւոյ Genitor Filii
 Բղիսղ Տորոյն Սրբոյ Eructator Spiritus Sancti, Con-
 fess. fidei.

Grammat.
 Arm. Lit.
 Lib. V.
 Cap. VIII.

Regula III. Participium cum alio Genitivo ponitur, quando consequentia aliqua significatur, sive de eadem, sive de diversa persona, vel re, sermo sit, ut: Լչուեալ որդւոյն Իշի բանակեցան & profecti filii Israelis castra posuerunt Num. 22: 1. զնա տեսեալ Պետրոսիսանց՝ Յո՞ւ videns eum Petrus dixit ad Jesum Joh. 21: 21. Տամարձակեալ Պօղոսի և Բառնաբայսանին liberè loquentes Paulus & Barnabas dicebant, նոքա յառաջերթեալ մնային մեզ illi praeuētes expectabant nos Act. 10: 5. Ipsum etiam Participium in Nominativo Casu Substantivo praemissum vim ac valorem Genitivi habere, docent exempla ubi id postpositum cum Substantivo concordat, ut: Սրտի բերկրեցելոյ երեսք ծիծաղեցին corde exhilarato facies ridebunt, Prov. 15: 13. Ընձն յազեալ զխորիսխ և զմեղք արճամարճէ. բայց անձին կարօտելոյ՝ և դառն իբրև զբաղոյր Թո՛ւի: anima exsatiata favum & mel contemnit; esurienti autem animae, & amarum dulce videtur Prov. 27. 7. Confer Cap. 1. Reg. II. & III.

Observatio.

Potest tamen in hac etiam constructione Nomen Participio in Nominativo apponi, ut: զնացեալ անտի Յո՞ւ եկն ՚ի Ժողովուրդն նոցա abiens inde Jesus venit in Synagogam eorum, Matth. 12: 9. մատուցեալ

Grammat. Դպիր մի ասէջ'նա accedens scriba quidam dicit ad eum
 Arm. Lit. Luc. 8: 19.
 Lib. V.
 Cap. IX.

CAPUT IX.

DE IMPERSONALIBUS.

IMPERSONALIA, & Nomina cum Verbo Substantivo Impersonaliter posita, postulant Dativum Incrementi ut: Թուի ինձ videtur mihi, պատահիք էր accidit tibi, հանդիպի նմա occurrit ei, պարտ է ապահանու Թեանս այսմիկ դգեհուլ զանապահանու Թի oportet corruptibilitatem hanc induere incorruptibilitatem I Cor. 15: 53. Է՛ ինչ ինձ փոյթ nequicquam mihi curae est Gal. 2: 6.

Observatio.

Impersonalia saepè absolutè & sine Casu ponuntur, ut: ոչինչ պիտոյ է' nullo modo opus est Joh. 16: 30. մարթ էր դայդ իւղ վաճառէլ conveniens erat oleum istud vendere Marc. 14: 5.

CAPUT X.

DE SYNTAXI PRAEPOSITIONUM.

Regula I. PRAEPOSITIONES viginti quinque regunt Genitivum; nimirum Լ. դագաւ pro, առանց sine,
 առ-

առաջի *coram*, արտաքայ *extra*, զհնի, զհեա, յեա, Grammat.
 & յետոյ *post*, յաղագս *pro, de*, յայսկոյս *citra*, յայնկոյս *Arm. Lit.*
ultra, ընդաջմէ *à dextra*, 'ի ձախմէ *à sinistra*, 'ի վերայ *Lib. V.*
supra, 'ի վերոյ *desuper*, 'ի մէջ *inter*, 'ի միջոյ *in medio*,
 ներքոյ *infra*, 'ի ներքոյ *ab infra*, 'ի ձեռն *per*, սակս, &
 վասն *pro, de, propter*, ստորև *infra*, փոխան & փո-
 փանակ *pro, vice, loco, ut*: առանց պատասխանի տարոյ
sine responsione data, ἀναπολόγητος, Rom. 2: 1. 'ի մէջ
 արդարոյն և 'ի մէջանօրինին *inter justum & iniquum*
 Mal. 3: 18. և այլ.

Regula II. *Dativum Incrementi* regunt haec undecim
 առ *ad, apud*, առ ընթեր *prope, juxta, penes*, թայոյ
 & առանց *sine, absque*, ընդ *cum*, ըստ *juxta, secundum*,
 հանդէպ *in conspectu*, հետ *cum*, մերձ & մօտ
prope, ut: առանց քեզ *sine te*.

Regula III. *Dativum Praefixi* postulant quatuor il-
 lae, առ *ad*, ընթեր *juxta*, մինչև *usque*, մօտ *prope*,
 & 'ի 'յ' *g*, quae proprie *Praefixa* vocamus, hujus Ca-
 sus formativa, ut: մինչև 'ի վերջն *usque ad finem*.

Regula IV. *Accusativum* regunt istae, առ *ad, apud*;
 item, դեր *super*, & նախ *ante*, quae sequente քան *ad-*
 verbiafciunt, & դ Praefixum, ut: մատենան առ նա *ac-*
cesserunt ad ipsum Matth. 11: 14.

Regula V. *Ablativum* exigunt duae, բաց & զան
praeter, item 'ի & յ *Ablativo* praefigenda, ut: բաց
 յ'այնմանէ *praeter illum* I Cor. 15: 27. զան 'ի մէջ
praeter nos.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. X.

Regula VI. Narrativum ab Ablativo distinguit Praefixum շ, ut : յայնմանէ ab illo, զայնմանէ de illo, ասի զայնմանէ dicitur de eo.

Regula VII. Commorativum regentia Praefixa seu Praepositiones sunt, ներ, ըն, ն', յ' & 'ի intus, in, ut : ընդէր խորհեք դուք շորիս 'ի սիրաս ձեր, quare cogitatis mala in cordibus vestris Matth. 9. 4.

Regula VIII. Instrumentalem regunt haec quatuor, առ ad, apud, ընդ cum, տն, sub, ենթ sub, հանդերձ cum, ut : առ որով տեսանեմք և զայս ad quod videmus & hoc Moyf. Choren. Է մեզ apud nos, nostro tempore idem, ընդ ձեռամբ sub manu idem.

Regula IX. Circumlativum postulant tres, շուրջ, պարբեր, & շ, circa, circum, ut : և շրջեցցյ զիս շուրջ զոսկերօքն & circumduxit me circa ossa ista, Ezech. 37 : 2.

Regula X. Quaedam ex his Casui suo postponuntur, ut : խաղաղութե աղաղալ pro pace, propter pacem, յ'յը վերայ supra quem Matth. 21 : 44. քար 'ի քարի վերայ lapis super lapidem, Matth. 24 : 2. հանդերձ aliquando praeponitur, ut : հանդերձ Խարիամաւ մարեն իւրով cum Maria matre sua Matth. 2 : 11. aliquando postponitur, ut : աշակերտօքն հանդերձ cum discipulis.

CAPUT XI.

DE ADVERBIIS.

Regula I. ADVERBIA plerumque Verbis, Nominibus & sibi ipsis adjunguntur, ut: Րնդէր խոռ-վեցան հեթանոսք *quare tumultuatae sunt gentes* Pf. 2: յոյժ բարի *valde bonus*. սակաւ աճել *paullò plus*, դոյնինչ նուազ *paullò minus*.

Regula II. Adverbia Primitivorum fuorum Casum adsciscunt, ut: փոքր 'իշատե *parùm de multo*. I Cor. 15: 15.

Regula III. Adverbia Demonstrandi regunt post se Nominativum ut: ահա՛նայիկ ես *ecce ego* Gen. 27. 2. ահա՛ կոյս յղասցի *ecce virgo concipiet*, Jef. 7: 14.

Regula IV. Adverbium երանի *utinam*, Dativum incrementi postulat, ut: երանի քեզ *bene tibi*, i. e. *beatus es*, երանի աղքատաց *beati sunt pauperes*.

Regula V. Adverbia similitudinis իբրև & որպէս, item անդրքան *ultra quam*, առաւելքան *plusquam*, գերքան *supra quam*, 'ի վերքան *idem*, յառաջքան, նախքան *antequam*, priusquam, & յետքան *postquam*, exigunt post se Accusativum, ut: իբրև զիմար *sicut ovis* Jef. 53. 7.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. XI.

Regula VI. Adverbia Loci etiam certum sibi Casum postulant. Nam ad quaestionem Ո՛ւր *ubi?* respondetur in Commorativo, ut: *ՍԷՐ Է՛ Էղբայրքո* *ubi est frater tuus?* 'ի սան հօր իմոյ *in domo Patris mei.*

Nota: 1. Nomina Locorum propria ponuntur in Dativo praefixi, ut: *ՍԷՐ ստեղաւ Վիքքս* *ubi impressus est hic liber,* յ'Ամստրդամ *Amstelodami.*

2. Ad quaestionem Ո՛ւտի՞ *unde?* respondetur per Ablativum, ուտի եկն այս մարդ *unde venit hic homo?* 'ի Պարսից *è Persia,* յ'Եւրոպայո՛ւ *ex Europa,* 'ի Վերմանիո՛ւ *è Germania,* յ'Երկրէ՛ *ex Patria,* 'ի քաղաքէ *ex urbe,* 'ի սանէ՛ *domo,* 'ի մահճէ՛ *è lecto.*

3. Ad quaestionem Յ'ի՞ *quò?* respondetur per Dativum praefixi, ut: յ'ի դիմեո *quò tendis?* 'ի հայրենիս *in Patriam,* 'ի սունն *domum,* առ բարեկամս *ad amicum meum,* յ'եկեղեցի *in ecclesiam,* 'ի դպրոցն *in scholam,* ընդ յ'երկինս *in vel ad coelos,* Act. I: II.

4. Ad quaestionem Ի՛նչո՞ւր *quà?* respondetur per Accusativum cum Praepositione ընդ, ut: ընդ ո՛ր անցեր *quà transivisti?* ընդ դուռն *per portam,* անցաք լէ հուր՝ և ընդ ջուր *transivimus per ignem & aquam,* շրջէր Յ'ա ընդ ամ քաղաքս և ընդ դիւղս *circumbat Jesus per omnes civitates & vicos* Matth. 9: 35.

Regula VII. Modum etiam regunt Adverbia quaedam, sed, juxta intentionem loquentis, diversum. Nam Ad-

Adverbium prohibendi մի ordinariè quidem Imperativum regit, ut: մի խօսիր ne loquaris; Invenitur tamen etiam cum Futuro Indicativi մի լույցի non accendatur Exod. 35. 3. մի խնայեցէ նմա ne parcat ei oculus tuus, Deut. 13: 8. & cum Optativo vel Subjunctivo, ut: մի հաւանիցիս նմա, և մի լուիցես նմա ne credas ei, neque audias eum, ibidem.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. XI.

Regula VIII. յորժամ & երբ cum, dum, quando, si, nunc Optativum nunc Indicativum postulant, ut: յորժամ հարկանիցէ օձ զմարդ si mordeat serpens hominem, Num. 21: 8. յորժամ հարկանէր quando mordebat, ibid. vf. 9.

CAPVT XII.

DE SYNTAXI CONJUNCTIONUM
ET INTERJECTIONUM.

Regula I. CONJUNCTIONES in Nominibus similes Casus; in Verbis vero similes Modos, & similia Tempora conjungunt, ut: Լուար Լ՛ծ զերկին՝ և զերկիր fecit Deus coelum & terram, Տէ՛ր փրկեան զմեզ՝ և բաւեան զմեզ մեր Domine salva nos, & expia peccata nostra Pf. 78: 9.

Saepè tamen dissimilia praecedentibus annectunt, ut: Լ՛ղէ՛ փորձեան զճառայսսքո աւուրս տանն; և տացեն մեզ

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. XII.

մեղ ունդս՝ և կերիցուք, և ջուր, զի արբցուք: *age, ex-
perire servos tuos decem dies, & dabunt nobis σέρματα &
comedamus, & aquam, ut bibamus* Dan. 1: 12. լուան
քահանայապետքն և խնդրէին *audiverunt primarii sa-
cerdotes, & quaerebant*, Marc. 11: 18. և տեսաք զԷր-
կիրն և բարիէ յոյժ & *vidimus regionem illam, & bona
est valde* Jud. 18: 9.

Regula II. Conjunctiones թէ & զի plerumque Indi-
cativum; եթէ vero, որ *ut* vel *quod*, ապա թէ *ed quod*,
&c. Optativum Modum regunt, ut: և ծանիցեն թէ
ես եմ Տէր & *cognoscant, quod ego sum Dominus*
Ezech. 6: 10. թէ կարող ինչ ես *si quid potes* Marc. 9:
21. 22. զի օրհնեսցէ զքեզ հայրքն, *ut benedicat tibi
Pater tuus*, Gen. 27: 10. զի կատարեսցի զիրն *ut im-
pleatur scriptura illa* Joh. 19: 28. զի լուիցէ *ut audi-
as* Pf. 114: 1. եթէ լինիցիս *ut sis* Prov. 6: 1. ապա-
թէ ոչ առնիցէք *quod si non faciatis* Jer. 22. 3.

Reg. III. Եթէ, si in antecedenti positum in con-
sequenti repetatur, vim habet Conjunctionis discreti-
vae, ut: եթէ իցէ՛ ի մեզ Տէր՝ և եթէ ոչ *an Dominus
sit inter nos, nec ne*, Exod. 17. 7. եթէ բարի՛ և եթէ
չար *sive bonum sive malum* 2 Cor. 5: 10.

Quod tamen in antecedenti nonnunquam eliditur,
ut: զինչ զիւրազոյն է, ասե՛լ թողեալ լիցին մեղքքն.
եթէ՛ ասե՛լ, արի՛ և զնա՞ *quid facilius est dicere, re-
missa sint tibi peccata tua, an dicere, surge &ambu-
la*, Luc. 5: 23.

Re-

Regula IV. Interjectiones Vocandi Vocativum regunt, ut: *՛՛կ համբոյր նկնդու թեան* O osculum fraudis Lib. Mus. *այ հնայեալ աւուրբք* O antique diebus Dan. 13. 52.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. XIII.

Quamvis *՛* vel *՛՛կ* rarissimè scribatur, ut: *Ըճ Ըճիս* Deus meus, Pf. 22.

Regula V. Interjectiones reliquae, quando Nomini vel Pronomini praeponuntur, Dativum incrementi adsciscunt, ut: *վայ ձեզ մեծատանցի* Vae vobis (magnae domus possessoribus) divitibus Luc. 6. 24. *Երանի աղքատաց հոգևով* beati pauperes (bene pauperibus) spiritu Matth. 5: 3.

CAPUT XIII.

DE SYNTAXI MIXTA
ET ELEGANTIARUM.

HACTENUS de Syntaxi simplici & naturali: sequitur de Mixta & Elegantiarum Syntaxi.

Mixta Syntaxis dicitur, quando Vox aliqua diverso modo construitur, & tam in vario Nominis, Verbi & Participii; quàm diverso Particularum usu indeclinabilium consistit: Haec, quando selectis & convenientibus Vocibus ac Phrasibus, juxta antiquae Haicanae linguae idioma, ad optimorum Auctorum exemplum, instituitur atque disponitur, *Elegantiarum Syntaxis*,

Grammat. vocari solet. Utramque *Mixtam* & *Elegantiarum* mix-
 Arm. Lit. ta methodo breviter exponemus.
 Lib. V.
 Cap. XIII.

Regula I. *Elegantius Adjectiva Substantivis* praepo-
 nuntur, ut: *անորիշ բաժանմամբ indiscreta divisione*
 Lib. Mus. *անժամանակ ծննդեամբ sine tempore nati-*
vitate ibid. *դեղա՛որ կոյսք speciosae Virgines*, Moysf.
 Choren.

Regula II. Inter Adjectivum & Substantivum aliae
 Orationis partes eleganter interponuntur, ut: *զանդուլ*
Հոգւոյն՝ի վերայ քոյ իմացուածոցդ զշարժմունս ծանեայ
incessantes Spiritus illius in intellectum tuum motus co-
gnovi Moysf. Chor. *զայսպիսեացս հրամայեցին կարդել*
զխշատակս բանից talium mandabant adornare monu-
menta rerum, idem.

Regula III. Nomina Adjectiva numeri cardinalis &
 ordinalis, Partitiva, & distributiva, item Substantivum
մասն pars, aliquando Genitivum, aliquando Ablati-
 vum Pluralem regunt, ut: *հինգն նոցա*, & *ի նոցանէ*
quinque illorum, & *ex illis*, *առաջներորդն*, *երկրորդն*
նոցա, & *ի նոցանէ primus*, *secundus illorum*, & *ex*
illis, *ոչքեղբարց*, & *յեղբարց nemo fratrum*, & *ex*
fratribus. *նոցա միւսն*, & *միւսն ի նոցանէ alter illorum*,
 & *alter ex illis*. *ոմն իշխանաց*, & *ոմն յիշխանաց qui-*
dam Principum, & *quidam ex Principibus*. *մասն*
թռչոց, & *ի չորրորտանեաց pars volatilium*, & *ex*
quadrupedibus.

Regula IV. Adjectiva quaedam, praecipuè ea, quae
 emi-

eminentiam significant, & omnia Participia in լի desinentia, aliquando Dativum Incrementi, aliquando Ablativum regunt, ut: անհաս արարածոյ, & յ'արարածոյ impenetrabile creaturis, & à creaturis. գերազանցն նոցա, & 'ի նոցանէ excellens illis & ex illis. անբննէ Տրեշտակայ & 'ի Տրեշտակայ imperscrutable Angelis, & ab Angelis.

Regula V. Adjectiva laudem vel vituperium significantia, & Participia in եալ exeuntia ad unum omnia, modò Ablativum, modò Instrumentalem adsciscunt, ut: մաքուր 'ի մեկայ, & մաք, purus à peccatis & mente. սուրբ 'ի գնացից, & սրաիւ, sanctus conversationibus, & corde, անգամ 'ի խորհրդոյ & գործովք insipientis cogitationibus, & operibus. ընտրեալ յ'ստուծոյ & մարդովք electus à Deo & hominibus.

Regula VI. Quaedam Adjectiva, & Participia in եալ & լի desinentia, etiam Commorativum & Instrumentalem admittunt, ut: անսահման, vel անսահմանէ լի, aut անսահմանեալ յեռթի, & եռթի indefinite sentia. չարչարեալ 'ի մարմնի, & մարմնով cruciatus corpore, & in corpore.

Regula VII. Nomina mensurae ponuntur in Nominativo, Genitivo, Dativo Praefixi, Ablativo, & Instrumentali, ut: հարիւր կանգուն երկայնութիւն centum cubiti longitudo, & երկայնութիւն կանգնոյ հարիւրից longitudo centum cubitorum, & հարիւր կանգուն յ'երկայնութիւն centum cubiti in longitudinem, & 'ի

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. XIII.

Հարիւր կանգնոց երկայնութի՛ն à centum cubitis longi-
tudo, tandem Հարիւր կանգնոց յերկայնութի՛ն centum
cubitis in longitudinem.

Regula VIII. Verba Finita ad unum omnia post
Accusativum personae, vel rei, pro re nata & dicen-
tis intentione, alium etiam, & aliquando plures Casus
adsciscunt, ut:

Dativum post Accusativum, Տուր զգորութիւն ծա-
ռայի քո da robur servo tuo, Pf. 85: 16. Ելցի եղբոր որդին
իս'ի սարակզ իւր descendet fratris mei filius in para-
disum (hortum) suum, Cant. 5: 1. Ուսուցանես
հեղոց զճանապարհս քո doces mansuetos vias tuas, Pf.
24: 9. quanquam ուսո՞ զիս etiam dicatur ibib. vi. 5.
doce me.

Ablativum post Accusativum, մի՛ ընկենուր զիս Տէր
յերեսաց քոց, և զհողի քո սք մի՛ հաներ յինէն ne pro-
jicias me Domine à facie tua, & Spiritum tuum san-
ctum ne auferas à me Pf. 50: 13.

Narrativum post Accusativum, ինդրէին 'ի նմանէ
զամբաստանէլ զԱրտաշրէ՛ն petebant ab eo accusationem
contra Artaschirum Moyf. Choren. p. 439, ubi etiam
Ablativus adjungitur.

Commorativum post Accusativum, 'ի բազուկս իւր-
եանց ընկալցին զքեզ in brachiis suis suscipient te Pf.
90: 12.

Instrumentalem post Accusativum, նա իւրով որոր-
մութիւն սպահեացի զվեզ ipse custodiet nos sua miseri-
cor-

cordia. Horol. զմարմնացեալ Ռանն 'ի կուռնն ձայնիւ
երգովօրհնեսցիւք *incarnatum e Virgine verbum voce &*
cantu celebremus Lib. Mus.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V
Cap. XIII.

Circumlativum post Accusativum; Լ արկին զնս-
վաւք դամիւք կարմիր *induerunt eum chlamyde purpurea*
Matth. 27: 28.

Regula IX. Participia, uti supra indicavimus, ali-
quando uti Adjectiva, aliquando uti Verbalia Casum
Verborum suorum regentia, construuntur, juxta Cap.
I. Regulam II. Cap. III. Observ. III. Cap. V. Reg.
I. & III. & Cap. VIII. Sic quoque Participia Apoco-
pata, de quibus Lib. II. Cap. III. p. 49.

Regula X. Infinitivi, Nominum more, Casuum quo-
rundam terminationes, nec non Praefixa & Affixa as-
sumentes fiunt Gerundia, Verborum suorum Constru-
ctionem imitantia, quae aliquando per Nomen, aliquan-
do per Participia vel Gerundia Latinorum, aliquando
verò per periphrasin aliquam resolvenda sunt, ut:
չարչարին Վր մարմնով *passio Christi corpore*, i. e.
quoad corpus, տեղի նստելոյ *locus sedendi*, սպասեալ
գալոյ սբ փեսային *expectans adventum sancti sponsi*,
փուխացաւ 'ի գալ *acceleravit adventum*, զգտանն ին
Բբրահամու զճառայն իւր *cum invenisset Abrahamus*
servum suum, արգելոյր 'ի տալոյ հարկս կայսեր *impedic-*
bat dare vectigalia Caesari, 'ի պահել նորա *in observa-*
tione ejus Pl. 19: 19.

Aliàs Dativum sibi appropriant, ut: 'ի տալ ինձ զսուր
իմ

Grammat. *իմ cum dedero gladium meum*, Ezech. 30: 25. *ինիլ*
 Arm. Lit. *ինձ սպասաւոր ut sim servus* 1 Cor. 15: 16.
 Lib. V.
 Cap. XIII. Hebraismus est, quando Infinitivus Verbo suo fini-
 to apponitur, ut: *դարձուցանելով դարձուցես redu-*
cendo reduces Deut. 22: 1. *համբերելով համբերի Տ՛ն*
expectando expectavi Dominum Pf. 39: 1.

Regula XI. Aliquando Voces Compositae elegan-
 ter in suas simplices dividuntur, ut: *պագին երկիր*
 pro *երկիրպագին osculati sunt terram* i. e. *incurva-*
runt se, 1 Reg. 1. 28. Sic & *պագից երկիր Տ՛ն*
Լ՛յ քու՛մ adorabo Dominum Deum tuum ibid. 15:
 25. *դայցեն յառաջ progrediantur*, pro *յառաջդայցեն*
 2 Tim. 3: 9.

Regula XII. Praefixa զ, 'ե, 'յ, 'ց, eleganter à
 suo Casu separantur, ut: *զ]՛արդարէութանց նախա-*
դուշակումն արտափայլեալ լուսազարդեցեր Prophe-
tiarum Praedictionem splendorem emittente luce exor-
nasti Lib. Mus. p. 406. *յ՛յր բերանց ex cuius ore*
Jer. 36: 17. ոչ ընդոստեայ 'ե թմրութեց լքմանէ
մտացս non sum expergesactus à deliquio torporis men-
tis meae Greg. Narek. Soliloquio 5.

Regula XIII. Emphatica est praefixorum cum suo
 Casu repetitio in eadem sententia, ut: *կատարեաց*
Յ՛ս զն՛մ զբանս զայսոսիկ absolvit Jesus omnia verba
ista Matth. 26: 1. *յ՛անմահ 'ե յիշատակ ad immor-*
talem memoriam Moyf. Choren. *որ յ՛անըսկիղեն և*
'ե

'ի միշտ 'ի յ'՝էն *ab eo qui est sine initio, & qui est* Grammat.
semper, Lib. Mus. p. 393. Arm. Lit.
 Lib. V.
 Cap. XIII.

Regula XIV. Saepe duae praepositiones uni Casui praeponuntur, ut 'ի յ'որդւոյ à filio, Lib. Mus. Sic առ 'ի դառնալոյ եւրաքան իւրումէք *ut se convertat unusquisque* Jer. 23. 14.

Nota: շ թօ ի Praefixum ad proprium suum Casum referendum est, & à Conjunctione զի per appositum apostrophum distinguendum ut: զ'ի կուսէն մարմնացեալ թանն եկայք ժողովուրդք ընդ հովիւնսն բարեբանեցուք *è virgine incarnatum illud Verbum, venite populi, cum pastoribus celebremus*, pro զմարմնացեալն 'ի կուսէն, Lib. Mus. p. 34. Որ շի ծոցոյ շօր | ուսոյդ ըզ ծագողն, որ մարմնով ծնաւ ըզբէշ, այսօր փոխեցեր 'ի կեանս անպատումն *qui hodie transfuisti illam, quoad corpus genitricem tuam, tu, qui es lux è sinu Patris, ad vitam ineffabilem*, ibid. p. 479. Sed illud բարեբանեցէք զի վերայ Վերօբեկնն *celebrate illum qui supra Cherubinis*, ibid. 231. զ habet, cujus Accusativus, նստող *sedentem*, subintellegendus est.

Regula XV. Բնդ aliquando in eadem sententia ante Substantivum positum, ante Adjectivum vel Pronomen eleganter & emphaticè repetitur, ut: Եւ ել համբաւս այս ընդ ամենայն երկիրն ընդ այն & *exiit fama ista per totam terram illam* Matth. 9: 26. համբաւեցին զնա ընդ ամ երկիրն ընդ այն *vul-*
ga-

Grammat. *garunt eum* &c. vñ. 31. ընդ աղգիս ընդ այսմիկ *cum*
 Arm. Lit. *gente hac*, *ibid.* c. 12: 42.
 Lib. V.
 Cap. XIII

Regula XVI. Adverbia loci aliquando emphaticè , aliquando pleonasticè, sermoni adjiciuntur, ut: Եթէ 'ի ճշմարտութեանս Եղեմք *si è veritate simus* 1 Joh. 3: 19. 'ի հոգւոյ անսի, զոր էս մեզ *è spiritu illo (inde) quem dedit nobis* *ibid* vñ. 24. Թէ մի 'ի ամսի անս *quod non in festo hic* Matth. 26: 5. Ե բժշկեաց զնո անդ & *sanavit eos ibi*, c. 19: 2. ոչ երբեք գայեկն յառաջ 'ի լաւ անդր *non progrediuntur ad bonum ulterius* 2 Tim. 3: 9.

Regula XVII. Affixa *u*, *r*, *s*, singularem habent in lingua Armenica usum, Vim, atque elegantiam. Nam

I. Personalia sunt, Personas indicantia & distinguentia, ut: սահեան զճառայս քո *custodi me servum tuum* Pl. 18: 14. ամենայն մարմինդ *totum corpus tuum*, լոյսդ *lux tua* Matth. 7: 23. հարցանեին զսա աշակերտքն *interrogabant eum discipuli illi vel illius*. Իբրև լուան 'ի Թադաւորին *cum audivissent Regem illum* Matth. 2: 9.

II. Relativis inserviunt, ut: զի կռեք զիս *Stes Stes*, Ե զոր ասեմս' ոչ առնեք *quare vocatis me*, Domine, Domine, & *id quod dico ego non facitis*. արի որ նն ջեող *surge tu, qui dormis*, Eph. 5: 14. Ես եմ կեանք, Ե ես եմ, որ մեռայն *ego sum vita*, & *ego sum ille qui mor-*

mortuus eram Apoc. 1: 18. in his & similibus exemplis antecedentis vicem subeunt, licet semper postposita inveniantur.

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. XIII.

III. Demonstrativa sunt, ut: Տէրս' և Վարդապետս *ego qui sum Dominus, & ego qui sum Doctor*, Joh. 13: 14. այսպէս արարից տեղւոյդ այդմիկ' ասէ Տէր' և բնակացոյդ' որք' ի դմաց, տալ զքաղաքդ զայդ' ի գլորունն *Sic faciam loco isti, dicit Dominus, & inhabitatoribus istis in eo, dabo urbem istam in ruinam*, Jer. 19: 12. որդիքն արքայութե ելցեն ի խաւարն filii illi regni egredientur in tenebras illas Matth. 8: 12.

IV. Reciproca sunt, ut: Էսս *ego ipse* Joh. 13: 7. ի քում ախանդ զգերանդ ոչ տեսանես *in tuo ipsius oculo trabem tuam non vides* Matth. 7: 3. ասաքեն աս նա զաշակերտսն իւրեանց *mittunt ad eum discipulos suos* Matth. 22: 16.

V. Affixum semel adhibitum, in sermonis contextu de eadem persona, vel re, saepius repetitur, ut: ՚Ի սկզբանէ էր Րանն, և Րանն էր առ Րճ, և Րճ էր Րանն. առանց նորա եղև և ոչինչ որինչ եղևն. ՚Ի ովաւ կեանք էր. և կեանքն էր լոյս մարդկան: Եւ լոյսն ՚ի խաւարի անդ լուսաւորէ: *In principio erat Verbum illud: & Verbum illud erat apud Deum. Et Deus erat Verbum illud: sine eo etiam factum est nihil de eo, quod factum est: in Ipso erat vita: & vita illa erat lux hominum. Et lux illa ex ipsis tenebris illuminat*, Joh. 1: 1, 2, 3, 4.

Ee

V. Ple-

Grammat.
Arm. Lit.
Lib. V.
Cap. XIII.

VI. Pleonastica sunt, emphasios vel elegantia causa vocibus adjecta, ut: 'ի քողակելք ստեղծան *per velle tuum creata sunt* Apoc. 5: II. զոր պաշտեան *quem colo* Rom. 1: 9. որ պարծին 'ի Տէր պարծեցի *qui gloriatur in Domino gloriatur* I Cor. 1: 31. եղցի ձեր այն՝ այն, և ոչն՝ ոչ *est* vestrum ita, ita; & non, non. որ էրն 'ի սկզբանէ, զորմէ լուսքն՝ որում ազանստեսն իսկ եղեաք, Է որ հայեցաքն, և ձեռք մեր շօշափեցին 'ի վերայ բանին կենաց: *id quod erat ab initio, de quo audivimus, quod oculis etiam vidimus, quod contemplati sumus, & manus nostrae contrectarunt de illo Verbo vitae,* I. Joh. 1: 1. Ընդհանրապարկեին Ըստուծոյ Փառք *Deo omnium bonorum Datori Gloria.*

Վ Ե Ր Զ

Յ Ե Ր Ը Կ Ը Ն Ո Ւ Թ Ե Մ Ե Ս

FINIS LIBRI QUINTI.

P R O -

PROSODIA

ARMENICA,

SIVE,

ARTIS METRICAЕ,

ET

MUSICAE ELEMENTA.

PROSODIA, Armenis *Հարգանք-Թիւն* dicta, non tantum doctrinam de Accentibus, & quantitate Syllabarum, sed & earundem in Pedibus, Pedumque in Metro, tam Musico, quam Rhythmico, constitutionem complectitur.

Accentus Armenorum duplicis generis sunt, aliqui ad Orthographiam spectant, ut Acutus, Gravis, & Circumflexus; alii ad Melodiam, ut reliqui omnes: De istis supra diximus Grammaticae Lib. I. Cap. VI. De his dicendum erit infra, ubi de Musica specialius agemus.

CAPUT PRIMUM.

DE QUANTITATE SYLLABARUM.

SYLLABARUM quantitas vel à Vocalium aut
 Ec 2 Diph-

Profodiae
Armenicae
Cap. I.

Diphthongorum, vel à Consonantium, five in eadem, five in proximè sequenti, Syllaba constitutarum quantitate aut valore dependet. Hanc doctrinam paucis, quantum fieri potest, praeceptis explanabimus.

Vocalium, uti supra monuimus, aliae natura longae sunt, ut: *է* & *օ*; aliae breves, ut: *ը* & *օ*; aliae anticipites, ut: *ւ*, *է*, & *ի*. Ultimaè verò *ւ*, nisi alii cuidam Vocali subjungatur, nulla ratio habetur.

Diphthongi natura longae sunt. Vid. Grammat. Lib. I. Cap. III.

1. Longa igitur est Syllaba *ի*. Naturâ, quae Vocalem habet longam, ut: *յիէի* ab eo, qui est. *ուօւիէ* festum celebrat.

2. Diphthongo, ut: *այր* vir, *հաւ* avis, *թիւ* ala, *թիւ* numerus, *լոյս* lux, *լուծ* jugum.

3. Quando Vocalis ponitur ante femivocalem, praecedente Diphthongo, ut: *աւաղ* arena, *աւել* magis, & Substantivè *scopa*. *աւաղ* castellum.

4. Saepè etiam Syllaba longa est, quando Vocalis femivocalem antecedit, nulla praecedente Vocali, ut: *թայ* humidus, *ես* es, *գիծ* linea, *իւր* claude, *բուր* meretrix, *լուր* porcus.

5. Longa est Syllaba positione, vel *primi modi*, quando Vocalem duae aut plures Consonantes sequuntur, tum in eadem Syllaba, ut: *մասն* pars, *portio*, *աչք* oculi; tum in diversis, ut: *մանթանք* preces, *լուրդքեւ* peto, *երկնից* coelorum, *սնկ* aurum.

Vel *secundi modi*, quando Vocem, in Consonantem

tem exeuntem, sequitur alia Vox à Consonante inci- Profidiae
piens, ut: ԺԻՐ ԺԸՀԱԿ *diligens operarius*, մա՛ ճ՛ մի *ara-* Armenicae
trum aliquod, ԳԻ՛Յ մե՛ծ *fovea magna*. Cap. I.

6. Quando Vocalem sequitur Consona duplex, ut:
աււ *ad*, քա՛ղ *fortis*, եւ *ter*, item *fervor*, ջե՛ղ *clavus*,
փո՛ղ *tuba*.

Brevis est Syllaba 1. Naturâ, quae constat ex Vo-
cali brevi, ut: ո՛ *quis*, ուո՛ *doce*, գը՛թած *clemons*.

2. Vocali ancipite, in fine Vocis posita, ut: Եւա՛ *Eva*, լի՛ *plenus*, զի՛ *quoniam*, երկընչի՛ *timet*, անյաղթե-
լի՛ *invincibilis*, Ժամանակի՛ *temporis*.

Excipe Nomina propria, & Imperativos Verborum,
in u terminata, ut: Զուգա՛ *Juda*, գրեա՛ *scribe*,
զարդարեա՛ *orna*, quae u longum habent, & Acutum
compensativum literae *յ*.

3. Vocali ancipite, ante literam mutam constituta,
ut: տա՛յ *aestus, calor*, փա՛կ *clavis*, պե՛տ *primas*, տի՛պ
typus. տա՛յանա՛կ *arca*, դա՛տեւ *judicare* դի՛տեւ *considere*,
discernere, item *praeesse* à դե՛տ *Inspector*.

Communis seu anceps est Syllaba 1. quae Vocalem
habet ancipitem in medio Vocis, nisi sequatur semi-
vocalis, Consona duplex, aut positio, ut: դա՛ւս *ju-*
dicium, զա՛տիկ *pascha*, եկ *advena*, մի՛ս *mens*.

2. Quando Vocalem brevem vel ancipitem excipi-
unt duae Consonantes liquidae, vel muta cum liqui-
da, sive in eadem Voce, ut: մա՛նրեւ *diminuere*, ախ՛ն
oculus, ապրեւ *liberare*; sive in fine praecedentis &
initio sequentis Vocis, ut: աւա՛ղ մա՛նկու *Թեանս prob-*
pueritiam meam.

Profodiae
Armenicae
Cap. II.

3. Quando Vox praecedens desinit in Vocalem brevem, sequens autem incipit à Consonantibus duabus, aut duplici, ut: *Երանեցի Փրկիչ զանձնիս beatam redde, Salvator, animam meam, կեցի զիս salva me.*

C A P V T II.

DE PEDUM CONSTITUTIONE.

PEDES in arte Metrica, uti Latini, sic & Armeni habent tum simplices tum compositos.

Simplices sunt duodecim. Dissyllabi quatuor, & octo trisyllabi.

Dissyllabi sunt, 1. *Համբոյր Spondaeus*, duarum longarum Syllabarum, ut: *անգամ y nationum.*

2. *Սեծալեղջ Fambus*, ex brevi constans & longa, ut: *կօրիչս catulus.*

3. *Սեծասար Choraens*, ex longa & brevi, ut: *անօրիս celebratur.*

4. *Սնդայր Pyrrichius*, ex duabus brevibus, ut: *կօտօր particula.*

Trisyllabi sunt, 1. *Ստեղ Dactylus*, ex una longa constans & duabus brevibus Syllabis, ut: *Ժամանակի tempus.*

2. *Սերջասանջ Anapaestus*, ex duabus brevibus, & una longa, ut: *բերանիս oris tui.*

3. *Վր-*

3. Քողաբորբ *Amphimacer*, ex prima & tertia longis, media verò brevi, ut: աշխատեմ *laborat.*
4. Քողաղոս *Amphibrachys*, ex prima & tertia brevibus, media verò longa, ut: մտեմք *insaniebas.*
5. Հաւեղ *Palimbacchius*, ex duabis longis & una brevi, ut: քանալի *quadrupliciter.*
6. Մարտեղ *Bacchius*, ex brevi & duabus longis, ut: ահաշխաթ *segnes.*
7. Մերդե *Tibrachys*, ex tribus brevibus, ut: հոբովի *fortis, strenuus.*
8. Սնբ *Molossus*, ex tribus longis, ut: քան ջաճախո *qui est optimae vocis vir, vel fortissimi sonus instrumentum.*

Profodiae
Armenicae
Cap. III.

CAPUT III.

DE VERSU.

Compositi pedes sunt ipsi *Versus* simplices, Armenis Տող dicti, qui, à regnante in iisdem pede nomen accipientes, sunt quatuor *Bipedes*, & *Tripedes*. *Octo.*

Versus bipedes sunt: 1. *Spondaici*, sex *Syllabarum*, ut: հախիսիսե մեծ խորհուրդ: *Libr. Hymn. p. 442.*
O Ripsima, magnum mysterium. Patriarch. Comitas.

2. *Jam-*

Profodiae
Armenicae
Cap. III.

2. *Jambici*, quinque syllabarum, ut:
 Աղաբ երբն եկին. *Unguentem ferentes ve-*
nerunt.
3. *Choraici*, quinque syllabarum, ut:
 Այսօր երևի. *hodie apparet.*
4. *Proceleusmatici*, quatuor syllabarum, ut:
 բարեբանեմ. *Benedico.*

Tripedum Versuum Primus est *Dactylicus*, septem syllabarum, ut:

Ինեղանելիդ Բսուճած.
Tu, qui non factus es, Deus.

Secundus est *Anapaesticus*, septem syllabarum, ut:

Նըստեալ կանայքն ողբային.
Sedentes mulieres plorabant.

Tertius est *Amphimacer*, octo syllabarum, ut:

Ողբալով լայն պարտեալ.
Plorando stebant circumstantes.

Quartus est *Amphibracchius*, septem syllabarum, ut:

Յաղթող և զնոր օրհնութիւն. *Libr. Hymn.*
Victorem & novam laudem. (P. 494.)

Quintus est *Palimbacchius*, octo syllabarum, ut:

Օրդեցաւ մեզ յարևմտից.
Orta est nobis ex occidente Ripsima.

Sex-

Sextus est *Bacchicus*, octo syllabarum, ut:

Ահա նա հարսն իմ ցանկալի.
Ecce illa sponsa mea dilecta.

Præfodiæ
Armenicæ
Cap. IV.

Septimus est *Tribrachius*, sex syllabarum, ut:

Աստճած աղ ի՞ծ տախտակ.
A Deo scripta tabula.

Octavus est *Molossius*, novem syllabarum, ut:

Սուրբ Սսկի Վահանայդ Վաղէլի.
Sanctæ Uski, Sacerdos eximie.

CAPUT IV.

DE CARMINE.

Ex Versibus pluribus fit *Carmen*, quod Տաղ Armenis audit: Estque duplex, հանդէտ *aequale*, & անհանդէտ *inaequale*. Istud Monocolon; hoc Polycolon Latinis vocari potest.

Monocolon, seu *aequale* Carmen est, cujus Versus uniformiter commensurantur, ut:

Այսօր երևի

Hodie apparet Tagaran.

Անտեսն ՚ի բարձանց:

Invisibilis ille ex altissimis.

Tale est Carmen pulcherrimum Acrostichon Nier-
Ff se-

Profodiae Armenicae Cap. IV. *sesis Clajensis in Encomium Christi conscriptum, quod exhibetur Horolog. p. 30. Et ita incipit:*

Լուսու լուսոյ.	<i>Lux prima diei,</i>
Լրեգակն արդար.	<i>Radiatorum fons juste,</i>
Լուսու լոյս ծագեալ.	<i>Mihi lucem oriri facias.</i>
Բրդուսն 'ի հորէ.	<i>Spiratio à Patre,</i>
Բրդեալ 'ի հոգւոյս.	<i>Inspira in Spiritum meum</i>
Բանքերդ 'ի հաճոյս.	<i>Verba tibi accepta.</i>
Գանձդ ողորմութե.	<i>Thesaurus misericordiae,</i>
Գանձիդ ծածկելոյ	<i>Thesauri tui absconditi</i>
Գլտող զիս արալ.	<i>Inventorem me facias.</i>
Դուռն ողորմութե,	<i>Janua clementiae,</i>
Դաւանողիս բաց.	<i>Confitenti mihi aperi.</i>
Դասեցի վերնոցն.	<i>Coordina me superis,</i>
Երբեալ միութիւնս	<i>Trina unitas.</i>
Եղելոց խնամող,	<i>Creaturis providens,</i>
Եւ ինձ ողորմեաց.	<i>Etiam mei miserearis.</i>
Օ արթեր Տէր յօգնել	<i>Expergiscere, Domine, ad</i>
	<i>auxilium,</i>
Օ արթի ըզ թմբերալս.	<i>Expergesfac me somnolen-</i>
	<i>tum.</i>
Օ շարթնոց նմանիւ.	<i>Vigilibus Angelis ut sim si-</i>
	<i>milis.</i>
Եւ հայր անըսկիղէն.	<i>Tu sine initio existens Pater,</i>
Եւակից Որդի.	<i>Coessentialis fili,</i>
Եւ մշտ Սուրբ հոգի:	<i>Semper existens Spiritus</i>
	<i>Sancte,</i>
Բնկալ զիս դըլած.	<i>Suscipe me clemens.</i>
Բնկալ ողորմած.	<i>Suscipe misericors.</i>
Բնիալ մարդասեր: Լ այլ.	<i>Suscipe Φιλάνθρωπος. &c. Not i</i>

Notandum est hoc loco, quòd in Magno Horologio, Marfiliae impresso, ad verba ista: *բրդուսի* & *հորէ* spiratio à Patre, additum sit, *և յորէն* & à Filio, contra metri analogiam, & antiquorum exemplarium fidem.

Profodiae
Armenicae
Cap. IV.

Polycolon seu inaequale Carmen diversam metri formam continet, & vocatur *Երկանդամ* bimembre i. e. *dicolon*, *Եռանդամ* trimembre, *tricolon*, *Վառանդամ* quadrimembre, *tetracolon*, & sic ulterius, juxta numerum diversorum in uno Carmine generum.

Hoc à numero stropharum, quae *Տունք* domus Armenis audiunt, *երկասուն* distrophon, *եռասուն* tristrophon, *քառասուն* tetrastrophon; & à numero Versuum, in unaquaque stropha vel domo contentorum, *երկասույ* distichon, *եռասույ* tristichon, *քառասույ* tetrastichon, &c, appellari consuevit.

I. Dicolon distichon ejusdem Niersesis, de resurrectione Christi, occurrit in *Tagharan*, editionis Venetae p. 24. quod sic incipit:

Նոր ծաղիկ պայծառ ցուցաւ.
Եւ յոր'ի նոր գերեզմանէն.
Երկնազարդ հողոցըն տունկը
Կանաչացան կենդանութեամբ: և այլ:

*Novus flos candidus apparuit,
Hodie è novo sepulchro isto.
Variegatae spirituum plantae
Viruerunt vivificatione. &c.*

Profodiae
Armenicae
Cap. IV.

II. Dicolon distichon est elegans illud Carmen ad
Sacro-Sanctam Trinitatem, quod habemus Libr. Mus.

p. 317.

Ընդանելիք ՄԺ,	<i>Tu, qui non factus es, Deus,</i>
Տոյր ամենակալ,	<i>Pater omnitenens,</i>
Ընկալ զաղաչանքս մեր	<i>Suscipe preces nostras</i>
Քոյ պաշտօնէից.	<i>Tuorum servorum.</i>
Ի Տօրէ ծագումն անձառ.	<i>A Patre ortus ineffabilis</i>
Ըրեգախն արդար.	<i>Radiatorum fons juste,</i>
Օ ագեա՛ի յանձինքս մեր	<i>Oriri fac in animabus no-</i>
	<i>stris</i>
Օլոյսդ ողորմութեան:	<i>Lucem misericordiae.</i>
Ի Տօրէ բղխեալ Տօրէ,	<i>A Patre procedens spiritus,</i>
Ըղբիւր բարութեան,	<i>Scaturigo bonitatis,</i>
Լուսովքո լըցի՛ ըզմեզ	<i>Luce tua adimple nos</i>
Օ այսմ առաւօտուս.	<i>Hisce horis matutinis.</i>
Երեք Ընձինք՝ մի բնութի.	<i>Tres Personae, un a natura,</i>
Սի՛ Ըստճածութիւն.	<i>Una Deitas,</i>
Օքեզ խոստովանիմք	<i>Te confitemur jugiter,</i>
յա՛նէս,	
Սաւրբ Երրորդութիւն:	<i>O tu sancta Trinitas.</i>

III. Dicolon tristichon est, cujus exemplum habemus
in Libro Musico p. 339. à Moyse Chorenense com-
positum. քառասունն seu tetraastrophon. h. m.

Իջէր Տէր Լ մարմնացար՛ի Արևսէն:

Եւ զհողեղէն բընու թիւնս:

Ազատեցեր ՛ի մեղաց:

Եւ Տէր բեւեռեցար ՛ի խաչին:

Բ՛ զմեռանիլ յանձնառեր:

Կենդանապառ մեռելոց:

Եւ յար Տէր ՛ի հորափոր՛ի վիմի:

Եւ մատանեալ կրնքեցար

Գանձըդ կենաց աշխարհի:

Յարեար Տէր աճերեցեր ըզգրթոխս:

Ի յերկինըս համբարձար:

Եւ ընդ աջմէ հօր նըստար: i. e.

Descendisti Domine & incarnatus fuisti è Virgine,

Et terrestrem naturam nostram

Liberasti à peccatis.

Ascendisti, Domine, & affixus fuisti cruci,

Mori in te recepisti,

Vitam daturus mortuis.

Positus fuisti, Domine, sub noviter exciso lapide,

Et annulo (sigillo) obsignatus fuisti,

Tu, qui es thesaurus vitae mundi.

Resurrexisti, Domine, destruxisti inferos,

In cælos ascendisti,

Et à dextra Patris confedisti.

Prosodiae
Armenicae
Cap. IV.

IV. Tricolon tetrastichon est, quod invenimus Libr. Mus. p. 319. in festo Pentecostes decantari solitum. Verba ejus haec sunt:

Այսօր ը նոր ժողովուրդք,
Յընծացէք ընդ գալուստ Հոգւոյն սրբոյ՝

Սեծացուցանելով

Օէլօղըն 'ի Հօրէ.

Այսօր ցընծան Մաքեալքն,

Չարդարեալք 'ի շնորհաց Հոգւոյն սրբոյ.

Սեծացուցանելով

Օէլօղըն 'ի Հօրէ.

Այսօր ը գուարձացան արարածք.

Ոչ շնորհիս գալստեամբ Հոգւոյն սրբոյ,

Սեծացուցանելով

Օէլօղըն 'ի Հօրէ. i. e.

*Hodie, o nova congregatio,
Exultate sub adventu Spiritus Sancti,*

Magnificando

Procedentem à Patre.

Hodie exultant Apostoli,

Exornati gratiis Spiritus Sancti,

Magnificando

Procedentem à Patre.

*Hodie exhilaratae sunt creaturae,
Vero adventu Spiritus Sancti,
Magnificando
Procedentem à Patre.*

Profodiae
Armenicae
Cap. IV.

Haec de Carmine, & variis Carminum generibus dicta, hac vice sufficiant. Plura qui desiderat, ipsum *Գրքակազմի Լիբրում Musicum*, & *Գրքակազմի Թեսաւրում Magnum* Hymnorum, aut *Տարաբարան Լիբրում Carminum* Optimorum quorumcunque Auctorum, cui ejus copia dabitur, inspiciat.

Nota: *Galanus* & *Agop* Carmina quidem, à pedibus in iisdem constitutis, jambicum, Anapaesticum, item Hexametrum, &c. Latinorum more, denominarunt; sed sine exemplo probatorum inter Armenos Auctorum: qui nomina Carminibus, à Natura aut usu eorum petita, imposuisse dicuntur, ex quorum numero sunt: *Մոլոր Suave*, *Գեղ զեղեան speciosum*, *Գազեղեան generosum*, *Ստեղի floridum*, *Յորդորակ suatorium*, *Սեղեղի melodicum*, *Երփնեղեան* &c. Cùm verò neque nobis desiderata hactenus Librorum Poëticorum copia suppetat, ut nomen cuique suum Carmini adscribere possimus, maluimus haec tam diu tacere, donec certi quid de iis dicere valeamus.

CAPVT V.

DE RHYTHMO.

RHYTHMUS, in Armena Lingua *Ռիթմոս* à *Pedibus* nomen habens, est Versus, qui certo pedum vel syllabarum, cujuscunque quantitatis, numero constans, cum ultima proximi Versus litera vel syllaba suaviter consonat. Numerus syllabarum in Rhythmo, à quinario ad duodenarium usque ascendit. Estque Aequalis vel Inaequalis.

Aequalis est Rhythmus, quando antecedens Versus eundem cum consequente syllabarum numerum servat; Inaequalis verò, quando Versus unus alterum numero syllabarum excedit. Uterque Purus vel Impurus.

Purus Rhythmus est, quando finalis Versuum consonantia est litera vel syllabae ejusdem; Impurus verò, quando Versus Versui non in eadem, sed cognati soni, litera aut syllaba respondet.

Porrò ad Rhythmum rite componendum, & compositum rectè intelligendum, observentur sequentia:

I. Suaviores ad Rhythmum constituendum sunt Vocales & Semivocales.

II. Ad Rhythmum non facile adhibeantur literae mutae, multò minus ex mutis asperae, nisi fortè in poenitentialibus, deprecationibus, aut tragoediis.

III. Rhyth-

III. Rhythmi, missa accuratiore syllabarum quantitate, componantur & legantur ad imitationem metri Jambici, accentum sive Tonum semper & ubique habentes in Pedis & Versus syllaba ultima. Confer Grammat. Lib. I. Cap. VI.

Profodiae
Armenicae
Cap. V.

IV. In elegantiori Rhythmo ponatur una minimum Caesura, eaque optimè post syllabam quartam.

V. Dictio sit gravis & significativa, rei dicendae conveniens, phrasis tersa & elegans.

VI. Vocalis *z* commodè interponatur, tam ad evitandam *κακοφωνία*, ex multarum collisione Consonantium orituram, tum ad deficientem in metro syllabam splendendam.

VII. Vocalis *z*, in diphthongis *lz* & *nz*, ad demendam Versui syllabam, priori Vocali abjecta, Ipiritu aspero notetur ut fiat Consona.

VIII. Terminatio Participiorum in *lwi* cum antecedente Consonante pro unica tantum syllaba habeatur.

CAPUT VI.

DE CARMINE RHYTHMICO.

Ex Rhythmorum Compositione fit *Carmen Rhythmicum*, idque Simplex vel Mixtum. Illud, quod semper eandem; hoc, quod varias literarum aut syllabarum, Rhythmum constituentium, consonantias habet. Exempla dabimus sequentia:

Gg

.Pen-

Profodiae
Armenicae
Cap. VI.

Pentasyllabum Carmen Rhythmicum, idemque Aequale & Purum, sed mixtum est, ista Allegoria pulcherrima, seu discursus inter Philomelam & Rosam, Tagaran p. 112. cujus initium tale est:

Յետ գնալոյ վարդին,	<i>Postquam rosa discesserat,</i>
Եւ ի ըլ լուին յայգին,	<i>Et Philomela in vineam venerat,</i>
Ետես զթուփ վարդին,	<i>Videns Rosarum fruticem.</i>
Քաղեցաւ հոգին.	<i>Suo languebat spiritu.</i>
Շրջէր և հարցանէր	<i>Circumibat & quaerebat</i>
Ի զիւր սիրելին,	<i>Illam dilectam suam,</i>
Պոչէր ճաղաղակեր.	<i>Clamabat vociferans,</i>
Ի մջ գիշերին. i. e.	<i>Ad noctem usque mediam.</i>

II. Sex syllabarum Carmen, aequale & purum, est illud ad Sanctam Dei Genitricem, Tagaran p. 22. quod sic incipit.

Եղեալ հարսն անմահին	<i>Facta es sponsa immortalis</i>
Երկնաճոր արքային,	<i>Illius Coelestis Regis,</i>
Եւադաստ անճառին,	<i>Thalamus ineffabilis illius.</i>
Սարիամլուսածին.	<i>O Maria lucis Genitrix.</i>
Բամբ զորաց ըն վերին	<i>Coetus exercituum coelesti-</i>
Սիրով քո զգմայլին,	<i>Amore tuo fruuntur, (cum</i>
Ըաղճանօք կարօտին,	<i>Desideriis appetunt,</i>
Եւ յաւէտ փափաքին.	<i>Et semper desiderant.</i>

Պերագոյն դահ կազմեալ	<i>Altus thronus exornatus,</i>	Profodiae Armenicae Cap. VI.
Տաճար սուրբ սրբապետեալ	<i>Templum sanctum admirandum,</i>	
Յոր Աստուծոն բազմեալ	<i>In quo Deus residebat,</i>	
Խալուհի երանեալ:	<i>O vera beata. &c.</i>	

III. Septem syllabarum Carmen, aequale & purum, est quoque hoc de Nativitate Christi ad Sanctam Mariam directum, Tagaran p. 9.

Ծա ղիկ պայծառ ծովային	<i>Flos candide marine,</i>
Լա մարգարիտ մեծագ ին,	<i>Et margarita pretiosa,</i>
Ծընար զորդին միած ին,	<i>Peperisti Filium unigenitum,</i>
Որ զընութիւնըս մարդկային	<i>Qui naturam nostram humanam.</i>
Նորաստեղծեալ վերըստին.	<i>Novam creavit iterum.</i>
Սեծ թագաւորքըն Սաբայ,	<i>Magni Reges Sabae,</i>
Թարս իս Տընդկայ՝ է Լաբայ.	<i>Tharsis, Indorum, & Arabiae,</i>
Ոսկի՛ կընդրուկ և հաւնայ,	<i>Aurum thus & aloën</i>
Եկեալ բերին քեզ ընծայ.	<i>Venientes afferunt tibi munera. &c.</i>

IV. Octo syllabarum Rhythmos, aequales, puros, & simplices continent pleraque Carmina Sancti illius Niersesis Clajensis, Patriarchae & Poëtae Armenorum

Profodiae
Armenicae
Cap. VI.

Celeberrimi; Primum de Historia Creationis, cujus
Versus in *h*u excunt, sic infit:

ՅԻՍՈՒՍ ՈՐդե Հօր Սիած *h*u,
Եւ ճառագայթ կերպարա *u*hu,
Ծնունդ անձառ Սկզբնատը *u*hu,
Ընճատաբար բուժ Ծննդ զ *h*u : և այլ :

*Jesu Fili Patris unice,
Formaeque splendor optime,
Generatio Archetypi ineffabilis,
A Genitore tuo indivisibilis. &c.*

V. Novem syllabarum est pulcherrimum illud Car-
men de sancto Uëski, Discipulo Apostoli Thaddaei,
cujus & sociorum memoria in Ecclesia Armena quotan-
nis celebratur. Verba Carminis leguntur in Tagaran
p. 55. & 56.

ՅԵՍՈՒՍ սրբոյն կատարման հանդստ *h*.
Ընտրելոյն լի ճորհօք թաղողէ *h*.
Քարողեալ ՚ի դուռնըս արքայ *h*.
Եւ Տիկնջ Սաթեհայ դրշոյ *h*.
Օհայրածինն՝ որ անմահ կենդան *h*.
Օհակից Բանըն Հօր և Որդ *h*.
Օ փառակից ճրջմարիտ Սուրբ Հող *h*.
Ընճեքեք և բնութիւն միակ *h*.
Մինն յերկնստըբ անձանցն անբաժ *h*u :

Որ նա Սանն է ընդ Տոր' և Որդ ին,

Սարդ է դէ ալ' ի Սուսէն Ս'իաճ ին.

Նորոգեաց ըզբնութիւնս մարդկային. i. e:

Profodiae
Armenicae
Cap. VI.

*Completa Sancti illius requie,
Electi, gratia pleni, Thaddaei,
Praedicavit Ueski in aula Regis,
Et matronae Reginae Sathienae,
A Patre Genitum immortaliter vivum,
Coexistens Verbum, & Patris Filium,
Et con-glorium verum sanctum Spiritum,
Personas tres, & Naturam unam;
Unum à tribus sanctis Personis indivisibilem,
Qui idem existens Verbum, & cum Patre Filius,
Homo factus è Virgine unigenitus,
Restituit naturam nostram humanam.*

VI. Decem syllabarum est illud *De Resurrectione Christi* Carmen, quod legitur *Tagaran* p. 23. Id verò, quoniam ex folis ferè Scripturae sacrae verbis, quae quasi sponte sua in Rhythmum confluerunt, est compositum, integrum, sed, ut studiosus Lector habeat in quo vires suas exploret, hoc & tria sequentia Armenicè tantum exhibebimus.

Profodiae
Armenicae
Cap. III.

Տաղ Յարուկեան .

Եկեալ Մարիամ Մազդազէնաց ին,
Յայն առաւօտին՝ միտաբալժ ին,
Մտեալ՝ և տեսին զՏէրունեան տեղ ին,
Օ ի ոչ էր մարմինն՝ ի գերեզման ին,
Ըրտասաճը լային հառաչմամբ սրբա ին,
Ունայն՝ ի մարմնոյն՝ Յիսուսի վրըրիչ ին,
Տեսեալ զՌաբունին՝ ի մէջ պարտիզ ին,
Եւ կարծիս առին՝ այնպարտիզպան ին,
Հարցեալ Մարիամն այն պարտիզպան ին,
Եւ թէ դո՛ւ բարձեր, ասա՛ ռւրեղ ին,
Տեսեալ Ռաբունին զարտասուէս նոր ին,
Չայնեաց զՄարիամ, զի՛ լաս կենդան ին,
Յայնժամ Մարիամ ծանեալ զկենդան ին,
Եւ զիմեաց՝ ի յաս փափաքմամբ սրբա ին:

VII. Undecim syllabarum habemus Psalmum XXXIII. juxta Armenicum Exemplar; juxta Hebraicum XXXIV. in Rhythmicum Carmen transfusum, quod extat *Tagaran* p. 76. Initium ejus tale est:

Ը՛հ իմ յ՝ամենայն ժամ՝ ի Տէր պարծեցի,
Ղուեալ դասըն հեզոց յոյժ ուրախացի,
Սէ՛ծ արարէք ընդ իս ըզՏէրն ամենի,
Եւ սուրբ անուն նորա միշտ բարձր եղիցի, և այլ:

VIII. Duodecim syllabarum est excellentissimum
istud

istud Nierfesius Clajensis Carmen de Coelis, eorumque ornamentis, motu, &c. quod legitur in Libro 311. 0011.0 0011.1 pag. 397. Cujus Primi Versus sunt frequentes:

Profodiae
Armenicae
Cap. VI.

ԻՄ Է զազան գոլով բնու թիւն և սկզբնա	կան.
Յանեղէն ճրգեալ կամար անզուգա	կան:
Լն ջրբայտեմ զջուրքն վերին և զներկքնա	կան.
Որպէս սատակ զինէն Սոլսէս Լսունածա	բան:
Լսեմ միջոց ընդ անմարմինս և մարմնա	կան.
Ունիմ առ յիս երկուս բնութեանցն յատկա	կան:
Բստ անմարմնոց՝ ոչ ՚ի ձեռաց շոշափա	կան.
Լբ ըստ մարմնոց՝ գոլով չաց տեսողա	կան:
Սիատարր եմ միագունտ համանը	ման.
Հինգերորդ ծածկոյ թքառից՝ որոց ծը	նան:
Լն քանակ եմ և չափից անչափա	կան.
Լ. յլ թրգաւ միով չափի իմ թէ ոչ մարդ	կան:
Պարունակող եմ անդգայնոց՝ և զգայա	կան.
Պարունակ իմ՝ յայլմէ վեհէ անտեսա	կան.
Բոլորակ եմ կիսագունտ որպէս խա	րան.
Բնութի կայուն՝ անձամբ շարժուն անշարժա	կան:
Հիմն և աւարտ եմ գոյութեց այս նիւթա	կան:
Լն ունեղք՝ ՚ի խոր՝ բարձունք՝ ՚ի վեր մինչ վերա	նամ:
Ոչ ոմն անդունդք՝ ոմն բարձունք անփոխա	կան.
Օ ի չեմ կայուն ես միշտ ՚ի նոյն՝ այլ շըրջա	կան.
Լ. յլ որ անդունդք՝ նոյն և բարձունք են վերնա	կան:

Profodiae
Armenicae
Cap. VI.

Եւ որ բարձունքն այն և անգունդք ըստորս կան :
 Շարժիմ յաւէտ՝ թռչիմարագ՝ անհասս կան .
 ՚Ի շարժմանէ թարթել ական մի՛ չկայա նամ :
 Տանն եմ մեծ ի ձեղուն յար՛ի պարաձգա կան .
 Ու յեցեալինչ ւնչ սինք նեյուկք պարաբառ նան :

Nota, quod Versus Endecasyllabi his & sequentibus admisceantur licentia Poëtis usitata, nec non Rhythmus subinde inveniatur Scazon.

Inaequale unum addamus septem & octo syllabarum, quod legitur Libr. Mus. pag. 743. Sic inchoans :

Խ որին խորհուրդ անբըն ին ,
 Ծածկեալ յազգաց յախտեն ին ,
 Յայտնեցաւ յամբո վերջ ին ,
 ՚Ի վրդիո՞ւ թիւն մարդ կան սեռ ին ,
 Օր Տեսանողքն ծանուց ին ,
 Կուսին Ծընող վնիլ ՚հան ին .

Plura Carminum inaequalium & Mixtorum, ex simplicibus istis, quae superius exhibita sunt, compositorum Genera haec non dabimus: videat ea, cui volupe est, in saepius citatis Libris, Շարակնոց *Musico*, Տաղարան *Libro Carminum*, & cui is obtigerit, in Գանձ seu *Magno Carminum*, tam *Rhythmicorum*, quam *Masticorum*, *Thesauro*.

C A.

CAPUT VII.

DE MUSICA.

MUSICAM Armenorum, & hodiernam eorundem cantandi rationem, antiquissimam esse, docent Accentus seu signa Musicalia, quibus illa tota instituitur atque peragitur. Haec enim eodem, quo literae Armenorum, inventa esse seculo, persuasum est nobis exinde, quod iidem illi Magni Ecclesiae atque Linguae Armenicae Instauratores, Isaacus Patriarcha, Miesropus Doctor, Moyfes Chorenensis Grammaticus, &c. primi sint, qui Hymnos & Carmina Sacra in suae usum Ecclesiae composuerunt, uti ex serie Auctorum, Scharak. p. 778. clare conspicitur. Siquidem conveniens, imo necessarium erat, ut Ecclesia Christiana, non precibus tantum & Confessionibus debita Deo officia praestaret, sed & Hymnis sacris, iisque juxta idonea praecepta, certo tono, mensura, & numero decantandis, laudes Dei atque Servatoris sui celebraret.

Cum igitur Armena Natio certis Musices praeceptis adhuc hodie gaudeat, dolemus exanimo, quod in his oris Librorum copia destituti, ad intimam istorum cognitionem nec dum pervenire potuerimus. Et proinde pauca haec, quae in Libro Hymnorum

Profo- inuenimus, & quae ex quotidiana Armenorum pra-
diae xi haufimus, nunc prima vice indicasse contenti eri-
Arme- mus.
nicæ
Cap. VII.

Accentus & Literarum quarundam figurae, quibus Armeni in Musicis utuntur, sunt:

Հէշտ	Celer.	խո՛ւնճ	Tripudium.	Տո՛ւ	Տայ tremulatio.
փո՛ւշ	Spina.	վերնախա՛ղ	Elevatio.	ճափ	tactus.
բո՛ւթ	Gravis.	նեղքնախա՛ղ	Depressio.	խ	
պարո՛ղի	Curvus.	բե՛նիո՛րճ	Bien unicum	խ	
երկա՛ր	Longus.	խոսրոյխա՛յն	Chosrovacus.	խ	
սո՛ւղ	Brevis.	ծնկնե՛ր	Genua.	ւ	
սո՛ւր	Acutus.	էկո՛րճ	E unicum.	ւ	
թո՛ւր	Acinaces.	ձակո՛ւրճ	Dsa unicum.	բ	
ծո՛ւնի	Genu.	խո՛ւմ	Unda.	ւ	
թա՛շտ	Concha.	փաթո՛ւթ	Implicatio.	ւ	
ոլորա՛կ	Circumflexus.	բաբե՛ր	Productio.	ւ	

Signa haec Musicalia hoc ordine recensentur Libri Musici pagina. 773. Ubi viginti quatuor prima hisce suis, quibus imposita sunt, sive à figura, sive ab officio eorum petitis, nominibus; reliqua verò *անօրպա* exhibentur.

Ufus & officium eorum est, ut in Libro Scharaknuets, vel supra lineam, vel in ipsa linea Hymnis adposita, indicent tum intervalla, tum tonorum mensuram, & Pausas, juxta quae Hymni sacri rite decantantur.

Can-

Cantus iste Ecclesiasticus omnis Choralis est, & Profodiae Armenicae Cap. VII. octo tonis absolvitur, quorum quatuor sunt Autenti, quatuor verò Plagiales. Illi Armenis *ճայնք*; hi vero *կողմանք* vocantur. In Scharaknuets, loco citato, recensentur hoc modo:

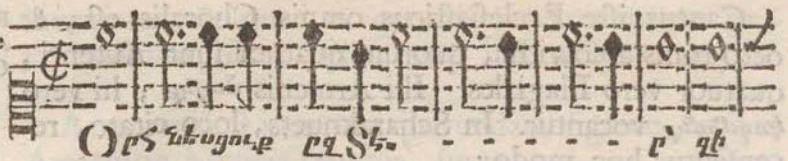
<i>Մաջին ճայն</i> Primus Tonus	$\overline{աճ.}$
<i>Մաջին կողմն</i> Primus Plagialis	$\overline{ադ.}$
<i>Երկրորդ ճայն</i> Secundus Tonus	$\overline{բճ.}$
<i>Երկրորդ կողմն</i> Secundus Plagialis	$\overline{բդ.}$
<i>Յրրորդ ճայն</i> Tertius Tonus	$\overline{գճ.}$
<i>Սառ</i> Tertius Plagialis	$\overline{գդ.}$
<i>Չորրորդ ճայն</i> Quartus Tonus	$\overline{դճ.}$
<i>Սերջ</i> Quartus Plagialis	$\overline{դդ.}$

Difficillima haec Musices doctrina Armenis traditur solemnis istius formulae, quae occurrit in Cantu Mirjam Exodi XV. I. *(Օրհնեսցուք ըղճեր զի փառօք է՛ փառաւորեալ, Celebremus Dominum, quia gloriose glorificatus est, per omnes Tonos variatione: quam, quoties Hymnum aliquem difficiliorem intonandum habent, Cantores perpetuò vel clarâ voce, vel animo saltem praemittunt, ceu omnis melodiae fundamentum.*

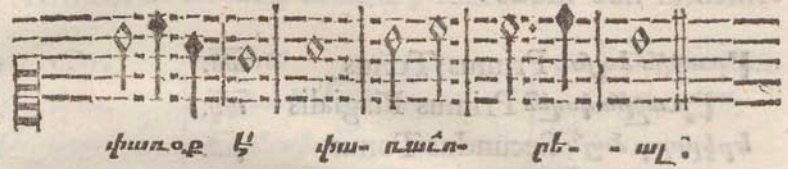
Variatio octo Tonorum talis est:

Profodiae
Armenicae
Cap. VII.

աձ

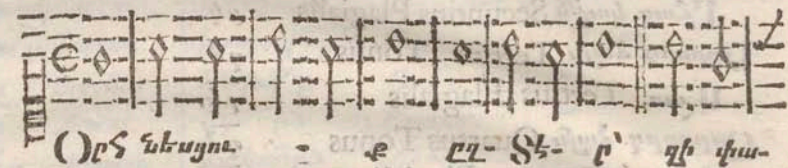

() րհ նեւոյուք ըզ Տէ. - - - - - ր' զե

փառօք է փառաւնո- րե- - ալ:

ադ

() րհ նեւոյու - ջուք ըզ Տէ- ր' զե փա-

ու- ք է փառաւնոյե- ալ:

աճ

() ր- նե- - սոյուք ը զ

Տէ- ր զե փառօք է փառաւնո- րե- ալ:

բէ

Profodiae
Armenicae
Cap. VII.

() րՏ նե սյու- - - ք ը ը Տ՛ ր՛ զի փա-

բ հ

նօ-ք է փա- նա- լորե- ալ.

() րՏ նե սյու- ք ը ը Տ՛ - - ր՛ զի փա-

բ

նօք է փառա- լա- րե- ալ.

() րՏ նե սյու-ք ը ը Տ՛ - - ր՛ զի փառօք

բ հ

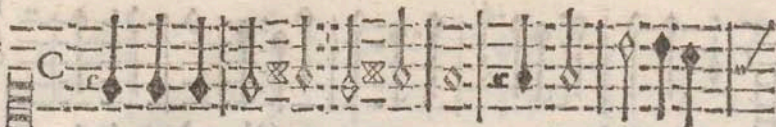
է փա- նալա- րե- ալ.

Hh 3

դ ճ

Profodiae
Armenicae
Cap. VII.

7^α

() ԸՏ նեօցու- - - ք ըզ ՏԷ- - -

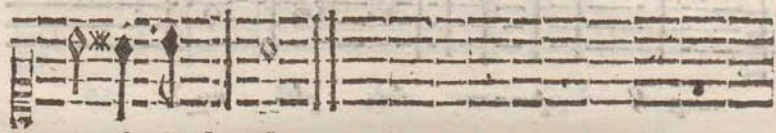

- - - ր՝ զի փառօք է փա- ուառեալ:

7^β

() ԸՏ նեօցուք ըզ ՏԷ- ր՝ զի փառօք է փա-

ուառն - րեալ:

NOTA: Octuplicem hanc Hymnorum Ecclesiasticorum intonationem eò majori cura atque diligentia adposuimus, non tantum, ut Europaeis antiquam Armenorum cantandi rationem exhibeamus; sed & ut methodum Armenis indicemus, qua usi, antiqua sua Musices signa, hodie plurimis illorum ignota, uti Kircherus illa Graecorum in nostras notulas transponendo, ad numeros suos revocare, & melodias sacras, quas integro septennio juvenes eorum vix capiunt, unico semestri optato successu docere ac discere possent.

BE-

BENEVOLE LECTOR,

Haicana Natio magnam partem per ipsos Apostolos Bartholomaeum & Thaddaeum, eorumque Discipulos Addaeum, Uëski, & reliquos, ad fidem in Christum conversa, iisque sub Rege Sanatrugho martyrio coronatis, ad pristinam idololatriam relapsa, post ducentos demum & sex annos universa, unà cum Rege Tiridate, à S. Gregorio, Gentis suae Illuminatore, ad salutarem fidem reducta est, uti prolixè testantur *Agathangelus* in historia Conversionis Armenorum, & Vitarum Gregorii, Regumque *συγκρότων* Armenorum ac Persarum; *Moyse Chorenensis* Historiae Armenae p. 184. ff. *Galanus* ex Historico Armeno anonymo Cap. I. & II. *Nierses Clajensis* in Libro Hifus Uërdi p. 442. ff. ubi sic incipit:

Որք Է՛լ թաղէ ան հա յըն Եւր
 Տառ որո՛ւ ի հնքն էր խառնաց. Եւր
 Տոյ յ՛Անհայ քաղաքն էի Եւր
 Օրքար յ՛ախտից ցա՛նց բու՛ծ. Եւր
 Եւ ի հա՛ւանքս հաւանաւ Եւր.

Qui Apostoli Thaddaeum ad illum Regem miserunt,
 Juxta id quod ipse Christus promiserat.
 Iste cum in urbem Orham venisset,
 Abgarum à languoribus & doloribus sanavit,
 Et in fide confirmavit, &c.

Ab istis temporibus, utraque Armenia quot bellis
 laceflita, quot haeresibus ac haeresiarchis impetita,
 quot aerumnis in hunc usque diem ab infidelibus pres-
 sa, & tantum non oppressa fuerit; Reges tamen suos
 ha-

habuit, Major quidem Armenia ad V; Minor verò ad XIV usque, à nato Christo, Seculum, Religionis ac Regionis suae Vindicatores fortissimos: Patriarchas, Episcopos, Doctores progenuit, ut varia eruditione sic pietate clarissimos, fidei Christianae Antesignanos & Defensores acerrimos, martyres constantissimos: qui Scripturam Sacram & optimos quosque Auctores ex aliis in Vernaculam linguam transferendo, rerum sacram, & ad hujus vitae commoda spectantium cognitione, artibus ac scientiis, gentem suam imbuerunt, & *Ἰσοτιπῶσι ὑγιαινόντων λόγων* ita muniverunt, ut neque portae inferorum illam superare potuerint. Quare cum antiqua haec Natio adhuc hodiè eundem nobiscum & Deum invocet, & Christum confiteatur, maximi nostra interest, ut sciamus, quid & Armeni sentiant circa primarios fidei Christianae articulos: De Deo Uno ac Trino, De Incarnatione, Persona, Officio, ac Merito Christi, &c: Ut videamus, jure ne an injuria accusati fuerint haecenus Armeni detestandae illius monothelitarum aut monophysitarum haeresios. Denique ut cognoscamus, quòd eadem illis, quae nobis, ex Resurrectione Christi Capitis nostri Vitae, & Patriae Coelestis, spes firma supersit. Haec autem cum meliùs ac certius cognosci nequeant, quàm ex Symbolis atque Symbolicis Libris in Ecclesia Armena ubique receptis, ex istis unum heic producemus fidei Armenae Symbolum, quòd metaphrasi Latina expositum, Notis quibusdam ex aliis Patriarcharum, Episcoporum, & Doctorum Confessionibus desumptis illustrabimus.

CON-

ԴԱԻԱՆՈՒԹԻՒՆ

CONFESSIO

ՆՆԻՆՈՅ

FIDELI

ԵԿԵՂԵՑԵԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ

ARMENICAE
ECCLESIAE.

ԽՈՍՏՈՎԱՆԻՍԻ
Եւ հաճատամբ ամենակա-
տար սրտիւ զՀայրն Մ.Ճ.,
անեղձ, անծին՝ և անսկիզբն :
այլև Օհոյ Որդւոյ. և
Իղիսոյ Տոգւոյն Սրբոյ.

CONFITEMUR
Et credimus omnimodè perfe-
cto corde Patrem illum Deum,
non factum, non genitum, & ini-
tium carentem. Etiam Genitorem
Filii, & Spiratorem Spiritus San-
cti.

Հաճատամբ զԻսնն Մ.Ճ.
անեղձ ծնեալ և սկսեալ ի
Տօրէ նախ քան զյաճի-
տեանս. Ոչ յետոյ՝ և ոչ
կրտսեր: Ի յՆորքան Հայրն
Հայր, Ընմին և Որդին
Որդի:

Credimus Verbum illud Deum,
non factum, genitum, & initium
habentem à Patre ante secula;
*Qui non posterior est neque mi-
nor, sed sicuti Pater ille est Pa-
ter, ita & Filius ille est Filius.*

Հաճատամբ զՍուրբ Տո-
գին՝ անեղձ անժամանակ՝
ոչ ծնեալ՝ այլ բղխեալ ի
Տօրէ, Էակից Տօր՝ և Իս-
նակից Որդւոյ.

Credimus Sanctum illum Spiri-
tum, non factum, intemporalem,
non genitum, sed procedentem à
Patre, coëssentialem Patri, & con-
glorium Filio.

Հաճատամբ զԵրրորդու-
թիւնն Սուրբ. մի Ինուութի.
մի Իճուութի. ոչ երեք աճք,

Credimus Trinitatem illam san-
ctam, unam naturam, unam Dei-
tatem. Non tres sunt Dii, sed
Ii
unus

այլ մի Վճ, մի կամք՝ մի
Թագաւորութի, մի իշխա-
նութի. արարիչ երևելեաց՝
և աներևութից:

Հաւատամք յՆկեղեցի
Սբ. զԹողութի մեղաց՝ Հա-
ղորդութի Սբոց:

Հաւատամք զմինն յ'երից
անձանց զՏանն Վճ՝ ծնեալ
'ի հորէ նախքան զյաւի-
տեանս, 'ի ժամանակի
իջեալ յՆճածին Արյնս
Մարիամ: առեալ յ'արեւէ
նորա՝ միաւորեաց ընդ իւ-
րում Վճութեն՝ իննամ-
սեաց ժուժկալեալ յ'ար-
գանտի անարատ Աուսին. և
եղև Վճն կատարեալ մարդ
կատարեալ. հոգւով և
մտօք՝ և մարմնով, միանձն՝
մի դէմ, և միաւորեալ մի
բնութեամբ.

Վճն մարդացեալ առանց
փոփոխման՝ առանց սլլայ-
լութե. անսերմն յղութի,
և անապական ծնունդ. որ-
պէս ոչ է սկիզբն Վճութե
նորա՝ և ոչ վախճան մարդ-
կութե նորա. զի Յ՞ս Վ՞ս
երէկ և այսօր՝ նոյն և յաւի-
տեան:

Հաւատամք զՏէրն մեր

unus Deus, una voluntas, unum
regnum, unus principatus. Crea-
tor visibilium & invisibilium.

Credimus in Ecclesiam sanctam,
remissionem peccatorum, commu-
nionem Sanctorum.

Credimus unum illum ex tribus
Personis, Verbum illud Deum,
genitum à Patre ante secula, in
tempore descendisse in Deiparam
Virginem illam Mariam, accepisse
de sanguine illius, & univisse
cum illa sua Deitate. Novem men-
ses retentum *fuisse* in utero imma-
culatae illius Virginis, & factum
esse Deum illum perfectum homi-
nem perfectum, spiritu, & mente,
& corpore: una persona, unus ad-
spectus, & unius unâ naturâ.

Deus ille homo factus est sine
mutatione, sine alteratione. Sine fe-
mine *fuit* conceptio, & sine cor-
ruptione generatio. Sicuti non est
initium Deitatis ejus, *ita* neque finis
humanitatis ejus. Quoniam Jesus
Christus heri & hodie, idem & in
secula.

Credimus Dominum Jesum Chri-
stum

Յ՞ն Վ՞ն շրջեալ 'ի վերայ
 երկրի. յետ երեսուն ամաց
 եկեալ 'ի մկրտութի : Հոյր
 վկայեալ 'ի ապ Որդի իմ
 սիրելի. և հոգին Սբառաւ-
 նակերպ իջեալ. փորձեալ
 'ի Սատանայն և յաղթեալ
 նմա. քարոզեալ մարդկան
 զփրկութի : աշխատեալ մար-
 մնով վատակեալ քաղ-
 ցեալ և ծարաւեալ : Յետոյ
 եկեալ կամաւ 'ի չարչարանս,
 խաչեալ մեռեալ մարմնով.
 և կենդանի Մեռութեամբն.
 մարմինն եղեալ 'ի գերեզ-
 մանի միաւորեալ Մեռ-
 ութն, և հոգւոյն իջեալ
 'ի դժոխս՝ անբաժանելի
 Մեռութն. քարոզեալ հո-
 գւոյն՝ աւերեալ զդժոխս՝
 և ազատեալ զհոգիսն. յետ
 երկց աւուրց յարուցեալ 'ի
 մեռելոց և երևեալ աշա-
 կերտացն

Հաւատամք զՏէրն մեր
 Յ՞ն Վ՞ն նովին մարմնովն
 համբարձեալ յ'երկինս՝ և
 նստեալ ընդ աջմէ Հոր :
 այլ և՛ գալոց է՝ նովին մար-
 մնովն և փառօք Հոր 'ի
 դատել զկենդանիս, և զմե-

stum, postquam ambulasset supra
 terram triginta annos, venisse ad
 baptismum. Patrem testatum fuisse:
 Hic est Filius meus dilectus. Et
 Spiritum sanctum in forma colum-
 bae descendisse. Tentatum à Sata-
 na, & vicisse eum. Praedicasse
 hominibus salutem. Laborasse cor-
 pore, delassatum fuisse, esuriisse ac
 sitiisse, posthaec venisse volun-
 tariè ad passiones, crucifixum &
 mortuum fuisse corpore, sed vi-
 vum Deitate sua. Corpus ejus posi-
 tum fuisse in sepulchro unitum cum
 Deitate illa; & spiritu suo descen-
 disse ad inferos indivisa Deitate illa,
 praedicasse spiritibus, destruxisse
 inferos, & liberasse spiritus illos.
 Post triduum resuscitatum fuisse è
 mortuis, & apparuisse discipulis
 suis.

Credimus Dominum nostrum
 Jesum Christum eodem corpore
 sublatum esse in coelos & sedere ad
 dextram Patris. Etiam venturum
 esse eodem illo corpore & gloria Pa-
 tris, ad judicandum vivos ac mor-

ուեալս . որ և է յարութի
ամ մարդկան :

Հանտամք և զհատու-
ցունք գործոց . արդարոցն՝
կեանք յաշխենական , և
մեղանորացն՝ ասնջանք յա-
շխենական :

tuos. Qui etiam est resurrectio
omnium hominum.

Credimus etiam retributionem
operum : iustis illis *erit* vita aeter-
na , sed peccatoribus cruciatus
aeterni.

NOTAE IN CONFSSIONEM FIDEI ARMENORUM.

ԴՒՂԻՂՆՈՒԹԻՂԻՎ, CONFESSIO.) Complures quidem
reperiuntur in Haicanis Ecclesiis Christianae fidei Confessio-
nes, & Symbola à multis retro seculis Ecclesiae tradita: vi-
delicet, quae illis nobiscum communia sunt, Apostolicum,
Nicaenum, cui Constantinopolitanum insertum, in Libro
յանակարգութեան *Horologio precum ordinariorum*, excuso
Amstelodami A. Ch. MDCCV. pag. 421. & Athanasii, an-
nexum Catechismo Armeno-Latino, ibidem Amstelod. A. Ch.
MDCLXVII, edito. Peculiares tamen, in suae gratiam Gentis,
à Viris, qui Christianae religionis in Armeniis propagatae
Στόλοι καὶ Ἐδραιώματα fuerunt, adornatae sunt tum Christianae fi-
dei Confessiones, tum scriptae pro eadem Apologeticae epi-
stolae, singulari prorsus, contra imputatam Armenis haeresin,
zelo ferventissimae. Ex his, quae inter ceteras eminent

Quantum lenta solent inter viburna cupressi, sunt quinque
sequentes: *Prima* Gregorii Nariakensis Episcopi, qui floruit
sub Patriarchatu Vahani Vasburakenis, Basilio & Constan-
tino imperantibus, circa annum Christi CMLI, in usum fide-
lium

lium suae Nationis conscripta. *Secunda*, ac *Tertia* Nierfesis Clajensis, Patriarchae Armenorum Catholici, prior ad Haicanas Ecclesias, posterior in epistola ad Imperatorem Graecorum Emmanuelem, anno salutis circiter *MCLXX*. *Quarta* Nierfesis Lampronensis Archiepiscopi sub Armenorum Patriarcha Gregorio Deghà, in responsoria epistola ad Alexium magnum, illius Emmanuelis Generum, circa *MCLXXVII*. annum scripta: Collectae in Librum Armenis *Ի նդ Տանքսկան*, id est *Universalium*, dictum. *Quinta* vero istius quoque Nierfesis Clajensis, Carmine Rhythmico 1365. Versuum elegantissimè composita, in Lib. Hisus Uèr-di à pag. 241. usque ad 321.

De his quinque Patrum Armenorum Confessionibus in genere praemonenda duximus haec duo: I. Eas ab omnibus Armenicae Ecclesiae addictis adhuc hodie, non minus ac Apostolicum, Nicaeno-Constantinopolitanum, atque Athanasianum, pro genuinis, & orthodoxis haberi, utpote profluentes ex ore Antistitum, quos unquam Armenia vidit, praestantissimorum, quorum orthodoxiam nemo Armenus unquam in dubium vocare ausus est, quorum non tantum, ceu Sanctorum, memoriam Ecclesia quotannis festive celebrat, sed & hymnos, quos in usum coetus Christiani composuerunt, quotidie in templis decantat: atque adeo quicquid ex illis nunc producemus, ejusdem, cum isto credendorum breviario, quod integrum exhibuimus, auctoritatis atque ponderis esse.

II. Nullam omnino, quod ad res ipsas attinet, in

illis observari notatu dignam vel discrepantiam vel contrarietatem, sed omnes eandem fidem adeò uniformiter continere, ut una alteram confirmet, & quae in una vel omittuntur, vel succinctis verbis traduntur, in reliquis eò prolixius atque clarius exponantur; easque hac ratione maximam nobis in isthac breviori nunc illustranda lucem foenaturas, uti in sequentibus videbimus.

Haec autem, quae nunc prima, Latina veste induta, in Europaeorum conspectum prodit, Armeniae Ecclesiae Confessio, videtur illa ipsa fuisse, quam supra memorati Patres vel illustrandam vel defendendam susceperunt: siquidem illi in prolixioribus suis Confessionibus non alios, quam qui in hac concise proponuntur, fidei Articulos exponendos atque vindicandos sibi sumserunt. Estque omnium ordine prima, qua sine nemini ad reliqua Christianae religionis mysteria aditus conceditur, quam in Primitiva Ecclesia ipsi Catechumeni Competentes; nunc verò susceptor, baptizandi infantis nomine, ad S. Baptismum, memoriae fideliter impressam, recitare tenetur. Extat in ipso frontispicio citati Horologii p. 5. 6. 7. 8.

Quantum ad Auctorem, eum non unum, sed plures fuisse certum est, de quibus vero non magis hodie constat, quam de illis Symboli Apostolici: cujus licet doctrina sit omnino Apostolica, ipsum tamen, eo quo nunc incedit habitu, non ab Apostolis compositum, quorum aetate id quadringentis fe-
rè

rè annis inferius esse ab Eruditis ostenditur : neque simul & semel adornatum, sed quoad primarios Articulos ab ipsis Apostolorum temporibus derivatum, & successivis Seculis contra suborientes, & παναλεθρίαν Christianismo minaturas, haereseis, maturo Rectorum Ecclesiae consilio auctum, donec ad eam, in qua nunc comparet, perfectionem perductum esset.

Quod de Symbolo Apostolico non sine ratione dicitur, idem de antiqua hac Armeniarum Ecclesiarum Confessione eo confidentius asseritur, quo minus natales ejusdem in Armenorum annalibus deprehendi possunt. Unde maxime videtur veritati consentaneum, hujus Confessionis elementa, ceu simplicissima Christianae religionis principia, ab ipso S. Gregorio, cum Haicanam Nationem ad fidem in Christum converteret, fuisse tradita, quae postmodum variarum occasione haeresium, in Ecclesia Dei suppullulantium, à Patriarchis, Archiepiscopis & Episcopis novis accessionibus locupletata, hanc tandem produxerunt fidei Christianae Confessionem, quam nunc sine ulterioribus praefationis ambagibus explanandam aggredimur.

Հայաստանեայց Եկեղեցեայ proprie *Haicanarum Ecclesiarum*, modò *Armenicae Ecclesiae* interpretati sumus, ut, eo quo hactenus Europaeis innotuerunt nomine, omnium illarum, tanquam unius Ecclesiae, consensum significemus. Quare autem Haicanos se vocent Armeni, dictum est supra in Dissertatione Praelimirari.

Խոստովանիմք և հաճատամք *Confitemur & credimus*. Illud à խոստովանիմք *promissio, sponsio*, unde խոստանալ *promittere, spondere*, & ipsum խոստովանիլ, quod *confiteri, adstipulari*, significat; Hoc verò ab հաճատամք *fides*, quae Armenis sic definitur: Հաճատեմք մնացական տեղակալութիւն հաճատայելոց, որ տեղակալէ զարդարսն 'ի ճշմարտութիւնն, և զճշմարտութիւնն 'ի նոսա, *Fides est permanens arrhabo credentium, quo justii oppignorantur veritati illi salutari, & veritas illa ipsis*, Libro Definitionum pag. 25.

Combinantur verò hoc loco verba ista, quorum alterutrum tantum adhibetur in reliquis confessionibus; ut doceatur neque Confessionem sine fide, neque hanc sine illa sufficere, sed corde credendum ad justitiam & ore confitendum ad salutem, Rom. 10: 9, 10. In numero multitudinis verò, à more, quo haec Confessio in templis, ab uno quidem clara, à reliquis verò submissa voce recitatur, ut vel unus omnium, vel omnes quasi uno ore confiteri videantur: Հաճատամք ամենակատար սրտիւ *credimus omnimode perfecto corde*. Cum aliàs, quando suam quisque fidem seorsim profitetur, unitatis numero dicatur, uti Nierfes Clajensis Confessionem suam orditur:

Խոստովանիմք Մէ ըզնայր
Confiteor Deum Patrem &c.

Ըզնայրն Մէ *Patrem illum Deum*) Deum dicit, & SS. Trinitatis Primam Personam, Patrem: quem descri-

scribit ab attributo aeternitatis, *non factum, non genitum, & initio carentem*; & à proprietatibus personalibus: *Genitorem filii, Spiratorem Spiritus Sancti*. Plura addit Gregorius Nariakensis attributa Dei essenti alia, tum absoluta, tum relativa, & proprietates personales, dicens: Ա՛ ուրեմն հաճատ ճշմարիտ, և ուղղափառ, հաճատաւ զԼ՛Ծ հայր, եռ-թի՛ ճշմարիտ, գոյ կատարեալ, անեղձ անբոկիզբն, անժամանակ, անպատճառ, անխմանալի, անտեսանելի, անձառելի, անհաս, պարզ, անզրնիս, անկէտ՝ անսահման՝ աներբ՝, անուրբ, անբոլանդակելի, անայլայլելի, անփոփոխ, գերագոյ, գերաւոյս, գերանձառ, ոչ յ՛ումբէէ եղեալ և ոչ ինքն զինքն արարեալ, ոչ ինչ յառաջ քան զնա, և ոչ զոգ ընդ նմին, այլ ինքն գոլով բոկիզբն՝ և պատճառ նմի, համագոյիցն ծննդեամբ՝ և ելութի՛ք, և եղականացն արարչութեամբ: *Est igitur vera fides & orthodoxa, credere Deum Patrem, Essentiam veram, Existentiam perfectam, non factum, sine initio, sine tempore, sine causa, imperceptibilem, invisibilem, inenarrabilem, inaccessibleem, simplicem, imperscrutabilem, imperuestigabilem, indefinibilem, sine quando, sine ubi, incomprehensibilem, inalterabilem, immutabilem, summam existentiam, summam lucem, superiorem quam qui enarrari possit, qui non à quopiam factus est, neque ipse se ipsum fecit, ante quem nihil fuit, & cui aequale nihil est, sed cum ipse sit initium, etiam causa est omnium; ^{ομοουσιον} per generationem & emissionem, rerum factarum autem per creationem.* Et, quae ex his necessario sequuntur, succenturiat Ecclesia in Hymnis ac precibus ordinariis Deum celebrans: *ամենակալ omnipotentem, in*

Symb. Nic. ՏՐ ԸՃ՝ բարի և բարերար , գթած և ողորմած՝ , արդար և անհախճաւ , *Dominum, Deum, bonum & beneficum, clementem & misericordem, justum & omnibus providum*, ubique in Libris Scharaknuets & Horologio. Quae omnia si paulo attentius consideremus, & inter se conferamus, videbimus è diametro opposita: tum infidelibus, Gentilibus atque Judaeis; tum haereticis Simonianis, Saturnilianis, Basilidianis, Carpocratianis, Valentinianis, Gnosticis, Cerdonianis, Marcionitis, Manichaeis, Audaeanis seu Anthropomorphitis, & id genus aliis.

Օհայրն *Patrem illum*) nimirum Ծնող Որդւոյ՝ *Genitorem Filii մեծ և սքանչելի խորհրդով* mysterio magno & admirando, adeoque in relatione ad Filium, cujus est Pater, generatione, facta ՚ի բնութիւն հօր, անախտ՝ , և անմարմին , նախքան զժամանակս *ex natu- ra Patris, sine imperfectione, sine corpore, ante secula*, Nierfes Lampronensis. Confer quae inferius dicuntur de Filio.

Ծնող *Genitorem*) à ծնանիւ, quod *gignere, parere, & nasci* significat, uti videmus in notabili isto Hymno, qui cantatur in festo nativitatis τῆς Θεοτόκου: Որ ծնաւ զանժամանակն ՚ի հօրէ ծնեալն, այսօր ծնաւ յամուլ արդանաւ, quae peperit illum sine tempore à *Patre Genitum, hodie nata est ex sterili ventre* (Annæ), Schrakn. p. 5.

Քլեւող *Eructatorem*) *Spiratorem, procedere facientem*, à բղխել, quod similiter Communis, hoc est, Activae & Passivae, significationis est. *Eructare* enim

enim τῷ 6, ἐρεῦσθαι, significat Pf. 18:3. () ր աճուր բղխէ զբան *dies diei eructat verbum*. Item Pf. 118: 171. բղխեացեն չրթ ունք իմ զօրհնութիւնսքս *eructabunt* (ἐξεբύξαιντο) *labia mea laudes tuas*. Ad Mariam de nativitate Christi dicitur որ ըզ հայրածինն բրղխեցեր զծաղիկ *quae à Patre genitum protulisti florem*, Scharak. p. 9. Et Gen. I. II. բղխեացէ երկիր զբանջար խոտոյ (βλαστῆσάτω) *progerminet terra olus herbae*. Adde de ipso Christo locum istum in Scharak. p. 285.

Ետունքացախ խառնեալ լէ զի .

Եւսմ որ բրղխեաց գետ յԵդէնի

Dederunt acetum amaritudine temperatum

Illi qui emisit fluvium ex Eden ;

Passivè quando accipitur, per Neutra Latinorum *emanare, procedere, progredi, prodire, & similia*, optimè redditur, ut: Scharak. p. 289. de Christo patiente,

Բրղխեալ իբէն վըտակ կըր կին

Ինորդ ումըն կողածն ին .

Emanavit ex te rivus duplus

Ad renovationem generis humani.

Sic ejusdem Libri pag. 6. dicitur : Եւսոր լըյաւ խոտումն . Եւս առ Եւհապետն՝ ի զաճակէ նոցին օրհնիլ իմ ազանց . զի յարմատոյ նոցին բրղխեաց կոյսընսք՝ որ ծնաւ ըզԻանն, *Hodie impleta est promiss-*

Clajensis, in Confessione pro Ecclesiis Haicanis : Միս
 Որդի'ի լցս չօրէ, և հուր Վճուժեանն Որդւոյ 'ի հրոյ
 Վճուժեն չօր յառաջեկեալ ծնընդեամբ. ոչէն այլ և
 այլ, այլ մի, և նոյն բնութիւն : Իսկ օրինակ անօրինակ
 ծնընդեանն Որդւոյ ոչ այլնէ, բայց որ 'ի մեզ մտացս
 ծնունդ զբան. թէսպէտ և ոչ ամիւ համեմատի ճշմար-
 տութեն օրինակս : Սորոյ և Բան ասի', յաղազս
 անապական գոլով ծնընդեանն. Իսկ Որդի', զի 'ի չօր
 բնութիւն. և ոչ օտար 'ի նրմանէ, կամ արարած', ի հայ-
 հոյութեն Վրիտի. *Lux Filius, inquit Patriarcha,
 à luce Patre, & ignis Deitatis Filii ab igne Deita-
 tis Patris procedens generatione: non sunt aliud & ali-
 ud, sed unum & idem natura. Verum illud Genera-
 tionis Filii exemplum sine exemplo, nihil aliud est,
 quam in nostra mente est generatio verbi, licet neque
 hoc exemplum per omnia veritati sit conveniens. Pro-
 pterea Verbum dicitur, quia incorruptibilis est genera-
 tio: at Filius dicitur, quia ex Patris natura: neque
 peregrinus ab ea est, neque creatura, juxta Arii blas-
 phemiam.*

Et mox addit : Եւ հար իմանալոյ զանիմանալն',
 ոչ այլնէ է. բայց հաւատալ ասացելոցն 'ի Վիրս Սէս. և
 ոչ ի բնութիւն զանբնութիւն արկնել, որք անհաս մտաց
 ասացին զՎճային Վճունդն անճառ բանից : *Modus
 autem intelligendi imperceptibilem illam Generationem
 non alius est, quam credere dictis illis in Literis sa-
 cris, (& non scrutinio subicere imperscrutabile illud,)
 quae menti impenetrabilem dixerunt Divinam Gene-
 rationem illam, & Verbis ineffabilem.*

Աջ յեայ՝ և ոչ կրտսեր non posteriorem, neque minorem &c.) Աչ էր երբեմն Հայր, յորժամ ոչ էր է նմին Որդի՛, և Հոգի Սբ, այլ՝ ՚՛ Հայր՝ միշտ Հայր, և ոչ յեայ ըստացել զանունն Հայրութե, նոյնպէս և Որդի՛, միշտ Որդի է Տօր իւրոյ մշնջեանճօր. Non erat aliquando Pater, quando non erat Filius & Spiritus Sanctus, sed sicuti Pater semper Pater, & non postea acquisiuit nomen Paternitatis, similiter & Filius semper Filius, cum Patre suo sempiternus, Nierfes Lampronensis.

զ Սբ Հոգին Sanctum Spiritum.) Specimen Gematriae Armeni subtiliores hic nobis offerunt circa vocem Հոգի, quae propriè Animam significat, ut Ոգի Spiritum. Volunt tamen illam cum Տ scribi, quando de Spiritu Sancto, tertia Trinitatis Persona, sermo est: 1. Ut aequali literarum numero in voce Հոգի Spiritus, ac in Հայր Pater & որդի Filius, Personarum aequalitas indicetur. 2. Ut ter quatuor literae, ex tribus trium Personarum Divinarum nominibus collectae, duodenarium literarum ipsius Vocis ԼՐՐՐՐՐՐՐՐՐԹԻԸՆ Trinitas significant. Հոգին Սբ միշտ Հոգի ԼՐՐ, անմեկնելի ՚ի Տօրէ՛, և յ՝ Որդւոյ, մի էութի, մի բնութի յ՛երիս Լ՛նճնաճօրութիս իմանի, Spiritus Sanctus semper est Spiritus Dei, inseparabilis à Patre & Filio, una essentia, una natura, in tribus Personalitatibus intelligitur, Nierfes Lampronensis.

Լ՛նեղ՛, անժամանակ, non factum, tempori non subiectum, omnia attributa essentialia aequaliter habentem, որինչ Տօրէ՛, և զ՝ Որդւոյ ասացաւ quae de Patre

tre & Filio dicta sunt, Gregorius Narienkinsis.

Բղևեալի Տօրէ procedentem à Patre vel ex Patre, Ἐκπορευόμενον παρὰ τοῦ πατρὸς. Hinc Gregorius Narienkinsis Տօգին սք բղևումն ՚ի Տօրէ անձառաբար, ոչ ըստ որդւոյ՝ ճննդեամբ, այլ էլումն յ՚էութեանն. քի՛, Տօգին ճմարումն թեան, որ ՚ի Տօրէ ելանէ Spiritus Sanctus est spiratio à Patre ineffabiliter, non uti Filius Generatione, sed processione ex essentia illius: juxta illud, (Joh. 15: 26.) Spiritus veritatis qui à Patre procedit. Sic etiam Clajensis Patriarcha: Տօգին սք բղևումն առ ՚ի Տօրէ Spiritus Sanctus est processio à Patre. Et Lampronensis Archiepiscopus: Տօգին սք բղևումն ՚ի Տօրէ աղբիւրաբար ինքեան միայնոյ քննելի օրինակն, և արարածոյ անգիտելի Spiritus Sanctus est processio à Patre ad instar fontis, sibi soli perscrutabile exemplum, & creaturis incognoscibile.

Nihilominus, quod Damascenus Orthodox. fidei Lib. I. Cap. XI. p. 43. dicit: τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐν τῷ πατρὶ λέγομεν, καὶ πνεῦμα πατρὸς ὀνομάζομεν· ἐν τοῦ υἱοῦ δὲ τὸ Πνεῦμα ἢ λέγομεν, πνεῦμα δὲ υἱοῦ ὀνομάζομεν, idem etiam ab Armenis Patribus dici, plus semel observavimus, & quidem ab eodem, quem superius citavimus, Gregorio Narienkinsi, Lib. Precum Cap. 81. ubi ad secundam Trinitatis Personam ita dicit: և բեղ անքնին ի Տօր անհասի՝ Թուակցութի Տօգւոյ անձառ վայելէ փառք՝ պատիւ և երկրպագութի յաճիտեանս յաճիտեանից
Et Tibi imperscrutabili, cum Patre Tuo inaccessiblei, in connumeratione Spiritus TUI ineffabilis, convenit gloria, honor, & adoratio, in secula seculorum. Imò,
pro-

processionem Spiritus Sancti à Patre & Filio non obscure insinuat idem Episcopus Narienkensis, Soliloquiorum Cap. 75. (Օրհնաբանեմք ընդ հօր և որդւոյ՝ զանբաժանելի բղխումն նոցին, *Laudamus cum Patre & Filio indivisibilem Processionem ILLORUM.* Ad dunt, quod à Patre procedens Spiritus Sanctus à Filio accipiat, uti videre est in Hymno Pentecostali Scharak. p. 393.

Բրղխուլին հօր անբրննա բար.
 Լուօյ յՈրդւոյ անձառա բար:
*Processio Patris imperscrutabiliter
 Accipiens à Filio ineffabiliter.*

Porro ejusdem essentiae & gloriae cum Patre & Filio eundem Sanctum Spiritum affirmat Confessio baptizandi, dicens eum: Եակից հօր և փառակից որդւոյ *Coessentialem Patri & conglorium Filio.* Greg. Narienkensis ad haec verba addit: նոյն բնութիւն համագոյիցն նմի հաղորդ և զուգական, որինչ զհօրէ և զորդւոյ ասացաւ, *idem natura, cum ὁμοῦσις omnium istorum aequaliter particeps, quae de Patre & Filio dicta sunt.* Sic in Libro precum Cap. 34. Բարեբանեմք միշտ՝ և օրհնեմք ընդ որդւոյ և հօր և զհոգիէնութեւն նոցին, *Benedicimus semper & gratias agimus cum Filio & Patre etiam Spiritui essentiae EORUM.* Nierfes Patriarcha in Confessione pro Haicanis scripta: հողին սք բղխումն առ՝ի հօրէ և փառակից որդւոյ, Ըճ կատարեալ, որնս զհայր և զորդի, *Spiritus Sanctus processio à Patre*
 tre

tre, Συμβόλος *Filio, est Deus perfectus, sicuti Pater & Filius.* His adstipulatur Archiepiscopus Uskan Erivanensis, sub initium admonitionis annexae editioni Bibliorum: benedicendo Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, բղտողի՛ ի նոցանց Կութենէ *procedenti ex ILLORUM essentia.* Quibus omnibus, ex ore Moysis Chorenensis, in Festo Pentecostes succinit Ecclesia: Որ անիմանալիդ ես Եկութե՛ և անսպառում՝ հոգիդ ճշմարիտ՝, անբսկզնաբար բղնումն ՚ի հօրե՛, և համագոյակից որդւոյն միածնի՛, որհնեմք զքեզ ՄԾ հարցն մերոց. *Qui non-cognoscibilis es essentia, & ineffabilis, O Spiritus vere, processio à Patre sine initio, & Consubstantialis Filio Unigenito, benedicimus tibi, O Deus Patrum nostrorum.* Et post pauca; Որ առաքելցար ՚ի հօրե՛ հոգիդ անեղ՝ և համագոյ, աղանօք անօրինաբար բումէակցին, լինիլ մսիթութիչ սք առաքելոցն, աղչեմք զքեզ ողորմեա՛. *Qui missus es à Patre, Spiritus increate, & Consubstantialis, intercessione oeconomicam tui coessentialis, ut sis Consolator sanctorum Apostolorum, rogamus te, esto misericors.* Lib. Hymn. p. 395.

զԼԵՐՐՐՐԳՈՒԹ՚Ի ՍԷ *Trinitatem illam Sanctam &c.*)
 Gregor. Nariek. Ոչ ինչ առաւելուԹի համնուաղուԹի՛ ՚ի պաշտելի երրորդուԹեն տեսանի, այլ համայնիք գորով զոյգ՝, հաւասար և միաւոր, բայց ՚ի յանձնաւորութեցն յատկութեց՝, և որ ՚ի նոցին հետեւի. Մանձնաւորութիւնքն են՝ Օնողութիւն հօր, Օնեւելութի որդւոյ՝, և Ելողութիոն Ոգւոյն սրբոյ. ՚ի համաբունան միաւոր և հաւասար բնութի՛, ՄԾութի՛, անեղութի՛, զօրութի՛, մեծութի՛, իմաստութի՛, բարութի՛, արարչութի՛, նախախնամութի՛, և այլ:

*Nihil majus aut minus in adoranda Trinitate conspici-
citur, sed in communi essentia par, aequale & unum,
praeter Personalitatum illarum proprietates, & quod
ex illis sequitur. Personalitates illae sunt: Gignere
Patris, gigni Filii, & procedere Spiritus Sancti. In
iis, quae communem naturam spectant, unus est Deus
& aequalis natura, Deitate, aeternitas, potentia, ma-
gnitudine, gloria, honore, creatione, providentia, &
aliis.*

*Մի կամք una voluntas.) մի կամ երկից անձնաւ-
որութիցն, և մի զօրութի, և մի արարչութի. հայր
կամեցաւ ստեղծանել զերևելի և զաներևոյթ արարածս,
և որդի գոյացոյց յանգոյից, և հոգին սբ զարդարեաց
իմաստութ. Una Voluntas est trium Personalitatum
& una potentia, & una creatio. Pater voluit creare
visibiles & invisibiles creaturas, Filius existere fecit
eas ex non existentibus, & Spiritus Sanctus adornavit
eas sapientia, Nierfes Clajensis.*

Hanc Armenicarum Ecclesiarum de Deo Uno ac
Trino Confessionem idem Nierfes in Libro Hifus Uerdi
nominatim opponit Ario, Carm. Rhythm. pag.
242. Sabellio, pag. 243. & Tritheitis, ibidem.

*հաւատաւք յեկեղեցի սբ credimus in Ecclesiam
Sanctam.) Alia hic phrasi utuntur Symboli Auctores,
quam in antecedentibus. Dixerant: հաւատաւք զհայրն
Իճ credimus Patrem Deum, զբանն Իճ Verbum illud
Deum, & զհոգի սբ Spiritum Sanctum; Nunc vero
յեկեղեցի սբ IN Ecclesiam Sanctam; cum հաւատաւ
ի հայր Իճ credere in Patrem Deum, ի բանն Իճ*

in Verbum illud Deum, & 't. հոգի սբ in Spiritum Sanctum, existentia praesupposita, fiduciam in SS. Trinitate ponendam; յկեղեցի verò existentiam Ecclesiae credendam, significare videatur.

Unde recte quidem, quoad priora, in Symbolo Nicaeno dicitur: հաւատամքի մի լծի հաղյս credo in unum Deum, in Patrem, և 't մի Տբ Յն Քն Et in unum Dominum Iesum Christum, և 't Սբ հոգի & in Sanctum Spiritum: attamen hoc loco eodem tenore pergit, հաւատամք և 't մի միայն լծ հանրական և յստաբեւական եկեղեցի credimus in unam solam universalem & Apostolicam Ecclesiam, εἰς μίαν καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. Nimirum յկեղեցի seu Ecclesia significat mysticum illud corpus fidelium tam beate defunctorum, quam in hac vita superstitum, cum Capite Christo: quae Sancta dicitur, quoniam sanguine Christi à peccatis est mundata, & ex sanctis constat Capite ac membris: quae & sacrorum omnium communionem habet. Hoc sensu Ecclesia vocatur Քաղաք Լ. յ civitas Dei, հաճար անսպական՝ յ'որում ծաղեալ լ. բեդական արդարութե տեմպլում incorruptile, in quo ortus est sol justitiae, կանգնեալ սեղան սրբութե erectum altare sanctitatis, & յ'որում բրեւեալաբեր անսպական in quo fons perennis profluit, տեղի սպաւնի և ժողովարան բանաւոր հօտի, բնակարան հրեշտակաց, նաւահանգիստ արդարոյ՝ և մեղանորաց բաւարան locus, refugii, coetus gregis rationalis, habitaculum Angelorum, portus iustorum, & peccatorum expiatorium, Lib. Hymnor. in festo Ecclesiae, pag. 452. ff. Item կաթուղիկ մայր սբ

սք *Universalis mater sancta*. Այս սք և Հարան Երկնաւոր
 փեային *virgo sancta*, & sponsa coelestis sponsi, վերին
 Երուսաղէմ *superior Hierosolyma*, Նոր Սիոն *nova*
Sion, դասակցեալ անմարմին հոգեղնաց *coordinata in-*
corporeis Spiritibus ibid. & pag. 147.

Չժողութիւն մեղաց *remissionem peccatorum*.) in
 Symbolo Nicaeno legitur: 'ի բաւութիւն և 'ի
 թողութիւն *in expiationem & remissionem*: illa à
 poena, haec à culpa liberat; utraque primario
 quidem à Christo & ab eo praestita humani generis
 expiatione deducitur, sed secundario à mediis, cum in
 finem institutis. Media vero ista sunt: Սկսութի
Baptismus, Լպաշխարութի *Poenitentia*, Հաւատ *Fi-*
des, Խոստովանութի *Confessio*, Լրձակումն Քահանա-
 յական *Absolutio sacerdotalis*, Պատարագ *Oblatio*, sa-
crificium Missae, Հաղորդութի *Eucharistia*, Լմեայն
 բարի գործք Լուսինեաց *Omnia bona opera Piorum*,
 Լղօթք *Preces*, Ողորմութիք *Eleemosynae*, &c. Ipsis
 SS. Trinitatis Personis apud se invicem; & Sanctis
 mutuo apud Deum intercedentibus, uti abunde patet
 ex Libro Hymnorum, Horologio, & Missali Armeno-
 rum. Sed de his alibi, Deo volente, prolixius agemus
 ex professo.

Հաղորդութիւն Սրբոց *communioem Sanctorum*.)
 Communio Sanctorum Armenis duplex intelligitur:
 una, membrorum Ecclesiae cum Capite Christo unio;
 altera verò, mutua membrorum *επιχορηγία*, in bonis
 Ecclesiae communibus impetrandis, perfruendis, con-
 fervandis. Hymn. de Festo Ecclesiae, pag. 452. ff.

ՉՂԻՆՆ

զԱՄԻՆ յ'երկից իջեալ *Unum ex tribus descendisse.*)
 ԱՄԻՆ 'ի յ'երկից այսոցիկ անբաճից անձնաւորութեց',
 ծնեալն 'ի Հօրէ անժամանակ նախքան զ յաճիտեանս,
 էակից և փառակից Հոգւոյն, կամաւ և հաճութե հա-
 մաքնիցն խոնորհի յանձառ փառայն, և յ'անբաւ բարձ-
 րութեն 'ի խնդիր եղծեալ և ապականեալ իւրաստեղծ
 պատկերին. ոչ զբնաւոր զօրութին ամենակարող իջնա-
 նութեն արկեալ 'ի կիր, այլ զամենահար բազմապատիկ
 իմաստութիւնն. աւետեօք հրեշտակապետին բնակի
 յարգանտի' Հոգւով մաքրեցելոյ՝ ամեներջանիկ և փա-
 ռաւորեալ Առաքին Սարիամու, *Unus ex tribus hisce
 immensis Personalitatibus, qui genitus est à Patre, si-
 ne tempore, ante secula, coëssentialis & conglorius
 Spiritui illi, voluntate & beneplacito eorum qui ejus-
 dem naturae sunt, humiliat se ex ineffabili gloria, &
 immensa altitudine, ad requisitionem deformatae & cor-
 ruptae imaginis, à se creatae: non naturali potentia
 omnipotentis potestatis usus, sed παντομυχδύω & multi-
 faria sapientia: annunciatione Archangeli inhabitat
 uterum, Spiritu purificatum, felicissimae & gloriosae
 Virginis Mariae, Greg. Nariék. Qui in Veteri Testa-
 mento apparuit Patriarchis և նոյն ինքն Իանն Ա.Մ,
 որ արար զմարդն 'ի պատկեր իւր, և երևեցաւ նմա յէա
 յանցաւորութեն, և նմարդարոցն առաջնոց, 'Իոյի և
 Բերահամու, և Իսահակայ, և Յակօբայ, Սոլոստի, և
 Լհարոնի, և Յետուայ, և այլոց Սարգարեիցն, և խո-
 սեցաւ ընդ'նոս, 'ի ժամանակս վերջինս աւետեօք հրեշ-
 տակապետին Գաբրիելի էջ յ'որովայն Առաքին Սարի-
 ամու, *Unus ille, & idem illud verbum Dei, qui fe-
 cit hominem ad imaginem sui, & apparuit ei post trans-
 gres-**

gressionem illam, & omnibus justis illis primis, Noacho, Abrahamo, Isaaco, Jacobo, Mosi, Aharoni, Josuae, & aliis Prophetis, & locutus est cum eis, ultimis temporibus annunciatione Archangeli Gabrielis descendit in uterum Virginis Mariae, Nierfes Clajensis.

(Լուեալ յ'արենէ accepisse de sanguine illius) և ՚ի նորին բնութեն զգեալ մարմին հոգւով և մտք: ex illius Mariae natura induit corpus unà cum spiritu & mente Greg. Nariék. Այնուազեւով ի ծոցոյ հոր ըստ Լ'ճալին անպարագրելի բնութեն. և ձգեալ յինքն յարենէ ամենամաքուր Կուսին, որ ՚ի զանգուածոյն Լ'զամայ. միացոյց է Լ'ճութե իւրում անքնին և անձաւելի, non recedendo à sinu Patris, juxta Divinam incircumscriptibilem naturam: & ad se assumendo de sanguine purissimae Virginis, quae ex massa Adami, adunavit cum Deitate sua imperscrutabili & ineffabili, Nierfes Lampronensis.

(իննամսեայ novem menses.) իննամսեայ ժամանակաւ որպէս մանուկ ծնաւ Լ'ճ և մարդ կատարեալ, novem mensium tempore sicuti puer natus est Deus & homo perfectus, & paulo post: կաթնասուն եղև որպէս զմարդ, և ՚ի հրեշտակաց փառաւորեցաւ որպէս զԼ'ճ, nutritus est lacte ut homo, & ab Angelis glorificatus ut Deus, Greg. Nariék. Բայտ մերում հասանելոյ, այսպէս եղեալ միաւորութե յեղանակ յարդանաի Կուսին, բնակելով ՚ի նմա իննամսեայ ժամանակաւ. հինգ յաւելեալ աւուրբք ըստ անդրանկութե. և այն որ կարողն էր ՚ի միւսմ' լայրկենի լինիլ կատարեալ, որ է

որէ աճմամբ զարգանայ, որպէս զի խափանեցի այսոց-
իւն առ առջ կարծեմ զմարդեղութի, և ծնանի որպէս
մարդ՝ Ի՞նչ մարդացեալ, զկուսուծի ՚՝ հողին անա-
պահան պահելով, *juxta nostrum concipere sic fuit unio-
nis modus in utero Virginis, dum commoratus est in eo
novem mensum tempus, additis quinque diebus juxta
primogenituram: & ille qui poterat uno momento esse
perfectus, de die in diem crescit; nimirum, ut abole-
atur ista opinio, eum κατ' ὀφθαλμὸν tantum fuisse hominem
factum: & nascitur ut homo, Deus caro factus, vir-
ginitate Genitricis incorrupta servata, Nierf. Lam-
pronensis.*

(Իւ եղև Բարուածն կատարեալ՝ մարդ կատարեալ
& factus est Deus perfectus homo perfectus.) Con-
stans est haec Armenicae Ecclesiae doctrina: Christum
Salvatorem esse Θεάνθρωπον *Deum perfectum ac hominem
perfectum.* Et cum inde ab ortu Eutychnianae haere-
fios accerrima semper, maximè in Oriente, circa haec
verba controversia agitata sit, ut eo fortius Armeni se
Heterodoxis opponant, Confessioni publicae inserue-
runt sequentia:

(Հոգւով և մտօք և մարմնով.) Christum hominem
docentes subsistere *spiritu, mente & corpore*, i. e.
omnibus partibus essentialibus, hominem constituen-
tibus, Հմարտապէս և ոչ կարծեօք *verè & non phan-
tastice.* Sive enim Հոգի *Spiritus & մտք mens* ut Syn-
onyma considerentur, quae se invicem explicent; si-
ve Հոգի *spiritum* tam increatum, quam creatum si-
gnificans, pro *anima*, seu nobiliore hominis parte, ac-
ci-

cipiatur, միայն verò pro *animo*, *intellectu*, vel *conscientia*, uti Rom. 2 : 15. iis ընդ մարմնոյ *una cum corpore* asseritur կատարեալ և ճշմարիտ մարդ *perfectus atque verus homo*. Nam, զի ոչ մասամբ էր ապականեալ մեղք՝ մարդկու թիս՝ այլ բոլորովին հոգւով՝ մարմնով՝ և մտք. վասն այնորիկ զբոլորս զգեցաւ ի անն՝ և միանորեաց յինքն, *quia non ex parte corrupta erat humana natura nostra, sed tota, spiritus cum corpore & mente: ideo totum nostrum induit Verbum illud, & adunivit secum*, Greg. Nariék. Haec contra Apolinarium Monothelitam ab Armenis teneri, discimus ex Libro Hifus Uërdi p. 253.

Եւ ոչ մարմին անմտաք	ար.
Որպէս ասացն Մարտին	ար.
Թէ անհոգի իբր՝ ի բա	գին.
Ինչպէսց Մ. ի անն՝ ի մար	մին.
Մարդ յայսպիսեաց փախչիմք՝ ի	բաց.
Իբր՝ ի բարբեց թուհաւոր	աց.

Neque corpus est sine mente,

Prout dixit Apolinarius;

Quod sine anima, tanquam in statua,

Habitaverit Deus Verbum in corpore.

Cum talia fugiamus,

Tanquam aspides venenatos.

Սի անձն մի դէմ, *una est persona, unus adpectus.*)
 մία ὑπόστασις, ἐν πρόσωπον. Nestorio & Nestorianis haec

opposita esse testatur Nierfes Patriarcha, in Epistola reponforia ad Alexium: վասնորոյ ոչ ըն Վեստորի 'ի յերկուս բնութիս' և յերկուս դէմն բաժանեմք զմին Քրիստոս, propterea, dicit, non juxta Nestorium in duas naturas, & in duas personas dividimus unum Christum. Siquidem, uti idem Clajensis ex Gregorio Nazianzeno docet, թէ ոչ այլոք և այլմի լիցի, զի մի խառնելուիս non est alius atque alius, sed UNUS; arctissima conjunctione illa: & mox ex eodem Theologo subjungit, թէ կրկին էր՝ յայտ է թէ բնութի և ոչ անձնաւորութի, si duplex est Christus, patet, quod natura, & non personalitate. Sic duas non tantum ծնունդս generationes, seu natiuitates, unam à Patre ab aeterno, alteram in plenitudine temporis è S. Virgine factam, agnoscunt Armeni; sed & utramque fatentur բնութի naturam, quando de alterutra in abstracto, fermo est; dum illum, qui est 'ի բնութի հօր ex natura Patris, etiam humanam naturam habere credunt. Hinc Nierfes:

Որ ըզ բնութի բն մարդկայ	ին
Յուցանելու 'ի գիշեր	ին
Տագնապեցար դու յ'երկիւղ	ին:

*Qui naturam tuam humanam
Ostendisti illa nocte, qua
Valde angebaris timore, Hif. Uërdi p. 168.*

Quando verò de *Persona* Filii Dei atque hominis in concreto agitur, eam, propter arctissimam unionem,

nem, *unam* habere *naturam* constanter affirmant. Hinc statim adjicitur in Confessione:

Միանորեալ մի բնութիւն unitus est, Filius Dei incarnatus *unâ naturâ*.) Omnium controversiarum Graecos inter & Armenos à multis Seculis agitatarum summa fuit circa haec verba; quae proinde occasionem dederunt, ab una parte, tot calumnias evomendi, quot ab altera apologias scribendi, ita ut exacerbati utriusque partis animi nec dum videantur esse mitigati. Causa litis ac phrasios omnino petenda est ab ipsius Nestorii haeresi, quam ut eo fortius impugnaret Cyrillus Alexandrinus, *μὲν* dixit τῆ λόγῃ σέσραμωθέντος φύσιν. Hujus, ceu Orthodoxi Patris, verba Armeni adoptantes, Միբնութիւն առեն իւանին մարմնացելոյ *unam dicunt naturam Verbi incarnati*, Niersf. Claj. Eutyche vero etiam Deitatem & humanitatem Christi *μὲν* φύσιν statuente, ista quoque verba: միբնութիւն *una natura*, adeo dubiae atque suspectae significationis esse coeperè, ut Armeni plurimis pro hoc Confessionis suae articulo apologiis, ad ipsos etiam Graecorum Imperatores scriptis, fidem suam ab adversae partis criminationibus liberare debuerint. Ex quibus nunc genuinam Ecclesiae Armenae sententiam expromturi, notamus:

I. Unam dici Armenis naturam Verbi incarnati, ex unione indivisibili, in oppositione ad Nestorii haeresin, uti scribit Nierses Clajensis ad Emmanuelem: Patres Orthodoxi զանբաժանելի միանորութիւն երկուց բնութիւնն, իւրեւ մարդոյ առեալ լինէմ եղին ի կեստորի, և որոյ լէ նմա բաժանողացն՝ որք երկուս բնութիւնս

Թիւնս ասացին՝ բայց բաժանեալս, և ոչ միաւորեալ՝ ի վե-
րայ միոյ Վ. Ի. Իսկ զառ՝ ի Վեստորէ բաժանուածն՝ ի բայց
եդին՝ որպէս զորոմն դաւնու թէ, *indivisibilem unionem*
duarum naturarum illarum Dei & hominis statuentes,
opposuerunt Nestorio, & iis, qui cum eo fuerunt, di-
visoribus, duas naturas dicentibus, sed divisas, & non
unitas in uno Christo: quam Nestorii divisionem remo-
verunt zizaniae amaritudinis instar. Et mox addit
Վգոյեմք և զայնոսիկ, որք ի յերկուս բնու թիւ բաժանեն
զմի Վ. Ի. Իսկ Վեստորի. այլ ասելով զՎ. Ի. և այլ զմարդն.
զմարդն չարչարելի և մեռեալ, և զՎ. Ի. անչարչարելի, և
անմահ. և ոչ միաւորութե տան զերկայքանիւրսն՝ զչար-
չարանսն և զանչարչարութե, զմահն և զանմահու-
թիւնն: *Anathematizamus etiam illos, qui in duas na-*
turas dividunt unum Christum juxta Nestorium, &
alium dicunt Deum, alium hominem; hominem illum
crucifixum & mortuum; Deum vero illum increucia-
bilem, & immortalem: neque unioni tribuunt utram-
que, passionem & impassibilitatem; mortem & immor-
talitatem.

Hinc & objectiones Nestorianorum discutit idem
Patriarcha Clajensis ex *Cyrilli Alexandrini epistola se-*
cunda ad Succensum, in responforia ad Manuelem ita
scribens: Որք էզէմ դաւնային ասացելոցն ի նմանե
բանից այնց. Թէ միէ բնութի Վանին մարմնացելոյ, զի
Թէ յերկուց բնութեց (ասեն) ժողովեցաւ Վամանուէլ
և ի միաւորութե մի բնութի երեւի. հետեւի նմ իբրք
պարտ դու ասել զնա չարչարելի յիւրն բնութե: Որոց
առնէ պատասխանի՝ յետ յորովից բանից և զայս ևս. Թէ
զինչ հարկեր չարչարել ի յիւրն բնութե, Թէ և ասի յետ
Mm 2 միա-

միաւորութե միբնութի Որդւոյն մարմնացելոյ . քանզի
 թէ ոչ էր ՚ի բանս Տնօրէնութե բնաւորեալ կրել զչար-
 չարանս՝ ուղղակի՛ ասելին զայս , թէ հարկ էր ամ իրօք
 Քանին բնութե ընդունիլ զչարչարանս : Եւ դրձկասէ ,
 ասեն հակառակորդքն՝ զի թէ մի է բնութի Քանին
 մարմնացելոյ . հարկ է ամիասել շփոթումն ընդունիլ՝ և
 խառնակումն որպէս ծախելոյ մարդկայնոյն բնութե ՚ի
 նմա , և անգիտացան դարձեալ՝ որք զուղիղն թիւրեն ,
 եթէ ըստ Չմարտութե միբնութիւն Քանին մարմնա-
 ցելոյ . Եւ յեասակաւուցասէ , ոչ միայն ՚ի վերայ պարզիցն
 ըստ բնութե ասի մին Չմարտապէս , այլ ՚ի վերայ այնո-
 ցիկ՝ որք ըստ շարադրութեանցն են ժողովեալք . *Fis ,*
qui dictis ab ipso verbis : una est Verbi incarnati na-
tura , obiciebant : dum ex duabus naturis compositum
dicunt Emmanuelem , ut in unione una natura appa-
reat ; sequitur omnino dicendum esse eum cruciabilem
esse in sua natura : respondet Cyrillus post plura a-
lia etiam hoc : Quid necesse est dicere cruciabilem in
sua natura , quanquam dicatur post unionem una natu-
ra Filii illius incarnati ; si non in negotio oeconomiae
oportuisset pati passiones , rectè dicerent hoc , quod ne-
cesse sit naturam Verbi illius recipere cruciatus . Et ite-
rum dicit , dicunt adversarii : quod si una est natura
Verbi incarnati , necesse est fateri , confusionem fieri &
mistionem quasi consumtae humanae naturae in illam Di-
vinam ; sed ignorant iterum recta depravantes veritatem
naturae Verbi incarnati . Nam , dicit , post pauca :
Non solum de simplicibus secundum naturam dicitur
verè unum , sed & de illis , quae in compositionem
sunt collecta .

II. Armenos Charybdim Nestorianae haeresios vitando, non, uti vulgo creditum fuit, in oppositam ei Scyllam Eutylianac incidisse: Sed hanc adeo solite declinasse Haicanarum Ecclesiarum Gubernatores, ut eos in hac offendisse nemo prudens observaverit. Expresse enim Nierses Lampronensis: Աստուծոյ ի վերայ Վանին մարմնացելոյ զմի բնութիւն, զյասակութիւն հոգեցն շփոթելոյ՝ սրբէս և նոքա կարծէն զայն, այլ ըստ անձառ միակորութե երկուցն ի մի անձնակորութիւն՝ և յՎճութիւն, non dicimus de verbo incarnato unam naturam, proprietatem essentialium confundendo, quemadmodum & illi hoc putant, sed juxta ineffabilem unionem duarum illarum in unam personalitatem & Deitatem (Personam Divinam), in Oratione habita in Concilio Tarsensi, Anno aerae Armenorum DCXLIV. Christi, MCXCV. Addit: Մեծք մի բնութիւն ի Վճ, ոչ շփոթմանք ըստ Նեստիքեայ, այլ ըստ կիրորի Մեթոսանդրայեոյ Էդէմ Սեստորի. եթէ մի է բնութիւն Վանին մարմնացելոյ՝ ո՞նչ և չարքն ասացին: և զՉարքն կոչէ զՎճ անասիոս՝ և որ յառաջ քան զնա: Dicimus unam naturam in Christo, non confusione juxta Eutychem, sed juxta Cyrillum Alexandrinum contra Nestorium, quod una sit natura Verbi incarnati, prout & Patres dixerunt, & Patres citat, Athanasium, & qui ante eum, ibid. Sic Clajensis Patriarcha ad Imper. Manuelem: Եւ ոչ ըստ Նեստիքեայ և համախոհից նորին ի մի բնութիւն ժողովմք շփոթմանք՝ և այլ այլութիւն, neque juxta Euthychem & sequaces ejus duas in unam naturam colligimus confusione & alteratione. Et paulo post, in eadem Apologia: Մասկէս և

դրոն Աշտիքեայ և նորին նմանեաց գշտութմանն յեղանակ խոտեցին՝ և անարդեցին Sic & contra Eutychem, atque similes ei, confusionis modum confutarunt ac reprobarunt, & զանկորուստ մնալն երկաքանչիւրոցն ՚ի միաճօրութե Մ. Մ. բնութե և մարդոյ եղին ընդ դէմ Աշտիքեայ, և որոց նախ քան զնակ յետ նորա մի բնութիւն ասողայն չարաչափ imperditam manere utramque in unione Divinae & humanae naturae, opposuerunt Eutychi, & iis, qui ante eum, & post eum unam naturam dixerunt pessime, ibid. Tandemque concludit: Մ. ըզ և մեք ըստ Աղղափառաց հարցն անանդութե նշգովեմք զայնոսիկ՝ որք վն յեղման, և այլ ըլլութե ՚ի մի բնութիւն ասեն ՚ի անին մարմնացելոյ. կամ թէ՛ ոչ՝ ՚ի մերմէ զանդուածոյս էառ զբնութի մարդկային, և միացոյց ընդ Մ. ճութե, այլ ինքն իւրաստեղծ մարմին յորովայնի կուսին. և կամ թէ՛ ՚ի յերկնից բերեալ. և կամ թէ՛ առ աջօք երևեալ մարդ. և ոչ ճմարտութե, և որք այս պիտի ինչ պատճառանօք ասեն զմի բնութիւն: Quapropter & nos, juxta Orthodoxorum Patrum istorum traditionem, anathematizamus eos, qui propter confusionem & alterationem unam naturam dicunt Verbi illius incarnati; vel quod non ex nostra massa assumerit naturam humanam quam univit cum Deitate, sed quod ipse sibi creaverit corpus in utero Virginis illius; vel quod e coelis attulerit; vel etiam quod ad oculum tantum apparuerit homo, non autem vere fuerit; & omnes, qui tali quadam ratione dicunt unam naturam, ibidem.

III. Hunc demum esse genuinum istorum verborum մի բնութիւն, seu unionis Christi in una natura sensum, quem perspicue profert modo citatus Patriarcha,

cha, dicens: ՄԵՔ Հաճատամբ այսօրէս էթէ ՄԾՆ
 Քան՝ որ ՚ի Հօրէ ծնեալ յառաջ քան զամ յաճիտեանս,
 անտեսանելին՝ անչարչարելին՝ անմահն՝ հառ զմեր բնու-
 թիւնս կատարելանս՝ ի կուսէն, և միացոյց ընդ իւր ՄԾա-
 յին բնութեան անշիթի՝ և անբաժանելի միաճորութիւն.
 Եղև անտեսանելին ըստ ՄԾութեան՝ տեսանելի ըստ
 մարդկային բնութեանս, և անշոյափելին՝ շոյափելի. Sed
 nos ita credimus, quod Deus ille Verbum, qui à Pa-
 tre genitus ante omnia secula; invisibilis, incrucciabi-
 lis, immortalis ille assumserit nostram naturam è Vir-
 gine, & univertit cum sua divina natura, inconfusa &
 indivisibili unione: quod invisibilis ille secundum Dei-
 tatem factus sit visibilis secundam humanam naturam
 nostram, & impalpabilis ille palpabilis, in ead. apo-
 logia ad Imperatorem Græcorum Manuelem. Simi-
 lia occurrunt in Lib. Hifus Uërdis p. 254. Ubi in-
 super sententia Ecclesiae illustratur Simili, defumto ab
 unione mentis nostrae cum corpore, his verbis:

Եւ դաւանիւրք միութիւնս .	իւն .
Ոչ այլայլելալայնու զբնութիւնս .	իւն .
ՄԵՔ նոյն Որդին՝ որ ՚ի Հօ .	րէ .
Եւ ը Որդի առ ՚ի Մ .	րէ .
Եւ միասեմբ բնութիւնս այս .	ու .
Ըստ խառըման անճառել .	ւոյ .
Որպէս հոգի և մեր մար .	մինս .
Ի մի բնութիւնըս ժողո .	մինս .
Օ ի թէ սոքա են արար .	ած .

Եւ

Եւ միանան անայլայլ	ած .
՚ի յսնմարմնոց և ՚ի մար	մնոյ .
Միգիտաբար գոլ միաց	ած : i. e.

*Et confitemur unitatem,
Non alterando hoc ipso naturam.
Sed idem Filius, qui est à Patre,
Factus est homo ex Matre.
Et unam dicimus naturam hoc modo:
Juxta conjunctionem ineffabilem.
Sicuti anima & corpus nostrum
In unam naturam conjunguntur.
Licet ista sint creatura,
Una tamen sunt natura humana sine mutatione:
Ex immateriali & materiali
Incomprehensibiliter una facta est.*

IV. Argutari Armenos, si non una dicenda sit Verbi incarnati natura propter unionem ineffabilem, omnino sequi, nec duas tantum, sed tres statuendas esse in Dei atque hominis Filio naturas, propter earundem distinctionem inconfundibilem Patriarcha Clajensis, in Libr. Hifus Uërdis p. 255. h. m.

Օ ի որք երկուս բնութիւնս ա	սեն .
Եւ ՚ի յերկեակրս բաժա	նեն .
Տարիկ երկս գոլ բաժա	նել .

Եւ կամ ՚ի մի միան	ընչ
Ըստ է հոգի և ՚ի մար	մին.
Եւ ՚ի բնութիւնն ՄԾայ	ին.
Եւ կամ զխառնութիւն մարդկայ	նոյն.
Ըստ է հոգի քան զԸստու	ծոյն : i. e.

*Nam qui duas naturas dicunt,
Et in duas distinguunt:
Vel in unam unire,
Vel in tres distinguere oportet.
Hoc est, in animam & corpus,
Et in naturam divinam:
Vel etiam conjunctionem duarum in homine
Dicere validiorem illa Dei.*

Idem dicit Nierses Lampronensis in Oratione superius citata: Ըստ էս և ՚ի ՎՊԻ Թէպէտ և միասի բնութի, ոչ շփոթման աղագաւ են ասացեալք, այլ վր անճառ միաւորութի երկուց բնութեանցն ընդ միմեանս, զի եթէ այսնոս ոչ էր հարկ՝ ապա ոչ երկու բնութի միացն, այլ երիս բնութիս իմանալ ՎՊԻ. երկուս զմարդկայինս, հոգի և մարմին, և մի զՄԾայինն: Բայց յետ միաւորութեանն բարձան երկուութիք բաժանմանցն, ին Արքոց վարդապետացն ասացելոց: *Similiter & in Christo, licet etiam una dicatur natura, non Confusionis ergo asseritur, sed propter ineffabilem unionem duarum naturarum ad se invicem: quandoquidem, si ita non oportebat loqui, tunc non duae tantum, sed tres naturae in*

Christo intelligendae sunt ; duae humanae , anima & corpus , & una divina : sed post unionem ablata est dualitas divisionis , juxta sanctorum Doctorum sententiam.

V. Duas statuere in Christo naturas, nisi id fiat sensu Nestoriano, juxta Armenos quoque, non esse contra Orthodoxiam. Hinc Nierfes ad Manuelem: Ուղղանք և ազատաբար բերիմք 'ի կրկին տեսութիս բանից. միասելով զբնութիւն Տաւրի մարմնացելոյ, ըստ Սրբոյն կիւրղի՝ յաղագս անձառ միաճորութեն, և երկու՝ ըստ Մաթանիս Գրիգորի, ըստ անկորուստ և անյեղկն գոլոյ բնութեցն, Մայսոյն և մարդկայնոյն. *Recte & liberè ferimur in duplicem hanc verborum contemplationem : unam dicendo naturam Verbi incarnati, juxta S. Cyrillum propter ineffabilem unionem, & duas juxta Gregorium Theologum, eo quod imperditae, & immutabiles sunt naturae illae, divina & humana. Idem legitur in Hisus Uërdi p. 255.*

Երկու ասել դարձեալ բնութիւն.

Սասըն յերկուց գոլ միութիւն.

Ընայն օտար ճշմարտութիւն.

Թէ չբաժանեն յերկուս ըզմ ուն.

Iterum duas dicere naturas,

Propter duarum unitatem,

Non est alienum à Veritate,

Si non dividant in duos unum Christam.

Idem

Idem profus Lampronensis: Արդ՝ թէ մի բնութի վրա անբախտելի՛, և անբաժանելի միաճորութեան ասի, և ոչ վասն շփոթման. Եւ երկու բնութիւն վասն անշփոթման անայլայլէլին լինելոյ, և ոչ բաժանման, երկաբանչիւրն ՚ի սահմանի ուղղափառութեանն. Itaque si una natura dicitur propter indissolubilem & inseparabilem unionem non propter Confusionem; & duae naturae propter non-confusionem, ut inalterabiles esse intelligantur, & non propter divisionem, uterque tenet orthodoxiam. Ex his omnibus concludit Nierfes Lampronensis: Եւ յն է զԱճ և մարդ ասել զՎր՝ և զերկուբնութի: Idem est Deum & hominem dicere Christum, atque duas naturas. Nam, dicit idem, Յայտ է թէ որ Աճ և մարդ դաւանեաց, զայլևայլ բնութիւնն ՚ի վր միոյ անձինն ստուգեաց manifestum est, quòd, qui Deum & hominem confitetur, unam atque alteram naturam in una Persona confirmet. Siquidem, addit, Ասե՛ն մի բնութի ՚ի անին մարմնացելոյ, ըստ անձնաւորութե անձառ մութե է՛ հրատարակի՛ և ոչ եթէ բնութեանցն կորուստ, dicere, unam naturam Verbi illius incarnati juxta Personalitatem ineffabilis unionis intelligendum est, & non juxta naturarum abolitionem, in Concilio Tarsensi.

Առանց փոփոխման՝ առանց այլայլութե sine mutatione, sine alteratione, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως. Adde ex supra dictis: առանց բաժանման ἀδιαιρέτως, առանց յեղման ἀσυγχύτως, & անորոշաբար ἀχαραίτως. Երկաբանչիւրոցն յատկութի բնութեց պահեալ անշփոթ, և միաճորեցեալ անձառապէս ՚ի վեր քան զամենայն խառնումն, և զմիաճորութի՛ ՚ի մի Արդի, և ՚ի մի Տր՝ Յր՝ Վր՝ յերկուց կա-

ἑνωστικῆς, utriusque naturae proprietates conservata est inconfusa, & adunita ineffabiliter supra omnem conjunctionem & unionem in unum Filium, & in unum Dominum Iesum Christum, ex duabus naturis perfectis. Greg. Narieck.

Hanc Armenorum sententiam esse, testatur etiam Theorianus, qui verba eorum refert Legat. Armen. pag. 6. λέγομεν μίαν φύσιν εἰς τὸν χριστὸν, ἢ κατὰ τὸν Ἐυτυχέα συγγέροντες, ἕτε κατὰ τὸν Ἀπολινάριον ἐλαττῶντες, ἀλλὰ κατὰ Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας ὅτι μία ἐστὶν ἡ φύσις τῆ λόγῳ σεσαρκιωμένη. Ipsius autem verba Cyrilli Armenis Patribus toties laudati, in Actis Ephesinis, p. 243. haec sunt: Δύο μὲν φύσεις ἠνώσθησαν Φαμέν, μετὰ τὴν ἔνωσιν δὲ, ὡς ἀνηρημένης ἤδη τῆς εἰς δύο διατομῆς, μίαν εἶναι πιστεύομεν τὴν τῆ υἱῶ φύσιν, ὡς ἑνός, πλὴν ἐνανθρωπήσαντος, καὶ σεσαρκιωμένης. Vide sis quoque ejusdem Epist. ad Eulogium, ibid. pag. 246. Lib. II. adversus Nestorium, pag. 31. Et ad Succensum Epistolas, Primam & Secundam. Athanasius, supra p. 279. citatus Nierfesi Lampronensi, de Incarnatione Dei Verbi, T. II. p. 30. in eundem sensum ita dicit: Ὁμολογῶμεν εἶναι τὸν αὐτὸν υἱὸν Θεῶ, καὶ Θεὸν κατὰ πνεῦμα, υἱὸν δὲ ἀνθρώπου κατὰ σάρκα, ἢ δύο φύσεις τὸν ἕνα υἱόν, μίαν προσκυνητὴν, καὶ μίαν ἀπροσκυνητὸν. ἀλλὰ μίαν φύσιν τῆ Θεῶ λόγῳ σεσαρκιωμένην, μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτῆ μιᾷ προσκυνῆσει καὶ προσκυνεμένην.

Eandem sententiam de unione naturarum in Christo ipsi quoque Severo, Patriarchae Antiocheno, adscribit Abul-Pharajius, Hist. Dynast. edit. Pocok p. 148.

وفي هذا الزمان عرف ساوهرس بطرك انطاكية ووضع
كتبا كثيرة في تصحيح القول بالطبيعة
الواحدة من طبيعتي اللاهوت والانسوت بغير امتزاج
ولا اختلاط وفساد بل مع بقايهما علي ما كانتا
عليه ككون طبيعة الانسان من طبيعتي النعس والبدن
وطبيعة الجسم من طبيعتي الهولي والصورة من غير انقلاب
Hoc Anastasii Graecorum Imperatoris tempore innotuit Se-

verus Patriarcha Antiochenus, qui libros multos composuit ad adstruendam scientiam de natura una è naturis duabus divina & humana, sine mixtione, confusione, aut corruptione; verum ita, ut eo modo quo fuerunt manerent, sicut natura hominis duabus naturis animae & corporis constat, & corpus duabus naturis materiae & formae, ita ut nec anima in corpus mutetur, nec materia in formam, vel è contrà.

Adhaec observamus i. Voces ἁνωθέντες , & ἁνωθέντες , quae aliàs etiam *miscendi* significationem habent, de unione duarum in Christo naturarum ab Armenis aliquoties, uti apud Gregorium Nazianzenum μῆτις , adhiberi, & *conjungere, conjunctionem, & arctissimum conjunctionis vinculum* significare; quo sensu Exod. 26: Et Actor. 27: 40. ἁνωθέντες *juncturae* dicuntur. Sic quoque hoc loco ἁνωθέντες *conjungere*, & ἁνωθέντες *unire*; item ἁνωθέντες *conjunctio*, & ἁνωθέντες *unio*, promiscue leguntur, apud supra citatos Patres omnes.

2. Videri aliquam differentiam intercedere inter ista Armenorum & Graecorum Patrum verba, dum illi perpetuò *մի բնութի ՚նսին մարմնացելոյ unam naturam Verbi incarnati*, de natura Theandrica, seu Persona Mediatoris clarius; hi vero, aliquando quidem similiter *μὴν Φύσιν τῆ λόγῃ Θεῶ σσαρκωμένῃς*, aliquando verò, licèt eodem, uti ex contextu patet, sensu, tamen obscurius, & non sine amphibolia, asserunt: *μὴν Φύσιν σσαρκωμένην*. Ut hinc quoque Felix P. R. in epist. ad Petrum Fullonem apud Zonaram pag. 540. occasionem sumferit dicendi, eos, qui statuunt post unionem *μὴν εἶναι Φύσιν τῆ Θεῶ λόγῃ σσαρκωμένην unam esse naturam Dei Verbi incarnatam*, τὴν Ἀπολιναρίῃς ἄρεσιν κρατύνειν, *Apolinariii haeresin confirmare*: quam utrique, Armeni, & ab his laudati Graeci, Patres oculis fugiunt, auribus respiciunt, & animo aspernantur.

(*Ընտրմն յղութիւն sine semine conceptio.*) Haec E-bionaeis, Cerinthianis, Carpocratianis, & id genus aliis opposuerunt Haicanarum Ecclesiarum Primipili.

(*Աշխարհան մարդկութան նորա non est finis humanae naturae ejus.*) Quoniam haec *անբաժանելի indivisibilis* est ab illa divina natura, adeoque post unionem *անապական, incorruptibilis*. Hinc Lampronensis: *Արդ սկիզբն անապական, և կատարումն անապական է, զի մարմինն նր՛ի գերեզմանին ոչ ետես զապականութի. ապա հարկ է զի և ՚ի մէջ ժամանակին, որ ընդ ծնունդն՝ և լէ մահն՝ լինիլ անապական, Cujus principium est incorruptibile, ejus & finis est incorruptibilis, quia corpus ejus*
in

in sepulchro non vidit corruptionem; inde necesse est, ut & intermedio tempore, quod erat inter nativitatem & mortem ejus, fuerit incorruptibile. Haec deducuntur ex dicto Apostoli, Hebr. 13: 8.

Երջեալ 'ի վերայ երկրի չամս, եկեալ 'ի մկրտութի
 postquam ambulasset supra terram triginta annos
 venisse ad baptismum.) Երջեալ յ'Յի զամս երե-
 սուն, լռեալ և ոչ յայտնեալ զփառս Մծութե իւրոյ
 մինչ 'ի լրումն կատարեալ հասակին՝ դայ այսուհետև 'ի
 մկրտութի ամենասքն 'ի մեղաց, և անկարօտն մաքրութե
 մկրտի 'ի յամլորդոյն, 'ի մեզ զչնորհ մաքրութենն ցու-
 ցանելով. վկայի 'ի Հօրն՝ Արդի սիրելի և կատարել կամանց
 նր, զմեզ յ'որդեգրութի Հօրն վերածեալ. Յայտնի
 և յ'ազգակից Հոգւոյն աղանակերոյ իջմամբն խորհր-
 դածի: *Ambulavit in mundo triginta annos, reticuit
 & non manifestavit gloriam Deitatis suae, usque ad
 plenitudinem perfectae aetatis: & tunc venit ad ba-
 ptismum; ille qui omnino mundus erat à peccatis, &
 non indigens purificatione, baptizatur à filio sterilis il-
 lius (Elifabethae), nobis gratiam purificationis indi-
 caturus. Testimonium accipit à Patre dilectus Filius,
 & consummator voluntatis ejus, nos in adoptionem
 Patri adducturus. Manifestatur etiam à Spiritu suo
 ὁμοσεύς sub columbae specie, in descensu illo mystico,*
 Greg. Nariék.

Փորձեալ 'ի սատանայէ tentatum fuisse à Satana.)
 Վարի 'ի Հոգւոյն յ'անապատ, պահեալ քառասնութիւ
 աւուրբբ, և յաղթեալ փորձողն մերովս. զչնորհ յաղթու-
 թեն և որ 'ի նմանէ բրաբիոնն մեզ պարգևելով և զմեզ
 ուսուցանել պահօք յաղթել փորձողն, *Ducitur à Spi-*
 ri-

ritu illo in desertum, jejunavit quadraginta dies, & vicit tentatorem illum nostrâ natura: gratiam victori-ae, & quod ex illo confectus est brabéum nobis donavit, & nos edocuit jejuniis vincendum esse tentatorem illum. Idem.

Քարողեալ մարդկան զփրկութիւնս praedicasse hominibus salutem.) և զըսկիզբն առնէ նշանաց և վարդապետութեն. որով զամբարձոյց զկապուտան՝ ի գերողէն tunc initium facit signorum atque doctrinae suae, qua omnem reduxit praedam ab illo captivante, Greg. Nariek.

Լաշատեալ մարմնով laborasse corpore, &c.) Լը զամկիրս մարդկայինս կրեալ՝ բաց ՚ի մեղաց. քի՛ բաղցեալ, որ տայ կերակուր ամիկենդնեաց. ծարաւեցաւ՝ որ զկենաց ջուրն պարզէ և հաւատացելոց իւրոց. վաստակեցաւ՝ որ հանգիստն է՝ աշխատելոց. ննջեաց՝ որ պահէր զխտայել անքուն. արտասուեաց՝ որ եբարձ զամարտօսք յամերեսաց: & omnes passiones humanas ipse pertulit, sine peccato, h. e. esurivit, qui dat cibum omnibus viventibus: sitivit, qui aquam vitae donat fidelibus suis: defatigatus est, qui est requies laborantium: dormivit, qui custodiebat Israëlem insomnis: lachrymatus est, qui abstulit lachrymas ab omni facie, Greg. Nariek. բաղցեալ, և ծարաւեցաւ, և ննջեաց, և արտասուեաց՝ և վաստակեցաւ, որպէս մտեալ ըօրինօք մարմնոյ. և կատարեաց զքրանչելիս և նշանս, և եղոյց զօրութիւնս անձայինս՝ որպէս զԹ՛ կատարեալ: esurivit ac sitivit, dormivit, lachrymatus atque defatigatus est, ut subiectus legi corporis: simulque complevit miracula & signa osten-

ostendendo virtutes divinas, ut Deus perfectus, Nierfes Clajensis.

Երկեալ կամաւ ՚ի չարչարանս *venisse voluntarie ad passiones.*) Եւ ՚ի լրման այսորիկ ըստ Եւախտեառոյն կանխաձայնութե ՚ի կամանորն գայ ՚ի չարչարանս. զի՝ Թեպէտ և մարմնանայով և անմեղութե մարմնոյն սրբեաց զբնութիս և արդարացոյց առաջի Հօր և Հրեշտակաց, և կարծեցեալ իշխանի Տիս. քանզի ոչինչ յիւրոյն ՚ի նմա կգիտայլ պարտիք նախագործեցելոց մեղացն տակաւին կային ՚ի վերայ բնութես, վս որոյ՝ ապ զիւր անմեղ մարմինն նուէր, և պատարագ հաշտութե Հօր ընդ արարածոց, եզնն պարարեալ և գառնն անմեղ և բառնայ զմեղս աշխարհի: Եւ զի անհրնար էր Վճռոյն անչարչարելի և անմահ բնութես չարչարանս, և մահ ընդունել նմին իրի և զչարչարելիս զգեցաւ մարմին, զի չարչրեցի անչարչարն չարչարելեալ, և մեռցի անմահն մահ կանացուաւն, և ազատեցէ զպատժապարտս ՚ի դատապարտութենէ յանցաւորութեանն: Եւ ոչեթէ այլ ոք էր, որ չարչարիւր, և այլ որ ոչ չարչարիւր. և կամայլ որ մեռանէր, և այլ որ անմահ մնայր. այլ մի, և նոյն գոլով ՚ի չարչարանս էր անչարչարելի, և ՚ի մահուն անմահ: *Et in plenitudine illorum temporum juxta Prophetarum praedictionem ad voluntarios suos venit cruciatus. Quia licet incarnatione & innocentia corporis sui sanctificasset naturam nostram, & justificasset coram Patre & Angelis, & putatitio principe hujus mundi, (qui nihil de suo in ipso Christo invenit,) tamen debita anteacti peccati illius Adami adhuc manebant in natura nostra, ideò tradit suum innocens corpus in libationem & oblationem reconciliationis Patris cum creaturis: vitulus ille saginatus (Luc. 15: 23.) & agnus ille peccati expers,*

Et tollit peccata mundi. Cum enim impossibile esset, divinam illam incruciabilem & immortalem naturam suscipere cruciatus & mortem; idè etiam cruciabile induit corpus, ut cruciatur ille incruciabilis in cruciabili natura, & moriatur immortalis ille in mortali natura; ut liberet debiti reos à condemnatione transgressionis illius. Non quòd alius fuerit, qui cruciabatur; & alius, qui non cruciabatur: vel etiam alius, qui moriebatur; & alius, qui immortalis manebat: sed cum unus & idem esset, in cruciatibus erat incruciabilis, & in morte immortalis, Greg. Narièk.

Addit Nierfes Patriarcha in Apol. ad Imper. Manuelem, Ասն ասորիկէ արիւն Մ. Մ ասի, և չարչարանք, և անմահ, և Մ. Մ խաչեալ և որ այսպիսիք, զորոզ առանձինն բնութե Մ. Մ տամք, այլ անձառ միաւորութե. զոր օրինակ Մ. Մ բնութե անհնարին և չարչարանս ընդունիլ և մեռանիլ, նոյնպէս և մարդոյն բնութե առանձին անհարելի և մահուամբ կեանս տալ մարդկան. սակայն միաւորելոյն Ռանին Մ. Մ Է մարդոյ բանականի բնութե, անհնարելին հնարաւոր եղև: Propterea & sanguis Dei dicitur, & cruciatus, & immortalis, & Deus crucifixus, & quae hujus modi sunt: quae non seorsim naturae Dei tribuimus, sed ineffabili unioni: vel etiam dicendum est, quemadmodum impossibile est propriam Dei naturam passiones suscipere & mortem; similiter & humanam naturam solam non posse morte vitam dare hominibus: verum unione Verbi Dei cum hominis rationalis natura, id quod erat impossibile possibile factum est.

Hac ratione 1. declaratur responsio ad Nestorianorum

rum objectionem, superiùs pag. 278. data: & exponitur modus, quo Christus in negotio oeconomiae passiones suscipere atque mori potuit. 2. diluitur criminatio eorum, qui Armenos Theopaschitarum haeresios postulant, tum ex asserto *միայ բնութիւնի* unius naturae Theandricae post unionem; tum ex appendice Trifagii in Armena Ecclesia decantari soliti, cujus verba haec sunt: Սուրբ Աճ, Սբ և Տղօր, Սբ և անմահ որ (die parasceves Paschatos, diebus festis Crucis & singulis diebus Veneris) *խաչեցար վն մեր՝ ողորմեաց մեզ*. Sancte Deus, sancte & Fortis, sancte & immortalis, qui crucifixus es pro nobis, miserere nostri: quasi SS. Trinitatem passam esse statuerent Armeni, Graecis propterea *καυχήσασθαι* (corrupta voce ex *խաչեցար crucifixus est*,) vocandi, Nomocan. Can. ccc. Nimirum tunc soli Christo, Verbo isti incarnato, trifagium dici asseverat ipse Nierses Lampronensis. Quod ipsum manifestum est ex eadem appendice, pro ratione festi, perpetuo mutanda; Nativitatis enim Christi festo, & Circumcisionis, dicitur: Սուրբ Աճ, Սբ և Տղօր, Սբ և անմահ որ յայտնեցար վն մեր՝ ողորմեաց մեզ sancte Deus, sancte & Fortis, sancte & immortalis, qui manifestatus es propter nos, miserere nostri. Purificationis V. M. & in Palmis: — որ եկեր և գալոց ես՝ ողոր. qui venisti & venturus es; miserere nostri. Nocte traditionis Domini: — որ մատնեցար վն մեր — qui traditus es propter nos. Magni Sabbati: որ թաղեցար վանմեր — qui sepultus es propter nos. Resurrectionis, & Dominicis diebus: — որ յարեար ՚ի մե-

մեռելոց — qui resurrexisti ex mortuis. Ascensionis : — որ համբարձար փառօք առ հայր — qui sublatus es gloriose ad Patrem. Transfigurationis: որ յայտնեցար 'ի թափօր լեւին — qui manifestatus es in monte Thabor. Assumptionis B. V. M. որ եկիր 'ի փոխումն Սօքքո՛ւ և Կուսին qui venisti ad transmutationem matris tuae & Virginis. Et Spiritui Sancto, die festo Pentecostes: Սուրբ Ը, Սբ և հզօր, Սբ և անմահ՝ որ եկիր և հանգեար յ'Առքեալն՝ ողորմեաց մեզ: Sancte Deus, sancte & Fortis, sancte & immortalis, qui venisti & requievisti in Apostolis, miserere nostri. Quod verò ad copulam և ET attinet, illam superaddi dicunt, ad compositionem orationis perficiendam. Cum dictio ista Սուրբ Sanctus brevissima sit, & monosyllaba; quae proinde sola cum alia voce construi nequeat, uti Graeca *αγιος*. Vid. Scharak. & Horolog. Arm. Confer Clementis Galani Hist. Arm. Cap. XXII. ubi de postulatis Graecorum, ad pacem Ecclesiasticam cum Armenis restituendam, prolixè agit.

Մեռեալ մարմնով mortuum fuisse corpore, seu quoad corpus.) 'ի վր խաչին մեռաւ անպարտական մահու մահկանացու մարմնով, վր կենդանացուցանելոց զմեզօք մեռեալ բնութիւն : in cruce mortuus est ille, qui nullo modo reus erat mortis, mortali nostro corpore, ut vivificet nostram peccatis mortuam naturam, Clajensis in Confessione scripta pro Haicanis Ecclesiis.

Սարմինն եղեալ 'ի գերեզմանի Corpus ejus positum fuisse in sepulchro, և միաւորեալ unitum &c.) 'նպարագիր և անւարտիակ գուրով բնութի, էր 'ի խաչին, և լաօյն
հօր

Հօր. 'ի գերեզմանին, և յաթոռն քառակերպեան. 'ի ըստորին վայրս գժոխոց, և գեր 'ի վերոյքան զամբար- ծրուծին. 'ի Վարայ' և 'ի Փարխեցոց թշնամանեցեալ' և 'ի Սերօբէից չ Հօր և Ոգոյն սրբաբանեալ. մարմնոյն 'ի գերեզմանի, և Հոգւոյն 'ի կառարաբնայ արդելանս գժոխոց. ոչ սրոշեալ Վճռութիւն 'ի մարմնոյն' և կամ 'ի Հոգւոյն: cum esset incircumscripibilis, & quae loco includi non poterat, natura, erat in cruce illa, & ad dextram Patris: in sepulchro illo, & in throno illo quadriformi. (Ezech. 1: 5. Apoc. 7: 11.) in infimis spatiis inferni, & supra omnes altitudines: à Scribis & Pharisaeis contumeliis affectus, & à Seraphinis cum Patre & Spiritu illo Sanctus declaratus: corpore suo in sepulchro, & anima sua in tenebrosis mansionibus, detentionibus inferni: non fuit separata Deitas ipsius à corpore ipsius, neque etiam à Spiritu ipsius, Gregor. Nariék.

'ի գժոխս ad inferos.) գժոխք proprie locum vel cognitu, vel, ob gravissimas in eo poenas impiis infligendas, aditu difficilem significat; idem quod գժուարին, cujus oppositum est գիւրին facilis. Hinc compositum գժոխաշարժելի difficulter mobilis *δυσκίνητος*, (գիւրաշարժելի facile mobilis *ευκίνητος*, Categ. Aristot. de Qual. In Sacra Scriptura constanter respondet Hebraeorum *חִנּוּי*, & Graecorum *αδύς* apud LXX. & in N. T. Vide loca: Gen. 44: 29. Pl. 86: (juxta τὰς 6 & Arm. 85:) 13. Matth. 11: 23. 1 Cor. 15: 55. Act. 2: 27, 31. Apoc. 6: 8. 20: 13. 14. modo sepulchrum, modò gravissimas afflictiones, modò locum inferorum denotans. Caeterum, tria Armenis statuuntur

tur loca, animarum è corpore migrantium receptacula: Երկին, դրախտ, դարձեղ երկնաւոր *coelum*, seu *paradisus coelestis* destinatus piis; դժոխոց *inferorum*, impiis; & հայանք *stationes*, vel օթեւանք *arqարոց mansiones justorum*, qui & բանդ *carcer* audit Nierseli Clajensi, in quo recipiuntur animae defunctorum, Sanctis interim precibus suis apud Deum pro illis intercedentibus, ut, die iudicii extremi justificatae, aeternum salventur. Hinc Nierses Patriarcha precatur, Horolog. p. 536. Այս ճմարխա՛ Վրն, արժանաւորեա՛մ զՏոգի իմ՛ն աբախութի՛ք տեսանել զայս փառայքոց՝ ի հոջ ման աւուրն. և հանդիլ յուսով բարեաց յօթեւանս արդարոց՝ մինչև յօր մեծի դալստեանքոյ. և այլ: *Lux vera, Christe, dignam redde animam meam, quae in laetitia videat lucem gloriae tuae in vocatione diei illius: & acquiescat in spe bonorum, in mansionibus justorum, usque ad diem magni adventus tui: &c.*

(Ըզատեալ զՏոգիսն *liberasse spiritus illos.*) Աբար աւարու մն կրկին դժոխոց՝ մարդկային հոգևով միացելովն չէ Վճութէն՝ հոգևոցն, որք ի դժոխս՝ շնորհելով աղտուութի. իսկ Վճային մարմնով յարութիքն սալով յյս յարութէ մահանացու բնութէս: *fecit spoliium duplex infernis: humana natura Spiritu, unito cum Deitate, Spiritibus illis, qui erant in inferis, contulit libertatem, diuina verò in resurrectione corporis sui dedit spem resurrectionis mortali nostrae naturae.* Niers. Claj.

Idem ab eodem asseritur in Hisus Uerdi p. 183: ubi ipse ad Deum Filium precatur:

Աւ-

Արձակեցես զիս վերըստ Ին
 Որպէս զհոգիսն՝ որ՛ի բանդ Ին:

Liberabis & me tandem

Uti animas illas, quae erant in carcere.

Յետ երկց աճուրց յարուցեալ *post triduum resuscitatum fuisse, &c.*) յապահանուածէ մահու յարեալ ի մեռելոց իշխանաբար յաւուրերորդի, և երևեցաւ աշակերտաց իւրոց երկոտասանիցն, և եօթանասնիցն, և հինգ հարիւրոցն, և այլոց բազմաց, որք են նորա վկայք՝ և քարոզք լինիլներս, և յաճուրս ին երևեցաւ նոցա, և խօսել լինս: *à corruptione mortis resurrexit è mortuis potenter die tertia, & apparuit discipulis suis duodecim, & septuaginta illis, etiam istis quingentis, & aliis multis, qui ejus rei testes sunt, & praedicatores in orbe terrarum; & quadraginta dies apparens cum illis loquebatur, Nierses Claj.* Յարուցեալ Աճապէս և ինքնիշխանաբար նովին մարմնովն, որով չարչարեցաւ, և մեռաւ. երևեալ աշակերտացն, և հաստատեալ զնոսա ի հաւատս յարուածն, տեսուածք, և շոշափմամք, և խօսելով և ի կերակուր մերձեցալով: *Resuscitatus est divino modo, & propria potentia, cum eodem corpore, quo cruciatus & mortuus est, apparuit discipulis suis, & confirmavit eos in fide resurrectionis suae, apparitione, contrectatione, sermone, & cibi assumptione, Greg. Nariék.* որով կենդանացաք մարմինն ՚ն, և անդամքս յօդեալքս ի կենդանի՝ և ի կենդանարար գլուխն մեր Քրիստոս, որ է որհնեալ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն *per quem vivificati sumus nos corpus ejus, & membra conjuncta cum*

cum vivo & vivifico Capite nostro Christo, qui est benedictus in secula seculorum, Amen. Nierfes Patriarcha.

Համբարձեալ յերկինս *sublatum esse in coelos.*)
 Համբառնայ յերկինս, ՚ի սեպհականսիաւսն Հայրենի
ascendit in coelos, in propriam Patris gloriam, Greg. Nariék.

Ստեալ ընդաջմէ Հօր *sedere ad dextram Patris.*)
 Հօր ՚ի բարձունս սերով Բնութիւնս, յորմէ անբութանելի էր
 Ընթութիւնս, *Patris in excelsis nostra natura, à quo in-*
divisibilis erat Deitate sua, Nierf. Claj.

Գալոց է *venturum esse &c.*) Գալոց է նովին մար-
 մնովն փառօք Ընթութեան իւրոյ և Հօր յարուցանել զսե-
 ռեալս և զատել զաշխարհս արդարութիւնս: բարեգոր-
 ծայն, զբարեայն սալով ժառանգութիւնն, և զան-
 վախճան թագաւորութիւնն. իսկ գործողայն չարեայ՝
 զամօթն յաւիտենից, և զտանջանս ըստ իւրաքանչիւր
 գործոցն: *venturus est eodem corpore illo in gloria Dei-*
tatis suae, & Patris, resuscitare mortuos, & judi-
care mundum in justitia, bene agentibus concedendo hae-
reditatem illam bonorum, & regnum sine fine: male ve-
ro agentibus pudorem aeternum & cruciatus, juxta cu-
juscunq; opera. Claj. TANTUM!

Ընթին Սորնթ. Գ. Լ. Դ. ա, Գ, և Գն:
 Իբրև իմաստուն ճրտարապետ զՏիմն եղի. բայց
 այլ է, որ շինէ. այլ իւրաքանչիւրք զԳՄԶ
 լիցի թէ որոյս շինիցէ: Օ ի զՏիմն այլք
 ոչ կարէ դնել քան զեղեալն, որ
 է Յն. Բն: I Cor. 3: 10, 11.

A D

HODIERNAE ARMENORUM
CIVILIS LINGUAE

S Y N O P S I S

P R A E F A T I O.

FUERUNT omnino, Lector Philarmene, Viri Eruditi, qui, quam primum antiquae istius Haicanorum Linguae Grammaticam inspexissent, antequam in ea pervolvenda studium aliquod posuissent, quaesiverunt: an eadem antiqua Lingua vetustissimae Gentis adhuc sit vernacula? an verò tot seculorum decursu ita mutata, ut Armeni eam hodie planè ignorent? vel, si qua ejusdem in communi loquela Dialectus remanserit, qualis & quanta sit antiquum inter & hodiernum sermonem differentia? Nimirum ut cognoscerent, an istius ope Linguae modernorum etiam Armenorum Libros legere, illos Armenice loquentes intelligere, & mutuos cum illis sermones miscere queamus. Tenuerunt caedem quaestiones me quoque, cum animum Armenicae Linguae studio primum addicerem, adeò sollicitum; ut operae pretium duxerim, idem, quod tunc temporis tuli, responsum, cujus nunc veritatem ipse expertus sum, dare eadem in posterum

P p

mo-

moturis; hoc quidem loco, ut tum de differentia anti-
 quam inter & hodiernam Armenorum linguam, tum
 de illius utilitate, hujusque necessitate, iis, qui cum ce-
 leberrima hac Orientis Natione commercia institue-
 re velint, eò certiùs constet. Est equidem Armenis
 Armena Lingua adhuc hodie propria atque vernacula,
 docetur ac discitur in scholis & monasteriis, peragun-
 tur in eadem Sacra omnia, antiqua ista Dialecto, in
 quam sacer Codex totus, Libri Ecclesiastici omnes, &
 tot optimae notae auctores transfusi, in qua etiam à prae-
 stantissimis Haicanae Nationis Viris magna multaque
 volumina conscripta sunt, cujus Grammaticam satis
 locupletem modo exhibuimus: hanc non ab Ecclesia-
 sticis tantum, sed & à secularibus Viris, diligenti Li-
 brorum lectione aliquandiu exercitis, optime ac intime
 intelligi, docent scripta a recentioribus etiam nitido,
 antiquae phraeos aemulo, stylo composita: quamvis
 non eadem ab omnibus felicitate. Priscam enim illam
 sermonis Haicani puritatem, phrasas tersas, & suavi-
 tate temperatam dictionis gravitatem vix quispiam ex
 sequiorum seculorum Scriptoribus ita affecutus est, quin
 infallibili quodam criterio a florido isto Interpretum di-
 cendi genere facile dignoscatur. Sed licet aliqua, eaque
 non parva, observetur styli in scriptis Armenorum di-
 versitas, non tamen illa major est, quam quae in primae
 & secundae Latinitatis auctoribus deprehenditur, nequa-
 quam verò tanta, quanta hodie in vulgari Armeno-
 rum loquela differentia percipitur. Quantum mutationis
 Europaeorum sive Linguae, sive Dialecti, a tribus tan-
 tum

tum, quatuorve seculis, perpessae sunt, neminem latet, qui vel semel istorum tempora scripta cum hodiernis contulerit: aliam itaque faciem per mille & plures annos Armenam quoque linguam induisse non mirabitur, qui cogitaverit vel diversas, quas Natio subiit, regiminis formas; vel varias, quas in gremium suum recepit, Nationes, vel plurimas, ad quas per mare, per terras, extremos usque ad Indos, Armeni Mercatores turmatim excurrunt, regiones. His factum est modis, ut, quamvis Armeni Haicanae suae Linguae tenacissimi fuerint, tamen, decrefcente bonarum literarum studio, sensim sine sensu Nominum Verborumque terminationes vel omiserint, vel alias attraxerint, ab antiquis magis magisque deflectentes: ut, Voces licet Armenas maximam partem servaverint, tantam tamen peregrinorum vocabulorum farraginem ab istis nationibus, quibuscum commercia habuerunt, una cum novis mercibus in patriam introduxerint, novaque & exotica mercium, colorum, instrumentorum, vestium, supellectilium, aliarumque rerum nomina Patriae Linguae immiscuerint: ut tandem, peregrinis Vocibus in locum genuinarum substitutis, hae, quibus natale solum erat, expulsa, domo quasi sua ejectae, tacitum sibi latibulum quaesiturae intra Librorum cortices se receperint. Sed nec ubique aequali in maternam linguam ferocia saevitum est: leniores erga eam fuerunt tranquilli Patriae incolae, & benigniores inventi sunt Ecclesiastici Viri, Librorum lectioni magis invigilantes. Hinc diversa illa Linguae conditio: purior aliquantò mansit in Mona-

steriis atque suggestis; mixta magis, quae in foro & inter cives circumfertur Civilis vel Communis Dialectus, media & inter istam Literalem, &, quae ex trivio petuntur, singularum provinciarum Dialectos. Has inter adhuc quatuor observantur primariae, tum maximè ab antiqua literaria, & ab Ecclesiastica vel Civili Dialecto, tum etiam inter se adeò dissonantes, ut qui unam callet, alteram non sine difficultate intelligat. Istae sunt, Dialectus Armeniae minoris, Siuensis, Goghthanensis & Sjulfajensis. Sed his omnibus, hac vice, operam omnino nostram praecidimus. Immane volumen pertexeret, qui eas omnes inter se conferendas, & in artis Grammaticae regulas reducendas, sibi fumeret. Quapropter, in nostrorum Europaeorum gratiam, istius tantum *Civilis Dialecti* rudimenta nunc primùm in *Synopsin* redigere tentabimus: ut constet, quaenam inter hanc & antiquam literalem sit tum convenientia, tum differentia; & ut fundamenta quaedam habeant, quibus, qui cum antiqua hac Natione negotia exercere desiderabunt, plura superstruere possint. Praxin vero hujus, & specimina quaedam reliquarum Dialectorum, subjiciemus in Dialogis & Epistolis. Tu autem, Lector Philarmene, hos quoque conatus nostros aequibonice consule; iisque, si placent, ad commodum tuum utere. Vale.

SYNOPSIS LINGUAE CIVILIS ARMENORUM.

CAPUT I.

DE ORTHOGRAPHIA.

LITERAS adhuc hodie Armeni easdem in scriptis Vulgaribus adhibent, quas supra, aeri incisas, Grammaticae Linguae Literalis praemisimus. (Soli Tiflenses nonnunquam Armenica sua Ibericis, uti vicissim Iberica Armenicis characteribus designare solent.) Nulla aliàs in earum Figuris, Nominibus, Potestate, ac Valore in numeris observatur differentia, nisi quòd

1. *Figuram* magis ament *Cursivam*, acclerandae scripturae aptissimam.

2. *Potestatem* in pronunciatione Literae *w* Siunen-
ses efferant ut *a* Anglicanum ad *ae* deflectens, in his
vocibus *and*, *as*, *am*, *man*, *have*, & similib. Gogh-
thanenses verò inter duas Consonantes in *o* mutant,
ut: *Soz* pro *Suz* panis, *foz* pro *fuuz* crux.

ϵ Armeniae minoris incolae, uti nunc Graeci suum Π, leniùs quàm υ; ρ leniùs quàm ρ; & ρ leniùs quàm υ pronuncient.

ϵ ut ρ legant Armeni in Georgia; ° vero ut °, quod Siunensibus est oeu Gallorum, vel oe Germanorum.

ϵ & ρ à Sjulfajensibus ac Vanensibus confundatur, ϵυυ pro ρυυ panis, & ϵϵϵ pro ρϵϵ (ρυϵϵ) pater, dicentibus ac scribentibus.

υ ut ρ, δ ut δ, ρ ut ρ, ρ ut ρ, υ verò ut ρ pronuncietur à Caesariensibus. Ut: υϵϵ pro ρϵϵ ego, ϵϵϵ pro ϵϵϵ quomodo, ϵϵϵ pro ρϵϵ dies, Turcica. ϕ autem per ϕ proferant Armeni Tiflisenses & Siunenses, ut: ϕϵϵϵ pro ϕϵϵϵ Europaeus.

Loco *Literarum* in *numeris* designandis saepe, in calculis fere semper, utantur Cifris vulgaribus Indorum & Arabum, Europaeorum more delineatis.

Ex *Diphthongis* tantum υυ mutatur in ρ, ut ex ρυυϵ fit ρϵϵ Pater, ex ρυυϵ, ρϵϵ mater. υ Siunenses non mutant, sed pronunciant ut υ Gallorum & Batavorum.

Accentus & *Signa Distinctiva*, qui callent, adhibent: Alii verò Iberorum more singulis vocibus duo triave puncta adponunt. Alii *Distinctiva* signa omnia omittunt. Scripta sua vel nimium interpungentes, vel parum distinguentes.

Siglarum usus in epistolis familiaribus frequentissimus est. Praeter exempla, *Grammat. Ling. Liter. pag. 29. 30. 31.* notata, occurrunt innumera alia, quae usus &

& sermonis contextus facile docebit. Peculiare quid observatur aliquando in epistolis Mercatorum Sjulfa-jensium: sed horum signa magis Steganographiae, quàm scripturae compendiis inserviunt.

Canones Generales ordinarie in civili quoque sermone observantur, ut: քաղաք civitas, քաղաքի civitatis; շէն aedificium, շէնի aedificii; գործ opus գործոյ operis; սուրբ sanctus, սրբի Sancti. &c.

CAPUT II.

DE NOMINE

DE Nominis Qualitate, Specie, Figura, item de Genere, quae in Grammatica Literali diximus, etiam heic dicta volumus.

De Specie tamen observandum, quòd quaedam Nominum Derivativorum terminationes retineantur, quaedam mutantur, quaedam quasi obsoletae, in vulgari usu per periphrasin exprimantur. Sic I. in եայ desinentia, quando materiam, ex qua quid factum est, significant, ejus loco է habent, ut: Թղթէ quod ex papyro, մաղէ quod ex pilis.

2. Loco Denominativorum in այն, & ախն, ponitur Genitivus Primitivi, ut: Աստուծոյ quod est Dei, Divinus, Էրկնքի quod est coeli, coelestis, Էրկրի quod est terrae, terrestris, Թաղաւորի, quod est

est *Regis, regius, բարաբի* quod est *civitatis, civilis.*

3. Defectiva, in *աո* desinentia; circumscribuntur vel per particulam negativam *ան*, vel praepositionem *առանց* sine, ut: *անձեռն* vel *առանց ձեռն* *manibus mutilatus*, *անոտն* vel *առանց ոտն* *pedibus truncatus.*

4. Pro *ունակ* dicitur *աւոր*, ut: *հարհաւոր* *gratiosus.*

5. Pro *էան* & *ունի* dicitur *էնց*, ut: *Պողոսէնց* *Paulinus*, *Թաթուկէնց* *qui est ex Thaddaei familia.*

6. Pro *էնի* dicitur *ի*, ut: *խընձորի* *malus arbor*, *ասնձի* *pyrus arbor.*

7. Actionem significantia in *ած* saepe pluraliter ponuntur, ut: *խընդրուածք* *preces*, *ստեղծուածք* *creaturae.*

8. *Ուչ, ունի, ւշ, իւն, էսո* à vulgari usu exclusa sunt. Reliquae autem terminationes frequentiores sunt iis, qui majores in literis progressus fecerunt.

Genus & Motio heic quoque nullum habent locum ut: *բարի մարդ* *bonus vir*, *բարի կնիկ* *bona foemina*, *mulier*, ipsa terminatio *ուհի* ut plurimum negligitur, ejus autem loco adjungitur periphrasis aliqua. Conf. Gram. Lit. p. 51, 52.

Comparatio fit adjectione particularum, *չառ*, *աւել* vel *աւելի*, pro Comparativo, ut: *չառ բարի* *բան ցնա* *melior illo*; *էլ* verò (quasi ex *աւել*) vel *տիր* *nimis*, & *խիստ* *valde*, pro Superlativo, ut: *էլեծ* vel *էլ շառ մեծ*, item *տիր* vel *խիստ մեծ* *maximus.*

Numerus hic quoque duplex est. Singulari Pluralis ad-

addit եր vel անք, ut: Թուղթ epistola, Թղթեր epistolae, հալ gallina, հալեր gallinae. ձի equus, ձիանք equi.

Observatio. Aliquando ն in formatione Pluralis interponitur, ut: տերև frons, տերևներ frondes, զաւակ semen, proles, զաւակներ semina.

Casus in vulgari Civili sermone praefixa nulla adsumunt. Hinc Nominativus, Accusativus, & Vocativus; Genitivus & Dativus; Ablativus & Narrativus; Instrumentalis & Circumlativus, unam & eandem; Commorativus vero solus suam sibi propriam, terminationem habent.

Declinatio quoque heic paucis absolvitur. Unus enim est omnium omnino Nominum declinandi modus. Ecclesiastici, & qui politiores sunt ex secularibus, saepe Nomina, juxta paradigmata Literalis Linguae declinata, sermoni interferunt.

Articulus indefinitus մին, ordinarie Nominibus praepositur. Definiti vero loco unum ex affixis ու, ղ, ն, Nominum fini adjicitur.

PARADIGMA.

Singularis.

Nom. Acc. & Voc.

մին ճուկն.

Genit. & Dat.

մին ճկնի.

Abl. & Narrat.

մին ճկանէ, լ. ճկնէ. ճկնից.

Commorativus.

մին ճկնում.

In str. & Circuml.

մին ճկնով.

Չգ

Plu-

Pluralis.

Nom. Acc. & Voc.	մինքանի իմէկքանի ձկներ
Genit. Dat. & Abl.	մինքանի ձկների.
Commorativus.	մինքանի ձկներում:
Instr. & Circuml.	մինքանի ձկներով.

Eodem modo inflectuntur quoque reliquarum Declinationum (Gram. Lit. pag. 57. ff.) Nomina, ut: I. *ակն gemma* *ակնի gemmae*. II. *բարութի bonitas*, G. *բարութենի*. III. *գառն agnus*, G. *գառնի agni*, IV. *կուլղ sera*, G. *կուղի*. V. *ալեւր farina*, G. *ալրի*. VI. *լաւակ semen*, G. *լաւակի*. VII. *ծառայ servus*, G. *ծառայի*. VIII. *որդի filius*, in Genitivo & Dat. habet *որդոյ*, sic *հոգի spiritus*, *մենս mens*, *հոգոյ*, &c. IX. *թուղթ epistola*, G. *թղթի*. X. *ժամ hora*, G. *ժամի*.

Anomala, quae in Literali Lingua occurrunt, alia adhuc eodem modo declinantur, ut: *Մ.գամ Adam* G. *ադամայ*: alia antiquata, ut: *աիւ dies 12. hor.* pro quo hodie dicitur *օր dies* Gen. *օրէն* (uti Belgae *van daegh.*) vel *յերեկ dies*, à mane usque ad vesperam, G. *յերեկի*. Sic etiam *կին*, pro quo nunc dicitur *կնիկ mulier*; G. *կնկան*. Instr. *կնով* vel *կնկնով*. Pl. *կանանիք*, vel *կնկաիք*. alia ad analogiam propositi paradigmatis, ut: *փոքր parvus* G. *փոքրի*. Loco *այր* dicitur *մարդ*, Synecd. *vir*, G. *մարդի*, Instr. *մարդով*. *հէր Pater* retinet in G. *հօր*. Instr. *հօրով*. *հէր Dominus*, G. *աիրօջ*, Instr. *աիրով* & *աիրօջով*. *քյր soror* *քվեր*, *քվերով*. Plur. *քվերք*, *քվերայ*, *քվերօք*, Pro *անհայտ* fac-

saepè *ամէն* *omnis* dicitur, Singularis indeclinabilis, sed Pl. G. *ամենուց* vel *ամենեցուն*. Instr. *ամենով*.

Numeralia Cardinalia: *մին* *unus*, *ա*, *ամ*, *երկու* *duo*, *duae*, *duo*, &c. (uti supra p. 87. ff.) usque ad *տասն* *decem*. Sed porro sequitur *տասնմին* *undecim*, *տասներկու* *duodecim*, &c. *քսան* *viginti*, *քսանմին* *viginti unus* &c. Sed pro *եօթն* *septem*, saepe etiam dicitur *օխան*, hinc *տասն օխան* *septendecim*, *քսան օխան* *viginti septem*, *օխսանասուն* *septuaginta*. Pro *բիւր* dicitur *տասնհազար* *decies mille*.

Ordinalia heic formantur adjectione Syllabae *ումն* ad Cardinalia, ut: *մումն* *primus*, *երկրումն* *secundus*, *տասնմումն* *undecimus*, &c.

Multiplicativa sunt: *լոկ* *simplex*, *ջուխտ* vel *երկուպատիկ* *duplex*, *երեքպատիկ* *triplex*, & sic porro.

Distributiva: *մին մին* *singuli*, &c. vid. sup. p. 90. Temporalia primitivo addunt *ական*, ut: *օրական* *res unius diei*, *ամսական* *unius mensis*, *տարեկան* *unius anni*, *երկուօրական* *bidui*, &c.

CAPUT III.

DE PRONOMINE.

PRONOMINA in quibusdam Casibus Literalem Linguam sequuntur, in quibusdam vero plane deflectunt. Sunt igitur

Pronomina I. Personalia.

1. Perf. Singul. *Ես ego*. Gen. *իմ*. Dat. *ինձ*, Acc. *զիս*
vel *իսձ*. Abl. *ինձանէ* vel *ինձնէ* vel
ինձնից. Com. *ինձնում*. Instr. *ինձնով*.

Plur. Nom. *մեր*. Gen. *մեր*. Dat. *մեզ*. Acc.
զմեզ vel *մեզ*. Abl. *մեզանէ* vel *մեզնէ*
vel *մեզնից*. Com. *մեզնում*. Instr.
մեզնով.

2. Perf. Sing. *դու*. Gen. *քո*. Dat. *քեզ*. Acc. *դքեզ*
vel *քեզ*. Abl. *քեզանէ* vel *քեզնէ*
vel *քեզնից*. Com. *քեզնում*. Instr.
քեզնով.

Plur. Nom. *դուք*. Gen. *ձեր*. Dat. *ձեզ*. Acc.
զձեզ vel *ձեզ*. Abl. *ձեզանէ* vel *ձեզնէ*
& *ձեզանից* vel *ձեզնից*. Com.
ձեզնում. Instr. *ձեզնով*.

3. Perf. Sing. Nom. *նա*. Gen. & Dat. *նորա*. Acc.
զնա vel *նա*. Abl. *նորանէ* vel *նորանից*.
Com. *նորանում*. Instr. *նորանով*.

Plur. Exprimitur vel per *նոքա*, ut *սոքա*,
դոքա ex Gram. Literali pag. 94.
vel per *էնդունիք* ut: *էստունիք*, plura-
lem demonstrativi.

2. Demonstrativa.

Sing. Nom. & Acc. այս vel էս. Gen. & Dat. էստուր.
Abl. էստուրանէ, էստուրնէ, էստուրանից vel
էստուրնից. Com. էստում. Instr. էստուլ.

Plur. Nom. & Acc. էստունք. Gen. & Dat. էստունց
Abl. էստունցանէ, էստունցնէ, էստունցանից
vel էստունցնից. Com. էստունցում. Instr.
էստունցնուլ.

Sic quoque այդ vel էդ, & այն vel էն. Gen. &
Dat. էդուր, էնդուր &c.

Huc pertinent quoque էլէս *hic idem* էլէդ *ille idem*,
էլէն *iste idem*, quae sequuntur declinationem simpli-
cium էս, էդ, էն.

3. Possessiva.

Sing. Nom. & Acc. իմն *meus*. Gen. & Dat. իմն.
Abl. իմնիցն, իմնէն & իմնէն. Com. իմնումն. Instrum-
իմնուլն.

Sing. Nom. Ac. քոյ vel քոնն *tuus, a, tuum*, G. & D.
քոնիւն. Abl. քոնէն vel քոնիցն. Com. քոնումն.
Instr. քոնուլն.

Sic quoque իւրն *suus*, մերն *noſter*, ձերն *veſter* ;
Qq 3 quo-

quorum Pluralis hodie non est in usu, ejus verò loco adhibetur Singularis.

Observatio: 2. Pronominibus Possessivis in oratione semper adjicitur, quando illa sola ponuntur; quando vero cum Nominibus construenda sunt, 2. istis ablatum his annectitur, ut: *իւմն է Էս ձիս, cujus est hic equus? Իմն meus, քոնն tuus, իւրն illius. Ի՞՞վ է մեռել զիս est mortuus? Իմ հերս pater meus, քո որդիք filius tuus, իւր կնիկն illius uxor, Ի՞՞վ է բաղնիք գնացել quis in balneum iuit? Իմ պապն avus meus, քո քեռին avunculus tuus, իւր vel նորա անեքն socer illius.*

Interrogativa. I. de Persona:

Nom. & Acc. *Ի՞՞վ Quis, quem?* Gen. & Dat. *իւմն & իւմ. Abl. իւմնէ & իւմնից. Com. իւմնում. Instr. իւմնով:*

2. de re.

Nom. & Acc. *Ի՞՞նչ quid?* Gen. & Dat. *ի՞՞նչ. Abl. ի՞՞նչէ & ի՞՞նչից. Com. ի՞՞նչում. Instr. ի՞՞նչով.*

Ambo haec Singularia etiam de pluribus enunciantur; nonnunquam tamen in Plurali dicitur *ի՞՞նչեր quae-nam res?* Gen. *ի՞՞նչերի. Com. ի՞՞նչերում. Instr. ի՞՞նչերով.*

Relativum.

Որ Qui, quae, quod, անկտոն est, ad personas quando refertur, saepe obliquos Casus mutuatur ab ի՞՞վ quis, qui

qui. Gen. ում *cujus*; ad res verò, ab ինչ *quid* vel *quod*, Gen. ընչի *cujus*, ut: Իրմարդից առեր à quo *viro accepisti*, Իր սյգեն բերիր *ex qua vinea attuleras*, Իր սպրահքն ծախեցիր *quas merces vendidisti*, ումնից լեցիր *a quo audivisti*, ընչի հետ քո ձին փոխեցիր *qua cum re equum tuum commutasti*.

Indefinitivum.

Մին *quidam, aliquis*. Gen. & Dat. մնի Abl. մնից Instr. մնով Com. մնում. Plurali caret. Additis *u, ր,* vel *ն* fit Definitivum.

Ex his componuntur մնիքմին *aliquid*, G. & D. մնիքմնի &c.

Ուր, *quicumque*, G. & D. ումոր. Sic quoque ինչոր *quicquid* G. & D. ընչիոր &c.

Reciproca.

մնրըմն *invicem*, G. & D. մնրըմնի, &c. ինքն & ինքնինքն *idem ipse*, անդու sunt.

Loco Gentilium իմացին, մերային, &c. dicunt իմնից *à meo, à meis, i. e. meàs*. Sic քոնից *tuàs, մեզնից nostràs, ձեզնից vestràs, & իւրային, իւրն suàs*.

CAPUT IV.

DE VERBO.

QUAE de Verbo in Genere, item de Qualitate, Spe-

Specie, & Figura Verbi suprà dicta sunt, huc quoque referantur ex Gram. Lit. p. 100. ff.

Conjugatio verò hîc *una* tantùm est, in *h_L* Activorum, & in *h_L* Passivorum, quamvis sub utraque etiam Neutra, Communia, Transitiva & Frequentativa verba contineantur.

Ex Modis tantùm Indicativus, Imperativus, & Infinitivus proprias terminationes habent, Optativus vero & Subjunctivus per periphrasin formantur.

Tempora, Personae ac Numeri ex Literali in vulgari quoque lingua remansisse observantur.

Temporum ac Personarum formatio in quibusdam cum Literali Dialecto convenit, in plurimis verò ab illa discrepat, uti patebit ex ipso Paradigmatè.

P A R A D I G M A.

I N D I C A T. P R A E S E N S.

Sing. Վովումեմ, *laudo*, գովումես, մէ.

Plur. Վովումենք, գովումէք, գովումեն.

I M P E R F E C T U M.

Sing. Վովումի, իր, էր. Plur. գովումինք, իք, ին.

P E R F E C T U M.

Sing. Վովեցի, ցեր, վէց. Pl. գովեցինք, ցիք, ցին.

I N D E F I N. E T P L U S Q.

Sing. Վովէլ vel գոված էս, էի vel ի.ես, իր. &c.

F u-

FUTURUM plane convenit cum Praesenti Literalis Linguae; praeposita sola Litera 4 Verbis à Vocali; & syllaba Կու à Consonante incipientibus, hoc modo:

Sing. Կու գովեմ, կու գովես, վէ. Pl. կու գովենք, էք, են.
& Կասեմ, կասես, կասէ. Pl. կասենք, էք, են,
à Praesenti ասումեմ pro ասեմ dico.

IMPERAT. PRAESENS.

Sing. 2. Perf. Գովէ. Negat. գովելի. 3. Թող գովէ.

Plur. 2. Perf. Գովեցէք. Negat. գովել միք. 3. Թող
գովեն.

OPTATIVUSETSUBJUNCTIVUS
Infinitivum adhibent cum verbo կարենամ *possum*,
vel ուզենամ *volo*, praecedentibus particulis, in Op-
tativo երանի թէ, մահարայ (Graec.) & բաշքա (Per-
sic.) *utinam*, Միտայ որ det *Deus ut*; in Subjunctivo
թէ, երբ, հարգեա՛հ (Persic.) *cum*, ի, *quando*. h. m.

OPTAT. PRAES.

Sing. Երանի թէ կարենամ vel ուզենամ գովել.
կարենաս ուզենաս

կարենայ ուզենայ

Plur. Երանի թէ կարենանք vel ուզենանք գովել.

կարենաք ուզենաք

կարենան ուզենան.

R r

I M-

IMPERFECTUM.

Sing. Երանի թէ կարենայի vel ուզենայի գողեւլ.

կարենայիր ուզենայիր

կարենայր ուզենայր

Plur. Երանի թէ կարենայինք vel ուզենայինք գողեւլ.

կարենայիք ուզենայիք.

կարենային ուզենային.

INDEFINIT. ET PLUSQUAMP.

Sing. Երանի թէ կարայեւլ vel ուզեցեւլ եմ vel էի, &c.

SUBJUNCTIVUS cum Optativo coincidit, mutatis tantum particulis. Praeterquam quod in Subjunctivo praeter modò dictam formationem etiam dicitur թէ կարեւլ եմ գողեւլ si potuerim laudare i. e. si laudaverim; & թէ ուզեւլ եմ գողեւլ si voluerim laudare, vel laudaverim; In Plusquamperfecto թէ կարեւլ է գողեւլ si potuisssem laudare; & թէ ուզեւլ է գողեւլ si voluisssem laudare, i. e. laudasssem, &c.

INFINIT. PRAES. Գողեւլ.

PRAETERITUM գողած լինիլ. Hoc verò quando construendum est cum Verbo Finito, circumscribitur per particulam թէ cum Praeterito Indicativi Modi, ut: թէ գողեւլ vel թէ գողած եմ vel էի.

FUTURUM. գովելոց լինել, sed hoc Literale est.

PARTICIP. PRAESENS. գովող.

PRAET. գովէլ (pro գովեալ) & գովաճ.

Eodem modo inflectuntur: սիրումեմ *amo*, գրումեմ *scribo*, &c. à Verbis in աւ *deducta*: բանումեմ *aperio*, հաւատումեմ *credo*, &c. à Verbis in ում: Թողումեմ *remitto*, լցնումեմ *impleo*, &c. Et à Deponentibus in իմ: խօսումեմ *loquor*, ողորմումեմ *misereor*, ծարաւումեմ *sitio*, &c.

Sic Transitiva ut: մեծացուցանումեմ, per Synco-
pen մեծացնումեմ *magnifico*, ումես, &c.

Imperf. մեծացուցանումէի vel մեծացումի, իր, էր,
&c.

Perfectum. մեծացուցի vel մեծացրի, ծացուցեր vel
ծացրեր, ծացոյց vel ծացրոյց. Pl. մեծացուցինք vel
ծացրինք, իք, ին.

Indefinitum. մեծացուցել vel մեծացրել էմ, & մե-
ծացուցած vel մեծացրած էմ, ես, է vel այ.

Pluriquamp. էի vel ի ponit loco էմ.

Futurum հու vel հ praefigit Praesenti Syncopato
ut: հու մեծացնեմ.

Imperat. 2. Perf. մեծացրո. Negat. մեծացնել մի.
Pl. մեծացրէք. Neg. մեծացնել միք. 3. Perf. Թող
մեծացնէ. Pl. Թող մեծացնեն.

R r 2

Opta-

OPTATIVUS, SUBJUNCTIVUS ET INFINITIVUS
juxta Paradigma գովումեմ facile formantur.

Plurima Verba in literali Lingua anomala, hic sunt
regularia, v. g. ատել effundere in Praet: ատեցի, եցեր
ատեց, ատեցինք, եք, ին, Imp. ատէ.

Հանել eruere, educere, նեցի. Imp. Հանէ.

անիծել imprecari, Pr. անիծեցի, ցեր, անիծեց
Imp. անիծէ.

զարկել percutere, կեցի. ցեր, զարկեց. Imp. զարկէ.
լել audire, լեցի, ցեր, լեց. Imp. լլէ.

Alia anomaliam habent à literali dialecto diversam,
ut: բերել ferre, praef. բերումեմ. praet. բերի, բեր,
բերաւ. Imp. բեր. Sic անցաւ, ելաւ, հասաւ ab ան-
ցանել transire, ելանել ascendere, հասնել pervenire.

անել facere. Praef. անումեմ. Praet. արարի, բեր,
արաւ, Imp. արա. Sic կերաւ in tertia tantum perso-
na praetiriti ab ուտել comedere.

Quae vero Verba e communi Civili Dialecto exclusa
sint, usu tantum discendum est. Sic v. g. pro մեղանել
dicitur մեղքգործել peccare, pro մուծանել ներստանել
introducere, aliaque innumera.

Idem observatur in verbis in ալ & ուլ exeuntibus.
Illa in ալ, in praeterito ordinarie ացի habent, ut diffe-
rentia sit aliquando in tertia persona Singulari, ut: լալ
flere, (loco Praesentis dicitur լալսեմ) Praef. լացի,
ցեր, ցաւ. Imp. լաց.

կալ *stare*, կացի, ցեր, ցաւ. Imp. կայ vel կացիք.
Sic բացաւ, լուացաւ.

գալ *venire* եկի, եկիք, եկաւ, Imp. եկ.

Pro կեալ dicitur ապրիլ *vivere*, in praet. ապրեցայ,
ցար, ցաւ. Imp. ապրիք.

Haec, in ուլ definentia, in Praeterito aliquando regularia, aliquando anomala, sunt, ut: թողուլ *remittere*, թողի & թողեցի, 3. pf. թողէց. Imp. թող. ուռնուլ *intumescere*, Praef. ուռումեմ. Praet. ուռայ & ուռեցի. Imp. ուռիք.

PASSIVA quoque Verba eodem modo inflectuntur in Praesenti & Imperfecto, interposito tantum Վ ante ումեմ, vel ումի, ut: գովվումեմ *laudor*, Imperf. գովվումի. Perfectum, excluso ում, facit գովվեցայ, ցար, ցաւ. Pl. ցանք, ցաք ցան. Indefinit. & Plusq. գովվածեմ, էի. Fut. կուգովվիմ, իս, է &c. Imperat. գովվիք. Optativus & Subjunctivus cum Activo convenit, praeterquam quod է verbi գովել in է mutetur, ut: երանի թէ կարենամ vel ուղենամ գովլիլ vel գովիլ Infinitivus գովել. Participia, գովված vel գոված, & գովելի. NB. Վ in hoc Verbo geminum, non raro per Crasin in unum contrahitur.

Verba *Substantiva* & *Anxiliaria* եմ & լինիմ *sum*, *fio*, quia frequentissimus est eorum usus, & in multis ab antiqua literali formatione differunt, per Modos & Tempora hodie usitata, inflectuntur hoc modo:

INDICATIVUS PRAESENS.

Sing. ես եմ, դու ես, նա է. vel այ. Pl. մեք ենք, դուք էք, նոքա vel հնդուք են.

IMPERFECTUM. Sing. ես էի vel ես ի, դու իր, նա իր. Plur. մեք ինք, դուք իք, նոքա ին.

PERFECTUM. Sing. ես եղայ, եղար, եղաւ. Plur. եղանք, եղաք, եղան.

INDEFINITUM. ես եղած եմ vel լինիմ, դու եղած ես vel լինիս, նա եղած է vel լինի. Plur. մեք եղած ենք, vel լինինք, էք vel լինիք; են vel լինն.

PLUSQUAMPERFECTUM. Sing. եղած ի, իր, էր, &c.

FUTURUM. Sing. հու լինիմ, հու լինիս, հու լինի. Plur. հու լինինք, հու լինիք, հու լինին, & կլնին.

IMPERATIVUS.

PRAESENS. Sing. դու լեր, Neg. մի լնիր & չնիս, նա լնի. Plur. դուք լնիք, Neg. դուք չնիք & չնիք. նոքա լնին.

OPTATIVUS ET SUBJUNCTIVUS.

PRAESENS. Sing. երանի՞թէ vel թէ ես լնիմ, դու լնիս, &c.

IMPERFECTUM. Sing. երանի՞թէ vel թէ ես լնեի; դու լնեիր, նա լներ, &c.

PER-

PERFECTUM. Sing. *երանիթէ* vel *թէ ես եղած լինի*, *դու եղած լինիր*, &c.

INDEFINITUM ET PLUSQUAMPERFECTUM cum Perfecto plane coincidunt.

FUTURUM SUBJUNCTIVI. Sing. *թէ եղած հուլինիս*, *եղած հուլնիս*, &c.

INFINITIVUS.

PRAESENS, *լինիլ*.

PRAETERITUM, *եղած լինիլ*.

PARTICIPIA.

PRAESENS, *լինող*.

PRAETERITUM, *եղեալ* & *եղած*.

FUTURUM, *եղելոց* & *լինելոց*.

CAPUT V.

DE PRAEPOSITIONE.

PRAEPOSITIONES, quarum pleraeque, quia Casui suo postponuntur, Postpositiones dici merentur, frequentissimae hae sunt: *Տաւար pro, causa*, ut: *Մ. Յ. Տաւար pro Deo. յետոյ & յետնէ post, postea*, *տակին sub* ut: *տթառի տակին sub throno, sella. սարաբ Arabico*
Per-

Perficum propter, ut սաբաբ քո Տէրն propter tuum Patrem. տեղ loco, ut: Թագաւորին տեղ loco regis. քանց (pro քանց) quàm, ut: քանցքեզ խօջայ ditior quàm tu, ինչպէս instar, ut: քաղցր ինչպէս շաքար dulce instar sacchari. չուրի donec, usque, ad, ut: չուրի եկեղեցին ad Ecclesiam (templum) usque. Տեա մեա, cum, ut: ինձ Տեա mecum. ղերազ Turcicum praeter, ut: ղերազ փողն praeter pecuniam. վերա supra, ut: գլխի վերա, vel վերա գլխի supra caput meum, i. e. lubentissime. առաջև & առջև coram, ante, ut: ամենեցուն առաջև coram omnibus.

II. ADVERBIA. Երանիթէ, քաջա Perficum utinam, միթէ num, nonné? Տա ita, imò, բսողք certe, profectò non, իսկի & Տարդիչ Perf. nullo modo, ինչպէս qualiter, quomodo? Էսպէս, Էդպէս, Էնպէս hoc, illo, isto modo. Բալքի Perficum fortassis, Թաքրար Turcicum & մինէլ iterum, rursus, աւել plus, magis, խիստ & տիր valde, nimis, Էր & ինչու quare? ԷնդուքՏամար propterea, Էրբ quando? Էնժուկն, & Էսվախաս, Էդվախադ, Էնվախաս, Armeno — Turcica, hoc, illo, isto tempore, tunc, Տիմի & Տիմիկ jam, nunc, վաղուց, վաղէմէ olim, Էրէկ heri, միշտ & Տամիշտ Perficum semper, Էսոր hodie, վաղն & Էգուց cras, յետնէ postea, քանի quot, այնքան tot, քանիՏեա quoties, այնքանՏեա toties, ԷստուրՏեանէ posthaec, մինՏեա semel, una vice, aliquando, շուա, շուտով ilico, confestim, յանկարծ & սաբախտան Turcicum, vel սաքաՏան Perficum repente, ex improvise, ուր ubi? Էստեղ hic, Էդտեղ illic, Էնտեղ istic, տեղտեղ & բա-

բաղիտեղ Turcico-Armenum *alicubi*, ուստից & ինչտեղե
unde? Էստիցդէն, Էտիցդէն, Էսդիցդէն, *hinc, illinc,*
istinc. Էստեղէս & տեղեցս *hinc, ex hoc loco,* ինչտեղե
quo? Էս, Էդ, Էն տեղէն *huc, illuc, istuc, ջոկջոկ,*
զատզատ separatim, մէկմէկ, միմիս *sigillatim,* ողջն
 & թամամին Turcicum *totaliter,* իմիասին, միտեղ *si-*
mul, unà, ինչպէս որ *exempli gratia,* Էսպէս *sic, si-*
militer, ահա *ecce,* աջկողմն *ad dextram, dextrorsum,*
 ձախկողմն *ad sinistram, sinistrorsum.* Adde Տեռի *pro-*
cul, ut: Տեռի քեղնէ proculate, &c.

III. CONJUNCTIONES. Լ & ու *Perfice et,*
 Լս էլ *etiam, մա, ամա vel ամմա Arab. sed, կամ &*
 Էա Arab. *vel թէպէտ, թէէլ licet, quamvis, զարս*
vel զրա Perf. quia, quoniam, թէ si, ուրեմն & բաս
Perfice ergo, բասբալու Perf. manifestum ergo, &c.

IV. INTERJECTIONS օխայ *Evax, իշ Hui,*
 ուհ *vah, վայ vae. դէ age, agite.*

Indeclinabiles Particulæ reliquæ petuntur ex Lite-
 rali Armena, vel ex Perfica aut Turcica Lingua.

CAPUT VI.

DE SYNTAXI.

DE Syntaxi pauca monenda restant. Constructio
 Nominis cum Nomine, & Nominis cum Verbo ea-
 dem est, quæ in Literali Lingua. Nam 1. Adjecti-
 Sf vum

vum ordinarie praecedat, ut: Տարուս մարդ *dives vir*; saepe etiam sequitur h. m. ձեր տունն լի է *vestra domus plena est*.

2. Enallage Casuum & Numerorum in Literali Lingua frequens, hic multo frequentior est, ut: էս կռվումն շատ բազրդանի քիսակ դադա ըկվեցան *hoc bello multorum mercatorum marsupia exhausta sunt*.

3. Verba quoque & Verbalia Nomina, observatis observandis, Literalem constructionem imitantur, ut: քո բարեկամն փողն Տորդ ալի *amici tui pecuniam dedi patri tuo*, շատ տարի քեզ ծառայեցի *multos annos tibi servivi*. դու նորա ապրանքն ծախեցիր *tu ejus merces vendidisti*. էս քեզնից մին խնդիրք արարի *ego à te semel quid petii*. էս իմ աչքովս էն ձին տեսի *ego meis oculis equum illum vidi*. էս էսքաղաքումն շատ ժամանակ մնացի *ego in hac urbe satis diu substiti*. ման էկի մեր արտերովս *circumivi sata nostra*. Այսիրողն *Deum diligens*, Այսիրածն *à Deo dilectus*.

4. Litera ս, դ, ն, hic quoque frequentissimae sunt, ut: գտաիս բեր *cingulum meum affer*, գթակդ վերառ *aufer pileum tuum*, գլուխն կապե *liga caput ejus* i. e. *decipe eum*. անունն տուր քարն *velle nomina eum*, *sustolle lapidem*, i. e. *lupus in fabula*, sarcasmus est.

Caetera dabit usus, in quem Lectorem Armenicae civilis Linguae studiosum introducent Dialogi sequentes.

Վ, է, ը.

DIA-

Բաղին խօսակցութիւն

Յաղագս Եկեղեցական
արարողութեց Տպոյց.

Քահանայ և Ֆրանկ.

Ֆ. () ԲՏՆեա Տեր.

Ք. ԲՏ՝ օրհնէ զքեզ.

Ֆ. Քարութիւն կանես,
թէ որ ձանձրութիչէ Տրամանուցդ գնանք մին առ-
անձին տեղ քիչմի տրկու-
սանք, ունիմ Տարցանելոյքը
Տրամանուցէդ ձեր եկեղ-
եցոյ արարողութե կող-
մանէ :

Ք. Քարի այ, կամաց
կամաց գնանք մեր գե-
տափն, ինչոր կամքդ այ
ճառայութի կանեմ.

Ֆ. Քո Տրամանքդ տե-
տելես ձեր դաւանութե
մեկնութիւնն որ լատինի
լեզուաւ մեկնած ու մար-
դամ բասմայ է ելել: ինչ
կարծիք ունիս էն դրբին
վերայ.

Ք. Քո լորն կարդացելեմ
և իմացել որ մեր վարդա-

DIALOGUS PRIMUS.

De rebus ac ritibus Sacris
Armenorum.

Sacerdos & Europaëus.

Eur. Benedic Domine (Salu-
tandi vel bene precandi formula
est, dirigenda ad Sacerdotem &
Monachum).

Sac. Deus benedicat tibi.

Eur. Rem gratam facies, si
non molestum sit Reverentiae
Tuae, exeamus paulisper in locum
quendam separatum; sunt enim
mihi nonnullae quaestiones inter-
rogandae à Rev. Tua de ritibus
Ecclesiae vestrae.

Sac. Bene est, pedetentim ea-
mus ad ripam fluminis nostri,
omni voluntati tuae serviam.

Eur. Vidistine, Reverende
Vir, confessionis vestrae exposi-
tionem Latine redditam, & ty-
pis Amstelodami excusam. Et
quaenam est tua de isto scripto
sententia?

Sacer. Totum legi & intellexi,
nequicquam in eo est Doctoribus
Sf 2

no-

պետաց դուրս բան չկայ
յարմարած. ինչպիսի այլև
այլ այլազգեաց գրողքն.

Ֆ. Ըմնա ձեր եկեղեցոյ
ամէն հանգամանքն էն գը-
բումն չկայ, Էստուր համար
խնդրեմքո հրամանուցեդ
որ իմ հարցմանցս ստոյգ
լուծումն տաս.

Ք. Խիտ բարի ինչոր
արժանն այ յօժար կամօք
քո հրամանուցդ պատաս-
խանի կուտամ. երբ իմա-
նամ ինչ հաւատոյ մարդ
ես:

Ֆ. Եստրանի եկեղեցին
եմ ես սաբաբն էն կուղէի
իմանալ ձեր եկեղեցոյ
կարգն:

Ք. Քո հրամանուցդ աս-
տուրօ՞ն մինեղանարէս
մեր կողմունքն ձեր Ֆրան-
կտանայնման չէ. մեք ինչ
որ սքե եկեղեցոյ վարդապ-
ետքն և ժողովք հաստ-
ատեցին մինչ և այսօր պինդ
կու պահենք. ձեր Ֆրա-
նկտան համիշա եկեղե-
ցական սահմանքն կարգն
կուփոխեն.

Ֆ. Եստ երբմն չէ դէպի
լաւն փոխվիլ: Ինչոր լինի. ես

nostris affictum, uti in diversis
alienigenarum scriptis factum.

Eur. Sed cum omnes circum-
stantiae in isto scripto non habe-
antur, rogo te, Rever. Vir, quae-
stionibus meis certam solutionem
concedas.

Sac. Optime, quantum conve-
niens erit, libenter tuis petitioni-
bus annuam: modo intellexero
cui religioni tu addictus sis.

Eur. Sum ex Protestantium Ec-
clesia, & propterea scire aveo,
quaenam sint vestrae Ecclesiae
constitutiones.

Sac. Pace tua, Domine, nec in
malam partem acceperis: nostra
conditio non est similis vestrae.
Nos quicquid Sanctae Ecclesiae
Doctores & Concilia rite fan-
civerunt in hanc usque diem fir-
miter tenemus: vestra verò Eu-
ropa perpetuo definitiones & or-
dines mutat.

Eur. Non est malum, mutare
in melius. Sed quicquid fit: non
jam

Հակաճառութեւն համար
չեմ եկել միայն թէ բա-
րութի կանես ինչոր հար-
ցանեմ պատասխանի տաս.

Ք. Դէ Միսկիզն արմ
հարցանելոյ.

Ֆ. Չեր հաւտն իմացայ,
մա ինձ ասա քան եկեղեցոյ
խորհուրդ ունիք դուք.

Ք. Պարոն շողալաթ
կնի թէ քո հրամանուց
անունն մեզ ջապանես :

Ֆ. հրամանուց ծառայ
Յօհաննէս.

Ք. Պարոն Յօհաննէս
չէ թէ մեք հայոց ազգն
մենակ, ամմա որչափ Քրի-
ստոնեայք կան էս բոլոր
Լոբու երկրումն ամենն
կուհաւտան և ունին եօ-
թն խորհուրդ եկեղեցոյ.
Ինչպէս մեք հայոց ազգն,
հուննն Սրացին, Սուսն
Բարին, Գլխին, և այլն.

Ֆ. Շողալաթ արա եդ
եկեղեցոյ խորհուրդոյ անու-
անքն ասա :

Ք. Գլխիս վերայ. եօ-
թն եկեղեցոյ խորհուրդքն
են Սկրտութի, Գրոշմն,
հաղորդութի, Լպաշխա-

jam disputandi causa conveni-
mus, sed tantum modo, ut, si pla-
cet, ad quaestiones meas respon-
deas.

Sac. Age, B. C. D. initium fac
interrogandi.

Eur. Fidem vestram intellexi,
sed dic mihi, quot Ecclesiae Sa-
cramenta (mysteria) habetis?

Sac. Quaeso, Domine, dignita-
tis tuae nomen indica nobis.

Eur. Mandatis tuis ut serviam
Johannes.

Sac. Domine Johannes, non
sola nostra Haicana Natio, sed
quotquot Christiani sunt in omni-
bus Asiae partibus, credunt & ha-
bent septem Mysteria (Sacramen-
ta) Ecclesiae. Uti nos Haicani,
sic Romaei (Graeci), Iberi, Russi,
Syri, Coptitae, & alii.

Eur. Hanc gratiam mihi prae-
sta, & istorum Sacramentorum
nomina recense.

Sac. Lubentissime. Septem sunt
Ecclesiae Sacramenta: Baptismus,
Chrisma, (Confirmatio,) Eu-
charistia, Poenitentia, Matrimo-
niam,

բուժի. Պօսակ, Սարգ. քա-
Տանայու թէ, և Ս. Երջին
օծումն:

Ֆ. Թէ Տաճոյ էք Տրա-
մանուցդ կարձ ի կարճոյ
ասա ինչնս դուք երե-
խայքն կուսկրտէք:

Վ. Յառեջ երեխայն
կնքաճօր գիրկն կուտանք
որ երեխի բերանէն Տա-
ատոյ դաւանութիւն ասէ,
և Տրաժարիւնքն, յետոյ
մեք կնքաճօրէն երեխայն
կառնունք աւաղանին վր
կու բռնենք երեք անգամ
գազաթին վր ջուր կած-
ենք, մկրտութե խօսքերն
ասելով, երեք անգամ էլ
ընկղմենք ի ջուրն ի և բո-
վանդակ մարմինն կուլու-
անանք ապա դրօշմն կու-
տանք որ է մի այն Հայոց
սովորութի, թէ էր այսնս
ձեղպէտք չէ իմանալ:

Ֆ. Իմացայ ձեր մկր-
տութե կերպն Տիմա ասա
ինչնս ձեր ազգն կուՏա-
ղորդվի:

Վ. Ընդ Տաղորդօղն
պիտի խոստովանի առաջի
քաՏանային, զղջայեալ է
մեղացն, և արձակեալ է

nium, Ordo Sacerdotii, & extre-
ma Unctio.

Eur. Si placet Tibi, Rev. Vir,
breviter mihi exponas, quomodo
vos infantes baptizetis?

Sacerd. Primò, infantem in ul-
nas tradimus fusceptori, qui e-
jus nomine Confessionem fidei
edit, & abdicationes (*Satanae*),
postea nos a fusceptore infantem
accipientes tenemus supra lava-
crum, ter vertici capitis aquam ad-
spergimus institutionis verba ba-
ptismi dicendo. Ter etiam submer-
gimus sub aquam, & totum corpus
lavamus. Deinde Chrisma [Con-
firmationem] damus, pro more
Armenis proprio. Quare sic, tua
jam non interest ut scias.

Eur. Intellexi vestrum bap-
tizandi modum, jam dic, quomo-
do Armeni S. Eucharistiam acci-
pian.

Sac. Primo oportet ut commu-
nicaturus confiteatur coram Sacer-
dote, contritus sit peccatis, & ab-
solutionem accipiat a sacerdote,

po-

քահանայէն, գնայ յետոյ
ջերմեւանդութիւնս
պատարագնանով եւ ծով
երբ որ Սարկիզն ասէ Նը-
կիւղիւն, գնայ հաղորդվի
քահանայի ձեռքն. յետ հա-
ղորդութեան կարելի
այ զգոյշ կենայ եւ պարկեշտ

Յ. Մտերկու գլխաւոր
բան հաղորդութեան կող-
մանն կուղէի իմանալ. առ
աջինն թէ ձեր ժողովուրդն
էլ միս եւ արիւն Վրի մին
տեղ կուճաշակեն. մին էլ
կուհաւատաք որ էն հացն
եւ գինին ի Վրի ձմարիս
մարմին եւ արիւնն փոխ-
արկիւն:

Վ. Մեր ազգն միայն
մարմինն արեամբ թաթ-
ախեալ ժողովրդեանն ապ.
որ որիւ ազգի այսպիսի
սովորութիւնս կայ. երկրորդ
կնդրքի պատասխանին էս-
այ, որ որչափ խաչապաշտ
Վրիստոնէյք կանամէնքն
մին կերպիւ հռոմայեցոյ
հետ կուհաւան հացի եւ
գինոյ փոխարկումն ի Վրի
մարմին եւ արիւն.

Յ. Ղուք էլ Պատարագ
ունիք:

postea accedit devote ad sacram
oblationem jejunos: quando Dia-
conus dicit invitationem, (inci-
pientem voce երկիւղիւ timore,)
accedens communicat è Sacerdotis
manibus: post Communionem,
quantum potest, vivit caute & mo-
deste.

• *Eur.* Sed duo primaria de Com-
munionem scire vellem. Primum est,
utrum etiam Laici vestri corpus il-
lud ac sanguinem illum Christi si-
mul (sub utraque specie) degu-
stent. Alterum vero, an credatis
panem illum atque vinum illud in
verum corpus & sanguinem Chri-
sti mutari?

Sac. Sola nostra natio corpus
fanguine madefactum populo tra-
dit, quae consuetudo aliis nationi-
bus non est. Ad alteram istam
quaestionem sic respondeo: quot-
quot Christiani crucem honorant,
omnes uniformiter cum Romanis
credunt panis atque vini mutatio-
nem in Christi Corpus & sangui-
nem.

Eur. Etiamne missam habetis?

Sac.

Վր. Մէք կարծենք թէ առանց Պատարագի Վրիստոնէյ չկայ, դեռ թէ որ կամք կուտաս ասելոյ մին բան կուզէի հարցանելքո հրամանուցէդ չունքի որ Ֆրանկստանու զաւակ էս պիտի գիտենաս թէ հոմայեցիք եօթն խորհուրդ եկեղեցոյ և պատարագին վր ինչ կասեն և ինչոս ի գործ կածեն. թէ բարութի կանես ասա. զարա եօթն խորհուրդ եկեղեցոյ կողմանէն մեր և նոցա մէջն փոքր տրձայնութիւնկայ :

Ֆ. Հոմայեցոյ կարծիքն և սովորութիւնն էս բանիս վր լաւ գիտեմ թէ ձերն էլնց նմանայ բոլորանոս իմացայ. ամեն լաւ եմ թէ ձեր կեղեցակներն կնիկ կառնուն, որ հոմայեցոյ մէջն սովորութի չէ.

Վր. Եւ հարցմանդ յառեջ պիտիսանի տամ, հոմայեցոյ և արևմտեան Վրիստոնէիցէստից յառաջ և պսօր որպիսի սովորութի լինին քահանայից

Sac. Nos putamus, quod sine Missa Christianus non detur, imò si placet respondere, vicissim a te quidpiam rogare vellem: Cum tu sis natus Europaeus, anne scias de septem Sacramentis Ecclesiae, & Missa, quid Romani dicant, & quomodo utantur illis: rem omnino gratam praestiteris, si dixeris. Quoniam circa septem Sacramenta Ecclesiae inter nos & illos parva est differentia.

Eur. Romanorum sententiam & ritus optime novi; quod si igitur vestra consuetudo cum illis conveniat, eam quoque nunc plene cognovi. Sed quod matrimonium attinet, audivi quod Ecclesiastici vestri uxores ducant, quod non solet fieri inter Romanos.

Sac. Ad hanc quaestionem primò sic respondeo: Romanis & occidentalibus Christianis quaequam olim fuerit & hodie sit consuetudo circa Sacerdotum matrimonium, mea non refert, variis
de

կարգվելոյն մեզ փոյթ չէ
այլ և այլ պատճառն համար
երկրորդ պիտոսանի տամ
թէ մեր Հայոց ազգն և
բողոք լ. ր. և ելեան և հար-
աւայլն Վրիստոնեայք այլ
և այլ դաս եկեղեցական
ունինք Վ անականք և աշխ-
արհականք. վանականքն
անկին ինչպիս Հայրապե-
տքն, լ. ր. բիւրիսկոպոսքն
Լ. պոստոսքն, Վ արդապետքն
Հաբեղայքն և լ. նպտկնքն
Լ. շխարհկանքն, որ երեց
կաստկն հրաման ունին կին
առնելոյ. զարա արանց և
կանանց հետ միշտ ել ու
մուտ ունին չնի թէ գայ-
թակղութի հանդիպի ի
մէջ ժողովրդեան :

§ Բասբալու երթևե-
կութի չկայ ի մէջ վանա-
կանացն և ժողովրդեանն,
ինչպէս Երեցանայն հետ :

Վ. Չունին այնպիսի
երթևեկութի եղ պատ-
ճառեղ բնակին ի վանքե-
բում որ շինութիւն դուրս
կան. ամա կարող են քարո-
ղութ և եկեղեցեց տես-
նելոյ համար ևս ազգա-
կանաց և բարեկամաց պատ-

de causis. Secunda responsio haec
esto: quod nos Haicani & omnes
Orientales atque Auftrales Chri-
stiani varios ordines Ecclesiastico-
rum habeamus, Monasticorum
scilicet & Secularium. Monastici
caelibes sunt, nimirum Patriar-
chae, Archiepiscopi, Episcopi,
Doctores, Monachi, & Eremi-
tae. Seculares verò, qui Sacerdo-
tes dicuntur, in mandatis habent
ut ducant uxorem, quia cum vi-
ris semper & cum foeminis con-
versantur, ne scandalum detur in
medio populi.

Eur. Adeoque frequens con-
versatio non intercedit Monasticis
cum populo, uti Sacerdotibus se-
cularibus.

Sac. Non habent talem con-
versationem, propterea habitant
in monasteriis, quae sunt extra
hominum frequentiam. Possunt
concionandi & Ecclesias visitan-
di, etiam consanguineos & ami-
cos visendi ergo subinde venire in

Ճանէ՛ գալ ի շինու թիւն :
 Ք Ս երն ասացեր՝ Տայ-
 րպետքն, մի թէշատ Տայ-
 րապետ ունիք . խնդրեմ
 ասաքանի, և ինչտեղ ունին
 իւրեանց թողն :

Ք. Ս եք այսօր առանց
 Տայաղգ թագորի չորս
 Տայրապետ ունինք, որ
 ոմանք Պատրիարք և Վա-
 թուղիկոս ասեն . Ղուաջինն՝
 և գլխաւորն Եջմիածին
 կունըստի . Երկրորդն ի
 Սիս . Երրորդն ի Գան-
 ձասար . Չորրորդն ՍՆ
 Թամար :

Ք. Ե առ Ղուքեպոկս և
 Եպիկոս ունիք՝ ու Սանք և
 Լինապատ, մարդոց թէ կա-
 նանց :

Ք. Ե յժամանակի Եպի-
 սկոսայ և վանորէից թիմն
 մեր ի շինանու թէ ժամ-
 անակի եղելոյն յարմար
 անհնարինայ թէ լինի .
 զարա թագորու թէ ժամ-
 անակին Եպիսկոպոսոց թիմն
 և ի շինանու թէն տանապա-
 տիկ աւելի էր քանց այսօր
 նաև . հաստատ և անշարժ .
 մա այսօր Եպիսկոպոսաց

oppida (in habitationes.)

Eur. Modò dixisti de Patriar-
 chis; an igitur plures habetis Pa-
 triarchas. Quaeso dicas, quot?
 & quibus in locis sedes suas fixe-
 rint?

Sac. Nos hodie sine Rege Hai-
 canae Nationis quatuor Patriar-
 chas habemus, quos aliqui Patri-
 archas & Catholicos nominant.
 Primus & Primarius residet in
 Etschmiadzin. Secundus in Sis.
 Tertius in Gandfasar. Quar-
 tus in Aghthamar (in confiniis
 Iberiae).

Eur. Multos ne habetis Ar-
 chiepiscopos & Episcopos, mo-
 nasteria & coenobia virorum &
 foeminarum.

Sac. Hoc tempore Episcopo-
 rum & monasteriorum numerus
 quantus nostri domini tempore
 fuit, tantus hodie esse non po-
 test. Regum enim nostrorum tem-
 pore Episcoporum numerus &
 iurisdicção decuplo major erat
 quam hodie. Tunc etiam stabilis
 & immotus, sed hodie Episcopo-
 rum numerus magnus quidem, sed,

ut

Թիֆն ևս շատ, մն իշխա-
նուԹին փոփոխական սա-
բաբ այլազգեաց Տէրու-
Թին. Կան գլխաւոր Եպի-
սկոպոսոսրանք աւելի կամ
պակաս յիսուն կ վացուն՝
նոյննս վանքերի և անա-
պատի կողմանէ իմացիր.
այսօր միայն մեծ Հայոց
Երկրումն աւելի քանց եր-
կուհարիւր վանք և անա-
պատ կան, չէԹէ ամէնն
չէնէ:

Տ. Շնորհակալ եմքօ
Տրամանուցէդ որ զիս տեղ
եակ արարեր ձեր եկեղե-
ցական կարգաց. ինդրեմ
չնեղանաս ասա ինչ կերպ
ուամուսնք կամ դպրուԹի
ունիք ու ինչ տեղ ձեր դպ-
րոց կամ դպրատունն:

Ք. Հաստատ և հասարակ
ուամուսնք մեր ազգին և
կարգացմունք էս ժաման-
ակիս Եկեղեցական յամ-
ակարգուԹին է և Ս ար-
դապետական քարոզու-
Թին. Ղառապուն հասա-
րկօրէն թեմատեր Ս ան-
քերում կենի. Թէ և առան-
ձին Ուսումնասէրք այլ

ut & jurisdictione, mutabilis, propter
alienigenarum dominium in nos.
Numero autem praecipui Episco-
patus sunt plus minus quinquagin-
ta vel sexaginta. Idem de nu-
mero Monasteriorum & Coeno-
biorum intellige: In majori tan-
tummodo Armenia ultra ducen-
ta sunt tum Monasteria tum Coe-
nobita. Sed non omnia sunt inha-
bitata.

Eur. Gratias ago Reverentiae
Tuae, quod me certiosem fece-
ris de vestris Ecclesiasticis ordini-
bus: peto, ne graveris, & expo-
nas, quam formam doctrinae &
Literaturae habetis. Item quibus
in locis sint scholae vel Acade-
miae vestrae.

Sac. Certa & communia stu-
dia nostrae gentis hoc tempore
officia (ministeria) Ecclesiastica
sunt, & declamationes Doctora-
les. Scholae communiter sunt in
Monasteriis, quae jurisdictionem
in dioecesi aliquam habent, li-
cet privati etiam philologi varia-
rum disciplinarum & scientiarum
T t 2

desi-

Լայլ ուսմանց և գիտու-
թեց հետեւելով՝ այլևայլ
լեզուաց տեղեկութիւն սի-
րենս:

Փ. Լէւելի գլխացաւութիւն
կուտամ՝ հրամանուցդ խն-
դրեմ ձեր հանդիսի տօնից
անուանքն կարճաւօտանց
ինձ հիշարարթ անես:

Ք. Սեր հանդիսի տօն-
քն շատայ թրօրհնէք ՏՐ
Էառաջ. Օտարկազարդն.
Օտարիւն. Տամբարձումն.
Սարդավառն. Մծածինն.
Լայլ բազում. նաև գլխ-
աւոր և հռչակաւոր հան-
դէս է թարթօրն:

Փ. Լլ որիչ հանդիսի
տօնք չըկան ձեր եկեղե-
ցում:

Ք. Կան և բազմապատիկ
ինչնդ մեր Տօնացուցումն
գրած կան, ամին էս միայն
էն տօնախմբութիւն ասացի
որ հասարակ յամկաց մեծի
և փոքու աշխարհական
ուրախութիւնայ:

desiderio ducti variarum Lingua-
rum cognitionem ament.

Eur. Adhuc molestiam creo
Reverentiae Tuae. Peto vestra-
rum solemnium festivitatum no-
mina breviter mihi exponas.

Sac. Nostrae solemnitates mul-
tae sunt: Benedictio aquae. Oc-
cursus Domini. Dominica in pal-
mis. Pascha. Ascensio & Trans-
figuratio Christi. Assumptio S. V.
M. Et aliae multae. Ast primaria
& famosa solemnitas est Processio.

Eur. Nonne sunt & alia so-
lemnium festa in Ecclesia (Nativi-
tatis Christi, Pentecostes &c.) ?

Sac. Sunt, & multiplicia, sic
ut in libro nostro Tonatsuits
(*Ordinario Romanis*) dicto scri-
ptum est. Ego verò tantum de
festis concursu multitudinis solem-
nibus locutus sum, quae omnibus
plebejis cujuscunque ordinis ho-
minibus seculari etiam laetitia ce-
lebrantur.

Eur.

Ֆ. Պահճք էլ ունիք դուք ու
քանի կերպայ :

Վ. Սէք ունինք երեք բա-
բաթ պահճք մինն անուհն
յտկանոս պահճք ասի . մինն
ծում . մինն նաւակատիք .

Պահճքն է երբ մսեղէն կթ-
նեղէն ձկնեղէն և հաւկիթ
չենք ուտել . Նոմն է երբ
առաւօտէն մինչև իրիկուն
ոչ կուտենք և ոչ խմենք .

Մաւակատիքն է երբ միայն
միս չենք ուտել . Շաբաթ-
ումն երկու օր մեզ պահճքայ
չորեք շաբաթ և ուրբաթ
օրն . մնացած պահճքն ու
ծումն և նաւակատիքն Յու-
ցակէն իմացիր :

Ֆ. Միտ ինձ (ՄՏ սիրեա) էն
ինչ պահճքայ որ գրքերում
կարդացել եմ, և սաւաւել
Հոռմից շատանգում եմ լսել
որ կասեն Մրցիբուրց և չա-
փէն ի դուրս կուքամահէն
նաւ անասելի բանս յօդէն
Վ. Քարուրանք և զրպար
տանք են էդունք որ Հոռ-
մն մեր ազգին վերայ կասե-
ին չնոս և այլանթիւ սըտա-
բանք բարբանջելէն մեզ վր
Մրցիբուրց Հայոց բառ չէ
թէ հօմէրի գլխումն կայ

Eur. Observatis ne etiam je-
junia, & quotuplicia?

Sac. Nos triplex observamus
jejunium : Unum proprie *Pah*
vocatur, i. e. observatio : alterum
Dzuëm, i. e. jejunium : tertium
Navakatikh, i. e. dedicatio. *Pah*
est, quando nec de carnibus, nec la-
ctariis, neque de piscibus aut ovis
comedimus. *Dzuëm* est, quando
a mane usque ad vesperam neque
comedimus nec bibimus. *Navak-
atikh*, quando tantum a carni-
bus abstinemus. Per septimanam
bis *Pah* observamus, nimirum die
Mercurii & Veneris : reliqua ex
libro *Tsut sak* dicto discere poteris.

Eur. Quaeso (si Deum amas)
dicas mihi, quale jejunium sit il-
lud, de quo in libris nonnullis le-
gi, & saepius à Romaeis audi-
vi, & saepius à Romaeis audi-
vi, qui *Artfiburts* illud vocantes ma-
ximopere vituperant, & nefanda
verba addunt.

Sac. Criminationes & calum-
niae sunt, quas Romaei in no-
stram Gentem intendunt, prout &
innumera alia de nobis com-
miniscuntur. *Artfiburts* Armena
vox non est. An in Homero sit,
T t 3 nescio.

խաբար չեմ. Ին սրահքն
 Հայոց լեզուաւ Լաջաւ
 որի պահքառի, որ հին ժա
 մանակին մեծ պահքին՝ որ
 եօթանասուն օր էր, առա
 ջին առուրքն էին. ոչ Լա-
 մայ սրահքնայ՝ ոչ Կինուէա
 ցոյ՝ ոչ այլ սրբոց և ոչ ինչն
 Արեւայիքն բնաստեղծէն

Ֆ. Ենորհակալ եմ քո
 հրամանուցէդ, խնդրեմ
 որ ասես ինձ, ինչ կարծիք
 ունիք սրբոց բարեխօսու-
 թէ և նշխարաց կողմանէն
 Ք. Յայտնի լինիքո հրա-
 մանուցդ որ այդ սրբոց
 բարեխօսութիւն նշխարաց
 պատիւն է հնոց մնացեալ
 մեզ աւանդութիւն սովո-
 ղութիոր մեզ թվի թէ
 անգնաս ինչ է:

Ֆ. Սին խնդիրք էլ ու-
 նիմ լսելոյ՝ ինչ պատիւ
 կուտաք պատկերացն սր-
 բոց:

Ք. մեք ամէն պատկերի
 կրկին պատիւ կուտանք. մին
 արտաքին և մին ներքին.
 Երբոր Քրիստոսայլոց պատ-

nescio. Hoc jejunium Armenice
 dicitur *Arradschavüer*, i. e. pri-
 mum, quia antiquitus magni je-
 junii, quod (à Dominica Septua-
 gesimae usque ad Pascha) septua-
 ginta dierum erat, tunc *primi* quin-
 que dies erant. Non Adami (Pro-
 toplasti, cum è Paradiso ejiceretur,) nec Ninivitarum neque ali-
 orum Sanctorum hoc jejunium est,
 minus uti Cretenses isti confingunt.

Eur. Gratias ago tibi, Vir
 Reverende. Quaeso dicas mihi
 etiam, quid putetis de Intercessio-
 ne & de reliquiis Sanctorum?

Sac. Notum sit tibi, quod
 ista Sanctorum intercessio, & re-
 liquiarum veneratio sit traditio &
 consuetudo quae mansit inter nos
 ad hodiernum diem, nobisque
 videtur esse ἀθέον τι.

Eur. Unum adhuc audire vel-
 lem. Quem honorem exhibetis
 imaginibus Sanctorum?

Sac. Nos omnibus imaginibus
 Sanctorum duplicem honorem
 exhibemus. Unum exteriorem,
 alterum interiorem: quando Chri-
 sti,

կերն տեսնենք, շուտով
արտաքուստ մին պատվոյ
նշան ցոյց կուտանք. յետոյ
մտօք էլ դէպ էն պատկեր
ացեալն կուվերնանք, Մ.Յ
գոհու թիւնտալով. ամին
շատ մնալոյ ժամանակ չու-
նիմ զարա երեկոյեան ժամի
վախտ այ. մին բան ասեմ
թէ որ չես նեղանար. ձեր
Ֆրանկաց ազգն գոհու թի
Մամէն Մային չորհօքն
պայծառ այ. ազատութի
իշխանութի և իմաստու-
թի. ամա ոմանք անչափ
հետաքրքրութիւն կուսերեն
շատ անգամ անշահ՝ դեռ
թչամութի և բամբա-
սանաց տեղիք կուտան. չի
ուզել անուն տալ մալու
գիտեմ թէ բանին այդնս
հարցմունք անելով մեր
ազգիցն՝ շատ այլ և այլ
պակաս բան են գրել ընդ-
դէմ մեր ազգին. ինչ պատ-
ճառէ ոչ գիտեմ. կարծեմ
թէ կուզեն զմեզ խարբա-
ւել. Ողջէր Պրն Յո-
հանէս՝ ես գնումեմ յեկե-
ղեցին.

Փ. Շ չորհակալ եմ Տէր
Տէրքո հրի նուցեդ, կացիք
բարև.

fti, vel aliorum Sanctorum ima-
ginem intuemur, statim extrinse-
cus aliquod honoris signum offen-
dimus: postea etiam mente ad il-
lum, quem imago refert, eleva-
mur, Deum laudantes. Sed diu-
tius manendi tempus mihi non
est, quoniam vespertinarum pre-
cum hora appetit. Verbum unum
dicam, quod moleste non feres.
Vestrae Europaeae Nationes,
Deo sit laus, omnibus Dei donis
illustres sunt: libertate, poten-
tia, & sapientia. Sed nonnulli su-
pra modum curiositatem (vesti-
giorum indagacionem) amant,
saepissime inutilem: imò inimici-
tiae & obtreccionis occasionem
praebent. Nollem *eos* nominare,
sed bene scio, quam multi, talia
à Nationis nostrae hominibus in-
terrogantes, mala & diversi ge-
neris vana scripserint de Natione
nostra. Qua de causa, nescio. Pu-
tem illos velle nos cribrare. Vale
Domine Johannes, ego vado ad
templum.

Eur. Gratias ago Reverentiae
tuae. Tu quoque, Domine Domi-
ne, Vale.

DIA-

Լըրկորդ Խօսակցութիւն.

DIALOGUS SECUNDUS.

Յէշուս Կենցաղավարութեան հայոց :

De rebus secularibus Armenorum.

ԽՕՍՕ ԳՆԲ

P E R S O N A E.

Ֆրանչիսկոս և Սաֆար.

Franciscus & Safar.

Ֆ. Բարով եկիր Պարոն Սաֆար՝ մեր աչքն լցս որ մին զմին մինեւ տեսինք :

Franc. Bene venisti, Domine Safar, illuminati sunt oculi mei quod invicem iterum videamus.

Ս. Բո մին օրն հաղար՝ իմ աչքն էլ լցս որ իմ սիրելին առողջ տեսի :

Saf. Milleni sint dies tui, mei quoque oculi exhilarescunt, quod dilectum meum salvum videam.

Ֆ. Ըշինք ճանապարհէ ես գալիս :

Franc. Deo duce unde venis?

Ս. Սերերկրէն եմ գալիս :

Saf. Ex patria nostra venio.

Ֆ. Շատ վախտայ ձեր երկրէն դուրս ես :

Franc. Jam diu es extra Patriam?

Ս. Սին տարի քսան ութ օր այ :

Saf. Tredecim menses, demtis diebus duobus.

Ֆ. Ինչ խաբար ունիս ձեր աշխարհէն :

Franc. Quid novi habes ex Patria vestra?

Ս. Փառք Ըշաժանութի և խաղաղութի :

Saf. Deo sit gloria, annonae vilitas est & pax.

Ֆ. Արվէ իսկի խաբար չունիս :

Franc. De bello igitur novi nihil affers?

Ս. Սեզինչպէտք այ թաւառորաց կովի վերախօսելու ասացի մեր երկիրն խաղաղութիայ :

Saf. Quid ad nos, loqui de bello Regum. Dixi, in patria nostra pax est.

Franc.

Ֆ. Հենց այ թէ ձեր (ձա-
գաւորն խաղաղասէր լինի
զարա շատ տարի այ կռիվ
չունի, ինչպիսի ձեր թագա-
ւորքն որ համիշա կռվի միջո-
ւմն, և երկիրն անհան-
գիստ:

Ս. Սուրբ այ մեր ազգն
էսոր էլ գինջայ քանց մեր
թագաւորաց վախաին.
զարա կռիվ չի գնալ, ու
ամէն ազգի հետ ազատ
եղումունուսի:

Ֆ Պիսաւոր և ծանր խարջ
էլ ունիք դուք:

Ս. Այո. խարջ ունինք բա
բաթ բաբաթ ամին շատ
ծանդր ոչ:

Ֆ. Ի՞՞՞ սիրես Պարոն Սա
ֆարէսոր ձեր հայոց ազգն
ինչ թուրու կեանք ունի:

Ս. Սինէօր Ֆրանչիսկօ մեր
ազգն որն հողագործու
թի կապրի, որն արհես
տով որն բազիրկանութի:

Ֆ Չերեկրի հողն լաւ հող
պարարտ ու պողաբեր այ
ինչ թուրու իեմիշ ունի:

Franc. Videtur, quod Rex ve-
ster fit valde pacis amans, quo-
niam multis annis bellum non ha-
buit, cum tamen vestri *Hai-*
canae Nationis Reges semper
in armis fuerint, & terra inquieta.

Saf. Verum est, nostra Natio
etiam hodie magis tranquilla est,
quam Regum nostrorum tempore,
quia nunc bellum non gerit, &
cum omni natione liberum com-
mercium habet.

Franc. Etiamne solvitis tributa,
eaque gravia?

Saf. Solvimus quidem, sed non
nimis gravia.

Franc. Quaeso, (si Deum a-
mas,) Domine Safar, vestra Hai-
cana Natio quomodo nunc sese
conservat?

Saf. Domine Francisce, nostra
Natio ex parte agros colit (ex a-
gris vivit,) ex parte artificia ex-
ercet, & ex parte mercaturam fa-
cit.

Franc. Vestrae patriae tellus
est ne bona, fertilis & fructifera:
quales fructus profert?

Ս. Սեր երկիրն փառք Մ
ամբարով թէ լի այ զարա
երկիրն լաւ պարարտ այ ու
օդն օրհնած. ունինք ամ
բաբաթ լաւ պտուղ և պա
տուական իեմիչ:

Ֆ. Ինչ թուրու պտուղ կայ
ձեր երկրումն:

Ս. Ընչ թուրու Մ տը
վածէն. ունինք թուրու
թուրու ցորեն գարնան և
աշնան գարն կորէկ բրինձ
սեսն կամ խարբիզակ ձմե
րուկ խիար և այլ:

Ֆ. Ընչ իեմիչ ունիք:

Ս. Ունինք բաբաթ բաբաթ
խնձոր տանձ ծիրան դեղձ
նուռն սերկեվիլ շոր նուշ
թուղ թու թ գիլաս ու դոյն
դգոյն անուշահոտ ու մեծա
մեծաց ցանկալի շամամն և
գեղեցիկ կողակն և քաղց
րահամ փշամն:

Ֆ. Ընչ իեմիչ այ փշամ
ասացածդ:

Ս. Փշատի ծուռ մեծ հաստ
ու փշոտ ծուռ այ որ որիչ բա

Saf. Patria nostra, Deo sit
gloria, omnibus bonis abundat,
quoniam ager est fertilis, & aer
saluberrimus: habemus cujuscun-
que generis fruges & pretiosissi-
mos fructus.

Franc. Cujus generis fruges
sunt in patria vestra?

Saf. Omnis generis, Dei dono.
Habemus diversi generis tritica,
vernalia & autumnalia, hordea,
miliun, oryzam, item melones,
angurias, cucumeres, & alia.

Franc. Etiamne fructus arbo-
rum habetis?

Saf. Habemus varii generis po-
ma & pyra: item Armeniaca, Per-
fica, Punica & Cydonia mala,
pruna, amygdala, ficus, mora,
cerafa. Etiam coloribus variegatum
suavissimi odoris & magnatibus
desiderabile Schamam, [de quo
vid. Golii Lex. Arab. pag. 2309.]
& pulcherrimum gossypium, nec
non dulcissimum Pschat.

Franc. Qualis fructus est iste,
quem Pschat nominasti?

Saf. Pschat est fructus arboris
procerae, crassae & spinosae, (cu-
jus

նի պէտք չի թէ ոչ այրելու
 համար, զարաշատ խոչ և
 փուշունի կնաուրէս պողի
 անունն փշատայ եբբ թէ
 փշահատ. ամմա միսրա-
 քոյն և պղտիկ տերև ունի
 ծաղկած ժամանակն խիստ
 անուշահոտ պտուղ ունի եր
 կայն ինչնս զէյթուն, քաղց-
 րահամ կձեպն բոցադոյն,
 ներսն բամբակադոյն ուտե-
 լիք կորիզն ելլի զէյթունի
 նման:

Տ. Երազող էլ ունիք ձեր եր
 կրումն:

Ս. Ունինք զարմանալի և
 պատժկան խաղող որ ուտե-
 լոյ և շիրա շինելոյ քանց չա
 փրն աւելի այ չունքի մեր աղ
 դրն սաբաբն շատ սրսքն որ
 ունին համիշա գինի չեն խը
 մե՛լ դեռ կստեն թէ Սասիս
 սարի քօփն մին այդեստան
 կայ որ Բրկուռի այ անունն
 գինի ունի որ ձէթի նման
 կուլառէ:

Տ. Ինչ գլխաւոր քանի թ
 կայ Հայոց մէջն.

Ս. Ի՞նչ հասարակ սանի թ
 մեր աղ գին մէջն կայ ինչնս

ius lignum) nullius usus est, nisi
 ut comburatur, quia nodos mul-
 tos & spinas habet, unde & huic
 fructui nomen est Pschat, quasi
pschabat, i. e. spinae-sectio, sed
 cineracea parva folia habet, flo-
 ris tempore fragrantissima: & fru-
 ctum fert oblongum instar olivae,
 cujus putamen est ignei coloris,
 interius esculentum, instar gossypii
 album, dulcissimum, in medio ossi-
 culum etiam simile illi, quod est oli-
 vac.

Franc. Nonne & uvas habetis
 in patria vestra?

Saf. Habemus mirum in mo-
 dum preciosas uvas, ad eden-
 dum & mustum exprimendum su-
 pra modum abundantes, quoniam
 nostrates, ob frequentia jejunia,
 semper vinum non bibunt. Imo
 dicunt, prope montem Masis vi-
 neas esse *arkuëri*, i. e. infitio vi-
 tis, dictas, vinum habentes, quod
 olei loco in ellychniis subserviat.

Franc. Quenam sunt primaria
 Armenorum artificia?

Saf. Omne commune artificium
 invenitur inter nostrates. Sunt
 enim

ասենք Ղերձիք, Ղեթակա
կար Ղաբուչկար, Ղալլաք
Ղտառատ, Ղուրդար, Ղրմն
աղիր, Ղսկերիչ, Ղարբին
Ղուչի Ղրագիր, կազմա
բար, Ղաղ կարար, Ղերկա
բար, Ղադարաթագործ,
Ղպրշմագործ, Ղպարիր
Ղասմաջի, և այլ բազում:

Փ. Հիմա շղկաթ արա ձեր
վաճառականների առ ու
ծիսան ինձ ասա ինչ բրթաթ
ապրանք կու բանայնեն ու
ինչ երկիր կերթան:

Ս. Ղեր ազգին մէջն բաբաթ
բաբաթ բազրկան կան որն
երկրէն դուրս շնն գնալ մն
դուքանու մն նստած այլ և
այլ ամէն երկրի ճութ կու
ծախեն, որն տանն նստած
քիւլապրանք դուքանդար
ների կուծախեն, որն հնդու
ստան Ղրաբստան հող մայ
տան Փրանկստան և այլ որիչ
երկրի երկր կու բերեն էս
տունց մօտ ամէն բաբաթ
ապրանք կլնի Ղավահիր
մարգարիտ չուխա շիթ ապր
շմեղէն տան զիննաթ, ձեռ
ագործ և այլ մանրմունք
ապրանք:

enim sartores, pileones, futores,
tonfores, fabri lignarii, tornato-
res, caementarii, fabri aurarii &
ferrarii, textores, scribae, biblio-
pegi, pictores, tinctorum, perga-
menae confectores, sericorum ope-
rarii & nunc etiam typhotetae at-
que typographi, aliarumque artium
mechanicarum magistri.

Franc. Nunc, quaeso, expo-
ne, quaenam sunt commercia mer-
catorum vestrorum, quae tractant,
& quas regiones frequentant?

Saf. Inter nostrates varii gene-
ris Mercatores sunt. Quidam ex-
tra patriam non proficiscuntur, sed
in tabernis sedentes varias varia-
rum regionum merces venum ex-
ponunt. Quidam domi manentes,
non nisi magnas mercium summas
(*en gros*) tabernariis vendunt. Alii
ex Indiis, Africa, Natolia, Eu-
ropa & aliis regionibus merces af-
ferunt. Penes hos sunt cujuscun-
que generis merces: gemmae,
margaritae, panni, tschit (*tsit-
sen* vel *sisz* Batavis), serica, uten-
silia domestica, manu facta varia,
& minora quaevis mercimonia.

Franc.

Ֆ. Մապարոն Մաֆար ձեր վաճառականքն ինչնսճան ապարհ կանեն այնքան ապրանք էնձեր մեծ և լայնատարած երկրումն դէպի հնդստան Սուսիլն՝ Արաբստան և այլախարհ, չուն որ ձեր երկրումն ծով և նաւագնացութիւնկայ .

Ս. Իսիտ հեշտ և սաֆայով զարա երբ որ շատվոր են, և շատ ապրանք կայ, կարավան կու դառնան, և ունին իւրեանց քեարվանքաշին, չավուհն թփանքչին ամէն վուսաթ ուն ապրանքն ուղտերն, ձի կամ ջորի կու բառնան, և իւրեանք ձիաւորք ինչսրմին մեծ օրդու կու գրնան, ու ամէնքն Վերար վանքաշու հրմանաւն աստ կամ անդ իջւանեն. ունին իւրեանց հետամէն թուրու թուրակ և զսխիբայ. ինչ տեղ որ կու գեն վրան և չատիւր կու տան, և իւրեանց պէտքն կամ կարիքն լիալի կատարեն, յետոյ իւրեանց ճանապարհն յառաջ գնն :

Ֆ. Օարմանալի ճանապարհսց և առաւել մեղ որ չենք տեսել. մա էդ խօսքդ

Franc. Sed Domine Safar, vestri Mercatores quomodo iter agunt in tam vastas regiones versus Indias, Graeciam, Arabiam, & alias regiones, cum in patria neque mare neque navigatio sit.

Saf. Perquam commode & magna cum delectatione, quia, quando numerosi sunt & merces multae, fiunt Caravan, habentes suum Caravanac ductorem & fatellites (famulos) atque milites omnigenis armis instructos. Merces camelis & equis vel mulis imponunt, ipsi equitantes: hoc modo proficiscuntur ad instar exercitus magni, & jubente Caravanac ductore hic vel ibi quiescunt. Secum ducentes supellectilia, vasa, & quae ad victum requiruntur omnia, ubi visum fuerit tentoria figunt, sese reficiunt, & peractis peragendis iter suum profequuntur.

Franc. Mira haec profectio videtur, praecipue nobis qui eam non vidimus. sed ista vox

կարավան ինչ լեզուայ, կա՛
 ինչ ասե՛լ:

Ս. Սեզէլ մե՛ զարմանքայ
 երբ որն աւի հաքաթ կու
 լանք. կարավան որ թուրքն
 քեարվան կասէ հայոց լե
 զուայ, ասե՛ն ոսքի, կարող
 վանե՛լոյ. որ աշխարհօրէն
 կասեն. զարշու կենալոյ կա
 րող: Ես էլ Սպահանայ կար
 ավանի հետ եկի թաւրէզ
 տեղէն Լըզուում թոխաթ
 մինչև Իզմիրն. և Իզմիրու
 նաւ մտայ չորսամուսն հա
 սանք թախի՛ն, ինչ տեղէ
 էսօր իննօրայ որ քաղաքս
 եմ մտե՛լ:

Ֆ. Տեղս շատ կու մնաս:

Ս. Պիտի մնամ մինչև որ ա
 սլանքս ծախեմ, թէ որ
 ծախս յետացաւ ընկերիս
 մտապահանքս կու թողնում
 խրիդ կանեմ Սուկօլի վե
 րան Լի՛ տուն կերթամ:

Ֆ. Սորդամ ինպէս կու
 թվեքեղ:

Ս. Հիմա երեք անգամ էս

Caravan qua lingua dicitur, aut
 quid significat.

Saf. Et nos valde miramur,
 quando de navigatione audimus.
Caravan, quae & Turcis *Khear-*
van vocatur, Armena vox est,
 nimirum ita dicitur, quia *potest*
repellere. Vulgò exponitur arma-
 ta societas, quae irruentibus *po-*
test resistere: tali cum Caravane
 ego quoque Ispahane veni per
 Tavrifum, Erferum (Theodo-
 polim) Thochat (Eudociam)
 Smyrnam usque. Smyrnae navim
 ingressus quatuor mensibus per-
 veni ad portum Texelanum, unde
 ante octiduum in hac Civitate
 appuli.

Franc. An igitur heic loci diu
 manebis.

Saf. Oportet ut maneam donec
 merces meas vendidero, sed si ven-
 ditio differatur, iis apud socium
 meum relictis, alias emam & per
 Moscoviam tendam in patriam.

Franc. Amstelodamum quo-
 modo placet tibi.

Saf. Jam tertia vice ad hanc
 Ci-

քաղաքն եւ եկեղ, թէ ալիշ
վերջի քաղաք չէր չէի դաւ
զարա քաղաքն սիրոջն լայ
եղայ, ինձ անպէտք սբաբ
հաւէն լեզուն սովորու թին
և այլ:

Տ. Աշան այ որ շատ Ֆայդա
ես տարեւ ես քաղաքէն որ շատ
անգամ է քաղաքն ես եկեղ

Ս. Առաջի տարին լաւ Ֆայ
դայ տարի զարա Սպանիոս
հետ կուիւ չկայր. մինէլէ կի
շատ զարար տեսի, սաբաբ
Ֆրանցոս և Սպանիոս հետ
կուիւ լինին. էս տարի եկի.
անձ ազատէ էս թամամ եր
կիրն մեծ կուվի մեջայ.

Տ. Գողերից զարար հայ
չես տեսել:

Ս. Այժ տուք, ոչ մին ան
գամ.

Տ թէ որ ձեր ապրանքն մին
հոլանդիցի նապուս բունի
Ֆրանցիցիցն Ֆրանցիցն ձեր
ապրանքն յետ կու սայ, չուն
դուք ոչ թագաւոր ունիք,
ոչ կուիւ:

Ս. Արբ որ թագաւորա
կան նախ բունի թամամին

Civitatem veni, si non esset em-
porium, non venissem: quia lo-
cus est habitantibus dignus, sed
mihi ingratus, propter aërem,
linguam, consuetudines, & alia.

Franc. Signum est, quod ma-
gno cum lucro ex hac Civitate
discesseris, quoniam iterum atque
iterum ad eandem reversus es.

Saf. Primo anno bonum lu-
crum feci, quoniam bellum nul-
lum erat. Secundo veniens mul-
tum damni mihi fuit propter bel-
lum cum Gallis & Hispanis. Hoc
anno reversus, Deus liberet nos!
totam Europam video in armis.

Franc. A piratis etiamne dam-
num tulisti?

Saf. Deo sit laus, nunquam.

Franc. Si merces vestrae in na-
vibus Hollandicis à Gallis capian-
tur, an non Galli restituunt mer-
ces vobis vestras, quoniam vos ne-
que Regem habetis, neque bel-
lum geritis.

Saf. Si a Regis navibus capian-
tur, omnia restituunt, sed si a
prae-

յետ կուտայ մն թէ որ կա
պր կու բռնէ ինչ որ թա-
գաւորին կու հասնի յետ
կու տան, մնացածն տալ
չեն:

Տ. Թէ բարութի կանես
մին տեղ զնանք մին թաս
ղահվա խմենք զահվախա
նումն. համեցէք զնանք քա
նի որ անձրևն բռնել չէ:

Ս. Թողութի, արա դեռ
ծողէն մին քիչ վաստակու-
թի ունիմ, կարող չեմ գալ,
չնորհակալ եմ քո հրամա-
նուցէդ մին օրդ հազար որ
իչ անգամ թէ նասիք լինի
ծառայութի կանեսմ, գը
նաս բարով:

Տ. Ի՞նչ չնորհակալ եմ քո
զրուցաորութեանդ, ետել
մին սխլաթ բան ունիմ,
մնաս բարով. ողջ լէր:

praedatoriiis navibus; quidquid
Regi competit, restituant, reli-
quum non reddunt.

Franc. Rogo simul eamus &
potum Caffé bibamus. Eamus, si
placet, ante quam pluvia depre-
hendat nos.

Saf. Excusatum me habeas, ali-
quid negotii mihi est ad litus ma-
ris, non possum, gratias tibi ago,
Domine. Milleni sint dies tui,
alia vice, quando vacabit, servi-
am. Vale.

Franc. Gratias ergo ago pro
colloquio tuo: ego quoque ibo ad
expedienda negotia mea. Vale.

Երրորդ Խօսակցութիւն:

DIALOGUS TERTIUS.

Յաղաքս Հացկերութի
և ընտանի իրաց:

De Convivalibus & domesticis
rebus.

ԽՕՍՕՂ Վ:

P E R S O N A E.

Տիրատուր Ղազար. Օստուր. Խաչատուր. Ղառլատ. Բաբէլ. Քարղամ. Ղուկաս. Թորոս. Քարսեղ. Ղատուած մարդիք:

Tiratur, Lazarus, Dzatur, Chatschatur, Galust, Arrakbel, Parlam, Lucas, Thuëruës, Basilius, Convivæ.

Տ. Բայ տղայ Ղազար գնա մին մեր Օստուրն կանչէ դայ:

T. Heus puer Lazare, vocatum eas Dzatur nostrum.

Ղ. Բայ գնացի Օստուրըն նոր տեղ էր մտել ասոց թէ շորս հագնիմ դամ:

L. Ivi, Here, jam modo cubitum iverat Dzatur: dixit, se, quam primum vestes induerit, venturum.

Օ. Քարի իրիկուն Բաբէլն թողութիանես Բայ շատ վատտակի էսոր շուտ գնացի տեղս զազարն եկաւ ասաց Բղեն կանչումայ:

Dz. Bonus vesper Domino. Excusatum me habeas Domine, hodie valde defatigatus veniente ac vocante Lazaro jam quieti me dederam.

Տ. Վիտես ախպէր Օստուր, ինչու քեզ էսէնց բի վախտկանչեցի:

T. Nostine, mi Dzatur, quare tempore hoc intempestivo accersiverim te.

Օ. Տրամէ Բայ զուլուզիք հաղիւր եմ:

Dz. Manda, Domine, paratus sum ad servitia tua.

Տ. Իգուց ախպէր Օստուր մեր տանն հացկերուտ այ շատ մարդ եմ կան-

T. Cras, mi Dzatur, apud nos erit convivium, complures homi-

էլ ամէնքն աղիզ և դօստ մարդիք են՝ Սուգբախի Տիբերն ամէնն քո ձեռն եմ աախիս էս փողս յինքառ ու գնա իգուց առաւօտեց բա զարն ինչոր բաղարէն պիտի առնուլ թամամին դու լաւ դիտես՝ ամէնն մինտեղ առ՝ բէր քո մու բարօք ձեռօքդ ամէնինչ հաղիւր արա՝ ինչ նոսր լայեղն այ՝

Ծ. Ինչ կուզես (Ղայ) որ առնում:

Տ. Ը երեք գառն՝ երկու ոչխար յիսուն հաւ յիսուն կաքաւ՝ քսան երեասուն լաւ խարբիզակ. էլ իբմին չէ պէտք զարա մեր բաղչումն տանձն ինձ որն ըշտաղուկն գալինարն սալղին ու ծաղիկն բօլ այ. գինի արաղ գիւրաբ մեր տան կայ բօլ բօլ Ը. Ե փառք. մամուռա ցայ հարիւր լաւ թաղայ ձ ու էլ կանուս:

Ծ. Ի աւ այ պարոն. մա ինչ կուզես որ իգուց շինեմ:

Տ. Ը ջաբ մարդ ես քանի հետ էսէնց պատմի համար իբմին ես հաղիւրեղ ու քանց ինձ լաւ գիտես. մենակ էն

nes vocavi, cognatos & amicos omnes. Curam culinae omnem tibi commendo: hanc pecuniam accipe: cras mane in forum eas, quicquid in foro emendum est tu bene nosti, omnia simul emas, atque tecum afferas. Omnia prae-para uti decet.

Dz. Quid vis, Domine, ut emam.

T. Eme tres agnos, duas oves, quinquaginta gallinas, quinquaginta perdices, viginti vel triginta melones optimos. Aliis non opus erit, quia in horto nostro pyra, mala, persica, cerasa, olera & flores superabundant: vinum, vinum adustum & aquam rosarum, Deo laus, superflua habemus domi. Ast, quod oblitus eram, centum optima recentia ova etiam emas.

Dz. Bene, Domine, sed quid placet ut inde conficiam.

T. Mirus homo es, quoties ad tale convivium cibos parasti, tu id melius nosti quam ego: hoc tantum commendo tibi, ut assatum,

կապարեմ՝ քեզ որ խորո
վածն՝ դօլմէն, ետխնն,
փլալն ու խորսլուն գուրս
ձեռքըդ շինես, ջահելի
ձեռն չտաս :

Օ. Գլխիս վր Մզայ՝ ինչ
որ ձեռնէս հուգայ ծառայ-
ու թիւն կանեմ :

Տ. Գէ մին թաս գինի խմե
գնա շուտքնիր՝ որ իգուց
սաբբա՛հի շուտով գնաս բա
զարն՝ ինչոր ապսպարեցի
առնուս. հէնց արա որ էլ
ինձ խօսայնես ոչ :

Օ. Բարից աղայ՝ գեշեր
խաղաղութի Պարնին :

Տ. Բեզլոյս բարի այ
Օտուր սախըն շնի թե
իգուց երեխէքդ տան
թողնուս. մասսա որ ամէն
քըն մերտուն գան :

Խ. բարի լոյս Պարոն Տի-
րատուր :

Տ. Հայ Լ. Դ բարին քեզ
Պրն Խաջատուր. բարով
եկիր հազար բարի եկիր հա
մեցէք նստիր աչքի լոյս :

Խ. Չաղ ես թիր Պրն
Տիրատուր. բոտետուդ մուշ
թաղ ինք. ինչոյն ես քո
երեխէքդ տան. բուլիաթն :

tum, globulos carneos, jus etiam
carnium, oryzam, & chüerü-
vou ipse conficias, imperitis ve-
ro nequaquam committas.

Dz. Lubenter, mi Domine,
quantum possum serviam.

T. Poculum ergo vini bibas, eas
cito, dormias, ut summo mane
in foro, ea quae intimavi tibi,
emere possis, meumque consilium
ulterius non rogires.

Dz. Bene. Nox sit placida
Domino.

T. Placida sit tibi aurora, mi
Dzatur, cave ne cras familiarum
tuam domi relinquant, sed fac ut
omnes tecum veniant.

Ch. Bona Lux Domino Tira-
tur.

T. Euge Domine Chatschatur,
Deus tibi propitius sit: bene ve-
nisti, si placet, sede, oculorum
meorum lux.

Ch. Salvus ne es atque incolu-
mis, Domine Tiratur, tuam fa-
ciem desiderabamus: quomodo se
habent parvuli tui, totaque fa-
milia? X x 2 T.

Տ. Փառք և գոհուածի լ' յ
սաղէնք ամէնքս որու լուշա
դով:

Պատու. Բարի լոյս Պար-
նայն.

Տ. Բարով հազար բարի
եկեք իմ Պարոնայք. համե
ցէք տեղն նստեցէք. Պրն
Կալուստ. Պրն Լուսեկ
Պարոն Բարդամ. Ըծ սի
րէք նստեցէք էն տեղ. այ
Պարոնայք ձեր ծնողաց
հոգին կուսիրէք բի թաք
լուֆ նստեցէք. այ խնամի
դու էն տեղ նստիր այ փես
այ եկ իմ զտին նստիր. այ
ջու միաթ ձեր որդոց ար-
ևն կուսիրէք եկէք նստե
ցէք ճաշի վախտ այ սեղանն
ձգածայ: այ տղայ փանոս
լաղան իբրիղ ու մահրա
մայ բեր, որ ձեռն լուա
նանք:

Խ. Պարոն Տիրատուր հա
մեցէք սեղանն օրհնէ:

Տ. Հրամանքդ օրհնէ Պրն
Խաչատուր:

Խ. Օրհնեսցի սեղանս ա
նուամբ հօր' և Որդւոյ' և
հօգւոյն Սրբոյ յաւիտենս
ամէն. Հայր մեր' որ յեր
կինս ես' որ եղցի անունքդ:

T. Laus & gratia Deo, fani
fumus omnes in tota familia.

Convivae. Bona dies Domi-
nis.

T. Millies bene venistis, Do-
mini, placeat, locum capiatis. Do-
mine Galust, Domine Arrakhel,
Dn Parlam, si Deum amatis,
huc accumbatis. Quaeso, Domi-
ni, si Parentum vestrorum animam
diligitis, sine ceremoniis sedeatis.
Tu Affinis huc. Tu Gener prope
me. Et vos omnes, si filiorum
vestrorum vitam amatis, venite,
discumbite, prandendi tempus
est, & mensa strata. Heus puer,
Stephane, malluvium cum guttur-
nio & mantili affer, ut manus la-
vemus.

Ch. Domine Tiratur, si pla-
cet, mensae benedic.

T. Benedicas tu Domine Cha-
tschatur, (quia natu maximus es.)

Ch. Benedicatur huic mensae
in nomine Patris & Filii & Spi-
ritus Sancti in secula, Amen. Pa-
ter noster, qui es in coelis. Sancti-
cti-

Եկեացէ արքայութիւնքո՛ւ
Եղիցի կամքո՛ւ որպէս յեր-
կինս և յերկրի. զհաց մեր
հանապուզող տուր մեզ այս-
օր, և թող մեզ զպարտիս
մեր՝ որնոս և մեք թողու մք
մերոց պարտապանաց. և մի
տանիր զմեզ ՚ի փորձու թի-
այլ փրկեա զմեզ ՚ի չարէ. (զի
քոն արքայութի և զօրուի
և փառք յաւիտեանս)
Մինն:

Տ. Բարով եկիք պարոնայք
հաղար բարի՛ համեցէք.
համեցէք Պարոնայք:

Տ. Ըյտղէք ճլի վր մին
Թասգինի տվէք Տուր Պրն
Խաչատրին.

Խ. Պրն Մ սիրես առ
Թանն թող սողիքն կար
գաւ Թաս տան առանց
Թաւազայ անել:

Տ. Խիտ բարի այ Ես չերէ
մնի չեմ գիտել. Պարնայ
առ ողջու թի հաղար բարի
լնի ձեր գալն.

Պատու. Ընոյշ Պարոն
Տերատուր. անոյշ Պարնին:

Տ. Չերմին օրն հաղար՝ այ

etificetur nomen tuum. Veniat
regnum tuum. Fiat voluntas tua,
sicut in coelis *ita* & in terra. Pa-
nem nostrum quotidianum da no-
bis hodie. Et remitte nobis debi-
ta nostra, sicut & nos remittimus
debitoribus nostris. Et ne ducas
nos in tentationem, sed libera nos
a malo. (Quia tuum est regnum,
& potentia, & gloria, in secu-
la,) Amen.

T. Grati venistis, Domini, mil-
lies grati. Agite, si placet, si pla-
cet, Domini.

T. Pueri, post ova poculum
vini date. Trade Domino Chat-
schatur.

Ch. Domine, si Deum amas,
accipe poculum; permitte ut jux-
ta ordinem pincerna pocula prae-
beat, sine ceremoniis.

T. Valde bene, ceremonias ego
nescio: ad vestram omnium salu-
tem, Domini, adventus vester
est exoptatus.

Convivae. Suave sit poculum,
Domine Tiratur. Suave sit Do-
mino.

T. Milleni sint dies vestri. Tu
X x 3 puer

տղայ (Թաղոս) խորովածն
բերէք ասա դօլմէն ուեախ
նին էլ հաղիւրեն :

Պատ. Պարոն Տիրատուր
քո հրամանքդ հաց չես ու-
տում :

Տ. Ես կուտեմ. ամայ ոյ
տղէք տեղէն հեռանալ
միք գինի տվէք թէ չէ դուն
կու սողանայ :

Պատ. Եւ Պարոն նոր
խմեցինք հրամանքդ հաց
կեր :

Տ. Թողու թի՛ն արէք ձեր
հրամանքն լաւ գիտէք որ
առանց արիւն մասն մեռած
միայն : Եւ տղամարդիք
ձեր արեն կու սիրէք ինձ
բարկացնելիք էսօր՝ շար
մանդայ չանէք զիս :

Պատ. Եւ Պարոն Լճ սիրես
չառ ջաֆայ մեքաշէլ Լճ
փառք տղէքն լաւ զուլլը
են անում. խորոված չկե
րիր՝ եախնին էլ դօլմին հետ
եկաւ, մին սիրուն հաց կեր
որ մեք էլ ուրախանանք՝ ու
մին դօլու խմենք քո կենացն

Տ. Լճ սիրէք Պարոնայք
ուրախ կացէք. Պարոն Պալ
ուստն լաւ գիտէ՛ որ ես մին
մուր դարձի փայ ամբ :

puer Thuëruës affatum affer: dic,
ut globulos carneos, & jus car-
nium parent.

Conv. Domine Tiratur, tu af-
fatum non comedis.

T. Comedam. Sed, pueri ne
discedatis, alioquin agnus revi-
viscet.

Conv. Modo bibimus, Domi-
ne. Sed Tu, quaeso, ipse come-
das.

T. Veniam date, bene noſtis,
quod caro sine sanguine mortua
caro ſit. Juvenes bilem mihi ne
moveatis, hodie non pudibun-
dum reddetis me.

Conv. Domine, Deum ſi a-
mas, multam tibi moleſtiam ne
faceſſas. Deo laus, juvenes bene
ſerviunt. Affatum non comediſti,
jus carniū venit, de hoc igitur
bene comedas, ut nos cum laeti-
tia in fanitatem tuam bibamus.

T. Deum ſi amatis, eſtote hi-
lares. Dominus Galuſt bene no-
vit, quod ego ſim formica ſub
pedibus (dicto obedientiſſimus.)

Ch.

Խ. Խոնքնք էս թասս.

Տ. Հէ է՛ Պրն Խաչատուր
դեռ հաց չեմ կերել թող
ու թիարա, դուռ խմելոյ
վախտ չէ:

Բ. Պրն Խաչատուր ձեր
հրմաննոց դաստուրով ուղ-
որդայ դեռ դուռ խմելոյ
վախտ չէ. մաշող լաթ կա
նես հնքողնացած երկրի
աճվալն մինքիչնաղը կան
ես՝ գլխացաւու թի սրն:

Տ. Պրն Բաբել խաթրդ
ձմայ, խորողի բիհադնամ
ես, դեռ հաց չենք կերել
դու ուղու մեսաշխարհս քն-
նես. երբոր մեր բաղչէն
կերթանք՝ հն վախտն կուղ
ես գետնի տակն քրքրէ, ես
վեր չեմ ընկնիլ:

(Բ. հերբամր՝ շտ դուռս
տալիս, աղիկն անայ օր ըզ
բի մոյն փուքր քօշ պահիս,
զարա հրամանքըդ տուն
տայրըս ընտիարօմիս:

Բ. Ուղուրդ այնասումբա
բաղամն սրուն Տիրատուր
քու հրամանքըդ մո՛ւսամսի
րի տայրըս, զ՛կ պարու

Ch. Bibamus hoc poculum.

T. Minime, Domine Chatscha-
tur, adhuc non comedi: parce
mihi, nondum est tempus bibe-
di in sanitatem.

Ar. Domine Chatschatur, pa-
ce tua, vere nondum est tempus
bibendi in sanitatem: sed gratum
facies, si quid narrabis de terris
istis quas lustrasti, & quae-
nam sint proprietates earum, bre-
viter expones, si non molestum sit Ti-
bi.

T. Domine Arrakhel, ne ma-
le accipias, intempestivus Gallus
es: adhuc non comedimus, &
tu vis mundum scrutari. Quando
erimus in horto nostro, ibi si vis
subterranea rimari, ego non suc-
cumbam (nulli ero secundus).

(*B.* Patruē, nimium gloria-
ris, melius est te humiliorem con-
tineas, quia Convivator es. Ast
libertatem habes.

Ar. Recte dicit Barlam, Do-
mine Tiratur. Tu habes Convi-
vas, quos convocasti ut hilares
fitis, serva hilares: multum ven-

ներս քու մօջնըդս կանչած
որ զօլղանիք, օլղախ պա
հա՛ շատ քամին արիւն աղիկ

չի՛ :

Տ. Պարուն՝ դա՛ն դո՛ւք ը
խարբիս բա՛նին խբէր չիք՝
Թողօթի՛ արիք, դա՛ն դո՛ւք
զօլղն նիգիլ չիք Թա՛մ անչայ
իս անդադար միծ միծ մար
դու հիանաած զօլղ ըմա
րած՝ որ դո՛ւք անդադար ը
սօծ չիք. նղանիք ունչ ախ
պարք :

Պ. Հրէս փլալն ու գորու
վուն եկաւ, ինչէք խօսում
պարզ խօսեցէք՝ որ մեքէլ
ի մանանքէլ :

Տ. Հա՛հա՛հա՛ պի՛ն գալուստ
էդ ինչ սասցիր. քանց էս
մեր լեզուն՝ էլ պարզ Հայի
լեզու կայ՝ հղա շղալ Թարա
էս խոր օլուն կտրատէ ու
բաժանէ. էս յետոյ քո հը
րամանուցդ արդ անեմ որ
քանց մեր Հայեարն՝ փաք
Հայեար չըկայ :

Խ. Պարոն՝ Տիրատուրնէդ
անաս ոչ՝ աջաք խօսք լեցի՛
Թէ քանց ձեր լեզուն պարզ
լեզու չըկայ. հիմիկ էր որ
Բարղամին ու Բաւքէլն

ti flare non est gratum (nimia
jactatio taediosa est).

T. Nondum vos mundum sci-
tis, parcite, vos nondum intel-
ligitis, quid sit jocus. Ego fae-
pius cum magnatibus sedens jocos
habui, quam vos audivistis, ne
aegre feratis, fratres.)

G. En! *Plav* cum affato integro
venit. Sed quid, quaeso, loqui-
mini? clare loquamini, ut & nos
intelligamus.

T. Evax! quid dicis, Domine
Galust. Est ne aliqua lingua Ar-
mena clarior hac nostra (Gogh-
tanensi). Sed, si placet, hoc affa-
tum diffica & distribue; mox
ostendam nostra Armena lingua
nullam esse clariorem.

Ch. Domine Tiratur, ne fini-
stre interpreteris, mirum fermo-
nem audio; nimirum quod sit ve-
stra Lingua clarior. Jam jam tu
cum Barlamo & Arrakhelo loque-
ba-

Հետ խօսումիք՝ ես խօսի չը
 հասկացացայ թէ ինչ էք խօ
 սում. եղ ինչնո պարզ հայի
 լեզու այ պարզն էն այ որ ա
 մեն հայ հասկանայ. Պու
 ղեցեալն՝ Պ ափանցեալն
 ու հոռմբցեալն լաւ կու
 հասկանամ. մա ձեր զ՛կ
 մ՛կն խաբար չեմ թէ ինչայ
 ու ասացեր թէ արդ կանես
 ձեր հայեալի փաք լինիլն:

Տ. Ուրախ կացէք Պարո
 նայք՝ թէ զիս կուսիրէք զա
 րափթայ էստունք ամեն,
 տղայ մին թաս զ ինի տուր՝
 որ մէյդան մտնում:

Խ. Պէ՛ն չը լինի թէ նեղա
 ցար՝ ես էլ խօջթաբեման
 ում:

Տ. Պարոն Խաչատուր՝ չեմ
 հաւատալ թէ մեր միջումն
 ինձ նման խօջթաբջի մարդ
 լինի. խնդրեմ որ մին քիչ
 ուրախու թիանենք. ինչ որ
 ասացի իսպաթ կանեմ. կու
 ղէք որ ես մեր լեզուաւ մին
 տաղասեմ որ իմաստունքս
 կու հաստատէ, ու իմ փեսի
 մեր հայի լեզուի վր շինած

baris, ego verò, quid locuti si-
 tis, non intellexi. Qua ratione
 vestra Armena Lingua clara est ?
 cum haec demum clara fit, quam
 omnis Armenus intelligit. Sjulfa-
 jenses, Capanenses, & Arme-
 niae minoris incolas bene perci-
 pio, vestrum autem zòk mòkzn
 quid sit nescio. Imo dixisti, te
 demonstraturum linguae vestrae
 claritatem prae aliis.

T. Estote hilares, Domini, si
 me amatis. Jocola sunt haec
 omnia. Tu puer poculum vini
 dabis, & in arenam descendam.

Ch. Non male id acceperis, &
 ego jocos.

T. Domine Chatschatur, non
 credo quod inter nos sit magis
 jocosus quam ego: quaeso, pa-
 rumper hilares simus. Quod di-
 xi, praestabo. Si vultis in nostra
 Lingua carmen cantabo, quod
 dicta mea confirmabit. Carmen
 illud a Genero meo compositum
 est; nimis prolixum quidem, sed
 Y y aliquot

Թարիֆլամնայ. շոտ ձիգայ. մն մինքնի տունն սերտեմ, էն կասեմամէնն սերտ

aliquot versus memoria teneo; illos cantabo, totum non teneo.

Գ. Եղալ թ կոնես, մն Պարոն Տիրատուր ինչ որ կոնես սիրով լինի.

G. Gratum erit, sed Domine Tiratur, quidquid dixeris, amice dictum fit.

Տ. Ե. Ջ ջոն փեսայք տաղասան, կոնես կոնես մըռանիլման.

T. Ast, dilecte Gener, ipse tuum carmen cantes; kuëniës, kuësiës ne obliviscaris.

Գ. Խայի լեղուն մոյն լի զու ա.

L. Armena Lingua est unica Lingua,

Չօլլ մոն խոսուող զ ուղեցին ա.

Sed mendose loquitur Sjulfa-

Ու նասիլըն գու զ ուլմինա

Dicens: Guln gulmana (lupus venit.)

Լիզլիքանդուղ Գ ափանցին ա.

Linguae Corruptor Siunensis.

Սեր վելեմ թի լիղունն սորդա.

Nosrae provinciae lingua clara est.

Լման լիղու արդ խոսելա. Բ՝ ըրի Փարսի թա՛մ Ֆրանգի ա.

Omnem linguam clare loquitur. Turcicam, Persicam & Euro-

Հենցնիդիս թա՛մ իւր լի զունա:

(paecas, Tanquam vernaculam suam.

Իզար նու մրա Ֆի բակակա Սահազ դովա թ. քամ թար բանդա.

* Izar, numra, fi, bakaka. Sahab, dolvath, khamthar, (banda. Ar-

* Usum & significationem harum vocum vid. infra in *Addendis*.

Արանգ ուշուր բանդախա
նա .

Ռիսիօստ փըրքաղ դըրդ
լու չումն .

ԱԼ փատ լուն տուն զայի
Ֆիա .

Տ . Հէրիքա փեսայ Պարո
նայք խաթիրմնոյ չնէք ,
զարաֆաթա .

Խ . Ախպէր հէնց այ թէ
դու էլ ինձ նման շատ զարի
բու թիւես քաշել . անունդ
ինչ այ , ակսէր , ու ինչէր
կիրես մանեկէլ շաղավաթ
կանես թէ կատես . զարաես
էլ շատ զարիբու թիւն եմ
քաշել , թէ հնդուստանն
թէ Օսմանլուի երկրունն
Վ . Իմ անունն քո ծառայ
Վ . ու կասայ իմ շուրջ եկած
տեղն մօտիկ քսան տարի
Ֆրոնսկստան էր Ռուսիեր
կիրն | էհն Տալիա Վալէմա
նիա Ֆրանցա , Սպանիա ,
Ինգիլիթիւա , Հոլանդա ,
տեղէն նալուլ էկէ Սասմ
բու . յետոյ ցամաքով Վն
գուրիա թիւթ Վըզուու
թիւթիւղ , երևուն Վախչև
ան . Վախչևանայ էնօրամ
սուկէսայ որ տուն եմ էկել

Arang, uschur, bandachana.

Rispost, Percaz, gertlutschuma.

Al, pat, lun, tun, debilium
(Sjulfajensium) sunt.

T. Sufficit, Gener. Domini,
ne graviter feratis, joci sunt.

Ch. Dilecte amice, videtur
quod tu, ut ego, multum peregrinatus sis. Quodnam tibi nomen est, & quas terras vidisti, rem gratam feceris si narraveris: ego quidem multis itineribus perlustravi tum Indias, tum terras Otomannicas.

L. Mihi servo tuo nomen est Lucae. Regiones, in quibus ego per viginti circiter annos peregrinatus sum, Europaeae sunt. *Nimirum* Russia, Polonia, Germania, Italia, Gallia, Hispania, Anglia, Hollandia, inde navi veni Constantinopolim; postea per continentem, Ancyram, Eudociam, Theodopolim, Tiflis, Ierrievan, Nachtschievan, hinc jam ante menssem sesquialterum domum veni.

Y y 2

Ch. Gra-

Խ. Տարի ես եկել լսպէր
աչքի լոյս սաղէնքո ծնօղքն

Պ. Չէ՞ Պրն, սաղ չտեսի
ծնօղքս շատ փափաք ունեի
նասիր չեւաւ, փառք ԼՅ:

Խ. Ը՞ որդրմի ծնօղացդ հո
գւոյն, և ամհաւատացեալ
ննջեցեւոյ:

Տ. ԼՅ պարոնայք ձեր դաս
տուրովէրք որ բաշէն կու
գնանք էն վախտն երկրի
աս վալի վերայ խօսեցք, և
այլ որիչ սօհբաթ անեցք,
խմեցք հիմա մեր հայրա
պետի կենացն. Ը՞ իւր ա
թոռն հատատ պահէ:
Պատ. Ը՞ էն անոյչ. անոյչ
Պարնին.

Տ. Պրն էս հայրապետի դօ
լու այ պիտի թամամ
խմես.

Խ. Խմեցք Պրն Տիրատու
րի կենացն:

Տ. Ը՞ յա՞. էդ ադաթ չէ
խմեցքքո հրամանուց կե
նացն.

Խ. Չունքի որ էդ հենցայ
խմեցք մերքստն ի կենացն:

Ch. Gratissimus venisti, fra-
ter dilectissime, vivunt ne Paren-
tes tui.

L. Non, Domine, non vidi
vivos Parentes meos. Valde desi-
derabam Parentes videre, sed fa-
tum non voluit. Deo sit laus.

Ch. Deus misereatur anima-
rum Parentum tuorum, & omni-
um defunctorum fidelium.

T. Venia vestra, Domini,
quando veniemus in hortum,
tunc loquemur de peregrinatio-
nibus, & alios etiam discursus
proponemus. Bibamus jam in no-
stri Patriarchae salutem. Deus ip-
sius sedem firmam conservet.

Comv. Amen. Profit, suave fit
Domino.

T. Domine, hoc poculum, in
Patriarchae salutem, oportet ut
exhaurias.

Ch. Bibamus in Domini Tira-
turi salutem.

T. Nequaquam, talis consue-
tudo nobis non est: bibamus in
salutem tuam.

Ch. Si ita, bibamus in nostrum
viginti salutem.

Com.

Պատ. Ընդդէ:
 Խ. Խմենք Պարոն Տիրա
 տուրի ընկերոջ (կողակցի)
 կենացն:

Տ. Չէ չէ բաղտունն իմ կրն
 կան կենացն կու խմենք:
 Խ. Պարոն Տիրատուր՝ սե-
 ղանն օրհնէ գնանք բաղէն
 որ շատ շողայ:

Տ. Բարի այ՛ Տրամէ օրհնէ
 պարոն Խաչատուր:

Խ. Գոհուի՞ն եւ փառս տա
 ցուք անուամբ Տօր եւ Որ-
 դույ եւ Տոգույն Սրբոյ Եւ-
 շիտեանս ամէն. Տայր մեր.

Պատ. Պարոն Տիրատուր՝
 տունդ շէն՝ սեղանդ լի՛ Ը՛յ
 բարիքն անպակաս քո տա
 նէդ՝ Ը՛յ շուքն քո տանն վե
 րայ, Ը՛ջ որդւոցդ երկար
 կեանք տայ:

Տ. Չեր մին օրն հաղար.
 Թողու թեարէք իմ պակաս
 ու թե. այ տղայ թորոս խա
 լիքն ու նազբալիշներն տա-
 րէք բաղէն. փոեցէք մին
 շուք տեղ՝ ու մին նոր դաս-
 տարխան ճգեցէք:

Թ. Ըղն ամէն ինչ հաղիւր
 ենք արեւը

Conv. Suave fit poculum.

Ch. Bibamus in Domini Tira-
 turi sociae (collateralis) salutem.

T. Minime, in horto bibemus
 in uxoris meae salutem.

Ch. Domine Tiratur, Deo igi-
 tur gratias age, eamus in hortum,
 quia nimis calet.

T. Bene, si placet, tu gratias
 agas, Domine Tiratur.

Ch. Laudemus & glorificemus
 nomen Patris & Filii & Spiritus
 Sancti in secula, Amen. Pater
 noster, &c.

Conv. Domine Tiratur, do-
 mus tua fit bonis affluens, men-
 sa plena, bona Dei domui tuae
 sint indeficientia, umbra Dei fit
 supra domum tuam, Deus filiis
 tuis longaeвам vitam concedat.

T. Milleni sint dies vestri. Ex-
 cusate meam inopiam. Tu puer
 Thuëruës tapetes & pulvinaria
 affer. Adorna locum umbrosum,
 novam quoque mappam expande.

Th. Here, omnia jam paravi-
 mus.

Y y 3

T. Si

S. Համեցէք պարոնայք գընանք կամաց կամաց բաղէն այ թորոս մինքանի տղայքեղ հետ առ՝ գնացէք մին տեղ գետն՝ մինքանի ձուկն բռնեցէք՝ որն խորովեցէք՝ որն տապակեցէք որ բերիք բաղէն. ասա թաթոսին ու Փանոսին գան բաղէն զուլուղանեն. մա յառեջ ասա իմորդի Քարսեղին՝ որ գայ մօտս:

B. Հրամէ Քաբա՛ ինչ կուղես:

S. Գնա մօրդ ասա՛ որ պահաղիցն շուտ մինքանի լաւ փունջ ծաղիկ բաղէ՛ տայքեղ որ բերես մեր մաջլիան խ. Պարոն ասա որդոյդ որ մէրն էլ ծաղիկն առնու հետն գայէս տեղքո կուշտն:

S. Բայ՛ էս Տրանկստան չէ, հրամանքդ լաւ գիտես մարդոյ կնկան հետ զօլին առանձին պիտի՛ թէ որ աղաբի կանոնայն կուղենք հետեիլ. թէ չէ աղաթն շատ անգամ խաբաբաթի սաբաբայ. կրակն ու զանն մին տեղ սաղիլ չեն:

Պատ. Ինչ մեծ՝ սիրուն ու

T. Si placet, amici, camus pedetentim ad hortum. Tu puer Thuëriës aliquot pueros tecum accipe: ite ad fluvium, & aliquot pisces capite, quosdam frigos quosdam affatos afferte in hortum. Sed dicas Thaddæo & Stephano ut veniant, & in orto ferviant. Ante omnia verò, dic filio meo Basilio ut huc veniat.

B. Manda, Pater, quid desideras.

T. Adeas matrem tuam, & dicas, ut ex areolis aliquot strophiola colligat tibi que det ut afferas ad nostrum Confessum.

Ch. Quaeso dicas filio tuo ut ipsa quoque mater flores accipiat, & cum illo huc ad te veniat.

T. Absit. Non fumus in Europa, ut bene nostis, Domine. Mariti cum uxore delectatio fit solitaria, si velimus regulas modestiae sequi. Alioquin Consuetudo saepe causa mali est, nec tuto ignis admovetur stipulae.

Comv. En! quam spatiosus, amoc-

զարդարուն բաղայայ. իւր
լահ էս առուի ջուրն ինչ որ
ասես կաժէ. էս էսինց խա
ղղի թալլար զալլի թալ
նամա, ու բաբաթ բաբաթ
արծու չեմտեսել:

Տ. Պարոն էս թաղնամի
թարղն փեսէս այ Ֆրանկս
տանու ինձ ուղարկել:

Պ. Թամաշայ արէք էս
թուրլու թուրլու խաղղն
քանի ձև, քանի ուսնդ խա
ղղ կայ:

Տ. Պարոնայք առանց հա
նաք տալոյ. էս իմ բաղլու
մըս ու երկու այգումն որ ու
նիմիւցուն բաբաթ խաղղ
կայ:

Պ. Ես Ֆրանկստան մին
քանի տեղ ասել էմ թէ մեզ
մտ այսքան այսքան բա
բաթ խաղղ կայ. իսկի ու
ղել չեն հաւատալ. կասեն
թէ դուք մին անկիրթ ազգ
էք, ձեր խօսքին թամալ
չկայ:

Խ. Ըջաբ չէ ախէր զարա
ինչնո էլ էնդունց մինն
ասելայ. էսօր Հային ոչ
թուրունի ոչ գրիջ խարբա
լելոյ վախտայ. կարծեմ

moenus & ornatus hortus est :
praesertim ista aqua hujus rivuli
quantivis est pretii. Tale sepimen-
tum uvarum, delectabilem por-
ticum, & varie dispositas areolas
non vidi.

T. Domine!, hujus porticus
typum gener meus ex Europa ad
me misit.

G. Considerate has diverfarum
specierum uvas: quot figurarum,
quot colorum uvae sint.

T. Non jocos, amici, in hoc
meo horto, & in duabus vineis
meis, sexaginta species uvarum
sunt.

L. Europaeis in aliquibus lo-
cis narraui tot diverfarum specie-
rum uvas apud nos inveniri, sed
noluerunt credere: dicunt, vos
illiterata natio estis, vestra nar-
ratio est sine fundamento.

Ch. Non est mirum, amice,
quoniam uti quidam etiam dixit:
Hodie Armeni nec gladium ne-
que calamum habent, tempus est
cribandi illos: putem talibus viris

Թէ էդհէնց մարդոց ասես
 Թէ Հայոց երկիրն մին մեծ
 ու առատ երկիրայ, քոնց
 ամ երկիր հին՝ յետջրհեղ-
 եղին առաջին բնակու-
 ճին աղբ՝ հին լեզու. հա-
 ւատալ չեն:

Խ. Ղարաբաղ էդհէնց այ
 Պրն զարա կասեն Թէ Հայ
 ի լեզուն մին նոր լեզուայ՝
 ու Թուրքի և այլ օտար լե-
 զուի հետ շաղած Թանայ:

Գ. (ձողին և կուզեն՝ ասեն
 ինչն որ լճ զմեզ ասեղծե-
 լայ՝ էնհէնց ենք. ոչ էնդոնք
 գիտեն զմեզ փոխել՝ ոչ մեզ
 հաջաթայ էնդունց զար
 շու խօսիլ:

Տ. Քարան ասթա քի Խո
 դա բրտաղէդ. պարոնայք
 խմուսեմ լճ մեր խեղճաղ
 գին ողորմի. իւր գուճն
 մեզնից չվերացնէ:

Տ. Լճն՝ Լճ ողորմու Թի
 անպակաս լինի մեր աղբիցն
 Լճ ամ Քրիստոսնից խաղ
 աղու Թի ու սերտայ՝ որ մին
 զմին սիրեն՝ մէկ մէկու վառ

si dicas, Armeniam esse vastissi-
 mam & fertilissimam terram, aliis
 omnibus antiquiorem, post dilu-
 vium primam habitationem, an-
 tiquam ejus gentem, antiquam
 linguam, non credent.

L. Vere ita est, Domine, di-
 cunt Armena Lingua nova est,
 cum Turcica & aliis peregrinis
 mixta, tanquam ferum lactis:

G. Mitte hoc, quidquid velint
 dicant; tales sumus, quales Deus
 nos esse voluit: nec illi possunt
 nos mutare, neque nos decet il-
 lis contradicere.

V. Ita est opus, prout Deus
 id efficit. Domini, ad hoc po-
 culum voveo: Deus nostrae pres-
 sae nationis misereatur, miseri-
 cordiam suam non auferat à no-
 bis.

Conv. Amen. Divina clemen-
 tia indeficiens fit nationi nostrae.
 Deus omnibus Christianis pacem
 & dilectionem det, ut mutuo se
 ament, nec de se invicem male

չասեն՝ մէկ մէկու հետ ա-
տելու թիւն չունենան:

Խ. Պարոն՝ Տիրատուր, էն-
դունք ուլեն, որ էն հետի
արծ ուի մօտ ծաղիկ ենք աղ-
ոււմ:

Տ. Մեր տան խիզանն այ
պարոն՝ իմ կնիկն ու իւր աղ-
ջկերքն:

Խ. Քանի զաւակ ունիս:

Տ. Հինգ՝ երկու տղայ, ե-
րեք աղջիկ:

Խ. Ազաբ են ամէնքն՝ թէ
պսակած էլ ունիս:

Տ. Տղայոցս մինն կնկատէր
այ՝ մինն էլ նշանած ունի.
Երկու աղջիկս պսակել էմ,
մինն նշանած այ:

Խ. Թուոն էլ ունիս:

Տ. Ունիմ այրն վեց թուոն.
չորսն տղայ՝ երկուքն աղջիկ:

Խ. Թուոն երգ ինչ բանի
վերայ են:

Տ. Արկու թուոն վանքում
կարգու մեն՝ մինն բազրդա-
նի զուլուղում այ, մինն
տան այ, աղջկերաց մինն
անպատում կուսանայ մօտ

loquantur, neque alij in alios
odium habeant.

Ch. Domine Tiratur, quae-
nam sunt istae, quae illic procul
ad areolas flores colligunt?

T. Est familia domus nostrae,
uxor mea cum filiabus suis.

Ch. Quot liberos habes?

T. Quinque, duos filios, &
filias tres.

Ch. Sunt ne caelibes omnes,
an matrimonio copulati?

T. Filius natu major uxorem
duxit, minor sponsam assignatam
habet: filiae quoque duae *matri-*
monio coronatae sunt, una vero
desponsata.

Ch. Nepotes etiam ac neptes
habes?

T. Sex habeo. Nepotes qua-
tuor, Neptes vero duas.

Ch. Nepotes ac neptes, qui-
bus rebus operam dant?

T. Nepotes duo in monaste-
rio literis operam dant, tertius
mercatori servit, quartus domi
est: neptis una in collegio sacra-
rum Virginum artem acu pingen-

ասղագործու թի այ սովու-
րում. մինն դեռ ջահելայ.
Խ. Ը զորայն թողնե՞րդ
լաւ ես արեւ խիստ լաւ. որ
ամէնքն սանիա թի ես սովե-
ու լաւ տեղ. մնա տղեդ բա-
ժանվածայ քեզ նից թի
տանըդ այ.

Տ. Ը Պրն բաժանված չե՞
տանս այ. գոհու թի Լ. յ մին
աղիզ և աչքաբայ տղամար-
դայ. հարսնս էլ չափէն ի
դուրս հնազանդ, ամօ թ-
խած ու բանոր բանդայ.
որ մինչև թարիղս մին այիք
չեմ տեսել ոչ զանգատ եմ
լսել.

Խ. Իհաս. երանի քեզ՝ բա-
բայու դրախտի միջումն ես
Տ. Գոհու թի Լ. յ այ Բար-
սեղ գնա հարսին ասա մին
քանի թափսի իէմիշ ուղար-
կէ մեզ.

Պատ. Սեքէստեղ ամէն
բաբա թի էմի ի միջում ենք՝
էլ ինչ իէմիշ պիտի:

Տ. Թողու թի արեք՝ կուզի

di discit, altera adhuc tenera est.

Ch. Deus corroboret nepotes ac neptes tuas. Bene, imò optime fecisti, quod omnes operi admoveris, & in bonis locis: sed filius tuus major natu, anne separatus est a te, an vero tecum habitat?

T. Non est separatus, sed in eadem mecum domo habitat, laus sit Deo, amabilis & sagax juvenis: nurus etiam mea supra modum obediens, verecunda ac diligens serva est, ita ut huc usque nihil in ea vituperio dignum observaverim, nec querelam de ea audiverim.

Ch. Ecce! quam felix sis. Tu igitur quasi in ipso paradiso es.

T. Laus sit Deo. Heus, Basili, eas ad nurum, dicas, aliquot scutellas fructibus plenas ad nos mittat.

Conv. Nos hic circa nos omne genus fructuum habemus: qualescunque etiam fructus desideraverimus.

T. Excusatum habeatis me;

տսել խարբիզակ:

Գ. Լ. Ե պարոնայք՝ գնանք մինքն բաղէն շուրջ գանք էն հնձանն տեսնինք:

Խ. Փէհ՝ բերան չե տաձար Լ. ցառուցայ:

Տ. Համեցէք՝ պարոնայք ինչ բաբաթ ինչ միշ կուղէք՝ քաղեցէք՝ կերէք ձեզ անոյշ գնանք յետոյ մեր կարասս տունն մինքանի կարասբանն:

Խ. Լ. քաղցր տանձ այ՝ հենցայ թէ փէյվատի լինի մաէս ինչ մեծ հնձան այ՝ մի թէ քանի սարակ խաղող կոտել կտաս էս տեղ:

Տ. Սօտիկ երկու հարիւր սարակ մենակ էս հնձանումն:

Պատ. Լ. Թ բարաբաթ տայ: Գ. Դեռ մարան էլ կայ էս հնձանումն:

Տ. Լ. Դ մարանու մէ դօստի ու մեր տան համար մինքանի արաղի՝ վարդաշրի՝ թա հինի՝ ու քայցախի կարաս կան. ձմեռան համար այ ու խտ՝ չորաթան՝ խաշխաշ ու քալիշտիս էս մարանի

volebam dicere melones.

G. Quaesō, Amici, obambulemus paulisper in horto: istud torcular videamus.

Ch. Papae! Non orificium, sed templum Dei est. (non angusta domus, sed augustum aedificium.)

T. Si placet, Amici, quos vultis fructus carpite, edite; ad sanitatem conducant vobis. Postea ibimus in cellam vinariam, & aliquot dolia aperiemus.

Ch. Hoc dulce pyrum est, videtur infititiae arboris esse. Sed in maximo hoc torculari quot, quaesō, corbes exprimis?

T. In hoc torculari, ducentas circiter corbes.

Conv. Deus benedicat.

G. Quin & promptuarium est juxta hoc torcular.

T. In isto promptuario sunt pro amicis & familia nostra sunt aliquot dolia vini sublimati, aquae rosarum, saepae uvarum, & acetii. Pro hyeme caro ficcata, lac induratum, papaver, & hyemalia cepe: supra hoc est aliud prom-

գլխին մին որիչմարան կայ
 խաղողի՝ ու սերիկեւելի հաս-
 արայ, էն դօլաբու մնայլե
 այլ բանջարի սերմանք կու-
 պահենք՝ բարաթ բարաթ
 քալամի՝ շաղկամի՝ բողկի՝
 դազարի կոտիմի՝ գնձի՝ ա-
 զխանի և այլ խոտոց ու ծաղ-
 կանց սերմանք:

Եւ խնչ սիրուն օթախ
 ներէն էս առուի թմբին՝
 էտողնց դօլամէն դոներն
 դոնակներն բուխարիքն ու
 գաճաճ նախշած պատերն
 ամէնն խաղ դատի այ:

Տ. Ետունք ամէնն հիւրի
 համարայ:

Եւ խնդունք ինչ ամա
 ըաթ էն:

Տ. Բնառան մուգ բուխայ
 որ ունի իւր օջաղն՝ թոնիրն
 ցանխտեղն մարանն ունեբք
 նակն է զարդամիսն էն մուգ
 բախի յետկոյսն մին գոմու-
 նիմ որքսան ձի ու ջորի կու-
 տանի՝ գոմին կսլած մին փե-
 տակնոց էլ ունիմ, որ մօտիկ
 չորս հարիւր փետակի տեղա

Եւ մեծ փարախայ,
 մա էն քարէ սանդխտոյն
 ուր կերթաք:

tuarim pro uvis, & malis coto-
 neis: in hoc autem repositorio
 variorum olerum femina serua-
 mus; nimirum varii generis bra-
 ficæ, rapæ, raphani, pastina-
 cæ, nasturtii, coriandri, foeni-
 culi, aliorumque olerum ac flo-
 rum femina.

Ch. Quam amoena sunt ista
 cubicula ad ripam hujus rivuli,
 istorum stratum, januae, fene-
 strae, caminus, gypfati & picti
 parietes: omnia sunt opus Baby-
 lonicum.

T. Haec omnia sunt pro con-
 vivis.

Ch. Illa quaenam aedificia
 sunt.

T. Est culina aestivalis, quae
 habet suum focum, clibanum
 subterraneum, locum combusti-
 bilium, promptuarium, & cellam.
 E regione culinae est stabulum,
 quod viginti equos & mulos ca-
 pit: stabulo juncta sunt nostra
 apum examina, quadringento-
 rum circiter alvearium capax.

Ch. Spatiofa haec area est, sed
 per lapideam ista scalam quo
 ascenditis?
T. Per

Տ. Եւ տեղէն կերթանք էն
դիմաց էլ վանն ու մեր կտեր
ներն՝ զարտերք ամառն այ
կէ յվանումն կուքներք կամ
կտերն . համեցէք թէ որ ջա
ֆաչէ ձեզ՝ դահնք մեր է յ
վանն որ սիրուն խմելոյ թա
մաշայ անելոյ տեղայ :

Եւ Քո ամարածն ամէնն
ծաղկած ու նախած ամար
ածայ՝ դեռ գիր էլուսի էս
է յվանս . էն ինչայ գրած
հէնցայ թէ ֆարսի լինի :

Տ. Ֆարսի այ պարոն . սոյ
փեսայ մին կարդատեսնէք
թէ ինչայ :

T. Per eam ascendimus in il-
lud coenaculum , quod e regio-
ne est , & in nostra tecta : quo-
niam aestivo tempore vel in hoc
coenaculo vel in tectis dormire
solemus. Si placet, nec molestum
fit vobis, ascendamus in coena-
culum: locus est, ad compota-
tionem & prospectum praecla-
rus.

Ch. Aedificia tua omnia sunt
floribus & picturis ornata : imò
& inscriptionem habet hoc coe-
naculum. Qualis est ista inscri-
ptio : videtur esse Persica.

T. Ita, Persica est. Quaeso,
Gener, lege, videamus quid
contineat.

جهان لي برادر نهادن بکس
دل اندر جهان افرین بند و بس

L. Mundus, o Frater, nemi-
ni perpetuus est :
Cor in mundi Conditore fi-
ge, satis est.

Գ. Եւ լաւ սէյրանդահէ
է յվանայ . իլլահ ամառն .
ու լաւ զարդարած էլ սոյ՝
էստուր խալիքն դօշակներն
նազըլլին հայելիքն նաղաշ
քարին փանջարի ձեւն՝ փար

G. Praeclarum etiam habet hoc
coenaculum prospectum , prae-
fertim aestivo tempore ; & exor-
natum est optime. Ejus tapetes,
lectisternia, culcitra, specula,
picturae, forma fenestrarum &

դէքն՝ ամէնն սիրուն յորի
նածայ:

Պատ. Ը՞տիրոջ արդանիւ
նէ:

Խ. Բնէն. այն Տիրատուր՝
չէն կենաս: բարով Բար
սեղորդիդ էլ պահես. ես
գնումեմ ձեր դատուրով
զարա իրիկունս պիտի գը
նամ վանքն՝ Բնացորդին
Տեա մին գլխաւոր բան ու
նիմ:

Տ. Այր ես թահդի պարոն՝
դեռ շատ Ժմնի կայ մինչև
իրիկունն:

Պատ. Ը՞հ այնն՝ մին օրդ հա
ղարդ՝ սեղաննդ լի, գնալց
վախտ այ. բանց էս էլ լաւ
մօհբաթ ու սօհբաթ:

Պատ. Ես էլ ուղորդ պիտի ի
րիկունն գնամ վանքն որ
Խահի վարդ պետին Տեա
մին սխաթ բան ունիմ.
Դօլլաթ զիադ պարոն Տիրա
տուր՝ գնանք:

cortinae: omnia haec sunt pre-
tiosissima & apte disposita.

Conv. Deus illa digna reddat
Possessore suo, (ut quam diutif-
simè illis fruatur.)

Ch. Amen. Domine Tiratur,
felix atque incolumis esto. Feli-
citer quoque Basilium filium
tuum *matrimonio* coronas; ego
discedo, venia vestra; oportet
enim ut eam, hac adhuc vespe-
ra, in monasterium, quoniam
urgens quoddam negotium mihi
est cum Superiori (Episcopo)
nostro.

T. Quare festinas, Domine;
adhuc multum est temporis
usque ad vesperam.

Conv. Non, Domine; dies
tui sint milleni, & mensa tua
plena: est tempus eundi. Eritne
major amicitia, & suavius col-
loquium, quam isthoc *fuit*?

G. Mihi certe quoque eun-
dum est ad monasterium hac ve-
spera, grande enim negotium mihi
est cum Isaaco Doctore: florens
fit fortuna tua, Domine Tiratur.
Eamus.

T. Ti-

Տ. Այս թիար ունիք պարոնայք՝ տունն ձեր այ՝ ամէն ձեր զուլուղին հագիրեմ՝ մա մին խնդիրք ունիմ ձեզնէ պրն յա. թէ զպբուկանէք ես էլ ձեզ հետգամ չուրի վանքն՝ մեր Առաջնորդին սես:

T. Liberum habetis arbitrium, Domini; domus haec est vestra; quicquid desideraveritis paratum est ad servitium. Sed unum rogo a vobis, Domine Chatschatur, si acceptum erit vobis, & ego vobiscum ibo ad Superiorem visendum.

Խ. Տարի այ՝ խիստ բարի. թէքեղ ծանրու թիլէ՛ մեզ շատ ուրախու թիւն այ ու փառք:

Ch. Bene, optime: dummodo tibi id non sit molestum, nobis magnum erit gaudium & honor.

Տ. Այտղայ փանոս՝ դնա երեք ձի թամբէլուր մեր նոր ուխտովն միմին ջուխտ թափանցայ էլ վերան ու թամբած ձիանքն բերելու ը փարախն:

T. Hecus puer, Stephane, eas, tribus equis ephippia insterni cures, & ornamenta nova omnia: unicuique equo etiam par scloporum imponas: ornatos equos producas in aream.

Պատ. Համեցէք պարոն,

Conv. Si placet, Domine, (praecedas.)

Տ. Այս մին թասն էլ խմենք մեր առաջնորդի կենացն.

T. Adhuc unum poculum bibamus in nostri Superioris salutem.

Գ. Այնքու մն շատ բարեհին ու անոյշ գինի կայ. դը նանք կնտեղ՝ նորա ու ամէն միաբանից կենացն մին մին թաս խմենք:

G. In monasterio varia antiqua & suavia vina sunt: illuc eamus, in Ipsiis & monasticorum omnium salutem bibamus.

Տ. Տեղէս չուրի վանքն եր կու սհա թ ձանապարհ այ. պիտի ծարաւ դնանք թէ

T. Hinc ad monasterium duarum horarum iter est: an hinc sitibundi discedemus quia in mona-

Վանքունն լաւ գինի կայ :
 Խ. Երեսք ծարաւ՝ մինչև
 չիմա խմումինք :

Տ. Ինչ որ լինի՝ թէ Մ. աջ
 նորդի կենաց այ թէ ուրախ
 ճանապարհ գնալոյ համար
 այ՝ մին շահ քատով խմենք :

Գ. Եթե բանին զարշու
 կենալն՝ լաւ ք. գէհրամէ՝
 որ ժամանակն կարճայ :
 Խ. Համեցէք՝ հեծնունք
 ձին. կացէք բարով պարո
 նայք՝ և եղբայրք :
 Պ. Ի՞՞ ձեզ բարի ճանա-
 պարհ տայ. վանքցոց մեզ՝ եյ
 շատ բարև :

monasterio melius vinum habe-
 tur.

Ch. Quomodo sitibundi eri-
 mus, satis huc usque bibimus.

T. Quicquid sit: vel in salu-
 tem Superioris, vel ut prosperum
 sit iter unusquisque adhuc crate-
 rem exhauriat.

G. Bonis rebus obniti, bonum
 non est: si placet ergo, tempus
 breve est.

Ch. Si placet; conscendamus
 equos; Valete, Domini atque a-
 mici.

Conv. Deus vestrum iter secun-
 det! Monasticis salutem dicite.

ՅԵՂԵՂՍ ԹՂԹԳՐՈՒԹԵԼԵ
ՆՆՈՅ

DE EPISTOLOGRAPHIA
ARMENORUM.

CERTISSIMUM est, ut Tullius loquitur, illud epistolarum genus, cujus gratia res ipsa inventa, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire aut nostra aut ipsorum interest.

Quo celebrior itaque est natio, quo frequentiora cum eadem desiderantur commercia, eo magis quifque eruditionis, honoris, divitiarum acquirendarum ergo Linguam ejusdem addiscere studet, ut non tantum mutuas audire ac reddere voces, sed & literas scribere non minus, quam scriptas intelligere possit.

A quo tempore Armeni patriis sedibus versus Iracam Persarum pulsi sunt, avitorum jacturam praediorum reparaturi, mercaturam facere coeperunt, & in hanc usque diem non per universam tantum Asiam & Africam, sed ad florentissima etiam Europae emporia, Smyrnam, Constantinopolim, Moscuam, Archangelum, Londinum, Amstelodamum, Venetias, Romam, Viennam Austriae: in regna Lusitaniae & Hispaniae, Galliae, Poloniae: item Holmiam Sueciae & Hafniam Daniae, turmatim excurrunt: imo subinde Hamburgi, Lipsiae, Francofurti, Norimbergae, Breslaviae, gravissimi Mercatores vel prudentissimi eorum delegati inveniuntur, ea diligentiae atque perspi-

caeciae laude conspicui, ut jam eorum ope res Armenorum in immensas divitias excreverint; & cum maxima pars mercaturae, quae nunc fit in Perside, eorum auspiciis dirigatur, inexhaustos Orientis & Occidentis thesauros sibi comparaverint.

Haec ratio est, B. L. quod diversis in locis Europaei quidam, ut felicius cum celebri hac natione commercia instituerent, Linguae & literis Armenorum operam dederint: quin imo filios suos Angli & Hollandi nonnunquam eum in finem in Persiam mittant. Horum scopo, & communi rei Literariae commodo, ut inserviamus, epistolas Armenas intelligendi & scribendi artem paucis tradere constituimus.

Quod ad *Stylum* Armenorum in scribendis epistolarum attinet: Literalem Haicanam Linguam adeo affectant, ut is demum eruditissime scribere censeatur, qui, in Librorum Armenicorum lectione exercitus, ad antiquam phrasin quam proxime accedit. Sed cum per paucis hanc Corinthum adire contingat; plerique, praeter Ecclesiasticos qui purius Armenice scribunt, seculares Dialecto Civili, Sjulfajenses nativa sua, utuntur, cui peregrinas voces quam plurimas provinciarum, in quibus commorantur, adspargere solent; ut in literis eorum qui in Persia habitant Persica, qui Moscuae Russica, qui in Minori Armenia & Constantino- poli Turcica, qui in Italia Italica, & sic de caeteris, vocabula adhibita non pauca invenias: plane uti Germani non raro suis Latina, Gallica, Italica, &c, admiscere consueverunt.

In

In *Titulis* saepissime tam antiqui quam hodierni scriptores valde hyperbolici sunt. Antiquorum non pauca exempla invenimus apud Moysen Chorenensem. Qui *Hist. Arm. Lib. I. Cap. VIII.* ad Arfacem I. Persarum Regem Walarfacis Armenorum Regis epistolam sub hoc titulo recenset :

Բարձակ թագաւոր երկրի և ծովու, որոյ անձն՝ և պատկեր՝ ոմկ և է խնկ աստուծոյ, խնկ բախտ և պատահումն ՚ի վեր քան զան թագաւորաց՝ և մտայ լայնութի, որչափ երկնի՝ ՚ի վերայ երկրի. Սաղարչակ կրտսեր եղբայր քո՝ և նիզակակից. որ ՚ի քէն կարգեալ Մարայ չայոց. ողջեր անենայն յաղթութեամբ: i. e.

Arsaci Regi terrae & maris, cujus Persona & imago similis est Diis nostris, fortuna etiam atque felicitas supra omnes Reges, & mentis amplitudo quantum coelum supra terram; Walarfaces minimus frater tuus & commilito, qui a te constitutus est Rex Armenorum: Prosper esto omnibus victoriis.

II. Abgarus ad Salvatorem JESUM, *Hist. Lib. II. Cap. XXIX. p. 1741.* in hunc modum:

Բարձար Երշամայ՝ իշխան աշխարհի առ ՅԵՍՍՈՒՍ ՓՐԿԻՉ և ԲԵՆԵՔԻՔԵՐ՝ որ երևեցար յԱրուսազինացւոց աշխարհիդ՝ ողջմն:

Abgarus Arschami filius, Princeps regionis, JESU SALVATORI & BENEFICO, qui apparuit Hierosolymitanis e regione ista, Salutem.

III. Idem ad Tiberium Caesarem, eodem Lib. p. 30.
 Աբգար Աբգայ Տայոյ Տեառն իմուժ Տեբերի՛ Աբսեր
 Տոովմայեցւոյ խնդալ, *Abgarus Rex Armenorum Do-*
mino meo, Tiberio Caesari Romano, χείρειν. Eadem for-
 mula adhibetur in epistolis ab eodem de manifestatione
 Filii Dei ad *Nierscheb*, Regem Assyriae, & *Artasches*,
 Regem Persiae scriptis, Hist. Moysis Lib. II. Cap. XXX.
 p. 182. 183.

IV. Efras Armenorum Patriarcha ad Heraclium:

Մենաբարեպաշտ՝ և բարեյաղթող Վրիստոսիւ պայ-
 ծառայեալ՝ և մեծամեծ բարեգործութի՛ն պարծանս
 Վրիստոնէից եկեալ յ'Մ.Մ. Թագաւոր Տոովմոյ Տերա-
 կէս, Աղբաս Կաթուղիկոս Տայոյ՛ Տերամբ խնդալ:

Omnibus colendo & felicissimo Victori, in Christo
Glorioso, maxima beneficentia ad gloriam Christiano-
rum à Deo dato Regi Romaeorum Heraclio, Ezras
minimus, Catholicus Armenorum, in Domino Gaude-
re.

V. Idem ad Patriarcham Graecorum:

Յոգնասրատիւ հռչակելի փառաւորութի՛ք յառաքելա-
 կան ժամանեալ ծայրագոյն նախագահութե, Տեր՛Վեր-
 մանոս՝ վերատեսուչ հոգւոյ մեծանուն Թագաւորական
 բաղաբիր Կոստանդինուպոլսի՛ և տիզերկն հայրապետ.
Multum honorande, celebri gloria in Apostolicam ve-
niens πρωτοιαθεδριον, *Domine Germane, summe Inspector*
animarum celeberrimae regiae Civitatis Constantinopo-
leos, & Oeconomice Patriarcha.

VI. Invenitur etiam prolixior ad Patriarcham titulus, in hunc modum.

Մճային անյաղթ զօրու թիւն բարձրացեալ և անեղական աջուլ հզօրին պարսպեալ բարձրացեալ բազկօքն Յի գրգռեալ և հիազօր շնորհօք հոգւոյն պերճացեալ սբ, անբիծ և անարատ Եկեղեցւոյն Փետայ Տեառն Ա:

i. e. *Divina invincibili virtute elevatae, & increata dextera Fortis illius Dei munitae, sublatorum brachiorum Jesu amplexibus circumdatae, & gratia admirabilis Virtutis Spiritus Sancti foecundatae, sanctae, immacolatae Ecclesiae Sponso, Domino N N.*

VII. Frequentissimae hodie sunt hae formulae:

Ստեմնախոհի և եռափայլի (գերապայծառ) Վերապետտի ինքնագլուխ հովուապետի, երիցս երանեալ և սրբազան հօրդ մերոյ հոգևորի Տեառն Ա:

i. e. *Sublimis meditationis Illustrissimo Patriarchae, Independenti Capiti, summo Pastori, Beatissimo, & Sanctissimo Patri nostro Spirituali, Domino N N.*

vel: Երկնահանգէմ լուսաբնկ տիեզերալոյս և գեղապանծ հարսին Վի փետայի Տեառն Ա: յաջորդի և տեղակալի Արքայն մերոյ Վերդորի լուսաւորչի:

i. e. *Coelestis, in luce habitantis, universum illuminantis & Speciosae gloriae Sponsae Christi Sponsa, Sancti Gregorii Illuminatoris Successori, & Vicario, Domino N. N.*

VIII. Ad Archiepiscopum & Episcopum ordinarie scribitur : Ս հարգոյ՝ սրբազան *Summe Venerando & admodum sancto* vel *consecrato*; vel Ս արքայալ՝ և առաքելաշաւի թառուելոյ հոգևոր հոր մերոյ Մ. *Splendidissima sanctitate conspicuo & Apostolici vestigii Doctori*, *Spirituali Patri nostro*, N. N.

Sed notandum adhuc est, quod Nomini Patriarchae, Archiepiscopi vel Episcopi jungatur sedes cuique propria, ut : Մ. Հայրապետի Սրբոյ աթոռոյն Ս Գլխածնայ vel Սրբոյ vel Վանձատարայ՝ vel Մ. Եթամարոյ ողջոյն համբոյր և երկրպագութի. N. N. *Patriarchae Sanctae sedis Etschmiadzenensis* vel *Sisensis*, vel *Gandsasariensis* vel *Agthamariensis*, *Salutem*, *Osculum & Venerationem*.

Ad Archiepiscopos & Episcopos quoque Մ. Վեստապետի (Մ. քրիստոսոյնի կամ Մ. պիսկոպոսի) սրբոյ աթոռոյն ողջոյն 'ի Քրիստոս, i. e. N. N. *Archiepiscopo*, vel *Episcopo Sanctae Sedis* N. N. *salutem*.

IX. Ad Sacerdotem. Ս հարգոյ՝ մեծարգոյ՝ յարգելի՝ սրբանուէր՝ Քրիստոսանուէր՝ պատուական՝ խրատիչ հոգևոր և առաքելի փրկութեան Տէր Մ. Քրիստոսաւանդողջոյն. *Multae Reverentiae*, *Reverendo*, *Sacra offerenti*, *Christum offerenti*, *Honorabili*, *animarum Informatori*, & *Doctori salutis*, *Domino* N. N.

Hi fere sunt usitati hodie tituli, Ecclesiasticorum plerique minorum ad maiores, ex quibus prudens & attentus lector ipse de reliquis iudicet.

Ad seculares vero Viros quando scribunt, innumeris modis variant. Magis frequentes formulae sunt sequentes:

Ad

Ad Mercatorem: Մեծահաջակ և մեծապատիւ պարոն
 Լ: *Celebris & honoratissime Domine N. N. vel Բար-*
բաւաձեալ ընչիւք և մեծանուն Պարոն Լ: Locuple-
tato bonis, & magni nominis Domino N. N. vel Բա-
րեպաշտի և պատուականի Պարնի Լ: Pio & honorando
Domino N.

Vel, si sit Paterfamilias, Լզգաւ և տոհմիւ պայծառ
 Պրն Լ: *Prosapia & familia splendide Domine N.*

Vel, Լմենայնիւ լցեալ և Լի զօրացեալ Պրն Լ:
Omnibus complete & a Deo roborate Domine N. N.

Filius ad Patrem: Պատուելի և յարգելի հօր իմոյ:
Honorando ac Venerando Patri meo N.

Pater ad filium: Սիրելի տենչալի և հոգհալ որդւոյ
 իմոյ Լ: *Dilecto, optatissimo & gratioso filio meo N.*

Frater ad Fratrem natu majorem: Պատուելի և սի-
 րելի եղբայր: *Honorande & dilecte Frater.*

Ad natu minorem: Քաղցրաբարոյ և սիրամունդ
 եղբօր իմոյ Լ: *Suavissimis moribus in amore educato*
fratri meo N.

Amicus ad Amicum: Պատուելի և ցանկալի Պրն Լ:
Honorande ac desiderabilis Domine N.

Tituli alii vulgares dabuntur cum epistolis sequenti-
 bus.

Nomen scribentis, aliquando epistolae, nonnun-
 quam & illius, ad quem epistola dirigitur, nomini
 praeponitur, aliquando subjungitur, & humillimis per-
 sonam vel officium spectantibus epithetis exprimitur.

Episcopi & Ecclesiastici alii in hunc modum: Քրի-
 փոստ ծառայ Լ: *Christi minimus servus N.*

Alii, saepissime etiam non habita ratione conditionis Personarum, his utuntur formulis:

Վո սիրելի և աղօթարար Լ: Tuus amicus & pro te orans N.

Vel, Լ պիկար և նուսառ ծառայ Լ: infirmus & minimus servus N.

Vel (Թշուռառական՝ Կ անպիտան եղկելի ծառայ Լ: miser vel inutilis, deplorabilis servus N.

Vel Վուսառ անպիտան և չնչին եղբայրքս Լ: minimus, inutilis & inops frater (amicus) tuus N.

Europaeorum morem imitantes in hunc vel similem modum: և մնամքո հրամանուցդ խոնարհ պարտաւոր ծառայ Լ: & maneo tuis mandatis humillime devinctus servus N.

Inscriptio exterior epistolae ad Patriarcham, Archiepiscopum, vel Episcopum, saepe fit his vel non multum dissimilibus formulis:

Լա Սեհանձն և Սրբազան Հայրն իմ Տէր (Սնօիրիոս) Գիտապետ՝ կամ Լ (Թուռակալ՝ կամ Հովուապետ Սրբոյ Գահոյին Լ ջմիած յի: Ad Illustrissimum & Sanctissimum Patrem meum, Dominum (Onuphrium), Patriarcham, vel Vicarium, vel Summum Pastorem Sanctae Sedis Etschmiadznenensis.

Լա Սնօիրիոս Լ ըրիեպիսկոպոս (Լ յպիսկոպոս) Սրբոյ աթուռոյն Լ շատաթէի: Ad Onuphrium Archiepiscopum (Episcopum) Sanctae Sedis Eustatii.

Լա սրբանուէր՝ և յարգելի Վահանայն Տէր Գրեգոր Յանկիւրեայ: Ad sacra offerentem & Reverendum Sacerdotem, Dominum Gregorium. Ancyram.

Ad Seculares: Լ ձեռն Ս անեցի Յօհաննիսի (Ուսնի

նիսի) որդի Պա՛վոստոսին. 'ի թիֆլիս Ad manus Wanensis Johannis, filii Domini Pauli, qui est in Civitate Tiflis.

Ընթ հասցէ (Կ հասցի, հասանի, ժամանեցի) գիրս (Թուղթս՝ նամակս՝ արակս՝ բարտեղածիրս՝) Սրբաւմ 'ի ձեռն Պետրոսի որդի Փանոսին իւր մին օրն հազար անբայ հասուցանօղն Լյստուած օրհնէ: Bono cum Deo perveniat haec epistola Amstelodamum, ad manum Petri, filii Domini Stephani, cujus dies sint milleni, incorruptam (non-apertam) afferenti benedicat Deus.

Ad pleniorē styli epistolici cognitionem exempla preducemus sequentia: Sit igitur

I. FORMULA BULLAE PATRIARCHALIS.

Յն ին Ծառայ Կահապետ Կաթողիկոս նմ հայոց
 և Պատրիարք Սաղարշապատու Լուսակառոյց՝ և
 Տիրանկար Գերանայժառ Սբ Լթոնոյս Լյմիածնի
 Յորմէ ժամանեալ հասցէ գիր օրհնութե՛ և նամակ
 պահպանութե՛. չորհք առաքելական՝ և Լճային բազ-
 մնապատիկ օրհնութին՝ 'ի վերայ լհանուր նմ երկրի՛ ուր
 և հասցէ նամակս այս՝ բաղաք և գիւղ՝ նախ Պատրիարքայ՝

Bbb

Լպի-

Եպիսկոպոսաց՝ Սարգապետաց՝ Քահանայից՝ Իշխանաց՝
 Գալիսթաուորաց, և առ հասարակ ամ Երևանորչա-
 դանան ուղղափառ Քրիստոնեից խնդալ՝ Ի Տէր՝ Լ՛մէն:

Շնորհք լէ ձեզ և խաղաղութի յ՛Մ. Յ. Տօրէ ամենա-
 կալէ՝ և ՚ի Փրկչէն մերմէ Յոէ՝ Քոէ՝ և ՚ի Արքայ հոգւոյն
 Կենարարէ՝ և Քարերար Սարգասիրէ՝ Լ՛մէն:

Հայրն Լ՛ծ զձեր հայրն օրհնեսցէ, Արդին Սիածին՝
 Ծաղկեալն ՚ի Երանն զձեր որդիսն պահպանեսցէ, հո-
 գին Սէ ըզձեր հոգին մնքրեսցէ՝ Լ՛մէն:

Եւ ընդ Տնագիր պարզեացս ծաներուք՝ հոգւոր
 Արդիք իմ ՚ի Քո. Օր:

Արոյ աղագաւ հրամայեմք առ հասարակ Ուղղափառ
 Եպիսկոպոսաց՝ Սարգապետաց՝ Քահանայից՝ Իշխանաց՝
 մեծաց և փոքունց հնազանդելոցն մերոց. զի ամենեքեան
 համակամ լինելով՝ յորդորեսցեն զտպումն ասացեալ
 գրոցն՝ առ ի շահակեաութի ազգիս. Սիրողք օրհնութե
 մերոյ՝ օժանդակք լինիցին գործոյդ: Եւ միոք իշխեսցէ
 լէրիմանալ և արդելու զայդ գործ օգտակար և պիտանի.
 զի մի՛ զպատիժս հոգւորս կրեսցէ ՚ի մէնջ՝ և յարդար
 Դատաւորէն: Լին ունիմք ժառանգել ձեզ զօրհնութի
 Քարձրելոցն հնազանդութի Սէ Լ՛թուոյս. Աղջլերուք
 ՚ի Քոէ՝ Լ՛մէն. Գրեցաւ թուին իւձծդ. Գեկտեմբերի
 ամ. ՚ի Դրան Սէ Իշխանին:

Hoc est.

JESU CHRISTI Servus NAHAPIED, CATHO-
 LICUS omnium Armenorum, & PATRIARCHA
 Walarfchapadae, Lumine delineatae atque a Domino
 fundatae Sanctae Sedis Etschmiadznensis, a quo per-
 veniat epistola benedictionis & bulla conservacionis.
 Gratia Apostolica & Divina multiplex benedictio su-
 per

per univcrsum terrarum orbem, quocunquc veniet bulla ista, in civitates & oppida. Primò Patriarchis, Episcopis, Doctoribus, Sacerdotibus, Primatibus, fortunatis, & in communi omnibus, qui sunt *Gregorii* Illuminatoris - Confessionis Orthodoxis Christianis, Gaudere in Domino, Amen.

Gratia Vobiscum & pax a Deo Patre omnipotente, & a Salvatore nostro Jesu Christo, & a Spiritu Sancto vivifico & benefico *Φιλανθρώπιω*, Amen.

Pater ille Deus vestris Patribus benedicat; Filius ille unigenitus, qui floruit in cruce, vestros filios custodiat; Spiritus ille Sanctus animas vestras purificet, Amen.

Et una cum a datis his Domino muneribus scitote, Spirituales Filii mei in Christo, quod - - -

Qua de causa mandamus omnibus orthodoxis Episcopis, Doctoribus, Sacerdotibus, Primatibus, majoribus & minoribus, obedientibus nostris, ut omnes unanimi voluntate promoveant impressionem dicti libelli ad utilitatem nostrae nationis. Amatores nostrae benedictionis suffragentur isti operi, nemo audeat resistere, aut impedire opus istud utile ac necessarium, ne poenas spirituales patiatur a nobis & a justo Iudice illo. Spero vos haereditate accepturos benedictionem Excelsi illius in obedientia hujus Sanctae Sedis. Salvi estote a Christo, Amen. Scriptum anno aerae Armenorum MCLIII. d. I. Decembris.

S C H O L I A.

Sigillum epistolae praemissum Patriarchale est, in
Bbb 2 cu-

cujus summo apice positum est Γ , circello inclusum, idem significans quod δ ΩN Graecis, & پ Arabibus. Rabbini id per השג , & nostrates per *I. N. D.* vel *B. C. D.* exprimunt.

Inscriptio, quae est in Circumferentia, tantum Patriarchalis est, his, ex parte decurratis, literis denotans: $\text{ՀԵՈՐՀՕՔԵ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՆԱՀԱՊԵՏ ԿԱԹՈՒԻՂՈՍՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ}$. i. e. GRATIA DEI NAHAPIED CATHOLICUS OMNIUM ARMENORUM; cum in aliis Patriarcharum Sigillis plerumque Doctoralis etiam Titulus in circello interiore, & in extrema peripheria duodecim Apostolorum Capita conspiciantur. Imago insculpta est Salvatoris, ad cuius latera scriptum est ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍ JESUS CHRISTUS, manu tenens Evangelium, signatum his literis ԵՍԵՄ , quibus addendae erant, ՔՐԿԻԶ ԱՇԽԱՐՀԻ EGO SUM SALVATOR MUNDI, quae ultima verba expresse addita vidi in aliorum Patriarcharum sigillis. Literae vero ՌՃԻ indicant annum quo hic NAHAPIED ad Patriarchalem dignitatem erectus est, nimirum juxta epocham Armenorum MCXL . quae respondet nostrae, juxta vulgarem computum, à Nato Christo anno MDCXCI .

Stylus hujus Epistolae fatis gravis & elegans est, Dignitati atque Personae scribentis conveniens, sed rationes nonnullae prohibebant, omnem bullae hujus tenorem publice exhibere.

Vocabula ista Պատրիարք *Πατριάρχης*, Կաթոլիկոս *Καθόλικος*, Լսպետոսյան *Ἐπίσκοπος*, Եկեղեցի *ἐκκλησία*, Grae-
ca

ca sunt ; Վահանայ ܘܚܘܢܝܘܢ Chaldaicum ; Վովաթաւոր origine Arabicum, a واول quod fortunam, felicitatem ac prosperitatem significat, a rad. واول mutavit fortuna periodos, in III. Conj. Divitias ac felicitatem concessit Deus, hinc Վովաթաւոր fortunatus, felix.

II.

Վմաբարոյ և ուղղաշաւիղ Հարց ; միանգամայն և եղբարց միահաղոյն հոռեցելոյ 'ի Վ'ն Յ'ն 'ի Տ'ն մեր Ողջան և համբոյր ըստ պայմանին մատուցանեմ իւրաքանչիւր չափու և պատճոյ : Ըյլ և յողեմ ընդ այց զդուն իմն խնդիր' և հայցուած վասն դեռաբոյս երիտասարդի Վ : կոչելոյ, որ է 'ի Տ'ն մէ ազատաց' և համեղաբարոյ յ'նմ իրս, և 'ի տիսմանհու թե յ'անձին կալեալ զըջադայու թիս այլեայլ գաւառաց և սահմանաց, ոչ սակս մարմնաւոր փարթամութեց, և իրացեղծանելեաց, այլ միայն տենչումն և ծարաւ յ'ինքեան աւրնկալեալ՝ զհմտութի և զտեղեկութի այլատարազ՝ մանանանդ Վրեւելեան Լեզուաց. և այսու սիրով վառեալ ելիք զ'նմ զիւրնն, և դիմեաց յօժարութե' ի վայրս պանդխտութե' թերեւ լցցէ զծարաւ իւր' և զփափաք : Լրդ զինչ խնդրէ 'ի Սիրելեացդ՝ կրտսեր, և անպիտան եղբայրձեր Վ : զի մինչ դիպիցի առ ձեզ սիրելիդ մեր Վ : ընդունիցիք զդասիրով և քաղցրութե' եթէ օթագայիցի առ ձեզ գեղեր մի կ երկուս՝ ընկալարուք որնս անգամն Եկեղեցոյն Վ'ն, ի հրամանի փրկչին . () տար էի և ժողովեցիք զիս : Որովք և դուք արդիւնաւորեալք՝ վարձս բարիս ընկալիք 'ի Վրիստոսէ՝ ի ասելոյն . Օորարարիք միում 'ի փոքրկանց' ինձ արարիք : Եւ խընդրեմ ներումն համակրիք եղբարցդ

Գրեցաւ յՄ. մատէլօղամ Լ. Ս. Լ. ճաղալից՝ Է. Էնթալայ
քաղաքի. դարուլանայ:

յՄ. մի Տէն ուչղ.
Է. ի չայոց Թուին Սուտ քո քրտամբ,
ու. ճ. ճ. ի մուտո Յուլիոի. Բայց եւ փայլմամբ:

I. N. D.

Iisdem moribus & recta nobiscum semita incedenti-
bus Patribus, simul & Fratribus, una vocatis in Chri-
sto Jesu Domino nostro, Salutem & osculum offero,
juxta conditionem dignitatis uniuscujusque & hono-
ris. His etiam addo exiguam petitionem atque postu-
lationem pro adhuc germinante adolescente N. N.
nominato, qui est e Prosapia bona & moribus suavis
in omnibus rebus, & in annis juventutis suae in se re-
cepit peregrinationes in diversas provincias & confi-
nia loca, non propter corporales divitias & res cor-
ruptibiles, sed tantum, desiderium atque sitim in se
concupiens eruditionis & cognitionis diversarum prae-
primis Orientalium linguarum, harum amore incen-
sus, relictis omnibus suis, tetendit sponte in loca pe-
regrina, ut fortassis adimpleat sitim suam atque desi-
derium. Jam igitur, quid petit a vobis dilectis mini-
mus & inutilis frater vester N. N. nisi ut, si perve-
niat ad Vos iste dilectus noster N. N. suscipiatis eum
amore & suavitate; si diversetur apud vos nocte una
vel altera, recipiatis eum tanquam membrum Ecclesiae
Christi, juxta mandatum Salvatoris: *Peregrinus eram,*
& *recepistis me;* ut & vos justificati mercedem bonam

ac-

accipiatis a Christo, juxta dictum illud: *quod fecistis uni ex parvulis meis, mihi fecistis.* Et peto veniam a vobis fratribus iisdem mecum infirmitatibus obnoxiiis.

Scriptum est Amstelo-
dami, anno Domini
MDCCVI. Armenor. epo-
chae MCLV.

Ego N. N. flagellis ple-
nus & subjectus aerumnis.

Ingressus tuus cum sudore,
Sed exitus cum splendore.

N O T A.

Adeo nitido atque puro stylo haec epistola est scripta, ut nul-
lum in ea peregrinum vocabulum observetur; phrasis adeo terfa, ut
in recentiorum scriptis huic comparandam difficulter inveneris, nisi
in epistola quarta subsequente.

Ընկնասիրելի եղբայրակից մեր. III.

ՀՈ. Բ. Տ. 1704. ՚ի Կոստանդ
ի մարտ. ևն.

Ընդ Պարոն Բ. մերոյ յղեցեալքդ մեզ՝ յերկանց
հոգունակութե ձերոյ հասին անթերի ՚ի ձեզս մերս,
որոյ վն և առաւել ևս զառութե սիրոյդ, գոհեմ և եղէց
միշտ. որպէս ն'անցելում տրակին, որ յՄԺՏն 1702.
գրեցի: և որնյո յայնժամ առբարեցի զիս վն գնոց
առաքեցի լոցդ, և այժմ կրկնեմ. թէ չունիմ զ'այնպիսի
համապատասխանող որումնստ տայցի զ'զրամն, և այդբ
նորին ընկերն հատուցանիցէր եղբայրութեդ: Դոն
արդարև այնպիսիք, բայց ՚ի Վհնէցիայ և եթ ունին
դհւս

Չ՛համապատասխանիչա, եթէ յօժարիցի եղբայրու թիղ ;
 գրեցի առ իս զկամն իւր, և զորքանու թիղնոյն. և ես
 փոյթ հասուցից զգամայիւմն ՚ի Սէնէցիայ, ուստի ունիցի
 եղբայրու թիւնդ : խոնար հաբար ողջունեմ զՍէնէ-
 պատիւ Տէրն իմ զՍէրունի Սարգսպետն արդիւնա-
 կան լ, և զամն և լեւն, որք յարակիցք են եղբայրու-
 թիղ. և մնամ միշտ և յամենուրեք

Պատրաստական ծառայ
 լ :

Dilectissimo Confratri nostro Salutem
 multam do.

Anno 1704. Leopold. d. Martii 31.

Per Dominum N. missa vestra ad nos, allaborante
 cura vestra, pervenerunt sine defectu ad manus nostras,
 quorum causa, praecipue ob puritatem amoris vestri
 gratus sum & ero semper, prout in superiori epistola,
 anno Domini 1702. scripsi: & quemadmodum tunc
 excusavi me de pretio missorum vestrorum, ita & nunc
idem repeto, quod non habeam talem respondentem,
 cui heic darem pecuniam, ejusque socius redderet fra-
 ternitati tuae: sunt quidem *apud nos* tales, sed Venetiis
 tantum habent suos responsores, si *id* desideret frater-
 nitas tua, scribat ad me voluntatem suam, & quanti-
 tatem pretii. Egoque confestim mittam cambium Ve-
 netias, unde habebit id fraternitas tua. Humiliter sa-
 luto honoratissimum Dominum meum Senem, Docto-
 rem

rem bene meritum N. & omnes cum eo, qui conjuncti sunt cum fraternitate tua, & maneo semper & ubique

Paratissimus servus N. N.

SCHOLIA.

Epistola haec a Viro erudito in Polonia scripta est, sed coacta phrasi, Armenis alias minus usitata, literae շՈՒՍՏ. legendae sunt զողջոյն բազումում, significantes ut superius. Տրակ epistola, epistolium, Diminut. à տուր datum.

Աբաարել excusare, pro quo etiam dicitur անսեղադիր անսել inculpatum reddere.

Տամապատասխանող, Տամապատասխանիչ κατά ἄνδρα correspondentem & corresponforem significant, sed ab hoc scriptore ad modernum Europaeorum usum formata composita, quorum simplicia alias frequentiora sunt.

գամբիւնն vox latina cambium est, Armenice Տաւալաճառ cambium, & campsor Matth. 21: 12. Ἀκρίβεια scriptoris in ponendis spiritibus supra շ', ն', & չ' item in adscribendis Accentibus supervacaneis ipsi peculiaris est.

IV. Աղելի, ցանկալի, և սիրելի եղբայր.

Ահա ընդ նոյն երիտասարդին, որ զառ'իքէն յ'իս Տասոց զնամակդ, յ'ուղի արկանեմ սակաւ ինչ ծիրս 'ի վերայ մատնաչափ քարտիղիս, խնդրելով նախ յամենաինամ մարդասիրութենէն ԱՅ զերկարածիդ աճուրս
 Ccc քեզ

քեզ՝ և որդեկացդ հանդերձ ողջագուրեայ համբուրիւ
 ողջունեմ, և գրկալիր ողջունիւ համբուրեմ զնագելիդիմ՝
 և զտենչալիդ. Ը որս կողկողակի՛ պաղատիմ՝ զտիրաբարոյ
 քաջութիդ, զի մի սաունկանեալ զինէն, և զթղթոցս
 հեծութեց՝ քամահիցես զգրեցեալս, և զյառաջեդեալս
 շաղկաղփութիս, ճրախօսութիս՝ և բարբաջմունս համա-
 րեցիս, այլ՝ զուտ և վճիտ ճըշմարտութի. Volat irrep-
 arabile tempus. արդեօք իցէ սուտ: նաև: չիցէ ճշմարիտ՝
 inexorable fatum, և cunctos mors, որ է ultima linea
 rerum, una manet, յետոյ pulvis fumus. մի թէ ոչ իցէ
 ստոյգ. ibi est amor, ubi est reciprocus. Ը որդ՝ ընդէր
 ոչ կամք միանգամայն կեալ՝ ի միասին. միմեամբք խնդալ՝
 զմիմեանս քաջալերել՝ միմեանց ձեռնսու լինել խորհրդով՝
 և արդեամբք: Ե՛րկնցելում նուագի զանցիմ և զորպի-
 սութիս գրեցի քեզ՝ աղաչելով, որնյս և այժմուս
 կրկնեմ զաղաչանս պարզապէս ՚ի պարզ սրտե գալ՝ չողալ
 կամիցիս յանտ ՚ի քաղաքս զի՛ ի միասին ուրուրեք իցեմք
 միմեանց թիկունք իբր զմի սիրտ ՚ի միում մարմնի, զմի
 բարեկամ ՚ի միում խորանի, և զմի սիրելի՛ ի միում սենեկի,
 հարազատք՝ միաշունչք, և առ մի և նոյն շաւիղ խորհրդոյ
 զաչս մեր յառելով՝ ՚ի հոգևոր և ՚ի մարմնաւոր պէտս
 մեր և մերագնէից. Աղջլէր եղբայր իմ ցանկալի՝ և շնորհալի

1709. Յունիսի 13. որում մնամ փախաքալե
 յՄնաստրդամ. ջնչն Մ. Թշուառելի:
 զցանկալիդ և յարդելիդ Պետրոս ողջունէ խոնար-
 հաբար:

Nobilissime, Desiderabilis, & Dilecte Frater,
 Ecce per eundem adolescentem, qui a te ad me at-
 tu

tulit epistolam, mitto paucas aliquas lineas supra digi-
 talem chartam, petens primò ab omni providenti *Φιλαν-
 θρωπία* Dei longaevos tibi dies, & filiolis tuis plenif-
 simam Divinam indeficientem benedictionem; tum fa-
 lutis amplexu osculor te Nobilissimum & Desiderabi-
 lem meum, quo animitus precor tuam dilectae con-
 suetudinis strenuitatem, ne, negligens me & mearum epi-
 stolarum gemitus, contempnas haec scripta, & quae
 propofui pro nugis, *κενολογία*, atque rebus futilibus ha-
 beas, cum sint pura & sincera veritas. *Volat irrepara-
 bile tempus*, ane falsum est? Et annon verum est: *in-
 exorabile fatum*, & *cunctos mors*, quae est *ultima linea
 rerum*, una manet, postea *pulvis sumus*. Sed annon
 etiam certum est: *ibi est amor*, *ubi est reciprocus*. Jam
 vero, quare non fumus unà, ut unà vivamus, unà gau-
 deamus, nos invicem animemus, mutuo juvemus con-
 filio atque opere. Praeterita vice transacta *negotia* mea
 & conditionem scripsi tibi, rogando, sicut & jam re-
 plico preces puras ex puro corde, ut venias & profi-
 ciscaris huc, in hanc civitatem; ut ubicunque simus,
 alter alterius onus subeat, *vivamus* tanquam unum cor
 in uno corpore, *ambo ut unus Rex* in uno throno,
 unus amicus in uno conclavi, & ut unus dilectus in
 uno cubiculo, sinceri & ejusdem animi *fratres* ad unam
 eandemque semitam oculos nostros infigamus, ad spiri-
 tualem & corporalem utilitatem nostram & nostratium.
 Vale mi frater semper desiderabilis & gratiosè,

MDCCIX. d. XIII. Jul.
 Amstelodami.

Cui maneo desiderio plenus
 inops miser N. N.

Te desiderabilem & aestimabilem Petrus salutat humiliter.

N O T A :

Purissima est haec epistola Haicanorum Literali Lingua, ac tersa phrasi scripta, à viro inter Armenos Clarissimo, cujus epistolae omnes merentur, ut in unum volumen collectae ad hujus gentis commodum edantur, quo tandem habeant Armeni accuratius scripturi, cujus ductum sequi, & dictionis elegantiam imitari possint.

V. ԹԻՒՆ Հայոց ԱՃԺՄ Կոյեմբերի 25. Ռուսալա: ԱճԲ սիրն Մ:

Արչ լինի վերոյ սճբին զուլուզումն: որ հրմանուցեդ հուխնդրեմ որ գրես միջի գիրն տաս բելլըղաթի սիրն Մ: և հրմնբըդ էլ բերանուլ ասես որ շուտուրուխսիտան բանդիս գրի որ խիստ զարուր բանայ. հուխնդրեմ հրամանուցեդ որ հեղանաս ոչ որ սիրն Մ: և հրամանուբդ ասրսնբին ավհալն գրես ծախսե սրծե էլ էք թէ էլ ունիք ծախելու. և մին էլ նարվու վերա գնացած ջուսիաթին ասվալն բանդիս ծանուցումնես և մսկովին եկած ջուսիաթին ում կշտի ան վերեկէլ և ու կայ բազրկաներեցն. շողավաթանես մին քալիմայ գրես, որ չնորհակալի ու լինիմ հրամանուցըդ էհմալ չի անես և կուվի ասվալն գրես: Աւելի էխպոր մէկ օրն հազար:

Ծնյւ. որդե Մ:

Epocha Armenorum MCLI. d. Nov. XXV. Breslav.
Amico Domino N. N.

Notum erit supra dicto amico, hoc officio, quod a Te,
mi

mi Domine, rogem, ut inclusam hanc epistolam Bel-
 gradiensi Domino N. tradas, & oretenus exponas,
 ut cito responsum huic seruo scribat, quoniam nego-
 tium valde urgens est, tu autem, Domine, ne molestia
 afficiaris, & Domini N. tuarumque mercium condi-
 tionem scribas, ane vendideris eas, an adhuc ven-
 dendas habeas: sic etiam per Narvam venientium ho-
 minum statum huic seruo notum facias; qui Moscuam ve-
 nerunt apud quem diversentur, & quinam illi sint mer-
 catores: rem gratam facies, si vel uno verbo scribes; &
 si me amas, Domine, belli statum scribere nequaquam
 omittas. Caeterum dies tui, amice, sint milleni. Ser-
 vus tuus N. Filius N.

S C H O L I A.

UwSup. Amico, Arabica vox est, Armenis aeque ac
 Persis & Turcis frequentissima, scribitur Ar. صاحب
 socius, amicus, item herus, Dominus, unde صاحبة &
 صاحبه societas, amicitia, rad. صحب socius, comes
 fuit.

قولنقولني a Turc. voce قول mancipium, servus
 pretio emptus, hinc addita terminatione abstr. fit قولوغ
 mancipatus, us, officium vel servitium proprie manci-
 pii, humilitatis ergo hoc loco adhibetur. قولنقول proprie
 necessarium Turcica vel potius Arabica vox est a
 rad. قول abegit, persecutus est, in genere urgentiam
 significat.

قولنقول Arab. جماعة turba, multitudo, rad. جمع

collegit. հշտի a հուշու *latus*, proprie *propinquitatem* significat, ut *իս հշտին a meo latere, apud me, քո հշտին, նորա հշտին ab illius, istius latere.* *բախմայ* corrupte pro *բախմ* oratio, loquela, sermo rad. *բախ* locutus fuit.

էհմալ ab *ժ* distulit, intermisit, omisit.

En! L. B. talis est hodiernus vulgaris, Armenorum loquentium & scribentium mercatorum stylus: Sed videamus unum adhuc exemplum juxta Sjulfajensium Dialectum:

VI. Եւ զի զի նմիք Եւք եղբր և եղբարայսեր նրն Եւ Եւ գրկեցամ Փոքր թիւն. ճէ. զմր. ինչ ումն ամբողք:

Եւ զի զի բամթար: տխրայսիրտ և մուլուրիեալ ծանցա-
կան ծանցիցող, անող և բանդկի հասցէ վերոյ գրեալ
զուլուղումն: որ հրմնոց: զմր: ճէ: գրած ան-
աթլամէն: նալ զմր Ի: ումն: բանդիգ խասամ հրմնոցէ
մուսաթ դայր ելանք որ բանդիգ իեադիր արթէ: Արածն
հրմնոց: սրտին մաթլայրմն: ճխտէ ֆարեղ լինես յեր-
կար ումբր տայ: բարով ուրախութեւ: հրմնոց: էլ գոյս
փայիուսիգ առեսք որ շատ և չտ կարօտութիւն
ունեմ հրմնոց տեսուն: չնի ասես թէ չունի մունի այ
գրէլ հրմն. բրդ: էլ աս խաբար որ բանդի: չունի մունի
չունեմ ինչպէս որ իմ: սրգիննայ էն ամ գրէլ այ
իմ: եղբր թէ որ նմ: աջալիս աման կու տայ որ մին էլ
հրմնոց զուլուղումն բուլումիչ կու լինեմ: խօլ կարօտս
կարօտմ և այլաղին զինչ ումբր և ուլ լթ և գոյս էլէլ
պկան թուղութի առես որ վաղ գրեցի և հրմնոց: սլա-
թիթ գիրն պիս չառես: ի տխրայսիրտ և մուլուրիեալ ծանցի
Եւ

vero explicabimus ea breviter: Վիճակագրութիւնն composita
 vox ex Arab. ولي ولى & نعمة *Largitor gratiae*, Persae tan-
 tum Regi suo hunc titulum tribuunt, sed Sjulfajenses
 illum pro quocunque *benefico* accipiunt. քամին à Perf.
 քամար *parvus, paucus*, in Comparat. sequens vox քամար
 minor Superl. քամար *minimus*. արդ Perfis ac Turcis ար
notitia rad. Arab. quae I. Conj. Signific. 3. *manifestum fecit*. քանդակ Perf. քանդակ adv. *servi instar*, a
 քան *servus*. Գամար *Gamar* mensis Sjulfajensium est, 30
 dierum, respondens circiter Augusto nostro: sed de
 hoc mense, ut & de aera Armenorum parva, vide
 Dissertationem nostram praelim. մահացողք Perf.
 մահացողք idem quod Armenis ցարհակալ i. e. *gratus*,
gratiam habens; իւար pro իւար Perf. Իւար
recordatio, Commemoratio. արքա Arab. արքա
aetas, vitae tempus. մատակարար Ar. արքա *petitio,*
desiderium a طلب *rogavit, quaesivit*. Քարեղ ab Arab.
 արգ *absolvit, ad finem perduxit*. փայտուտիք sunt
 duae Persicae voces, پا *pes* & ڤوس *osculatio* à باس *ba-*
sum, osculum, unde باس باس *basiare*, քանի մանի
 corruptissime scribitur pro *ceremonia*, տարար Arab. ար
scivit, cognovit, արար ab ար *festinus*, cujus rad. *pro-*
peravit, Armenis Turcis ac Persis vulgo pro *decreto*
mortisinopinate completo accipitur. աման Arab. աման *secu-*
rus, tutus fuit. արարար Turcicum est pro بولوسمق *con-*
venire in uno loco, videre sese, ար Perfice خوب *bonus,*
bene, interjectio est h. l. արարար Arab. سلام *pax, pro-*
speritas.

ՓԵՏԻՐ ԸՍՏՈՒՆՈՅ:

PRA-

P R A X I S G R A M M A T I C A .

OBSERVATIONES quasdam, & resolutionem Vocum Grammaticam dare, ad Exemplum lectionis ex *Moyse Chorenensi*, Grammat. Ling. Literalis Arm. Lib. I. Cap. IX. promissimus. In tyronum igitur gratiam, expeditis, Divino auxilio, istis omnibus, hoc adhuc negotii, institutionis ergo, adjiciemus:

Պիմուննն *irruptio, occursum, adventus*, Nomen Verbale est, II. Decl. Regularium, Gen. դիմմանն. Instr. դիմմամբ, eliso in obliquis ու, juxta Can. Gen. V. Derivatur a դիմել *occurrere, venire, impetu ferri* ad locum, Matth. 8: 32. hoc vero a դիմ *aspectus, vultus, persona*, item *ira*.

Իմեզ *adnos*, est Dat. praefixi, qui adhibetur quando motus ad locum significatur, juxta Syntax. p. 193.

Պոմպեյի Pompeji, est Genitivus Latinus, pro quo etiam dicitur Պոմպեյոսի à Nom. Պոմպեյոս, Vocativus quoque vel similis Nominativo, vel in է Graecum aut Latinum exit, ut Պոմպեյէ, Պեարէ, Վազարէ.

Հռոմէացեաց Romanorum, Genit. Plur. est VIII. Decl. Reg. a Nom. S. Հռոմէացի, Gen. ցոյ Distinguendum ab Հռոմ Romaeus, Graecus Adjective & Substantive, qui alias Յոնն Jonicus in pl. Յոնք Jannes.

Օրսավար exercitus-Dux, Compositum nomen est (VI Decl. Reg.) ex օր exercitus, & Participio Apocopato վար pro վարող a վարել regere, ducere; &

pellere, abigere; item rus colere, proprie arare significat, Matth. 6: 26. Verbum Neutrum est, quod Deponens Latinis vocatur, զարիլ *uti, և* pro ել fere semper scribitur, Coniunctio copulativa, *Et.*

Ընուլ *capere, accipere, recipere* Infinitivus est, per nomen actionis (անուի) explicandus, Syntax. p. 215. Reg. X. Paradigmatis loco hoc Verbum in III. Conjug. integrum exhibuimus, Gram. Lit. p. 134. ff.

Ղաթաղ *Masacram*, est Acc. Sing. a Nom. Ղաթաղ urbs est celeberrima Minoris Armeniae, s. Ciliciae, gentis ejus metropolis, alias etiam *Eusebia*, nunc vulgo *Caesarea* dicta. Conf. Strabon. Geograph. Lib. XII. unde Ղաթաղ nuncupata fuerit, Vid. Dissert. nostram Praelim.

Մահ *mors*, Gen. մահուան & մահու I. & IX. Decl. Reg. vid. Gram. p. 74. hinc Մահանայու *mortalis*, & անմահ *immortalis*.

Միհրդատ *Miherdatis*, Genit. I. Decl. Irreg. a Nom. Միհրդատ *Miherdat*, ita semper Armenis scribitur, non *Mithridat*, uti Graeci, litera Տ & aequi polente destituti, scribere coacti fuerunt. Composita enim haec vox est ex Միհր *Deus Persarum; Sol*, & դատ *judicium*, significat idem quod Միհր.

Ժամանակ *tempore*, est Com. S. a Nom. Ժամանակ, quod deductum videtur a Ժամ *hora*, unde Ժամանակ *accessus, adventus*, & Ժամանակ *idem quod հասնել pervenire*. Ad quod autem Tempus Auctor hanc historiam referat, discimus ex ejus superiori Capite: nimirum, postquam hic Tigranes secundus, defuncto Pa-

tre

tre Artafese, anno nono & quadragesimo regni Arfacis Regis Persarum, in regna Paterna successisset, irrumpentes Graecos repressisset, fana Idolis suis destruxisset, ex Judaea, muneribus Alexandrae, Messaliniae, mitigatus, contra grassantes in Armenia Sicarios reversus esset, appulit Pompejus.

Պօրք exercitibus, est Inst. Pl. Num. a Nom. S. զօր Vis, virtus, fortitudo, in Pl. զօրք exercitus, VI. Declinat. Regularium.

Բազմոք multis, est instrument. Pl. N. a No. S. բազմոք convenit cum Substantivo praecedenti in Numero & Casu, Syntax. p. 179.

Նկեալ veniens, est Part. Praet. anomal. vid. Gram. p. 133. Հասեալ perveniens, similiter Part. Praet. Verbi Հասանել, cujus Tempora primaria vid. Gram. p. 123.

Երկրկրեայն in mediterranea, est Dat. Pl. VII. Decl. Reg. Componitur ex երկր medius, & կրկր terra. Sic vocatur Auctori nostro totus ille tractus intermedius inter Pontum Euxinum & mare Asiaticum, a Bosphoro Thracio usque ad Euphratem. Sic idem scribit Mare Graecum, seu Asiaticum, terminari ab Oriente Septentrionali regionibus mediterraneis, in Compendio Geograph. Universalis p. 16.

ՂՍօրոս Scaurum, est Acc. Sing. cum praefixo suo զ, quo abjecto fit Nominativus, sed imperitia Scribarum ita legitur pro Սկաւրոս, cum enim Armeni caractere օ uti inciperent loco աւ, rudiores ubique աւ per օ scribendum esse putarunt.

զ Սպարապետն *equitum Praefectum*, est Acc. S. cum praefixo շ & affixo ն, quibus abjectis redit Nominativus. Componitur ex Սպահ eques & ւետ *primarius*, արքի 3 pro Սպահապետ vero, elegantiae causa, dicitur Սպայապետ vel, uti hic est, Սպարապետ.

Իւր *suum*, est Acc. S. omisso շ quia id cum praecedente Casu positum est, juxta Syntax. pag. 195. Observ. II. a Nom. Իւր vid. Gram. pag. 95.

Մ'Սորիւ *in Syriam*, est Dat. Praefixi Pl. Nu. a Nom. Մ'Սորիւ IX. Decl. Reg. nonnunquam & Սորիայ *Syria*: aliquando & Assyria Մ'Սորիւ vocatur, sed melius tamen ab Auctore nostro Մ'Սորեստան.

Մաքէ *mittit*, est 3. Pers. S. Praef. Ind. I. Conjug. ab Infinit. առաքել *mittere*, 1. Praef. առաքելմ *mitto*, Praet. եցի Part. առաքեալ *missus*, *Apostolus*, ut 'Απόστολος ab ἀποσέλλα.

Տալ *dare*, Infinitivus Verbi Anom. տալ *do*. vid. Gram. pag. 133.

Պատերազմ *bellum*, est Acc. sine Praefixo շ, juxta Observ. I. ad Reg. IV. Syntax. pag. 194. Coincidit cum Nom. in Gen. մի, VI. Decl. Reg. Componitur ex պատ *circuitus*, *circumquaque*, & ռազմ *pugna*, *rixa*, *contentio*. Inde պատերազմել *bellare*, *bellum gerere*, in Part. Praet. պատերազմեալ:

Ընդ *cum*, Praepos. regens Dat. uti hoc loco. Instr. ut ընդ այլով *sub alio* Moyf. Chor. Hist. p. 8. Accusativum, ut ընդ դուռնս *per portas* Hab. V. 13. Ablativum, ut ընդ աջմէ *a dextra*.

Տիգրանայ *Tigrane*, Dat. S. a Nom. Տիգրան *Tigranes*,

nes, I. Decl. Irreg. Hic secundus fuit Tigranes Armenorum atque Syrorum Rex, cujus sororem in uxorem duxerat Miherdates.

Nota: Heic omiffa sunt verba quaedam in imprefo exemplari Historici noſtri, quae poſtmodum inventa in MSto exemplari Mercatoris cujuſdam, ſic habent: Որք եկեալ է ոչ պատասխալ Տեղբանայ, քանզի qui veniens, non occurrente Tigra- ne, (quoniam ille erat reverſus in regionem ſuam propter tumultus ſicarii iſtius,) Damascum tranſiit Scaurus.

Պատասխալ Part. Praet. Ac. a պատասխալ occurrere. Իրանի quoniam Conjunct. Cauſ. ex քան quam, & շի quod.

Իր erat. 3. Perf. S. Imperf. Ind. Verbi Subſt. Էմ Sum, Gram. p. 154.

Դարձեալ reverſus, Part. Praet. Act. Verbi դառնալ reverti, cujus tempora vid. Gram. p. 131. Alias adverbialiter ſumtum ſignificat iterum.

Յիւր աշխարհն, eleganter dicitur pro յաշխարհն իւր in regionem ſuam, Syntax. p. 216. Reg. XII. իւր vid. ſupra; յաշխարհն eſt Dat. S. Praef. յ, & affixoն, a Nom. աշխարհ quod aliquando mundum univerſum, aliquando regnum vel provinciam particularem ſignificat. Deducitur ab աշխար lamentatio. Hinc Proverb. աշխարհ է աշխար mundus eſt lamentatio.

Որ ան propter, Praepoſ. reg. Gen. ut զորքայ quapropter. Խուճապանայ tumultus, Gen. Plur. a No. խուճապանք proprie ſolicitudines, VI. Decl. Reg. hinc խուճապել feſtinare cum ſolicitudine, rad. խուճապ terriculamentum, ſpectrum.

Յեղուզակին *ficarii istius*, est Gen. S. VI. Dec. cum affixo ն Relativo, a Nom. յեղուզակ *ficarius, rebellis, seditiosus*. Quis autem fuerit *ficarius* ille, Auctor superiori Capite dixerat, h. v. Քանզի եր լուեալ է համբաւ, եթէ Վայինն ոմն անուն յեղուզակ՝ քաղեր զերկիրն հայոց, զէանն անուր կայեալոր մնչն յ'այժմ յ'անուն յեղուզակին կոչին Վայկունիք. *quoniam audiverat Tigranes etiam rumorem, quod ficarius quidam nomine Waicon turbaret regnum Armeniae, occupato monte quodam munito, qui adhuc hodie ficarii ejus nomine vocatur Waiconaeus.*

Մնչեալ est Part. Praet. verbi անցանել *transire*, Gram. p. 123. Notetur Constructio juxta Reg. III. Syntax. pag. 203.

Տեսեալ ejusdem formae & ordinis Part. a տեսանել *videre*, Gra. p. 124. Praef. տեսանեմ; նես, նէ, quod est inferius.

Օքաղաքն *urbem illam*, est Acc. S. cum praef. զ & aff. ն Relativo, quibus abjectis fit Nominat. քաղաք VI. Decl. Reg. hinc քաղաքացի *civis*, քաղաքակից *սυμπολίτης*, քաղաքական *civilis*, քաղաքապետ *Gubernator civitatis*, քաղաքավար *politicus*, քաղաքավարութի *ars politica*, ևայլ բազումք:

Ի Սերաղ և Ի Ղ ուղայ Ablativi sunt, a Nom. Սերաղ vel Սերաղաս, Ղ ուղաս; զ autem Armenis saepe loco լ poni in peregrinis Vocibus, dictum est Gr. Lib. I. Cap. II. p. 11. *Metellus & Lollius* vocantur Josepho iidem, qui Romanae Historiae Scriptoribus audiunt *Metellus & Lucullus*. Օնոսա eos, pron. Acc.

Acc. C. Pl. Nu. a No. Sing. նա, quod flectitur uti սա
Gram. p. 93.

Հալածեալ proprie *persequens*, vel *cum persecutus*
esset, Part. Praet. Verbi Հալածել quod vid. inter Pa-
radigmata I. Conjug. Gram. p. 118.

Ինքն Pronom. reciprocum, Gram. p. 99.

Ի Հրեաստան in *Judaeam*, est Dat. Praefixi, sine
quo coincidit cum Nominativo. Nomina Regionum in
ստան desinere vide Gram. p. 45.

Փութայր *festinabat*, 3. Perf. S. Imperf. Indicativi.
Verbi փութալ Gram. p. 131.

Ի վերայ Praepos. reg. Genit. *super*, *contra*.

Երեցու est Gen. S. a Nom. Էրեց natus major *filius*
vel *frater*, X Decl. Reg. est ipsum Graecorum ἑρπύς.
vid. Diff.

Եղբոր est Gen. S. a No. Էղբայր Gram. p. 82.

Յօշականութի in *auxilium*, est Dat. Praefixi Sing.
abjecto յ fit Nominativus, II. Decl. Reg. Deriv. ab
օշական *adjutorius*, *auxiliaris*, & Substantive *adju-*
tor, ab օշակ *juvare*.

Վահանայապետի *sacerdoti maximo*, est Dativus in-
crementi, VI. Decl. Reg. a No. վահանայապետ. Com-
pon. ex Chald. ܘܢܗܢ *Sacerdos*, & Arm. պետ, quod
dictum est superius.

Որդոյ Genit. S. ab որդի *filius* VIII. Declin. Reg.
hinc որդիութի *filiationis* որդիանալ *filius nasci*, որդե-
գրութի *adoptio*, որդեծնութի *filiorum generatio*. Որդի
compositum est ex որ *qui*, & syllaba դի, desumpta ex
դիել *nutrire*, filius enim est is qui *nutritur*, vel *enutritus*
est.

Սասն

Մասնիկ fortis, validus, a սասս commotio vehemens, increpatio, unde սասսեւ increpare.

Ընդդիմակացութի՛ն proprie resistentia, ex շէդեմ անի, contra, & կացութի՛ն ցանց, quod est a կալ stare.

Օահադինս Ac. Pl. a No. S. ահադին, rad. ահ terror.

Մարտս Ac. Pl. à No. S. մարտ pugna, praelium, certamen, VII. Decl. Reg.

Ստանդի 3 Perf. Praef. Passivi, ab Inf. A&T. վտանդեւլ angere, affligere, a վտանդ afflictio, necessitas, periculum, loco 7 saepe scribitur 4.

Յոյժ valde Adv. ab ոյժ valor, Սակայն tamen, Conjunct.

Բազմութեն, est Gen. S. a Nom. բազմութիւն multitudo. II. Decl. Reg. Deriv. a բազում multus, eliditur Dipht. juxta Can. Gen. V.

Յաղթեալ Part. Praet. A&T. a Verbo յաղթեւլ vincere, observetur Constructio, ex Syntax. p. 180. Observ. I. & p. 203. Reg. III.

Փախստականս fugitivus, VI. Decl. Reg. a փախուսալ fuga.

Ինի. fit, vid. Gram. p. 154.

Կողմանս, Dat. Pl. Praefixi, a No. կողմանք, partes, latera, confinia, in S. կողմնս latus, I Decl. Reg.

Յորմէ a quo, est Abl. S. a N. որ in Com. յ'որում. Gram. p. 96.

Իբրև quasi, tanquam, Adverb. similitudinis.

Օերծանելով եղեալ Gerundium est, hoc loco Passi-

vae significationis Verbi *զերծանել liberare, eripere*,
եղեալ Part. Praet. Verbi *եղանիլ* Vid. pag. 154.

Ան ոչ ունէր oculum, i. e. *spem non habebat*. Tmesis est
 vocis compositae in suas simplices, juxta Syntax. Reg.
 XI. pag. 216. intercedente particula negativa *ոչ non*.
ակն oculus, gemma, Metaph. *spes*, *ունէր* 3. Perf. Im-
 perf. Indic. Verbi *ունիլ habere*, quod vide Gram. pag.
 153. Sed *ակնունիլ expectare*.

Կալեալ capiens, Part. Praet. Act. hoc loco activae
 significationis, quia sequitur Accusativus, ab Infiniti-
 vo *կալուլ capere*, Praet. *կալայ, լար, լաւ*. Imperat.
կալ, uti *հարուլ* Gram. p. 141.

Նստուցանէ collocat, est 3. Perf. Praef. Indic. Verbi
նստուցանեմ sedere facio, Transitive est, juxta Gram.
 p. 118. 119. a *նստիլ sedere*.

Հետամուտ, proprie *vestigia legens vel in vestigiis*
incedens, Compositum est ex *հետ vestigium*, & *մուտ*
ingressus: ponitur vero hoc loco *մուտ*, tanquam Par-
 ticipium Apocopatum, Gram. p. 49. pro *մտանող* vel
մտեալ, abjecto enim augmento redit Diphthongus *ու*
 radicalis, uti in *Թաշունէ Θεόπνευστος*, pro *Թաշնէալ*.
Սմա ut *սմա* vid Gram. p. 93.

Իձեռն per *בְּ*, *Ἐν χειρὶ* proprie *per manum*, He-
 braismus est; Praepositionis loco adhibetur, & instru-
 mentum, medium, vel modum actionis significat, Gal.
 3: 19. 1 Cor. 15: 57. Exod. 5: 13. Substantive ve-
 ro dicitur plerumque in Plurali, ut *իձեռս* qs. *בְּיָדֵי in*
manus 2 Reg. 17: 20. *per manus* 2 Chron. 20: 7.
 hinc videtur posse concludi, non per ipsas Patris Pila-

ti manus, sed juxta Auctorem nostrum, ope & consilio ejus e medio sublatum esse Miherdatem, quem a milite Gallo, nomine Bitoeo, *Plinius Epit. Lib. C. II*; a filio Pharnace, *Josephus Antiq. Jud. Lib. XIV. Cap. VI*; sed veneno una cum Chorenensi nostro *Eutropius in Brev. hist. Rom.* occisum esse, testatur.

Հօրն *Patris* est Gen. S. a Nomin. Հայր *Pater*, Gram. pag. 82. և adjectum գիտորշահան hoc loco est emphaticum & demonstrativum.

Պիլատոսի est Gen. S. a Nom. Պիլատոս *Pilatus*, VI. Decl. Reg.

Պնտայելի est Gen. S. a Nom. Պնտայի *Pontius*, VIII. Decl. Reg. intelligitur idem ille, cujus frequens in historia passionis Christi fit mentio.

Սպանանի, *enecat, occidit*, 3. Perf. S. Praef. Indic. Verbi սպանանել, Praet. սպանի vid. Grammat. pag. 124.

Թունաւոր *venenatus*, est proprie ipse Nominativus Singularis, qui hoc loco valet eundem cum sequente Substantivo, cum quo construitur, Casum, juxta Syntax. p. 179. Reg. III. Der. a Թոյն *venenum*, յ mutatur in լ Can. Gen. V. Num. 2.

Վեղք *pharmacis*, est Instrumentalis Plur. Num. a Nom. Sing. գեղ *pharmacum, remedium, antidotum*, Gen. գեղացի IX Declin. Reg.

Վկայի *testatur*, est 3. Perf. S. Praef. Indic. ab Inf. վկայել *testari*, Praet. վկայելի Imperat. վկայեալ. Derivatur a վկայ *testis, martyr*; hinc & վկայութիւն *testimonium*.

Ῥαυβή est Dat. incrementi Pl. VII. Decl. Regul. a Nom. *Ῥαυβή* *res, negotium, verbum.*

Ῥαυβή est Commor. Sing. a Nom. *Ῥαυβή, Ῥαυβή, Ῥαυβή* VI Decl. Reg. *Historia, narratio, hinc Ῥαυβή* *narrare.*

Ῥαυβή, est Genit. S. a Nom. *Ῥαυβή* *balsamum* Peregrina vox est, qua manifeste indicatur locus *Josephi* ab Auctore citatus; nimirum respicit ad *Lib. I. de bello jud. c. 5.* ὁ Μιθριδάτης θάνατος ἀγγελθεὶς αὐτῷ περὶ Ἰερουζέμτα, & mox sequitur: ἐνθα τὸ τῆς Ἰουδαίας πιότατον, Φοίνικα τε πάμπολον, καὶ βάλσαμον τρέφει, ubi *וְיִרְגֵל בְּ* utitur hac voce *וְיִרְגֵל בְּ* Hinc etiam constat non ex *Josepho Graeco* sed *Gorionide* sua hausisse nostrum *Mosen Armenum.*

Ῥαυβή Praep. constr. cum Dat. Incr. *Prope.* Item Nominaliter *praesens, vicinus.*

Ῥαυβή *nuncia* bona, laeta, Nominativus Pluralis. Singularis. *Ῥαυβή. nunciium, hinc Ῥαυβή* *evangelium, Ῥαυβή* *evangelizare Ῥαυβή* *evangelista, Ῥαυβή* *evangelicus, &c.*

POST diligentem Operis recensionem ad rerum & vocum nonnullarum illustrationem sequentia judicavimus esse

A D D E N D A.

Ad DISS. pag. l. 2. quarti, labentis scilicet, seculi Scriptor, quo natus est *Moyfes*, in schola *Miesrobi* e-

ducatus, & variorum translatione librorum ineunte seculo quinto celebris factus. Quarto enim seculo & ipse Miesrobis & Isaacus Patriarcha Literis operam dederant sub Niersefe Magno, confer pag. Diff. 36. & 61.

Pag. 18. l. 10. *սահաւակեաց* qui est *brevis vitae*.

GRAM. Cap. I. Ad Calligraphiam quoque pertinet Literarum nonnullarum connexio, quarum scilicet figura ad nexum est disposita, ut. *ւ, մե, մէ, մի, միւ, մի, մն, ին*. pro *եւ, մ ե, մ է, մ ի, մ խ, մ կ, մ ն, վ ն*: plura, quae in MStis occurrunt, usus facile indicabit.

Ad Cap. IV. p. 22, de syllabizatione ac divisione Vocis nota, quod *ἀκριβείαν* istam omnino exigant Grammatici Armenorum; sed quantum ad usum communem, paucissimi has regulas videntur observasse: imo in optima notae MStis vix justam Syllabarum divisionem, minus adhuc vocis in extremitate lineae divisae signum adscriptum videbis: hac igitur libertate & nos aliquando ob angustiam spatii usi sumus.

Ad Cap. VIII. De Siglis, adde, pro *ա* poni, *արծ* pro *սասուած* in libris Musicis, *դրձ* pro *դարձեալ* iterum, *էէմ* pro *երուսաղէմ* Jerusalem, *զէլ* pro *զեօրայէլ* Iffraëlem, *իւնց* pro *իւրեանց* suorum, suis, *կ* pro *կամ* vel, aut, *Պրն* pro *Պարոն* Dominus, *ք* pro *քան* quam.

Ad Pag. 45. adde: Intensionem & vehementiam significantia, in *դին* terminata, ut: *ահադին* *terribilis*, *ուժդին* *validus*, *լալադին* *lamentabilis*, huc refer *խորին* *profundissimus*.

Ad pag. 56. adde: Commorativus tamen, praeter *ի* vel

vel *J* praefixa, aliquando etiam habet ներ, ըն, vel ն, quamvis rarius.

Ad pag. 103. ad lin. 15. adde: Verba Frequentativa, quae formantur repetitione primae syllabae Vocis primitivae, ut: յորջյորջել *nuncupari*, ab յորջել *nominare*, ջախջախել *confringere*, a ջախել *frangere*, խորխորալ *gannire*, a խորալ *stertere*.

Sed hic maxime operae pretium me praestitutum credidi, si Terminos Grammaticorum Armenicos, quos ipsi Operi inferere neglexi, in gratiam eorum, qui manuscriptorum Armenorum Grammaticas legere aggredientur, explicuero: Hi igitur potiores sunt, Տառ *Elementum*, Գիր *Litera*, Եջո *Accentus*, Հաղաղ *Spiritus*, Կեց *Passio*.

Պատիւք *Siglae*, Ստուգաբանութի *Etymologia*.

Ընուն *Nomen*, Որակութի *Qualitas*, Տեսակ *Species*, Չկ *Figura*, Սեռ *Genus*, Եարժումն *Motio*, Բաղդատումն *Comparatio*, Թիւ *Numerus*, Հոլով *Casus*.

Գոյական, vel Ընթական, vel Ինքնակայ *Substantivum*, Ըծական, vel Սակարդական, vel Ըլական *Adjectivum*, Յատուկ *Proprium*, Հասարակ *Appellativum*.

Կատարադար *Primitivum*, Ընանցական *Derivativum*, Բայածական *Verbale*, Յարանունական *Denominativum*, Սակարդական *Augmentativum*, quod & *Infectivum*, Փաղաքական *Diminutivum*, Ստացական *Possessivum*, Տեղական *Locale*, Ունական *Habitudinis*.

Պակասական *Defectivum*, Սերացեալ vel Բացական

Abstractum, Կարգաւորականք *Ordinalia*, Բաղդատական *Comparativus*, Վերագրական *Superlativus*, Սերական *Genericum*, Յեղական *Gentile*, Հայրանունական *Patronymicum*.

Պարզ *Simplex*, Բարդ *Compositum*, Յարաբարդ *Decompositum*.

Եզական *Singularis*, Յոգնական vel Բազմաւորական *Pluralis*.

Praeter Nomina Casuum Grammaticae nostrae pag. 56. adducta, occurrunt adhuc alia eisdem Casus denotantia, ut N. Սղղական *Rectus*, G. Սերական *Genericus* vel Հայրական *Patruus*, D. Վիճնական *Accessorius*, vel Բաշխողական *Distributivus*, Ac. Խնդրողական *Postulativus* vel Կրողական *Passivus*, V. Հոչական vel Չայնական *Vocativus*, Abl. Սկզբնական *Inchoativus*, N. Նաւական vel Միպատական *Narrativus*, Co. Կրցական *Stationalis*, Instr. Կերպական *Formalis* vel Յեղանական *Modalis*, vel Բռարքական *Dimissivus*, Circ. Բրտադոյական vel Պարտական *Circumlativus*.

Հղովումն *Declinatio*, Խոնարհումն vel Խոտորումն *Inclinatio*, *Inflexio*. Վերանուն *Pronomen*. Կարգունակ *Regulare*, Բնկարդ *Irregulare*. Համեմատ *Analogum*, Բրտուղն *Anomaliam*.

Բայ *Verbum*, Իրողական vel արտագործական vel Կերպործական *Activum*, Կրաւորական *Passivum*, Եզգրական *Neutrum*, Տասարակ *Commune*, Բնցողական *Transitivum*, Յաճախական *Frequentativum* | Ծարդունթի *Conjugatio*. Դէմ *Persona*, Բնդունելու թի *Participium*.

Կախիք *Praeposito*, Սակիւյ *Adverbium* Ե աղկալ *Coniunctio*, Սեղարկու թի *Interiectio*.

Արտուրի *Ufus seu Praxis*, Երազրուի *vel*
 Մանավարուի *Syntaxis*, Համաձայնուի *concordantia*.

Addamus quoque: Ընթանուի *Theologia*, Իրաւա-
 ղանուի *Juris prudentia*, Իժշկուի *Medicina*, Իմա-
 ստասիրուի *Philosophia*, Բանասիրուի *Philologia*,
 Բանաստեղծուի *Poëtica*, Շարասանուի *Rheto-
 rica*, Իճահանուի *Arithmetica*, Լրագրասանուի *Musica*,
 Լրերաչափուի *Geometria*, Լուսեղաբանուի *Astronomia*,
 Ժամանակագրուի *Chronologia*.

Ad pag. 322. lin. 14. post *profectò* pone *h* vel *she non*.

In Dialogis peregrina Vocabula, Armenis misceri solita, occurrunt per quam multa, quorum nonnulla hic exponemus.

P. 326. lin. 16. Ըտիրանի, Sic Armeni vocant omnes qui ab ipsorum, Romaeorum, & Romanorum ritibus dissentiunt, qđ communi nomine eos qui *Protestantes* dicuntur.

Ibid l. 20. Դաստուրօջի, a Դաստուր *facultatis concessio*, Perf. աս *permissio, facultas*, & Arm. տուր *datio*.

Pag. 356. lin. penult. Իզար *Izar*, peregrina vox est, *se-moralia* Orientalium significans, նուրա *Numra*, Mercatorum terminus est, նուրա տ, ք, i. e. No. 1. 2. *numero primum, secundum*. Ֆի Arabica Praepositio في *in*, բակակա bakaka corruptissime, pro բայ Թող կայ *apage, omitte, stet*, Belg. *weg, laet staen*. Լ. ult Դահաբ Sahab Arabicum صاحب *Amicus*, Դովաթ *dobvath* pro Դովաթ Arab ڤول *fortuna*, Բաւթար *kamthar*, Perf. ٲٲٲ *minor, us*, Բանդա *banda*, Perf. ٲٲٲ *servus*. Pag. 357. l. 1. Ըբանդ *Arang*, Peregrina vox Indorum est *emporium* significans, Ուշուր *uschur* Arab. ٲٲٲ *decima pars*, pro *censu* accipitur. բանդ

ἡ ψαύων bandachana, Perf. خانه بند *domus servi*. l. 2. ἡ ψαύων *rispost* Italicum, Φερρεων *Percas*, Moscoviticum *Pricáz* *Dicafterium*, ἡ γερτλου *gertlu*, Venetis *acceptavox* est *bractea*. ἡ ψαύων antiqua Medica vox, Curdorum lingua adhuc significat *quare?* l. 3. ἡ ψαύων al pro *ψαύων alius*, ψαύων pat, pro ψαύων *lignum*, ἡ ψαύων pro ἡ ψαύων, ἡ ψαύων pro ἡ ψαύων, Litterarum nomina sunt. Plura alia quae in his Dialogis occurrunt peregrina vocabula, Lectoris diligentiae relinquimus.

Ad Pag. 379. Frontispicium Templi, quod Bullae Patriarchali praefixum est, Ecclesiam Universalem denotat, & sedem Catholici Patriarchae, designatam sub figura columbae f. Emblemate Spiritus Sancti; Solis & Lunae, i e. Orientis & Occidentis; Stellarum, Poli Arctici & Antartici, i e. Septentrionis & Meridiei.

SPHALMATA B.L. ita corrigat: DISS. pag. 4. lin. 25. libera. l. 28-braea. p. 6. l. 13. pro. *Siren*-leg. *Magnus* p. 31. l. 3-ἡ ψαύων p. 32. l. 10-mentes p. 52. l. 8. φαι-θ-ε-ι- p. 56. l. 13 ἡ ψαύων p. 63. l. 23. *Hruëtus*. GRAM. p. 6. l. 11. corp-p. 10. l. 13. tionel. 28. pir-p. 15. l. 20 dele u p. 21. l. 21 Voces finel. 27. Cap. X. p. 25. l. 25. sonum p. 38. l. 1. ἡ ψαύων *vestri* p. 39. l. 9. ἡ ψαύων, quae in l. 11-ἡ ψαύων p. 42. l. ult. *lectus*, *stratum* p. 69. l. 1. ἡ ψαύων p. 79. Dat. S. & ἡ ψαύων p. 93. l. 2. Com. pro ἡ ψαύων pone ἡ ψαύων p. 104. l. 23. ἡ ψαύων p. 105. l. 9. ἡ ψαύων p. 106. l. 18. pro *ubique* lege *plerumque*. p. 112. l. 9. *Perfonae*-quae-xili-l. 13-oribus p. 122. l. 20 ἡ ψαύων p. 123. l. 23. *ἡ ψαύων* p. 127. 2. Perf. Plusq. pl. ἡ ψαύων p. 128. 1. perf. S. plusq. ἡ ψαύων p. 152. l. 15-ἡ ψαύων p. 173. l. 22. ἡ ψαύων p. 174. l. 8- ἡ ψαύων p. 180. l. ult. *filii* p. 183. l. 14. *potens* p. 184. l. 15-tivi p. 185. l. 10-dentes p. 186. l. 20-dicite p. 188. l. 12-scitiaep. 198. l. 3. *falsum* p. 200. l. ult. ante se p. 201. l. 14-struuntur p. 203. l. ult. ἡ ψαύων p. 204. l. 10-*set* p. 205. l. 11. haec decem p. 206. l. 8. haec p. 225. l. 6- *plici*-l. 11. *sonitus* p. 226. l. 2-*ntum* p. 235. l. 10. tum p. 241. l. 7.- *ἡ ψαύων*-p. 250. l. 3. *Vindices* l. 11.- *πώσι* p. 259. l. 12. ἡ ψαύων. ἡ ψαύων p. 277. l. ult. ἡ ψαύων p. 288. l. 11 *fumferit* p. 289. l. 12 *ἡ ψαύων* p. 297. l. 6. ἡ ψαύων p. 301. l. 3. temporum p. 308. l. 2. ἡ ψαύων l. ἡ ψαύων p. 313. l. 4. ἡ ψαύων p. 324. l. 19. *Litterae* p. 350. l. 10. *vestror-* p. 353. l. 14. *ἡ ψαύων*. l. penult.- ἡ ψαύων p. 355. l. 2. *ἡ ψαύων* p. 358. l. 10. ἡ ψαύων p. 268. l. 2. *ἡ ψαύων* p. 374. l. penult. *Oecumenice* p. 378. l. 20- ἡ ψαύων p. 379. l. 12. prod-p. 381. l. 13. cum datis his a Do- Si qua forsan praetermisserimus, ea leviora erunt, nec ullam Lectori remoram injurient.

INDEX I. VOCUM ARMENARUM

in hoc Opere comprehensarum.

Nota: Litera *d* notat paginam Dissertationis;
v vero Voces Vulgares.

Ագահուծի	61	ալիւր	64	աղանակերդ	253
ագիլ	146	ախ <i>d.</i>	15	աղանի	52
ագուաւ	74	ախեր <i>v.</i>	361	աղբեր	64
ագեն <i>d.</i>	45	ախպեր <i>v.</i>	347	աղեղ <i>d.</i>	46
ագած <i>v.</i>	358	ախտ	249	աղէ	177
ագաբ <i>v.</i>	360	ածել	102	աղե <i>d.</i>	46
ագաբ <i>v.</i>	363	ականատես	220	աղիկ <i>v.</i>	353
ագատ	51	ականել	271	աղկ <i>d.</i>	12
ագատել	117	ականջ <i>d.</i>	44	աղմուկ <i>d.</i>	11
ագատաբար	284	ականջատ	46	աղուես	44
ագատուծի	296	ակն	58	աղուեսիկ	44
ագգ	36	ակնարկել	193	աղջիկ	52
ագգաբանուծի <i>d.</i>	40	ակնուհիլ	403	աղբատ	207
ագգական	36	ահ	20	աղծարար	378
ագգակից	289	ահա	167	աղծել	117
ագգալիմբ	165	ահադին	402	աղծբ	270
ագգել	117	ահաւադիկ	167	աճ	107
ագգու <i>d.</i>	43	ահաւանիկ	167	աճիլ	107
ագգեցուցանել	121	ահաւասիկ	167	աճիւն	61
ագգր	64	ահեղ	54	աճումն	273
ագիզ <i>v.</i>	348	ահվալ <i>v.</i>	390	աճուել	117
ագն	67	աղ	20	ամ	67
ագնուակին	78	աղադաւ	168	ամայացուցանել	121
աթուռ	295	աղալ	129	ամայել	122
աթուռակալ	68	աղախին	52	ամայի	70
աթանուծի <i>v.</i>	338	աղաղակել	193	աման <i>v.</i>	356
աթել <i>v.</i>	361	աղայ <i>v.</i>	347	ամաչել	183
ալէկոծ է	159	աղաչանք	267	ամառն	59
ալըվերել	345	աղաչել	117	ամառնային	43
				ամա-	

INDEX I.

Ամբարած ս.	367	ամուսնացուցանել	102	այնուզի	175
ամբաստանել	117	ամուսն	21	այնչափ	172
ամբար d.	15	ամուկ	158	այնպէս	166
ամբարտակ d.	11	ամուկէ	309	այնքան	172
ամբարտաւանութի	11	ամուկան	298	այո	166
ամբիծ	375	ամութ	364	այսինտունել	199
ամբոխ	55	ամութխած	177	այս	94
ամբողջ	67	այ ս	74	այսինքն	99
ամեհի	70	այդ	341	այսուհետև	289
ամենաբարեպաշտ	374	այդեպտան	70	այսչափ	172
ամենախնամ	260	այդի	94	այսպէս	166
ամենակալ	230	այդ	169	այսպիսի	274
ամենակատար	251	այդանօր	99	այսր	169
ամենակարող	271	այդինքն	166	այսքան	171
ամենահնար	271	այդպէս	169	այսքանիցս	171
ամենամաքուր	272	այդր	173	այսօր	85
ամենամեծ	54	այժմ	173	այր	55. 81
ամենայն	69	այժմիկ	173	այրեր	341
ամենապարզել	220	այլ	364	անագ d.	46
ամենասք	73	այլազգի	175	անագի	43
ամենեւին	168	այլալէլ	281	անախտ	260
ամենեքեան	86	այլալուծի	280	անայլալէլի	259
ամենեքին	86	այլարդ	175	անայր	81
ամէն ս.	309	այլատարազ	383	անաշխատ	225
ամէնեղանիկ	271	այլ	175	անապական	180
ամէնինչ ս.	359	այլալ	263	անապականութի	204
ամէնքն ս.	348	այլալայլ	175	անապատ	196
ամիս d.	41	այլևս	176	անապատական	331
ամլորդի	289	այլութի	92	անասելի	335
ամմա ս.	326	այլինչ	275	անարատ	375
ամուլ	260	այլի	169	անարդել	280
ամուսին	51	այլուրեք	275	անբաժանելի	281
ամուսնաբան	102	այլք	94	անբաժին	238
		այն	99	անբաւ	271
		այնինքն			անբ-

84

111

VOCUM ARMENARUM.

Անբողանդակելի	259	անխմանալի	259	անմահութի	277
անբայտ	224	անխրուսութի	182	անմասն	189
անբիտանալ	278	անլուր d.	43	անմարմին	260
անբիր d.	12	անխայել	193	անմեկնելի	264
անբոյ	268	անծին	251	անմեղութի	291
անբ.	169	անկանել	123	անմտաբար	274
անբամ d.	46	անկարօտ	289	անյաղութելի	223
անբանօր	169	անկատար	106	անլլեղի	284
անբէն	170	անկարելի	292	անշահ	337
անբուլ	212	անկտ	259	անշարժ	332
անբունդ	241	անկին	78	անշարժական	241
անբր	169	անկիրթ	361	անշիթ	281
անբրաբերել	163	անկիւն	61	անշիթութուն	285
անբրանկութի	272	անկղ	63	անշուտիելի	281
անբրէն	168	անկողին	198	անոյշ	251
անբրջան	207	անկորուստ	280	անորիշ	212
անել v.	318	անհաճոյէ	161	անորոշաբար	285
անել	251	անհանդէտ	227	անորոշական	105
անեղական	375	անհանդիստ	339	անօտն v.	306
անեղանելի	226	անհաս	259	անուանի d.	11
անեղութի	267	անհասական	242	անուանական	56
աներ	312	անհատաբար	238	անուանել 12 d.	191
աներբ	259	անհնար	291	անուն	41
աներեւոյթ	252	անհնարին	292	անուշահոտ	340
անգգամ	213	անհնարելի	292	անուշուհի	52
անգգային	241	անհոգի	274	անուր	259
անղնին	259	անձեռն v.	306	անչափ	337
անզուգական	241	անձն	62	անչափական	241
անդրաւական	180	անձնաւորութի	267	անչարբարելի	277
անզօր	22	անձրեւէ	158	անչարբարութի	277
անէծք d.	55	անձառ.	180	անպական	359
անթիւ	335	անձառաբար	265	անպարագիր	294
անժամանակ	212	անձառապէս	285	անպարագրելի	272
անժամանակիկան	262	անձառելի	259	անպարտ	190
անիծանել	123	անմահ	216	անպարտական	294
				ան-	

I N D E X I.

Լ'նպատում	217	աշխատիլ	290	աջ	375
անպէտք	345	աշխար	399	աջաբ ս.	348
անըատել	197	աշխարել	117	աջկողմն	323
անըրպէտել	241	աշխարհ	399	աջող ձ.	61
անսահման	213	աշխարհական	331	առ	205
անսահմանալի	213	աշխարհացոյց ձ.	41	առագաստ	236
անսերմն	252	աշխարհօրէն	344	առագրել	163
անօկիղքն	216	աշնանային	43	առածել	103
անսպուռ	181	աշտարակաշինու.		առակ	66
անստուեր	183	թիւն ձ.	11	առակել	117
անվախճան	298	աչք	55	առանձին	292 325
անվայրափակ	294	աչքաբաց	364	առանձնաբար	22
անշնամ	336	ապայ	171	առանձնակի	172
անտես	227	ապաթէ	176	առանձնուորու թի	267
անտեսական	241	ապաթէոչ	176	առանց	164
անտեսանելի	259	ապականել	271	առաջ	328
անտի	169	ապաշխարու թի	270	առաջաւոր	336
անցանել	123	ապաշնորհ	163	առաջև ս.	322
անփոխական	241	ապառնի	106	առաջի	205
անփոյթառունել	198	ապացոյց ձ.	51	առաջին	88
անփոփոխ	259	ապաւէն	269	առաջնորդ	88
անքակտելի	285	ապաւինիլ	193	առաջնորդել	192
անքանակ	241	ապաքէն	175	առաջնոր	85
անքնին	242	ապիկար	378	առատ	362
անքննաբար	266	ապշիլ	147	առաւել	168
անքննելի	213	ապուխտ ս.	365	առտւելու թի	267
անքոռն	290	ապսպարել ս.	349	առաւելու	141
անօթի	329	ապստամբիլ	196	առաւելքան	207
անօր	64	ապտակ	66	առաւօտ	325
անօրէն	163	ապրանք	324	առաքեալ	179
անօրէնութի	182	ապրեցուցանել	121	առաքել	196
անօրինակ	263	ապրիլ	179	առաքելական	269
աշակերտ ձ.	59	ապրլմագործ	342	առաքելաշաւիղ	376
աշակերտել	192	տպրլմայ	43	առաքինի	270
աշխատանք	169	ապրլմնդէն	342	առաքինու թիւն	199

VOCUM ARMENARUM.

Ր.բ.ասրել	385	նծաշունչ	49	արդուրեմն	175
առնթեր	164	նծապաշտ	68	արեգ d.	44
առժամայն	168	նծապէս	297	արեգակն	59
առիւծ	15	նծապալելահան	262	արև	74
առհասարակ	167	նծութի	251	արևելիւն	331
առնակին	78	նծուհի	72	արևմուտ	226
առնանիլ	104	նծուսոյց	68	արևմտեան	330
առնել	124	նծք	373	արդանի ս.	368
առնուլ	134	աստուտ	169	արժանաւորել	296
առողանութի	221	ասր	64 65	արժանէ	161
առողական	56	ատամն	59	արժանի	189
առողջանալ	132	ատեան	198	արժեյուցանել	191
առողջութի	351	ատել	44	արի d.	16
առու	361	ատելութի	363	արիւն	60
առուծախ	342	ատենի	39	արծաթ	72
առսակաւ	172	արագ	242	արծաթեղէն	43
ասացուած	72	արամբի	70	արծաթի	43
ասել	122	արատ	17	արծու ս.	361
ասղագործութի	364	արարած	213	արկանել	200
ասպետ d.	25	արարիչ	252	արկղ	63
աստ	169	արարչութի	259	արհամարհել	199
աստանօր	169	արբել	122	արհեստ	339
աստեղբայնութի	23	արբեյուցանել	121	արձակել	117
աստէն	170	արբուն	18	արմ d.	18
աստի	169	արգանտ	198	արմատ	261
աստիճան	66	արգելանք	295	արմաւ	72
աստղ	63	արգելսլ	140	արջ	43
Աստուած d.	43	արդ	175	արտ	163
նծաբան	284	արդար	72	արտաբերել	197
նծաբանական	44	արդարեւոյցանել	291	արտագրել	163
նծաբանութի	409	արդարև	166	արտասուիլ	200
նծագիծ	227	արդարութի	46	արտասուք	240
նծածիւն	49	արդեօք	166	արտախայլել	216
նծահայր	83	արդէն	173	արտաքոյ	205
նծային	43	արդիւն	61	արտաքուտ	336

I N D E X I

ՆոտաքսէԼ	197	բազ d.	18	բաղչայ v.	348
արտօսր	290	բազին	274	բամբակադոյն	341
արցիբուրց v.	335	բաղար v.	348	բաղդատուն	407
արքայ	36	բաղէ d.	46	բաղդատական	408
արքայական	44	բաղիտեղ v.	323	բամբասանք	337
արքայաչէն	49	բաղմակին	78	բայ	177
արքայու թի	181	բաղմամարդու թի	10	բայական	407
արքեպիսկոպոս	331	բաղմայր	82	բայց d.	175
արքունի	44	բաղմայրատիկ	184	բայցական	175
աւազ d.	19	բաղմայրատկորէն	172	բան	34 188
աւազ կողմն	245	բաղմայրուցանել	121	բանալ	131
աւազ	72	բաղմիլ	147	բանակ	55
աւազան	328	բաղմիցս	171	բանալն	70
աւաղ	223	բաղմաւորական	408	բանական	66
աւան	222	բաղմու թի	34	բանականութի	47
աւանդ	42	բաղուկ	44	բանակարան	45
աւանդութի	336	բաղում	25	բանակիլ	203
աւարումն	296	բաղումանգամ	171	բանասիրութի	409
աւարտեղ	225	բաղումողորմ	182	բանաստեղծել	336
աւել	164	բաղրկան v.	324	բանաստեղծութի v.	409
աւելի	168	բաղրկանութի v.	339	բանացնել v.	342
աւետարան	179	բաժակ	200	բանաւոր	269
աւետել	117	բաժանել	117 275	բանդա 356 v.	364
աւետիք	271	բաժանումն d.	51	բանդախանա v.	357
աւերել	231	բալքի v.	322	բանջար v.	364
աւէտ	16	բախտ d.	46	բանլոր	366
ափ	43	բակ	163	բանլոր	364
աքաղաղ	52	բակակայ v.	356	բանտ	197
աքացի	165	բակառել	163	բաշխել	117
		բակլայ v.	47	բաշխողական	408
Բարա v.	360	բաղնումն	47	բառ	68
բանաթ v.	335	բաղաձայն	18	բառնալ	131
բարաթբարութի v.	339	բաղդատել	163	բաս	323
բարէ	177	բաղկանալ	196	բասբալու v.	323
բարուկար	342	բաղնիք	55	բա-	

VOCUM ARMENARUM.

բամայլինիլ Վ.	325	բարբ	74	189	բնագիր	10
բամայլի Վ.	342	բայ		163	բնական	66
բարապան Վ.	50	բայատ		172	բնակարան	269
բարաքաթ Վ.	365	բացատրութիւն	d. 51		բնակեալ	47
բարբանջիլ	335	բացափայլիլ		199	բնակեցուցանել	121
բարբառ d.	57	բայթեայ		163	բնակիլ	104
բարգաւաճեալ	377	բացական		40	բնակիչ d.	21
բարդ	408	բաւ է		161	բնակութիւն d.	12
բարեբանել	266	բեկանել		123	բնաւ	167
բարեգործ	298	բեկել		122	բնաւին	167
բարեգործութի	374	բեկումն		47	բնաւոր	271
բարեխօսութի	336	բեհեղ		37	բնութիւն	22
բարեկամ	208	բենկորձ		244	բող	222
բարեյաղթօղ	374	բեռն		62	բողոր	68
բարեպաշտ	27	բեռնաբարձ		49	բողորակ	241
բարեպաշտել	103	բեւեռել		117	բողորգիր	5
բարեպաշտասիրել		բեր d.	17	122	բողորովիմբ	165
	103	բերան d.		44	բողորովին	274
բարերար	260	բերել		122	բողկ	366
բարի	16	բաժանումն		212	բոյն	43
բարկանալ	132	բժիշկ		28	բոյս	12 72
բարկայնել Վ.	352	բժշկական		44	բռաւ	129
բարկացուցանել	121	բժշկել		117	բորոտ	45
բարկութիւն	61	բժշկութիւն		409	բոյագոյն	341
բարձ	24	բիթաքալութիւն		350	բու	72
բարձունք	194	բիծ		45	բութ	244
բարձր	81	բիհանգամ Վ.		353	բութել	249
բարձրանալ	193	բիվախտ Վ.		347	բութարի Վ.	366
բարձրացեալ	375	բիւր		39 88	բութանել	123
բարձրաճանդակ d.	12	բիւրիցս		171	բուն	7 d. 15
բարձրութիւն	271	բլբուլ Վ.		236	բուռ	43
բարոյական d.	40	բղխեալ		251	բուռն	59
բարութիւն	60	բղխել		104	բուսանիլ	196
բարուրանք	335	բղխումն		262	բուսուցանել	121
բարճոք	167	բղխօղ		260	բուտ	20
					բու-	

M U R A R U M I N D E X I I .

բռեւ	103	գարի	70	գերօղ	290
բռնեւ	328 360	գարնանային	43	գեօղ	78
բռնեաղ	63	գարջ	41	գղաթ	74
բռնչալ	129	գարշեցուցանել	121	գէտ	7
բռնցի	165	գարշիլ	196	գեր	72
բրաբինոս	47	գարշոտի	44	գրգւել	375
բրդեայ	43	գարուն	59	գթալ	193
բրեւ d.	117	գաւառ	27	գթած	223
բրինձ d.	47	գելուլ	140	գթակ v.	324
բօլ v.	348	գեհէն d.	45	գթակակար v.	342
բօլբօլ v.	348	գեղ	37	գթեցուցանել	121
		գեղասպանծ	375	գիլաս v.	340
		գեղաւոր	212	գիծ	222
		գեղգեղեան	233	գինի	9
Գազաթ	328	գեղեցիկ	41	գինձ	366
գազար v.	366	գեղեցկուհի	52	գիշերայն	165
գալ	133	գետ	41	գիշերանայ	159
գալուստ	42	գետախ	325	գիտակ	188
գաջ	237	գետին	187	գիտել	122
գաջոյ	378	գեր	163	գիտուն	72
գաղափար	173	գերաբարձր	163	գիր	72
գաղել	197	գերագոյ	259	գիրանալ	132
բաղտ	172	գերագոյն	237	գիրգ	7
գաճեւ	366	գերագրական	408	գիրիկ	328
գայթակղեցուցա-		գերազանց	213	գիրք	49
նել	105	գերազանցել	200	գիւլաբ v.	348
գայթակղիլ	105	գերալոյս	259	գիւղ	78
գայթակղութիւն	331	գերակատար	106	գիւն v.	304
գան	7	գերամեծ	54	գիւլ	117
գանգատ	364	գերան	219	գիւացաւութիւն	334
գանձ d.	56	գերանձառ	259	գիւաւոր	329
գանձապետ d.	56	գերապայծառ	375	գիւովին	168
գանձարան d.	56	գերեզման	229	գլուխ	7
գանձել d.	56	գերիվերոյ	295	գլորումն	219
գանձետղ d.	56	գերութիւն	201	գծել	117
գառն	61	գերբան	207	գնալ	129
գար	20				

գնայք

VOCUM ARMENARUM.

Պնայք	213	զրած	47	զաստուր յ.	326
գնել	117	զրաւական	42	զաստ	323
գողակ ձ.	46	զրգռել	117	զատապարտել	117
գոլ	157	զրդու յ.	347	զատապարտութի	291
գոհանալ	188	զրեթի	167	զատարկ	189
գոհութիւնտալ	337	զրել	117	զատարկանալ	199
գող	345	զրկել	117	զատարկել	197
գողանալ	24	զօանալ	198	զատել	117
գողութի	24	զօտի	324	զար	45 d. 352
գողօրէն	173			զարբին	342
գում	366			զարձեալ	168
գոյ	68			զարձուցանել	121
գոյացուցանել	268	Ղա	24 95	զաւանիլ	281
գոյնըգոյն	34	զազարեցուցանել	121	զուանութի	251
գոյութի	241			զուանօղ	228
գոչել	236	զազարկվիլ յ.	334	զգում	7
գու ձ.	17	զալլակ յ.	342	զեղ	404
գուալ	129	զահեկան	191	զեղել	37
գով	107	զահլիճ ձ.	47	զեղին	72
գովել	113	զայդ զայն	95	զեն ձ.	45
գովելի	70	զայեակ	51	զենար	192
գովեստ	47	զայս	95	զեռ	174
գովումնմ	314	զանկիտղ	63	զեռաբոյս	383
գործ	29	զաշտագեղ	79	զերանուն	408
գործել	183	զաշտագեօղ	79	զեռես	174
գործի	70	զաշտալայր ձ.	12	զեռոչ	174
գործիական	56	զառ յ.	354	զերձիկ	342
գործունեայ	36	զառն	62	զե	20
գործու յ.	354	զառնալ	131	զե յ.	323
գորան	59	զառնութի	277	զեզ	55
զութ	362	զաս	55 74	զեզդեզ	167
զուլ յ.	356	զասակցել	270	զեմ 163 395	408
զունդ	55	զասատուն	333	զեպ	337
զուցեթի	167	զասեցուցանել	228	զեպ ՚ի լաւն	326
զտանել	123	զաստարխան յ.	359	զըժար	189

M U R I N D E X I . U O O V

Վրջիոյ	238	դուքանս յ.	342	էլուճուտ յ.	331
դժոխք	295	դուքանդար յ.	342	էլք	55
դժոխաշարժելի	295	դպիր	67	էկ	24
դժոճարանալ	192	դպրապետ	39	էկեղեցի	208
դժոճարին	295	դպրատուն	333	էղական	241
դի	72	դպրոց	66	էզմանակ	105
դիեւ	401	դռնակ	44	էզմանիւ	153
դիմամարտ	163	դռնապան	51	էզբայր	82
դիմեւ	395	դրախտ	47	էզբայրակից	385
դիմողական	408	դրամ	47	էզբայրանալ	193
դիմորոշական	99	դրոշմ	327	էղեամն	59
դիմումն	395	դօլաք յ.	366	էղեզն	59
դինջ յ.	339	դօլմայ յ.	349	էղծանել	123
դիպակ d.	47	դօլու յ.	353	էղն	69
դիտապետ	375	դօշակ յ.	367	էղջիւր	64
դիտել	117	դօշամայ յ.	366	էնթ	163
դիւահար	49	դօստ յ.	365	էնթակայ	163
դիւր	39	դօլլաթ յ.	409	էնթակայական	407
դիւրագոյն	210	դօլսօլ յ.	353	էպիսկոպոս	13
դիւրապէս	165			էպիսկոպոսարան	333
դիւրաշարժելի	295	Ե.		էռ	53
դիւրին	295			էռալ	129
դնել	122	Եա յ.	323	էռամեծ	54
դնել ՚ի մտի	201	էախնի յ.	349	էռանդամ	229
դողալ	131	էգ	22	էռանդն	173
դոյլ d.	45	էզ	90	էռապատիկ	90
դոյն	94	էզակի	172	էռատող	229
դոյնինչ	172	էզիցս	171	էռատուն	229
դոյնինչնուազ	207	էզն	62	էռափայլ	375
դու	93	էթէ Եթէոզ	176	էռորդ	89
դուռ	354	էլ	24 153	էս	25 92
դուռն	59	էլանել	123	էտ	133
դուռտր	64	էլողութի	259	էտղ	63
դուրգար յ.	342	էլուզանել	197	էրաժշտականութի	409
դուրս	326	էլումն	267	էրակ	

VOCUM ARMENARUM.

Երակ	66	երեքսպատիկ	329	երկուանգամ	171
երամ	55	երէկ	173	երկուբիւր	88
երամերամ	167	երէց	33	երկուհազար	88
երան ձ.	18	երթալ	133	երկուհարիւր	88
երանել	237	երթալեկուծի	331	երկուուծի	283
երանեցուցանել	121	երիցս	171	երկոտասան	87
երանի	171	երիցսերանեալ	375	երկոտասաներորդ	89
երանիծէ	171	երկած	187	երկոքեան	90
երասխ ձ.	15	երկածագիւր	5	երկոքին	90
երբ	164	երկակի	172	երկսպատիկ	90
երբեմն	174	երկամեայ	91	երկտող	229
երբև	174	երկամնեայ	91	երկտուն	229
երբեք	174	երկայնուծի	187	երկրային	43
երբոր յ.	336	երկայր	82	երկրաչափուծի	409
երգ	215	երկանդամ	229	երկրսրտղանել	102
երգել	117	երկար	244	երկրսպագել	49
երգնուլ	182	երկարաձիգ	287	երկրսպագուծի	265
երեկոյանալ	159	երկաքանչիւր	277	երկրորդ	89
երեկոյեան	137	երկեակ	90	երկրորդաբար	171
երես	67	երկեմենի	91	երկորեայ	91
երեսներորդ	89	երկթամեայ	91	լէջմանիկ	51
երեսնորդ	89	երկին	68	երրասպատիկ	90
երեսուն	87	երկիր	68	երրեակ	228
երեսուներորդ	89	երկիրսպագանել	216	երրորդ	89
երևեցուցանել	121	երկիցս	171	երրորդանգամ	168
երևելիք	252	երկիւղ	68	երրորդուծի	251
երևի	160	երկիւղած	28	երփնազարդ	229
երևիլ	191	երկիլին	78	երփներինեան	233
երեք	87	երկձայն	28	ել	175
երեքամեայ	91	երկիլտ	27	կայլ	199
երեքանգամ	171	երկնահանգէտ	375	կեծ	173
երեքեան	90	երկնային	43	կևս	175
երեքերեք	90	երկնաւոր	296	կզի	175
երեքին	90	երկնչիլ	196	կծէ	175
երեքկին	90	երկու	87	կուչ	179
				կս	

M U S I C I A R U M I N D E X I

Եւս	175	զարգամին ս.	366	զիարդ ս.	368
Էւսքանզէս	168	զարթնուլ	141	զիղջէ	161
Էփեւլ	117	զարթուցանել	104	զիմի	175
Էօթանատուն	88	զարի	244	զինել	117
Էօթն	59	զարի	123	զիննաթ ս.	342
Էօթնեօթն	91	զարկանել	123	զինչ	169
Էօթնապատիկ	90	զարհուրել	147	զինչ արդեօք	169
Էօթնէրորդ	89	զարմ	43	զիջանիլ	193
Էօթնևտանէրորդ	89	զարմայր d.	18	զլանալ	132
	89	զարմանալ	132	զկնի զհետ	205
Էօթնէքեան	91	զարմանալի	341	զղջալ	196
Էօթնէքին	91	զարմանք	55	զղջանալ	328
		զաւակ	65	զմայլել	236
		զբօնուլ	140	զմէ	169
		զբուռնարկանել	և	զմտաւածել	201
		զբուռնհարկանել	և	զոհել	118
			198	զօլանալ	132
Օազրանալ	196	զգալ	129	զօրօրինակ	176
Պանիրա ս.	343	զգայական	241	զօյք	259
Պայիծ ս.	357	զգայարան	45	զուարակ	194
Պայրանալ	132	զգենուլ	140	զուարթ	42
Պանգուած	272	զգենուիլ	149	զուարթուն	42
Պանիւրբար	172	զգեստ	74	զուարձանալ	199
Պանցառնել	198	զգեցուցանել	102	զուգական	266
Պավղ ս.	361	զգոյշ	329	զուգել	117
Պատ	205	զգոյշ լինիլ	181	զուալ	129
Պատանալ	104	զեղուլ	140	զտել	197
Պատղատ	323	զենուն	72	զրա ս.	323
Պատիկ	42	զենուիլ	149	զրպարտանք	335
Պատուցանել	121	զենուլ	140	զրկանք	67
Պարա ս.	323	զեռուն	72	զրկեալ	189
Պարար ս.	345	զէյթուն ս.	341	զրոյս d.	12
Պարաթաթ ս.	355	զէն	74	զրուցատրութի	346
Պարզանալ	273	զբզուիլ	196	զրուցել	118
Պարդ	74	զի զիարդ	168	զօի ս.	353
Պարդարել	223		175		
Պարդարուն	361				

Օօլլ

VOCUM ARMENARUM.

Օօլղ յ.	354	հն յ.	311	ըմպել	118
զօր	397	հնժուկն յ.	322	ըն	206
զօրագոյն	186	հնդիցդէն յ.	323	ընդոյզ d.	45
զօրանալ	132	հնդուհք յ.	310	ընդ	163
զօրավար	395	հնդուրհամար յ.	322	ընդօջլի	164
զօրացնել յ.	364	հնպէս յ.	322	ընդարձակել d.	16
զօրաճոր	22	հնվախտն յ.	322	ընդդէմ	163
զօրել	118	հնտեղ յ.	322	ընդդիմակացու թի	
զօրեղ	68	հնտեղէն յ.	323	ընդդիմանալ	402
զօրութի	262	էութի	8	ընդել	163
		էջմիածին	332	ընդէր	189
		էս յ.	311	ընդէրոջ	168
		էսէնց յ.	347	ընդժով	169
Լ	67	էսպէս յ.	322	ընդհանուր	170
էական	66	էսվախտս յ.	322	ընդհանրական	163
էակից	228	էստեղ յ.	322	ընդհանրապէս	269
էսպէս	262	էստեղէս յ.	323	ընդդառաջ	167
էբարձ	131	էստիցդէն յ.	323	ընդդոժին	30
էգ	52	էստուհք յ.	310	ընդդոստնուլ	72
էգձի	51	էստուրհետնէս.	322	ընդ որ	196
էգ մարդ	51	էսոր յ.	322	ընդունելու թի	170
էգ յ.	311	էվակ	177	ընդունել	408
էգպէս յ.	322	էր	154 168	ընդ ցամաք	103
էգվախտ յ.	322	էրէց	331	ընթանալ	170
էգտեղ յ.	322			ընթեռնուլ	132
էլ յ.	323			ընթեռնանել	140
էլէգ յ.	311	Ը դձալ	39	ընթեր	104
էլէն յ.	311	ըղձական	39	ընթերբյուած	164
էլէս յ.	311	ըղձանք	67	ընթերբյօղ	72
էլինջ յ.	340	ըղձի	39	ընթերցոյ	66
էլվի յ.	341	ըղձութի	39	ընծայ	36
էկորձ	244	ըղձութի	39	ընծայեցուցնել	121
էհ յ.	177	ըղունգն	59	ընկենուիլ	149
էհար	123	ըմբոն է	160	ընկենուլ	140
էվան յ.	367	ըմբունել	118	ընկեր	67

M U R A I N D E X I O O V

Բնկերակից	50	Թաղնամայ ս.	361	Թերևս	167
Ընկողմի	193	Թամալ ս.	361	Թերևսարդեօք	167
Ընձեռեւ	198	Թամամ ս.	345	ԹԼ	16
ԸնձեռուԹի d.	51	Թամամին ս.	323	Թէ	176
Ընտանի	69	Թամաշայ ս.	367	Թէտքան	50
Ընտրեալ	189	Թամաշայանեւ ս.	361	Թէտկամ	50
Ընտրեւ	118	Թամքեւ ս.	369	ԹէԼ	175
Ըշտաղուկ ս.	348	Թան	362	Թէէլ ս.	323
Ըռունգն	59	Թանալ	148	Թէոյ	176
Ըստ	163	Թանիլ	148	Թէպէտ	175
Ըստեղծուած	36	Թանձրացուցանեւ		Թի	72
Ըստ որում	173		121	Թեղ	241
Ըստուգ ս.	322	Թաշտ	244	Թիլունք d.	46
Ըստունկանեւ	163	Թանս ս.	346	Թիւ	43
		Թարգմանեւ d.	46	Թիւր	39
		Թարգմանիւ	191	Թիւրեւ	39
		Թարգմանիչ d.	32	ԹիլԹագրուԹի	371
		ԹարգմանուԹի d.	59	ԹիլԹեայ	43
		Թարղ ս.	361	ԹիլԹէ ս.	305
		ԹարԹեւ	242	Թմքրիւ	228
		Թարիղ ս.	364	ԹմրուԹի	216
		ԹարիՖլամա ս.	356	Թնդիւն	47
		Թարյ	164	Թնամանեւ	295
		Թայ	222	Թնամանք	55
		Թաւաղայ ս.	351	Թնամի	70
		Թաւալեւ d.	45	ԹնամուԹի	337
		Թաւալեցուցանեւ	121	Թնուաւական	378
		Թափանչայ ս.	369	Թող	102
		Թափեւ	118	ԹողուԹի	346
		Թափսի	364	Թողուլ	102
		Թաքուստ	47	Թողումեմ ս.	317
		Թաքուցանեւ	197	Թոնիր	366
		Թաքրար ս.	322	Թոշակ	66
		Թեմատէր	83	Թոռն	363
		Թեռն	62	ԹուակցուԹի	265

Թ.

Թագ d.	46
Թագադիր d.	25
Թագաւոր	29
Թագաւորական	44
Թագաւորեւ	192
ԹագաւորուԹի	252
Թագուհի	70
Թագուցանեւ	121
Թագչիւ	147
Թաղայ ս.	348
Թաթ	9
Թաթախեւ	329
Թաթաւեւ	118
Թալվար ս.	361
Թախանձեւ	118
Թաչդի ս.	368
Թաչին ս.	365
Թաղեւ	118

VOCUM ARMENARUM.

Թուռ	340	ժառանգութի	298	ի ձախիցս	169
Թութ	340	ժիր	223	ի ձախմէ	164
Թնիլ	160	ժողով	39	ի ձեռն	164
Թուլակի	172	ժողովարան	269	իղճ	39
Թուղթ	71	ժողովել	39	իմ	95
Թումբ	366	ժողովուրդ	55	իմանալ	148
Թունաւոր	34	ժոյժ	9	իմանիլ	148
Թուր ս.	72	ժուժկալէլ	252	իմաստ	42
Թուրուր ս.	339	ժտել	197	իմաստասէր	27
Թուրուրթուրուր ս.	340	ժրանալ	199	իմաստասիրական	44
		ժուտ	46	իմաստասիրել	48
Թուի	236			իմաստասիրութի	27
Թուք	40			իմաստանադոյն	53
Թռիլ d.	46			իմաստանագունել	53
Թռչիլ	242	Ի բայ	172	իմաստանագունորէն	
Թռչուն	72	ի բացկար d.	51		166
Թվիլ ս.	336	ի բացուստ	170	իմաստանանալ	199
Թահանութի	409	իբր	173	իմաստանապէս	172
Թքնուլ	141	իբրև	173	իմաստանասիրել	102
Թժամբջի ս.	343	իբրթէ	176	իմաստանօրէն	166
Թօթափել	118	իբրիլ ս.	350	իմաստութի	189
		իբրու	173	իմաստուն	53
		ի գործածել	330	իմացուած	212
		իգուց ս.	347	ի մերձուստ	170
		իեմիշ ս.	364	ի միջ	164
		ի զատ	172	իմիասին	167
		իզար ս.	356	ի միջոյ	205
		ի թարթիլաչայ	168	իմի	97
		ի թաքտեան	172	իներսկոյս	169
		ի թիկունսկոյս	169	իներքուստ	169
		իտ	39	իներքոյ	205
		իլլահ ս.	361	իներքս	169
		իխթիար ս.	369	ինծ	39
		ի ծածուկ	172	ինձ	39
		ի հեռուստ	170	ինն	87
Ժամ	73				
ժամակրգութի	254				
ժամանակ	30				
ժամանակադիր d.	10				
ժամանակադրութի	409				
ժամանակեայ	68				
ժամանել	118				
ժառ ս.	20				
ժառանգ	51				
ժառանգել	118				

Իննս

I N D E X I

իննամենայ	252	խսկի ս.	361	իւրակամ	48
իննե ըորդ	89	խսկնա	175	իւրական	95
իննեքեան	91	խսկոյն	174	իւրաստեղծ	280
իննեքին	91	խսկուհի	237	իւրաքանչիւր	181
իննինն	91	խսպառ	168	իւրաքանչիւրդ	92
իննսուն	88	ի ստորէ	170	իւրն ս.	311
ինչ	39	ի վախճանի	171	իքովն ս.	326
ինչինչ	97	ի վաղիւտնգր	174		
ինչու ս.	322	ի վաղորդայն	174	I	
ինչպէս ս.	322	ի վայր	171		
ինչտեղէ ս.	323	ի վայրկոյս	169	լագան ս.	350
ինքն	99	ի վեր	169	լալ	129
ինքնագոյ	48	ի վերայ	205	լալն	68
ինքնագլուխ	375	ի վերկոյս	169	լակէլ d.	46
ինքնակայ	407	ի վերոյ	205	լայեղ ս.	348
ինքնական	95	ի վերուստ	169	լայնատարած	343
ինքնասիրել	103	ի վերջնումն	171	լայնութիւն	187
ինքն իշխանաբար	297	ի վերջան	285	լանջ	199
իշ ս.	323	ի տար	172	լատիներէն	165
իշխան	42	իւր	347	լարել	118
իշխանաբար	297	իւրաւ քանութի	409	լայ	43
իշխանութի	252	իւրաւական	44	լայիօրէն	172
իշխանուհի	52	իւրաւի	166	լաւ	18
իշխել	118	իւրաւունք	55	լաւագոյն	68
իշխեցուցանել	121	իւրիւ ս.	335	լաւագունապէս	167
իշխուհի	52	իւրողական	408	լաւագունեղապէս	167
իշուկ	44	իւրողութի d.	40		
իջանել	102	իցէ	167	լետոն	62
իլևանել	343	իցէարդեօք	167	լեղու	66
իջումն	289	իւհիւիք	18	լեղուատ	46
իջուցանել	102	իւլէ d.	47	լեղի	261
իսկ	25 166	իւղ	15	լեռնադաշտակ d.	12
իսկարդ	175	իւղաբեր	226	լեռնանալ	132
իսկևիսկ	166	իւղոտ	45	լեռնոտ d.	12
իսկութի	176	իւր	95	լե	72

I իսկ

VOCUM ARMENARUM.

Լիարի	343		խարջ յ.	339
լիզու յ.	356	Լս	խարտեաչ	187
լինիլ	157		խաւար	42
լինար	64	Լսաբար յ.	394	խաւարաբնակ
լիար	64	խաբար լինիլ յ.	336	խաւարանայ
լիրբ	190	խաբել	118	խաւարին
լծել	118	խաբէուծի	180	խափանել
լծորդել	118	խագել ձ.	46	խեծկել
լծորդուծի	408	խաթիրմայ յ.	357	խեղճ
լուու	140	խաթր յ.	353	խեցեղէն
լուկ	309	խայի յ.	359	խև
լոյծ	68	խածնու	142	խէյրբան յ.
լոյս	222	խաղալ 12 ձ.	151	խէր յ.
լու	15	խաղաղ	29	խրինջալ
լուանալ	131	խաղաղասէր	339	խիար յ.
լուխլու	172	խաղաղուծի	179	խիզան յ.
լուծ	222	խաղացումն	181	խիտ
լուծանել	123	խաղող	72	խիտ
լուծումն	326	խայ յ.	356	խիւ
լուսաբնակ	375	խայտալ	130	խլել
լուսաղարդել	216	խանգարել	118	խղձել
լուսածին	236	խանդաղատիլ	200	խմոր ձ.
լուսակառոյց	379	խայխաչ յ.	365	խնայել
լուսանալ	159	խաչ	68	խնամի
լուսաւորել	219	խաչապաշտ	329	խնամող
լուսաւորիչ	47	խաչել	253	խնդալ
լուսին	186	խառատ յ.	342	խնդիր
լուր	72	խառել	118	խնդրան
լուցանել	123	խառնակումն	278	խնդրել
լուել	118	խառնել	287	խնդրուած
լուելեայն	172	խառնելի	287	խնդրումն
լսել	125	խառնումն	287	խնծոր
լսելիք	182	խարաբաթ յ.	360	խնծոր
լրումն	289	խարբալէլ ձ.	47	խնուլ
լքումն	216	խարբիզակ յ.	340	խնուիլ
		Hhh		խոչ

VOCUM ARMENARUM.

Ծնելու թի	267	կամ	175	կար	20
ծնծղայ d.	45	կամար	241	կարաս	365
ծնխեր	244	կամաց	172	կարասատուն	365
ծննդական	187	կամացկամաց	325	կարական	343
ծնողութի	267	կամու	252	կարգ	326
ծնունդ	61	կամաւոր	291	կարգաբար	171
ծնող	40	կամ թի	175	կարգաւորական	408
ծոմ	329	կամիլ	148	կարգել	212
ծոյլ	68	կամբ	55	կարգունակ	408
ծով	74	կայական	408	կարգվել v.	331
ծովային	43	կայանալ	241	կարգբաճանայութի	
ծովաջութ	73	կայծակի	159		328
ծովէլը	48	կայծակն	59	կարդալ	130
ծոր	20	կայուն	45	կարդացմանք	333
ծոց	180	կայսր	374	կարենալ	131
ծունկն d.	44	կայտադ.	189	կարի	168
ծօ v.	177	կանաչ	72	կարիք	343
ծօվ v.	356	կանաչանալ	229	կարծել	273
		կանգնել	199	կարծեօք	273
		կանգուն	213	կարկտի	159
		կանխաձայնութի	291	կարձ	370
		կանխաւ	168	կարձառօտապէս	334
կազել	193	կանօն	360	կարձիկարձոյ	328
կազմել	118	կանչել v.	347	կարմիր	215
կաթել	194	կաշի	42	կարուակ	51
կաթնատուն	272	կապար	198	կարօղ	210
կաթնեղէն	335	կապարի	43	կարօտիլ	192
կաթուղիկի	269	կապել	118	կայիր բարև v.	337
կաթուղիկոս	332	կապուտ	72	կացուցանել	104
կալ	42 130	կառ	20	կաքաւ	348
կալել	122	կառավարութի	409	կեալ	133
կալուլ	403	կատարեալ	273	կեանք	55
կալտի	43	կատարել	216	կեղեքել	197
կալուած d.	12	կատարելապէս	281	կենալ v.	329
կահել	103	կատարիչ	289	կենդանանալ	297
կահղապէս	172				

M U R I N D E X I U O V

Վենդանատու	231	կնիկառնուլ	Վ. 330	կուսանք	363
կենդանարար	31	կնիք	262	կուսուլթի	373
կենդանացուցանել	122	կնկատեր Վ.	363	կուտել	182
կենդանի	70	կնքահայր	328	կուր	10 21
կենդանոյն	165	կնքել	231	կուրուկ	44
կենդանու թի	229	կշիւ d.	40	կպել Վ.	366
կենցաղավարութի	338	կշուել	118	կարոտ	46
կեր	10	կշտի	350	կախ	16
կերակրել	21	կողակ	340	կուուել	193
կերակոր	290	կողնի	70	կտակ d.	59
կերպ	328	կոխել	118	կտակարան	45
կերպական	408	կոկորդ d.	45	կտաւ	21
կերպաս d.	46	կողածին	261	կտաւեայ	43
կերպարան	262	կողակից	359	կտրատել Վ.	354
կեցուցանել	224	կողմն	59	կտրել	118
կերուցիչ	47	կոյս	72	կրակ	360
կէս	38	կոյտ	55	կրաւորական	408
կէսօր	38	կջր	10	կրել	22
կէսօրական	38	կոչական	56	կրէտացի	336
կէսօրեայ	38	կոչել	179	կրկին	90 168
կէտ	38	կոչումն	262	կրկինանդամ	168
կթել	197	կօտղ	63	կրկնակ	90
կիղելի d.	44	կօլ	74	կրկնապատկօրէն	172
կին	77	կօտիմ	366	կրկուալ	130
կիսագունտ	241	կօտոր	224	կրողական	408
կիր	10	կօրեկ	340	կրտսեր	373
կիրակի	30	կօրիղ	341	կրօղ	40
կիրառութի	409	կօրիւն	61	կրօն	68
կլման d.	47	կօրնչիլ	196	կցորդ	45
կղմնատր	64	կօրովի	225		
կճեպ	341	կօրուսանել	123	ձա Վ.	166 177
կնգրուկ	237	կուժ d.	47	ձաբաշտան	45
կնիկ	44	կուշտ	360	ձաբեղայ	331
		կուպղ	63	ձադադ	407
		կուպր d.	45		
				ձադնիլ	

VOCUM ARMENARUM.

Հաղնիլ v.	347	Համաձայնութի	409	Հայրապետ	30
Հաղալ	130	Համայն	267	Հայրապետարան	45
Հաղար	88	Համանդամայն	167	Հայրենի	46
Հաղարորդ է		Համանման	241	Հայրութի	264
Հաղարերորդ	90	Համառօտ d.	41	Հայցական	56
Հաղարիյս	171	Համատարած d.	41	Հայցել	101
Հաղիր v.	347	Համար	321	Հայցուած	47
Հաղիրել v.	348	Համարիլ	191	Հանապաղ	174
Հաղիւ	172	Համարձակիլ	203	Հանապաղորդ	351
Հալածել	118	Համարձակութի	180	Հանապաղորդել	185
Հալել	198	Համբառնալ	131	Հանաք v.	361
Հալէայ v.	237	Համբարձումն	47	Հանդամանք	326
Հակաձառել	193	Համբաւ -ւել	217	Հանդէտ	107
Հակաձառութի	327	Համբերել	27	Հանդիստ	61
Հակառակ	66	Համբոյր	40 224	Հանդիսանալ	107
Հակառակիլ	192	Համբուրել	40	Հանգոյն	173
Հակառակորդ	278	Համեղաբարոյ	383	Հանգչիլ	147
Հաղորդ	266	Համեմատ	408	Հանդերձ	206
Հաղորդակցիլ	193	Համեմատիլ	263	Հանդէպ	205
Հաղորդութի	270	Համեցէք v.	349	Հանդէս	334
Հաղորդվիլ v.	329	Համիշա v.	322	Հանդիպիլ	160
Հաղորդօղ	328	Համօրէն	167	Հանդիպիլ	192
Հաճիլ	152	Հայ	12	Հանել	122
Հաճոյ	12	Հայապ	332	Հանձար	199
Հաճոյանալ	192	Հայաստան	45	Հաշտեցուցանել	105
Հաճոյ է	161	Հայաստանեայք	257	Հաշտիլ	105
Հաճութի	271	Հայելի	367	Հաշտութի	291
Համաբարոյ	383	Հայերէն	165	Հապճեպ	168
Համաբուն	267	Հայիլ	148	Հաջութ v.	362
Համագոյ	257	Հայկական d.	21	Հառաչումն	240
Համախօհ	279	Հահոյութի	264	Հասակ	189
Համակ	167	Հայր	82	Հասակակից	50
Համակարիք	383	Հայրածին	261	Հասանել	123
Համաձայն	23	Հայրական	180 408	Հասարակօրէն	333
Համաձայնիլ	192	Հայրանտնական	408	Հատկանալ v.	355

M U R T I N I O V
I N D E X I

Հասուն	45	Հաւան d.	17	Տէն	10 74
Հաստատ	332	Հաւանիւ	152	Տէնցայ v.	339
Հաստատել v.	249	Հաւատալ	130	Տէր v.	308
Հատ d.	44	Հաւատարիմ	200	Տէրբար v.	353
Հատանել	123	Հաւատումեմ v.	317	Տէրիքա v.	357
Հատալաճառ	387	Հաւար	43	Տիաղօր	375
Հատու	66	Հաւեղ	225	Տիար	173
Հատուցումն	254	Հաւկիթ	335	Տիզան	165
Հարազատ	388	Հաքաթ v.	344	Տիկէն	165
Հարած	47	Տէրբայեցեքէն	165	Տիմա v.	358
Հարաւային	331	Տեղ	214	Տիմի v.	322
Հարգեա՛՛՛ v.	315	Տեղահարի	48	Տիմիկս v.	322
Հարիւր	88	Տեթանոս	67	Տիմն	59
Հարիւրապատիօրէն		Տեծնուլ	140	Տին	10
	172	Տեծութի	388	Տինդ	87
Հարիւրիցս	171	Տեղգայր	82	Տինդերորդ	89
Հարիւրորդ ն		Տեղուլ	140	Տինդետան	87
Հարիւրերորդ	90	Տեշտ	343	Տինդեքեան	90
Հարկ 189	215	Տեռ	37	Տինդկին	90
Հարկ է	160	Տեռանալ	132	Տիշարաթանել v.	334
Հարցանել	123	Տեռի	37 70	Տիպակ	173
Հարուած	72	Տեսուել	118	Տիւանդ	67
Հարուլ	141	Տետ	205	Տիւանդանալ	132
Հարուտ	324	Տետամուտ	403	Տիւսել	15
Հարսանիք	180	Տետաբըբըրութի	337	Տիւն	59
Հարսն d.	46	Տետելի	148	Տիւր	366
Հարսնաբոյր	84	Տետընթաց	163	Տմայ	36
Հարսնեղբայր	83	Տեր	10	Տնազանդ	364
Հարստագունեղ	190	Տերու	174	Տնազանդիլ	192
Հարցնուլ	141	Տերօրհանոս	46	Տնար	263
Հարք d.	13	Տեալ	130	Տնարաւոր	292
Հաց d.	44	Տգօր	53	Տնացեալ	211
Հացկերուտ v.	347	Տգօրագոյն	53	Տնգապատիկ	90
Հաւ	27	Տգօրագունեղ	53	Տնգետեսակ d.	41
Հաւայ v.	345	Տե v	117	Տնգիցս	171

Հնդս

VOCUM ARMENARUM.

Հնգստան	45	Հրամէ յ.	347	ձեռնապտ	46
Հնձան	365	Հրապարակ	198	ձեք	95
Հնձեւ	201	Հրապարակաւ	167	ձեքային	98
Հնոց	198	Հրեշտակ	66	ձեքն յ.	311
Հնչեցուցանել	122	Հրեշտակային	43	ձև	367
Հոգալ	22	Հրեշտակապետ	30	ձելթ	38
Հոգեկան	66	Հրեշտակօրէն	50	ձի	72
Հոգեղէն	43	Հրէայ	36	ձիաւոր	343
Հոգեւոր	66	Հրձուիլ	199	ձիգ յ.	356
Հոգի	12	Հօլանդստան	45	ձիթենի	70
Հոլով	407	Հօրաքոյր	84	ձիթօտութի	47
Հող	339	Հօրեղբայր	83	ձիթուտ	44
Հողագործ	49	Հօց յ.	303	ձիուկ	44
Հողագործութի	339			ձիր	38
Հողատէր	83			ձիւթ	39
Հողեղէն	231			ձիւն	61
Հով d.	47	Չագ	74	ձիւնէ	158
Հովանուն	163	ձախկողմն յ.	323	ձկնեղէն	335
Հոյլ	20 55	ձակործ	244	ձկնոն	59
Հօռութ	407	ձաղել	118	ձկնոնային	43
Հով	74	ձայն	11	ձկնրուկ	340
Հովուապետ	375	ձայնական	408	ձօր	20
Հորդել	20	ձայնակցիլ	193	ձորագեղի	
Հուհայ	244	ձայնաւոր	18	ձորագետղ	79
Հուսկյետոյ	171	ձայնել	240	ձու	40
Հուր	72	ձանձրանալ	192	ձուկն	59
Հպատակիլ	192	ձանձրացուցանել	104	ձրել	38
Հպարտացուցանել	122	ձանձրութի	11	ձօն	40
		ձգել	272	ձօնել	40
Հպարտութի	61	ձեղուն	242		
Հնչակաւոր	334	ձեռագործ	342		
Հնչակօրէն	167	ձեռածութի d.	41	Պարուրանել յ.	369
Հրաժարիլ	196	ձեռն	62	ղահլա յ.	346
Հրամայական	105	ձեռնադրել	49	ղահլախանա յ.	346
Հրամանք	325			Պալ	

VOCUM ARMENARUM.

Մարգարէութի	52	մեծաբանօղ	49	մեծելլտի	43
մարգարիտ	237	մեծագին	192	մետասաներորդ	89
մարդ	7	մեծագոյն	53	մեր	37
մարդահանոյ	194	մեծագունեղ	53	մերային	98
մարդասէր	228	մեծակին	78	մերթնդմերթ	174
մարդասպան	66	մեծահասակ d.	27	մերկ	189
մարդեղութի	273	մեծահոգակ	377	մերկանալ	105
մարդկային	43	մեծամեծ	53	մերկացուցանել	105
մարդկուծի	274	մեծամիտ	48	մերձ	164
մարդուկ	44	մեծանուն	377	մերձաւոր	51
մարթէ	161	մեծապատիւ	377	մերձենալ	105
մարտի	52	մեծասար	224	մերձեցուցանել	105
մարմաջէլ	182	մեծավերջ	224	մերս v.	311
մարմին	73	մեծատուն	211	մեքմեղէնև ինքնին	165
մարմնական	241	մեծարդոյ	376	մէկ	87
մարմնանալ	180	մեծայնէլ v.	317	մէկմէկ v.	323
մարմնասոհ	50	մեծացուցանել	120	մէյդան v.	355
մարմնաւոր	48	մեծեղագոյն	54	մէն	74
մարմնեղ	54	մեծեղագունեղ	54	մէջ	163
մարմնեղէն	43	մեծիմաստ	48	մէջերկրեայ	397
մարտ	34	մեծութի	26	մէր v.	304
մարտան	105	մեծպահք v.	336	մթանայ	159
մարտիրոս	42	մեկնութի	325	մի	24 171
մարտնչիլ	147	մեկուսի	173	միաբանիլ	193
մարտի	52	մեղանչէլ	125	միագունտ	241
մարտի	55	մեղաւոր	45	միաժամեայ	91
մարքս d.	46	մեղեղի	233	միածին	49
մարքրագունըպէս	166	մեղմաբար	172	միակ	238
մարքրագունեղապէս	166	մեղմօր	85	միակի	173
	166	մեղու d.	35	միահասարակ	167
մարքրապէս	166	մեղը	65	միահամուռ	167
մարքրափայլ	376	մեղք	67	միամեայ	91
մարքրել	197	մեղքործել v.	318	միամեայ	91
մարքրութի	289	մեղանի v.	327	միայն	173
մեծ	53	մեղանիլ	104	միայնակ	

M U S I C I N D E X I

միայնակ	173	մինչդև	175	մու	87
միանակ	296	մինչև-ցայդը	170	մուբարաք յ.	348
միանգամ	171	մինչև-ցայնը	170	մուդբախ յ.	348
միանգամայն	167	մինչևցաստ	170	մուծանել	123
միանդր	64	մինչևցուր	170	մուծնուլ	142
միաշաբաթ	240	մինտեղ յ.	323	մուկն	59
միաշունչ	388	մինքանի յ.	360	մոյն յ.	353
միառմի	171	միշտ	174	մումու	90
միատարր	241	միուլթի	228	մուշթաղ յ.	349
միարդեօք	167	միջախօս	163	մուսաֆիր յ.	353
միացուցանել	272	միջոց	241	մուր յ.	352
միաւոր	22	միս	194	մուլ	130
միաւորել	252	միտ	223	մումալ	130
միաւորուլթի	272	միտք	48	մունչել	118
միգուցէ	167	միր յ.	356	մնեղէն	43
միերբէք	170	միւսանգամ	168	մտանել	123
միւմի	171	միւսն	212	մրուր	21
միւս	171	միօրեայ	68	մրդիկ	158
միրստմիջէ	171	միւլ	131	մրցիլ	104
միլթի	169	միսիթարել	103	մօհբաթ յ.	368
միլիւր	170	միսիթարիչ	267	մօտ	164
միլիցի	170	մկրատ ձ.	46	մօտիկ յ.	365
միմեանք	98	մկրտել	103	մօրաքոյր	84
միմի	90	մկրտիչ	42	մօրոս ձ.	47
մին	87	մկրտուլթի	270		
մինգմին յ.	313	մկրտում	42		
մինէլ յ.	322	մնալ	191		
մինիքմին յ.	313	մնացական	258	Յարիլ	148
մինհետ յ.	322	մշակ	223	յականթօթափելն	168
մինմին	309	մշուշ ձ.	45	յաղաքս	31
մինչ	174	մշտնջենաւոր	264	յաղաքսայդորիկ	175
մինչդեռ	174	մոլիլ	225	յաղաքսայնորիկ	175
մինչդեռտակաւին	174	մոխրադոյն	341	յաղաքսայսորիկ	175
		մոխրոտ մում ձ.	46	յաղաքս ուրոյ	175
մինչև	164	մոռանալ	132		

3

Յարլ

VOCUM ARMENARUM

Յաղթանդամ d.	10	յառնել	125	յետայտորիկ	171
յաղթել	103	յաստուծուստ	170	յետանալ	102
յաղթուածի	373	յատկական	241	յետկոյս	169
յաղթօղ	226	յատկութի	267	յետնէ v.	321
յաճախական	408	յատուկ	407	յետոյ	164
յամենայնուրեք	169	յար	102	յետտալ v.	345
յամենուստեք	170	յարաքարդ.	408	յետքան	207
յամօթ լինիլ	183	յարաժամ	163	յերկնուստ	170
յայլուստ	170	յարակատար	106	յիմար	186
յայնժամ	174	յարանունական	407	յիմարուածի	187
յայնկոյս	164	յարգելի	376	յիշատակ	66
յայսկոյս	164	յարել	102	յիշել	192
յայսմ'հետէ	174	յարկ	242	յիշեցուցանել	122
յայտ	167	յարմար	332	յիտուն	88
յայտ է	161	յարմարել	326	Յիսուս	179
յայտյանդիման	167	յարուածի	31	յղանալ	132
յայտնապէս	167	յարուցանել	298	յղել	249
յայտնել	293	յարտաքուստ	170	յղութի	252
յանդիման	164	յարտաքս	169	յո	169
յանկարծ	168	յարտաքսկոյս	169	յոգնադիմի d.	40
յանկարծակի	168	յաւել	107	յոգնական	408
յանձնառնուլ	231	յաւելուլ	140	յոգնակի	173
յանձնել	189	յաւէժական	180	յոգնապատիւ	374
յանցաւորութի	271	յաւէտ	168	յոգներախտ d.	40
յառպ	171	յաւիտեան	242	յու	169
յաջկոյս	169	յաւիտեանական	179	յուլ	55
յաջորդ	66	յաիշտակել	118	յուկոյս	169
յառաջ	163	յելուղակ	400	յոյժ	168
յառաջաքանութի	163	յեղանակ	272	յոյլ	20
	163	յեղանակական	408	յոյն	395
յառաջգալ	216	յեղումն	280	յոյս	72
յառաջերթալ	203	յենուլ	193	յորդապէս	168
յառաջբան	207	յետ	164	յորդել	20
յառէջ v.	328	յետայտորիկ	171	յորդորակ	233
յառիլ	104	յետայտորիկ	171	յորժամ	174

M U R A V I N D E X I O V

Յորդյոս	169	նախանձ	74	նետ	8
յորջէլ	407	նախանձիլ	152	ներ	163
յորջ յորջէլ	407	նախապետաբար	168	ներածութի	163
յունարէն	165	նախատէլ	118	ներգէլ	225
յուսալ	131	նախատես	291	ներդոյական	56
յոդէլ	297	նախարար d.	23	ներգործական	408
յոժար	22	նախարարական d.	7	ներիւ	192
յոժարկամօք	326	նախդիր	408	ներընդունիլ	103
յօն	40	նախկին	88	ներկայ	106
յօրինէլ	118	նախկնաբար	171	ներկարար	341
		նախնի a.	7	ներն v.	341
		նախորդ	88	ներստանէլ v.	318
		նախքան	207	ներքին	45
		նահապետ	261	ներքնախաղ	244
Նա	94	նահատակութի	39	ներքնակ v.	366
նաբախտան v.	322	նաղաշած v.	367	ներնական d.	241
նազահտան v.	322	նաղաշբար v.	367	ներբոյ	164
նաև	175	նաղլանէլ v.	353	նեցուկ	242
նաևս	175	նաղջէլ v.	366	նզով d.	55
նաղբալիչ v.	359	նամակ	379	նզովէլ	277
նաղելէան	233	նայդ	95	նիդիւ v.	354
նաղելի	227	նայել	148	նիզակ d.	46
նաիւրովիւ ինքնին	165	նայն	95	նիզակակից	373
նախ	163 171	նայս	95	նիչ	19
նախագահութի	374	նասիւ v.	358	նիքէ v.	304
նախագաղափար	407	նաւ	74	նիստ	47
նախագաղափարական	23	նաւադնայութի	343	նիւթ	72
նախագաղափարականօրէն	23	նաւակատիբ	335	նիւթական	241
նախագիտութի	163	նաւակիտր	64	նիւթէլ	39
նախագործէլ	291	նաւահանգիստ	269	նիւթի	43
նախագուշակումն	216	նաֆթ d.	46	նիւթօղ	202
		նեղանալ	192	նկատէլ	193
		նեղել	20	նկարագիր	262
		նեղութի	211	նկարել	118
նախախնամութի	267	նեստորիանոս	46	նման	189

Նմանա՞

VOCUM ARMENARUM.

Վճանապէս	173	հոտիւ	101	շէն	133
հմանեցուցանել	122	հատուցանել	403	շինել	38
հմանի	280	հօսր	80	շինութի	331
հմանիւ	192	հօսրգիր	5	շիջուցանել	122
հմինիքի	291			շիրա ս.	341
հնջել	104			շլոր ս.	340
հշան	290	Շ աբաթ	74	շալ	130
հշանագիր d.	32	շահ	189	շիկ	44
հշանած ս.	363	շահբասայ	370	շորհ	67
հէնի	46	շողած	362	շորհակալ	198
հշտար	336	շողալաթ	353	շորհակալ լինիլ	333
հշոյլ	183	շողալաթանել	327	շորհաւոր	306
հոյն	12	շողկամ ս.	366	շորհել	296
հոյնադոյ	262	շողկապ	408	շորհունակ	45
հոյնական	95	շողկապել	163	շորհք	55
հոյնժամայն	173	շողփաղփութի	388	շնչալ	130
հոյնժամուն	174	շամամ ս.	340	շնչել	118
հոյնպէս	173	շառաջին	61	շնջիւն	47
հոր	226	շատ	13	շողայ ս.	359
հորաստեղծել	237	շատվոր ս.	343	շոր ս.	347
հորափոր	231	շար	20	շուն	59
հորոգել	239	շարագրութի	409	շունչ	179
հորոգումն	261	շարական	31	շուտ ս.	168
հու	40	շարակարգել	163	շուտով	168
հուադ	18	շարակնոց	233	շուրթն	59
հուաղ	172	շարժել	102	շուրջ	163
հուաղիլ	169	շարժիւն	61	շուրջ լինիլ	200
հուազութի	267	շարժումն	212	շուրջպատել	200
հուաղիլ	196	շարժուն	241	շուք	40 359
հուաստ	377	շարմանդայ ս.	352	շպարել d.	46
հուէր	291	շաքար ս.	322	շտեմարան	199
հուշ	43	շեղջ	55	շրջական	241
հուռն	340	շեշտ	244 407	շրջակայական	56
հոքախնքնին	166	շեշտակի	165	շրջահատել	200
հունենի	70	շէկ	13	շրջապատել	163

INDEX I.

շրջեցուցանել	122	ոյրաղագաւ	168	որդէգրութի	289
շրջիլ	148	ոչ	170	որդի	70
շրտնուլ	141	ոչապարէն	169	որդն	59
շիտթ d.	11	ոչարդեօք	169	որզան	165
շիտթեւ	279	ոչնաւ	170	որիչ	329
շիտթումն	278	ոչնաւերբեք	170	որկէն	173
շքեղ	54	ոչերբեք	170	որկոր d.	15
շքեղացուցանել	54	ոչլս	200	որձ	52
շջափական	241	ոչնչ	170	որմն	59
շջափեւ	220	ոչիւնիք	170	որմնադեր	342
շջափեւլ	281	ոչխար	52	որն v.	360
շջափումն	297	ոչիւովիւնիք	170	որումն	277
շտ	353	ոչուրեք	170	որոշակի	172
		ոչոք	212	որոշեւ	179
Ո		ոսկեակ	44	որոշտալ	130
	25 96	ոսկեայ d.	41	որով	170
ողեւ d.	18	ոսկեղէն	179	որովհետեւ	175
ողի	70	ոսկերիչ	342	որոտ	13
ողբակ	244	ոսկի	70	որոտայ	159
ողորեւ	118	ոսկը	194	որջափ	172
ոխալ	131	ոստ	72	որպակ	165
ոչ	177	ոսաղ	63	որպէս	168
ողբալ	130	ոսան	62	որպէսզի	175
ողբերդութի	21	ոսանուլ	141	որպիսի	169
ողկոյզ	72	ով	96	որսալ	125
ողորմած	66	ովոր v.	313	որսանիլ	148
ողորմիլ	192	ովոք	98	որքան	172
ողորմութի	28 181	ոտն	62	որքանիցս	171
ողջ	68	օր	96	ու v.	323
ողջակէզ	38	օրակութի	407	ուղեւ	361
ողջւեր	337	օրայ	36	ուղեւալ v.	315
ողջն v.	323	օրբար	173	ուլթ	87
ողջոյն	40 373	օրդոն	165	ութերորդ	89
ողջունեւ	388	օրդունակ	173	ութեբեան	91
ոմն	97	օրդեակ	44	ութեքին	91
				Ութ-	

VOCUM ARMENARUM.

ուծուծ	91	ուսոր	64	է օ.	170
ուծսուն	88	ուտեԼ	125	էգորական	408
ուծգին	406	ուր	169	էէ օ.	353
ուծեղ	22	ուրախ	68	էրէմոնի օ.	351
ուլ	40	ուրախանալ	132	էրծ օ.	342
ուհ օ.	323	ուրախուծի 180	296	էր օ.	13
ուրիղ	278	ուրանալ	132	էք	170
ուրղական	408	ուրբաթ	74	էք բնաւին	170
ուրղափի	278	ուրեմն	175	էկայ օ.	326
ուրղաշաւիղ	383	ուրեք	169	էնին	72
ուրղապէս	284	ուրեքուրեք	169	էողալ	133
ուրղափառ	259	ուրոյն	173	էորթան	365
ուրղափառուծի 285	85	ուրուրեք	169	էորեքեան	90
ուրղիւ	47	ոք	97	էորեքին	90
ուրղորդ օ.	339			էորեքկին	90
ուրղտ	40	Չ		էորեքհարիւր	187
ունական	407	Չարիւր օ.	343	էորեքշաբաթ	335
ունայն	243	չաղ օ.	349	էորեքտասան	87
ունիլ	153	չալուշ օ.	343	էորիցս	171
ունիլն	59	չար	13	էորսանդամ օ.	171
ունտ և ունդ 40	210	չարբանեԼ	198	էորրորդ	89
ուշ	40	չարաբանեԼ	198	էորրորդանդամ	168
ուշեղ	54	չարախօսիլ	198	էորք	87
ուշիմ	66	չարախօս լինիլ	197	էորքոտանի	212
ուշուր օ.	357	չարախօսող	49	էորքէորք	90
ուռնուԼ	141	չարաչար	280	չաւ	50
ուս	40	չարչարանք	13	չաւեԼ	203
ուսանիլ	105	չարչարեԼ	103	չաւխայ օ.	342
ուսումն	333	չարչարելի	277	չաւմայ օ.	357
ուսումնական	47	չարճոք	167	չաւքի օ.	358
ուսումնասէր	333	չափ	201	չաւքիւր օ.	330
ուսումնասիրեԼ	102	չափաւորապէս d.	51	չաւրի օ.	322
ուսուցանեԼ	105	չափեԼ	241		
ուստի	169	չափէն իդուրս օ.	335	Պ	
ուստից օ.	323	չեւս	174	ՊաղանեԼ	102
				ՊաղեԼ	

M U S I C I N D E X I

Պարբէլ	102	սլատասխանի	23	սլարառական	408
պազնուլ	141	սլատանեակ	187	սլարառունուլ	200
պալհաուունի	46	սլատարագ	291	սլարարել	291
պակասական	407	սլատարուն	45	սլարարտ	339
պակասեցուցանել	122	սլատել	200	սլարբեր	164
		սլատերազմ	398	սլարգե	67
պակասուլ	54	սլատերազմել	34	սլարգեւել	290
պակնուլ	141	սլատերազմիլ	193	սլարզ	90
պահ	74	սլատերազմիլ	179	սլարզագոյն d.	51
պահալ v.	360	սլատուպարտ	291	սլարզօր	85
պահանջել	197	սլատուել	198	սլարծանք	374
պահասպան	66	սլատիւ	336	սլարծիլ	148
պահել	289	սլատիւք	407	սլարկելա	329
պահեստ	47	սլատկանե	161	սլարկոյկ	244
պահուստ	61	սլատկանի	160	սլարոն v.	51
պահք	289	սլատկեր	183	սլարոնտեր v.	83
պաղատանք	47	սլատկերանալ	337	սլարունակել	241
պաճոյճ d.	18	սլատճառ	67	սլարսկաստան	45
պայծառ	337	սլատճառանք	280	սլարսկերէն	172
պանդիտիլ	148	սլատմագիր d.	25	սլարսպել 375	200
պաշարել	118	սլատմական	56	սլարտասպան	351
պաշտել	102	սլատմել	196	սլարտաւոր	378
պաշտելի	267	սլատշաճ	189	սլարտե	161
պաշտօն	55	սլատշաճե	161	սլարտեղ d.	55
պաշտօնեայ	36	սլատուական	341	սլարտիք	181
պապ	312	սլատուաստել	103	սլարտք	74
պապա	177	սլատուիրան	45	պետ	66
պառաւ	44	սլատուիրանական	47	պերճ d.	18
պառաւիկ	44	սլատուիրել	181	պերճանալ	375
պատ	366	սլատարաստել	103	պղտիկ v.	341
պատահական	66	սլատրիարգ d.	47	պէսպէս d.	33
պատահել	399	սլար	55	պէտք	343
պատահի	160	սլարաբառնալ	242	պիղծ	42
պատահիլ	192	սլարաձգական	242	պինդ v.	326
պատահում d.	51	սլարանոց d.	44	պիտանացու d.	51

Պիտի

V O C A B U L A R I U M I N D E X I O V

Սասեր	187	սիրտ	68	սպառեւ	118
սատր	64	սիւն	66	սպառնալ	193
սար Վ.	341	սլանալ	132	սպասաւոր	216
սարկաւազ	329	սկզբ թ Վ.	368	սպասեւ	192
սարս	102	սխրանալ	237	սպարապետ	398
սարսիւ	102	սկայ	179	սպիտակ	42
սաքի Վ.	344	սկաւառակ d.	46	ստաբան	339
սափայ Վ.	343	սկզբնական	408	ստանալ	103
սեաւ	191	սկզբնատիպ	238	ստանանիւ	104
սեխ	340	սկիզբն	59	ստացական	407
սեղան	72	սկնտղ	63	ստացուած	182
սենեակ	198	սկսանիւ	197	ստեղ	224
սեպհական	298	սհա թ Վ.	369	ստեղի	233
սեռ	242	ամբատանոյշ	46	ստեղծանել	124
սեռական	56	անունդ	61	ստեղծել	362
սերական	408	անուցանել	122	ստեղծնուլ	141
սերկ	173	սողալ d.	45	ստեղծուած	47
սերկելիւ Վ.	340	սողուն	72	ստեղն	21
սերմանել	184	սոյն	94	ստոյգ	166 326
սերմանք	366	սոյնպէս	173	ստոր	163
սերմն	59	սոնք	225	ստորագրական	105
սերունդ	61	սոսր	64	ստորագրակ	163
սերօքէ	293	սոսկ	90	ստորական	242
սև	42	սոյլ	74	ստորև	164
սևեռել	118	սոյփր է	161	ստորին	194 295
սէզ d.	56	սոյլօրիւ Վ.	148 364	ստորոգու թի d.	51
սէր	72	սոյլօրու թի	329	ստուգաբանութի	
սէրանդահ Վ.	367	սոր	20		407
սիս Վ.	332	սոցինանման	198	ստունկանել	198
սիկղ	187	սօւղ	244	սրահ d.	46
սիրանունդ	377	սուտ	25 198	սրբաբանել	293
սիրել	102	սուր	64 72	սրբազան	373
սիրելի	70	սուրբ	25 46	սրբանուէր	376
սիրուած Վ.	317	սնահ	398	սրբել	197
սիրուն	45	սնանանել	124	սրբութի	46

Սրբուհի

VOCUM ARMENARUM.

Արբուհի	52	վանն	164	վեհարգոյ	376
սրունք	40	վանայդորիկ	175	վեչտասան	87
սքանչելի	260	վանայնորիկ	175	վեր	14
սօհբաթ ս.	368	վանայտորիկ	175	վերածել	289
		վաննզի	175	վերակացու	164
		վաննէր	168	վերանալ	132
		վաննոյր	168	վերառնուլ ս.	324
		վաննոյրպատճառի	169	վերատեսուչ	374
Ս անձան	252	վաննորոյ	175	վերացեալ	407
վահ	177	վատակիլ	290	վերարնել ս.	362
վահան d.	18	վատ	326	վերընկնիլ ս.	353
վաղ	166 174	վատթար	189	վերին	45
վաղեմէ ս.	322	վատթարապէս	167	վերնակաղ	244
վաղիւ	174	վատթարեղապէս	167	վերնական	241
վաղն ս.	322	վատսուն	88	վերջ	30
վաղուց ս.	322	վարդ	236	վերջատանջ	224
վաղվաղ	168	վարդապետ	30 182	վերջինսօճումն	242
վաղվաղակի	168	վարդապետել d.	32	վերստին	328
վաճառակուն	190	վարդապետացու	44	վեց	168
վաճառել	103	վարդապետութի	290	վեցսպասիկ	87
վայ	211	վարդավառ	31	վեցերորդ	90
վայելէ	158 265	վարդենի	46	վեցեքեան	89
վայելուչ	44	վարդոց	45	վեցեքին	90
վայելուչէ	161	վարժարան	45	վեցվեց	90
վայր	163	վարել	396	վեցտասան	87
վայրադնել	164	վարկանել	124	վեմ	38
վայրենի	70	վարկեան	174	վիթխարիք d.	10
վայրկեան	272	վարկեան	174	վիլեաթ ս.	356
վանդ	68	վարկել	191	վիհ	14
վանդքի ս.	370	վարկել ս.	51	վիճաբանել	193
վաշ	176	վարս	43	վիճասական	408
վաշթէ	171	վացուն ս.	88	վիկայ	12
վաշվաշ	176	վեհ	241	վիկայել	404
վաշտ d.	17	վեհանձն	378	վիկայութի	198
վառ	245				
վառել	118				

Վ ճարեւ	118	տանիլ	153	տարածայնութի	330
վճիտ	388	տանձ	348	տարամերժեւ	197
վնաս	74	տանուտեր	84	տարբերեւ	197
վնասակար	196	տանջանք	254	տարբերութի	164
վնասել	192	տանտիկին	78	տարերաբանութի	40
վչտանալ	192	տապ	223	տարի	70
վսեմախոհ	375	տապակեւ	360	տարր	68
վտանգ	402	տապան	194	տգէտ	188
վտանգեւ	402	տապանակ	44	տեղ յ.	322
վտանկաւոր	22	տապաստարկանեւ	202	տեղաբ	159
վտիտ	39	տառ	407	տեղակալ	68
վտտեւ	39	տառապետցոսցանեւ	122	տեղակալեւ	258
վրան	66	տամ	87	տեղակալութի	258
վրացի	46	տաման	332	տեղական	407
վրէժ	9	տամանապատիկ	87	տեղեականեւ յ.	333
		տամներկու	87	տեղեկանալ	132
		տամնէերկու	87	տեղեկութի	334
		տամնէերեք	87	տեղի	201
		տամնէչորք	87	տեղիցս յ.	323
		տամնէհինգ	87	տեղիքտալ յ.	337
		տամնէեօթն	87	տեղտեղ յ.	322
		տամնութ	87	տեսակ	407
		տամնէինն	87	տեսանեւ	124
		տամնբիւր	88	տեսանելի	281
		տամներորդ	89	տեսանի	160
		տամնէմիներորդ	8	տեսանող	242
		տամնէեօթներորդ	89	տեսողական	241
		տամնէքեան	91	տեսութի	297
		տամնէքին	91	տեսուչ	44
		տամնիցս	171	տետր	64
		տամնտամն	91	տերև	72
		տար	163	տև	20
		տարակուսանք	325	տէր	83
				տէրընդառաջ	334

S

Տազնապեւ	275	տաննէերկու	87	տեղեկանալ	132
տազնապիլ	199	տաննէերեք	87	տեղեկութի	334
տաժանիլ ձ.	33	տաննէչորք	87	տեղի	201
տալ	133	տաննէհինգ	87	տեղիցս յ.	323
տախտակ	227	տաննէեօթն	87	տեղիքտալ յ.	337
տակ յ.	353	տամնութ	87	տեղտեղ յ.	322
տակառապետ	50	տամնէինն	87	տեսակ	407
տակաւառտակաւ	172	տամնբիւր	88	տեսանեւ	124
		տամներորդ	89	տեսանելի	281
		տամնէմիներորդ	8	տեսանի	160
		տամնէեօթներորդ	89	տեսանող	242
		տամնէքեան	91	տեսողական	241
		տամնէքին	91	տեսութի	297
		տամնիցս	171	տեսուչ	44
		տամնտամն	91	տետր	64
		տար	163	տերև	72
		տարակուսանք	325	տև	20
				տէր	83
				տէրընդառաջ	334

Տերու-

VOCUM ARMENARUM.

Տէրունական	47	տուն	59	ցայսկայր	171
տէրունեան	240	տունկ	72	ցանդ	170
տէրունի	44	տուր	72	ցանխեղ յ.	366
տըկար	163	տպագիւր	341	ցանկ	174
տըճաճիլ	103	տպել	208	ցանկալ	192
տընկից	50	տուփալ	130	ցանկալի	227
տի	72 201	տրակ	378	ցանկութի	182
տիեզեր	297	տրական	56	ցամնուլ	141
տիեզերալոյս	375	տրամաբանութի	163	ցաստ	170
տիեզերական	374	տրի	160	ցաւ	15
տիկին	78	տրամաբար	22	ցաւիլ	148
տիպ	223	տրտմիլ	14	ցեխուտ	44
տիր	168	տրտնջէլ	118 188	ցեղ	55
տիրակին	78	ածն	40	ցերեկ	15
տիրանկար	379	տօնախմբութի	334	ցեց ձ.	46
տիրացու	66	տօնայոյց	334	ցից	68
տիրել	192	տօնել	40	ցխտ	45
տիրուհի	52	տօնիլ յ.	354	ցնծալ	104
տիւ	77			ցոյց	68
տկար	67			ցոյցտալ յ.	337
տկարանալ	183			ցորեան	72
տկարութի	187			ցորէն յ.	340
տկարօրէն	172	Ր		ցու	40
տղայ	52	Րաբուն ձ.	46	ցուրտ	72
տղամարդ	352	րաբունի	14	ցուցակ	335
տղայանալ	132	րազմ	398	ցուցանել	122
տղմոտ	45	րամ	236	ցրել ձ.	11
տնկել	201	րոպէ	38	ցրուել	118
տնօրէնութի	278	րոտել	118	ցրտէ	158
տնօրինաբար	267			ցօղէ	158
տոկոս ձ.	47				
տոհմ	55	Յամար	170		
տող	225	ցամաբել	118	Ի	
տողօրիլ	199	ցայդ	15	Իիւլէ	16
տուժել	118	ցայդ	170	Լիւծել	15
				Լիւսել	15

I N D E X I.

		փափազել	192	փորձել	196
	փ	փափաք	358	փորձող	289
		փափաքել	236	փոփոխական	333
փաթուղի	244	փափաքումն	240	փոփոխումն	252
փայանք ձ.	47	փաք յ.	354	փոքր	65
փախուստ	47	փեսայ	68	փքրինչ	172
փայտէղ	142	փեսեղբայր	83	փքրմի	172
փախստական	402	փեռեկտել	118	փուլթալ	193
փակ	223	փետակ յ.	366	փուլթանակի	168
փահ յ.	364	փետականոց յ.	366	փուլթով	168
փաղառութի	163	փէհ յ.	365	փուռ յ.	360
փաղաքչական	407	փէյվաստի յ.	365	փուշ	244
փայ յ.	352	փիլիսոփայ	190	փուշ	43
փայլակն	59	փլավ յ.	349	փուսաթ յ.	343
փայլատակէ	158	փղձկել	199	փուտ	20
փայտ	17	փշահատ	341	փուքր յ.	353
փանջարայ յ.	367	փշատ	340	փուէլ	359
փառակից	251	փշոտ	340	փունդալ	131
փանուամիլութի	61	փսխ	32	փուշտալ	131
փառաւոր	66	փոխան	164	փրանկ	20
փառաւորական	47	փոխանակ	164	փրկել	197
փառաւորել	245	փոխանորդ	45	փրկել	66
փառաւորութի	374	փոխառու	164	փրկողական	47
փառք	67	փոխատու	164	փրկչական	47
փառ յ.	357	փոխարկումն	329	փրքազ յ.	357
փառքախ	366	փոխարկվիլ յ.	329		
փարաչէն	163	փոխել	217		
փարդայ յ.	367	փոխումն	294		
փարթամ	189	փող	42	Ք ա յ.	177
փարթամանալ	199	փոյթ է	160	քալամ յ.	366
փարթամայուցանել	122	փոյթ ընդ փոյթ	168	քալիշտիս յ.	365
		փոր	17	քաժ յ.	52
փարել	153	փորագէղ	79	քահանայ	12
փարսախ յ. ձ.	47	փորագետղ	79	քահանայապետ	401
փափազ	17	փորձանք	55	քահանայացու	44
				Ք աղ	

VOCUM ARMENARUM.

Քաղ	52	քաջածայն	225	քաքար d.	45
քաղաք	59	քաջայր	82	քաֆ v.	43
քաղահաբար	172	քաջավաղվաղակի		քեարվան v.	344
քաղաքական	44		166	քեարվանբաչի v.	343
քաղաքայեա	66	քաջու թի	48	քերականութի	23
քաղել	360	քառ	87	քերթողահայր d.	40
քաղիլ v.	236	քառակերպեան	295	քերթօքի	217
քաղցիլ	146	քառակի	173	քէն	17
քաղցնուլ	290	քառանդամ	229	քիթ d.	44
քաղցր	65	քառապատիկ	90	քիչ v.	346
քաղցրաբարյ	377	քառանաթիւ	289	քիսակ v.	324
քաղցրագոյն	54	քառաներրորդ	89	քիւլ v.	342
քաղցրագունեղ	54	քառանորդ	89	քղամիդ	215
քաղցրահամ	340	քառասուն	88	քնել	40
քաղցրացոյցանել		քառատող	229	քննելի	265
	122	քառատուն	229	քննութի	263
քաղցրեղ	54	քառույց	171	քնդաբորբ	225
քամթար v.	356	քառորդ	89	քողաղօմ	225
քամի	354	քար	68	քոյ	95
քայլել	118	քարակետղ	63	քոյր	84
քան	175	քարբ	42	քոնն v.	311
քանդել v.	356	քարեղէն	43	քոս	17
քանդի	175	քարէ v.	366	քոսոտ	68
քանի	171	քարէլ	197	քուլֆաթ v.	349
քանիանդամ	171	քարող	32	քուն	40 196
քանիհետ v.	322	քարողել	253	քունել	40
քանիցս	171	քարողութի	331	քսակ d.	46
քանիք	171	քարողոլ	47	քսան	87
քանիօն	171	քարուտ	44	քսաննւմն	87
քանց v.	322	քարտէս	379	քսաներրորդ	89
քանքար d.	45	քարբաշ	244	քսաննւմներրորդ	89
քաչքա v.	315	քայախ	261	քրէայ	36
քաջ	48	քաւարան	269	Քրիստոս	14
քաջաբանասէր	50	քաւլնի	171	քրիստոնէայ	36
քաջալէրէլ	388	քաւութի	270	քրիստոսանուէր	376
				քրիս-	

INDEX II. VOCUM LATINARUM

in isthoc Opere Armenice redditarum.

Nota: Lit. *d* paginam Dissertationis indicat.

A.	Pag.	A.	Pag.	A.	Pag.
A, ab, 56. 169.	206	Accentus	407	adaptare	118
abalienare	122	acceptus	228 369	addere	140 384
abdicare	196	accessorius	408	addictus	72
abduci	ibid.	accessus	396	adducere <i>d.</i>	35 103 289
abigere	396	accidens <i>d.</i>	51	adhaerens <i>d.</i>	12
abjicere	122	accidentalit	66	adhuc	174 291
ablativus	56	accidit	160	adjectivum	407
abnegans	109	accipere	134 385	adimplere	122
abolere, ri,	273	accipi	48	adjutorius	401
abolitio	285	accipiter <i>d.</i>	46	admirandus	237 260
abominabilem reddere		accretio	107	admiratio	344
	121	accumbere	147	admovere, ri,	105
abriperere	197	accusare	197 198	adolescens	388
abscindere	118	accusativus	56	adolescensculus	187
abscondere	197	acer	51	adoptio	401
abscondite	172	acetum	261	adorandus	268
absconditus	228	<i>աշտիստ</i>	285	adorare	49 216
absconfio	47	acidus	51	adoratio	265
absit	170 360	acies ingenii	40	adornare	119 212 268
absolvere	117 216	acinaces	72 244	adornatus <i>d</i>	40
absolutio Sacerdotalis		acquiescere	296	adscensio	47
	270	acquirere	264	adspargere	328
abstinens <i>d.</i>	51	ac si	176	adspicere	148
abstractum	408	activum	408	adspirans Deus	49
abundans	341	acu pingendi ars	363	adstipulari	258
academia	333	acumen	40	advenire	192
accedere	147 204	acutus	40 244	adventus	61 395 396
accelerare	193	acutus ingenio	66	adverbium	408
accendere	123	Ad	6 205 206 322	adversari	163

VOCUM LATINARUM.

angulus	61	ἀποικιαροδοσιῶν	103	Architriclinus	50		
anhelare	130	apostolici vestigii <i>vir</i>		arctari	192		
anima	70		376	arcu firmus <i>d.</i>	11		
sine anima	274	apostolicus	380	arcus <i>d.</i>	46		
animadvertere	117	apostolus	42	ibid. Ardzerunii <i>d.</i>	24		
animal	70	aparere	7	area	46 366		
animare	122, ri	199	apparet	160	ad aream pertinens	44	
		389	appellativum	407	in aream descendere	355	
animi ejusd.	389	appendere	118	arena	72		
animofitas	48	appetere	236	areola	361		
animus	274	appetitus	67	argentea moneta	191		
ancilla	52	apponere	102	163	argenteus	70	
anne, annon,	181	389	apud	205	206	argentum	72
anni unius	309	apud me		392	Arianus	46	
anno elapso	174	apum examen		366	aries	12	
annonae vilitas	338	aqua		72	arma	38	
annulus	70	aqua marina		73	armare	117	
annunciatio	16	271	aqua rosarum	348	Armeniâcum malum	340	
annus	67	70	aquae parum	44	Armenia	45	
annuus	91	91	aquila <i>d.</i>	25	armenice	165	
anomalum	408	408	Arabia	237	343	armenicus	68
ansa	63	63	Aramaeus	68	armenus	37	
ante	205	322	Ararat <i>d.</i>	55	Arravielani <i>d.</i>	27	
antea <i>d.</i>	12	171	arare	396	arrhabo	258	
anteactus	271	271	aratrum	223	arrogantia <i>d.</i>	11	
antequam	207	207	arbitrium liberum	369	ars	68	
anticipare	118	118	arbor	72	Arsacidae	26	
antidotum	404	404	arboretum	68	artificium	339 341	
antiquus <i>d.</i>	7	201	arbor mala armeniaca	fe-	artifurbs	235	
antrum	28	28	rens	46	ascendere	123 318	
anus	44	44	arca	63	ascensio	334	
aperire	131, ri	150	Archangelus	30	asellus	44	
apertio rosae	31	31	archetypice	23	Asia	327	
apertus	24	24	archetypicus	ibid.	aspectus	395	
non apertus	379	379	archetypus	238	aspis	42	
apis <i>d.</i>	31	31	Archithesaurarius <i>d.</i>	56	affare	118	

affatum	354	auribus privatus	46	beneficus	373 394
in assensum perducere, ci		auris	59 182	bene meritus	387
	152	aurum	70	beneplacitum	271
assentiri	192	australis	331	bene venire	338
assimilare 122, ri,	192	aut	406	bibere	118 122
assuescere	148	autumnalis	43	bibere in sanitatem	353
assumere	272	autumnus	59	bibliopegus	342
assumptio	32	avunculus	312	biduum	91 309
Astronomia	409	avus	27 312	biennium	91
Astrologia	23	auxiliari	17	biennis	ibid.
ἀστρολογία	285	auxilium	401	bifariam	172
atque	175			bihorium	91
atramentum	72	B.		bimembris	229
ἀτρέπτως	285	Bacchius	225	bimestris	91
at si	176	Bagratidae d.	25	binī	90
attamen	175	balbus d.	46	bis	171
attendere	181 192	Balhavensi ex familia	46	blasphemia	263
attributum	262	balneum	55	boare	129 ibid.
avaritia	61	balsamum	405	bona dies	350
auctor d.	11	baptismus	270	bona lux	349
audere	40 381	baptista	42	bonitas	60
audire	128	baptizare	103	bonus	18 70 191
auditus ūs	72	barbarus d.	56	bonus vesper	347
avertere	201	beare	121	bos	62
auferre	196	beatissimus	375	botrus	40
augmentum	273	beatum praedicare	124	brabéum d.	47
augmentativum	407	belligerans	179	brachium d.	44
augur	36	bellum	339 398	brassica	366
avia	70	bene	25	brevis d.	44 244
avis	74	bene agens	298	breviter	328 334
aura	ibid.	benedicere	124	bubo d.	58
aurem praebere	193	benedictio	380	bullā	380
aureus d.	41 179	benedictio aquae	334	bullire	129
per aures transmittere	198	benedictus	202	butyrum	9
auri particula	44	beneficentia	374	byssus	37

VOCUM LATINARUM.

C.	capra	52	cella	366	
	capsula	44	<i>νεολογία</i>	389	
Cadere	193	captivans	290	census	409
cadaver	72	captivus <i>d.</i>	26	centesimus	90
quod ex cadavere	43	caput 72 libri <i>d.</i>	46	centies	171
caelebs	331 363	caput independens	375	centum	88
caementarius	342	ad caput usque	168	centum millia	ibid.
Caesar	183	caravan	344	centupliciter	172
caesaries	43	caravanae ductor	343	cepe	365
caeterum	175	carbafus <i>d.</i>	46	cera <i>d.</i>	46
calamus	59	carmen	68	cerafum	348
calcibus	165	carminum liber	233	ceremonia	394
calefieri	14	caro <i>d.</i>	58	sine ceremoniis	350 351
calet	158	caro ficcata	365	cernere	117
calidus	69	caro fieri	181	certamen	74 402
calix	200	quod ex carne	43	certe	166 322
calor	13 230	castellum	222	certissime	166
calumniæ	335	castigari	198	certus	39 326
cambium	387	castra	45 55 63	cerva	62
camela	52	castra ponere	203	cervus	ibid.
camelus	74	Cafus	407	cespes	12
caminus	366	catellus	44	cete	38
campeftria montana <i>d.</i>	13	caterva <i>d.</i>	12	character <i>d.</i>	31 <i>d.</i> 33
campfor	387	catholicus <i>d.</i>	47	charta <i>d.</i>	46
campus <i>d.</i>	13	catulus	61	Cherubini	217
candelabrum	63	caufa	360	chlamys	215
candidatus	44	caufa conditionalis	50	choraeus	224
canere	117	sine caufa	259	chorea	55
canis	59	cedere	193	chorus	74
canon <i>d.</i>	47	celeberrimus	374	Christus	14
cantilena	68	celebrare	217	Christianus	36
ad cantiones pertinens <i>d.</i>	40	celebris <i>d.</i>	11	377 Chronologia	409
cantor	29	celebritex	167	chronologus <i>d.</i>	10
cantus ecclesiasticus <i>d.</i>	45	celer	42	244 chrifma	327
cantus lugubris	21	celeriter	165	chueruevou, affati	spe-
capere	403	celerrime	166	cies	349

I N D E X I I

cibus	10 21	290	clavis <i>d.</i>	41	223	collectus	278
cicada		66	clavo affigere		117	collegium	45
cineraceus		341	clementia		228	colligere	39
cinere conspersus		46	clemens		223	collocare	121 403
cingulum		324	clibanus subterraneus		366	colloquium	368
circa		206	clima <i>d.</i>		47	collum <i>d.</i>	44
circiter		357	coaetaneus		50	comedere, cibare	21 125
circularis	241	vf. 15	coagulari		105	cominus	170
circum	163	206	coalescere facere		ibid.	commemoratio	394
circumcingere		200	coaxare		130	commendare	121
circumducere		122	coëcineus color		46	commendabile	189
circumflexus		244	coecus		10	commiles	50
circumire	148	200	coëcutiens		44	commilito	373
circumlativus	56	408	coelestis	296 305	375	comminisci	335
circumrotare <i>d.</i>		45	coelites		236	commode	343
circumstare		226	coelitus		170	commonefacere	121
circumstantiae		326	ad coelos usque		ibid.	commorativus	56
circumvallare		163	coelum		68	commotio vehemens	402
circundare		200	coënaculum		367	communicare	328
circundatus		375	coenobium		332	communio	252 329
cito	166	391	coepisse		197	communis	66 268
citissime		168	coëssentialis		228	communis fieri	193
citra		164	coetus, receptaculum,		269	communiter	333
civilis <i>d.</i>	36 <i>d.</i>	46			236	compactus	15
civiliter		172	coetus		213	compages	63
civis		400	cogitatio		201	comparare	118, ri 193
civitas		67	cogitare		267	comparatio	407
civitatis gubernator		400	non-cognoscibilis		384	comparativus	408
clam		165	cognitio		210	compescere	118
clamare		193	cognoscere	104	210	complacere	192
clamare (ut felis)		130	cohors		55	complementum, finis,	288
		ibid.	colaphus		66	complexi	200
clanculum		172	colendus omnibus		374	complere <i>d.</i>	59
clare		167	colere		102	completio	238
claudere		140	collectio	39	43	compositio	278
claudus		69				com-	

VOCUM LATINARUM.

comprehendere	163	confundere	279	Constantinopolis	357
comprehensio	ibid.	confusio	278	consternari	141
conari	130	confutare	280	constitutiones	326
concameratus	241	congenitus	72	constitutus	373
concentus	18	conglorius	251	constubstantialis	267
conceptio	252	congregare	182	consuetudo	329
concha	244	congregatio	232	consulto <i>d.</i>	59
concilia	326	congruum est	161	consumtus	278
concio <i>d.</i>	46	conjugare	118	contabulatio	40
concionator	ibid.	conjugatio	408	contemnere	389
concupere	132	conjungere	163	contemplari	220
concupiens <i>d.</i>	11		282	contemplatio	284
conclave	198	conjunctio	282	contextus	15
concors	23	conjunctus	287	contignatio	72
concordantia	409	conjux	51	continens	241
conculcare	118	connumeratio	265	continens terra	357
concnmbere	40	conqueri	198	continentia	20
concupiscere	130	confanguineus	36	continere <i>d.</i>	7
conculsio	47	confanguinitas	36	contingit <i>d.</i>	33
condensare	121	conscendere equum	140	continuus	180
condemnatio	292	conscius	72	contra	163
conditio	326	consecratus	376	contradictio <i>d.</i>	24
	384	consentire	192	contrarius	66
	389	conservatio	193	contrectatio	297
	391	confessus	380	contristari	199
conferre	163	confiderare	360	contritus	328
conferre gratiose	296	confilium	193	controversia <i>d.</i>	31
confessio	67	confimilis	361	contumacem esse	118
confessor	251	confistere	61	contumeliis affectus	295
confestim	386	consolari	196	convalescere	196
confingere	174	consolationem admittere	241	convenienter <i>d.</i>	14
confinia	384		9	conveniens	326
confirmare <i>d.</i>	13	consolator	103		161
confitens	228	in conspectu	164	convenire	118
confiteri	25	conspici	167	convenit	161
confrater	258		268	conversatio	331
confrater	386			con-	
confringere	407				
confugere	193				

I N D E X II.

conversus	III	crassus	72	340	curator, trix,	51	
converti	ibid.	in crastinum	174		curculio <i>d.</i>	46	
conviva	366	crater	370		curiositas	337	
convivium	347 348	creare	124	ibid.	141	curis adstringi	140
convivator	353	creare de novo	237		currere	132	
coordinare	163 228	creatio	268		currus <i>d.</i>	58	
coordinatus	270	creatura	213 228	306	curvus	39	
copula <i>d.</i>	18	creatus a se	271		custodia	50 61	
copulare	118	credere	102		custodire	214 381	
coquere	117	creditor	164		custos	66	
cor	68	crepusculum <i>d.</i>	45		cutis	42	
coram	163 164	crefcere	147	273	cydonium malum	340	
corbis	365	cribrare <i>d.</i>	47		cymba	10	
coriandrum	366	criminationes	335				
corium	42	crocus <i>d.</i>	45				
cornu	64	crucem honorans	329				
cornu petere	118	cruciatus	291 298		D		
corona <i>d.</i>	46	crucifigi	253		Dactylus	72 224	
coronae positor <i>d.</i>	25	cruxifixus	292		daemon	20	
coronare	118	crumena <i>d.</i>	46		daemoniacus	49	
corporalis	384 43	crux	68		damnare	117	
corporeus	48 241	crux	68		damno afficere	118	
corporis custodia	50	cubiculum	366 389		damnum	74 345	
corpulentus	54	cubitus	213		dare	133	
corpus	73	cucumer	340		datio	409	
correspondens	387	cucurbita	7		dativus	56	
corroborare	121	culina	366		dator omnium	220	
corrumpere	123	cultus	55 184		datur	160	
corruptibilis	384	cum	205	ibid.	de	164 205	
corruptio	297	cum	105		dea	52	
sine corruptione	252	cumulatim	167		debilis	39	
corruptus	20	cumulus	55		debilitare	39, ri, 103	
cortinae	368	cupreus	43		debitum	74 291	
corvus	74	cur non	169		debiti reus	292	
cotoneum malum	366	cura	348 386		debitor	164 351	
cras	174 322	curae est	160		debitum solvere	193	
					decem	59	
					De-		

VOCUM LATINARUM.

Decem millia	88	delectabilis	361	desuper	164 169 205
deceptio	180	delectari	199 200	detentio	295
decet	158 161	delectatio	343 360	devastare	118
decies mille	171	delere	197	devinctus	378
decima pars	409	deliciosus	44	devolvere	117
decimus	89	delineare <i>d.</i>	46 38 117	devote	329
decimus septimus	ibid.	delineatio	38	a Deo doctus	68
declinatio	408	deliquium	216	Deum colens	ibid.
decompositum	ibid.	demittere	102	Deum decens	262
decor <i>d.</i>	15	denarius	192	ibid. Deum docens	68
decoratus	54	deni	91	Deum timens	66
decorticare	197	denique	171	Deus <i>d.</i>	43
decupliciter	172	dens	59	Deus fictitius	72
decuplum	332	densus	19	dextra	375
decus	40	deorsum	163 169	ibid. a dextra	205
dedicatio	335	deplorabilis	378	ad dextram	298 323
defatigari	253	deponere	164	diaconus	31
defectivum	407	depositum	42	Dialectica	163
defectus	54	depravare	278	dialectus <i>d.</i>	57
fine-defectus	386	deprehendere	346	dialogus	325
deficere	196	depressio	244	dicafterium	66 410
definire	124	derisio	65	dicere	122
definitio	124	derisui habere	199	dicitur	160
definitus	179	derivativum	407	dicolon	229
deslere	104	descendere	123	dicta res	72
deformari	196	desertum	290	dictio	68
defraudatio	67	desertus	70	dictum	188
defraudatus	189	desertum reddere	121	dictus	72
degustare	329	desiderabilis	189	didrachmum	187
dehinc	171	desiderare	39 192 386	dies	285 308
deinceps	171 174	desiderium	19 384	dies hodierna	85
deinde	ibid.	despicere	199	ibid. ferena	ibid.
Dei-mater	83	desponsatus	72 202	suavis	ibid.
Deipara	49	destillare	194	Veneris	74
Dei-pater	83	destruere	231 253 388	12 horar.	308
Deitas	230			dedie in diem	273

die alia	174	discerpere	118	doctrina	290 333
diei unius <i>res</i>	68 309	discipliaa	59 74	dolere	148
differentia	330 164	disciplinam amare	102	dolium	365
difficilis	189 295	disciplinabilis	47	dolor	51 52
difficilis fieri	192	discipulus <i>d.</i>	59	domina	51 52
difficulter mobilis	295	discrete	172	Domine, dominatio tua,	
digamus	78 82	discursus	358		326
digitalis mensuræ <i>res</i>	389	discus	63	Domine Domine	337
digitus	59	dispergere	118 194	dominica dies	31
digne	174	displicere	103	dominica in palmis	334
dignitas	54	displicet	161	dominari	118 192
dignitatem conferre	ibid.	disponere <i>d.</i>	59 20	dominicalis	47
dignum est	161	disputare	193	dominicus	44
dignum reddere	296	disputatio	327	dominium <i>d.</i>	26 332
dignus	368	diffecare	354	a Domino datus	381
dignus evadere	193	distare	169	Dominus	51 83 406
dii <i>d.</i>	11	distincte	172	dominus domus	84
dilatio	392	distinctiva personarum		domus	59
dilectæ consuetudinis <i>vir</i>			99	donare	38 40 290
	389	distribuere	117 354	donec	322
dilectio	362	distributivus	408	donum	38 67 72
dilectissimus	386	distrophon	229	dormire	40 290
dilectus	227 324 377	ditio <i>d.</i>	13	dorsum (onus)	389
diligens	223 364	ditissimus	190	drachma <i>d.</i>	47
diligentia	46	diversari <i>d.</i>	14 384	dragma	43
diluvium	362		391	drama	32
dimidius	38	dives	211 324	dubius	27
diminuere	196 223	dividere	124 241	ducenti	88
diminutivum	407	divinitus	170	ducentessimus	90
dimissivus	408	divinus <i>d.</i>	11 189 305	ducentessimus primus	ibid.
dimittere	102	divisio	277		
dioeceseos dominus	83	divitiæ	26 384	ducere	122 192 395
diphthongus	28	docere <i>d.</i>	31 122	dudum	174
discedere	352	Doctor	31 376	dulcis	65
disceptare	193	doctoralis	333	dulcior	54
discere	105	doctorandus	44	dulcissimus	ibid. 340
				dum	

VOCUM LATINARUM.

dum adhuc	174	elementum	68	eripere	121
dummodo	175	elevatio	244	errare	39
duntaxat	173	elevatus	375 241	erroribus obnoxius	393
duo	87 283	elicere	197	erubescere	183
duodecim.	87 297	eligere	118	eructare	260
duodecimus	89	eloquens	189	eruditio	384
duo millia	88	eloquentiae optima	ama-	eruere	122
duplex	90 309	etor	50	esse	153
dupluciter	172	emanare	261	essentia	8 259
duplus	261	emanatio	20	essentialis	66
dux exercitus	395	emere	117	essentialiter	262
dzuem	335	emittere	261	esurire	203 253
		eminus	170	et, et etiam,	175
		emissio	259	etenim	ibid.
		emporium	409 345	ethnicus d.	47
		empyreus	43	etiam	175 323
E	208	en	354	etfi	175
Ebrius fieri	196	ensis	72	Etyologia	407
ecce	167	enutrire	123	evangelicus	405
ecclesia d.	47	ed	169	evangelista	ibid.
Eden d.	45 261	ed quod	175	evangelium	ibid.
edentulus	46	ephippia imponere	369	evax	177 323
edere	24 125	Episcopus d.	47 66	eucharistia	270
educatio	61	epistola	71 379	evellere	118 201
educatus amore	377	epistolium	387	euge	176
educere	122	equa	52	Europa	15 17
edulcorare	ibid.	eques d. 25 d. 31	343 398	Europaeus	304
effari d.	18	equitum praefectus	398	ex	208 ibid.
efficaciter d.	43	equuleus	44	examen apum	366
effundere	140 318	equus	72 307	exarescere	199
ego	92 310	equus ornatus	369	exaudire	192
ego ipse	99	erectus	269	excandescere	141
eh! ehi!	177	eremita	331	excellere	200
eleemofynae	270	ergo	175 283	excellens	213
elegans	12	erigi	199 403	Execelsus	381
elementi unius res	241	erinaeus	70	excitare	117
	vf. 9				cx-

exercuari	199	expellere	197	facile-mobilis	295
excusare	359 387	expergefacerere	104	facilis	39 295
excufus	325	expergefactus	216	faciliter	165
excutere	118	expergefieri	141	facilius	210
execratio <i>d.</i>	55	expers	189	factio	72
exempli gratia	173 176	expiatio	270	factitius	241. <i>vs.</i> 1
	323	expiare	209	factor	66
pro exemplo	176	expiatorium	269	factura	72
fine exemplo	263	explicatio <i>d.</i>	51	non-factus	251
exemplum	ibid.	expandere	359	facultatis concessio	409
exercitus	343 397	exponere	163 ni 191 334	faex	21
exhaurire	324 358	expositio	325	falſiloquium	335
exhilarari	233	exquirere	132	falſo	25
exhilaratus	203	exſatiatus	203	falſus	ibid.
exhilarare	104	exſpatiarī	140	falx meſſoria <i>d.</i>	45
exigere	197	exſpirare	130	fama	217
exiguus	384	exſpuere	141 150	fames	74
eximius	227	in extaſi eſſe	147	familia	349 377
exire	24 26	exterior	336	familiaris	189
exiſtens	67	extinguere	122	famoſus	334
non-exiſtens	268	extrinſecus	170	farina	64
exiſtens à vel per ſe	48	extremus	43	faſtidire	196
exiſtentia	68 259	exuberans	72	faſtidium	11
exiſtentia ſumma	259	exultare	199 130 131	faſtuofe incedere	12
exiſtere	153		141	fatigari	27
exiſtere facere	268			fatum	358
exiſtimare	124			favilla	61
exitus	24			favum	203
exlex	163			fel	20 42
exodus	55			feliciſſimus	271
exornatus	232 237 367			felicitas	373
expaſus	241 <i>vs.</i> 2			felix	51
expaveſcere	141 147			femur	64
expectare	193 203 216			fenetra	366
	403			feria	31
expedit	161			prima	ibid.
				ſe-	

F.

Faba *d.*

faber aurarius

ferrarius

lignarius

fabrica

fabricare

facere

faciens

47

342

ibid.

59 342

13

182

124 318

109

VOCUM LATINARUM.

secunda &c. <i>ibid.</i>	florens	381	fortuna <i>d.</i>	46	368
fermentum <i>d.</i>	floribus ornatus	30	fortunatus		383
ferre	floribus plenus	45	fossa		17
ferrum	floridus	233	fossio		47
fertilis	florulentus	45	fovea		14
fervere	flos <i>d.</i>	44	fractio		47
fervor	flumen	325	frangere	122 123	407
ferus	fluvius <i>d.</i>	44	frater		82
festinans	fluxus	20	fraternitas		386
festinanter	focus	63 366	fraternitatem inire		193
festinare	fodere	117	fraus		211
festinus	foecundatus	375	fremere		131
festum	foecundus	187	frequentativum		408
festum celebrare	ad foeditatem pertinens	44	frigere		360
ficus	foedus, eris, <i>d.</i>	31	friget		158
fidelis	foedus, obfoenus,	41	frigidus		72
fides	foemella	51 52 306	frons, dis,	72	<i>ibid.</i>
fieri	foemina <i>d.</i>	26 8 51	frons, tis		74
figura	foeniculum	366	fructifer		339
filia	foenum	72	fructus <i>d.</i>	47 72	340
filiatio	folium	<i>ibid.</i>	fruges		37
filiolus	fons	64	frui		236
filiorum-generatio	fontis instar	265	frutex		<i>ibid.</i>
filius	foras	169	fuga		61
filius natus	forma	26	fugere		147
filius natus major <i>d.</i>	formalis	408	fugitivus		402
finis	formare	118	fulgetrum		59
fine-fine	formica	352	fulgur		<i>ibid.</i>
finire	fornax	198	fulgurat		158
firmiter	forfitan	167	fuligo		72
flagellis plenus	fortior	53	fulmen		59
flagellum	fortis <i>d.</i>	12 22 42	fulminat		159
flagitare	fortissimus	53	fumare		131
flammans <i>d.</i>	fortitudo	397	fundamentum <i>d.</i>	18	59
flavus			fundere	118	140
flere			funis		62

M U N D E X II. D O V

furans	24	Genunii d.	24	gratam rem facere	325
furtim	172	genus d.	26 d. 27	gratia	55
furtum	24	Geometria	409	gratia carens	163
futilis res	389	Georgianus	46	gratiae largitor	394
Futurum	106	Germania	357	gratiam habens	ibid.
		Germanus	46	gratias agens	188
		germen	72	gratis agere	197 266
		germinans adhuc	384		333
		germinare	121 196	gratiosus	45 306 377
Gallia	357	gestare	198	gratum est	161
gallina	27 52	gigas d.	11	gratus	12 386 394
Gallus	46 345	gignere	152	gratus esse	198
gallus gallinaceus	52	gingiva	64	gravis	65 244
gannire	130	glacies	62	gregatim	167
gaudere	ibid. 132	gladius	64 361	gremium	180
gaudium	180	globuli carnei	349	grex	269
gazophylacium	63	gloria	67 374	gubernator civitatis	66
gehenna d.	45	gloria inanis	61	guttur d.	45 42
gelu	62	gloriae speciosae	375	gutturium	350
gemitus	389	gloriari	148	gypfare	103
genealogia d.	40	glorificari	245	gypfatus	366
gemma	403 352	gloriosus	66 271 374	gypfus	43
gener	357	ad gloriosum pertinet	47		
generaliter	167		84		
generatio	238 268	glos	84		
generi frater	83	gluten	63	Habere	153
Genericum	408	goffipium d.	46	Habessinia	45
generosus	233	gradus	66	habitaclum	269
Genesis	55	Graece	165	habitare d.	14 147
Genitivus	56	Graecia	343	habitatio d.	13 332
genitor	251	Graecus d.	7 327	habitor	47
genitrix	273	gramen d.	56	quod est habitudinis	
genitus	251	Grammatica	23		407
gens d.	16	grandinat	159	hac	170
Genthunii d.	23	grandis	368	haedus	52
gentilis	67 408	granum d.	44	haereditas d.	12
genu	244			hae-	

VOCUM LATINARUM.

haereditate accipere	381	hircus	40	hui	323
in haereditatem venire		hirundo	59	humanum genus	261
Haicana lingua d.	118	Hispania	357	humeri d.	46
Haicanae nationis vir	31	Hispanus	46	humidus	69 222
	332	historia	405	humiliare	122
Haicanus d.	21 55	historiographus d.	25	humiliare sese	180
Haicus d.	10	hoc, illo, istomodo	173	humilis	48 378
halitare	130	hoc est	29 165	humiliter	390
halitus	179	hodie	173 322	hyemalis	43
harmonia d.	41	Hollandia	45 357	hyems	59
hasta d. 18 d.	46	holocaustum	38		
hebes	72	homicida	66	I.	
Hebraeus	36	hominibus placere stu-		Jacere	140 200
hebraice	165	dens	194	jactura	74
hebraicus	46	homo	73	jaculator fortis d.	111
hemisphaerium	241	homo fieri	252	jam	25 173 322
	15	homonymon	163	jambus	224
hera	51 78	homunculus	44	jam igitur	384
herba	72	honor	265	jam vero	175
hercle	173	honorabilis	376	janitor	50 51
heri	ibid.	honorandus multum		janitrix	51
heroica virtus d.	16	honoratissimus	374 377 386	janua	59
heroicum opus	39	hora	73 369	Iberus	46
heros	180	horae matutinae	230	ibi	169
herus	84	horae pars sexagesima	38	ictu oculi	168 174
heus	177	horae unius	91	idem	12 95
hic	169 322	horalis	ibid.	idem hic	94
hic, haec, hoc	92 94	hordeum d.	44 70 340	id est	29
	311	horologium d.	40	idioma d.	7
hic, haec, hoc meum	95	horreum d.	15	idolum	72
hic ipse	99	horfum	169	jejunare	290
Hierosolymitanus	373	hortus d.	47 d. 56 361	jejunium	335
hilarem esse	147	hostis	70	igitur	175 ibid. 259
hinc	169 322	huc	169 323	igni coloris	341
hinnire	130	huc usque	170	igneus	66
				ignis	

VOCUM LATINARUM.

inde	169	ibid.	insidiari	131
indeficiens	359 181	ab infra	insignis <i>d.</i>	19
indefinibilis	259	infucare faciem <i>d.</i>	insipiens	213
indefinitum	106	infumatus	ibid. infititia arbor	365
indemnitas	336	ingeniosus	insomnis	290
India	45	ingredi	inspector	66 223
Indicativus	105	ingressus	inspector fumus	374
indifferens	48	inhabitare	inspirare	228
non indigens	289	inimica, cus,	instar	173 207 322
indigere	192	inimitabilis <i>d.</i>	institutionis locus	45
indigare	118	iniquitas	instructio	74
indignari	132	iniquus	instrumentalis	56
indifcretus	212	initium <i>d.</i>	instrumentum	70
indissolubilis	285	initium facere <i>d.</i>	insurgere	109
indivisibilis	238	initium habens	integer	67
	253	initium sumere	intellectus	212
induere,	104 215	initio carens	intelligere	132 355 gi,
Indus	237	injuriam		148
inebriare	121	injuria	non intelligibilis <i>d.</i>	33
ineffabilis	238 267	injuria afficere	intempestive	337
ineffabiliter	265	injustitia	intemporalis	251
inenarrabilis	259	inniti	inter	163 164
infamare	117	innocens	intercessio	267 336
inferior	45 241	innocentia	interdum	174
inferne	169	innumerus	interjectio	408
infernus	295	inoculare	interior, us,	336 341
infigere oculos	389	inopia	interlocutor	163
infimus	295	inopinanter	interminabilis	180
Infinitivus	105	inops, nullius pretii	interpres <i>d.</i>	33 124
infirmitate	172	inquietus	interpretatio	59
infirmitas	67 187	inquinare	interrogare	123 141
inflari	141	insanire		337
inflexio	408	inscriptio	intimare	349
influentia	181	insensibilis	intra	169
informatio	376	inseparabilis	intrinsecus	ibid.
infra	163	inserere	introducere	123 142
ibid.	205			in-

introductio	163	istuc usque	170	lac induratum	365	
introrsum	169	ita	166	ibid.	322	
intrudere	141	ita &	251	lacrymae	69 240	
intueri	148	Italia	357	lacrymari	290	
intumescere	141 319	itaque	175	lactarius	335	
intus	205	ita ut	ibid.	lacte nutrir	272	
invenire	215	item	ibid.	laetitia	296 334	
inventor	47	iter prosperum	370	lactus	68	
inventum	291	iterum	168 237 278	lamentabilis	406	
invicem <i>d.</i>	44 98 313	322 399	406	lamentari	130	
invincibilis	233 375	jucundum est	161	lamentatio	399	
invisibilis	227 241	vl.	judaea	401	lambere <i>d.</i>	46
	14 268	judex	381	lana	65	
invisor	47	judicare	177 223	lanceus	43	
inutilis	337 384 378	judicium <i>d.</i>	45 223	languor	249	
jocari	355	jugiter	102 163 168	lapidescere facere	104	
jocosus	ibid.	junctionae	287	lapideus	43	
jocus	361	junctus	366	lapidosus	44	
jonice	165	jungere	102	lapis	68	
jonicus	395	jurare	182	later	64	
ipse	99	Juris prudentia	409	latere	11 147 196	
ipfemet	ibid. 165	jus, jura,	55	latio	37	
ira <i>d.</i>	11 395	jus carniū	349	latitudo	187	
irasci	132 192	jussus <i>d.</i>	7	latine	165	
ire	129 133	justificare	291	latino more	172	
Irregularē	408	justificatus	384	latus, eris,	59 72 392	
irridere	199	justitia	269 298	lavacrum	328	
irritamenta	55	juvare	389	lavare	131	
irritare	121	juvat	161	laudabilis	70	
irruptio	395	juventus	384	laudare	112 148 265	
istac	170	juxta	205	ibid.	314	
iste	6			ri	319 337	
istic	322			laudator	37	
istinc	169 323			laus	107 226	
istorum	169	Labium	59	laus Deo	364	
istuc	ibid. 323	laborare	147 253	leaena	52	
				lectio	36	
				le-		

VOCUM LATINARUM

lectisternium	367	liquidus	168	ludibrium	124
lector <i>d.</i>	33	lis	37	lumine delineatus	380
lectus	42 198	litera	38 407	luna	186
legens	66	<i>curfiva</i>	5	lutofus	44 46
legere	9 140	<i>ferrea</i>	ibid.	lux	72
leges	55	<i>picta, florida,</i>	ibid.	lux summa	259
legi	104	<i>curfiva</i>	ibid.		
legumen	40	literatura	333	M.	
leo <i>d.</i>	45 74	litigare	193	Machinari	39
leopardus	39	litus	43	macie confectus	15
lepra	17	litus maris	48	macilentus	39
leprofus	45	locale	407	mactare	118 140
levir	83	loci custos	68	macula <i>d.</i>	55 45
lex <i>d.</i>	45	loco	32 164	maculatus	45
libamen, libatio,	291	locumtenens	45	madefacere, fieri,	148
libenter	326	locupletare	122	madefactus	329
liber	17	locupletatus bonis	377	magis	168 322
liberare	22 117 118	locus	63 201 384	magister <i>d.</i>	46 51
libere	284	locutor	47	magistra	ibid.
libere loqui	203	Logica <i>d.</i>	41	magnanimus	48
libertas	61 296 337	longaevus	389	magnates	340
libra	64	longe	172	magnificare	119 317
librum scribere	49	longitudo	213	magniloquus	49
licet	175 291 323	longus	244	magnitudo	268
licitari	191	loquela	392	magnus	67
ligamen <i>d.</i>	18	loquendi libertas	180	magnus sapiens	48
ligare	324	loqui	142 317	major	53
lignum	68	lotus	111	maiores <i>d.</i>	27
linea	222	lubentissime	322	majus	268
lineus	43	luce exornare	216	maledictio <i>d.</i>	55
lingua <i>d.</i>	45 66	lucem inhabitans	375	maleloquus	49
lintheum	21	lucerna <i>d.</i>	46	malluvium	350
linum	64	lucescit	159	malogranatum	59
liquefcere	198	lucis genitrix	236	malogranata ferens arbor	70
liquet	161	lucrum	345 189		
		luctus	43		

I N D E X II.

malum cotoneum	366	mas <i>d.</i>	26 52	melior, us,	68 167
malus <i>d.</i>	46 13 20 337	Mafis	41	meo	340
malus (arbor)	306	massa	272	melodicus	233
Mamucii <i>d.</i>	27	mater	82 304	membra robusta <i>d.</i>	11
manare	104	mater familias	78	memorabilis	70
mancipium	391	mater in orphanotrophiis	78	memorare	192
mandare	212 381	materia <i>d.</i>	47	memoria 40 66	216
mandatum dare <i>d.</i>	21	materialis 43	241	memoria tenere	356
	181		17 282	vi. ad memoriam revocare	122
manè <i>d.</i>	45 74 348	matertera	84	mens <i>d.</i>	44 48 273
mane fit	159	mathematicus	47	fine mente	274
a mane ad vesperam	335	matrimonio jungi	363	mensa	72
manere <i>d.</i>	14 191	matrimonium	327	mensa strata	350
manibus mutilatus	68	matrimonium inire	193	mensis unius	91 309
	306	matrimonium persuadere	102	mensium novem tempus	272
manifestare	289	matris foror	84	menstruus	91
manifeste	172	matrona	51 78	mensura <i>d.</i>	40 201
manifestum ergo	323	maturus	45	mercator 190 324 342	
manifestus	12	maximopere	335	merces 324 342 384	
manipulus	36	maximus	53 306	mercimonium	342
manfiones	296	meas	98 313	meretrix	222
mansuetudo <i>d.</i>	19	mederi	117	mercurii dies	335
mansuetus	214	Medi <i>d.</i>	25	meridies	38 85
mantile	350	medicina	409	meridianus	38
manubrium	63	Medicus	28	meritum	61
manuctio <i>d.</i>	41	medicus adj.	44	merx	189
manufactum	342	meditari	152	messor	109
manumadmovere <i>d.</i>	59	meditationis objectum		meta	64
manus	62	esse	ibid.	metens	109
manus imponere	49	meditationis sublimis <i>vir</i>	375	meteorologia <i>d.</i>	40
mare <i>d.</i>	44 74	mediterraneus	397	metere	201
per mare	170	mel	65	metus	42
margarita	237 342			meus	95 311
marfupium	324			miles	343
martyr	42 404				mil-
martyrium	39				

VOCUM LATINARUM.

mille	88	166	322	motum habens	241	vf.
millecupliciter	172	modus	273	motus, motio,	47	212
millefimus	90	moechari	130	movere	9	ri, 242 lin. 2
millies	171	moenibus cingere	200	mugire	118	129
millies mille	88	mola contundi	104	Muhammedanus <i>d.</i>	41	
minari	193	molere	129	mulgere	117	197
minime	170	molestia <i>d.</i>	33	mulier	52	77 308
minimus	373 377 384	molestia affici	391	mulier maritata	78	
	394	molestum	367	muliercula	44	
minister	36	mollis	7	multifariam	173	
ministeria	333	molliter	172	multifarius	271	
ad ministerium aptus	44	momentum	73	273	multiplex	334 380
minor, us,	172 251	monachus	331	multiplicare	121	185
	268	monasterium	ibid.	multiplicatio hominum		
minutum	38	monasticus	ibid.			
mira res	55	monere	117	<i>d.</i>	11	
miraculum	290	mons	20	62	multipliciter	172
mirari	132 193	monstrum	68	multis vicibus	171	
mirus	348	montis in altitudinem a-		multitudo	55	391 402
miscere	287	scendere	132	multoties	171	
miser	378	monumentum	66	multum	25	172
misereri	192 317	moralis <i>d.</i>	40	multus	13	
misericordia	214 230	morari	146	mulus	343	366
	362	mordere	142	mundare	197	
misericors	66 228 260			mundus <i>d.</i>	44	29 399
missa <i>d.</i>	41 329	mores <i>d.</i>	24	mundus omnino	289	
mistio	10 278	mori	146	munitus	375	400
mithra <i>d.</i>	57	moribus suavis	377 384	munus	36	40 381
mitis animo	48	<i>μαρὸς d.</i>	47	murmurare	198	
mittere	249 361 386	mors	74	murmuratio	47	
	389 398	mortalis	44	mus	59	
modalis	408	ad mortem usque	170	Musica	409	
modeste	329	morum	340	mussitare	130	
modicum	172	morum eorundem	388	mustum	341	
modo	332 347	mos <i>d.</i>	27	mutari	329	
modo hoc, illo, isto		motio	407	mutabilis	333	

M U R I N D E X I I .

mutatio	252	329	ne forte	167	ibid.	noctu	165
sine mutatione	282		ne ullo modo	171		nodus	341
mutuo	98		necessarium	189	391	nomen	59 407
mutuum accipiens	164		neccesse est	160	278	nominare d.	14
mutuum dans	ibid.		necessitas	36	402	Nominativus	56
myrias	39	88	nec non	175		nominis magni vir	377
mysterium	61	225	nefandus	335		non	170 322
mysticus	289		negare	132	ibid.	nonaginta	88
			negligens vir	82		non amplius	200
N.			negligere	163	gi 198	non est	170
Nam	175		negotiis im-licari	199		non est profusus	ibid.
naphtha d.	46		negotium	278	346 368	nonne	169 322
nares	59		nemo	212		non particeps	190
naribus destitutus	46		neopolis	79		non solum	278
narrare	198		nepos, neptis	363		nofter	95
narratio	26	405	nequaquam	170		nostras	98
Narrativus	56	408	nequequam	ibid.		notitia	394
nasci	39	104 260	nervus	13		notum facere	104 391
nasturtium	366		nescio	336		notum fit	336
nasus d.	44		Nestorianus	46		notus	10 390
natio d.	11	67	neutrum	408		novem	87
nationalis	36		nictare	193		novendecim	ibid.
nationis nostrae vir	389		nidus	43		noveni	91
nationaliter	165		niger	42	191	noviter excisus	231
nativitas	61	212	nihil	170		nox	349
Natolia	342		nihili facere	198		nox appetit	159
natura	7	22 260	nimirum	165		nubes d.	45 21
naturalis	66	271	nimis	168	306	nubilat	158
naturarum dualitas	285		nimum	322	ibid.	nudare, ri,	105
natus	39		nimum est	161		nudius tertius	173 174
navigatio	343		ningit	158		nudus	189
navis	d. 58	74	nifi	176		nugae	389
navis praedatoria	346		niti	104		nullatenus	170
nauseam habere	196		nix	61		nullibi	ibid.
ne	175		nobilissimus	388		nullius momenti	72
			nocere	192		nullo modo	170 ibid. 322
						num	

VOCUM LATINARUM

rum	322	obsignari	231	olea	70
numerus <i>d.</i>	40 2 407	obstupescere	104	141 oleo infectus	45
numerofus	343		147	oleofitas	47
nummus <i>d.</i>	40 <i>d.</i> 47	obtrectatio	337	oleofus	44
numquid	169	obturare	122	olera	348
nunc	173 322	obviam ire	192	oleum 9 38 39 <i>d.</i>	45
nunciare	117	occafio	337	olim 174	ibid. 322
nuncium	405	occidens <i>d.</i>	13 226	oliva	70 341
nuncius	16	occidentalis	330	olivetum	70
nuncupari	191 407	occidere	124 195	olus	361
nunquam	170	occultare	121 197	omittere	391 392
nuptiae	180	occulte	172	omnino	168 278
nurus	40 364	occurrere	117 192 395	omnipotens	271
nutrire	401	occurrit	399	omniprovidens	389
nutrix	51	occurfus	160	omnitenens	230
nux <i>d.</i>	45	occurfus Domini	30 365	omnis	69 85
	O.	occurfus Domini	334	ὀμοστικός 259	266 262
Obediens	381	octavus	89	onerare	122
obedientem reddere <i>d.</i>	12	octo	87	onus	62
obedientia	39 46	octodecim	ibid.	opera	29
obedire	192	octoginta	88	operam dare	104
obefus	72	octoni	91	operarius	223
obefus fieri	132	oculi <i>d.</i>	44	operator	202
objicere	278	oculis videre	220	operator terrae	49
oblatio 40 55 270 291		oculorum lux	349	operire	118
oblongus	341	oculus	55 58	κατ' ὀφθαλμὸν	273
obliquus	39	odisse <i>d.</i>	44	opifex	36
oblivisci	132	odium	363	opinari	373
obscoenus	41	odium inveteratum	17	oportet	161
obscurefcit	159	odor cibi vel facrificii	37	oppignorari	258
obscurus	42	oconomia	278	opponere	280
obsequi	192	oconomicus	267	oppressio	67
obfervare	215	oecumenicus	374	opprobriis afficere	118
obfidere <i>d.</i>	25 118	offerens sacra	376	oppugnator	163
		offerre	40 122	optare	192
		ὀμοδεσπότης	84	optatiffimus	377
				Op-	

M U L I N D E X I I

Optativus	105	osculatio pedis	394	paries	59 366
optime	167	osculum	40 211 376	paropsis <i>d.</i>	46
optimus	48	ostendere	122	pars	59
opus	39 389	ostiolum	44	Parthorum reges <i>d.</i>	26
opus est	160	ostium	ibid.	particeps	266
opus superbum <i>d.</i>	11	non otiosus <i>d.</i>	60	particeps fieri	193
orans	378	ovis	52 191 348	Participium	408
orare	117	ovum	72	particula	224
oratio	392	ex ovibus <i>confectum</i>	335	ex parte	274
orbis terrarum	297			parum	172
ordinare	21	P.		parum quid	ibid.
ordinalia	408	Pace tua	353	parvus	80 341 394
ordo <i>d.</i>	7 74	pacis amans	339	pascha	42
ordo Sacerdotii	328	paedagogium	66	passerculus	44
Oriens <i>d.</i>	26	palam	172	passio 10 13 22	407
Orientalis	ibid. 331	palatium <i>d.</i>	46	passiones	253
	384	palma 9 241	vs. 12	passivus	408
orificium	365	palpabilis	241 vs. 7	pastinaca	366
originale scriptum <i>d.</i>	10		281	pastor	191
originalis <i>d.</i>	7	panis	29 68	pastor summus	375
oriri	118	pannus	342	pater	82 304
oriri facere	ibid.	papae	177 365	pater familias	84
oritur sol	159	papaver	365	paternitas	264
ornamentum	74	papyraceus	43 305	paternus	180
ornare	117 191	par	268	pati	278 381
ornamenta (equi)	369	parabola	66	patiens	40
ornatus	367	paradisus	21 296	patientia	42
orthodoxia	285	parare	103 359	patina	63
orthodoxus	259 381	parafanga <i>d.</i>	47	patria	46
ortus, us,	230	paratissimus	387	Patriarcha 30 262 382	
oryza <i>d.</i>	47	parce	353		374
os, oris, <i>d.</i>	44 72	parcere	192	Patriarchalis fedes	45
os, ossis,	194	pardus	70	patrius	46
oscitare	130	parens	40 51	a patre genitus	239
osculari	40 124 141	parere	260	patris soror	84
osculari terram	49 216			Patronymicum	408

VOCUM LATINARUM.

patruus	83	408	perfecte	281	philosophari	48	102
paucus	74	278	394	Perfectum	106		199
paulatim		172	perfectus	273	philosophia	27	409
Paulinus		37	perfectissimus	251	philosophicus <i>d.</i>	40	44
pauper		207	pergamenae confector		philosophus	27	190
pauillum		172		342	physiologia <i>d.</i>		40
pax	381	394	periclitari	199	pice infectus		46
paxillus		68	perire	196	pictor		342
peccare	125	318	permanens	258	pictus		366
peccata		67	perscrutabilis	265	piger		68
peccati expers		291	persequi	118	pignoraliſ		42
peccator	45	269	perseverare	185	pignus		ibid.
pectus	200	403	Persia	45	pileo		342
pecunia	42	322	perfice	172	pileus		324
pedes habens		234	perficum malum	340	ex pilis confectus	43	305
pedetentim	172	325	persona	7	62	274	395
pedibus truncatus		306					408
pedissequus		163	personalitas	264	pilosus		44
pejus <i>d.</i>	46	167	persuadere	122	pilus		10
pellere		396	pertinet	160	<i>πίλος d.</i>		47
pellis		42	pervenire	123	pincerna		351
penes	205	ibid.		192	pingere		118
penetrans		342		318	396	384	pinguefactus
penitus		66	peffime	167	280	pingueſcere	199
penitus		167	peffulus <i>d.</i>	15	pinguis fieri		132
per	163	164	petere	9	101	214	324
		398	petitio	9	47	384	394
percelli		141	petra			38	ex piscibus
percipere		273	<i>πέτρα d.</i>			47	335
percutere	123	ibid.	phantastice	273	pious	27	270
perdere	123	200	Pharisaeus	295	pium, pietatem colere,		103
perdix		348	pharmacum	404	placare, ri,	105	152
peregrinari	148	357	<i>Φιλάδελφος</i>	393	placenta <i>d.</i>		45
peregrinatio	384	ibid.	<i>Φιλανθρωπία</i>	389	placet		161
peregrinus	263	384	<i>Φιλάνθρωπος</i>	228	ſi placet		360
perendie		174	philologia	409	plaga	14	72
perennis		269	philomela	236	plagialiſ		245

M U R A I N D E X I I .

plangere	117	pomum	72	praeco d.	46
planities d.	12 d. 47	pondus d.	49 d. 47	praeda	72
planta	72	ponere	231	praedicamentum d.	51
plantare	201	ex Ponto oriundus	46	praedicare	253
plaustrum	14	populus	61	praedicator	47 297
plebejus	334	porcus	222	praedictio	216 291
plebs	14	porta	208	praeesse	223
plene	25 330	portans onus	49	praefatio	163
plenitudo	289	portare	ibid.	praefectus d.	10
plenus	72	porticus	361	praelium	402
plorandi locus	68	portio	59	praelium committere	193
plorare	12	portus	269	praeoccupatio	124
pluit	158 159	posse	131 315	praeparare	348
plumbeus	43	possessio	22	praepositio	408
plumbum	198	Possessivum	407	praepremis	384
Pluralis	408	possidere	103 104	praescientia	163
plures, a,	55 278	post	24 204	praesens	106 405
plus 107 164 168 172		postea	171 321 322	praestans d.	7
plus minus	333	postera die	174	Praesul templi	50
plusquam	53 207	posterior	251	praeter 102 205 322	
Plusquamperfectum	106	posthaec, illa, ista,	171	praevenire	124
pluvia	346		174	praxis	409
poculum	355	postquam	207	precari	117
poena	381	postremo	171	precatio	47
poenitentia	270	post se invicem	ibid.	preces 29 222 230 306	
poenitentiam agere	47	postulare	197	prehendere	118
	196	postulatio	47 384	premere	196
poenitere	132	postulativus	408	pressus	362
poenitet	161	potens	22	pretii magni	192
Poëtica	409	potenter	298	pretiosus	199 237
Politica ars	400	potentia	262 337	pretium	386 ibid.
Politicus	ibid.	potentia propria	297	primaevus d.	7
pollex	72	potestas	10 271	primarius 45 66 329	
pollutus	42	potius	167	primarius civitatis	66
Polonia	357	prae	163	primarius vir d.	19
polygamus	78 82	praecipue	167		

VOCUM LATINARUM.

Primas <i>d.</i>	14	66	profundior <i>d.</i>	51	profternere	202		
primitivum		407	progerminare	261	protinus	168		
primo, primum,		88	progredi <i>d.</i>	13	πρωτοναβεδρια	374		
primogenitura		273	prohibere	381	proverbium	66		
primordialis	241	vs. 1	projicere	121, ci, 149	providens	228		
primus	88	309	proles	43	65	providentia	268	
Princeps	36	42	52	promissio	258	provincia <i>d.</i>	31	
Princeps Ecclesiasticus		83	promittere	132	proximus	51		
		83	promovere	381	prudens	68		
principalis		44	promte	185	prudentia	199		
principaliter		168	promtitudo	ibid.	pruina	59		
principatus		252	promptuarium	365	prunum	340		
principem constituere		121	pronomen	408	prurire	182		
		121	propago	61	psalmus <i>d.</i>	47		
quod principis est		44	prope	163	167	172		
privari		196	Propheta	68	291	psalmodum liber	45	
privatim		172	prophetia	38	205	ibid.	341	
priusquam		207	prophetissa	52	68	publice	167	
pro	204	205	propositus	389	291	puet	161	
procedens	230	232	263	proprie	166	335	puet	298
procedere		261	proprietas	241	vs. 6.	puella	52	
procedere facere		260				puer	30	
processio		334				30	59	
processio		262	Proprium	407		puerascere	132	
procul	172	323	proprius	298		pueritia	223	
procul habitans		163	propter	205	206	322	pugna	402
procul recedere		37	propterea	175	322	pugnare	147	
prodire		261	propterea	175	322	pugnis	165	
producens <i>d.</i>		43	propterea	175	322	pugnis	59	
productio		244	propterea	175	322	pugnis	59	
profectio		72	propterea	175	322	pugnis	59	
profecto		322	propterea	175	322	pugnis	59	
profectus <i>d.</i>	12	203	propterea	175	322	pugnis	59	
proferre		261	propterea	175	322	pugnis	59	
proficisci		389	propterea	175	322	pugnis	59	
profundus		406	profelytus	24		pulcher	66	
			profapia <i>d.</i>	26	<i>d.</i> 31	pulchrior	190	
				61	377	pulex	40	
			profodia	221		pullus	74	
			prospectus	367		74	61	
			prospere esto	373		pulsio	47	
			prosperitas	394		pulvinar	359	
						pure	166	
						purificare	197	

VOCUM LATINARUM.

rarus	64	regnum	181 253 399	refuscitare	298
ratio	67	regulare	408	reticere	289
ratio, causa,	280	Rhetorica	409	retributio	254
rationalis	66 269	religio	68	revelatus <i>d.</i>	59
rationalitas	47	reliquiae S.	336	reverendus	376
rebellare	196	reliquum	335	reverentiae multae <i>vir</i>	ibid.
rebellis	400	remedium	12 404	reverti	131
recedere	272	reminisce	201	reverti facere	121
recens	348	remissio	9	reus	198 294
recensere <i>d.</i>	7	remisso modo	172	Rex <i>d.</i>	9 25 339
recipere	102 ibid. 384	remissus fieri	104	ridere	152
recipere ad intus	103	remittere	140	ripa	366
recipere in se	231 384	removeri	132	risus	74
reconcilians	109	remotus	70	ritus	325 330
reconciliatio	291	remus	72	rivulus	361 366
recordatio	394	renovatio	261	rivus	261
recte	166 ibid. 278	repente	322	rixa	16
	284	repetere	386	roborari	132
rector	47	replicare	389	robur	214
rectus	179 408	repositorium	366	robustus	68
reddere	386	reprobare	280	rogare	117 368
redemptor	47 66	reptilis, e,	72	Romaeus	395
ad redemptorem pertinens		requies	61	Romanus	ibid.
	47	res <i>d.</i>	40 188 405	rorat	158
reducere	216	residere	237	rosa	236
redundare	2	resilire	196	rosarium	45 46
refocillare	199	resina	14	rosarum frutex	46
refrigerari	132	resistentia	402	rosatum	45
refugium	269	resistere	192 381	ruber	72
regem constituere <i>d.</i>	26	respondere	278	rubicundus	187
regere	395	responsio	23	rudis	64
regina	52 238	responsum	31	rufus	13
regio	373	restituere	345	rugire	118
e regione	163	restituere, renovare	239	ruina	218
regius	44 306	resurgere	294	rumor	400
regnare	192	resurrectio	31 254		

M U R A V I N D E X U I I . O V

rursus	168	322	fanare	117	fcire	122
rus colere		396	fancte	25	fciscitari	193
Russia		357	fanctificare	197	fcius	7
Russus		327	fanctissimus omnium	73	fcoporum par	369
				375	fcopa, scopae,	222
S.			fanctitas	46	scriba	67 342
			fanctitatis splendidae	vir	scribendi locus	45
Sabbatum		74		376	scribere	38
faccarum		322	fanctus	72	scriptio	47
Sacerdos d.	46	47	fanctus declaratus	295	scriptum	389
Sacerdos primarius		50	fane	166	scriptus a Deo	227
facerdotium		328	fanguis	60	non-scriptus d.	13
ad facerdotium aptus		44	fanus	67	scrutari	353
Sacramentum		327	fanus fieri	132	scrutinium	263
sacrificium missae		270	sapiens	42 53	scutella	364
faepe	102	174 337	sapienter, tius, sime	166	scutum d.	18
fagacissimus		190	sapientia	42 268	secreto	172
fagax		66	sapientior	53	secularis	331
faginatus		291	sapientissimus	ibid.	seculum d.	45 265
fagitta		8	farmor, farmrix	51 342	secundum	205
fal		68	fata	324	secundus	89 309
faliva		40	Satanas d.	45 196	securus	394
falsus		16	fatellites	343	fed	11 25 175 323
faltare		196	fatari	148	fed etiam	175
falvare	121	224	fatisfacere	118	fed jam	ibid.
Salvator		66	fatur esse	148	fed si	176
ad Salvatorem pertinens		47	scabiosus	68	fed si non	ibid.
			scala	72	fedecim	87
salvete		381	scandalizare, ri	105	federe	146
salus	253	373	scandalum	331	federe facere	403
salutatio		40	scaturigo	20 230	fedes	376
in salutem alicujus bibere		358	schamam	340	fedem occupans	68
			schola	45 208 333	fegnus	20 225
salvus	68	338 349	sciens	72 188	femel	171 322
Samaritanus		46	scientia	334	femen	59 262
Sambatae ex familia	ibid.		scilicet	165 173	sine semine	252

VOCUM LATINARUM

feminare	185	servatio	47	fitiens	39
femita	389	servire	192 346	fitire	253
femita recta	383	servitium	391	fitis	384
semper	174 236	servitus, cultus,	184	fitula <i>d.</i>	45
sempiternus	264	serum lactis	362	five	175 210
senex	386	servus	68 216 230	focer	312
seni	90	sesquialter	357	focia	51
sensorium	45	sessio	47	focius	45 50 51 391
sententia	325	sex	87	fodalis	50
seorsim	22 292	sexaginta	88	sol <i>d.</i>	44 59
separare, ri,	104 121	sextuplex	90	sol oritur	159
separatim	323	sextus	89	solemnitas	334
separatus <i>d.</i>	11 179	si	176	solicitudines	399
sepeliri	293	si non	ibid.	solitarius	38
sepimentum	361	si vero	ibid.	solummodo	175
septem	59 309	sic	166 323	solutio	326
septendecim	87	ficarius	400	solvere	123
septentrio <i>d.</i>	12	ficcus	20 69	solum	164
septimana	31	ficlus	187 191	solus	74
septimus	89	ficuti	173 207	somnium	42
septuaginta	88 297	figillatim	323	somnolentus	228
sepulchreta <i>d.</i>	14	figillum	262	somnus	40
sepulchrum	253	Siglae	407	sonare	11
sequax	279	ignum	19 290	sonare facere	122
sequi	148	similiter	323	sonitus fortissimi <i>instru-</i>	
sera	20 63	simplex	90 309	<i>mentum</i>	225
sericorum operarius	342	simplicior <i>d.</i>	51	sonus <i>d.</i>	57 11 61
sericum	ibid.	simul	323	soror	84
sericus	43	sincerus	389	sororius	83
series	20	findo	21	spatium	295
series gemmarum	31	sine	205	species	407
sermo <i>d.</i>	57 <i>d.</i> 59 68	singularis	408	speciosus	44 212 233
	392	singuli quique <i>d.</i>	7 90	spectabilis <i>d.</i>	24
serpens	209	a sinistra	205	spectrum	399
serpens, repens,	72	sinistrorsum	323	speculum	367
serpere <i>d.</i>	45	sinus	217 272	spelunca	55
				spe-	

I N D E X II.

sperare	381	staturae procerae <i>vir d.</i>	27	fudor	385
spes	72 403	status	391	sufficit	357
sphaerae unius	241 <i>vf.</i>	stella	63	suffragari	381
spina	244 341	sterilis	260	sum	319
spinofus	340	sterilis matris filius	289	sumtus	42
spirator	251	sternutare	131	supellectilia	343
spiratio	228	stertere	130	super 163 <i>ibid.</i>	205
spiritualis	43 66 375	stipendium	66	superbia	40 61
spiritus	70 264 270	stratum	366	superbus	48
	407	stremitas	389	superbum reddere	122
splendidus, dior, dissi-		strenuus	48 225	supercilia	40
mus	190 376 380	struthiocamelus	59	supereminens	163
splendor	238 262 385	structum circumquaque	163	supergradi <i>d.</i>	35
splendorem emittens	216	studere	104	superior, praecedens	368
spolium	72 296	studium	13 333	Superlatus	408
spondaeus	224	stultitia, stultum,	180	superne	169
sponsa <i>d.</i>	46	suas	98 313	supernus <i>d.</i>	35
sponsae frater	83	suavis	52	supplicare	197
sponsae foror	84	suavissimi odoris	340	supplicatio	30 47
sponsus	68	suavitas	384	suppressus	242 <i>lin.</i>
spontaneus	48	sub	321 398	supra	14 30 206
sponte sua	165 384	subjectus	385	supra quam	207 262
spuma	43	subito	174	surdus	68
spumam colligere	37	Subjunctivus	105	surgere	125
stabilis	45 241 <i>vf.</i>	sublatus	298 375	susceptor	328
	332	sublimis locus <i>d.</i>	13	suscipere	8 228
stabulum	366	submergere, gi,	193 328	suscitare	117
stanneus	43	subministrare	117	suspendere	103
stannum <i>d.</i>	46	subordinare	163	sustinere	33
stare	130 319	subsilire	196	sustollere	253 324
statera	64	subsistere	242 <i>vf.</i>	futor	342
statim	12 174	substantivum	153 407	futura	20
stationalis	408	successor	66	suus	95 311
statua	274	succumbere	353	ad suum pertinens	95
statuere	25	fudare	196	Syl-	
statura immanis <i>d.</i>	11				

VOCUM LATINARUM.

Syllaba <i>d.</i> 59 68 163	diurnum	15	testimonium accipere	
fylva	70	nocturnum	ibid.	289
συμπολίτης	400	prandendi	350	testis 1701 1701 404
Synagoga	253	tendere	118 384	tetracolon
Synedrium	198	tenebrae	42	tetraſtichon
Syria	398	tenebrae ſpiſſae <i>d.</i>	45	tetraſtrophon
Syrus	327	tenebreſcit	158 160	ibid.
		tenebroſa manſio	295	texere
		tener	364	textor
		tenerè	172	thalamus
		tenere	328	Theologia
Tabella	44	tentare	253	Theologica
taberna	342	tentatio	47 351	Theologus 241 lin. 4
tabernarius	ibid.	tentator	290	θεόπνευſτος
tabula	227	tentorium	66 241	theſaurus <i>d.</i> 56 36 62
tacere	118	ter	15	theſaurizare
tactus	244	tenuis	39	thronus
taedio affici	192	terminus	201	thus
taedioſum reddere	104	terni	90	Tiberiacus
talentum <i>d.</i>	45	terra	68	timere
tamen	175	terra ſubacta	49	timens
tanquam	402	terrae Dominus	83	timor
tantum	172	per terram	170	tinctor
tapes	359	terreſtris	43 231 305	tintinnabulum <i>d.</i>
tectum	367	terribilis <i>d.</i>	11 402	τόνος <i>d.</i>
tegere	118 140 149	terror	406	tolerantia
tegmen	68	terriculamentum	399	9 20 184
temperatus	261	tertio	171	tolerare
tempeſtas fit	159	tertius	89	163 192
tempeſtive	168	teſtaceus	43	tollere
templum	67	teſtamentum <i>N. d.</i>	40	131 291
temporaneus	68	teſtari	404	tonare
tempore illo	174 322	teſtimonium	ibid.	129 130
tempore omni	174			tonat
ſine tempore	259			tonitru <i>d.</i>
tempus	396			17 13
matutinum	74			tonfor
				342
				tonus
				245
				toreular
				365
				tornator
				342
				tornus
				64
				torpor
				216
				tor-

M U N I C I A I N D E X I I .

torquere	118	trimembris	229	vae	176	177
tot	322	trinitas	228	vah		177
totaliter	165 167	triplex	90	valde		168
toties	171	tripliciter		vale		337
totus	68	tripudium	244	valete		370
trabs	219	tristari	14	validus	283	402 406
tradere	118	triste	22	vallare		200
traditio d.	13	tristis corde	393	vallis		20
tranquillus	29	tristichon	229	valor		48
trans	163	tristrophon	ibid.	vaniloquium		389
transactum	389	triticum d.	44 72	variegatus		229
transcendere	200	tu	92	varius d.		40
transferre	163	tuas		vasa		343
transfiguratio Domini		tuba	42	vastus		ibid.
	334	tubicen	49	vaticinari		38
transfundere d.	59	tumor	20	ubi	196	322
transgressio	271	tumultuari	130	ubique	196	382
transire	123	tumultus d.	11	ubicunque		169
transitus	10	tunc	174	fine ubi		259
Transitivum	408	turba	55	vectigal d.	46	215
translatus d.	7	turbare	122	vectis d.		15
trecenti	192	turma	20	vegetus		189
tredecim	87	turmatim	167	vehementer		168
tremere	102	turris d.	13	vel	175	406
tremor d.	55	turris exstructio d.	11	velle	148	315
tremulatio	244	tuffire	130	vellus		74
tres	87	tuus	311	vena		66
tribrachys	225	typographus	342	venans		109
tribunal d.	39	typotheta	ibid.	venari		125
tribus	55	typus	43	venatione capi		148
tricesimus	89	tyrannus d.	58	vendere	103	391
tricesimus secundus	ibid.			venenatus		404
tricolon	229	V.		veneno inficere		37
triennis	91	Vaccus	74	venenum		404
triennium	ibid.	vacuus	43	venerandus summe		376
triginta	87					377

VOCUM LATINARUM.

veneratio	336	376	vestimentum	74	viginti	87
veneris dies		335	vestire	102 140	viginti unum	ibid.
venia		385		149	viginti millia	88
venia vestra		358	vestis serica	47	vincere	103 253 290
venire	133	395	vereri	196		402
venter	17	260	vestras	98 313	vindicta	9
venturus		253	vetare	118	vinea	70
ventus <i>d.</i>		11	vetula	44	vinetum	341
venundari		192	vetus	10	vinum	39
ver		59	via <i>d.</i>	46	vinum adustum	348
vera <i>f.</i>		237	viaticum	66	violentia	59
verbale		407	vicarius	45 68 375	vipera	39
verberare		118	vice	32 164 205	vir	81 308
verbi gratia	173	176		47	vir strenuus	82
verbum	68	405	vice alia	346	viro carens	ibid.
vere	25 174	273	vice secunda, tertia,		virere	229
verecundus		364	quarta	168	vires	180
veritas	218	389	vicissimus	89	virginitas	273
vermis		59	vicissimus primus	ibid.	virgo	72
verna <i>d.</i>		12	vicinus	50 405	viridis	ibid.
vernaculus		72	victor	226	virtus	74 199 397
vernalis		43	victor felicissimus	374	virtutis admirabilis	vir
verò, verùm,	25	175	victoria	373		375
versio <i>d.</i>		10	vicus	78	virtute praeditus	54
vertex		311	videlicet	165	vis	74 397
verum est		339	videns eum qui est <i>d.</i>	18	visibilis	241 vs. 8 268
verum exponere		342	videre	124	visitator	47
verum tamen		175	videre se invicem	394	vita	67
verus		25	videri	191	vita longaeva	393
vesperascit		159	videtur	160 ibid.	vitae brevis	vir 406
vespertinus		337	vidua	82	vitae dator	231
vester		311	viduus	178	vitulus	194 291
vestibulum <i>d.</i>		47	vigilans	42 45	vituperare	335
vestigia legens		403	vigilare	104	vituperio dignum	364
vestigio		163	vigiles	228	vivè	165
vestigium		403	vigilia	73	vivere	133 319

M U R I N D E X I I .

vivificare	122	unitus	22	usque in domum	170
vivificari	297	universalis	255 270	usus	409
vivificatio	229	universaliter	167	ut	210
vivificator	47	universus	163	utenfilia	342
vivificus	51 381	unus	74 87	uterque	277
vivus	179	unusquisque	9	uterus	198 272
vix	167	Vocalis	18	uti	271 396 330
ultra	205	vocatio	296	utilis	381
ultra quam	207	Vocativus	56 408	utilitas	381 389
umbra	54	vocatus	179	utinam	105 315
umbra carens	183	vocis optimae	225	ut non	175
unà 30 167 206	322	volare <i>d.</i>	46	utrum	167
	323	volatilis	212	utrumne	ibid.
unanimes	185 381	volucris	72	uva	72 341
unctio	328	volvare	140	vulgare	217
uncus	244	volvi	150	vulgo	344
unda	ibid.	volumen <i>d.</i>	7	vulgus	14
unde	169 323	voluntarie	22 253	vulnerare	202
undecim	87	voluntarius	291	vulnus	10 14
undecimus	89 309	voluntas	67 252 268	vulpes	44 74
undiquaque	170		386	vultur	63
ungere 124	ibid. 141	voluntas conditionata	50	vultus	395
ungi	150	voluntatis suae homo	48	uxor	70 78
unguentum	192	vox	11	uxor familiae magnae	78
unguentum ferens	226	urbs	400	uxor nobilis	ibid.
unguis	59	urceus <i>d.</i>	47		
uniformiter	329	urgens	391		
unigenitus	49	ursus	43		
unio	273	usquam	169 170		
unire	252		176		
unitas	38	usque	205 322	Zelus	74
				zizania	277

Z.

Ob fugam vacui adjiciemus Psalmos duos Ibericos
Armeno caractere integre scriptos, quibus frequens
Siglarum, in libro Psalmorum Mofcuae excuso
adhibitarum, usus Linguae istius Stu-
diofo pandetur.

Psalmus I.

1. Նէտար արս կացի, ումէլի արա միվիդա զրախվասա ումի
թօթասա, դա գղասա ցօդվիլթասա արա դասդգա, դա սաջ
դօմէլսա ուսջուլթասա արա դաջդա:

2. Ըմադ շուլսա ուփալիսասա արս նէբա միսի, դա շուլսա
միսասա զրախաջն իգիդդէ՛ դա զամէ, դա իդօս իդի վիթարցա
խէ դանէրդուլի թանա ծարսադինէլտ ծղալթասա:

3. Ումէլման դամօսցէսնարօփի միսի ժամնա թվիսասա, դա
փուրցէլնի միսնի արա դացվիվգէն, դա ղօլէլիվէ րացա ղօս ծա
րէմարթօս մաս:

4. Ըրա էսրէ ումիթօնի, արա էսրէ, ամադ վիթարցա
մուլէրի, ըմէլ աղգավիս քարման պիրիոադան քուէղանիսա:

5. Ըմիսթվիս արա ադդգէն ուղմթօնի սասջէլսա, արցա ցօդ
վիլնի զրախվասա մարթալթասա:

6. Ումէլթու ուծղիս ուփալման գղա մարթալթա, դա դղա
ումիլթօթա ծարծղմդէս:

Psalmus LI.

1. Միծղալէմէ ղմէրթօ դիդիթա ծղալթիթա շէնիթա, դա
մրավիլթա մօծղալթիթա շէնիթա աղսօցէ ղօլէլիուլշուլթէբա
շէմի:

2. Ուփրօս գամբանէ մէ ուշուլթիսա շէմիսադան, դա ցօ
դվաթա շէմթագան գանմծմիսդէ մէ:

PSALMUS LI.

3. Սրտիցս թող արտասանուի զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս:

4. Են միտքս զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս:

5. Բարեբախտ զանկարգիս սիրտուս զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս:

6. Բարեբախտ էսերա ուղիւս զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս:

7. Բարեբախտ էսերա զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս:

8. Սրտուս մէջ ուղիւս զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս:

9. Սրտս մէջ զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս:

10. Գարեբախտ միտքս զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս:

11. Գարեբախտ միտքս զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս:

12. Են զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս:

13. Սրտս մէջ սիրտուս միտքս զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս:

14. Սրտս մէջ սիրտուս միտքս զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս:

15. Սրտս մէջ սիրտուս միտքս զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս:

16. Սրտս մէջ սիրտուս միտքս զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս:

17. Սրտս մէջ սիրտուս միտքս զհիմարտութիս, և զհիմարտութիս:

PSALMUS LI.

18. Սխմելքայլն զմերթիսա արս սուրն շէմուսվրիլի, դա՛ գուրն շէմուսվրիլի, դա գամդաբէլբուրն զմերթան արա շէու բացղոս:

19. Կեթիլի ուղալ ուխալ, նէբիթա շէնիթա սիծոսա, դա ալէշէննէն զղուդէնի իերուսալիմիսանի:

20. Սաշին գթնդէս մխրեպլի սիմարթիսա շոսածիրալի, դա զովբադ գասածվէլի, մաշին շիծիրէն սակուրթիսվէլսա զէդա զվարակի:

LUCAE NURIGIANIDIS
AD
CLARISSIMUM AUCTOREM,

ET AD
LECTOREM PHILARMENUM,

Π Ρ Ο Σ Φ Ω Ν Η Μ Α .

Ընչարժ բարի չայկայ դի
դրախտն Լադեմայ սրմս մեր
Գետովբ դրախտին ուղա
և տապանաւն Եյի կայտ
Երկրորդ ծընունդ ատի սե
Տոտ անուշիցն յերկինս Ե
Օանոյշ գինին անտ Եյ տըն
և շ Լախնին մեր Յաբեթ օրհ
Չայկ և Լրամ Տաղրորդա
ընդ Տիգրանայ. Չայբ Ճոխա
ԳԼԵԶԼ րամեան աղնուս
աղնիւ աղգի միայն ծա

օրեալ
ձեալ
նեալ
ուեալ
բեալ
լեալ
կեալ
նեալ
կցեալ
ցեալ
ցեալ
նեալ

այլ 1864

Լ. յլասեռիցն անհաս գը
 չարածըճեացն ոչամո
 Բայց Ծոհաննու ծանօթա
 ազատ աղգաց սա ծանու
 Լինիւ լեզու մըտալար
 զաղգ՝ տառ՝ և կրօն աղնւաց յայտ
 Թէև յայլոց այս գործ փոր
 բայց Գ. Լ. Ն. Չ սորին գերազան
 Օր հայկաբան ներկուռ է
 զարհետ տառից ներհուն վար
 Օուղիղ հաւատ աղգին ճա
 Դի բուն գըրոց հայոց քա
 Արճիտ աչօք պարզաբա
 մարդերուզայն յամօթ կանգ
 Վաջդ Ծոհաննէս սրայծառա
 Գերմանացւոց փառք ծագե
 Սիրեմըզքեզ բարեբա
 զի սուրբ մըտօք քաջաբա
 Ով աղգ պայծառ բարեօք լը
 Ի Փիւնիկէայ զարմէ սե
 Որ ոչհեռի հայոց է
 և ոչ միմեանց օտար գը
 Լ. ըի՛ զուարթ մեղ մերձե
 որպէս խնամի՛ և աղգա
 Լ. յուռ գործով օժանդա
 զԼ. յրարատեան Գանձըս դի
 Օր Սկրօգերեանն զայսինչ գան
 Ի մէջ գանձից Գ. Լ. Ն. Չ նոր ցու
 Լ. մեհայնիւ Սա Գանձա
 Գանձասիրաց յառաջ է

տեալ
 քեալ
 ցեալ
 ցեալ
 ժեալ
 նեալ
 ձեալ
 ցեալ
 դեալ
 ժեալ
 ուեալ
 դեալ
 նեալ
 նեալ
 ցեալ
 ցեալ
 նեալ
 նեալ
 ցեալ
 րեալ
 դեալ
 տեալ
 ցեալ
 կցեալ
 կեալ
 տեալ
 ձեալ
 ցեալ
 ցեալ
 դեալ

F I N I S.

